

*Carte din
patrimoni*

ⱥ ⱦ Ⱨ ⱨ Ⱪ ⱪ Ⱬ ⱬ Ɑ Ɱ Ɐ Ɒ ⱱ Ⱳ ⱳ ⱴ Ⱶ ⱶ ⱷ ⱸ ⱹ ⱺ ⱻ ⱼ ⱽ Ȿ Ɀ

Ɀ ⱽ Ȿ Ɀ ⱽ Ȿ Ɀ

CĂRTILE POPORANE

ALE

ROMÂNILOR

IN SECOLUL XVI

IN LEGATURA CU LITERATURA POPORANA CEA NESCRISA

TEXTURI ROMĂNE CU PARALELURI STRĂINE.—ORIGINEA LOR ȘI FILIAȚIUNILE
INTERNE ȘI EXTERNE.—ÎNSEMNĂTATEA LOR ISTORICĂ ȘI LINGUISTICĂ.—BOGOMILISMUL IN
ROMÂNIA.—CUCUL ȘI TURTURICA.—POVESTEA NUMERELOR.—
SPECIMEN DE GRAMATICA ISTORICO-COMPARATIVĂ A LIMBEI ROMĂNE.

STUDIU DE FILOLOGIA COMPARATIVĂ

DE

B. Petriceicu-Hasdeu.

BUCURESCI

NOUA TYPOGRAFIE NAȚIONALĂ C. N. RĂDULESCU STR. ACADEMIEI No. 24.

1879.

CARȚILE POPORANE

ALE

ROMÂNILOR

IN

SECOLUL .XVI.

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI.

Publicațiuni istorico-filologice

LIMBA ROMÂNĂ VORBITĂ

ÎNTRU

1550 — 1800

TOMUL II

Domnului Dna. A. Sturdza

din partea autorului

STIMA—AMICIA

ale tale dintru ale tale.

PREFAȚA

D. Dim. A. Sturdza procurându-mi ocasiunea de a da la lumină cele mai vechi c ă r ț i p o p o r a n e ale Românilor, ceia-ce m'a condus la un întins studiu asupra acestei importante ramure a literaturii noastre naționale, am fost silit a modifica planul, pe care mi-l propusesem în prefață la tomul I.

Excelentele observațiuni ale lui Schuchardt, relative la primele două părți din tomul precedente, apar într'un Suplement la acel tom, unde figurază de asemenea observațiunile analóge ale d-lui G. Bariț, împreună cu întimpinările mele, cu unele îndreptări și adaosuri.

Monografia cea promisă asupra genitivo-dativului român întră în partea III din volumul de față; căt pentru monografiile, anunțate tot atunci, despre accentuațiunea și vocalisațiunea irrațională în vechile noastre monumente literare, le rezerv pentru un Suplement la tomul II, unde voiu publica în același timp 'Onomatologia română pînă la 1600,.

Sintesa operei întregi, conspectul sistematic al consecințelor sale pentru istoria limbei române din toate puncturile de vedere, va face obiectul tomului III, prin care sper a încheia lucrarea.

Ori-cum ar fi, volumul, pe care-l publicăm acum, deși face parte dintr'o vastă colecțiune, totuși se poate considera ca ce-va întreg, complet, îmbrățișând un teren independente și bine determinat: *Cărțile poporane ale Românilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă.*

Cătră acest titlu special, noi am mai adaos: 'Studiū de filologie comparativă,'.

Să ne explicăm.

Prin 'filologie comparativă,' noi nu înțelegem, ca Whitney, ca d. Hovelacque, ca revista parisiană a d-lui de Rialle etc., comparațiunea analitică a mai multor limbe. O asemenea noțiune ar fi fost la locul ei numai dóră atunci, când filologia propriū ȃisă se mărginea în analiza lingvistică a clasicității. De când însă, dela Wolf pînă la Böckh, ocupațiunea filologică clasică s'a întins asupra tuturor elementelor culturale ale anticității, fie ele lingvistice sau numai etice, aceeași accepțiune lărgită se cuvine pe deplin termenului corespundător de 'filologie comparativă,'. Unica deosebire între cele două sfere este, că una din ele studiază într'un mod isolat popórele antice în desvoltarea civilizațiunii lor, pe când cea-l'altă urmăresce într'un mod comparativ manifestațiunea naturală, statică și dinamică, a spiritului tuturor popórelor.

Pentru noi dară 'filologie comparativă,' cuprinde

întrunite ambele doctrine, pe cari revista berlineză a lui Steinthal le împreună ca: ‘Etno-psicologia, și ‘Linguistică,. Linguistica, fie cea pozitivă sau analitică, fie cea transcendentală sau sintetică, fie cea descriptivă sau de clasificățiune, se referă la organismul limbelor. [Etno-psicologia, pe de altă parte, cercetază credința popórelor, depusă mai cu deosebire în literatura poporană. Ambele, linguistica și etno-psicologia, spiritul popórelor în limbă și același spirit în credință, sînt într’o correlațiune intimă, adesea indisolubilă, de exemplu în mitologieă sau în onomatologieă: ambele la un loc forméză ‘filologia comparativă,.

Iată în ce sens opera de față este în tótă puterea cuvîntului un ‘Studiũ de filologieă comparativă,: limba română și literatura nóstră poporană ne preocupă aci d’o potrivă....

Terminând, constatãm că tomul I a fost apreciat fórte favorabil în presa străină de Gustav Meyer (*Beilage zur Allgemeinen Zeitung*, 1879, No. 42), de Angelo de Gubernatis (*Nuova antologia*, 1878, p. 723-4), de Dr. Jarnik (*Der Osten*, 1878, No. 44) și alții. De asemenea profesorul Miklosich l’a consultat nu o dată în noua sa cercetare *Ueber die Wanderungen der Rumunen*. Ne place a adăuga însă, că în același timp d. Cihac a cređut de cuviință a ne consacra în *Convorbiri literare* dela Iași (1879, No. 3 și 4) o lungă diatribă, pe care tot d-sa a reproduș’o apoi franțusesce în *Romanische Studien* (t. 4, p. 141—84). Ca ton, lucrarea d-lui Cihac este caracterisată cu pré-multă bună-voință: ‘d’un ton

quelque peu acerbe, de către d. Gaston Paris, care nu și-a dat osteneala de a o cerceta și 'n fond (*Romania*, 1879, No. 31, p. 466); ca știință și metodă, ea a fost combătută cu o perfectă independință de spirit de către Dr. M. Gaster în *Zeitschrift für romanische Philologie* (t. 4, p. 468-76). În acest mod, ne putem scuti de a răspunde noi înșine la tonul, știința și metoda d-lui Cihac, pînă ce nu și-le va drege pe toate.

B. P. H.

București, 5 Decembre 1879.

OCHIRE

ASUPRA

CĂRȚILOR POPORANE

Însemnătaea lor.—Raportul către literatura poporană în genere.—Cărțile poporane ale Românilor.—

CODEX STURDZANUS.

OCHIRE

ASUPRA

CARTILOR POPORANE

§ 1. Renumitul Görres, spirit fantastic, dar profund, a fost cel întâiu, dacă nu ne înșelăm, cărui i se datoresce, de pe la începutul secolului nostru, împărțirea literaturii populare în două mari ramuri: literatura populară nescrisă și literatura populară scrisă, dând tot-o-dată acestei din urmă epitetul de *cărți populare*.¹⁾

Vederile lui Görres despre correlațiunea ambelor ramuri, silindu-se cu orî-ce preț a le da o origine comună, pe când în realitate ele curg ca două râulețe ce se împreună sosind din direcțiuni opuse, sînt nesce vederi strîmte și 'n parte false; dar punctul de plecare era just și fecund, mai ales atunci când aproape nimeni în lumea cea cultă nu înțelegea încă importanța literaturii populare în genere, căci pedantismul și bon-tonismul, fie-care în felul seü, batjoconaü d'o potrivă tot ce eșia din popor și tot ce plăcea poporului.

1) Görres, *Die teutschen Volksbücher. Nahere Würdigung der schönen Historien-Wetter- und Arzneybüchlein, welche theils innerer Werth, theils Zufall, Jahrhunderte hindurch bis auf unsere Zeit erhalten hat.* Heidelberg. 1807, in-16, pag. X, 311.

A desprețui spiritul plebei, ‘Pöbelwitz’, fiind-că nu face cum facem noi și cea ce facem noi înși-ne, — ȳcea cu du-rere și cu indignațiune Görres — este ca și când ne-am su-păra pe vermele de metasă, pentru că ne dă numai metasă, iar nu ne țese nesce galóne gata saũ nu ne cóse nesce haine de purpură!

Cartea lui Görres, pe lângă o întroducere și un lung epi-log, cuprinde analiza bine scrisă a 48 cărți poporane germane. Se începe prin ‘Albertus Magnus’, despre puterea ȳerburilor, a petrelor scumpe și altor minunate lécuri; se încheiă prin faĩmo-sul apocrif despre copilăria lui Crist, respândit în evul-mediũ în tótă Europa occidentală sub titlul de ‘Liber de infantia Salvatoris’, între aceste doă extremități, una quasi-medicală și cea-l’altă quasi-teologică, figuréză tot felul de cărți poporane în proză și ’n versuri, legende, romanțuri, biografie, prorociri, visuri, călătorie etc. etc.

§ 2. Mult timp după Görres și pe o scară mult mai în-tinsă, a descris Nisard în doă mari volume cărțile poporane ale Franței.²⁾

Colecțiunea lui se împarte în 13 rubrice:

- I. Almanacuri;
- II. Sciințe și artı:

 1. Magia négră, magia albă, cabbala;
 2. Vrăjirea;
 3. Prorociri;
 4. Gospodăria;

- III. Glume și jocuri de cuvinte;
- IV. Dialoguri și catechismuri;
- V. Discursuri, orațiuni funebre și predice comice;
- VI. Tipuri și caractere;
- VII. Viețele personajelor faĩmóse;

2) Nisard, *Histoire des livres populaires ou de la littérature du colportage de-puis le XV-me siècle jusqu'à l'établissement de la Commission d'examen des livres du colportage* (30 novembre 1852), Paris, 1854, in-8, t. 1 pag. XVI-580, t. 2 pag. 599.

- VIII. Religiunea și morala;
- IX. Stihuri religioase și legende versificate ale sfinților;
- X. Epistolare: scrisori de afaceri, de complimente și de dragoste;
- XI. Limba tâlharilor;
- XII. Pedagogia;
- XIII. Romanțuri și povești.

Förte bogată ca adunare de material, nu mai puțin interesantă prin frumoasa reproducere a gravurelor poporane, opera lui Nisard lasă departe în urmă pe a lui Görres sub raportul *quantitativ*, dar rămâne departe în urmă ea-însăși în *privința calitativă*.

Criticul frances nu înțelege nici importanța intrensecă a cărților poporane, nici legătura lor cu literatura poporană cea nescrisă, nici măcar caracterul lor intern de ‘poporanitate’, pe care-l confundă mereu cu împregiurarea externă de a fi ‘colportate’. El le descrie, căci azardul l’a făcut ‘secretar al comisiunii însărcinate a le examina’, le descrie, fiind-că această muncă i s’a împus ca o sarcină oficială; le descrie, în fine, după cum descrie un profan după forme din afară un buchet de flori, fără a avé o umbră de noțiune despre viața, organismul și relațiunile plantelor.

§ 3. Cea mai nouă publicațiune de această natură, sînt cele trei tomuri apărute de curând, în cari s’au reprodus textualmente, cu ilustrațiuni în fac-simile, ba chiar cu frontispiciuri separate și cu conservarea paginațiunii originale, vr’o șese-șeci de cărți poporane englese ale Scoției, așa numitele ‘chap-books’, împărțite în trei rubrice:

- I. Comice și umoristice;
- II. Religioase și biblice;
- III. Povești, romanțuri și istoriére.³⁾

Acastă consciințioasă codificațiune a cărților poporane ale

3) *John Cheap. The Chapman's Library: the scottish chap literature of last century, classified. With life of Dougal Graham.* Glasgow, 1877-1878, in-8.

Scotiei, cu texturi întregi, reproduse cu o exactitate documentală, iar nu numai extracte ca în Nisard sau analise ca în Görres, ar merita a fi imitată în toate țările Europei, oferind un teren complet și sigur ulterioarelor cercetări critice.

Editorul, a cărui individualitate abia apare într'o prefață de vr'o patru pagini și într'o scurtă biografie a lui Dougal Graham, celui mai poporan scriitor scotlandez din secolul trecut, observă foarte just, că mult mai bune sînt, în orî-ce cas, cărțile poporane decât ȕiarele așă numite poporane, foite polemice ce au început a străbate pe la sate, căci : ‘cartea poporană este oglinda opiniunilor și obiceielor rurale, pe cînd ȕiarul ‘pretins poporan vine din afară pentru a desnatura adevăratul ‘gust al poporului., ‘Chiar cărțile poporane de origine străină, ‘—adaugă el,—se naturalizează astfel în limbă și 'n caractere, ‘încît nu le mai recunoște cine-va dintre cele născute și creșcute pe pămîntul scotlandez.,

§ 4. Scriind cele de mai sus, noi n'am avut cît de puțin intenȕiunea de a da o bibliografie a cărȕilor poporane din Occidente, ci am voit numai a constata însemnătatea, pe care a început și va fi silită din ce în ce mai mult a le recunoște știința modernă în totalitatea lor, fie unele din ele cît de insipide din punctul de vedere al claselor celor culte ale societăȕii, precum sînt, de exemplu, visurile, vrăjile sau minunile ‘marelui Albert.,

Unele categorii speciale ale cărȕilor poporane, mai ales cea religioasă și cea romantică, au atras mai de de-mult asupra-le, într'un mod izolat, atenȕiunea învăȕaților, ca și cînd ele ar fi de o natură mai înaltă decît cele-lalte. Ne ajunge a cita numeroșele colecȕiuni de așă numite apocrifuri biblice, începînd dela Fabricius pînă la Tischendorf, pe cari nu o dată vom ave a le consulta în cursul studiului de față. Și mai vestită este opera Englesului Dunlop despre cărȕile poporane cele romantice, apărută apröpe în același timp cu scrierea lui Görres.⁴⁾

4) În traducȕiunea germană adausă a lui F. Liebrecht: *Geschichte der Prosa-dichtungen oder Geschichte der Romane, Novellen, Märchen etc.*, Berlin, 1851, in-8, pag. XXX, 560.

Nu mai menționăm nesce lucrări de tot monografice, precum sînt cele de Benfey, Köhler, Wesselofsky, d'Ancona și alții, împrăștiate mai ales în diferite publicațiuni periodice.

Dar ce este o carte poporană? și ce fel de loc ocupă ea în literatura poporană în genere?

§ 5. Literatura poporană cea nescrisă, cântece, basme etc., se pôte scrie, și totuși, fie chiar tipărită, ea nu încetază de a fi nescrisă, căci se naște și trăește într'un mod nescris. Scrisul o copiază; dar copia nu este originalul cel viū, original ce continuă a se mișca și a se schimba după ce i s'a scos portretul, încât ajunge cu timpul, în bine saū în reū, a nu mai semăna unul cu altul. Dacă reproducțiunea cea scrisă isbutesce a se respândi în popor, numai atunci, sub forma'i cea petrificată, ea devine literatură poporană scrisă saū, mai precis, c a r t e p o p o r a n ă.

Literatura poporană cea scrisă, chiar cînd o învață cineva pe din afară, nu încetază totuși de a fi scrisă, căci se naște și trăește într'un mod scris. Ea este o statuă, uneori plină de plasticitate, de expresiune, de colorit, dar fără mișcarea cea reală a vieței. Trecînd în graiul cel viū, dacă ea reușesce a prinde rădăcină în popor, începînd a cresce ca ce-va nouă și adesea perđînd orî-ce urmă exterioară a ființei sale de mai 'nainte, atunci devine literatură poporană nescrisă.

Ambele categorii se pot contopi; însă originile lor, cea scrisă și cea nescrisă, sînt diverse.

· § 6. Literatura poporană cea nescrisă este opera unui întreg popor, saū chiar a unei ginți întregi, a umanității. Acela care a compus pentru prima oră o doină, doina nu este a lui, căci ea a sburat slobodă în aer, lipsită de vre-un semn individual, și din aer, nepironită prin nemic, a prins'o în sbor un altul, apoi un al doilea, un al treilea și așa mai încolo, în aceeași țără saū pînă la marginile pămîntului, fie-care adăugînd saū suprimînd câte ce-va, fără a da sémă nimēnui

de ceia ce face, de vreme ce lucrul nu este al nimănuî. Lipsa'î de orî-ce fixitate este atăt de pronunțată, încăt se întămplă adesea că același individ spune altfel bucata cea poporană de câte orî o repetă, ca acea cătărăță italiană, care schimba mereu cuvintele cătrecului, ȑicând cu naivitate că așa'î convine: „cosî mi viene”.

Literatura poporană cea scrisă, fie căt de anonimă, este o operă individuală. Din însuși momentul născerii sale, ea se fixează prin scrisore. O dată încuibată în popor, ea va fi citită de mii de gure, dar numai citită, pôte încă abia silabisită, fără a se modifica, fără a căștiga saũ a perde, fără a primi la tot pasul cătă o nuanță nouă, pozitivă saũ negativă, dela fie-care dintre cei ce o propagă, cel puțin în aceeași țără din aceeași epocă.

Colectivă prin origine, nestatornică în traiful seũ, acăsta este literatura poporană cea nescrisă; individuală prin născere, fixă în fond și 'n formă într'un moment dat, acăsta este cartea poporană.

Dar pentru ca ambele să fie p o p o r a n e: una—fiică de sânge, cea-l'altă—fiică de suflet a poporului; pentru ca ambele să se pôtă substitui una alteia, să se pôtă metamorfosa una într'alta, astfel că une-orî este a-nevoc a trage între ele o liniă de demarcațiune; trebuî ca ambele de o potrivă să oglindească poporul, ambele să fie popor el-însuși, căci poporul în realitate iubesce numai pe sine-și. Nicî o dată o carte nu va deveni poporană, dacă ea nu vorbesce în graiful cel necioplit al poporului; dacă nu mesfrânge credințele poporului, speranțele lui, slăbiciunile lui; dacă scie ce-va măi mult decăt ce scie poporul în patriarcala lui nesciință.

§. 7. Literatura poporană cea scrisă, ca și cea nescrisă, călătoresc din limbă în limbă; dar ele nicăiri nu se traduc, ci se transformă.

Orî-ce popor posedă o formă propriă a sa, primind ca al seũ. numai ceia-ce corespunde acelei forme specifice, care se

modifică și ea din epocă în epocă, provocând atunci modificări correlative în tot ce este poporan.

Literatura poporană cea nescrisă suferă astfel o triplă rotațiune: 1° prin trecere din gură în gură; 2° prin trecere din țără în țără; 3° prin trecere din epocă în epocă. Ultimele două din aceste rotațiuni îi sînt comune cu cartea cea poporană. Și ea se transformă de asemenea, când se împrumută dintr'o altă limbă, multe lucruri adăugându-se, unele suprimându-se, o sémă prefăcându-se, pînă ce planta cea exotică capătă un aer indigen. Și ea, pe de altă parte, se adaptează din timp în timp la vederile momentului, prin copistii—dacă circulă în manuscris, pînă în editorii—dacă este tipărită.

De aci rezultă mulțimea varianturilor ale orî-cărîi cărți adevărat poporane: varianturi externe și varianturi interne, deși mai puține, negreșit, decât nenumăratele varianturi ale literaturii poporane celei nescrise, cari se datoresc mai cu deosebire trecerii din gură în gură.

§ 8. Literatura poporană cea nescrisă se nasce într'un mod spontan. Ea este efectul impresiunii, nici o dată a premeditațiunii. Un sentiment involuntar — și iată o doină; o întămplare, o catastrofă—și iată o baladă; un fenomen, o credință, un joc de cuvinte—și iată o legendă, un basm; o pățelă — și iată un proverb; o asociațiune de idei, o analogie neașteptată — și iată o ghicitore.

Cartea poporană, din contra, nu este și nu pôte fi spontană. Ea presupune tot-d'a-una o intențiune, o ten lință, o țintă precisă din partea autorului. Scriitorul vrea ca alții să petrecă, să riță, să creță, să învețe, să imite sau să se ferescă. El v r e a. În cazul cel mai bun, tot încă este ce-va silit.

În literatura poporană cea nescrisă predomină elementul liric; în cartea poporană — elementul didactic. Dintr'o parte, in s p i r a ț i u n e; de cea-l'altă, a s p i r a ț i u n e.

Generalmente, cartea poporană nici nu afectează măcar de a fi tot una cu literatura poporană cea nescrisă. Ea pretinde a da poporului nu ceia ce el are deja, ci ceia ce'î lipsesce, dar ca-

re să-î convingă, să-î placă, să-î fie pe înțeles. Pînă la un punct, ea se crede a fi superioară operei propriie a poporului. Ea are aerul de a se pogori pînă la popor.

§ 9. O trăsură comună importantă între ambele ramure ale literaturii poporane este anonimitatea lor.

O carte poporană cu numele autorului, e ce-va excepțional ; și chiar când se întămplă acésta, în cele mai multe casuri numele este fictiv. Adesea un personagiū real ca ‘marele Albert, de exemplu, ca papa Leone III, ca împăratul Eracliū, ca Laensberg, ca Nostradamus, ca apostolul cutare saū cutare, ca însuși Măntuitorul, devine un nume tipic, cărui i se atribue sute de apocrifuri disparate.

Din anonimitate, fie pentru literatura poporană cea nescrisă, fie pentru cărțile poporane, decurge o consecință foarte caracteristică.

Producțiunile poporane nescrise, sburând fără control din gură în gură, se întălnesc, se ‘ncrucșează, se confundă. Dacă două saū mai multe bucăți separate sînt omogene saū analoge, dacă ele presintă unele puncturi de contact, dacă una ar pute să figureze ca început saū continuațiune ori epizod la o altă, une-orî chiar prin antitesă, ele se combină împreună, formând o singură bucată.

Câte cantece nu s’au combinat astfel din fragmente poetice mai vechi! Câte basmurî, deosebite prin sorginți, nu s’au cუსut cu dibăciă în câte un singur basm! Pînă și proverbele saū ghicitorile, mai apērate de remaniare prin laconismul lor, sînt expuse la o asemenea ‘atracțiune moleculară,.

Aceiași lucrare produce anonimitatea asupra cărților poporane. Și ele se amalgamază. Fie-care copist saū nou editor are dreptul și resimte chiar un fel de ispită de a amesteca două saū mai multe cărți poporane într’una singură, dacă crede ca va deștepta prin acésta mai mult interes în cititorii sei, saū că’și va ajunge mai bine la scop.

În cartea poporană, ca și’n literatura poporană cea nescrisă, este foarte anevoc, une-orî aprōpe peste puțința, a dis

tinge printr'o analiză minuțioasă diversele părți constitutive ale unui atare conglomerat.

Dificultatea este și mai mare, când se întâmplă — un caz destul de obișnuit — amestecul așa zicând hibrid între ambele ramure ale literaturii populare, fie-care amestecată deja mai de'naintea în propriul său cerc. Bucata populară nescrisă mixtă *A* s'a combinat din bucăți populare separate *k*, *l*, *m*; cartea populară mixtă *B* s'a combinat în același mod din cărți populare distinse *r*, *s*, *t*. *A* și *B* fiind egalmente impersonale, adecă aparținând tuturoră de o potrivă, fără a fi a nimănui în parte, se combină la rîndul lor într'un al treilea corp de două ori mixt: $A(k+l+m)+B(r+s+t)$.

Este o adevărată tortură pentru un critic!

§. 10. Ori-cum ar fi, cartea populară reprezintă deja un pas făcut din sfera literaturii populare în sfera literaturii culte: are și ea un autor, are o tipografie, are un editor.

În literatura cea cultă ea ocupă însă, retrasă departe la margine, un fel de mahală, despre care nu scie mai nimic și nu vrea să scie centrul orașului.

Autorii cărților populare sînt câte o dată mai-mai ómenî de geniū, după cum a fost Dougal Graham în Scoția sau Anton Pann la noi; și totuși pe terenul literaturii culte ei n'ar fi fost în stare de a scrie un articolăș cât de mediocru într'o fîiă de a doua mână.

Tipografii și editorii cărților populare păstrează foarte adesea *incognito*, ca și autorii lor. Une-ori nu se arată pe frontispiciu nici măcar locul unde s'a publicat misterioasa broșură, ba nici măcar anul. Pentru culmea mistificațiunii, se pune câte odată pe titlu că 's'a tradus, dintr'o limbă din care nu s'a tradus. Poporul crede!

Unele localități în diferite țeri își apropiaseră monopolul tradițional de a tipări cărți populare. Așa sînt Köln și Nürnberg în Germania, Troyes și Montbelliard în Franța, adevărate orașe-vechituri ale Europei, pentru cari nu s'a sfîrșit încă vécul de mijloc.

Maî pe scurt, literatura cea cultă, chiar când dă ce-va poporului, îi aruncă pe furis numai cea-ce lăpădă ea-însăşi!

§ 11. Şi totuşi, înainte de a se desfăşura într'o limbă o literatură cultă, cartea poporană, în curs de secolî, este unica literatură a naţiunii întregi, a tuturor claselor societăţii, a boierului ca şi a ţeranului, nivelaţi prin lipsă de cultură.

Tot aşa se petrece atunci, când literatura cea cultă a unei naţiuni şi-a ales ca mijloc de expresiune o limbă străină, după cum a fost latina în Occidente. Aprópe totalitatea scrierilor medievale în limbe naţionale, nu lătinesce, sînt nesce adevărate cărţi poporane.

§ 12. Alt-ceva nu maî puţin caracteristic.

Gusturile intelectuale ale copilului, fie chiar un fiú de principe, nu se pré-deosebesc, pînă la o vristă óre-care, de gusturile intelectuale ale poporului.

Copilul din tóte straturile sociale iubesce literatura poporană cea nescrisă; copilul din tóte straturile sociale citeşte cu pasiune cărţile poporane, maî ales cele romantice.

§ 13. Multe cărţi poporane, ca şi unele producţiuni nescrise ale poporului, deşi sînt fórt respândite, mereú repetate sau mereú citite, par totuşi a fi—după cum am maî spus'o—absurde sau chiar ridicole.

Sînt nesce nemicurî în tótă puterea cuvîntului, dar nemicurî importante.

Popularitatea lor — facem aci o deosebire dittologică între poporan şi popular, termenul cel de'ntăiu indicând cea ce aparţine poporului, iar cel-l'alt denotând cea-ce este iubit de popor — popularitatea lor nu diferă în fond de popularitatea unui individ. Individul cel popular póte să fie un sminţit său un ignorant; el n'ar fi ajuns însă la popularitate, dacă nu era la nivelul societăţii sale, dacă n'o represinta într'un punct óre-care maî fotograficesce decăt cei cu minte sau cei învętaţi.

Aşa este și cu popularitatea cea mare a unor secature scrise sau nescrise ale literaturii populare.

Sub raportul istoric, ca oglindă socială, ele posedă o nespūsă valóre.

Nu mai puțin sub raportul lingvistic, ca unele ce cugetă și vorbesc într'o cestiune dată întocmai ca poporul.

§. 14. De când cu tiparul, cărțile populare apar generalmente în broșurèle de format foarte mic, între 16-32 de pagine, afară numai dóră de cele romantice, ce-va mai lungi. Ele se vînd atît de eften, încât nu e țeran sau muncitor care să nu-și pótă cumpěra și el o cãrtecică. Cu tóte astea, editura cãștigă nepovestit, din cauza immensului numěr de exemplare ce se împrãștiã, retipãrindu-se pe mai nimic în fiecare an, sau chiar mai de multe ori pe an. Când cartea poporană este pré-scurtă, cuprîndënd abia vr'o 2-3 pagine, ea se publică la un loc cu o altă sau cu alte, cu cari se înrudesce prin materiã sau prin tendință, une-orî din capriciul editorului.

O asemenea grupare a cãrților populare era și mai obiçnuita înainte de întroducerea sau respãndirea tiparului. Copiștii le scrieau adesea mai multe într'un singur volum; cãci cititorii preferau a avé întrunită o mică bibliotecă poporană, ce-va mai compact, în loc de nesce spulberate foițe, expuse mai lesne a se strica sau a se perde. De aci urméză cã vechile cãrți populare în diferite limbe s'au conservat pînă la noi mai cu sémã în așa numiții *codices manuscripti miscelanei*.

Atari *codices* sînt cãte o datã de o varietate extremă, precepte religiöse figurând alãturi cu recepte medicale și romanțul alãturi cu astrologia. Mai adesea cuprînsul unui *codex* e omogen: numai religios, numai astrologic etc. Este o raritate excepțională de a da cine-va peste o mică carte poporană scrisă a-parte, și acésta numai dóră în nesce condițiuni éráși excepționale, bună-óră cusută la un volum, manuscris sau tipãrit.

§ 15. Ca specimen românesc de carte poporană manuscrisă conservată separat, deși foarte mică, ne poate servi o bucată curioasă, d'o cam dată inedită: *Istoria tutinului*.

Reposatul meu părinte descoperise în biblioteca poetului basarabian Costache Stamate câte-va foi scrise de mână, legate la un loc cu Acatistul cel tipărit de cătră Samuil Klain în Sibiiu la 1801 și copiate, pe la începutul acestui secol, după un exemplar mai vechiu.

Iată bucata în cestiune, transcrisă întocmai cu litere latine:

«Istorie pentru tătun. Ascultați iubiții mei blagosloviți, o învățătură foarte de folos pentru creștini, însă mai ales pentru care vor fi căzut întru această greșală răă și înșălăciune diavolească, însă di vor fi băut tătun. Acastă carte este scoasă di pre limba letinescă prin limba moldovenescă cu nevoița marelui dascal al Ierusalimului kir Silivestru, care au ales din multe cărți a sfinții părinți din Ierusalim, zăcând: — Inchinându-se la sfântul mormânt al Domnului nostru Is. Hs. și șăzând și eu pe o piătră și vorbind de ale noastre vorbe sufletești, o minune ca această văzurăm și auzirăm, adică undi veniră un stareț bătrân și să închină sfântului mormânt și apoi să întoarseră cătră noi făcând închinăciune; noi am zăs: «Dumnezeu să te erte, părinte! Iar el începu cu lacrimi a spune zăcând: — O minune ascultați, fraților; să vă spuău o întâmplare ca această ce am văzut întru această cale fiind; că eu, fraților, lăcuescu întru o peșteră de 75 de ani, ce să chiamă Araviăa. Acu, ișind la lume să viu să mă închin sfântului mormânt a Domnului nostru Is. Hs. și mergând, am întâlnit un om nalt și cu o falcă mare și cu una mică și cu nasul foarte mare, iar el trecu pe lângă mine și tăce; iar eu stătuău și gândiău și cunoscuău că nu-i creștin pământian, ce poate să fie un diăvol; și nu lăsaău lucru slab, ce îndată mă luaău după dănsul și, fiind voăa lui Dumnezeu, îl găsău într'un munte înalt al Carmilului, și făcē o grădină cu zădiu de piătră și săpa în grădină și sămăna; iar eu m'am apropiat de dănsul și am zăs: spune'mi, ce sapi și ce sameni? Iar el nu răs-punsă niē ca cum; iar eu zăsău că: te voău jura pe numele în-păratului vostru Satana, parte de el să nu ai de nu-m vei spune ce sameni acolo; iar el cu mare greu îm spusă așa, adică printr'o trestie lungă di-m șopti la ureche dintr'ansa și zăsă: — Părinte sfinte, eu sănt Galaar, dimonul care sănt căpitan preste toți dracii și sănt mai încredințat la împăratul nostru Satana pentru slujbele

«care-i fac cu credință; și mai mult pentru această am socotit noi
 «toți pentru ca să facem și noi noao vre o mirodenie, și ni-am strâns
 «toți în muntele acesta al Carmilului, și socotind această adică am
 «pus o tidvă și ni-am beșit într'ansa toți, și am zăs, că ce va işi
 «dintr'ansa să ne fie spre mirosul nostru; și am pisat'o și s'au fă-
 «cut sămănța aceia tūtūn, și va fi noao miros, că aceia va trage
 «oamenii pre nasuri și pre guri, și ăntăiu vor tragi păgăanii și apoŭ
 «Țiganii și apoŭ creștinii, și se va înmulță dela răsărit până la
 «apus, și să va îndemna boerii, încă și din cei bisăricești, că va fi
 «mai cu prețu decât tămăia; și întâiu va trage tūtūn, apoŭ va
 «mergi la biserică; și măcar de nu vor trage unii, dar cum vor işi
 «dela biserică după sfânta nafură, îndată vor trage tūtūn; și fără
 «tămăi or putē trăi, iar fără tūtūn nu vor putē nici o ză; și gura
 «lor vor pute ca cuibul pupăzăi, și dinței lor va avē smoală; și or-
 «care va be, indignabă or-ce voe a noastră va face, și mai cinstit
 «la împăratul nostru va fi; măcar de trei ori de va trage cu totul
 «la noi va fi, și mai cinstit ăl vom face din plata sa, și parte di'u-
 «părăței ăi vom face. Deci cine s'ar întâmpla ca să cadă întru
 «astă greșală și înșălăciune di'ăvoléscă, cu toată blagosloveniă
 «ne rugăm ca să se lasă și să se părăsască de acel lucru di'ăvo-
 «lesc; iară cine s'ar întâmpla să nu creză sau să nu să părăsască
 «de acel lucru înșălătoriu, unul ca acela să fie legat și afurisăt de
 «15 părinți de a Ierusalimului, di vremi ce să face prieten și prii-
 «mitoriu tocmelilor di'ăvolești; ce măi vartos de aciasta să se fe-
 «rască și cu totul să se lepede, și încă și pe alții să învețe a să lepăda;
 «și pentru această greșală datoriu este fiește-care, din cei care vor fi
 «căzut întru acest păcat, tămăe bisericei să aducă în toată vremea;
 «și care să va lepăda de acest păcat, acela să fi blagoslovit și fe-
 «ricit în vecii vecilor, amin.»

§ 16. Textul nostru, scris cum se vorbesce în Basarabia, dice că s'a tradus din lătinesce în moldovenesce «cu nevoința marelu dascal al Ierusalimulu kir-Silivestru,».

Prin urmare, acel «kir-Silivestru, era Român, saŭ cel pu-
 țin sciea romănesce.

Ne îndoim pré-mult să fi existat vre-o dată la Ierusalim, saŭ pe aŭri în Asia, un asemenea «mare dască,».

Și apoŭ, chiar să fi existat, tot încă el nu putea să tra-
 ducă pe cele câte-va pagine din «limba letinésă,», și 'n a-

celași timp să le compileze ‘din multe cărți a sfinții părinți din Ierusalim,’.

În fine, în Palestina fiind aproape necunoscuți Țigani, este cu desăvârșire neprobabil, ca un drac de acolo să fi spus că tutunul ‘întăiū vor trage păgăniū și apoi Țiganiū’, ceia-cc, din contra, se potrivește foarte bine în gura unui drac din România.

Părintele meu își deduse ostenela de a urmări, dacă nu cum-va Rușii vor fi având vr’o istorioră analogă asupra tutunului, și a constatat, în adevăr, că posedă și ei în această privință o carte poporană, publicată de către contele Kușelev-Bezborodko,⁵⁾ dar care diferă cu totul de cea română.

În Rusia meridională se povestesc, că tutunul a crescut din cadavrul Herodiadei, fiind-că tăiasc capul lui Ion Botezătorul.⁶⁾

La Serbi, tutunul s’a născut din intestinele ereticului Ariū.⁷⁾

Se scie că la Spaniolī, din contra, tutunul e considerat ca o ‘ierbă sfântă.’⁸⁾

În scurt, *Istoria pentru tūtūn*, așa după cum o vedem mai sus, este o invențiune curat romănescă a vre-unui călugăr nefumător, carele s’a creșut dator, pentru a reuși mai bine în cruciata sa contra tutungiilor, de a inventa tot-odată pe ‘un mare dascāl al Ierusalimului kir-Silivestru,’.

Este sigur, în orī-ce cas, că mai mulți bunī creștiniū aū renunțat la pipă din cauza acesteī cārtecele, decât din îndemnul celor mai savante tractaturī igienice!

§ 17. D. S. F. Marian a cules în Bucovina două legende poporane romăne foarte interesante, cari nu sīnt fără legătură cu ‘Istoria tutunului,’.

5) Kostomarov, Памятники старой русской литературы, Petersburg, 1860, p. 427-34.

6) Dragomanov, Малорусскія народныя прѣданія, Kiev, 1876, p. 18.

7) Karadžić, Живот и обичаји народа српскога, Beograd, 1867, p. 231.

8) De Gubernatis, *La mythologie des plantes*, t. 1, Paris, 1878, p. 109.

Una, auđită în satul Horodnic-de-sus, sună în următorul mod:

«Doi draci au voit o dată să Iea de sođiă pe feta unui boer. Inșă preotul din loc n'a voit să-ı cunune cu dınsa. Supărându-se dracul cel mai mare că nu-și pöte împlini dorința, se duse și se spınđu-ră de un plop. Inșă acesta s'a clătınat o dată bine, și a svirlit pe dracul cine scie unde, de s'a prefăcut în sălitră și pulbere când a picat la pămınt. Dracul cel mai tınăr, care încă era de fađa, veđënd acęsta, se'nspăimıntă și alergă în ruptul capului la Iad. Cum ajunsese aci, spuse celui mai mare peste dınsıi ceıa ce a pătıt făr-tatul seı. Atuncı đise Scaraoțchi, mai marele dracilor: — Stați, că eı am mai mult folos din el decăt din noi. — Și după ce rosti cuvintele acestea, eși din Iad și se porni spre dracul cel mort, unde află o mulțime de tutun crescut din trupul lui. Veđënd acęsta, Scaraoțchi s'a întors înapoı la Iad și a trimis trei draci în lume să semene tutun pretutindene, etc.,

Aci e locul de a observa, că însuși numele de *Scaraoțchi*, epitetul moldovenesc al Satanei, este de provenința c ă r t u r ă r é s c ă, fiind apröpe fără nicı o modificare slavical Искарнотски «Ισκαριώτης, porecla vinđătorului Iuda, carele, după ce-l luase dracul, a reușit pe semne să-l restörne și să-ı Iea locul pe tronul Infernului.

§ 18. Cea-l'altă legendă, culésă în satul Mănăstıora, e mai lungă.

Intr'o mănăstire, condusă de sântul Vasile, s'a întrodus dracul, petrecënd călugărese vr'o șese anı și asistând regulat la serviciul divin, dar furișându-se din biserică din dată ce se începea cheruical. Observând acęsta și deșeptându-i-se o bănuelă, sântul Vasile a pecetluit într'o đı cu cruci töte întrările și eșirile bisericeı:

«Diavolul, care nicı nu visase de ceıa-ce i s'a pregătıt, când s'a început cheruical, a dat să esă pe usă afară, dar veđënd ușa pecetluită cu cruce, se întörse repede la ferestre; aici încă erau cruci, se repeđi dar în vırful turnului, inșă, neputënd eși nicı pe aci din causă că și turnul era pecetluit cu cruci, pică de o dată în mijlocul bisericeı și se prefăcu în dohot. Veđënd acęsta St. Vasile, porunci celor-l'alți clerici să rădice de grabă dohotul cu pétra unde a căđut diavolul, să'l scöță afară și să'l arunce într'o rıpä mare

‘care se afla în apropierea bisericeî. Clericiî făcură cum le-a po-
 ‘runcit St. Vasile, lunară adecă dohotul și pétra, și le aruncară în
 ‘rîpă. Din dohotul acesta a crescut apoi o buruénă mare și grasă,
 ‘adecă tutunul...’

Urméză după aceîa, cum un alt drac a întrat într’o fétă
 de împărat, care n’a putut să se vindice pînă ce nu i s’a a-
 dus foi de tutun, și de atunci s’a lăît tutunul peste tótă fața
 pămîntului.,

§ 19. D. Marian adaugă:

‘Aceste legende, cred eû, vor fi fost cauza de unîi preoîi
 ‘bătrînî predică fórte mult contra funatului, condannând pe
 ‘toîi fumătorîi și spuindu-le că tutunul este érbă dracu-
 ‘lui.,⁹⁾

Iată dară de unde s’a născut și ‘Istoria tutunului., Cartea
 poporană și legendele poporane nu sînt în cazul de față de-
 căt trei varianturî ale aceîuîaîi motiv, care s’a desfășurat pe
 de o parte pe cale scrisă, pe de alta pe cea nescrisă.

E greu însă a decide, dacă prototipul lor comun a fost o
 carte poporană trecută în legendă, saû o legendă poporană
 trecută în carte, atăt de strînsă este une-orî împletecirea ce-
 lor doă ramure ale literaturéî poporane.

§ 20. Nu atăt de rare, și totuîi mult maî preîiose decăt
 cărîile poporane isolate, cel puîin cele manuscrise, sînt codi-
 ficările lor într’un singur volum, câte o dată fără nici o ana-
 logiă între diferitele bucăîi înîirate una după alta.

Un frumos specimen românesc de acéstă natură este ma-
 nuscriptul de pe la finea secolului trecut, descoperit de d. I.
 C. Bîanu.

Un ‘logofăt Ioniță Giurescu., probabilmente Bucurescén,
 s’a apucat la 1799 a copia împreună fel de fel de cártecele,
 carî circulaû pe atunci în popor, și anume:

1°. *Pentru a doua venire a lui Hristos, 4^{1/2} foi;*

9) Marian, *Botanica poporană română*, în *Albina Carpaîilor*, 1879, p. 311-12.

2°. *Trepetic de semne*, pe $4\frac{1}{2}$ foi, explicând consecințele tuturor ‘clătirilor’, posibile ale corpului uman, bună-ora: ‘De ‘să va clăti virful capului, vei dobândi saū va dăruī Dumne- ‘zău cocon fôrte învățat, etc.,

3°. *Zilele cele rele ce au arătat Dumnezău lui Moisi*, ur- mate de: *Zile bune preste an*, pe 1 fôia; de exemplu: septem- bre 3, 8, 24 — zile rele, pe când șeptembre 1, 4, 5, 8, 10 etc. — zile bune.

4°. *Gromovnic al lui Iracție împăratul care au fost numă- rător de stele*, de doă ori copiat în manuscript, o dată mai ne‘ngrijit pe $6\frac{1}{2}$ foi, apoi mai caligrafic pe $8\frac{1}{2}$ foi, arătând consecințele tunetului după ‘zodiile, fie-cărīi lune, de ex.: ‘De va tuna în numărul berbecelui, despre răsărit, va fi ro- ‘bie și peire multă, fiarăle pământului vor fi sătule și spre ‘stricare mare etc.,

5°. *Rojdanic*, pe $8\frac{1}{2}$ foi, prevestind viitorul fie-cărui om după ‘zodia, sub care s’a născut, de ex.: ‘Iulie. Leu. De ‘va naște cocon într’acastă lună, va fi gălbejos în față, și va ‘avé cinste dela toți etc.,

6°. *Dohtoriū*, pe 11 foi, cu recete și formule cabalistice contra a tot felul de bôle, între carī figuréză și ‘indrăcirea, și la carī se mai aplică ‘slovele de ciumă, scrise pe o pagină separată.

7°. *Calendur scos după limba unгурescă pă limba rumănescă*, pe $11\frac{1}{2}$ foi.

8°. *Intrebări și răspunsuri trebuincioșe și de folos spre în- vățătură celor ce vor citi*, pe 5 foi; o prescurtare de catechism în dialog între ‘dascăl, și ‘ucenic,.

9°. O însemnare fără titlu, pe $1\frac{1}{2}$ fôia, despre consecințele zilei în care cade Crăciunul, de ex.: ‘Duminică de să va în- ‘tâmpla crăciunu, Iarna va fi înnoită și ré etc.,

10°. In fine, pe 64 foi, cam jumătatea manuscriptului în- treg: *Viața și povestea și lucrurile marelui împărat Alexan-*

dru Machedon din cetatea lui Filip craiu, cum făcu războaie cu toate dihaniile pământului și fu împărat a toată lumé.

§ 21. Afară de No. 7, unde se țice că s'a 'scos după limba unгурéscă,, restul nu ne arată vre-o provenință străină, ca și când ar fi nesce lucrări curat romănesci.

Tóte cele đece bucăți sînt anonime, căci nimeni nu se va încerca, negreșit, a lua la serios pe 'Iraclie împăratul,, pretinsul autor al N-rului 4.

NNo. 1 și 8 sînt de categoria religiósă; No. 6 e medical; No. 10 e romantic; NNo. 3, 4, 5 și 7 sînt astrologice; NNo. 2 și 9 sînt de asemenea profetice, dar fără intervenirea stelelor.

Este un *codex manuscriptus miscellaneus* în tótă puterea cuvîntului, îmbrățișând o adevărată bibliotecă poporană localisată și anonimă, deși, după cum am mai spus, nu tot-d'a-una colecțiunile de acest fel sînt atât de variate: în tesă generală, se specialisează și ele pîna la un punct, ca și bibliotecile cele sciințifice.

§ 22. Tóte cărțile poporane din manuscriptul logofétului Ioniță Giurescu, scrise fórte romănesce, sînt transformate după originaluri din afară.

La unele abia titlul, devenit stereotip, mai vėdesce originea exotică. Așa *trepetnic*, literalmente 'tremurător,, dela slavul ТРЕПЕТА 'tremor,,; *gromovnic*, dela sl. ГРОМЪ 'tonitru,,; *roj-danic*=sl. РОЖДЕНИКЪ 'qui natus est,,.

Am đis că unele titluri de cărți poporane deveniseră la noi stereotipe.

Romănul sciea fórte bine, de exemplu, ce însemnéază *trepetnic*, dar nu mai avea consciință de slavismul saú măcar de străinismul acestuî cuvînt.

Vechiul 'Trepetnic, s'a publicat într'o mulțime de edițiuni în timpuî din urmă, dintre cari una, acum de'naintea nóstră, o broșurică de 30 pagine in-64, se înti uléază așa:

‘*Trepetnicul* cel mare, întru care se coprinde toate semnele ‘ce se fac la om, precum bătaia ochilor, a buzelor, și în scurt ‘de toate mișcările și încheeturile trupului omenesc ce sînt date ‘dela natură, tîlnăcite *din limba Franțuzescă* în limba Ro- ‘mănescă de un iubitor de al seŭ nēm Românesc. A șese- ‘spre-đecea tipărire. Prețul 30 parale. Bucurescî, Tipografia ‘Națională a lui St. Rasidescu, 1863.,

Ni se spune că s’a tradus ‘din limba *Franțuzescă*,. Dar atunci cum s’ar chiăma ‘*Trepetnic*,, dacă acéstă vorbă, fie ea venită ori de unde, n’ar fi ajuns la Români ca un fel de termen tehnic?

Tot așa *Gromovnic* sau *Rojdanic* s’ar fi putut pune ca titluri stereotipe la o cărtecică poporană localisată din grecesce sau din turcesce, ba și la o compozițiune curat romănescă.

§ 23. O carte poporană pôte să-și atribue ad-libitum ori-ce provenință străină, alegënd’o după moda momentului. Intr’o și ea va apare ca tradusă din slavonesce, într’o altă și — din grecesce, apoi—din nemșesce etc., potrivit cu simpatiele internaționale ale poporului într’o epocă ore-care. Neminî nu are dreptul ă o desminți, de vreme ce ea este impersonală, iar prin urmare și fără naționalitate precisă.

Am veđut deja mai sus, că ‘*Istoria tutunului*, s’a tradus din lătinesce numai în imaginațiunea autorului.

Aci ni se presintă un al doilea cas de acéstă trăsură în caracteristica cărților poporane.

Trepetnicul dela 1863 ne asigură că s’a tradus ‘din limba Franțuzescă,. Glumă! Francesii nu aŭ nemic analog, căci s’ar afla indicat în bogatul repertoriu al lui Nisard. Este absolutamente același ‘*Trepetnic*,, pe care la 1799 îl copiase, neapărat după ce-va mai vechiu, logofétul Ioniță Găurescu; și probă — iată începutul ambelor:

1799 :

De să va clăti vărful căpului,
vei dobândi sau va dărui Dum-
nezeu cocon, fôrte învățat va fi;

1863 :

Virful capului de se va clăti,
dobândă spune, sau va dărui
Dumnezeu un cocon;

De să va clăti încăetura capului, nește striini neștiuți vor veni și vor aduce dobândă;

De să va clăti chica, în oaste veți merge și iar sănătos veți veni;

De să va clăti tâmpla capului despre drépta etc.

Incheetura capului de se va clăti, nește streinî neștiuți vor veni și daruri îi vor aduce;

Chica de se va clăti, în oaste 7 anî veți merge și veți veni sănătos la casa ta;

Tâmpla capului de drépta clătindu-se etc.

S'a schimbat construcțiunea sintactică și s'a adaus—pentru conformitate cu legislațiunea momentului — 7 anî la serviciul militar; altfel este tot una.

E foarte probabil, că Găurescu a copiat Trepeticul după un exemplar românesc tipărit la 1743, pe care'l indică repositul Iarcu.¹⁰⁾

Redacțiunea română nu poate fi decât o transformare, mai mult sau mai puțin depărtată, a unei vechi redacțiuni slave, prin care s'a introdus la noi însuși titlul. La vecinî Serbî, deși există un ТРЕПЕТИК foarte apropiat de al nostru, totuși, prin fenomenul constatat mai sus în §-ul 9, el s'a amalgamat acolo cu așa numitul СЛОВНИК, adică "Explicațiunea visurilor".¹¹⁾

§ 24. Tot dela Slavî ni-a venit *Rojdanicul*, iarăși ca o transformare, cu supresiuni, adaosuri și schimbări necentenite, după cum lesne se poate convinge cine-va prin comparațiunea următorului pasagiu românesc cu cel corespunzător dintr'o redacțiune serbă:

De va naște fată într'acastă lună, va fi frumoasă, și cu ochii roșii, și va fi mănioasă și-și va certa bărbatul; și de tănără nu-i va fi rușine de nimic, și de un bărbat va avé o gréță mare, și

Родн се дѣвица красна лицемъ, плетью роумена, висока главою, zde очи вмають, тѣломъ срѣдья, печаль не вмають, люта, за млада дрѣза и свадлива, нарочита мужа поиметь, и оу-

10) Iarcu, *Biblioteca chronologică română*, București, 1873, p. 4.

11) Novaković, *Примера књижевности и језика*, Beograd, 1877, p. 527-9.

de feciorul dintăiu va avé o gri-
jă, iar de alții să va bucura,
și va boli de o mână, va boli
și de picere și de toate încăe-
turile, ce să porte 72 de nume
ale lui Hristos, adecă canonul
lui Hristos, să nu să apropie
duhul necurat, și va boli de
cap etc.

битькь ен боудеть или въ челя-
ди или въ скотѣ. И о срѣдънихъ
дѣтехъ обрадоуеть се. Прѣ-
междѣе имать. г. дѣто. .е., .з.,
.аі., .л. Оскръбпть се оть бѣсна
пса или оть зміе, нь не оум-
реть. Оть дрѣва свалить се и
оть оуроць пободить. Оужась
приемлеть, нь да носи боживхъ
словесъ на оловѣ, и не озло-
бить се. Пободить главою etc.¹²⁾

La sfârșit redacțiunea română mai adăuge aci o rețetă me-
dico-teologică, care lipsește de tot în redacțiunea serbă:

„. . . Iar de să va războli, léc este rădăcină de turte cu unt-de-
lemn și lămăe albă, să le amestece toate la un loc și să să ungă
peste tot și să să afume, și să slujască muceniței Marina.»

§ 25. Cele 72 de nume ale lui Hristos adecă canonul lui
Hristos, menționate în pasajul de mai sus din *Rojdanic*, iată
încă o carte poporană, care se vede a fi fost pe atunci atât
de răspândită între Români, încât Giurescu n'a creșut de cu-
viință nici măcar de a o copia.

Noi o cunoșcem într'o mulțime de redacțiuni străine, dintre
carî ne mărginim a cita una slavică și una francesă, ambele
din secolul XVI.

În capul lor figurază un fel de reclamă comercială despre
eficacitatea doftoriei, care sună franțusesce așa: „Voici les
noms de Jésus-Christ; quiconque les portera sur soi en voyage,
tant sur la terre que sur la mer, sera préservé de toutes
sortes de dangers et de périls, qui les dira avec foi et dé-
votion.»

Iată acum cele 72 de numi:

Власть. Сила. Слово. Жи-
вотъ. Милость. Люби. Мудрость.
Осотирь. Пандократорь. Пар-

Trinité †, Agios †, Sother †,
Messie †, Emmanuel †, Sabaoth
et Adonay †, Athanatos †, Jésus

12) Novaković, op. cit. p. 519.

клитъ. Свѣтъ. Тралса. Па-
стырь. Овча. Цѣтъ. Камень.
Путь. Домъ. Риза. Основаніе.
Глава. Чистъ. Женихъ. Вла-
дыка. Пстина. Спнъ чедовѣ-
чески. Еммѣнуѣль. Начатокъ.
Пръворожденны. Мессяя. О-
тъць. Творецъ. Саваотъ. Ки-
риосъ. Святы духъ. Милосерди.
Заступникъ. Вождь. Слънце.
Христосъ. Псѣдатель. Богоут-
робны. Милостивы. Пръвечны.
Атанатосъ. Создатель. Агнецъ.
Левъ. Тельць. Образъ. Слава.
Азъ есмь иже есмь. Правда.
Источникъ. Уста. Истинна. Ра-
дость. Началникъ. Елеояъ. Ие-
рѣи. Пророкъ. Дверь. Вѣчны.
Оправданіе. Богъ. Троица не-
раздѣлима. Царь надъ всѣми
царьми.¹³⁾

†, Pentagna †, Agiagon †, Ischi-
ros †, Eleison †, ô Theos †, Te-
tragrammaton †, Ely †, Saday
†, Aigle †, grand Homme †, Vue
†, Fleur †, Source †, Sauveur
†, Alpha †, et Oméga †, premier
Né †, Sagesse †, Vertu †, Con-
solateur †, Chemin †, Vérité †,
et Vie †, Médiateur †, Médecin
†, Salut †, Agneau †, Brebis †,
Veau †, Espérance †, Bélier †,
Lion †, Ver †, Bouche †, Pa-
role †, ou Verbe †, Splendeur
†, Soleil †, Gloire †, Lumière
†, Image †, Pain †, Porte †,
Pierre †, Épouse †, Pasteur †,
Prophète †, Prêtre †, Saint †,
Immortel †, Jésus-Christ †, Père
†, Fils †, Homme-Saint †, Dieu
†, Agios †, Résurrection †, Mi-
schios †, Charité †, Eternité †,
Créateur †, Rédempteur †, Unité
†, Souverain Bien †, Évam †.¹⁴⁾

După acéstă excentricitate, urméză pe același calapod ‘les noms de la sainte Vierge’, apoi ‘les paroles que dit Adam, și cine mai scie ce!

Ce e mai curios decât tóte, este că 'n Occidinte aceste ga-
limatie se atribuiău lui papa Leone III, amicului lui Carol cel
Mare. Titlul edițiunilor latine este: *Enchiridion Leonis papae
serenissimo imperatori Carolo Magno in manus pretiosum
datum.*¹⁵⁾

§ 26. După cum la noi o mare parte din cărțile poporane
sînt de origine slavică, tot așa la Slavî cele mai multe sînt
de fabrică bizantină.

13) Тихонравов, Памятники отреченной русской литературы, Москва, 1863,
t. 2, p. 339—44.

14) Ap. Nisard, op. cit. t. 1, p. 187—8.

15) Ibid. p. 183.

Gromovnicul, bună oră, răspândit într'o mulțime de redacțiuni slavice foarte diferențiate,¹⁶⁾ de unde el a trecut și la noi, cari îl cunoșcem cel puțin în două manuscripte, unul din volumul lui Giurescu și un al doilea din colecțiunea d-lui Cipar,¹⁷⁾ afară de o edițiune tipărită în Bucuresci la 1795, identică cu textul lui Giurescu, este pur și simplu grecul *Brontologiū*, menționat în scriitorii bizantini la un loc cu *Selinodromiū*, cu *Calandologiū*, cu *Apocalipsul apostolului Paul*, cărți poporane trecute de asemenea la Slavi, parte și la Români.

Să se observe, că și la Greci aceste 'Tunetare,, 'Lunare,, 'Calendare, etc. circulaū pîntre popor în redacțiuni diverginți, fiind numite generalmente la plural: τὰ λεγόμενα Βροντολόγια καὶ Σεληνοδρομία ἢ Καλανδολόγια...¹⁸⁾

Dacă nu tóte *Gromovnicele*, unul cel puțin se atribuia deja în Bizanțiū împăratului Eracliū.¹⁹⁾

§ 27. Cea mai celebră însă din cărțile poporane, întrate în colecțiunea lui Giurescu, este *Alexandria*.

În secolul XVII ea se încuibase într'atăta la Români, încât Miron Costin a cređut de cuviință a o stigmatiza cu tot din-adinsul în *Cronica* sa:

'Scrie Plutarh, vestit istoric, la viața lui Alexandru Macedon, carele aū scris *Alexandria* cea adevărată, nu basme, 'cum o scrie o *Alexandrie*, din grece orî dintr'alte limbe scósă 'pre limba rumănescă, plină de basne și scornituri.,²⁰⁾

Între cărțile tipărite, pe cari le-a găsit Italianul Del Chiaro în România pe la începutul secolului trecut, figuréză și o edițiune a *Alexandriei*: 'Alexandrie, o sia Storia di Alessandro il Macedone, stampata in Lingua Valaca; ma detta 'Storia è veramente curiosa per le molte favole che in essa

16) Novaković, op. cit. p. 524-7.—Tichonravov, op. cit. t. 2, p. 361—74.

17) Cipariū, *Principia*, p. 114.

18) Du Cange, *Glossarium mediae graecitatis*, Lugduni, 1688, p. 227.

19) Ibid. Supplem. p. 44.

20) *Letopisețe*, ed. 1, t. 1, p. 256.

‘vedonsi frammischiare.’²¹⁾ Nu numai acea edițiune, dar nici una pînă* la cea scosă în Sibiu la 1794, identică cu textul lui Giurescu, nu se mai pôte găsi nicăiri, necunoscându-li-se nici măcar anul publicațiunii, tôte fiind de de-mult exterminate prin dêsă întrebuintare.

În edițiunile Alexandriei, pe cîte le cunoscem noi, se adauge tot-d’a-una la sfîrșit, ca un fel de apendice: *Vrednica de însemnare întîmplare a patru corăbieri rusesci, cari au fost strîmtorați de iarnă în ostrovul Spitzberg la anul 1743*. Încă un exemplu de acea grupare la un loc a cărtecelor poporane, despre care am vorbit mai sus în §-ul 14. Un om nedepins cu apucătura acestei ramure a literaturii poporane, s’ar întreba neapărat: ce are a face marinarul rusesc Șarapov cu sublimul erou al Alexandriei? Apoi de!..

§ 28. Se scie, că prototipul acestei ‘Alexandrie’, scris grecesce în secolul XI sub pseudonimul de Kallisthenes, s’a transformat, în proză și’n versuri, la tôte popórele din Europa, devenind r etutindenii una din cărțile poporane cele mai favorite.²²⁾

Nu este fără interes de a observa, că cel mai vechiu exemplar bulgaresc cunoscut al ‘Alexandriei’, s’a scris în Moldova la 1562.²³⁾

§ 29. La Români, în privința vechimii, dintre tôte cărțile poporane cele romantice, ‘Alexandria’, rivalisază numai dóră cu ‘Varlaam și Iosafat’, o altă producțiune bizantină, de provenință indiană, dar atribuită sântului Ioan Damascen, fórte împraștiată în diferite limbe și pe care la noi, pe la începutul secolului XVI, o citia cu desfătare ilustrul Domn al Țerei-Românesci Négoe Basarab...²⁴⁾

21) Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia, 1718, p. 44.

22) Dunlop, op. cit. p. 183, 482.—Cfr. Snellaert, *Alexanders geesten van Jacob van Maerlant*, Brussel, 1861, I-II. — Despre redacțiunii paleo-slavice, Jagić, *Historia knjizevnosti naroda Hrvatskoga i srbskoga*, Zagreb, 1867, t. 1, p. 948 și urm.—O vechi redacțiune bohemă versificată, în Ilanka, *Starobylá skládání*, t. 2, Praha, 1818, p. 151—264.

23) Jireček, *Geschichte der Bulgaren*, Prag, 1876, p. 440.

24) *Învățătura lui Négoe Basarab*, Bucuresci, 1843, p. 113, 121, 184, etc.

§ 30. Tocmai atunci când logofetul Ioniță Giurescu codifica pe la 1799 vechile cărți poporane ale Țerei-Romănesci, toate în proză, o nouă carte poporană, de astă dată în versuri, că-uta a se introduce la noi din Transilvania, și a și reușit, în adevăr, a deveni astăzi una din cele mai răspândite. Este *Istoria pré-frumosului Arghir și a pré-frumosei Elena cea măiastră și cu păr de aur, adevă o închipuire sub care se înțelege luarea țerei Ardélului prin Traian cesarul Râmului*.

Prima edițiune romănescă este cea din Sibiu la 1800. În prefață, Ioan Barac, ‘dascal normal în Brașov’, mărturisește că a tradus-o din ungurește: ‘Mulți citesc istoria lui Arghir cea în limba ungurască scrisă’,. Versificațiunea în multe locuri se aprăpă de a poeziei noastre poporane, ceia-ce a concursu nu puțin la succesul cărții; de exemplu:

Tinărul dacă pornește,
 Departe călătorește,
 Singur numai cu o slugă
 Merge dând Domnului rugă.
 O, Arghire! lungă cale,
 Lungi necazurile tale!
 Iea d'a-lungul delurile
 Și numără jghăburile....

D. Cipariu posedă un manuscris în proză, pe 13 foi, cuprinzând un fragment din *Istoria lui Archirie*, despre care dice că i-a ramas dela strămoșu-seu, adevă cam de pe la începutul secolului XVII.²⁵⁾ Nu va fi fost cum-va o primă încercare de a traduce romănescu cartea cea poporană ungurască? Ori-cum, pînă la prelucrarea cea versificată a lui Barac, ea n'a isbutit a se răspândi pîntre Români.

Ciudata idee de a vedé în acest romanț o alusiune la cucerirea Daciei de către Traian nu este romănescă, ci aparține chiar Ungurilor. Póte tocmai ea va fi îndemnat pe ‘dascălu

25) Cipariu, *Principia*, p. 116.

dela Braşov,, din patriotism, a traduce cartea romănesce. In catalogul Széchenian originalul maghiar este indicat așa :

‘*Argirus nevü Kirtály-firul, es egy tündér Szüz-leanyról*
‘*Historia*. Sine loco et anno, in-8, fol. 16. Auctor est Albertus
‘Gergei, qui ex Italico sermone in hungaricum traduxit. Fa-
‘bella vero hac expressa esse dicitur subjugatae a Romanis
‘Daciae historia.,²⁶⁾

Pe la 1778, dîcînd de asemenea că un Albert Gergej tradusese istoria lui *Argirus* din italianesce și că prin ea se reprezintă cucerirea romană a Daciei, renumitul Benkő adaugă că :
‘la țeranii Ungurii din Transilvania această carte este atât de
‘căutată, ca și când ar fi ce-va sacru.,²⁷⁾

Cine va fi fost Albert Gergej și când va fi trăit, nu scim. În orî-ce cas, traducerea lui Arghir ‘din italianesce, este o farsă, ca și mai sus traducerea Trepetnicului nostru ‘din franțusesce, sau a Istoriei tutunului ‘din lătimesce,.

Intre cărțile poporane italiene, vechi și noue, în versuri și’n proză, nici un Arghir nu se află.

Misteriosul Albert Gergej a găsit originalul seü mai apröpe. Luând un basm românesc, förte popular la frații noștri de peste Carpați, el l’a transformat într’o carte poporană ungu-rască versificată, cărui — pentru mai multă vedă — i-a atribu-it o origine italiană.

A susține că basmul cel românesc l’am fi împrumutat öre-când noi dela Ungurii, e peste putință; căci dacă Ungurii ar fi avut la ei a-casă ce-va asemenea în gura poporului, ar fi fost absurd din partea lui Albert Gergej de a dîce tocmai poporului că a tradus din italianesce cea ce poporul cunoscea mai de’nainte unguresce; pe când luând basmul dela Români și dându-l Maghiarilor sub o altă formă, ca o noutate în limba lor, mistificațiunea cea italiană se explică dela sine prin natura cea generalmente mistificativă a cărților poporane.

26) *Catalogus Bibliothecae Hungaricae Széchenyi*, t. 1, pars 1, Sopronii 1799⁴ p. 35.

27) Benkő, *Transilvania, Vindobonae, 1778*, t. 1, p. 16-17.

Basmul românesc în cestiune, iată cum este resumat de către frații Schott: ‘Un băiat, gonit de o mamă-vitregă, nimeresce într’o pădure la un uriaș, cu ajutorul căruia prinde o țină, răpindu-și cununa în timpul scăldătorii. Fugând din ea, el plăcă după ea, apucă prin violență trei daruri minunate dela trei draci, cari se certaă pentru posesiunea lor, și prin acele daruri isbutesce a redobândi pe iubita sa și se cunună a-mîndoi.,²⁸⁾

Cele patru trăsuri caracteristice: 1° ‘prinderea ținii și pierderea ei’, ; 2°. ‘protecțiunea unui uriaș’, ; 3°. ‘surprinderea a trei daruri minunate dela trei draci în certy’, ; 4°. ‘regăsirea finală a ținii’, ; acesta este fondul ‘Istoriei lui Arghir’, , către care transformatorul ungar a mai adăus, negreșit, unele particularități specifice maghiare, de exemplu ‘Négra-cetate, = *Fekete-város*, apoi grădina unde petrecea frumoasa țină etc.²⁹⁾

Cu această carte poporană s’a întâmplat dară ce-va, care se întâmplă adesea în Linguistică. Englezii au luat dela Francesii cuvîntul *bougette* ‘pungă’, l’au prefăcut în *budget* cu sensul de ‘punga regelui’, = ‘vistieria’, , de unde cu timpul vorba s’a întors înapoi în Franța cu modifi cațiunea engleză cea materială și ideală, ca și când ar fi ce-va curat englesc. Tot așa Ungurii transformă într’o carte poporană a lor proprieă un basm românesc, și acea carte poporană ungerescă, astfel transformată, revine de aci la Români ca un lucru ungeresc, necesitând o nouă transformare.

Ca tip, compus din două motive esențiale: 1°. ‘prinderea ținii și pierderea ei’, , 2°. ‘regăsirea finală a ținii’, , motive complicate în fie-care sub-tip cu nesce ingrediente secundare diferite, povestea noastră e cunoscută, fie ca basm, fie ca carte poporană, în mai toate limbele. Nu alt ce-va este faimosa rapsodie sanscrită despre regele Pururavas și țina Urvași. Nu

28) Schott, *Walachische Märchen*, Stuttgart, 1845, p. 355.

29) Fr. Wolf-Mannhardt, *Zeitschrift für deutsche Mythologie*, t. 3 (1855), p. 312.

alt ce-va balada germană medievală despre ducele Frederic de Svabia și ȕina Angelburg. Nu alt ce-va vechia istorioră persiană despre amorul vitézului cu ȕina în romanul Bahar-Danuș. Nu alt ce-va poema francesă din secolul XIII despre Partenopex de Blois și ȕina Melior. Nu alt ce-va, în sfirșit, pînă și la selbatecii din Australia, legenda despre regele Tawhaki și ȕina Tango-tango...³⁰⁾

Originalitatea sub-tipului românesc consistă în caracteristicul adaos la cele două motive esențiale a altor două subordonate: 1° ‘surprinderea a trei daruri minunate dela trei draçi în cértă,; și mai ales 2° ‘protecțiunea unui uriaș,.³¹⁾

Despre tóte acestea nici nu viséză măcar d. Dr. At. Marienescu din Oravița, scriind un tractat întreg pe 50 pagine despre istoria lui Arghir; un tractat în care, deși avea la dispozițiune interesante varianturi poporane ale basmului, totuși preferă a inventa ce-va propriu al seú, adăugând la original și mai ales supriménd din el tocmai părțile cele mai specifice, pentru a ne spune apoi cu gravitate, că Arghir este— *Apollo Argirotoxos!*³²⁾

Unicul folos, pe care'l tragem din monografia d-lui Marienescu, este de a puté constata prin varianturile citate de d-sa, cum-că basmul nostru poporan, după ce devenise carte poporană ungurescă și s'a re'ntors astfel la Români schimbat la față,

30) Cfr. Liebrecht, *Amor und Psyche*, în Kuhn's *Zeitschr. f. vergl. Sprachforschung*, t. 18 (1869), p. 57—66.—Karlowicz, *La belle Mélusine et la reine Vanda*, în *Archiv f. slavische Philologie*, t. 2 (1877), p. 595. — Cox, *The mythology of the aryan nations*, London, 1870, t. 1, p. 397 și urm.—Fiske, *Myths and myth-makers*, London, 1873, p. 95-9.—Dunlop, op. cit. p. 174-7; etc.

31) Despre cele trei daruri din basmul român, cfr. Cox, op. cit., t. 1, p. 375 nota 3. — Benfey, *Pantschatantra*, Leipzig, 1859, t. 1, p. 269. și o mulțime de paraleluri adunate de Cosquin, *Contes populaires lorrains, în Romania*, t. 5 (1876), p. 363 — 6, tóte însă în altfel de combinațiuni. — Pentru protecțiunea uriașului nu ne aducem a-minte nici o paralelă străină. Este cu totul alt ce-va uriașul din ciclul mitic Odysseus-Polyphem al lui Hahn, *Griechische und albanesische Märchen*, Leipzig, 1864, p. 60.

32) Marienescu, *Argir și Iléna Cosmndiana, povéstă poporală, prelucrată și proredută cu explicațiuni pré-inter-sante pentru popor și pentru învețați*, Pesta, 1872, ca extract separat din ȕiarul *Albina*.

de aci poporul—în conformitate cu cele spuse în §-ful 9— a început a confunda ambele forme, cea scrisă și cea nescrisă, dând naștere unui al treilea tip, foarte amestecat.

Dar fiind vorba de d. Marienescu, ne mai aducem a-minte încă ce-va.

§ 31. Raritatea la Români a cărților poporane în versuri dă Istoriei lui Arghir o deosebită însemnătate.

Noi bănuim, că tot carte poporană de această natură, trecută apoi în poesia poporană cea nescrisă, va fi fost o dată balada bănățenă, publicată de d. Marienescu sub titlul de: *Andronim și Filana saș pétra dracului*, unde demonul pere prin dragostea sa pentru o fétă de om, ca și 'n prima legendă bucovinénă despre tutun...

§ 32. Ca specimen românesc de un *codex miscellaneus* omogen, consacrat unei singure categorii de cărți poporane, este prețiosissimul manuscris, pe care mi l'a pus la dispozițiune mult-stimatul meu amic d. Dim. A. Sturdza. Deși textualmente acest codice ocupă un mic loc în opera de față, totuși el și numai el este acela care l'a dat naștere.

În fundul Transilvaniei, mai sus de Turda, pe malul drept al Murășului, se află un sat românesc numit *Măhaci*, ungeresce *Mohács*, în vechile documente latino-maghiare din evul mediu *Muhach*.

Între anii 1580-1620, în curs de vr'o 40 de ani, a preoțit acolo un popă, care nu avea multă învățătură, dar cu atât mai bine: știind mai tot atâta cât sciea și poporul se, el scriea pentru popor, după gustul și'n graiul poporului.

Pe la 1600, acest *popă Grigorie, — așa se numia el — s'a apucat a face o colecțiune de cărți poporane religioase în limba română, parte copiând pe cele vechi, parte traducând el-însuși din slavonesce, parte intercalând pe de'ntregul în volumul se o colecțiune analogă gata, compilată de cătră un alt popă, de tot anonim, cam pe la 1550.

Acésta este *Codex Sturdzanus*.

§ 33. Manuscriptul, in-quarto, e legat în lemn îmbrăcat cu pele.

Dintr'o însemnare lătinescă din dosul legăturii, se vede că la 1774 cartea aparținea unui ôre-cine 'in Alba Julia,.

Hărtia este de calități diverse, dar de o potrivă grosă și gălbuiă, fără semne de fabrică, afară de vr'o trei-patru locuri, unde însă ele sînt ascunse în mare parte prin îndoitura volumului. Numai pe foile 124-125 și 205-206 se recunoște bine semnul fabricii dela Sibiu: 'doă paloșe încrucișate,, iar pe fóia 213-214 pare a fi 'coróna,, semnul fabricii dela Brașov.

Cu o scrisóre cursivă mai nouă, dar din secolul XVII, pe hărtia mult mai subțire, s'añ pus pe ultimele doă foi 248-250 nesce rugăciunii slavonesce.

Cu o altă mână, cu caractere semi-unciale, tot în secolul XVII, este scris pe pag. 20: *Л цире сз вз фi[е] мменилвр. кзндъ воръ фи празниче мари. сз веници ла кест[ре]кж сз аскоультаци ксвзлтоуль л8 доумнезес* etc.; un îndemn inspirat, probabilmente, prin lectura textului ce precede pe pag. 1-19 despre păzirea serbătorilor și mai ales a duminicii.

Afară de aceste adausuri posterioare și afară de un Tatăl-nostru unguresce cu litere cirilice la pag. 153, restul manuscriptului cuprinde: pe de o parte, *Texturii Măhăcene*, aprópe tóte scrise de cătră însuși popa Grigorie; iar pe de alta, codificațiunea cea anterioră a cărților poporane, pe care — din motivul arătat mai jos — noi o vom numi *Texturii Bogomilice*.

Este, ca să ñicem așa, *codex miscellaneus geminatus*, compus din doă *codices miscellanei*, diferiți prin epoce, prin localități, pînă și prin tendințe, pe lângă deosebirea cronologică și póte chiar geografică între elementele constitutive ale fiecărui în parte.

§ 34. Bucata cea mai veche din codicele Grigorian este de pe la 1580. Bucata cea mai nouă din codicele ante-Gri-

gorian trebui să fie pe puțin cu yr'o două-zeci de ani anterioră.

Codicele Grigorian s'a scris la nordul Transilvaniei; codicele ante-Grigorian, fără a prezenta o indicațiune literală a localității, pare a proveni din Țera-Românească, sau cel puțin din Brașov.

Codicele Grigorian adună pe nealese cărți poporane religioase în genere, oricare ar fi natura lor respectivă specială; pe când codicele ante-Grigorian, mărginindu-se într'un cerc mai restrâns, culege numai cărțile religioase cele relative la viața postumă, la migrațiunile sufletului, la Paradis și mai cu deosebire la Infern.

În fine, codicele Grigorian se distinge printr'o nuanță dialectică foarte pronunțată; pe când codicele ante-Grigorian, din toate monumentele literare române pînă acum cunoscute, poate fi considerat cu tot dreptul ca textul nostru cel mai vechiu în limba tipică.

§ 35. Unele din cărțile poporane, codificate în volumul lui popa Grigorie, au rămas la noi foarte răspândite pînă în momentul de față.

Așa este: 'Legenda Duminicăi,, astăzi *Epistolia Domnului Isus Hristos*; 'Călătoria Maicei Domnului la Iad,, astăzi *Epistolia Maicei Domnului*, țesută la un loc cu *Visul Maicei Domnului*; 'Ruga sântului Sisinie,, astăzi *Minunile sfîntului Sisoe*, trecute și'n descântec.

Acastă persistință a lor ne permite a urmări cu un pas sigur schimbările introduse, în curs de trei secolii și mai bine, în redacțiunea unuia și aceluia-și text poporan, carele avusese tot-o-dată, printr'o circulațiune atât de îndelungată, destul interval pentru a se furișa și chiar a se ramifica în literatura poporană cea nescrisă.

Am putut constata în același timp, că apocrifurile religioase la Români, ca și pe aîurii, circulază mai tot-d'a-una în câte două redacțiuni paralele, una mai lungă și cea-l'altă prescurtată,

dintre cari una póte să dispară saũ să  să din us prin concurența celei-l'alte.

§ 36. Fragmentul de sub No. II și acel de sub No. VIII dintre 'Textur  Măhăcene, nu s nt cărți poporane. Noi le re-producem totuși din cauza importanței lor lingvistice, mai cu sémă dialectice.

C t privesce scurtul catechism de sub No. III și cele do  predice de sub NNo. IV și IX tot din 'Textur  Măhăcene,, ele sînt pe deplin cărți poporane, fie prin tendința, fie prin limbă.

§ 37. T te bucățile din 'Textur  Bogomilice,, afară numai d ră de o parte a N-rului IV, și unele bucăți din 'Textur  Măhăcene,, aũ fost  re-c nd cărți poporane religi se favorite ale sectei Bogomililor, născute în Bulgaria prin transformarea doctrinelor asiatiche pauliciano-manicheice și care, pe la finea v cului de mijloc, s'a respândit nu numai în Rom nia, dar încă străbătuse p nă la Provența, unde a concurs la desvoltarea sgomot seii secte a Albigensilor.

Un alt curent eretic, pornit de astă dată din Occidente, a- nume secta și mai sgomot să, ba chiar scandal să a Flagellanților, a propagat în t tă Europa bucata de sub No. I din 'Textur  Măhăcene,.

T te acestea ne-aũ condus, în urma unor cercetări f rte întinse, a recunósce nesce vechi cărți poporane de origine eretică în balada 'Cucul și turturica, și'n enigmele din 'Povestea Numerelor, ...

§ 38. Cele mai resp ndite cărți poporane religi se aũ fost tot-d'a-una cele i n f e r n a l e.

O lectură favorită a țeranului frances este până astăzi o broșurică de 24 pagine in-12,  ntitulat : *Le Miroir du P cheur, composé par les RR. PP. Capucins, missionnaires; très-utile   toutes sortes de personnes: le tout représenté par figures. Vous y verrez l'état malheureux de l' me lorsqu'elle a eu le malheur de tomber dans le péché mortel etc., urm nd*

apoi opt gravure orribile, mai ales: ‘Petit crayon de l’état malheureux d’une âme damnée,, unde draci, șerpî, liliecî și șopîrle torturază pe bietul om în flacăre: ‘il est couché et ‘garroté sur un gril de fer rouge, au milieu des flammes ‘dont il est environné et pénétré; les diables le tourmentent ‘dans toutes les parties du corps; il a au cou une bourse, ‘ce qui marque qu’un de ses péchés est l’avarice et le bien ‘d’autrui qu’il n’a pas restitué: c’est un des péchés qui damne ‘le plus de monde.,

Tot de acest fel, fie prin text, fie prin gravure, fie prin răspîndire, este o cîrtecică poporană englesă de 24 pagine in-16: *The Pilgrim’s progress from this world to that which is to come.*

La Germanî, din evul-mediü și pînă ’n secolul nostru, a ramas fôrte poporană o broșură analogă în versuri: *Wahrhaftige Beschreibung des jüngsten Gerichts im Thal Josaphats.*

Nu mai vorbim despre națiuni mai pușin înaintate decît Francesii, Germanii și Englesii pe calea culturêi.

Câte temeri și îndoiele, câte grijî, câte palpitățiuni, nu deștêptă ore asemeni cîrtecele în inima poporului, mai cu sémă în copii, în femei, în bătrîni, și acêsta din generațiune în generațiune într’un lung șir de secolî!

Memoriile istorice ne spun câte-o dată, că ’n ziua cutare saü cutare principele X saü ministrul Y a suferit de guturaiü orî și-a scrintit un deget.

Ceia ce ar trebui mai bine să înregistreze istoria, sînt bă-tăile de inimă ale unui popor întreg, chîiar atuncî când ele pornesc dintr’o secătura ca *Le Miroir du Pécheur.*

Influința, pe care aceste cîrți, unde se repetă la tot pasul teribilul *memento mori*, o exercită asupra moralității poporului, asupra cugetelor și faptelor sale, este immensă; și când rezultatul e mare, fie-î cât de mică cauza, ea totuși merită pe deplin de a fi băgată în sémă.

Tocmai de această natură sînt cele mai multe cărți poporane din volumul lui popa Grigorie:

Legenda Duminiceî;

Legenda lui Avram;

Predica dela 1600;

Calătoria Maicei Domnului la Iad;

Apocalipsul apostolului Paul;

Cugetări în ora morții . . .

PARTEA I.

—

TEXTURI MAHAGENE

— 1580—1619 —

TEXTURI MAHACENE

INTRODUCEREA GENERALA.

§ 1. Texturile, publicate mai la vale, afară de No. IX, sînt scrise tóte în satul Măhaciu din Transilvania, și anume NNo. I, III, IV, V, VI, VII și 'n parte II de cătră preutul Grigorie de acolo între anii 1580-1619; o parte din No. II de cătră un alt Măhácén, elev al popei; în fine, No. VIII de cătră un al treilea Măhácén din aceeași epocă. N-rul IX nu s'a scris în Măhaciu, dar nu departe.

Aprópe totalitatea texturilor aparține dară lui popa Grigorie. Cele mai multe, ca NNo. I, II, IV, VI și VII, sînt traduse de cătră el, saũ bine ȕicënd prelucrate, d'a-dreptul din slavonesce. N-rul V s'a copiat după un manuscris de pe la 1580. N-rul III s'a transcris, cu o exactitate aprópe diplomatică, de pe o carte tipărită dela 1560.

§ 2. Cine să fi fost acel neobosit popă Grigorie?

La 1583 el era deja preut în Măhaciu, căci a scris atunci pe 9 foi în limba paleo-slavică o bucată liturgică, care se află în manuscris pe paginile 162-179, purtând următórea adnotațiune finală:

Пис поп. Григоріе. wt Мѡхачю. мсцл. ген. ко. днь. влто. ꙗча.
wt рож хсвл. ја. ф. пр. въ да и простит. (A scris popă Grigorie

din Măhaciu, ale lunei lui ianuariu în 29 zile, anul 7091, dela nascerea lui Crist 1583. Dumneșeu să-l țiete!).

Înainte de a fi popă, prin urmare înainte de 1583, dînsul a scris romănesc fragmentul de sub No. VI.

La 1619, după vr'o patru-șeci de ani, popa Grigorie măi trăia încă, scriind atunci predica de sub No. IV.

Îtă tot ce se scie despre acest personagiu, căruî i se datoresce cea măi importantă colecțiune de texturi romănesci din secolul XVI, nu numai Texturile Măhăcene, scrise măi tôte cu măna sa, dar și Texturile Bogomilice, publicate în partea II a operei de față.

§ 3. După ce am lămurit, bine-reu, individualitatea lui popă Grigorie, să trecem acum la localitatea, unde el a trăit și a scris în curs de atăția ani.

Părintele protopop Stefan Colceriu, actualmente preut în Măhaciu, ni-a transmis în acéstă privință, prin bine-voitorea mijlocire a protopopuluî Benjamin Popp din Uîóra, următorele interesante notițe, cuprinse într'o epistolă din 2 maiu 1879:

‘Măhaciu este primul sat romănesc în fostul Scaun al Arieșuluî, atăt sub raportul situațiunii, avënd apă bună, aer curat, păduri multe—măi tôte de goron și puțin mestécăn,— precum și prin vinul seü cel bun, grăul cel măi greu și vite frumöse. Aici se produce cea măi bună calitate de crumpe-ne (cartofi), pe cari Măhăcenii le numesc *picîoici*, iar în satul învecinat Dumbrău se chîmă *cucule*. Măhaciul este aprópe de calea cea veche a Transilvaniei, care astădi, ca și 'n trecut, primind tôte căile laterale, duce spre Urbea-Mare.

‘Comuna are acum de abia 185 case cu 876 suflete, pe când în anul 1864 avea 235 case cu aprópe 1000 suflete. Numérul locuitorilor a scăđut: parte, printr'un morb difteritic, care a secerat la 1866 măi toți prunciî la 5 ani; parte, printr'un teribil incendiü la 1867, arđend la 61 familie tot ce a putut arde; în urma căruî flagel, venind o

‘tómna umedă și aflând pe ómenī cu casele negata, o mulțime de tinerī s’au îmbolnăvit de recelă și mulți au și murit. ‘Să mai adaug, că la 1868 un păriu, ce curge prin mijlocul ‘satului, în urma unei rumperī de nor a făcut daună în comună și ‘n țarină. Tóte aceste lovituri au scăđut atât numărul familielor, cât și buna lor stare materială.

‘Satul este curat românesc. Afară de vre-o 3 Țiganī, nu ‘se află aci nici un străin. Ultimul Israelit a plecat dela noi ‘la 1869, și de atunci încóce n’au avut loc de a se mai înculba alții.

‘Originea satului e obscură. Sînt însă doă păreri, trecute ‘în tradițiunea poporală.

‘Prima părere este, că locuitorī ceī de‘ntăiu s’ar fi retras ‘aici în secolul XIV din Bogata, comună în câmpia Turdeī, ‘acum constituind o parte însemnată din orașul Baginului. ‘Mongoliī devastându-le satele și răpindu-le averea, ei și-au ‘aflat aci un adăpost sigur, tot locul fiind îmbrăcat cu pădure pînă la drumul țerei, iar șesul fiind cuprins de un lac ‘mare ce împedeca întrarea în interiorul văii.

‘A doua părere este, că re‘ntorcându-se oștenī țerei din ‘bătălia dela Mohacs (1526) și aflând Transilvania devastată ‘de Turci, 11 oștenī s’ar fi așeđat aici, însă nu în satul actual, ci mai la vale; căci atunci pe locul comunei de astăzi ‘era ó mănăstire catolică, ale cării ruine se chīamă *Biserică Unguréscă*, pe unde arând, adesea scóte plugul căpăține și ‘óse de om. Se crede că aceī 11 oștenī ar fi fost: Mircea, ‘Mirea, Stancă, Cordoș, Pocol, Șuşman, Raț, Părduț, Bărboș, ‘Popa și Hegeduș. Cel din urmă Hegeduș a murit la 1831; ‘ceī din urmă Stancă, Pocol și Cordoș, eu i-am înmormîntat. ‘Aceste familie tóte își au cărțile lor nobilitare pe pergamenă, căștigate pentru virtuți militare dela Mihaiu Apafy și ‘Francisc Rákoczy; și le place a se făli prin diplomele lor de ‘*nemesug* cu slove de aur și pe pelea de căne.

‘Portul de astăzi al Măhăcenilor puțin diferă de al locuitorilor din satul învecinat Dumbrău, dar se deosebesce mult

‘de al celor-l’alte sate din giur. Ei se disting prin curăţeniă
 ‘şi eleganţă. Sumanul e cernit negru şi cusut cu pănură fină
 ‘de culori deosebite; cioreci albi; peptar la cei bătrini de
 ‘miei, la cei tineri — de pănură vînată. In timpul cei bunî
 ‘pînă cătră 1840, Măhăcenii purtau un cojoc frumos de pie-
 ‘le de miei negri pînă la gresne, cu lână în atară, şi cuş-
 ‘mă lungă pînă şi de 2 urme, négră. Femeile îşi fac învâli-
 ‘tórea cea albă cu mult alaău; pentru încreţitul ei daă pînă
 ‘şi 2 fl., şi o aşedă pe cap cu multă grafiă.

‘Pînă la 1849 Măhăcenii serviaă ca grăniceri cālari în re-
 ‘gimentul *Székely huszár*.

‘In popor circulă pînă astăđi tradiţiuni despre Mihaău Vi-
 ‘tézul, a cărui catastrofă s’a întămplat aša đicënd sub ochii
 ‘Măhăcenilor, la cóstele lor, în Mirăslău. Există legende şi
 ‘despre Traian...

§ 4. Intr’o altă scrisóre, părintele Colceriu ne comunică doă
 fragmente din poesia poporană dela Măhăciu.

Iată despre Mihaău Vitézul :

De-ar da bunul Dumneđeă
 Să mai věđ la Mirăslău,
 Hei! pe Mihaău suvulcat
 Pe harmăsariu-î turbat.
 La strimtóra rîului,
 La gârla Murăşului,
 Să věđ cum îi îmbulđesce,
 Să věđ cum îi prăpădesce!
 Să věđ Basta ’ngenunchiat,
 Care urit l’a ’nşelat,
 Şi tabăra lui ca’n vînt
 De Mihaău Vitéz fugënd . . .

Acéstă bucată are ce-va pré-artificial şi tot-ò-dată pré-istoric:
 este o compoziţiune a vre-unui dascăl.

Nu mai puţin următorul fragment despre Traian :

Lîngă Turda, nu departe,
 Traian se luptă pe moarte,

Face uliță prin dușmanî,
 Cu-a lui zdraveni căpitanî.
 Las'să facă, c'al lui tîept
 Hrănesce un suflet drept:
 Țiua bate și zdrobesce,
 Nóptea rănișii grijesce.
 Și nu-î cótă ca'npărat,
 Ci ca tată-adevărat:
 Își spintecă haînele
 De le légă ranele...

Frumóse *stihurî*, cari ar figura de minune într'o 'carte poporană', ; dar nu e căt de puțin p o e s i ă p o p o r a n ă. Nicî o dată poporul nu cunósce atât de bine amăruntele istorice; și nicî o dată, maî cu sémă, el nu le reproduce cu atăta exactitate, chîar atunci când le-a veđut el-însuși.

Ce-va maî prețios, adevărat poporan, este următórea comunicațiune a părintelui Colceriu :

'La noi pînă și pruncii aú un cîntec de primăveră, în care ȃic :

Vino, sóre,
 Pe rázóre,
 Că țî-oíu da o cingătóre!
 Una mie,
 Una ție,
 Una popei Irimie ;
 Și un paíu,
 Și un maíu,
 Și sabia lui Mihaíu,
 Capul Turcului să-l tai',

Iată popor în tótă puterea cuvintului !

Acest 'cîntec de primăveră', , atât de interesant printr'o mențiune autentică despre Mihaíu Vitézul, nu este ínsă propriú Măhăćenilor. El se aude și pe aîurî în Transilvania. Un variant de lîngă Sibíiu sună în următorul mod :

Treci, plóe trecătóre,
 Că vine sórele

Și'ți taiă piciorole,
 Cu un mațu,
 Cu un pațu,
 Cu măciuca lui Mihațu ;
 Sus pe cap,
 După cap,
 Curge sânge mohorit ;
 Dă-mi căciula
 Să prind murga :
 Murga a fugit,
 Plóia s'a risipit !

În Tera-Románescă acest cântec a scădut la un fel de parodiă, în care plóia este amenințată :

Cu căciula lui Mihațu,
 Plină cu coji de mălațu...

§ 5. Părintele Colceriu, din nefericire, nu ni-a procurat nici o notiță lingvistică asupra Măhacîului. Judecând totuși după cele trei cântece, graiul de acolo pare a prezenta oare-cari particularități: *țiept* = „piept”, *cótă* = „caută”, aspirațiunea inițială în *hărmasarîu* = lat. *admissarius*, *suvulcat* cu sens de „urcat”,...

Nicăiri însă *n* între vocale nu trece în *r*: *bunul*, *îngenunchiat*, *hănele*, *una* etc., nici o dată *burul* sau *ura*, după cum se vorbea în Măhaciu pe la 1600.

Constatând acest fenomen, lăsăm explicațiunea lui pentru §-fii următorii.

§ 6. Măhacîul se menționează pentru prima oară sub acest nume în istoria Transilvaniei la anul 1291, într'o diplomă a regelui maghiar Andreiu III, unde figurază tot-o-dată celelalte localități învecinate: „Felvinch scilicet, Eurmenus, Hydusteluk, Medyes, Dumburou, M u h a c h . . . , 1)

Acest sat, prin urmare, n'are a face cu Mohacîul din Ungaria, nici cu faimósa bătălie de acolo dela 1526.

1) Szabó K., *Székely oklevéltár*, Kolozsvártt, 1872, p. 26-7.

În diploma din 1291, ca și 'n diferite documente transilvane din secolul XIV, ca locuitorii ai Măhacului ni se prezintă Săcuii, numai Săcuii, fără a se pomeni măcar elementul românesc.²⁾

Ruinele așa numitei 'Biserice Unguresci, probéză, că Săcuii în adevăr au fost óre-când pe acolo, deși astăzi nu se mai află nici unul.

După ambele tradițiuni locale, Românii au venit la Măhaciu de pe așuri, ceia-ce se mai confirmă, pînă la un punct, prin deosebiriile lor în port, în obiceiuri, în grașu, de către cele-lalte sate învecinate.

După una din cele două legende, cușbul anterior al Măhăcenilor ar fi fost în satul Bogata din câmpia Turdeii.

Combinând toate elementele, de cari putem dispune, imigrațiunea Românilor în Măhaciu cată să se fi întămplat în secolul XV, mai sporind — póte — printr'un nou continginte pe la începutul secolului XVI, adecă cam pe timpul bătăliei dela Mohaciu, ceia-ce va fi ramas apoi în legendă ca un obscur punct cronologic, întărit în memoria poporană prin asemenea de azard a numilor.

De'ntăiu puținii la număr, Românii s'au înmulțit cu încetul, reușind a goni sașii și asimila pe Săcuii.

În secolul XVII se mai vorbăia în Măhaciu și ungresce, astfel că chiar în volumul lui popa Grigorie, la pag. 153, nu scim cine din aceiași epocă, póte vre-un copil al preutului, s'a apucat a transcrie cu litere cirilice, într'un mod fórte ciudat, cu vocalismul cel trăgănat al Săcuilor, pe Tatăl-nostriu ungresc: МИА ГАГАКА КИ ВАГИ МЕНЕГЕБЕНЕ СЕТЕЛШЕК Ъ ТЕ НЕВЕДЕ ЮЮНЬ ТЕ ВРЬСАГОДЬ etc.==*mi atyánk ki vagy a'mennyekben szenteltessék [meg] a'te neved...*

§ 7. Românii, imigrați în Măhaciu pe la începutul secolului XVI, se distingeau, între cele-lalte, prin două particula

²⁾ Orbán B., *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népzemeltől*, Pest, 1871, t. 5, p. 118-9.

rității consonantice mai remarcabile ale fonetismului lor; particularitățile, cărora popa Grigorie le-a ramas credincios pînă la mörte și cari, într'un grad ce-va mai scăđut, caracterisază de asemenea pe cei-l'alți doi Mähăcenii contimpuranii de sub NNo. II și VIII.

Și anume:

1°. Ei nu confundaă pe $z=z$ cu $s=dz$;

2°. Pe n între vocale îl prefăceaă în r .

§ 8. Despre deosebirea între $z(=z)$ și $dz(=s)$ în fonetismul moldovenesc, noi am vorbit mai pe larg în tomul I, pag. 187-189.

Dintre vechii scriitori Moldovenii, singurul în care acest interesant fenomen se pöte urmări într'un mod sistematic, este mitropolitul Dosofteiu.

Iată, de exemplu, un pasagiu de pe la începutul 'Parimierului, dela 1672:

Дни пророчна Захарней (=Zahariei) чтеніе. Ячаста вжче (=dzice) Домнѣль тот пѣтарникѣль. Постѣль чель а патра, ши постѣль ал чинча, ши постѣль ал шапта, фи-ворь касін лѣй Іѣда ши касій лѣй Израиль (=Israelü) де вѣкріе, ши де веселне ши де прагніче (=pragnice) вѣне: Ши вещь веселн-вж. Ши адевзрхта-та, ши пача сз юбиць. Ячаста вжче (=dzice) тотъ пѣтарникѣль. Кз ворь вени нзроде мѣате, азквнтврї де четзц мѣате, ши сз вор стржнѣ гззѣвиндѣ (=găzduind) зніи лтрлалац четзцжле вжкжндѣ (=dzicind), іа'мѣлац сз мерѣемь сз не рѣгзм фацей Домнѣлѣй. ши сз черкзъмь фаца Домнѣлѣй тот пѣтарникѣлѣй л Іерсалим. ши вор вени нзрѣдѣ мѣате ши лимѣї мѣате, сз чарче фаца Домнѣлѣй тот пѣтарникѣлѣй л Іерсалим, ши сз млостн-васкж фаца Домнѣлѣй тот пѣтарникѣлѣй. лн вжлеле (=dzilele) лн ачала лпѣка-сз-ворь вжче (=dzéce) вѣрѣац де тоте лимѣиле пѣгжнлор, ши сз вор принде де пола а вѣрѣлт Іѣдѣс, вжкжндѣ (=dzicind), марѣе-вом кѣ тине, дрепче к'ам авѣжт (=audzît). кз Дѣмнезѣс (=Dumnedzău) кѣ тине асте...

Intocmai așa pînă astăzi Moldovenii pronunță: *dzice*, *dzi-*

cînd, dzîlele, dzece, audzît, Dumnedzdu etc., dar: *Zaharie, praznic, Izraîl, gazdă...*

Sub acest punct de vedere, ‘Texturile Măhăcene, se în-tălnesc pe deplin cu consonantismul moldovenesc.

Popa Grigorie scrie :

1°. cu $s=dz$: ДѢМНЕСЕВ, СЕВ, ВНСЕ, ВНСЕ, КРЕССТ, КЗСОУ, СОУВА, ВНАЕ, АСТЗВН, БОТЕСАЦІН, БОТЕСАЮ, ЛОУСВ, АВВНЦН, АВВН, САЧЕ, ФЛЗ-МЗЛСІН, ЛЗЛЦЕСІН, ВЗСВРЖ, ВЗСВЮ, ВЗСВТЕЛЕ, ЖНКВНН, МІАВЖНОАПТЕ, ШІВЖНДВ, ПРЖЛВНМВ etc.

2°. cu $z=z$: ИЗВОЛРЕ, НАЗАРЕТОЛВН, ГЪВОЛЗДЕ, ПРАЗДННЧЕЛЕ, ЛДРЗВННРЕ, ЗМЕВА, ИЗБЗВЪКСКЪ, ЗЕМЕНТЕЦН, ТРЕЗВНТВАЧН, СВБЛЖ-ЗВННТ etc.

Orî-unde scrie cu $s=dz$ popa Grigorie, tot așa scrie și mitropolitul Dosofteiu, tot așa se rostesc pînă astăzi în Moldova. Aceia-și perfectă identitate în privința lui $z=z$.

Coincidența e cu atât mai remarcabilă, cu cât vechile cărți tipărite în Transilvania, în epoca lui popa Grigorie și mai în-côce, precum și toate publicațiunile lui Coresi, nu observă nici o dată, dar nici o dată, această distincțiune fonetică.

Fără comparațiune și mai remarcabilă este trecerea mă-hăcénă a lui *n* între vocale în *r*.

§ 9. Transițiunea unei consóne óre-carî în *r* se numescе în Linguistică *rhotacismus*. Generalmente însă acest termen se aplică la trecerea lui *s* în *r*, ca lătinesce în *uro* din *uso* (cfr. *us-tus*) sau *naris* din *nasis* (cfr. *nas-us*), ca la vechii Spartanî în τῖρ pentru τῖς, în μῖργάβωρ pentru μῖσγῆως etc.³⁾

Trecerea lui *n* în *r*, atât de legitimă sub raportul fiziologic, de vreme ce ambele sînt semi-vocale dentale, este totuși de o raritate extremă în limbele ario-europее, și chiar în totalitatea limbelor. De aceia linguistiî au și uitat’o aprópe cu desăvîrșire.

3) Cfr. Joret, *De Rhotacismo in indoeuropaeis ac potissimum in germanicis linguis*, Paris, 1875, passim.

După Benfey și Donaldson, sufixul primar *-ra* s'ar fi născut din sufixul primar *-na*. Casurî ca sanscritul *ûdhar-* lîngă *ûdhan-*, *ahar-* lîngă *ahan-* sau *yajvarî* lîngă *yajvanî*, latinul *femur* lîngă arcaicul *femen*, grecul $\kappa\upsilon\delta\rho\acute{o}\varsigma$ lîngă $\kappa\upsilon\delta\nu\acute{o}\varsigma$ sau pindaricul $\mu\acute{\alpha}\rho\eta$ lîngă lat. *manus* și altele, ar păré a întări această derivațiune,⁴⁾ care ar indica un germene de $r=n$ în epoca cea mai primordială a familiei lingvistice ario-europee; orîcum însă, un germene oprit în creștere.

Exemplele de trecerea lui *n* în *r*, vr'o două-trei peste tot, aduse de Kuhn în latina și 'n germana, sînt nu numai fôrte sporadice, dar încă mai mult decît nesigure.⁵⁾ Sanscrita, celtica, limbele slavice, nu cunosc de asemenea această transițiune.

Din dialecte neo-latine, abia se citéză: vre-un specimen portuges, ca *sarar=sanare*, unde este efectul asimilațiunii regressive; vre-un specimen catalan, ca *verema=venenum*, unde este efectul disimilațiunii regressive; vre-un specimen languedocian, ca în *caral=canalis*, și alte cîte unul de pe aîurî, de aceeași natură ultra-excepțională.

Bine constatată este trecerea lui *n* în *r*, la Francesî și la Spaniolî, atunci când *n* urméză după o altă consónă, sau mai ales după două, precum sp. *sangre* din *sangne=sanguinem*, *hombre* din *hombne=hominem*, fr. *diacre* din *diacne=diaconus*, *ordre* din *ordne=ordinem*, *pampre* din *pampne=pampinus*, *timbre* din *timbne=tympanum* etc. Acest fenomen însă ocurge exclusivamente în *-cn-*, *-gn-*, *-rdn-*, *-ndn-*, *-mpn-* și *-fn-* la Francesî, în *-ngn-*, *-mbn-* etc. la Spaniolî; nici o dată dară el nu

4) Donaldson, *The New Cratylus*, ed. 4, London, 1868, p. 243, 475, 677, și *Varronianus*, ed. 3, London, 1860, p. 363. — Benfey, *Orient und Occident*, t. 1 (1869), p. 191, 287 nota, 289. — Cfr. totuși o altă explicațiune a fenomenului de Hovelacque, în *Revue de linguistique*, t. 4 (1870), p. 1—14, precum și teoria lui Brugman în Curtius, *Studien zur griechischen und lateinischen Grammatik*, t. 7 (1875), p. 355-8, cumcă în forme reduplicative *r* se disimiléză în *n*, iar nu vice-versa.

5) Kuhn, *Zeitschr. f. vergl. Sprachforschung*, t. 10 p. 291, t. 12 p. 396, t. 15 p. 304.

constituă o tranziție individuală independentă a lui n în r , ci numai o acomodare de grup consonantic.

Tot așa în interesantul dialect grec tzaconic noi găsim: ὕπερ=ὕπνος, λαφρία=δάφνη, κρῖπε=κνίπες, ἔτρερι=ἔτρνερι, πρίγ-γυου=πνίγω, adică πρ=πν. φρ=φν, κρ=κν, τρ=τν, dar de $r=n$ nu există nici un exemplu.⁶⁾

Singurele limbe ario-europene, unde $r=n$ ni se prezintă ca ce-va regulat, normal, scutit de orî-ce influință a sunetelor învecinate, anume între vocale, sînt româna și albanesa.

§ 10. Din cele două dialecte albanese, toskic și gheghic, cel de'ntăiu foarte des, cel-l'alt mult mai rar, dar ambele în diverse graduri, prefac pe n între vocale în r .

Din cele trei dialecte române, — daco-român, macedo-român și istriano-român, — primul mai puțin. al doilea mai obișnuit, al treilea aproape tot-d'a-una, prefac pe n între vocale în r .

Latinul *venenum*, de exemplu, devine *vănēr* în gheghica, *vărēr* în toskica; *virin* în macedo-româna, *verin* în daco-româna dintr'o parte a Transilvaniei, *verir* în istriano-româna.

În privința limbei albanese, fenomenul a fost de-mulț observat, deși într'un mod astfel ca și când în gheghica n'ar exista de loc trecerea $r=n$, ci numai în toskica.⁷⁾

În privința românei, studiile lui Ascoli⁸⁾ și Miklosich⁹⁾ asupra dialectului istriano-român au scos mai la ivelă această particularitate fonetică, care pînă atunci se părea a fi pre-sporadică.

Ei bine, în 'Texturile Măhăcene, ale lui popa Grigorie

6) Deville, *Etude du dialecte tzaconien*, Paris, 1866, p. 79. — Cfr. Curtius, *Studien*, t. 4, p. 249.

7) Hahn, *Albanesische Studien*, Jena, 1854, Gramm. p. 16. — Miklosich, *Die romanischen Elemente im Albanischen*, Wien, 1871, p. 86. — Camarda, *Saggio di grammatologia comparata sulla lingua albanese*, Livorno, 1864, p. 84-5.

8) Ascoli, *Studi critici* I, Gorizia, 1861, p. 61.

9) Miklosich, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, Wien, 1861, p. 58 și urm.

dintre 1580-1619 tranzițiunea lui *n* între vocale în *r* este întocmai ca la Istriano-român; de exemplu:

ВЕРЕРѢ ‘vineri, =istr. *vineri*;
 ДОМЕРЕКЪ ‘duminică, =istr. *dumirecă*;
 МЯРОУ, articolat МЯРА ‘mâna, =istr. *mâră*;
 Л ЦИРѢ, ЦИРЕЦИ, ЦИРСТ ‘ține, =a țire, țireți, țirut;
 ЛЯРИ ‘luni, =istr. *luri*;
 ЛЯРА ‘luna, =istr. *lura*;
 БИРЕ ‘bine, =istr. *bire*;
 ОУРА ‘unul, =istr. *urul*;
 ЧИРЕ ‘cine, =istr. *cire*;
 ВАМЕРИ ‘omeni, =*omiri*, etc. etc.

Reposatul Ion Maiorescu, în importanta sa excursiune la Istriano-români, observă: ‘désa schimbare a lui *n* în *r*, ca ‘Moți în Ardel, ca Moldovenii etc.,¹⁰⁾; iar într’un alt loc: ‘Muta-rea lui *n* în *r* nu era pentru mine nimic nou, sciind marea aplecare a bravilor noștri Mocani sau Moți de a usa ‘acéstă permutare, care e usată și în Moldova, d e ș i n u ‘a ș a d e d e s.,¹¹⁾

Măhaceni dară din secolul XVI erau nesce ‘Moți, sau ‘Mocani, în ‘tótă puterea cuvintului. Cum iusă de nu mai vorbesc ei astăzi tot așa?

Ce-va mai mult. Maiorescu exagerase de tot ‘aplecarea bravilor noștri Mocani sau Moți, de a muta pe *n* în *r*. Nicăiri în Transilvania, deși se dice pe a-locuri în munți iremă sau *dumirecă*, totuși ce-va ca *lură* nu se mai pomenesce; și cu atât mai puțin veți afla unde-va o propozițiune întrégă ca cea din ‘Legenda lui Avram, a lui popa Grigorie: ЧЕ-ЦИ ВА ПОРЕ ПРАИИТЕ МЯРАКЪКЪ=ce-ți va pune înainte mănâncă,.

Tot acolo citim: РАИНСА= ‘in apusul,, cea-ce întrece chiar pe Istriano-român!

11) I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, Iași, 1874, p. 16.

12) Ib. p. 30.

§ 11. Sint cunoscute exemplele daco-române comune de $r=n$, ca în *mărunt*=*minutus*, *cărunt*=*canutus*, *feréstră*=*fenestra*, *părinc*=*panicum*, *nimăruî* din *nimănuî*, și alte câte-va, nu multe la număr.

Se scie iarăși, că Moldovenii, pe cari Ion Maiorescu îi pu-nea pré-aprópe de Istriano-români, pronunță tot-d'a-una *pîră* în loc de *pîndă*; și totuși în tipăriturile moldovene din secolul XVII noi nu ne aducem a-minte să fi veđut unde-va altfel decât пзвз sau пжвз ori пжжж .

În Cazania moldovenescă a mitropolitului Varlam dela 1643 ne-a întimpinat însă de mai multe ori un plural fórte interesant dela *nume*=*nomen*, *numere*=*nomina*, cu o adevărată trecere a lui *n* în *r*; de exemplu:

în partea II la fóia 111 verso: $\text{ав'к 4 фечори ши н с м е р е л е л о р ь с з м т ь а ч а с т а . . . ;}$

în partea I la f. 197 verso: $\text{ноу-и пстинца а ле споуне ноу мереле тстрорь . . .}$

Constatându-se o dată feréla vechilor scriitorii români de a întrebuinta forma cu *-r-* atunci când le era cunoscută și forma cu *-n-*, devin cu atât mai prețiose casurile, în cari le scapă de sub condeiu, așa đicând fără voe, câte un *r* pentru *n*.

Astfel între ‘Texturii Bogomilice’, scrise pretutindenii fără rhotacism, și anume în ‘Cugetării în óra morții’, noi vedem la pag. 107 de două ori: диринте =*dinainte*, și принте =*înainte*, iar la p. 86: псре , pe care scriitorul se grăbesce a îndrepta în пше , fără însă a fi putut ascunde pe ρ .

§ 12. Exemplele românesci documentale cele mai vechi de *r* pentru *n* se află în glose moldovenesci din secolul XV.

Intr'un crisov inedit dela Petru-vodă din 22 august 1447, aflător în Archivele Statului, m-rea Némț pach. XXI No. 6, se menționéză satele: *Jeminesci*= Жеминецин , și *Fântănele*= Фынтин'эле .

Intr'un alt crisov inedit dela același Domn, din 8 decembrie 1453, păstrat tot acolo, pach. XXI No. 7, în loc de *Fântănele* stă *Fântăreli*: Фынтырѣли, iar în loc de *Jemenescă*, adecă *Gemenescă*, patronimic plural dela *Gémăn*, ne întimpină: гдѣ былъ Баркз Цлмырз, adecă: 'unde a fost Barbă G é m ă r ũ,.

Iată dară din *fântână*=lat. *fontana* s'a făcut *fântără*, ca în istriano-româna *fontară*; și din *gémăn*=lat. *geminus* — *gémăr*, probabilmente tot așa în istriano-româna, deși cuvîntul lipsesce în vocabularul lui Maiorescu.

În cazul de'ntăiu, este $r=n$ între vocale; în cazul cel-l'alt, între o vocală și o semi-vocală.

Un al treilea exemplu este ce-va mai nou.

Pe timpul lui Ștefan cel Mare, locuia în vecinătate lingă Prut doi țeranî cu numele Bodea. Pentru a-î distinge, poporul ȳicea unuia *Bodea Rumânul*, celui-l'alt *Bodea Sărbul*.

Intr'un crisov din 13 martiŭ 1489 noi vedem dară: до селище Бодѣ Г р з к о Ѹ л а, вттолѣ еше по берег ПроѸта горн до селище Бодѣ Р ы м з р ы л а = 'pînă la săliștea lui Bodea S ă r b u l, apoi tot pe malul Prutului pînă la săliștea lui Bodea R u m ă r u l, .*)

Rumăr pentru *Rumăn*, așa ȳic pînă astăȳi Istriano-româniŭ.

§ 13. Din cele de mai sus rezultă, că nicăiri r n'a reușit a usurpa într'un mod absolut locul lui n .

La Albanesi, chîar în dialectul toskic, n a ramas intact într'o mulțime de casuri. De asemenea la Români, chîar în dialectul istriano-român.

Deja Ascoli observă despre cele două localități principale istriano-române: 'Il paroco Micetich mi assicurava d'aver no-
'tato, in più esempj, che a Sejane si conserva la n origi-
'nale, fatta r in Valdarsa; come in *păne* 'pane, che in Val-
'darsa è *păra* (feminile, dat. *lu păre*). Anche Ireneo ha, colla
' n , *puine*, ed ha *vino*, mentre in Valdarsa oggidì si dice *vir*;

12) Hasdeu, *Archiva istorică*, t. 1. part. 1, p. 156.

mână. Este teoria lui Ascoli despre în s ă n ă t o ș a r e a sunetului, ‘il risanamento’, teoriă pe care au criticat-o unii, fiind-că n’au înțeles’o.¹⁵⁾

2°. Posibilitatea, din dată ce s’a perdut conștiința priorității relative între *n* și *r*, de a trece une-oră *r* în *n*, mai ales dacă această tranzițiune mai este ajutată într’un cuvânt prin asimilațiune saū acomodațiune. Așa la noi în *cunună* = lat. *corona*, *venin* = lat. *venenum*, *senin* = lat. *serenus*, *suspîn* = lat. *suspirium* etc. Este fenomenul numit de d. Le Marchant Douse compensațiune încrucișată, ‘Cross-compensation’,¹⁶⁾ dar pe care—pentru a avé un termen tehnic—noi am preferi mai bine a’l numi *metadioxis*, ‘trans-revendicațiune’, fiind în adevăr un fel de victoriă parțială a sunetului celui gonit contra asupritorului seū.

§ 15. Trecerea lui *n* între vocale în *r* este un rhotacism specific româno-albanes, de care s’ar găsi, pôte, nesce slabe urme numai dóră pe ici-colea în grupul linguistic eranic, judecând după casul afgan citat mai sus în §-ful 13.

Un cuvânt româno-albanes, remarcabil într’un grad extrem, răspândit departe pe la vecinî și’n care — de sigur dintr’o epocă de tot veche—a ocurs acest fenomen fonetic, este *rașă*, albanesce *rossă*, de unde apoi serbul *раца*, slovenul *reca*, maghiarul *rétze*, ba și’n dialectul friulén *razze*.

Ascoli se întreba, negreșit într’un mod fórte ipotetic, dacă nu cum-va *rașă* ar fi în vre-o legătură cu italianul *razza*, sp. *raza*, fr. *race* ‘ném’,¹⁷⁾ Miklosich îl pune între cuvinte străine, furișate de pe aiurî în limbele slavice,¹⁸⁾ ceia-ce nu va împede ca pe d. Cihac—ne remășim mai de’nainte—a crede în ruptul capului că noi l’am luat dela Slavî. O etimologiă decisivă, saū cel puțin plausibilă, nu s’a propus încă. Tot ce s’ar fi putut afirma d’o cam dată, este natura româno-albanesă a vorbeî:

15) Pezzi, *Glottologia aria recentissima*, Torino, 1877, p. 10.

16) Le Marchant Douse, *Grimm's Law*, London, 1876, p. 38.

17) Ascoli, *Studj* I, p. 57 nota 3.

18) Miklosich, *Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen*, Wien, 1867, p. 49.

ea nu se află decât numai pe peninsula balcanică și'n regiunile imediat limitrofe.

La noi, în graiul dela Slănic, nu se țice *rață*, ci *nață*. Tulpina numelui acestei păseri în limbile ariane din Europa este *anati-*, de unde latinul *anas* — *anatis*, vechiul german *anut*, anglo-saxonul *ened*, iar cu aferesă grecul $\nu\tilde{\eta}\sigma\alpha = \text{nâtyâ}$. *Rață* se urcă dară dela sine-și la prototipul *aratya = anatyā*, cu perderea inițialului *a*- ca în gréca; o perdere însă, întâmplată deja după trecerea lui *n* în *r*, de vreme ce condițiunea esențială a unei asemenea treceri este pozițiunea între două vocale.

Formele cu medialul *-e-*: pluralul român *rețe*, slovenul *reca* și magiărul *rétze*, pot fi tot atât de vechi, ca și cele cu *a*: singularul român *rață*, serbul $\rho\alpha\mu\alpha$, friulanul *razze*. Latina avea de asemenea în același timp formele *anata* și *aneta*, Germanii *anut* și *anit*, cu cari se alătură și italianul *anitra*, vechiul *aneter*.¹⁹⁾

§ 16. Elementul comun Românilor și Albanesilor—întru cât nu este nici latin, nici slav, nici grec—represintă substratul *t r a c i c*, adică poporațiunea autohtonă a peninsulei balcanice, împărțită din antîcitatea cea mai depărtată în triburile omogene de Daci, Mesi, Odrisi, Tribali, Frigi etc.

În puținele resturi ale diferitelor graiuri tracice, în numi proprie sau în cele câte-va glosse, nu se pôte surprinde óre acea propensiune de a schimba pe *n* între vocale în *r*, care caracteriséză într'un mod atât de idiosincrasic pe Români și pe Albanesi?

Drept respuns, ne vom mărgini a indica în fugă câte-va licăriri în acéstă privință.

Când prețiosul glosar al lui Hesychius ne dă ca numele dialectic grec al "aurului", $\chi\lambda\omicron\upsilon\nu\acute{\omicron}\varsigma$, și ne dă tot-o-dată ca nume *frigiān* al aceluia-și metal $\gamma\lambda\omicron\upsilon\rho\acute{\omicron}\varsigma$, simpla trecere a lui *n* între vocale în *r* lămuresce diferența ambelor cuvinte.

19) Pott în Kuhn's *Beiträge*, t. 4 (1865), p. 87.

Când Dioscoride, în glossele sale botanice, pune ca nume dacic al plantei ‘quinquefolium, *propedula*, iar ca nume celtic *pompedula*, forma dacică se poate explica numai printr'un tip intermediar *ponopedula*, trecut în *poropedula*.

Același oraș în Mesia este numit *Laedenata* în ‘Notitia Dignitatum, și *Laederata* pe Tabla Peutingeriană; o altă localitate tot de acolo se cheamă *Dinogetia* în Ptolemeu și *Dirigothia* în ‘Notitia Dignitatum,

I.

LEGENDA DUMINICEI

— 1800 —

LEGENDA DUMINICEI

INTRODUCEREA

§ 1. Manuscriptul lui popa Grigorie se începe, pe pag. 1-19, prin ‘Legenda Duminiceî,’.

O asemenea prioritate, în adevăr, o merita pe deplin această carte poporană, dacă nu de alt ce-va, cel puțin prin aceia că --dintre cele religioase—ea a ajuns, nu se scie cum, a fi cea mai răspândită la toți creștinii de orî-ce rit, în Europa, în Asia și chiar în Africa, sub fel de fel de redacțiuni, unele mai lungi, altele mai scurte, fie-care adaptată la împrejurările locale ale momentului.

A scrie o istoriă completă a ‘Legendei Duminiceî,’ s’ar cere un volum, deși țesătura’i e foarte simplă. Printr’o scrisóre autografă, Crist amenință cu pedepsele cele mai energice pe toți creștinii, cari nu vor păzi duminica. In unele redacțiuni, scrisórea sosesece din cer d’a-dreptul; în altele, între cari și în cea romănescă a lui popa Grigorie, ea este băgată într’o pétră cădută din cer...

§ 2. Un text grecesc al acestui norocos apocrif a fost cunoscut lui Fabricius după un manuscript de 8 pagine în-8 al Bibliotecii Bodleyane, din care el a reprodus însă numai următorul început :

Ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αὕτη ἡ Ἐπιστολὴ ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ μὴνι Σεπτεμβρίου ἡμέρα τετράδι.

Πρόλογος καὶ διήγησις θαύματος τοῦ γενομένου ἔντονα τῆς ἀγίας Βηθλεέμ.

Λίθος ὁ πεσὼν μακρὸς ἐν Βηθλεέμ τῇ πόλει, καὶ ὁ λίθος μακρὸς ἦν, τὸ δὲ βάρος ἦν φοβερόν· οὐδεὶς γὰρ εἰς χεῖρας αὐτὸν κήλισε, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης Ἰωαννίκιος σὺνάξιν ποιησάμενος μετὰ ἀρχιερέων καὶ ἱερέων ἡμέρας τρεῖς καὶ νύκτας. Καὶ τότε ἠκούσθη φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα. *Ἄββε, πατριάρχη, τὸν λίθον εἰς τὰς χεῖρας σου. Καὶ λαβὼν αὐτὸν ὁ πατριάρχης εἰς τὰς χεῖρας, εὐθέως ἠνοίχθη ὁ λίθος, καὶ εὐρών τὰ αὐτὰ γεγραμμένα.* Ἴδετε υἱοὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἐποίησα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Ἔστειλάμην προφήτας καὶ ἀποστόλους εἰς τὸ ἐλέγγειν τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· οὐδαμῶς ἠκούσατε ὅτι οὐδὲ ἐμετανοήσατε, οὐδὲ τοῦ εὐαγγελίου μου τὰ λόγια ἠκούσατε τοῦ λέγοντος· οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελθῶσιν. Ἔστειλα πρῶτα τὴν ἐπιστολὴν, καὶ οὐ μετανοήσατε, οὐδὲ ἐπιστεύσατε· καὶ πάλιν δευτέραν ἐπιστολὴν στέλλω πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐὰν οὐ μετανοήσητε, ποιήσω ἐγὼ χειμῶνας πλείστους, καὶ

Epistola Domnului nostru Isus Hristos.

Acéastă epistolă a cădūt din cer în Ierusalim, în luna lui septembrie, într'o miercuri.

Prologul și povastirea minunii întâmplate în templul Sf. Vit-leem.

O pétră lungă a cădūt în orașul Vitleem; era lungă și de o gróznică greutate. Nimeni n'a atins'o cu mâna, ci însuși patriarcul Ioanniciu, făcând sobor de arhieriei și de preoți în trei zile și trei nopți, iată că s'a auđit un glas din cer ȕicând: *„Iea, patriarșe, pétra cu mânele tale!*, Și luând'o patriarcul în mână, îndată s'a deschis pétra și s'au găsit scrise acestea: — Vedeți, fiii omului, că an făcut cerul și pămîntul, marea și tóte cele dintr'însele. Trimis'am proroci și apostoli pentru a mustra păcatele vóstre pe pămînt; dar voi nici decum n'ați ascultat și nu v'ați pocăit, nici cuvintele evangeliului meu n'ați ascultat, când ȕice: cerul și pămîntul se vor trece, iar cuvintele mele nu se vor trece. Am trimis prima epistolă, și nu v'ați pocăit, nici ați cređut. Vê mai trimit iarăși, ómenilor, a doua epistolă; și dacã nu vê veți pocăi, vê voiu face eũ ferne nenumărate, și ca-

παρὰ λαχρυμῶν καὶ πύρ καλλύζον ἐξ
οὐρανοῦ, καὶ ἀκριδᾶς καὶ βροχῶν,
καὶ ποταμῶν ἀτάκτους etc.¹⁾

tastrófe, și foc clocotind din cer,
și lăcuste, și riuri desfundate
etc.

§ 3. Se vede că la Greci acest apocrif, a cărui origine— precum ne vom încredința mai jos — se perde în întunerecul vécului de mijloc, se uita din timp în timp și apoi iarăși se aducea din când în când la lumină; căci pe la 1578 el apare d'o dată la Constantinopole ca ce-va cu totul nou, în nesce condițiunii cam ciudate.

Stefan Gerlach, teolog și elenist, care însoțise între anii 1573—1578 ambasada austriacă la Stambul, lăsând descrise într'un prețios memorial toate evenimentele petrecute sub ochii sei în capitala imperiului otoman, ne dă, cu ocasiunea consacării unui mitropolit de către patriarul constantinopolitan, următoarea relațiune:

«La acéastă ceremoniă, la 2 iuniu 1578, era față și un călugăr care, cu puține zile înainte, adusese vestea, cumcă nu departe de Ierusalim a cădút din cer o mare pétră (ein grosser Stein vom Himmel gefallen), unde era scris, că la 15 ale acesteï lune va fi peirea lumii. El își fabricase și o scrisóre dela patriarul din Alexandria, atestând adevérul miracolului și sfirșitul lumii scris pe acea pétră. Decî fie-care creștin trebuia să fie gata pentru judecata cea de pe urmă. Se mai făgăduia acolo iertarea tuturor păcatelor orî-cui va cumpéra cu preț de un galben o copiă de pe acea scrisóre. De aci, în zilele de duminică și de serbători, acel călugăr se așeđa de'naintea bisericéi, vindea ómenilor miraculósa istoriă și strîngea bani.»

Gerlach povestese apoi, că patriarul a cerut sémă dela acel călugăr, a constatat că el n'are nici o scrisóre dela vreun patriarcat, l'a desmințit de'naintea poporului, l'a silit să întórcă banii cei luați, iar exemplarele pretinseï epistole din cer au fost arse.²⁾

1) Fabricius, *Coder apocryphus Novi Testamenti*, t. 3. Hamburg, 1743, p. 511-12.

2) Gerlach, *Tuge-Buch*, Frankfurt a. M., 1674. p. 504—5.

§ 4. Din cercetările lui Fabricius rezultă, că prima mențiune pozitivă a Legendei Duminicei este din secolul VI, de pe la anul 584, când a stigmatizat-o într'o epistolă Licinian, episcopul Cartagini în Africa, dîcînd: 'epistola, care se începe 'prin îndemnul de a serba ziua Duminicei și se pretinde că 's'ar fi pogorit din cer peste altarul lui Crist în templul sântului apostol Petru, să sciți că este o născocire a dracului.',³⁾

'Biserica sântului apostol Petru, indică Roma în loc de Ierusalim.

În secolul VIII circula o altă redacțiune, în care s'aŭ pus deja ambele centruri religioase tot-o-dată: Ierusalimul și Roma. Un episcop frances, Adalbert, acusat de ereziă, propaga pe la anul 740 o Legendă a Duminicei, unde se dicea că: 'o scrisóre a lui Isus Hristos a căđut în Ierusalim, a găsit'o acolo 'arcangelul Mihail, a citit'o și a copiat'o preotul Leora, trimițînd'o apoi într'un alt oraș la preutul Talasiu etc., pînă ce, la urma urmelor, 'un inger al Domnului a adus'o la Roma, 'depunînd'o pe mormîntul Sântului Petru.,⁴⁾

Fabricius publică apoi in-extenso o Legendă a. Duminicei numai cu Ierusalim, care circula latinesce în Franca pe la 788 și'n care, deși lipsesce epizodul 'petrei., ca și'n celelalte doă de mai sus, fondul însă nu diferă mai întru nimic de al diferitelor redacțiuni posterioare.⁵⁾

El mai menționează în trecăt o veche redacțiune anglo-saxonă a acestei Legende, conservată în manuscris în Biblioteca Bodleyană; și se întrébă, dacă nu cum-va de aceeași natură ar fi o broșură nemțescă in-8, apărută la 1613 în Goslar sub titlul latino-greco-german: *Epistolae συμφοραϊκῆς oder Klag- und Warnungsbriefe Jesu Christi des Heylandes der Welt an seine allgemeine Christenheit* etc.⁶⁾

3) Fabricius, op. cit., t. 1, Hamburg, 1719, p. 308—9.

4) Ibid. p. 309 nota.—cfr. Collin de Plancy, *Dictionnaire infernal*, Paris, 1863, p. 6-a.

5) Fabricius, op. cit., p. 309-313.

6) Ib. t. 3, p. 511, 512.

§ 5. Intre manuscriptele Bibliotecii Imperiale din Viena se află patru exemplare latine medievale ale Legendei Duminiceii :

1°. ‘Epistola Domini nostri Jhesu Christi, descendens de celo, în care se țice între altele: ‘Rogo vos omnes divites et pauperes ut per omnes dies sanctos dominicos etc.,.’⁷⁾

2°. ‘Incipit epistola in nomine Trinitatis Saluatoris Domini nostri Jhesu Christi, que de celo in Jherusalem cecidit.,.’⁸⁾

3°. ‘Incipit epistola de die dominico, quia nescitis...,.’⁹⁾

4°. ‘Epistola de Christo et de die dominica, quia nescitis nec timetis...,.’¹⁰⁾

§ 6. Respândirea cea mare a Legendei Duminiceii se începe în secolul XIV. Secta Flagellanților, născută mai de’nainte, a luat atunci un avânt deosebit în urma cîumei din 1348, reversându-se în tôte țerile pentru a predica creștinilor lăsarea păcatelor și sfîrșitul lumii, iar ca mijloc de expiațiune a trecutului — biciuirea în public peste pele gólă pînă la sânge, de unde însuși numele sectarilor. Cartea cea sacră a acestor nebuni era — Legenda Duminiceii.

Cronicarul medieval Albert Argentinensis, vorbind sub anul 1349 despre sosirea Flagellanților în Bavaria, ne spune că ei citiau poporului o scrisóre, pe care un înger o adusese în templul sântului Petru în Ierusalim și ’n care se țicea: ‘Christum offensum contra mundi pravitates, plurima exprimens crimina, violationem diei Dominicae, et quod non jejunetur feria sexta, blasphemias, usuras, adulteria; Christumque rogatum per Beatam Virginem et Angelos pro misericordia, respondisse etc.,.’¹¹⁾

‘Templul sântului Petru în Ierusalim,, iarăși un amestec al

7) *Tabulae codicum manu scriptorum*, t. 1, Vindobonae, 1864, p. 85 No. 510.

8) *Ibid.* p. 227 No. 1355.

9) *Ibid.*

10) *Ib.* p. 297 No. 1878.

11) *Urstisius, Germaniae historici illustres*, Francofurti, 1670, t. 1, f. 149.

Ierusalimului cu Roma, analog cu acela din Legenda duminiceii a lui Adalbert.

§ 7. Fritsche Closener, cronicarul Strasburgului, mort la 1384, ne-a conservat un text nemțesc flagellantice al aceluia apocrif, care se începe în următorul mod :

Ir menschenkinder, ir hant gesehet unn gehoret, waz ich verbotten habe, unn habent daz nüt behuetet, darumbe daz ir ungerecht unn ungeloubig sint, unn habent daz nüt gebuszet und gebeszert, unn ouch von u-wern sunden nüt envoltent lou, die ir begangen hant, unn hant wol gehoret in deme ewangelio: himel unn erde mus vergan, e mine wort iemer vergant. Ich han üch gesant von korne, von wine unn olei genug, wol noch rehter mosze; unu daz hab ich uch alles genomen von u-wern eugen, umbø uwere bosheit unn um uwere sünde unn umbe uwere hochfart, wand ir nüt behuetet habent minen heiligen summendag unn minen heiligen fritag, mit vasten unn mit firen. Darumbe gebüt ich den Saracenen unn andern heideschen lüten etc.¹²⁾

Voï, fiï omenescï, ațï veđut și auđit cele ce v'am oprit de a face, și ațï nesocotit acelea, căcï sîntețï nedreptï și necredincioșï. și nu v'ațï pocăit, nicï v'ațï îndreptat, și nicï pentru păcatele vöstre n'ațï primit resplata ce vi se cuvenïa; și ațï auđit bine în Evangeliü: cerul și pămîntul se vor trece. İar cuvîntul meï nu se va trece. Eü v'am dat grâu și vin și ulefu, tôte cu îndestulare, și apoi le-am luat İarășï pe tôte de'naintea vöstră, pentru rentatea vöstră și păcatele vöstre și mândria vöstră, căcï n'ațï păzit sânta mea duminică și sânta mea vinerï, postind și odihnindu-vë. De aceea am trimis eï pe Saraciü și alte nëmuri păgâne etc.

Epizodul 'petrei, lipsesce și de astă-dată; restul însă coincide de minune cu Legenda Duminiceii cea grécă din Fabricius, cu a lui popa Grigorie și cu altele, pe cari le vom cerceta mai la vale.

§ 8. Coincidența este și mai remarcabilă cu o altă redacțiune flagellantice, reprodușă întregă de cătră Stumpf după un manuscript latin din secolul XIV, și pe care noi o credem a fi sorgintea tuturor redacțiunilor 'cu pétră, .

12) Closener, ap. Hahu, *Gesichte der Waldenser und verwandter Sekten*, Stuttgart, 1847, p. 540—44.

Ea se începe așa :

• Haec est Epistola Domini nostri Jhesu Christi descendens super
 «Altare Sancti Petri in Jherusalem, scripta in tabulis marmo-
 «reis...»¹³⁾

«Tablele de marmură cu epistola cădută din cer», amărunt
 pe care nu'l găsim nicăiri în redacțiunile anteriore, a dat a-
 poi naștere, printr'o tranzițiune atât de naturală ca *marmu-
 ră=pétră*, redacțiunilor posterioare cu «scrisórea cădută din cer
 într'o pétră»...

§ 9. Punerea lîngă «duminică», a «vinerii», care ne în-
 timpină în ambele texturi flagellantice, dar nu se vede a fi
 figurat în redacțiunile dela 584, 740 și 788, nu e fără in-
 teres; căci vinerea, ca ziua patimei lui Crist, ca ziua cea
 predestinată a suferinței, era tocmai ziua cea mai sacră a
 Flagellanților, astfel că intercalarea ei în redacțiunea româ-
 nescă și 'n cele-l'alte analóge, une-orí totuși mai adăugân-
 du-se și miercuria, par a indica o provenință anume flagel-
 lantică.

§ 10. Nu cunóscem Legenda Duminiceí în redacțiunile ger-
 mane moderne, născute din cea veche, precum nici pe cele
 englese, cari cată să se fi desfășurat din cea anglo-saxonă.
 În Franția însă ea este fórte poporană pînă astăzi, reprodu-
 cîndu-se mereu într'o cárteică de 46 pagine in-24, întitu-
 lată: *Pratique de dévotion à Notre-Dame de Bon-Secours, a-
 vec des prières de chaque jour de la semaine, pour le soula-
 gement des âmes du Purgatoire, une protestation d'amour à la
 sainte Vierge, et autres prières.*

Iat'o întrégă:

«Les dimanches, vous ne ferez aucun travail, sous peine d'être
 «maudit de moi. Vous irez à l'église prier que Dieu vous pardonne

13) Stumpf, *Historia Flagellantium*, in Förstemaun—Zacher — Opel, *Neue Mit-
 theilungen aus dem Gebiete hist.-antiquarischer Forschungen*, Halle, t. 2 (1835),
 p. 9—15.

“vos péchés. Je vous ai donné six jours pour travailler et le sep-
 “tième pour vous reposer. Après avoir entendu le service de Dieu,
 “donnez de vos biens aux pauvres, vos champs seront remplis des
 “bénédictions du Seigneur ; bien au contraire, si Vous ne croyez pas
 “à ma présente lettre, les malédictions tomberont sur vous et sur
 “vos enfants, et vos bestiaux seront maudits de moi. Je vous en-
 “verrai, pour marque de ma colère, un tremblement de terre,
 “pour toucher ces libertius qui mènent une vie dérégulée. Vous
 “jeunerez cinq vendredis, en l’honneur de ce que j’ai souffert sur
 “la croix. Pour vous, vous donnerez copie de cette lettre à ceux ou à
 “celles qui n’auront d’autre intérêt que celui de ma gloire. Ceux
 “qui jureront et se moqueront de ma présente lettre, écrite de ma
 “main, et prononcée de ma propre bouche ; ceux qui la tiendront
 “cachée sans la publier, seront maudits et confondus au terrible jour
 “du jugement. Ceux qui diront qu’elle a été écrite de ma propre
 “main et prononcée de ma propre bouche, s’ils avaient commis au-
 “tant de péchés qu’il y a d’atomes en l’air, ils leur seront pardonnés
 “étant marris de m’avoir offensé, avec une ferme résolution de se
 “corriger des méchantes inclinations, particulièrement satisfaire à
 “son prochain, si on lui a fait tort ou injustice. Ceux qui la gar-
 “deront soigneusement avec dévotion dans leurs maisons, jamais
 “l’esprit malin, ni feu, ni foudre, ni tempête ne pourront leur faire
 “aucun tort, et seront préservés de tout malheur. Toute femme en
 “travail d’enfant sera délivrée en la mettant sur elle.”)

În introducere, redacțiunea francesă ne spune, că “scriso-
 rea din cer, s’a găsit în Ierusalim pe mormintul Mântuitorului
 în timpul liturgiei, de’mpreună cu alte câte-va rugăciuni, învâ-
 lite într’o cârpă, prin care se înlocuesce aci, într’un mod foarte
 prozaic, epizodul “petrei”.

Cele “cinq vendredis, și “ce que j’ai souffert sur la croix”,
 — să fie ore flagellantism ?

§ 11. Redacțiunea francesă este o învederată prescurtare,
 ceia-ce presupune existența anterioră în Franția a unei redac-
 ționii lungi, care va fi eșit din us.

Nu scim, pînă la ce punct se înrudesce ea cu un alt apo-
 crif, intercalat în aceeași carte poporană *Pratique de dévotion*,
 dar pe care Nisard abia o menționează sub titlul de :

14) Nisard, *Histoire des livres populaires*, Paris, 1854, t. 2, p. 51-3.

‘Copie d’une bénédiction envoyée du ciel, par la prière
‘du vénérable abbé Coloman, au roi Tibéry son père, contre
‘tous ses ennemis, en quelque lieu qu’ils fussent, et approu-
‘vée par le pape Charles-Léon, qui l’envoya à son frère,.¹⁵⁾

Din papa Leone III, favoritul stereotip al cărților popora-
ne occidentale, căruși se atribuiau pînă și fermece, și din
contimpuranul se împăratul Carol cel Mare, s’a croit aci un
singur ‘papa Carol-Leone,, mai inventându-se apoi un rege
‘Tibéry, cu fiul se tot atât de imaginar ‘abbé Coloman,. Un
asemenea talmeș-balmeș e cam rar chîr într’o carte poporană!

§ 12. Redacțiunea unгурescă a Legendei Duminicei se pu-
blică într’o broșurică de 8 pagine in-16, fără loc și fără an,
purtând lungul titlu de: *A hét mennyei sz. zarak i mádsága, melyet a mi Urunk Jézus Krisztus keserves kinszenvedésének és öt mélységes sebének emlékezetére, és a purgatoriumban szenvedő lelkek kiszabadulásukért lehet mondani.*

Intre rugăciuni, cuprinse în acéstă broșură, figuréză și ‘Vi-
sul Maicei Domnului, : *A boldogságos szüz Anyának álma.*

Iată acea redacțiune în traducere :

‘Acéstă scrisore s’a găsit în Bethania lîngă icóna Arcangelului Mi-
‘haîl; e trimisă de însuși Domnul nostru Hristos și e scrisă cu li-
‘tere de aur, pe cari nici un om nu le pôte da jos, nici nu le pô-
‘te atinge; dar cel ce vrea să le copieze, aceluia i se deschid
‘dela sine și presintă următorele cuvinte : Eû, Isus Hristos, porun-
‘cesc și spun voă etc.»

§ 13. Redacțiunea unгурescă este interesantă prin amalga-
marea cea dibace a doă cărți poporane independinți : ea se
începe prin Legenda Duminicei, dar se sfîrșește pe nesimțite
prin cele ‘12 Vineri,, un alt apocrif fôrte respândit nu nu-
mai în Occidente, ci de asemenea la Greci¹⁶⁾ și la Slavi,¹⁷⁾
atribuindu-se în genere unui papa Clemente.

15) Nisard, op. cit., t. 2, p. 50.

16) Pitra, *Juris ecclesiastici Graecorum historia*, t. 1, Romae, 1864, p. 301.

17) Титонравов, Памятники отреченной русской литературы, Москва, 1863,
t. 2, p. 324-33, unde sînt reproduse patru redacțiuni slavice ale acestui apocrif,
începînd din secolul XV. — Cfr. o redacțiune rutenă în Dragomanov, Малорус-
скія народныя преданія, Киев, 1876, p. 144-5.

Nesciind despre ce fel de Clemente e vorba, fiind-că la Roma aũ fost patru-spre-deci papi cu acest nume, redacțiunea unгурescă declară pe ghicite într'o introducere, că tóte rugăciunile din *A hét mennyei sz. zarák*, adecă din "Cele șapte sfinte incuietori ceresci", aũ fost comunicate papei Clemente XII de cătră un sânt hagiũ în óra morții: "a melyeket egy istenfélő zarándok, halálának utolsó óraján, XII. Kelemen pápa ő szentségének megnyilatkoztatott etc.,

Papa Clemente XII a domnit între anii 1730-40.

Acésta se chiamă cronologia cărților poporane!

§ 14. Pînă aci, afară de cele doă redacțiuni grece, cea din Fabricius și acea din Gerlach, noi n'am găsit nici una care să se potrivescă cu redacțiunea romănescă a lui popa Grigorie în privința episodului "petrei cădute din cer",.

Nu cum-va s'o fi avënd Slavii?

Redacțiunea paleo-slavică din secolul XVI, care aparține Academiei Teologice din Moscva, intitulată: "Epistola Domnului nostru Isus Hristos despre sânta pré-gloriósă piósa Duminică", nu cade din cer în Ierusalim, ci drept în Roma pe altarul apostolilor Petru și Paul, și iarăși fără "pétră",.

Prin fond, ea diferă pré- puțin de redacțiunile occidentale, începëndu-se cu:

ПОСЛОУШАЙТЕ СЫНОВЕ ЧЕЛОВЧЬСТИ ТАКОЖЬ ВЫ ДАХЪ ВЪРОУ ВЪРОВАТИ. И ПОГООУБИТИ ГРѢХЫ ВАША. И ВСА ПРЕГРѢШЕНІА ВАША СВАТЫА РАДИ НЕДѢЛИ. АЩЕ МИ НЕ ВЪРОУЕТЕ. НИ УСТАНЕТЕСА ЗЛЫХЪ ДѢЛЪ ВАШИХЪ. И НЕСМЪ ПОГАНЬСКИХЪ ЯЗЫКА ПРЕСТОУПНАЗ НА ВЫ. И ПРОЛЪАША КРОВЬ ВАШЮ НА ЗЕМЛИ. ТАКО МИ ВЪРЫ НЕ АСТЕ И ЕВАНГЕЛІА МОЕГО НЕ ПОСАШЛЕТЕ ГЛАГОЛЮЩА. НЕКО И ЗЕМЛА МИМОНОУТЬ etc. 18)

Ascultați, fii omenesci, că v'am dat legea ca să credeți și păcatele vóstre și tóte retăcirile vóstre să péră prin sânta Duminică; dacă nu mé credeți și nu vă lăsați de faptele vóstre cele rele, eũ trimit pe voi limbe păgâne ca să verse sângele vostru pe pămînt, căci nu aveți credință în mine și nu ascultați evangeliul meũ când dice: cerul și pămîntul se vor trece etc.

18) Tichonravov, op. cit., t. 2, p. 314-22.

O redacțiune paleo-slavică foarte veche a Legendei Duminecei, poate cea mai veche, căci menționează invasiunea Pecenegilor: „ЩЕ КЪ ВОЗДЪКРАНИИ ПОГАНІИ ПЕЧЕНЕГОВЕ, ТО ВАМЪ БЫЛО УСТАВИТИ ВСЕ ИМѢНІЕ И ІТИ БЫЛО ВЪ ЦЪРКОВЬ”, iar se scie că Pecenegii dispar din istoria deja în secolul XII, s'a păstrat —din nenorocire numai într'un fragment inform — între manuscrisurile Bibliotecii Sinodale din Moscva.¹⁹⁾ Din cât a ramas, nu se poate culege, dacă ea este din cele ierusalimitane ori din cele romane, și'n ce mod anume se va fi pogorît pe pământ.

Ori-cum ar fi, e sigur că există redacțiunii paleo-slavice și cu episodul „petrei”, bună-ora cea din secolul XVII în biblioteca Societății Istorico-archeologice din Moscva, intitulată: „Epistola dela nevedutul Dumnețu și mântuitor al nostru I-sus Hristos”, din care se citează următorul pasagiu:

БОЖІИМЪ ПОВЕЛѢНІЕМЪ РАЗ-
ВАЛЕНІА КАМЕНЬ НА ЧЕТЫРЕ ЧАСТИ
И ВЕРѢТОХОМЪ СЕИ БОГОМЪ ПИ-
САННЫЙ СВІТОКЪ . . .²⁰⁾

Din porunca lui Dumne-
țeu s'a spart p e t r a în pa-
tru bucăți, și am găsit acest
sul, scris de Dumnețeu...

Popa Grigorie din Măhaciu, în ori-ce cas, avea de'nainteî un text ore-care paleo-slavic, căci din totalitatea lucrărilor sale se vede, că el nu sciea grecesce.

§ 12. Din dialectele slavice moderne, se află o redacțiune bohemă foarte veche, pe care, sub titlul *List s Nebe* „scrisore din cer”, a reproduș'o Hanka între monumente din secolii XIII-XIV. Partea introductivă îi lipsesce de tot, începându-se cu :

Nevyerzyucy nechczete wye-
rzyty ze yaz sem pokoyny a cza-
kayu aby sye obratyly kupoka-
nyu wszesty den boh uczynyl

Necredincioșilor, nu voiți a
crede în mila mea și că eu a-
ștept pocăința voastră! În a șe-
sea ți Dumnețeu a isprăvit tot

19) Gorski et Nevostruev, Описание славянскихъ рукописей, t. 2, part. 3, Moscva, 1862, p. 105, No. 231.

20) Библиотека Общества Исторіи и Древностей, Moscva, 1845, p. 101. MS. No. 217 in-8.

wsze swe dyelo a sedmy odpoczynul odewszeho dyela a .takez wy czynte nebudetely czyty nedyele od dewate hodyny v ssobotu az dopyrwe hodyny v ponydely budu wy klety etc.²¹⁾

lucrul seŭ, și'n a șeptea ȝi s'a odihnit de ori-ce lucru; și voi să faceți tot așa, iar de nu veți serba duminica dela ora 9 din sâmbătă pină la ora 1 din luni, eŭ vë voiŭ afurisi etc.

Acéstă redacțiune este interesantă din mai multe puncturi de vedere.

Mărginindu-se în serbarea duminicei, ea nici nu menționeză măcar vineria cea de predilecțiune a Flagellanților, și cu atât mai puțin miercuria cea ortodoxă.

Fără a specifica modalitatea pogoririi sale din cer, ea ne spune că Dumneđeŭ a trimis'o apostolului Petru 'în orașul Galata, : 'v myesto Galata,. Iată dară, pe lângă Ierusalim și Roma, un al treilea punct de revelațiune: o mahala a Constantinopolii, dacă nu cum-va prin 'Galata, se va fi înțelegând provincia Galatia din Asia-mică, iar în glumă ar pute să fie și al nostru Galați.

§ 13. Mult mai nouă, dar importantă, este redacțiunea ru-tenă, care în Rusia meridională se pörtă la sîn, ca un fel de talisman, împreună cu 'Visul Maicei Domnului,.

Iat'o întrégă în traducere, după textul publicat de d. Dragomanov :

'Acéstă scrisore a fost găsită în țera Britaniei (в земан Британскоѣ) pe muntele Maslinilor de'naintea iconei sântului arcangel Mihail; și cine voiă s'o citescă saŭ s'o prescrie, ea singură i se deschidea; și era scrisă cu litere de aur așa: Eŭ, Isus Hristos, fiul lui D-đeŭ, vë poruncesc vouă, ca să serbați ȝiua duminicei și celelalte serbători, și să nu munciți nici un lucru, nici să săpați rădăcinele în pometurile vóstre, și să nu vë căutați de căștig, ci să mergeți la biserică, bătrini și tineri; căci eŭ v'am dat șese ȝile pentru lucru, iar pe a șeptea am sfințit'o pentru fapte bune și pentru ca să vë odihniți după munca vóstră; apoi să dați de pomană, să nu desprețuiți pe cei săraci, să nu vë scărbiți de cei orfanii, să nu

21) Hanka, *Starobylá skládanie, památka XII a XIV věku*, t. 3, Praha, 1818, p. 259—62.

uitați pe cei bătrâni, să nu părăsiți pe cerșitorii cei orbi, să socotiți pe tatăl, pe muma și pe mai marii voștri; și dacă nu veți face cum vă poruncesc eu, atunci vă voiu pedepsi cu fomete, cu ciuna și cu resboiu greu, și voiu scula împărat pe împărat, craiu pe craiu, boier pe boier, oraș pe oraș, tată pe fiu, mumă pe fiică, frate pe frate, vecin pe vecin, unul pe altul, și va fi între voi multă versare de sânge; și așa vă voiu smeri pe toți, și mândria voastră o voiu nimici pentru păcatele voastre. Și dacă tot nu vă veți pocăi, atunci vă voiu pedepsi cu pedepsă de foc: cu tunet grozav, cu fulger și grindină; și pomii voștri nu vor da rodă; și voiu răpezi asupra-vă nesce păseri rele, cari sburând vă vor mânca de vii, de unde se va întinde o cumplită pestilență; și vă veți isprăvi traful cu o morțe silnică, pentru ca să cunoșteți mânia mea și dreptatea. Încă vă mai poruncesc de a nu mărturisi strîmb asupra cui-va, iar sîmbătă de cu vreme să vă lăsați de muncă, și acésta anume în onórea maicei mele, căci dacă maica mea nu s'ar fi rugat pentru voi, de de-mult v'aș fi pierdut pentru păcatele voastre. În sfîrșit, vă mai poruncesc ca să credeți acesteii scrisori și cuvintelor mele; și'n care casă se va afla acéstă scrisóre, să se dea și altora s'o citescă saú s'o prescrie. Omul care va face așa, de ar avé el păcate cât năsip în mare, cătă frunđă pe copaciu, lóte i se vor ierta și va merge în împărăția cerului în veci, amia.

Isus Hristos, născut din pré-curata fecórá Maria, amin.,²²⁾

Acéstă redacțiune nu este decât un al doilea variant al aceluiași tip, din care s'a dezvoltat redacțiunea unгурéscă.

Printr'o etimologiă poporană curiosă, orașul *Bethania* în Palestina, conservat intact de cătră Unguri, s'a prefăcut aci în *Bretania*.

§ 14. Același tip fără 'pétră', tot cu Muntele Maslinilor, ba chiar cu 'Bretania, = 'Bethania, : 'list ten jest znaleziony w ziemi *Brytanskiej*', se regăsesce la Poloni, într'un variant tocmai din secolul XVI, reproduc în cronicuța lui Ioachim Jerlicz.²³⁾

Ambele redacțiuni, pe lîngă aprópe identitatea lor textuală, se mai întălesc încă într'o trăsură semnificativă.

22) Драгоманов, Малорусскія народныя предачя, p. 168—9.

23) Jerlicz, *Latopisiec albo kroniczka*, Warszawa, 1853, t. 2, p. 41—44. — Despre cronica lui Jerlicz, cfr. Hlasecki, *Archiva istorica*, t. 2 (1865), p. 11-17.

Redacțiunea rutenă se copiază tot-d'a-una la un loc cu ‘Visul Maicei Domnului’, originea ambelor fiind explicată în următorul mod :

Тії святїї слова післані на сей свїт від самого Господа нашего Ісуса Христа Львови патрїарсї ерусалїмському. А Лев посвятивши послав його братовї своему каролеви, що був на війні і тим поміг його воруга забрати...²⁴⁾

Însuși Domnul nostru Isus Hristos a trimis aceste sfinte cuvinte pe astă lume patriarcului Leone dela Ierusalim, iar acesta, sfințindu-le, le-a trimis apoi fratelui său Regelui, care era atunci în resoău și, cu ajutorul lor, a biruit pe vrăjmaș...

Intocmai așa redacțiunea polonă, care și ea figurază în Jerlicz lingă ‘Visul Maicei Domnului’, spune că :

Te słowa Boze swiete na ten swiat zeslane od samego Pana Boga Lwowi Papiezowi, a Lew Papiez posal bratu swemu Królowi naprzeciwko nieprzyjaciolom onego...

Aceste cuvinte dumnezeesci le-a trimis însuși Dumnezeu păpeii Leone, iar papa Leone le-a trimis fratelui său Regelui contra inamicilor...

Tótă deosebirea este, că în redacțiunea rutenă faimosul papa Leone III, din considerațiuni de ortodoxiă, s’a mutat din Roma la Ierusalim în calitate de patriarc! În ambele redacțiuni ‘Regele’, rutenesce король, polonesce *król*, este împăratul Carol cel Mare, din numele căruia s’a și format cuvîntul *краль* ‘rege, la toți Slavii. Am vedut mai sus în §-ful 11, că Francesii, mai îndrăzneți decât Rutenii și Polonii, nu s’au sfiit a turna din cei doi amici Leone și Carol un singur ‘papă Carol-Leone,...

§ 15. La Bulgarii Legenda Duminiceii a reușit a trece într’un cântec poporan foarte ingenios, unde ‘sânta Vinerii, deșteptă din somn pe ‘sânta Duminică’, care îi povesteste apoi:

Сестро ми свѣта и Петко!
Малко ми дремка фатїда,
Да чудим сонок сонвала!

Sora mea, sântă Vinerii!
Puțin m’a furat somnul,
Și minunat vis am visat.

24) Dragomanov, op. cit., p. 168.

Стред море дърво израстло,
 Израстло дърво високо,
 Вър небо дърво крепешс,
 Да под дърво-то две лиска,
 Два листа блиди широки,
 Сва-та ъ земя покриват;
 Тие не биле два листа,
 Туку си биле две книги,
 Що'и пеет попови
 Да завършуват Рясня:
 Да си държът празници,
 Свѣтаа Петка, Недея.²⁵⁾

In mijlocul mării cresc un arbure,
 Crescu un arbore înalt,
 Cu vârful pînă la cer,
 Îar sub arbore doă foi,
 Doă foi erau late
 De acoperiaū tot pămîntul;
 Dar acelea nu erau doă foi,
 Ci erau doă cărți,
 Pe cari le cîntă popii
 Ca să cređă creștinii:
 Să serbeze serbătorile,
 Pe sântele Vineri și Duminică...

Unirea atît de intimă a Duminiceî cu Vineria să fie óre și aci un ecoî depărtat al Flagellantismului?

Este fórte probabil, că și la cei-l'alți Slavi, ba póte și'n țerile din Occidente, Legenda Duminiceî va fi trecut în poesiă poporană.

Noi bănuim, că ce-va cam de felul acesta trebuî să fie poema germană medievală, indicată între manuscriptele Biblioteceî Imperiale din Viena sub titlul: 'De diebus dominicis observandis', cu atît mai mult că ea se începe prin: *Diz ist div vrone botschaft* 'acésta e solia cea sântă'.²⁶⁾

§ 16. Inainte de a ajunge la Români, sîntem siliți a ne repeđi pe o clipă tocmai în Africa și'n Asia.

Bogata literatură teologică a Etiopieî posedă și ea, sub titlul *Tômar*, adecă 'Fóia', redacțiunea Legendeî Duminiceî cea cu căderea epistoleî la Roma în biserica sântilor Petru și Paul. Acest apocrif este acolo atît de bine localisat, încât illustrul Ewald, descoperindu-l cel întăiu, credea în primele momente că a dat peste ce-va original etiopic.²⁷⁾ Mai târđiū însă, cercetând împreună cu Larsow, el a mai constatat:

- 1°. O redacțiune în limba coptică;
- 2°. O redacțiune siriacă a bisericeî nestoriane.

25) Miladinovtzi, Български народни пѣсни, Zagreb, 1861, p. 34—5.

26) *Tabulae codicum*, t. 1, p. 304 No. 1953.

27) Ewald, *Aethiopische Handschriften in Tübingen*, in *Zeitschr. d. d. morgenl. Gesellschaft*, t. 1 (1847), p. 16—22.

Ewald conchide apoi, cam à-priori, că patria primitivă a Legendei Duminiceî este Roma, de unde în secolul VIII ea va fi străbătut în Etiopia.²⁸⁾

Pe lângă redacțiunile etiopică, coptică și siriacă, Practorius mai cunoșce în cinci manuscripte o redacțiune arabă,²⁹⁾ toate cu Roma și toate fără epizodul ‘petrei,.

§ 17. Din cele de mai sus rezultă, că redacțiunile Legendei Duminiceî peste tot se pot reduce la cinci tipuri, după diferența localității unde a cădută miraculoasa scrisoare:

DR: tipul cu Roma;

DRJ: tipul cu Roma-Ierusalim;

DJ: tipul cu Ierusalim;

DO: tipul cu Muntele Maslinilor;

DG: tipul cu Galata.

Tipul cu Ierusalim se împarte apoi în trei sub-tipuri:

DJ-P: sub-tipul fără ‘pétra,;

DJ+M: sub-tipul cu ‘tabla de marmură,;

DJ+P: sub-tipul cu ‘pétra cădută din cer,.

Sub-tipul DJ+P se găsește numai la Greci, la Slavi și la Români, fiind cu desăvârșire necunoscut în Occidente, unde putem însă urmări sorgintea lui imediată în tipul DJ+M.

Vom vedé mai departe, că Românii posedă de asemenea tipul DO.

Toate aceste tipuri și sub-tipuri sînt absolutamente identice prin fond, provenind dintr’un prototip comun, ale cărui amărunte s’au conservat în derivatele lui într’un mod așa dîcînd
m p r ă ș t i a t.

Un exemplu.

Nemic mai specific, ca prescripțiunea de a nu plivi în ȃi de duminică, prin care se distinge tipul DO în toate redacțiunile sale: cea polonă, cea maghiară, cea rutenă, cea română.

28) Ibid. p. 337-8, unde se citéză Mai, *Collectio scriptt. veterum* t. 4, p. 263, 312, 542. — *Catalogus codd. orient. Musei Brit.* t. 1, p. 110 (ed. 1838).—Perkins, *A residence of eight years in Persia*, p. 15.

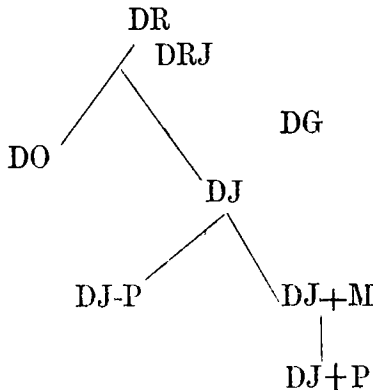
29) Ap. Steinschneider, *Apokalypsen mit polemischer Tendenz*, în *Z. d. d. morg. Ges.*, t. 28 (1874) p. 656, și t. 29 (1875) p. 165-6.

Ei bine, acest ingredient, deși lipsesce în cele mai multe redacțiuni ale tipului DJ, ne întimpină totuși în cea mai veche din ele, cea din anul 788: ‘nec ipsas oleras in hortibus vestris die Dominico colligatis.’

§ 18. Nu e cu neputință de a stabili, cel puțin pînă la un punct, genealogia celor cinci tipuri.

Numai în tipul DJ se menționează trimiterea mai de'nainte a unei alte epistole din cer: ἔστειλα πρώτα τὴν ἐπιστολὴν după redacțiunea grăcă din Fabricius, ‘quod prius mandavi vobis’, după redacțiunea flagellantă din Stumpf. În redacțiunea lui popa Grigorie se poimnesc chiar două scrisori anterioare: ‘ВЕДЕЦИ, ꙗко на мѣстѣхъ, како лихте тремеш въ картѣхъ аа вон, парз вон нс въ кресѣхъ; тремеш ши а два картѣхъ, парз нс ши въ дкресѣхъ ксвзнтѣхъ мѣх; тремеш ши а треа скрыптѣхъ...’

Înainte de tipul DJ se vede dară a fi existat tipul DR și chiar DM, în cari ambele nu se vorbesce nicăiri despre existența unor epistole precedinți. În adevăr, redacțiunea latină dela 584, cea mai veche din cele cunoscute, este anume cu Roma: ‘memoria S. Petri apostoli’. Pentru redactorii scrisorii cu Ierusalim, cea cu Roma era ‘primă epistolă’. Apoi ca ‘a doua epistolă’, în redacțiunea lui popa Grigorie nu se poate înțelege decât numai dóră cea cu Muntele Maslinilor. Cât pentru tipul DG, fiind pré-fragmentat și pré-isolat, cată să’l lăsăm d’o cam dată afară din arborele genealogic, carele se resumă cam așa:

În acest mod se verifică ipoteza lui Ewald, cumcă légânul Legendei Duminiceî este Roma, probabilmente pe la jumătatea secolului VI.

Din redacțiunea cu Roma, prin intermediul celei cu Roma și Ierusalim tot-o-dată, se nasce pe de o parte redacțiunea cu Muntele Maslinilor, remasă fără posteritate, iar pe de alta o redacțiune numai cu Ierusalim. Din acéstă din urmă, prin veriga flagellantică a ‘scrisorii pe o tablă de marmură’, trecând apocriful din Occidente în Oriinte, se desfășură în fine la Greci, la Slavi și la Români redacțiunea cea cu ‘pétra cădută din cer cu o scrisóre într’insa’.

§ 19. Venim acum la redacțiunile române în speciă.

Cu trei secolî și jumătate în urma lui popa Grigorie, Legenda Duminiceî a reapărut tot în Transilvania în zilele noastre, respândindu-se de acolo peste întréga Românie cu o răpedicțiune atât de furiósă și cu o isbândă atât de covârșitoare, încât nu credem să mai existe la noi vre-un alt specimen analog.

Englesul Boner, călătorind pe la 1863 prin satele române de lângă Murăș-Oșorheiu, a auđit că preuții anunțau pretutindenî poporului cumcă: ‘a cădută din cer o pétră, în care e-
‘ra închisă o scrisóre cătră mitropolitul Șaguna, poruncindu-î
‘de a îndemna poporul ca să postéscă mai exact, să se în-
‘chine mai regulat, să-și îndrepteze traiful, căci altfel Dum-
‘neđeă va trimite asupra holdelor nesce locuste cu ciocuri și
‘ghiere de fer, etc. etc.’³⁰⁾

Este învederat Legenda Duminiceî, trecută printr’o nouă redacțiune. Să nu uítăm totuși că vorbește un turist, un călător fórte superficial, care credea fără control, și une-orî nu înțelegea destul de bine ceea-ce-î spuneaă amicii săi Sași și Unguri, căci cu Români el nu avusese de loc a face. În acest chip aserțiunea, cumcă ‘scrisóreă din cer’, era adresată

30) Boner, *Transylvania, its products and its people*, London, 1865, p. 368.

mitropolitului Șaguna, este o curată glumă, după cum ne vom încredința îndată; iar anul 1863, când s'ar fi petrecut lucrurile, este o neexactitate, de vreme ce înainte de acest an pretinsa revelațiune fusese deja tipărită în Sibiu și, prin urmare, nu mai era o noutate. Lui Boner i se va fi povestit o întâmplare anterioară anului 1863, dar tot din timpul mitropolitului Șaguna, carele se urcase pe scaunul arhiepiscopal la 1848, și dînsul a prefăcut'o apoi — ca să fie mai interesantă — într'un eveniment contimpuran.

§ 20. Prima și unica edițiune transilvană—cel puțin așa'mi scrie d. consiliar Iacob Bologă, după ce luase informațiunii de pe la librării de acolo—este din 1862. sub titlul de "Epistolie a Domnului nostru Isus Hristos ce a trimis'o Dumneșcū din ceru,, cu litere cirilice, 'tipografia eredei de Closius,, dela Sibiu, 40 pagine in-32.

Tot la 1862, dacă nu și mai de'nainte în manuscris, Legenda Duminiceii a pētruns din Transilvania în Țera-Romănescă. Reposatul Iarca citēză o edițiune din 1862, fără arătarea locului și tipografieii; sub titlul de *Epistolă a Domnului nostru Isus Hristos*; apoi două edițiuni bucurescene din 1866, una intitulată: *Epistoliile Domnului Isus Hristos*, tip. Rașidescu, 36 pag. in-12, iar cea-laltă: *Epistola Măntuitorului Isus Hristos și rugăciunē la fulger, cutremur, trăsnete*, tip. Vaidescu, 33 pag. in-32. Pe cea din 1862, Iarca ni-o dă ca 'editio princeps,,³¹⁾ Afară de cele trei edițiuni de mai sus, pe cari nu le avem la mână, noi mai cunoscem altele 9 bucurescene, tōte sub titlul devenit stereotip de: *Epistolie a Domnului nostru Isus Hristos ce a trimis'o Dumneșcū din cer*, și anume:

- d) fără an și loc, cu cirilica, 53 pag. in-32;
- e) 1873, fără indicațiunea tipografieii, 32 pag. in-32;
- f) 1876, tip. Carol Göbl, 33 pag. in-16;
- g) 1876, tip. Radulescu (Rașidescu), 32 pag. in-32;
- h) 1877, tip. C. Göbl, 28 pag. in-32;

31) Iarca, *Bibliografia*, p. 95, 114.

- i) 1877, tip. Theod. Mihăescu, 32 pag. in-32 ;
- j) 1877, tip. D. P. Cucu, 32 pag. in-32 ;
- k) 1878, fără indicațiunea tipografiei, 31 pag. in-32 ;
- l) 1878, tip. Radulescu, 32 pag. in-16.

În toate edițiunile, din dosul titlului, este imaginea Mântuitorului.

În edițiunea dela Sibiu sînt puse la sfîrșit două rugăciuni pentru ‘scoterea dracilor’, cari lipsesc în edițiunile bucure-scene.

Cată să mai adaugăm, că noi sîntem departe de a cunoște toate edițiunile acestei broșure. Unele trebui să se fi făcut și în provincie. Din aceste din urmă, a ajuns pînă la scirea noastră numai cea dela Craiova, 1878, tip. Benveniste, 32 pag. in-32.

N’ar fi o exagerațiune de a țice, că ’n curs de 16 ani, dela 1862 pînă la 1879, ca avusese pe puțin 16 edițiuni.

Aprópe fie-care s’a scos în 5000 exemplare, ceia-ce ar face peste tot vr’o 80,000!

Doă edițiuni în 1876, trei în 1877, iarăși trei în 1878, probéză că Legenda Duminiceî, deși reșădită din nou așa de curând, a reușit totuși a prinde, adînci rădăcine în Țera-Romănescă. Nicî o dată o carte seriósă n’a fost la noi atât de citită!

§ 21. În toate edițiunile, pe cari le avem la mână, ‘epistolă, propriu ȝisă, adecă revelațiunea cea găsită într’o pétră cădută din cer, este urmată de Călătoria Maiceî Domnului la Iad, în care s’a intercalat ‘Visul Maiceî Domnului’. Acéstă ‘epistolă a Maiceî Domnului’, după cum o vedem întitulată, există și’ntr’o redacțiune de pe la mijlocul secolului XVI, pe care o vom reproduce mai jos în Texturi Bogomilice, unde—pe lîngă cele-lalte — o vom alătura și cu redacțiuneaî cea nouă. De o cam dată ne intereșă în acéstă din urmă nu-mai un fragment dela început, care lipsesce în redacțiunea cea veche, unde lipsesce nu mai puțin și ‘Visul Maiceî Domnului’, și care nu este în realitate decât tot Legenda

Duminiceî, dar după variantul cel trecut la Unguri, la Poloni și la Ruteni, adecă DO.

Iată-o :

‘Acéstă carte este arătată în fața bătrînilor, în munții Maslinilor, înaintea icônei sfîntului arhanghel Mihail. Acéstă carte a fost aninată în niște măslini, și cine vrea să o citéscă sau să o isvodéscă, decî singură s’a fost deschis, și aceste cuvinte erau scrise într’insa : ‘Isus Hristos, fiul lui Dumneđeū cel dela Părintele cel din ceruri. ‘Poruncesc vouă încă érá pentru puterea dumneđeirii mele cei sfînte, ‘ca aceștia cărți să-i credeți ; poruncesc vouă, creștinilor, să nu lucrati în sfînta duminică, că am sfînțit duminica, ca nici un lucru réu să nu lucrați, nici rădăcinile din grădină să nu le scóteți, pentru ‘folosul sufletelor vóstre, și acésta să o țineți și să o credeți, și într’u acéstă lume deșértă să vă feriți de reutăți, și să faceți faptele ‘cele bune, că eu v’am dat vouă șése ȕile într’o săptămână de tot ‘lucrul, dar a șéptea ȕi o am sfînțit pentru ca să faceți fapte bune; ‘éra de nu veți face ce v’am poruncit, vă voi pedepsi pre voi cu fóme ‘și cu cîună, și cu oști, și cu lăcuste; érá care om va mai rămáne ‘după aceia, cu mare mórte îl voi munci, de se va scula împărat ‘peste împărat și domn peste domn, și între voi mare sânge se va ‘arăta; atunci pre toți îi voi îmblândi, și mândria vóstră cea deșértă ‘o voi lua dela voi, și vă voi certa cu tunet și cu fulger, pentru ‘ca să cunósceți, că este mâna mea spre voi pentru păcatele vóstre; ‘că ‘mi este pentru mila maiceî mele, étă că v’am poruncit vouă pentru ca să vă seulați, să mergeți duminica la biserică, de faptele ‘vóstre cele rele să vă feriți; și dacă nu vă veți pocăi, voi trimite ‘asupra vóstră paseile cerului cele rele, cari vă vor mânca pre voi ‘de vii, și după măncarea păsérilor voi trimete cîuma cea mare pre ‘pămînt; și érá vă mai poruncesc sâmbăta după vecerniă să vă feriți de tot lucrul réu pentru cinstea maiceî mele, că de nu m’ar fi ‘rugat maica mea, de mult v’aș fi pierdut de pre pămînt; altmînterea vă poruncesc și vouă, bătrînilor și tinerilor, să nu mai ‘faceți reutăți, nici să vorbiți de réu pre cine-va, că apoi eu ‘voi da vouă împărăția cerului și pace vecinică, și păcatele vóstre iertate vor fi ; și érá ȕic încă vouă, oh ! creștinilor pravoslavnicî, într’u acéstă carte cine nu va crede, acela va fi proclét, și ‘împărăția cerului nu va vedé ; ci dacă veți face poruncele lui ‘Dumneđeū și să vă ispoveduiți cum se cuvine, pre acela îl va ierta ‘Dumneđeū, de ar fi făcut păcate câte stele pe cer, sau cât nisip în ‘mare, sau câtă frunză în codru, sau câtă iarbă pe pămînt; la cine

‘va fi acéști carte și nu o va arăta, acela să fie proclét, și pocăe-
 ‘niă de păcate nu va avé; după aceia vă mai poruncesc vouă cu
 ‘jurămîntul meu cel vecinic, să faceți aceste porunci ale mele, pre-
 ‘cum vă poruncesc, că eă sînt adevăratul Dumneșeu, care am scris
 ‘acéști carte.,

§ 22. Să ne ’ntórcem acuma la redacțiunea nouă cea mare, așa numita ‘Epistolia,. N’o vom analiza aice, de vreme ce o reproducem întrégă mai la vale, în josul textului lui popa Grigorie. Nu numai în economia totală și ’n cele mai multe amărunte ele se potrivesc fôrte bine, dar încă pe a-locuri ‘Epistolia, s’ar puté lua drept o simplă copią modernisată. Cu tóte astea, divergințele nu sînt puține, și étă anume una din cele mai interesante.

Popa Grigorie nu ne spune, cum se va fi numit fericitul patriarc al Ierusalimului, cu care Divinitatea creșuse de cuviință a intra în corespondință epistolară, ci menționéază numai pe ‘călugărul Melintie,. Redacțiunea cea modernă, din contra, nu scie nemic despre acesta din urmă, dar pe patriarc îl numesce fôrte limpede: ‘eă Ioanichic patriarhul sfinteï cetăți a Ierusalimului,, adecă întocmai ca în redacțiunea grécă din Fabricius.

Din cele-lalte divergințe în redacțiunea cea modernă, vom mai aminti un indice sigur de provenința ei carat transilvană: este blăstemul contra acelora ‘ce n’au creșut în Sfânta Treime,, — adecă contra așa numiților *unitari* sau *anti-trinitariani*, cari forméază una din cele patru religii privilegiate ale elementului ne-român din Ardel, pe când în România ei nu există și — prin urmare — nu puteau să fie avatematisați...

† ПОВѢСТА СФИНТѢЕ ДОУМИРЕЧИ.

† СКРИПТѢРА ДОМНОВАНИ НОСТРѢ
А ЛВН Иис. Хс. *)

СКРИПТѢРА ДИИ ЧЕРЮ А Д[ОМ-
НВ]ЛВН НОСТРѢ А ЛВН Исус Хс.
ЛОУ ЛЗСАТѢ. ДЕН ЧЕРЮ. ЛА ІРСАМЪ.
КВЪЗНТѢ. ШИ СПВНЕРѢ. КВ ФРИКЗ
МАРЕ. ЛА ЧАТАТѢ ІРСАМВАШН. ЛІ
СКАШВА СФИНТЪ. КЗСОУ П ПІАТРЪ.
ДЕН ЧЕРЮ. МИКЪ ЕРА ШИ Л ВЕ-
ДѢРЕ. ЛСЖ НИМЕ НВ В ПСТА
РЪДИКА. АДОНАРЪ-СЪ. ПАТРІАРШІИ.
ШИ КЗАВГРІИ. ШИ ПРЕОУЦНИ. ДЕ
СТЖТѢРЪ Л ТРЕИ ЗНАТѢ ШИ Л ТРЕИ
НОПЦІ. СПРЕ РОУГЪ. РЪГАРЪ ДЪМ-
НЪЗЪ. ШИ ГРХИ ГЛАС ДИИ ЧЕРЮ.
ДЕ ЗНСЪ АША: ЛВЩИ ПИАТРА.
ДЕЧИ В ЛВН ПЕТРА ПАТРІАРХЪА ЧЕЛ
МАРѢ. ДЕ В ДЕСВѢЧЕ. ЛГРЪНЪСЪ.
1. АФАЖ | ОУ КАРТЕ. КЪСТАРЪ. КАРТЕ.

*) Acest titlu e scris tocmai la pag.
126, dar tot cu mâna lui popa Grigorie.

Povestîa sfintee dumireci.

Scriptura Domnului nostru
a lui Iis. Hs.

Scriptura din ceriu a d[om-
nu]lui nostru a lui Isus Hs. Au
lăsatu den ceriu la Iruşalimû
cuvăntu şi spuneré cu frică
mare. La cătaté Iruşalimului,
la scaunul sfântû, cădu o pia-
tră den ceriu; mică era şi în
vedére, însă nime nu o putia
rădica. Adonară-să patriarşii
şi călugării şi preuţii de stă-
tură în trei zile şi în trei nopţi
spre rugă. Rugară Dumnădău,
şi grăi glas din ceriu de dîsă
aşa: luoţi piatra! Deci o luo
petra patriarhul cel maré de o
desvéce. Într'ânsă affă u carte.
Căutară carte; carté dîse aşa:
Vedeţi, fii oaminilor! că ainte
treimeş o carté la voi, iară voi

EPISTOLIA

Ascultaţi, creştinî blagosloviţi, cu frică şi cu cutremur. Adevărat sa sciţi, că a cădût o piatră din cer; mică era la vedere, dar grea la ridicare, cât nu putea să o ridice niminea; atunci pré-sfinţitul patriarhul sfintei cetăţi a Ierusalimului şi a totă Palestina a adunat toţi mitropoliţii şi vlădicii, şi au făcut rugăcîunî şi denîi cu cântări sfinte, trei zile şi trei nopţi; atunci veni glas din cer dîcînd: luaţi piatra cu blagoslovitele mâinile vóstre şi o desfăceţi; şi dacă o des-

КАРТѢ СИСЕ АША. ВЕДЕЦИ ФІИ ВА-
 МИННАУР. КЪ АНТЕ ТРЕИМШ О
 КАРТѢ. АА ВОИ. ПАРЪ ВОИ НШ В
 КРЕССТЪ. ТРЕМШШ. ШИ А ДВА
 КАРТѢ. ПАРЪ НШ ШИ ВЪ ДКРЕССТ.
 КСРЪИТЪСАИ МЕС. ТРЕИМШ. ШИ А
 ТРЕА СКРЫПТЪРЪ МОУАТЕ АСКРЪРЕ.
 ШИ СЪМНѢ АЗСАЮ СПРЕ ВОИ. Е ВОИ.
 НО ШИ ВЪ ДКРЕБОУТ. ШИ НО ВЪ
 ПОКЪИТ. НЕЧЕ КСВЪИТОУА. ДЦЕРЪ-
 ЛОУИ МЕС НАЦІ АСКЪАТАТЪ. НЕЧЕ
 ДЦЕАЪСЕТЪ. ЧЕРЮА ШИ ПЪМЪИ-
 ТЪА СЕ ВА СКИМЕА. ПАРЪ КСВЪИТЪАЪ
 МЕС НО ВА ТРЕЧЕ Д ВЪКЪ, КЪ
 ДЕРЕПТЪ ФАПТЕАЕ ВВАСТРЕ. ЧЕАЪ
 МЪАТЕНЪ. ЕШ ВОЮ АХСА. ШИ ВОЮ
 ТРЕМЕТЕ ЕРНИ. ГРЪЛЕ. ШИ ЦЕРЪ-
 РЫ. ШИ ФЪАМЕТЕ. ШИ АЗКССТЕ.
 2. ШИ УМІДЕ. ШИ ТЪСЕ РА. | [АЕ-
 РЕИ]ТЧЕ НШ АВЕЦИ. МИАЪ, МИШЕНИ
 ПАХИГЪ. ДОНЪ ВОИ. Е ВОИ НО И МИ-
 АШИЦИ. ПРЕ ВЕШ. СЪМТЪ АИМЕЪ
 ЧААА ЧЕ НАОУ АЪЦЕ. АЧЪАА ДКЪ
 ДАШ МАСТЕНІЕ. Е ВОИ МИЛОСТЕНІЕ

nu o cređutū; tremesu și a doa
 cartē, iară nu și vă încređut
 cuvântului meu; treimeș și a
 treia scriptură: multe lucru-
 re și semnē lăsaū spre voi,
 e voi no și vă încređut și
 no vă pocăit, nece cuvântul
 îngerului meu n'ați asculta-
 tu, nece înțelēsetu. Ceriul și
 pământul se va schimba, iară
 cuvântul meu no va trece în
 věcu; că dreptu faptele voa-
 stre celē multelē, eū voū lăsa
 și voū tremete erni grēle și
 gerurī și fuamete și lăcuste și
 omide și tuse rīa*)... [Derept]-
 ce nu aveți milă? Mișei plāngu
 dopă voi, e voi no-i miluiți.
 Pre ȕeu! sântu limbī cialia ce
 n'au lége, acēlia încă dau mi-
 lostenie, e voi milostenie nu
 aveți. Pre ȕeu! lémmeloru-vă

*) Aci fiind capētul primei foi, iar
 cca următore începēdu-se cu o lacună,
 cată a lipsi o întrēgă fōiă la mijloc.

făcură, aflară într'insa aceste dumneȕeesci cuvinte scrise și ȕicēnd:
 etă că v'am dat epistolă mai întiū, și tot nu v'ați mai întors dela
 fūră-de-legile vōstre, nici v'ați pocăit precum v'am poruncit, nici ați
 ascultat cuvintele mele cele sfinte; pentru aceia am trimis asupra
 vōstră limbī păgānesci de v'aū robit fără de milă, și tot nu v'ați po-
 căit de faptele vōstre cele rele și spurcate, și nu veniți la calea cea
 drēptă, și cuvintele sfintei scripturī nu le ascultați; că v'am ȕis, că
 cerul și pământul va trece, dar cuvintele mele nu vor trece; iară
 cela ce a făcut bine, acel om nu va peri! Așa și acum, pentru pă-
 catele vōstre și pentru ȕioa duminēcii ce nu o țineți și nu o cin-
 stiti, trinu's'am asupra vōstră ierni grele, gerurī iūți și gerōse, și

НЪ АВЕЦИ. ПРЕ ВЕС Л'БМНЕЛОРС-ВЪ | dedu plod de rodescu; dreptu
 ДЕДЪ ПЛОД ДЕ РОДЕСКЪ. ДЕРЕПТЪ. | faptele voastre cialé rialele
 ФАПТЕЛЕ ВОАСТРЕ ЧАЛ'КЪ РАЛЕЛЕ. | iară le voiu seca. Și dreptu
 ПАРЪ АЕ ВОЮ СЕКА. ШИ ДЕРЕПТЪ | greșalele voastre cialé multele,
 ГРЕШАЛЕЛЕ ВОАСТРЕ ЧАЛ'КЪ МСАТЕ- | răurele și izvoarele voiu se-
 ЛЕ. РЗОУРЕЛЕ ШИ ИЗВОАРЕЛЕ ВОЮ | ca, și priin fărădelégia voa-
 СЕКА. ШИ ПРИЛЪ ФЪРЪДЕЛ'БЦА ВОА- | stră éaia multa! Înțelegeți,
 СТЪРЪ. ЧАА МСАТА. ЛЦЕЛ'БЦЕЦИ. | nemândriloru, că no semtețe
 НЕМЪНДИЛОРС КЪ НО СЕМТЕЦЕ | înțelepți! Dedo-vă lége; ne-
 3. ЛЦЕЛЕ | ПЦИ. ДЕДО-ВЪ Л'БЦЕ НЕЧЕ W | ce o dîsă d'éle méle nu fécetū
 ЗИСКЪ Д'БЛЕ М'БЛЕ НЪ Ф'КЧЕТЪ ШИ | și no le țîinrotu și nu le a-
 НО АЕ ЦИЛРОТЪ. ШИ НЪ АЕ АСКЪА- | scultat. Nu știți, neînțeleпті-
 ТАТ. НЪ ЦИНИ НЕЛЦЕЛЕПЦИЛОРС. | loru, că în vereré mare ainte
 КЪ Л ВЕРЕР'КЪ МАРЕ АИНТЕ ФЕЧЪ | fécu omu întăe Adamu, de' l fe-
 WMOY ЛТЪЕ ЯДАМС. ДЕ-А ФЕЧЮ | cîu în chipul micu? Nu știți,
 Л КИНОУА М'БЕЪ. НЪ ЦИНИ НЕЛ- | neînțeleптіloru, că sfânta du-
 ЦЕЛЕПЦИЛОРС. КЪ СФНТА ДЪМЕЛ- | meînrecă mérse arhaggelū Ga-
 РЕКЪ М'БРСЕ АРХАГГАЪ ГАВРИАЪ Л | vrilu în cetatэ Naza[re]tolui de
 ЧЕТАТ'КЪ НАЗАТОАШИ ДЕ СПССЕ ЧЕНИ | spuse ceii féte pré-curate că
 Ф'КТЕ ПР'КЪРАТЕ КЪ ВА НАЦЕ ХС. | va naște Hs.? Sfânta domerc-
 СФНТА ДОМЕРЕКЪ МЪ БОТЕСАЮ, | că mă boteđăiu la apa Iorda-
 ЛА АЛА ІУРДАНОАШИ. КЪ СФНТЪА | nolui cu sfântu/ Ioanū, și mi-
 ІУАНЪ. ШИ МИРС СФНТЪ. КЪ ДЕДЮ | ru sfântu vă dediu voao lége;
 ВОАВ Л'БЦЕ. Е ВОИ СКРИПТЪРА НО | e voi scriptura no țîinreți și nu

vînturî mari, și trăsnete, și plóe gróznică și fără măsură, cât аă
 еșіt apele din matca lor afară, și fómete, și mórte în dobitócele vó-
 stre, și cutremur mare pre pămînt, și multe semne v'am arătat ca
 să cunósceți că este mânia mea asupra vóstră, pentru reutățile
 vóstre și pentru a mea sfintă duminică, care voi nu o cinștiți cu
 curățîă și cu paza bisericeй, ci vэ îndémnă diavolul de vэ aflați la
 alte locurî, o! reilor și îmприlestiților și pingăriților ce sînteți voi!
 Dar nu cunósceți, că v'am dat pâine multă, și vin, și miere, întru sa-
 țiuл vóstru? iară voi nu vэ lăsați de faptele vóstre cele rele și spur-
 cate! Pentru aceйа vrut'am să pierd pe toți ómeniй de pe fața pă-
 mîntuluй, ci m'am întors pentru ruga maйceй mele, care purerea stă

4. цил|реци. ши ноу асколтаци. асколтаѝ. Nu știți, că sfânta domerecă voiu găndeca viii și morții? Nu știți, că veinreré mare eu mă răstigniū prîintru voi? cu sulîța mă împunseră în coaste, cu trestie măucidé pre capu, e în mâru și în picîuare ei mi bătură găvoazde, e cu oțăt și cu fiare mă adăpară, dèreptu să lasu voao lége și mă saiu în ticală (?). Dereptce nu alégeți sfânta domerecă și să alégeți sfânta veinreri, ce lucrati sfânta domerecă? Pre ȕeu, amū lăsatu voao șase ȕile de lucru, iară sfânta domerecă să no lucre, ce să să cîae de păcate căte au faptu înr acîale șase ȕile; iară cela ce va lucra sfânta domerecă, aceluia se dosiaște focul de vecî, unde voru scărșca cu denție, și în viermii ceîa neadormiții; e cela ce va țîinré și va cesti și va posti cu
5. сатс ввау, шасе ши|ле де лс-крс. тарь сфнта домерекь сз но лскре. че сз сз чме де пзкате кхте лс флптс. лр ачале шасе ши|ле. тарз чела че ва лскра сфнта домерекь. ачелста се досаѝе фоксл де в'ккь. оунде ворс скзршка кс денѝе. ши л в'ер-м'ин, чела неадормици. е чела че

și se rîgă pentru lume și pentru săraci și pentru mișei și văduvele cele sărace, ce strigă pre urma vîstră să le miluiți, ca să vă milu-esc și eu pre voi și să iert păcatele vîstre. Și iară că vă ȕic, că de nu vă veți pocăi, lua-voiu rîda de pre pămînt, pentru păcatele vîstre și pentru ȕioa duminiceî; că pămîntul nu va rodi, și pomi vîstri se vor usca; și vielor voiū da rod mult, apoi le voiū usca; apoi voiū lua apele de pe fața pămîntului; după aceia să sciți că în munca iadului vă veți munci în veci, că v'ati făcut rei, mozaviri, mincinoși, și nu vă iubiți unul cu altul, ci vecin pre vecin purtați pizmă, și ascultați pe la ferestrele altora, și de rîul altuia vă pare bine, iar nu-î căștiȕați și să-î miluiți, să faceți milosteniă săracilor, și

ВА ЦИДРѢ ШИ ВА ЧЕСТИ. ШИ ВА
 ПОСТИ. КЪ КЪРХЦІЕ. АЧЕЛСА СЕ ВА
 ДА ДВАЧАЦА РАЮАН. ШИ ВОЮ ШЕ-
 ДѢ Л СКАОУНОУА СЛАВЕЕН МЕЛЕ.
 ШИ ВОЮ БЛЗСТЖМА КЪ МЪРА МѢ
 ЧАА ДРАЛТА. ШИ КЪ СКАШНОУА
 МІЕС, ЧЕЛА СФНТСА. ЧЕ ВОИ НО
 6. ВЕЦИ ЦИРѢ. ШИ НО ВЕ|ЦИ ЧИЛ-
 СТИ СФНТА ДОМЕРЕКЪ, ШИ СФН-
 ЦІИ МІЕН ЧЕА МАРІИ. Е БОУ ВОЮ
 ЛЗСА ДЕРЕПТЪ НЕКРЕДИИЦА ВОАСТРЪ
 ФІЕРИ ЮЦИ. ШИ СЪРПИ КЪ КЪТЕ
 ДОАМ КАПЕТЕ. ШИ ГОРИЛЕ ЛУР ДЕ
 ФОКС ВОР ФИ. ДЕ ВОРЪ СЪЦЕ ТРЪ-
 ПОРЕЛЕ ВОАСТРЕ. ШИ СЪ ФІЕ БЛЗ-
 СТЕМАТЪ. УМОУА ЧЕЛА ЧЕ НЪ-Ш
 ВА ЛЗСА ЛЪКРЪА СЪС СИМЪЖТЬ
 ДЕ ДР АЛ НОАУЛЕ ЧАС. ПЪДРЪ ЛЪРИ
 ДЕ МЕДРЕЦА. ДЕ СЪ МАРГЪ ЛА БЕ-
 СЪРЕКЪ. КЪ ТОАТЬ ФОМЪКЪ. СЪРА
 ШИ ДЕ МЕДРАЦА. ДЕ СЪ МАРГЪ
 ЛА БЕСЪРЕКЪ. КЪ ТОАТЬ ФОМЪКЪ
 СЪРА ШИ ДЕ МЕДРАЦА (sic). ШИ ЛА
 ЛЕТЪРГІЕ. ДЕ СЪ СЕ РОАЦЕ. КЪ ФРИКЪ

curăție, același se va da dul-
 căța raifului. Și voiți ședea în
 scaunul slavei mele și voiți
 blăstăma cu mîra mea cea în-
 alta și cu scaunul meu cea
 sfîntul. Ce voi no veți țiré
 și no veți cîinsti sfînta do-
 merecă și sfînții miei cea
 marii, e eu voiți lăsa dreptu
 necredința voastră fieri iuți
 și sărpi cu căte doao cape-
 te; și gorile lor de focu vor
 fi, de voru suge truporele
 voastre. Și să fie blăstematu
 omul cea ce nu-ș va lăsa
 lucrul său simbătă de înr al
 noaole căs păinură luri de-
 meînreța de să mîargă la be-
 sérecă cu toată foméa séra
 și demeînrița, de să mîar-
 gă la besérecă cu toată fo-
 méa séra și demeînrița, și
 la leturghie, de să se roage
 cu frică ceînre-și cu greșă-

biserica nu o păziți, și sinteți rei și păgâni, că înșelați unul pe
 altul; că eu v'am dat lege sfîntă, iară voi, reilor, nu o păziți și nu
 ascultați poruncile mele cele sfinte; și nu cunoșteți, reilor și împri-
 leștiților, că în sfînta duminică mă odihniți de toate lucrurile mele;
 și duminica a trimis Tatăl pre arhanghelul Gavril de a dat veste bună
 pré-curatei maicei mele pentru nascerea mea; și duminica m'am scu-
 lat să judec tótă lumea, pre cei vii și pre cei morți, și voiți da fie-
 căruia după faptele sale; iar cine va fi făcut bine și va fi făcut
 poruncile mele, pe acel om îl voiți pune d'a-drépta mea întru împă-
 răția mea, și'l voiți trimite în raiu de vă moșteni acolo în veci; iară

7. | ЧЕДРЕ—ШН КОУ ТРЕШАЛЕЛЕ СА- | lele sale; iară miercuré și
 ЛЕ. МРЬ МІЕРКСРЪ. ШН ВЕДРЕРН. | veineri să postiți și să le
 СЗ ПОСТНИЦН. ШН СЗ ЛЕ ЦІДРЕЦН | ținreți cu curăție și să slăviți
 К8 К8РЗЦІЕ. ШН СЗ СЛЗВІЦН Д | în numele miu, același se va
 НОУМЕЛЕ МІ8. АЧЕЛ8А СЕ ВА ДА | da dulceța raifului; iară se nu
 Д8АЧЕЦА РАЮА8Н. МРХ СЕ Н8 ЛЕ | le ținruretu și scriptora sfântă
 ЦНДР8РЕТ8. ШН СКРНПТОРА СФНТЬ | să no o ascultareț, așa-mi a-
 СХ Н8 W АСК8АТАРЕТ. АША—МН А- | giute brațele mele și veșmăin-
 ЦЮТЕ БРАЦЕЛЕ МЪЛЕ. ШН ВЕШ- | tul miu cela stă asupra mé,
 МЪДТ8А МІ8 ЧЕЛА СТЬ АС8РА МЪ. | și cuinrura căia sfânta ce stă
 ШН К8ДР8РА ЧАА СФНТА ЧЕ СТЬ | în capul miu cela pré-curatul,
 Д КАН8А МІ8 ЧЕЛА ПРЪКСРАТ8А. | altă tremiateră no voiu trem-
 АЛТХ ТРЕМАТЕРЕ НО ВОЮ ТРЕМАТЕ | miate la voi, ce voiu deschide
 ЛА ВОИ. ЧЕ ВОЮ ДЕШКЫДЕ ЧЕРЮА | ceriul de voiu lăsa o ploae de
 8. ДЕ ВОЮ АЗСА W ПЛОАЕ ДЕ ФОКЪ | focu în lura lui priere, a șapția-
 Д Л8РА Л8Н ПРІЕРЕ А ШАПТА- | spră-điace đi, de va arde plo-
 СПРХ8АЧЕ 8Н. ДЕ ВА АРДЕ ПЛОД8А, | dul de spre pământu totu; și
 ДЕСПРЕ ПХМЗНТ8 ТОТ8. ШН ВОЮ | voiu treméte iară spre voi niște
 ТРЕМЪКТЕ МРХ СПРЕ ВОИ. НИЦЕ | pasări cu capetele căt de bou,
 ПАСКРЪ К8 КАПЕТЕЛЕ КХТ ДЕ КОУУ, | și pénele lor vor fi ca u coseță
 ШН ПЪНЕЛЕ АWR ВОР ФН КА 8 | de iară (?) despletită, de voru
 КОСЕЦЬ ДЕ АР8А ДЕСПЛЕТИТЬ. ДЕ | sugе sângele dcîn trupurele
 ВОР8 СОУЦЕ СХЦЕЛЕ ДЕД ТР8Н8- | voastre, de veți fi ca nește
 РЕЛЕ ВОАСТРЕ ДЕ ВЕЦН ФН КА НЕЦЕ | icoane; și veți mîarge la mur-

care va fi făcut reu, goni-l-voiu dela mine, și vor auzi glasul meu cu frică și cu cutremur, și voiu grăi lor: duceți-vă dela mine, blăstemaților, în focul de veci cel nestins, în muncă și în vermi ceî neadormiți, unde este gătit locul vostru cu diavoli și cu păgâni și cu făcători de reu; iată ce vă đic, că de nu vă veți pocăi de păcatele vóstre ce faceți, și nu veți păzi biserica cu curăția și cu smereniă, voiu trimite mânia mea spre voi, când nici aminte nu vă veți aduce. Și blăstemat să fie acel om, care va lucra de sâmbăta séra pînă luni în resăritul sórelui, saú cine va face păcat într'acea vreme; și iarăși đic: pentru vineri și pentru miercuri, ca să se păzescă cu curăția și cu post, iară nu cu lucrul, că acestea vă vor scóte pre

- ИКОАНЕ. ШИ ВЕЦИ МАРЦЕ ЛА М8Р-
МХНТЕЛЕ МОРЦИЛОРС ВОЦИРИ. ДЕ
ВЕЦИ ПЛЗЛУЦЕ. ШИ ВЕЦИ ВИЧЕ Е-
ШИЦИ МОРЦИ ДЕ ПРЕИМНИЦИ, ШИ
НОИ ЛА ВОИ. КЗ НО П8ТЕМ РЗБДА
ЧАСТЕ ФІЕРИ ЮЦИ. ДЕ ВЕЦИ ВЕДЪ
9. АТОНЧЕ КЗ Е ЦИЛРСТСА МІЕС |
ТОУТНИДРИ. ШИ ВОЮ ЛТОДРЧЕ
Л8МИРА СВАРЕЛ8И. ДЕ КЗТРЗ ВОИ
ДЕ ВА ФИ ЛТ8ЛРЪРЕКС. ДЕ ВЗ
ВЕЦИ ЦЮЛГЪ АДЕЛ ВОИ. ШИ ВОЮ
ТРЕМЪТЕ ГАЛС ДИИ ЧЕРЮК8МЗИЕ.
ШИ-М ВОЮ ЛТОДРЧЕ ФАЦА ДЕ
КЗТРЗ ВОИ. СЗ Н8 ЛОУ88 ПЛЗЛ-
ЦЕРНАЕ ВОАСТРЕ. ПРЕЛЧЕ Н8 ЧИЛ-
СГИЦИ СФИГА ДОМЕРЕКЪ. ШИ СФН-
ЦИИ МІЕН. ПОКЗИЦИ-ВЪ ПЗГ8ЕН-
ТОРЫЛОРС. КЗ ВОИ НО ЮБИЦИ
Л8МИЛРА ЧЕ ЮБИЦИ ЛТОУРЪРЕКСА
ФЗКЗТОРИ РЗИ ЧЕ Н8 КЗОУ-
ТАЦИ КОУМ ФЛЧЕЦИ. К8РВАРИЛОРС.
СТРЗМЕНАВР. КЛЕВЕТНИЧНОРС.
10. ЦЮРЗТОРИ СТРЗМБИ. | ВОИ, КЗНДО |
Л8КРАЦИ Е ВОИ ВЪ ЛЗОУДАЦИ. НО

măntele morților voștri de
veți plâinge, și veți dice: ești,
morți! de preimiți și noi la
voi, că no putem răbda cîaste
fieri iuți; de veți vedé atonce,
că e ținrutul mieu tutindiri;
și voiu întoarce lumira soarelui
de cătră voi, de va fi întuin-
rérecu, de vă veți giuînghe a-
deîn voi; și voiu treméte glas
din ceriu cu mănîe, și-m voiu
întoarce fața de cătră voi, să
nu auđu plăingerile voastre.
Preîn ce nu ciinstiți sfînta do-
mereză și sfîntii miei? Pocă-
iți-vă, păgubitorilor! că voi
no iubiți lumînra, ce iubiți
înturérecul. Făcători răi, ce
nu căutați, cum faceți? Cur-
variloru, strămbilor, clevečni-
ciloru, giurători strămbi! voi
cândo lucrați, e voi vă lău-
dați; no vă precîapeți, unde
no voiu lăsa eu roao pre pă-

voi din iad, și v'am dat voă tótă dulcêța pămîntului să mâncați, și
tot nu v'au ajuns, ci mâncați pesce în dîilele cele oprite. Anatima să
fie acel om, și să i se verse mațele ca ale lui Arie! Și să sciți că
d'acum înainte nu voiu maî trimite alte epistolie ca cea de'ntăiu
și ca cea de acum, ci când nu vă veți aduce aminte, deschide-voiu
porțile cerului și voiu da plóiă cu foc în luna lui Fevruarie, de vă
voiu arde de vii de pre fața pămîntului; și voiu trimite asupra vó-
stră fiare selbatece de vă vor mânca de vii, și voiu lua lumina de
pe fața pămîntului, și va fi întunec mare, și voiu triuite trăsnete
de vă voiu arde; atunci veți merge la mormintele morților de veți
striga: ești, morților, din morminte, să întrăm noi de vii, că nu

ВЪ ПРЧАПЕЦИ. ОУНДЕ НО ВОЮ АЗСА
 ЕОУ РОЛW. ПРЕ ПЗМЗНТЬ. ВОИ НО
 ВЕЦИ АБ'К ЧЕ СЕЧЕРА. ШИ ВЕЦИ
 МОРИ ТОЦИ ДЕ ФОЛМЕ. СЕКА-ВОЮ,
 РНОУРЕЛЕ ШИ ВОЮ СЕКА МАР'К КЗ
 ТО.ТЬ АП. ДЕ W ВОЮ АТОЛРЧЕ
 КЗТРХ ЧЕРЮ. НО ВЕЦИ ЦИИ. ДЕ СПРЕ
 ПЗМЗНТЬ АЖТРОУ ВЕЦИ СКЗПА
 ДЕ ФАЦА МЛ. МИШЕНАОРС, САЛ-
 БИЛОРС. МОУАЦЕСКО-СЪ ФАПТЕЛЕ
 ВОЛСТРЕ. ДЕ НО ЛЕ ПОЧЮ РЖЕДА.
 ЧЕ НО ЧИНСТИЦИ СФНТЛ ДОМЕ-
 РЕКЪ. ШИ ПРАЗДНИЧЕЛЕ М'БЛЕ. ШИ
 11. ПОСТОРЕЛЕ СЪ ЛЕ ЦИРЕЦИ КС |
 МАСТЕНІЕ. ШИ КС ААКРЪМН. ШИ
 КС ФРИКХ. ШИ КС РОУГЖЧЮРЕ.
 МИШЕНИ МИАШНИ. ФЛХМЪЛНІИ
 СЪТРАЦІ-И. ШИ СЕГОШІИ АЖ-
 ПАЦІ-И. ШИ АЗЛУЕСІИ КЗОУТАЦИ.
 ШИ КЗАХТОРІИ ФЖЖАШНИ. АА
 КАСЕЛЕ ВОЛСТРЕ. ДЕ-И РЖИХОУ-
 САЦИ. ФЛАМЕЦИ ПАМЕТЬ АШ ДОМ-
 НЕСЕС. ШИ СФНИЦАОРС. КС ДРА-
 ГОСТЕ ШИ КС ИКОСТЕ. ШИ КС ВЕСЕ-
 АІЕ. АСПЖ АЧ'К ДЕРЕНТ'С МОРИЦИ-ВЪ.

mântu, voi no veți avé ce se-
 cera și veți mori toți de foame;
 seca-voiu riurele și voiu seca
 maré cu toată apa, de o voiu
 întoarce cătră ceriu; no veți
 ști de spre pământu, încătroo
 veți scăpa de fața mîa. Mi-
 șeiloru, slabiloru! mulțesco-să
 faptele voastre de no le pociu
 răbda. Ce no cinstiți sfânta
 domerecă și prazdnicele méle,
 și postorele să le țireți cu
 milostenie și cu lacrâmi, și
 cu frică, și cu rugăciure?
 Mișeii, miluiți; flămîndii, să-
 torați-i; și setoșii, adăpați-i;
 și lăiugeții, căutați; și călă-
 torii, făgăduiți la casele voa-
 stre de-i răpăusați; faceți pa-
 metu lui Domnețeu și sfînți-
 loru cu dragoste și cu iboste
 și cu veselie. După acé, de-
 reptu morți-vă și dereptu pă-
 rinți-vă, curăți la besérecă,
 luați a-mente sfânta scriptoră.

măl putem răbda muncele, pedepsele ce ne-a trimis Dumnețeu pen-
 tru păcatele noastre! Iar eu îmi voiu întorce fața de cătră voi, ca
 să nu vă aud, și vă voiu părăsi în veci, că v'ați făcut răi, mozaviri,
 mincinoși, nici nu vă iubiți unul cu altul, și sînteți curvarî, sodom-
 lenî, de luați bani cu camătă și opriți ostenela săracilor și nu-i iu-
 biți. Legea o ați lăsat, biserica nu o pădiți cu rugăciuni, cu litur-
 ghii, carile vă sînt de spălarea păcatelor vóstre. Oh, dar cum nu
 vă este frică că se va deschide pămîntul și vă va înghiți? Apoi ce
 respuns vreți să dați în ziua judecării? Decî pocăiți-vé și vă întor-
 ceți dela fîră-de-legile vóstre; nu fiți mîndri, fățarnici, ci fiți sme-

ШН ДЕРЕПТЪ ПЪРИНЦИ—ВЪ. КОУРЪ-
ЦИ ЛА БЕСЪРЕКЪ. ЛЪУАЦИ А МЕН-
ТЕ СФНТА СКРИТОРЪ. ШН ВАН ДЕ
ДЕ УМОУА ЧЕЛА ЧЕ ДОЧЕ ПРЕКСРА
12. ЛА БЕСЪРЕКЪ. КЪ ОУРИТЪ | САС И
ЛПОТАТ КЪ АЛТЪА. АННТЕ ДЪ—ТЕ
ДЕ ТЕ ПАРТЬ КЪ ЛСА. ШН ВЪ ЛЪ-
САЦИ ГРЪШЛАЛЕ. ОУРОУА АА—АЛТЪ.
АТОНЧЕ ДЪ ПРЕКОРЪ ЛА БЕСЪРЕКЪ.
ШН ЛАХМОЖНА. ШН ВАН ДЕ ДЕ
ПРЕОУТОАЪ ЧЕЛА ЧЕ НО—И ДОСТОИ-
НИКЪ. ШН КЪИТЪ ЛЕТЪРГІЕ. КОУМ
НО СЕ ПОКЪАЦІЕ. ЧЕ СЪ ЛАСЪ ФО-
КЪАШН ДЕ ВЪКЪ. ПРЕ ВЕЪ САСЪЖЕКСЪ
КО ЕАЪ ЛЪЦЕРІН ЛКЪ КЪ ФРИКЪ.
ШН ВАН ДЕ ДЕ УМОУА ЧЕЛА ЧЕ ДЪ
АУРЪ. ШН АРЪИИТЪ Л МНТЬ. ШН
ВАН ДЕ ДЕ УМОУА ЧЕЛА НЕМАЛО—
13. СТИВЪА, ШН ВАН ДЕ | ДЕ КЪСЪТО-
РЮА. ЧЕЛА ЧЕ НО—Ш ВА ДЪЦЕНТА
ФОУКЪА ДНЪ КАСЪ СФНТА ДОМЕ-
РЕКЪ ДЕ НОАПТЕ. СЪ МАРГЪ ЛА
БЕСЪРЕКЪ. ШН ВАН ДЕ ДЕ ЧЕЛА ЧЕ
НО—Ш ВА ЛЪСА ГРЕШАЛЕА САЛЕ.
ШН НО СЪ ВА ПОКЪА. ШН ВАН ДЕ

Și vai de de omul cela ce doce
prescuria la besérecă cu uritu,
sau-i înpotat cu altul. Ainte
du-te de te iartă cu însul, și
vă lăsați greșalele urul al-
altu, atonce du prescoré la
besérecă și alămojna. Și vai
de de preutolu cela ce no-i
dostoinicū, și cântă leturghie;
cum no se pocăiaște, ce să
lasă focului de vécu? Pre deū,
slujescu co elu ingerii încă
cu frică! Și vai de de omul
cela ce dă auru și argintu în
mită; și vai de de omul cela
nemilostivul; și vai de de că-
sătoritul cela ce no-ș va de-
ștepta foméia diin casă sfânta
domerecă de noapte să mîar-
gă la besérecă; și vai de de
cela ce no-ș va lăsa greșale-
lele sale și no să va pocăi;
și vai de de omul cela ce no-ș
va da răpaușu sfânta dome-
recă: au arc détoriu, sau sluj-

riți. Oh, vai de ceia ce sudue pe preuții și călugării și pe ceia ce
slujesc bisericeî, că nu suduesc pe dînșii, ci tocmai pe Dumneđeū,
pentru că ȕice că cel ce sudue pe sluga împăratului, aū nu pe
impăratul sudue atunci! Oh, vai de ceia ce n'aū cređut în sfânta
Treime! Oh, vai de nașul ce va face păcat cu fina și finul ce va face
păcat cu nașă-sa! Vai de cumnatul, ce face păcat cu cumnată-sa!
Vai de aceia ce apucă din viile și moșile altora, ca să se îmbogă-
țescă! Vai de ceia ce vorbesc în biserică și nu ascultă sfânta slujbă!
Vai de preutul ce slujescu bét saū învrăjbit cu alt cine-va! Oh, vai
de ceî ce cuminică cu sfințele taîne, cum nu i se aprinde gura, că

ДЕ УМОУА ЧЕЛА ЧЕ НО-Ш ВА ДА
 РЗПЛОУСѢ. СФНТА ДОМЕРЕКЪ. АС
 АРЕ ДѢТОРЮ. САС СЛЗЖНИКЪ. ДЕ
 НО-А ВА АЗСА СЗ РЗ[ПА]ОУСЕ. ЧЕ
 АС НЕВОАЦІЕ СЗ АСКРЕ. САС СЗ-И
 ПЛЗГЪСКЪ, ДѢТОРЮА СФНТА ДО-
 МЕРЕКЪ. ШИ ВЛИ ДЕ ДЕ ЧЕЛА ОМ
 ЧЕ НО-Ш ВА АЗСА ДОКНТОКЪА. СЗ
 14. РЗПЛОУСЕ | СФНТА ДОМЕРЕКЪ. ШИ
 СЗ МЪРГЪ. УМОУА АА БЕСЪРЕКЪ,
 КОУ ТОАТЬ ФОМЪА. СЗ СЕ РВУЕ
 КЪ ФРИКЪ. ШИ КЪ ГРИЖЕ. ШИ ВЛИ
 ДЕ ДЕ УМОУА ЧЕЛА ЧЕ РЕДЕ Л
 БЕСЪРЕКЪ. У ВЛИ ДЕ ДЕ УМОУА
 ЧЕЛА ЧЕ ВА СПАРУЕ АЧЕСТЬ КО-
 ВЪНТЪ ДЕ НО-А ВА ПРІИМИ АА
 СЕЛРЕ. СЗ ФІЕ ВЛЗСТЕМАТЪ АА
 ВОУАА ДЕ ЦЮДЕЦЪ КЪ ДЕДЕВЪ[РЪ]:
 —АШ-МИ АЦЮТЕ МЛИКА МА ЧЕЖ
 ПРЪКСРАТА. ШИ СЕРАФІМІН МІЕН
 ЧЕА КЪ КЗТЕ ШАСЕ АРЕПИ ДЕ ФОКС.
 ШИ ХЕРОВІИМІН МІЕН. ЧЕА КЪ ВЕ-
 15. ДЪРЕ МСАТЬ. ШИ СФНТОУА МІЕС |
 ІУН. КЪ АЧЕСТЬ КАРТЕ Е СКРНЪ
 ДЕ ТАТЬА МІЕС. ЧЕЛА НЕВЪВОУТОУА

nică, de no-l va lăsa să ră-
 pause, ce lu nevoiaște să lu-
 cre, sau să-i plătescă dēto-
 rîul, sfânta domerecă. Și vai
 de de cela om ce no-ș va lăsa
 dobitocul să răpaue sfânta
 domerecă. Și să mērgâ omul
 la besérecă cu tōtă fomcîa
 să se roge cu frică și cu grije.
 Și vai de de omul cela ce
 rede în besérecă. O, vai de
 de omul cela ce va sparge
 acestu covântu de no-l va pri-
 imi la seînre! Să fie blăste-
 matu la đuoă de giudețu cu
 dedevărū! Așa-mi agiute mai-
 ca mîa ceā pré-curata, și
 serafimii miei ceîa cu căte
 șase arepi de focu, și heru-
 viimii miei ceîa cu vedere
 multă, și sfântul micu Ion! Că
 acastă carte e scrisă de ta-
 tăl micu cela nevăđutul deîn
 ceriū. Și iară omul cela

nu este singur, ci cu sfinți îngeri împreună! Vai de călugărul ce face curviă pe fața pămîntului! Și să sciți că acéstă epistoliă nu este făcută din fire pămîntescă, ci este din cer, și o am trămis pe la voi, creștinilor, ca să vă părăsiți de păcatele vōstre și să faceți voia lui Dumnezeu, ca să fiți fiil luminei. Iar vai de preotul, sau călugărul, sau dascălul, sau diaconul care nu o va citi înaintea ómenilor, și să o scrie să o aibă tot omul în casa sa, și să o trimiță și pre unde nu va fi, că de mare folos este în casa omului; iară vai de cela ce o va scri, și va lipsi vre-un cuvînt dintr'însa; iară fericite de cel ce o va cumpăra acéstă sfință epistoliă și o va da de pomănă, acelor

ДЕЛ ЧЕРЮ. ШИ ІАРЗ УМОУА ЧЕЛА
 ЧЕ СЗ ВА АФЛА ДЕ ВА ВИЧЕ. КЗ
 НЗ Е ДЕ ДОМНЕВЕС ФАПТЬ. ЧЕ
 ВА ВИЧЕ. КЗ—И ДЕ МЖЛРЗ ДЕ УМ
 ДЕ СПРЕ ПЗМЗНТЬ. АЧЕЛА СЗ ФІЕ
 БЛЖСТЕМАТЪ ЛА СОУВА ДЕ ЦЮ—
 ДЕЦЪ. ШИ СЗ СЕ СПАРГЖ КА СО—
 ДОМБЛЪ. ШИ КА ГОМОРОУА. ШИ
 СЗ ФІЕ ДАТЪ СОФЛАЕТЛА АШ Л
 МЗЛРЪЛЕ ДРАКСЛШИ. ДЕ АЪ ВОРЪ
 ДОУЧЕ Л ФОКВА. ЧЕЛА НЕСТИНСЛА.
 Л ГОТОВІРЪ ДРАКОЛШИ. ШИ ЛЦЕ—
 16. РИЛОРЪ АШ. ШИ ЧЕЛА ЧЕ НО
 ВА АСКОЛТА. АЧЕСТЬ КВЪНТЬ. КЪ
 ФРИКЪ ШИ КЪ ЛДРЪЗНИРЕ. ШИ
 КЪ ГРИЖЕ МАН ВИРЕ, СЗ НО ФІЕ
 НЖСКЪТ АЧЕЛА УМЪ:—ШИ ЧАСТЬ
 КАРТЕ СЗ У ЧЕТЪСКЪ. СЗВА ПРЕВТЬ.
 СЗВА ДІАКЪ. ЛТРЕ УЛМЕЛРН. ШИ
 СЗ ЛВЪЦЕ. ШИ СЗ У ТРЕМЪЦЪ.
 ДЕЛА ОУЛРЫИ АЛ—ЛАЦИ. ШИ ПРЕ
 ЛА ЧЕТЪЦИ. ШИ ПРЕ ЛА ДОМНИ.
 ФЪРЪ ФРИКЪ. ШИ ФЪРЪ ГРИЖЕ.
 ШИ СЗ У ТРЕМАЦЪ. Л ТОАТЬ
 АЪМА. РОУТЕСВВ АЧЕА ЧЕ ВОРЪ

ce să va afla de va dice că
 nu e de Domnețeu faptă, ce
 va dice că-i de mână de om
 de spre pământu, acela să fie
 blâstematu la țuoa de giudețu,
 și să se spargă ca Sodomulū
 și ca Gomorul, și să fie datu
 sofetul lui în mâinrile dra-
 cului de-lu voru duce în focul
 cela nestinsul, în gotovirē dra-
 colui și ingeriloru lui. Și cela
 ce no va ascolta acestū cu-
 vântu cu frică și cu îndrăz-
 nire și cū grije, mai bire să
 no fie născut acela omū. Și
 căstă carte să o cetescă, săva
 preutū, săva diacū, între oa-
 meinri, și să învețe, și să o
 tremetă dela uinrii al-alți, și
 pre la cetăți, și pre la domni,
 fără frică și fără grije; și să
 o tremetă în toată lumia. Rute
 su vo (?) aceia ce voru asculta
 și voru priimi căstă carte de
 o voru învăța, eu le voiu da

omeni li se vor ierta păcatele și vor moșteni împărăția cerului, de
 va face poruncile lui Dumnețeu, cu Avram și cu Isac și cu Iacov;
 iară ferice de acela, cine o va asculta cu totă inima; și ferice de
 acei ce fac bine la săraci și la călători, și ȳ vor aduce în casele lor,
 aceia vor fi miluiți întru împărăția cerului; iară vai de părinții aceia
 cari nu ȳși dau copiii să învețe carte și să pădăscă biserica, că vor
 să dea sēma pentru dinșii înaintea județului celui drept, căci au murit
 ca dobitōcele. Pentru acēsta alergați la duhovnicii voștri de vē mār-
 turisiți păcatele vōstre, ca să vē încredințați a vē cuminica cu pré

- аскѡата. ши ворѡ прїимнн. часть
карте. де w ворѡ лѡвца. еоу
17. ле вою да долчѣца. рлюлши.
л вѣчїе де вѣкк:- Кз ачасть
карте w-оу тремесѡ. патриар-
хѡа. дела ірслмѡ. пре ѡн кз-
лсгхрѡ. че лѡ кемл Меминтїе.
скрѡптсрѡ сѣнтѡ. а домнолши
нострѡ. а лши іс. хс. варѡ кзр-
толариу ва фи. варѡ ва фи владко.
варѡ ва фи престѡ, варѡ дїлкѡ.
чѡла че нѡ ва повѣсти. ши нѡ
ва сподре тоутиндирѡ. ачѡла сѡ
фїе блзстѡматѡ. де домноуа
нострѡ днл черю. ши де т. ііі.
18. де вци де лтрѡ Некею. | лрѡ
чѡла че ва сподре. ши чѡла че
ва крѣде де ва прїимн лл сндрѡ.
вѡлрѡтатѡ ва фи дела татѡлѡ
ши дела фїюль іс. хс. лтрѡ
вѣчїе де вѣкк кѡ дѡдѡвѡрѡ:—
пыс. мсца мр. ѡї. днѡ вѡ днѡ.
Блтрѡ Жикмѡн кралю. егда оу-
бїетѡ. Мїхлю вод. w Мирѡслѡѡ.

dolcēja raifului în vecie de veci.
Că această carte o-u tremesu
patriarhol dela Ierusalimū pre
un călugăru ce-lu chema Me-
lentie, scriptură sfântă a dom-
nolui nostru a lui Is. Hs. Oare
cărtolarū va fi, oare va fi
vladico, oare va fi preutu, oare
diacū, cela ce nu va povēsti
și no va spoînre tutindire,
acela să fie blăstămatū de
domnul nostru diîn cerū și
de 318 de otți (părinți) de
întru Necheiū; iară cela ce
va spoînre și cela ce va crede
de va priimi la siînre, bu-
înătate va fi dela tatălu și
dela fiulū Is. Hs. întru vecie
de veci cu dedevărū. (Scris
în luna lui martiū a 19 di,
în zilele regelui Bator Sigis-
mund, când fu bătut Mihaïu-
vodă la Mirislău, anul dela
Adam 7108, dela nascerea lui

curatele taîne ale lui Isus Hristos, carele vѡ este de folosul sufletelor
vōstre, și cu dragoste să luați sfânta anafură.

Pentru această eū, Ioanichie, patriarhul sfinței cetăți a Ierusalimului,
cu ajutorul Tatălui și cu al Fiului și cu al sfintului Duh, Troiței ceї
de o ființă și nedespărțită, m'am învrednicit de am deslegat aceste
dumneȏeesci cuvinte, cari aū fost întru această. Mē rog lui Dumneȏeu,
creștinī blagosloviți, ca să vѡ deschidă ochii sufletelor vōstre, ca să
o puteți cumpăra această epistolă; iar de nu vi se va întâmpla a o
cumpăra, să vindeți ce-va din casele vōstre, și să o cumpărați, că de

ВЛѢТ. <u>УТ</u> <u>И</u> Д ^А М <u>Ѹ</u> . <u>РН</u> . <u>УТ</u> РОЖ- СТВО <u>Х</u> СВО. <u>Ѹ</u> . <u>Х</u> . ПОМЕНИ <u>ГН</u> ДШЕ РАБ <u>БЖІЕ</u> ПРИСВИТЕРЬ <u>І</u> РЕН ГРИГОРІЕ ВЪ <u>У</u> СТАВЛЕНІЕ <u>ГР</u> ѢХУМ 19. ВЪ ЦРКВНО <u>Н</u> ЕСНОЕ.	Crist 1600. Pomenesco, Dó- ne, sufletul robului lui D-zeu, presbiter iereu Grigorie, spre iertarea păcatelor în împărăția cerului!)
---	---

puțină plată este, iar de mare folos va fi aceluï om în casa sa, și ȳ
 va dăruî Dumnezeu împărăția sa, a căruia este stăpînire și puterea,
 a Tatălui și a Fiului și a sfintului Duh, în voci nesfârșit, amin.

NOTANDA

1. finalul *u* întreg : лхслтс (1,5), ксвкнтс (17) ковкнтс (15) ксвзнтс (1), тремешс (2), лксатлтс (2), лцелксетс (2). дерптс (2,5,7,12), пазнгс (3), сзлтс (3), родексс (3), немжндрнлорс (3), нелцелепцилорс (4, de 2 ori), фкчетс (4), фечс și фечю (4), цилротс (4), омоу (4), йдамс (4), Гаврнас (4), мирс сфзнтс (4), клпс (5), мжроу (5), ласс (5), клхстемлтс (7,15), клжстемлтс (16), флптс (6), ворс (6,7,9,16,17), фокс (7,15), цилрслретс (8), морцилорс (9), пзмзнтс тотс (9), лтс-лрѣрекс (10), лоуѣс (10), пзгскнторылорс (10), ксрварилорс (10), клветннчнлорс (10), мншенлорс (11), слабнлорс (11), лѣнешилорс (11), лпсціцилорс (11), сфинцилорс (12), оурнтс (12), преоутолс (13), претс (18), вѣкс (13), слсжескс (13), цюдецс (15,16), елс (13), лс (14,16,18), лоурс (13), лрцинтс (13), рзнлоуес (14), датс (16), лцерилорс (16), тремесс (18), кзалгзрс (18), татълс (19), dar și 'cu *u* jumătățit : клзстълмать (18), ксвзнтсълъ (2) etc., afară de casurile unde vocala finală e dubioasă, consóna din urmă fiind scrisă d'asupra rîndului.

2. л întrebuițat ca *nasală vocală* în interiorul cuvîntului : вешмълтсл (8), пазлцел (9), пазлцерилае (10), цюлгк (10), чнлстн (7, dar 6 : честн), чнлстнцн (10, dar 11 : чннстнцн), флзмзлѣїн (12), лзлцелїн (12);

ДЕЛ (16), ДИЛ (14,18), АДЕЛ [ВОН] (10), ДЕЛТР8 (18), ПРИ-ЛТР8 (5), ПРЕЛЧЕ (10), dar și ДИИ (1,10) și ДЕИ (1);
 pentru grupul ЛР, veđi mai jos No. 13.

3. -ЕН- = actualul *-in-*: МЕНТЕ (12), ДЕНЦІЕ (6), ВЕРЕРѢ (4) = *veneré*, ДОМЕРЕКЪ (4,5,6,7 etc.) = *domenecă*, ДЕМЕЛРѢЦА (7) = *demenéța*, ЧЕЛРЕ (8) = *cene*, СЕЛРЕ (5, dar 19 : СИЛРЕ) = *sene*. dar și -ЖН = actualul *-in-*: М8РМЖНТЕЛЕ (9).

4. confuziunea între *o* și *u*:

ДОПК (3), ГОРИЛЕ (7), ТР8ПОРЕЛЕ (7), ЛТОНЧЕ (9,13), КАНДО (11), ВЕЦИ МОРИ (11), ІВРДАНОЛ8И (4), МОУЦЕСКО-СЪ (11), ПОСТОРЕЛЕ (11), СЪТОРАЦІ (12), СКРИПТОРЪ (12), ДОЧЕ (12), ЛПОТАТ (13), ПРЕОУТОЛ8 (13), КО (13), КОВИИТ8 (15), НА-ЗАРЕТОЛ8И (4), ПРЕСКОРѢ (13, dar 12 : ПРЕСК8РА), СОФЛЕТ8А (16), ЦИЛРОТ8 (4), ДРАКОЛ8И (16, dar tot acolo : ДРАК8А8И), АСКОЛТАЦИ (5), АСКОЛТА (17, dar tot acolo ; АС8АТЛ), ДОЛЧІЦА (17), АДОЛРЪ (1), ПАТРИАРХВА (18), ДОМНОЛ8И (18), ДОМЕРЕКЪ (4,5 etc., dar și Д8МЕЛРЕКЪ, cf. mai jos No. 13), СПОЛРЕ (18,19, dar 1 : С88ИЕРѢ), ДОМНЕСЕ8 (12, 16, dar 1 : Д8МН8В88), ККРТОЛАРИО (18), ДЕДО-ВЪ (4), НО (2 etc., dar fórte des și Н8, căте-o dată unul lângă altul, de ex. 18: Н8 ВА ПОВѢСТИ ИИ НО ВА.);

u pentru *o*: ОУ КАРТЕ (2, dar tot acolo : W КАРТѢ), М8Р-МЖНТЕЛЕ (9);

ua pentru *oa*: Ф8АМЕТЕ (2, dar 11 : ФОЛМЕ);

iu pentru *io* după *ч*: ПИЧЮЛРЕ (5).

5. Ѣ pentru finalul *ε*: ВИЛѢ (1), [ЧЕЛ] МАРѢ (1), [W] КАРТѢ (2), [А ДОВА] КАРТѢ (2), СѢМНѢ (2), ЧЕЛѢ (2), М8ЛТЕЛѢ (2);

Ѣ pentru medialul *ε*: ВА ПОВѢСТИ (18), ГРѢШЛАЛЕ (13);

ε pentru Ѣ sau ѣ : ПЕТРА (1, dar tot acolo : ПИАТРА);

ε pentru finalul *i*: ДЕНЦІЕ (6), СЕМТЕЦЕ (3);

i pentru finalul *e*: Т8ТИИДИРИ (10, dar 13 : Т8ТИИДИРЕ);

ε pentru finalul *ю*: [WMOY] ЛТЖЕ (4);

ε în silaba accentată, urmată de o silabă cu finalul *-e*: МЕЛЕ (6, dar mai ades МѢЛЕ). ТРЕЧЕ (2), ЧЕЛѢ (2, dar pe аіурі ЧАЛА, ЧѢЛА, ЧАЛѢ), ТРЕМЕТЕ (2, dar 9 : ТРЕМѢТЕ);

e pentru *e* : *трѣмеш* (2 de 2 ori, și tot acolo : *трѣмеш*).

6. confuziunea între *e*, *é*, *a* după *ч* : *дѣлаца* (8), *дѣлаца* (6), *дѣлаца* (17), *часть* și *часть* (17), *часть* (18), *чла* (3), *чататѣ* (1, dar 4 : *чататѣ*) etc.

7. *ж* pentru *л* : *чѣж* (15), *фѣмѣж* (7 de 2 ori, dar 14, 15 : *фѣмѣл*).

8. *ы* pentru *і* : *скрыптѣрѣ* (2), *скрыптѣрь* (18), *цѣрѣры* (2), *лнмѣы* (3), *дѣшкыдѣ* (8), *пачѣры* (9), *пачѣбѣнторылорѣ* (10), *оуѣрыи* (17), și în slavicul *пыс* — *писл*;

і după *р* pentru *і* : *оуритѣ* (12);

confuziunea între *і* și *і* după *р* : *рнѣурѣлѣ* (11) și *рѣѣурѣ* (3);

і pentru *і* după *р* : *лѣкрѣмн* (12);

e după *р* pentru *і* : *рѣдѣ* (15).

9. *і* pentru *ă* după *s* : *снмѣжѣ* (7);

e pentru *ă* după *s* : *сѣмѣѣѣ* (3).

10. contractiunea lui *мѣс* (4, 6, 9 etc., dar 2 : *мѣс*) în *мѣс* : *нѣмѣлѣ мѣс*, *вѣшмѣлѣтѣл мѣс*, *капѣл мѣс* (8);

aferea vocalei pentru a înlătura hiatul : *w-оу трѣмѣс* (18)
= o au...

11. *oa* generalmente conservat : *нолѣтрѣ*, *вѣлѣтрѣ*, *пѣлѣлѣ*, *нѣлѣлѣ*, *лѣлѣлѣ*, *солѣлѣ*, *кѣлѣлѣ* etc., afară numai în : *сѣ сѣ рѣѣѣ* (15, dar 7 : *сѣ сѣ рѣлѣѣ*) și afară de *фѣлѣлѣлѣ*, vezi mai sus No. 4.

12. alte particularități vocalice :

оуѣлѣ (15, 16);

дѣлѣлѣлѣ, *дѣлѣлѣлѣлѣ* (14);

дѣлѣлѣлѣлѣлѣ (1) și *дѣлѣлѣлѣлѣлѣлѣ* (12, 16);

нѣлѣлѣ (2);

[*лѣлѣлѣ* *лѣлѣлѣ*] *прѣлѣлѣ* (9);

[*лѣлѣ*] *нолѣлѣлѣ* (7).

13. *n* între vocale trecut în *р* : *вѣлѣлѣлѣ* (4), *дѣлѣлѣлѣлѣ* (4, 5, 6, 7, 10, 11, 14, 15), *дѣлѣлѣлѣлѣлѣ* (în titlu), *лѣлѣлѣлѣ* (5), *лѣлѣлѣ* (6), *лѣлѣлѣлѣ* (6), *лѣлѣлѣлѣлѣ* (11), *лѣлѣлѣлѣ* (7), *лѣлѣлѣ* (9), *тоуѣлѣлѣлѣлѣлѣ* (10),

тоуґиндире (13), лсмирл (10), лтоуґрѣрексл (10), роуґлчюре (12), оуґрсл (13), бире (17);

n în aceeași pozițiune și chiar în aceleași cuvinte trecut în *nr* : дсмерекь (4), цилрѣ (6), цилреци (4,8), цилрстсл (9), цилротс (4), цилрѣретс (8), велрерѣ (5), велрери (5,8), лр-лчале (6), лр лл нолале (7), лралта (6), пжлрз (7), демелреци (7), демелрѣца (7), челре (8), селре (15), силре (19), кслрѣрл (8), лтелрѣрексл (10), лсмирл (10), мжлрз (16), мжлрсле (16), мамелри (17), оуґрын (17), сполре (18,19), велрзтате (19);

n între vocale conservat : лдонарз (1), спшнерѣ (1), клснсл (1,6), маминлар (2), лурдлолси (4), пѣнеле (9), нколне (9), мжнѣ (10), лѣнешилорс (11).

14. *s = dz* : дсмнзвзс (1), домнвевс (12,16), вевс (3,5,13), внцз (1,4), внсе (2), внсь (4), внче (9,16), кревст (2), лкревоут (2), кз-воу (1), вилѣ (1), виле (5,6), вотевлю (4) лоузс (10), шлпта-спрзваче вн (9), флзмзлвѣн (12), лзлѣвѣн (12), воува (15,16), невѣвоутоул (16);

z = z : нзволре (3), Назлретолси (4), гьволзде (5), праздни-челе (11), лдрззнире (17).

15. predilecțiunea pentru *ψ* în loc de *ж* : џурзторн (10), џудецс (15,16), џудекл (5), лџюте (15), џюлгѣ (10).

16. re'ntórcerea lui *ș* la *s* prin trecerea lui *e* (= *ŷe*) în *ă* : сзрпи (7) = *șerpi* (*sŷerpi*).

17. *o* din *vá* : лш (1), лшци (1), лшваци (12), лкзтров (11).

18. alte particularități consonantice :

sf între vocale trecut în *sv* : десрѣче (1);

-*nt*- trecut în -*mt*-: сзптс (3), семтеце (3).

19. tripla articulare în construcțiunea substantivului cu ad-jectivul : флптеле влстрѣ челѣ мсателѣ (2), грешлеле волстрѣ чалѣ мсателе (3), флптеле волстрѣ чалѣ ралеле (3), фзрзде-рлѣца волстрз чал мсатл (3), вѣрмн чѣл неадормнцн (6), мж-в мѣ чал лралта (6), клснвоул мѣс чѣл сфхнтсл (6), сфин-

цїи мїен чєа мїрїи (7), кѣрѣра чла сфзигл (8), капѣа мїѣ чєла прѣкѣрлгѣа (8) ѡмѡла чєла немилостивѣа (13), манка ма чєѣ прѣкѣрлгѣа (15), тлѣль мїѣѣ чєла нєвѣѣѡуѡуа (16), фокѣа чєла нєстивѣа (16). *ceia-ce* nu se vede nicăiri în redacțiunea cea nouă.

20. *cel* întrebunțat ca un quasi-articol de'naintea substantivului : снѣсе чєни фѣтє прѣкѣрлгѣтє (4).

21. pentru articolul *al* :

cu prepozițiunea *de* : ѡ знѣѣ дѣлє мѣлє (4);

cu *alt* : лѣсацїи грѣшлєлє оуѡуа ал-алгѣ (13), сѣ ѡ трємѣ-цѣ дєла оуѣрѣи ал-алцїи (17).

22. genitivo-dativul femeesc cu *-eci* : слав.єи (6);

idem cu *-ce* : сфїнтєє [доумнрєчїи].

23. pluralul cu *-ure* : лѣкѣрѣ (2), рѡѡѣрѣ (3), трѣпѡрє-лє (7), трѣпѣрє-лє (9), рнѡѣрє-лє (11), постѡрє-лє (11).

24. conservățiunea la singular și la plural a tematicului *-u-* din latinul *manus* : ꙗ мѣрѡꙗ [шн ꙗ пнчлѡрѣ] (5), ꙗ мѣ-ꙗрѣлє [дракѣлѣн] (16), dar la singular articolat мѣрл (6) și chiar nearticolat : дє мѣꙗрѣ [лє ѡм] (16).

25. ordinalul feminin : [а] шлптл-снрѣ-ѣлчє [єи] (9), nu а шлптє-снрѣ-ѣлчл, *ceia-ce* ar permite a construi seria ordina- lelor analoge dela 11 pînă la 19 în modul următor : *a un-'a spre ѣєє, a dou-'a spre ѣєє, a tret-'a spre ѣєє* etc., adecă cu articolul după unimї, pe când la ordinalele masculine : *al un-spre-ѣєє-le* etc. articolul vine după ѣєимї.

26. ordinalul masculin fără amplificativul *-a* : ал поллєлє (7).

27. forma pronominală enclitică în loc de cea absolută : мѡрцїи-вѣ (12), пзрїнцїи-вѣ (13), лѣмнєлѡрѣ-вѣ (3), сѣѣа-сє nu figuréză nicăiri în redacțiunea cea nouă.

28. forme arcaice ale perfectului, despărute în redacțiunea cea nouă :

1-a pers. sing.: трєлєшѣ (2), трєлєш (2 de ori), дѣдѡ (4), дѣдѣ (3), дѣдѡ-вѣ (4), фѣчѣ (4), фѣчѡ (4);

3-a pers. sing.: ΔΕΣΕΪΨΕ (1);

2-a pers. plur. : ΦΪΨΕΤΣ (4), ΔΕΣΑΤΑΤ (4), ΨΙΨΡΟΤΣ (4), ΚΡΕ-
ΣΣΤΪ (2), ΒΞ ΨΚΡΕΣΣΤ (2), ΒΪ ΠΟΚΖΗΤ (2), ΨΨΕΛΪΚΕΤΣ (2).

29. tot așa forme arcaice ale condiționalului : ΣΕ ΗΣ ΔΕ ΨΙ-
ΨΡΣΡΕΤΣ (8), ΣΞ ΗΟ W ΔΕΣΑΤΑΡΕΤ (8).

30. organicul *fapt* pentru analogicul *făcut* : ΔΕ ΔΟΜΝΕΣΕΘ
ΦΑΠΤΪ (16), ΚΞΤΕ ΔΣ ΦΑΠΤΣ (6).

31. reduplicarea prepozițiunii *de* după *va*: ΒΛΗ ΔΕ ΔΕ ΟΜΟΥΑ
(12, 13 de 2 ori, 14, 15 de 2 ori), ΒΛΗ ΔΕ ΔΕ ΠΡΕΟΥΤΟΛΣ (13),
ΒΛΗ ΔΕ ΔΕ ΚΧΣΧΤΟΡΙΟΛ (14), ΒΛΗ ΔΕ ΔΕ ΨΕΛΑ ΨΕ (14), ΒΛΗ ΔΕ ΔΕ
ΨΕΛΑ WΜ (14), unde în redacțiunea cea nouă vedem pretutindenii
un singur *de* : *va* *de omul* etc.

32. *dedevār* = "de-de-verus" : ΨΥΔΕΨΣ ΚΣ ΔΕΔΕΒΕΡΪ (15), ΒΕΨΪΕ
ΔΕ ΒΪΚΚΪ ΚΣ ΔΕΔΕΒΕΡΪ (19).

33. condiționalul *să* și reflexivul *se* nu tot-d'a-una distingi în
scriere : ΣΧ ΣΕ ΡΟΛΨΕ (7, 15), ΣΕ ΒΛ ΣΚΗΜΒΑ (2), ΣΧ ΣΕ ΣΠΑΡΓΧ (16),
dar și : ΣΧ ΣΧ ΨΛΕ (6), ΔΔΟΝΑΡΧ-ΣΧ (1) etc.;

aceiași incertitudine în scrierea conjuncțiunii *să* (=lat. *si*):
ΣΧ ΗΟ W ΔΕΣΑΤΑΡΕΤ (8), dar pe aceeași pagină : ΣΕ ΗΣ ΔΕ ΨΙ-
ΨΡΣΡΕΤΣ;

tot așa în privința flexionarului *-se* : ΣΗΣΕ (2) și ΣΗΣΧ (1) etc.

34. nici o deosebire grafică între conjuncțiunea *ci* și pro-
numele relativ *ce*, ambele scrise tot-d'a-una d'o potrivă : ΨΕ.

35. dissimilațiune sintactică : Σ Ε Κ Λ - Β Ο Ψ Ρ Η Ο Ψ Ρ Ε Λ Ε Ψ Η Ψ Β Ο Ψ
Σ Ε Κ Λ Μ Α Ρ Ϊ (11), W Λ Ρ Ε Κ Χ Ρ Τ Ο Λ Α Ρ Ψ Β Λ Φ Η, W Λ Ρ Ε Β Λ Φ Η
Β Λ Α Δ Η Κ Ο (18).

36. Ε cu sensul de "iară", *enim* : Ε ΒΟΗ ΒΪ ΛΖΟΥΔΑΨΗ (11),
Ε ΒΟΗ ΗΟ-ΨΗ ΒΞ ΨΚΡΕΣΟΥΤ (2), Ε ΒΟΗ ΗΟ-Η ΜΗΛΣΗΨΗ (3), ΒΞ ΔΕΔΙΟ
ΒΟΛW ΛΪΨΕ, Ε ΒΟΗ ΣΚΡΗΠΤΣΡΑ ΗΟ ΨΙΨΡΕΨΗ (4), Ε Ψ ΜΚΡΟΥ ΨΗ Ψ
ΠΗΨΟΥΡΕ ΕΗ ΜΗ ΒΪΤΣΡΪ (5), Ε ΨΕΛΑ ΨΕ ΒΛ ΨΙΨΡΪ ΨΗ ΒΛ ΨΕΣΤΗ
(6), Ε ΕΟΥ ΒΟΨ ΑΧΣΑ (7).

37. *fomeiā* = lat. *familia*, cu trecerea lui *fam-* în *fom-* în-

tocmai ca în *fome=fames*: сз марѣж лл бесѣрекь к8 тоать ф о м ѣ ж (7 de 2 ori), чела че нѡ-ш ва децепта ф о м ѣ ж днѣ клсз сфьпта домерекь (14), коу тоать фомѣа сз се рѡѣе (15). Cuvîntul pare a fi perit din limbă prin confusiune cu *femeiă*, фемѣе, care în Transilvania— prin aceeași acomodatiune între *f-m*—se pronunță în unele locuri *fomee*, *fomee*, după cum se și scrie în gramatica lui Molnar (ed. din 1788 p. 10, 69).

38. *căsătoriu*=‘om cu familiă’, кзсзторюа чела че нѡ-ш ва etc. (14).

39. ллзѡжнл=ἐλεημοσύνη, cf. sub raportul vocalismului paleosl. ллѡѡжнѡ și vechiu-germ. *alamuosan*.

40. сес=*deus* în exclamațiunea: пре сес! repetată de 4 ori (3, 5, 13).

41. *săva*=‘măcar, fie’, сѡва преѣгь, сѡва дѣакь (17), cf. t. 1, p. 300, No. 157;

cu același sens *oare*: ѡре кзртоларю ва фи, ѡре ва фи владнко (18).

42. *pre* cu sensul latinului *per*: ѡ-ѡу тремес8 патрнпархѡл [кар-тѣ] дѣла Іерѡсланимь пре 8н кзлсгзрс (18).

43. аинте (2, 4, 13).

44. *a găzdui* cu sensul de ‘a găzdui’, pe care-l are maghiarul *fogadni*: кзлхторѣн флггдѡннн лл каселе воастре (12).

45. *a cură* cu sensul latinului *currere*: коурѡнн лл бесѣ-рекь (12).

46. *a ucide* cu sens de ‘a lovi’, оучндѣ пре кан8 (5).

47. *aden voi*=‘între voi’, вѡ веѣнн ѡѡлгѣ лдѣл вон (10).

48. *prence*=‘pentru ce’, прел че н8 чндстннн (10).

49. *rute* sau *rutesu* sau *rutesuvo*, ce să fie? роуте-с8 (sau: роутес8) вѡл, чѣл (sau: рѡ ачѣл) че вѡрс аксѡлга (17). Sens probabil: ‘ferice de....’,

50. мзслю (sau: мз слю) ꙗ тикаль (5)...?

51. ꙗ косець де арл десплетитъ (9)...? să fie óre: ‘o costiță de hidră despletită, ? adecă арл = úðра?

52. slavisme mai insolite: готовірѣ (16), гьвоазде (5), паметь (12), нкосте (12).

53. vocativul slavic владыко luat drept nominativ: вл фи владыко (18).

54. плодѣл (9) cu sensul slavic propriu плодѣ ‘fructus, (Miklosich).

55. mándru cu sensul slavic propriu мѣдрѣ ‘ințelept, : немѣдрилорѣ (3) = slav. немѣдри.

56. accentele sînt însemnate rar, fără o distincțiune strictă între cel acut și cel grav, deși acesta din urmă mai ales pe ultima silabă;

accentuațiunea normală, ca cea de astădji: афл'а (16), ас'пра (8), бр'целѣ (8), к'аселѣ (12), ксрв'арилорѣ (10), ко'урѣци (12), ч'а'сгъ (17), ф'о'кс (7), ф'о'квлѣн (13), ф'зкзт'орн (10), фл'чеци (12), ф'ечю (4), г'орилѣ (7), л'зс'а (11, 14), л'зс'а'тѣ (5), л'зс'а'ци (13), л'скр'а (6), *л'скр'а'ци (11), м'о'рѣци (5), м'а'ре (5), н'а'циѣ (4), нел'цел'епиллорѣ (4), п'зрн'нѣци (12), п'ж'лрѣ (7), р'зв'л'а (9), р'а'юлѣн (6, 8, 18), р'зпзоч'с'а'ци (12), со'у'лицѣ (5), с'в'арелѣн (10), ск'а'снѣл (6), с'нмѣжтѣ (7), ш'а'се (5), т'о'ци (11), цн'лр'о'тѣ (4), в'е'ци (9), в'ед'ѣ (9), в'о'рѣ (17), ꙗкз'т'р'о'w (11), зн'че (9), зн'ле și з'нле (5, 6);

accent scăzut pe o silabă posterióră: ар'а'ѣ (9), ачел'с'а sau ачел'с'а (6, 8), в'отев'а'ю (4), ч'л'ѣ (=c'zră, 5), ч'ел'а' (6, 14, 17), ч'ѣ'а plur. (6, 7), ч'л'а' sau ч'л'а' singul. (6, 8), ч'елр'ѣшн (=c'inezî, 8), чер'ю (10), д'ел'о'вѣ (4), д'ешкы'а'ѣ (8), д'емелр'а'ц'а (7 de 2 ori), фл'чеци (10), ф'к'т'ѣ (4), ꙗурз'тор'н (10), л'скр'ѣ (5), л'р'н (=lunî, 7), м'лр'о'у' (=mănu, 5), м'і'ѣ'н (15), н'о'а'лѣ (7), вл'мелр'н (17), п'л'скр'ы (9), п'ло'л'ѣ (8), п'рі'ер'ѣ (8), с'ѣ'р'а (7 de 2 ori), ш'л'с'ѣ (5), ꙗч'ерилорѣ (16), в'о'н (=voî, 8 etc.) во'цн'н (9), со'у'w'а (16);

accent urcat pe o silabă anterioară : κ'εμα (18), ч'нистичи (11), φ'όμ'εκα saū φ'όμ'εκ (14,15,7 de 2 ori), ψ'υ'λ'η'κ (10), [βα'] λ'ζ'σα (14), ρ'ζ'πα'ου'ς (14), ρ'ου'γ'κ'ι'ου'ρε (12), ρ'ζ'σ'τι'η'ν'ι'ο (5), ρ'ο'δε'κ'ς (3), σ'κ'ρ'ι'π'το'ρα (8), ш'ε'д'к (6), [вою] с'ε'ка și с'ε'к [—вою] (3 de 2 ori, 11 de 2 ori);

doă accente : ρ'ζ'β'λ'α (11), с'л'в'н'л'о'р'ς (11), το'υ'τι'η'ν'ι'ου'ρε și το'υ'τι'η'ν'ι'ου'ρι (10,18), [в'е'ц'и] ц'η'р'к (6), σο'υ'ω'α (15);

accent dublu pe aceiași silabă : ρ'ζ'ο'υ'ρε'λε (3), ρ'α'λε'λε (3), ρ'η'ο'υ'ρε'λε (11), ρ'ζ'η (10), ρ'ζ'πα'ου'ς'ε (14), ρ'ε'δε (15), κο'υ'ρ'ζ'ι'η (12), prin urmare tot pe silaba cu *r*-, mai ales cu *r* inițial, cca—ce pare a fi în legătură cu cele constatate de cătră noi în t. 1, p. 249;

accentuațiune diverginte: σο'υ'ω'α (16) și σ'ο'υ'ω'α (15), λ'κ'σα (11,14) și λ'ζ'σα (14), ρ'ζ'β'λ'α (9) și ρ'ζ'β'λ'α (11), φ'α'ч'е'ц'и (12) și φ'α'ч'е'ц'и (10), ш'а'с'е (5) și ш'а'с'е (5);

förte des sint accentate monosilabele ης saū ηο, κοϋ, λα, сз, și mai tot-d'a-una шη, deși mai adesea cuvântul mai lung ce urmază după ele este lăsat fără accent, adecă un fenomen analog cu accentul nostru intenționat în frazele: *nu'ți permit, vreați și aceasta, nu mă duc decât cū tine*, etc.

ρ'ου'τε'ς'κ'ω (17).

57. *pateticul*, adecă semnul ca un apostrof cu colț—in loc de a fi rotunțit în vîrf—, care represintă în paleografia slavică pe *κ* și *κ'*¹⁾ și pe care—din lipsă tipografică—noi îl vom înlocui aci prin apostroful ordinar, figurează în interiorul cuvintelor, ca vocală irrațională între doă consóne, în următoarele cazuri : а'с'к'с'л'т'а (17), л'л'л'ц'и (17), л'т'ь (8), л'т'он'ч'е (9), κ'ρ'τ'ο'λ'α'ρι'ο (18), κ'α'ρ'τ'е (16,17,18), κ'ο'β'η'τ'ς și κ'ε'β'η'τ'ς (15,17), κ'ε'ρ'β'α'ρ'η'λ'ο'ρ'ς (10), д'ε'ρ'ε'п'т'ς (5,12 de 2 ori), д'ε'ц'е'п'т'а (14), д'ε'ш'к'ы'д'е (8), ф'л'п'т'е (3), л'ε'т'с'р'г'и'е (13), м'ε'р'с'е (4), м'α'ρ'г'ж și м'α'ρ'г'ь (7,14,15), м'α'ρ'ч'е (9), м'ο'ρ'ц'и (9,12), м'ο'ρ'ц'и'л'ο'ρ'ς (9), м'ε'ρ'м'ж'н'т'е'л'е (9), М'ε'л'η'н'т'и'е (18), н'ε'ц'ε'л'ε'п'ц'и'л'ο'ρ'ς (4 de 2 ori), н'ο'α'п'т'е (14), н'ε'с'т'и'н'с'л'а (16), п'ε'ρ'и'н'ц'и (12), п'ε'κ'μ'ж'н'т'ь (16), ρ'ζ'β'λ'α (9),

1) Cfr. Калайдовичъ, Иоанпъ экархъ болгарскій, Москва, 1824, p. 72.

скрип'тѣра și скрип'тора (1, 4, 8, 12), сѣн'целє (9), сѣр'пи (7), спар'це (15), спар'гѣ (16), шап'тѣ (9), ꙗцелєп'ци (4), вѣер'мѣи (6);

paiericul la finea cuvîntului în loc de *ѣ*: дє-л' фєчю (4), нє-ш' вѣ (14 de 3 ori), нє-ш' вѣ (7), нє-л' вѣ (14, 15), вєр'фи (7, 9), prin urmare numai după monosilabe;

doă *paiericuri* într'un singur cuvînt: ар'цин'тѣ (13), сѣр'-ш'ка (6).

58. sub raportul curat ortografic, se confundă mereu:

ѣ, ѣ și ѣ;

ѣ, ѣ și ѣ.

59. Mai rămâne de lămurit o cestiune cronologică.

Popa Grigorie își termină lucrarea cu o adnotațiune slavică, scrisă în opt șiruri, din cari cele de 'ntăiu cinci sînt:

пыс. мѣца. март. дѣ днь

вѣ днь. батрѣ жикмѣи крѣлю.

єгда оубѣеть. миѣю вод. ѡ ми-

рѣслѣѣ. влѣт. ѡт адѣм. ѣ. ри.

ѡт рожѣтво хѣво. а. х.

adecă:

‘Scris în luna lui martiū 19 zile,

‘în zilele regelui Sigismund Bathori,

‘când fu bătut Mihaïu-vodă la Mi-

‘rislău, anul dela Adam 7108,

‘dela nascerea lui Crist 1600.,

Bătălia dela Mirislău avusese loc la 18 septembrie 1600,¹⁾ încât popa Grigorie nu putea s'o cunoscă la 19 martiū.

În luna lui martiū Mihaïu-vodă se afla în Brașov, foarte de parte de Mirislău.²⁾

Cum ôre să ne explicăm acestă minune?

1) Kemény *Deutsche Fundgruben der Geschichte Siebenbürgens*, Klausenburg, 1839, p. 166.

2) Trauschenfels, *Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens*, Kronstadt, 1860, p. 152.

Este învederat, că în ziua când își terminase manuscrisul, popa Grigorie l'a adnotat numai cu șirul cel de 'ntăiū : 's'a scris în luna lui martiū 19 zile.

Tot așa, după cum vom vedé mai jos în textul No. V, Legenda sânteī Parasceve este adnotată numai cu ziua luneī, a-nume : '2 august., fără nici o indicațiune a anului.

În septembrie însă se întâmplă bătălia dela Mirislăū, în care Mihaīu Vitezul a fost învins prin dibăcia lui Basta.

Mirislăū fiind la o depărtare numai de câte-va césuri dela Măhaciū, un asemenea eveniment, petrecut chīar în vecinătate, putea óre să nu impresioneze adīnc pe un Român ?

Iată de ce popa Grigorie s'a grăbit a adăuga cătră adnotațiunea cea din luna lui martiū pe cele-l'alte șapte șiruri, cu cari ea pare a fi într'o contradicțiune cronologică.

Prin acésta se explică tot-o-dată anomalia de a se fi pus ziua luneī în șirul întâiū, iar anul abia în șirul al patrulea.

II

INCERCARI DE TRADUCERE DIN SLAVONESCE

— CIRCA 1600 —

SĂ NEȘTIRE BURU CREȘTIRU...

INTRODUCERE.

§ 1. Cele două fragmente de mai jos traduc, după un text slavice, omilia εἰ τις εὐσεβῆς καὶ φιλόθεος, atribuită generalmente lui Ioan Crisostom, deși nu se știe dacă Ți aparține în realitate.¹⁾

Bucata în cestiune a fost tradusă foarte adesea slavonesce, căci se obișnuia a o citi în biserică la Paști,²⁾ din care cauză o vedem trecută și 'n Omiliarul cel dela 1580 al lui Coresi sub titlul de: «ЛВЗЦЖТЪРЖ ЛНТРС СФЖНТА ШИ МАРѢ ДОУМИНЕКА ПЛИНАВР, СКРНЖ Е ДЕ СФЖНТЪЛЪ ІВАН ЗЛАТООУСТЪ».

Acastă împregiurare ne permite a face aci următoarea comparațiune în trecut între limba lui Coresi și limba manuscrisului dela Măhăciu :

CORESI :

КЪЦИ ДЕЛЪ ЧАСЪЛЪ ДЕ ЛЪТЪИ ЛОУ-
КРАТЪЦИ, ПРІИМНИЦИ АСТЪЖИ ЧЕ
ВЖ СЕ КАДЕ ПЛАТЪ ;

КЪЦИ ДОУПЖ АЛЪ ТРЕИЛЪ ЧАСЪ
АЦИ БЕНИТЬ, МОУЦЕМИНДЪ ШИ
ВЕСЕЛИНДЪ—ВЖ СЪ ПРЖЗНЪИЦИ ;

КЪЦИ ДОУПЖ АЛЪ ШАСЕЛЪ ЧАСЪ
АЦИ ЛЖОУНСЪ, НЕМИКЪ СЪ ВЖ
СФІИЦИ ;

Textul măhăcén :

С'ЛОУ НЕЦИРЕ ДЕ ЛЪТЖА ЧАС
ЛСКРАТЪ, СК А АСТЪЖИ ПЛАТЖ
ДЕРАПТЖ ;

С'ЛЪ НЕЦИРЕ ДЪПЖ АЛ ТРЕНЛЕ
ЧАС ВЕРИТЪ, СК БЛАГОДАРАСКЖ
ШИ СЪ ПРЖЗНЖСКЖ ;

С'ЛОУ НЕЦИРЕ ДЪПЖ АЛ ША-
СЕЛЕ ЧАС ЛЖНСЪ, НИМЕ СЪ НЪ
СЕ СПЖМЖНТЕ, КЪ ЛЪТР'О НЕМИ-
КЪ НЪ СЕ ВА ДЕШЕРТА ;

1) *Io. Chrysostomi Opera omnia*, ed. Montfaucon, Paris, 1718—38, t. 8, p. 250.

2) Cfr. între altele: Калайдовичъ et Строевъ, Описание рукописей графа Голстова, Москва, 1825, p. 51, No. 106, 3.

ІРЖ КАРЕН АЦИ ПЕСТИГЪ ПЪ-
НЖ АА АЛЪ НОВАЛЕ ЧАСЪ, АП-
РОПІАЦИ—ВЖ ШИ НЕМИКА РОУШИ-
НЖЛДЖ—ВЖ ;

ШИ КЪЦИ ШИ ПЗНЖ АА АЛЪ
ОУЛСПРЖЗЪЧЕЛЪ ЧАСЪ АЦИ ПЕ-
СТИГЪ ШИ АЖОУНСЕТЪ, СЪ НОУ ВЖ
ТЪМЕЦИ КЪ ЧЪЦИ ПЕСТИТЬ...³⁾

СЪ СЕ—З НЕЦИНРЕ ДЖПЖ АА
НОВАЛЕ ЧАС АЖСАТЪ, СЪ СЖ АПРО-
ПІЕ, НЕМИКЖ СЪ НЪ СЕ ТАМЖ ;

СЪ—ОУ ВЕРИТЪ НЕЦИНРЕ ЛН АА
ОУНСПРЖЗЪЧЕЛЕ ЧАС, СЪ НЪ СЕ
ТЪЕМЖ ДЕ ПЕСТЪКАЖ...

Inainte de a ne opri asupra acestei comparațiuni, să obser-
văm o particularitate foarte importantă.

§ 2. Textul de mai la vale nu este scris de singurul popă
Grigorie, ci de dînsul și de un alt óre-cine tot din Măhaciu,
graful ambilor fiind caracterizat prin aceiași trecere a lui *n*
între vocale în *r*. Ș'apoi acel altul a fost anume un con-
timpurén, ba chiar un elev al lui popa Grigorie, lucrând sub
conducerea acestuia, carele a scris cu mâna sa fragmentul al
doilea întreg, dar în fragmentul de 'utâiu a făcut numai pri-
mul șir, lăsând ca restul să fie continuat, firesce cu voia sa,
de o altă mână, mai puțin sigură și mai puțin elegantă.

În acest mod cele două fragmente de mai jos, prin confor-
mitatea lor fonetică, cel puțin sub raportul rotacismului, pro-
béză că noi avem a face aci cu un adevărat dialect, cu un
graū comun localității, de vreme ce ele provin nu dela unul,
ci dela doi indiviđi.

Deși traduse, aceste fragmente sînt foarte remarcabile chiar
în privința sintactică. Ambii scriitori construiesc frazele lor
într'un mod cu totul independente de sintaxa originalului sla-
vic, și une-orî chiar contra acesteia.

Așa, de exemplu :

a. Adjectivul este pus după substantiv, pe când slavonesce
substantivul se pune după adjectiv :

³⁾ *Evangeliiu cu învățătură*, Brașov, 1580—81, in-f., quateruionul VIII, pag. 13.

НИИКШИНАГО ТИРЖЖЕСТВА = ПРАЗНИКС ДЕ АСТЖЖИ ;

ПРАВЕДНИ ДЛКГЪ = ПАЛТЖ ДЕРАПТЖ.

b. Conjunecțiunea *et* se omite acolo unde e pusă slavonesce; dar se pune, din contra, acolo unde ea lipsesce în textul slavie :

БЛАГОЧЕСТИВЪ И БОГОЛЮБИВЪ = КСРЪ КРЕЦИИРЪ ДЕ ДЪМНЕЗЕС ЮБИТЬ :

БЛАГОДАР ДА ПРАЗНИТЕТЬ = СЪ БЛАГОДАРАСКЪ ШИ СЪ ПРАЗНИСЖСКЪ :

ДНЬ ПОЧИТЕТА = ШИ ЗСА ЧИСТИЦИ etc.

c. Posițiunea verbului diferă de aceea din frasa slavie, punându-se la sfârșit acolo unde slavonesce este la mijloc, sau la mijloc unde slavonesce e la sfârșit :

АЩЕ КТО ОУСЛИШИТЬ ДЕВЕТАГО ЧАС = СЪ СЕ-Ъ НЕЦИИРЕ ДЪПЖ АЛ
НОВАЕ ЧАС АЖСАТЪ ;

АЩЕ ВЪ ЕДИННАДЕСЕТЕ ЧАС ПРИИДЕ = СЪ-ОУ ВЕРИТЪ НЕЦИИРЕ ДН
АЛ ОУНСИРЖЖЧЕЛЕ ЧАС.

d. Se adaugă cuvinte, cari nu există în textul slavie :

БОГАТЖЕСТВЪ БЛАГОСТИ = БЪРЖТАТА БЪРЖТЖЦЕН ДЕ АСТЖЖИ, etc.

Departe de a fi suferit influința sintaxei slavice, popa Grigorie și elevul său s'ar puté dice că nici nu scieau slavonesce, căci textul pretins slavie — așa cum l'aui copiat ei — este o adevărată caricatură, în care numai cu multă bună voință recunósce cine-va limba lui Ciril și Metodiū.

§ 3. Revenim dară asupra comparațiunii de mai sus.

Graul lui popa Grigorie și al elevului său este învederat mai arcaic decât al lui Coresi ; mai arcaic chiar ca sintaxă română generală, fără a mai vorbi despre fonetismul lor cel dialectic, care demonstră pînă la ultima evidință, că ei scrie-au așa cum pronunțau, ér nu așa cum se scriea în manuscrisele și tipăriturile din epoca lor, căci — să n'o uifâm — Românii aveaui deja o brumă de "limbă literară".

I.

<p>АИЈЕ КТѢ БЛГОЧСТНВЪ И БГО- ЛЮБИВЪ.</p>	<p>СЪ НЕИИРЕ ВЪРЪ КРЕИИРЪ ДЕ ДЪМНЕЗЕС ЮБИТЬ.</p>
<p>ДА НАСЛАДИТСА ДОБРАГО ИИ- НЪШИНАГО ТЪРЖЖСТВА.</p>	<p>СЪ СЕ ПДАСАЧЪСКЪ ДЕ БЪИИ ПРАЗНИКС ДЕ АСТЪЖИИ.</p>
<p>АИЈЕ КТО УТ РАКЪ БЛГЪИЖ- РАВНИХЪ.</p>	<p>СЪ НЕИИРЕ ДЕ ШЕРЕН КЪ БЪ ИЖРАВЪ.</p>
<p>ДА ВЪИИДЕТЬ РАДЪЖТСА ВЪ РАДОСТЬ ГА СВОЕГО.</p>	<p>СЪ ПТРЕ БЪКСРЪИИДЪ-СЕ П БЪ[КЪ]РИИ ДОМИИ-СЕИ.</p>
<p>АИЈЕ КТО УТ ПРЪВА ЧАС ДА- ЛАА ЕСТ.</p>	<p>СЪЛОУ НЕИИРЕ ДЕ ПТЪА ЧАС АВКРАТЪ.</p>
<p>ДА ПРИИМЕТЬ ДЪИЕС ПРЪВЕД- 127. ИИ ДЛЪГЪ.</p>	<p>СЪ А АСТЪЖИ ПЛАТЪ ДЕРАН- ТЪ. </p>
<p>АИЈЕ КТО ПО ТРЕТИЕМ ЧАС ПРИИДЕТЬ.</p>	<p>СЪАЪ НЕИИРЕ ДЪИИ ДА ТРЕИ- ЛЕ ЧАС ВЕРИТЪ.</p>
<p>БЛГОДАР ДА ПРАЗНИДЕТЬ.</p>	<p>СЪ БЛГОДАРАСКЪ ИИ СЪ ПРАЗ- ИЖСКЪ.</p>
<p>АИЈЕ КТО ПО ШЕСТИЕМЪ ЧАС ДОСТИЖЕ.</p>	<p>СЪЛОУ НЕИИРЕ ДЪИИ ДА ША- СЕЛЕ ЧАС АЖИИИ.</p>
<p>НИЧТОЖЕ ДА ОУМИИТСА.</p>	<p>ИИМЕ СЪ ИИ СЕ СПЪМЪИИТЕ.</p>
<p>ИКО ИИИИИИЖЕ УТЪЖИИЕВАЕТСА.</p>	<p>КЪ ПТРЪО НЕИИИИ ИИ СЕ ВА ДЕШЕРТА.</p>

I.

Să neștire buru creștîru de dumnezeu iubitù, sã se îndulcîscã de bunù praznicu de astãzi. Sã neștire de șerbi cu bu nãravù, sã între bucurãndu-se în bucuriã domnu-seu. S'au neștire de întãia óas lucratu, sã ia astãzi platã deriaptã. S'au neștire dupã al treile óas veritu, sã blagodarîascã și sã praznuascã. S'au neștire dupã al șasele óas ajunzu, nime sã nu se spãmãnte, cã într'o nemicã nu se va deșerta.

АЩЕ КТО ОУСЛИШИТЬ ДЕВЕТА- ГО ЧАС.	СЪ СЕ-8 НЕЩИРЕ ДЪПЖ АА НОВАЕ ЧАС АЖСАТЪ :
ДА ПРИСТЪПИТ НИЧТОЖЕ БО- 128. ДСЕ.	СЪ СЪ АПРОПІЕ НЕМИКЖ СЪ Н8 СЕ ТАМЖ :
АЩЕ ВЪ ЕДИННАДЕСЕТЕ ЧАС ПРИДЕ.	СЪ-ОУ ВЕРИТЪ НЕЩИРЕ ЛН АА ОУНСПРЖЪЧЕЧЕЛ ЧАС :
ДА НЕ ОУСТРАШИТСА ВЪЗСНѢ- НИЮ ЛЮЧКОВСТРИ БО СІИ (?) ВЛАКЖ.	СЪ Н8 СЕ ТѢМЖ ДЕ ПЕСТѢАЖ КЖ-И ВЪРЪ ЧИНСИТОРИУА ДЕС- ПВЕТОРЮАШИ :
ПРИИМАѢТЕ ПОСЛАВАНІЕГО ТАКО ЖЕ И ПРЪВАГО.	ПРИИМѢШЕ ЧЕЛА ДЕ ЛТЖИ КА ШИ ЧЕЛА ДЕ АПОИ :
ОУТЕШАИТЕ ИЖЕ ВЪ ЕДИНИ- НАДЕСЕТЕ ГОДИНЖ.	ЛБАЖЛЪЗѢШЕ ЧЕЛА ЧЕ А8 ВЕ- РИТЪ ЛН АА ОУСПРЖЪЧЕЧЕЛ ЧАС :
ТАКОЖЕ ДѢЛАВШАГО УТ ПРЪ- ВАГО ЧАСА.	КА ШИ ЧЕЛА ЧЕ АОУ АСКРАТЪ АН ЛТЖА :
129. И ПОСЛАВАНІЕГО МИЛШЕТЬ. И ПРЪВАГО ОУТЕШАЕТЬ.	ШИ АЧЕЛА ДЕ АПОИ МИЛШАЩЕ :. ШИ АЧЕЛА ДЕ ЛТЖИ ЛБАЖ- ЗѢШЕ :
И УНОМОУ ДАЕТЬ.	ШИ АЧЕЛѢ ДЖ :
И СЕМЪ ДАРВЕТЬ.	ШИ АЧЕЛА ДЖРВАЩЕ :
И ДѢЛАНІЕ ПОЧИТАЕТЬ.	ШИ АСКРВА8 ЧИЛСТѢШЕ :
И ПРѢДЛОЖЕНІЕ ХВАЛИТЬ.	ШИ П8НЕРѢ ЛА8АЖ :
ТАМЖЕ ОУКО КЪНИДЕТЬ ВЪ РАДШСТЬ ГА СВОЕГО.	ДЕРЕПТЪ АЧѢА ЛТРАЦИ Л В8- К8РІА ДОМНА8И ВОСТРЪ8 :
И ПРЪВІИ И ВТОРІИ.	ШИ ЧЕЛА ДЕ ЛТЖИ ШИ АИ ДОИИ :

Să se-u neştire după al noole čas lăsatu, să să apropie, nemică să nu se tiamă. Să-u veritu neştire în al unsprădecelele čas, să nu se tēmă de pestelă, că-i buru cinstitorul despuetorului: primēste cela de întâi, ca și cela de apoi; înblânzēste cela ce au veritu în al usprăzecelele čas, ca și cela ce au lucratu diintăia; și acela de apoi miluiaște, și acela de întâi înblânzēste, și acelué dă, și acela dăruiaște, și lucrulu ciinstēste, și puneré laudă. Dereptu acēia întrați în bucuriia domnului vostru: și cela de întâi, și ai doii, plată să luați; bogății și mișei soțu cu

<p>мѣздѣ примѣте. БОГАТИ И НИЩІИ. 130. ДРЪГЪ СЪ ДРЪГОМ ЛНКОЕТЪ. ВЪЗДРЪЖНИЦИ. И ЛѢНИВИ. ДНЬ ПОЧИТЕТА. ПОСТИВШЕСА И НЕПОСТИВ- ШЕСА. ВЪЗБЕСЕЛНТИСѢ ДНЕС. ТРАПЕЗА ГОТОВАГО НАСЛАДИ- СЕ ВЪСИ. ТАЛЕЦЬ ОУПНТАНІЕ. НИКТОЖЕ ИЗИДЕ АЛЕЧЕН. ВЪСИ НАСЛАДАДНТИСѢ (sic) 131. БОГАТЪСТВѢ БЛАГОСТИ. НИКТОЖЕ РИДАЕ НИЩЕТЕ. АВИ БО СА ЦАРСТВНЕ (sic). НИКТОЖЕ ДА ПЛАЧЕТСА СЪ ГРѢШЕНІИ. УТПШЕНІЕ БѢ УТ ГРОБА ВЪСНЕ. НИКТОЖЕ ДА ОУБОИТСА СЪМРТИ.</p>	<p>ПЛАТЪ СЪ ЛЪАЦИ :. БОГАЦІИ ШШИ МИШЕИ :. СѢЦЪ КЪ СОЦЪ СЪ ВЪ ЛЧЕТАЦИ :. ЧЕА ЧЕ СЪ АЪ ЦИРЪТ :. ШИ ЛѢНИШІИ :. ШИ ЗЪА ЧИСТИЦИ :. ШИ ЧЕА ЧЕ СЛОУ ПОСТИТЪ :. ШИ ЧЕА ЧЕ НЪ СѢС ПОСТИТЪ :. БЪКЪРАЦИ-ВЪ АСТЪЖИ :. МАСА ГЪТАЦИ ШИ ВЪ ЛЪАЛА- ЧНИЦИ ТОЦИ :. ВИЦЕЛЪА ГРАСЪ :. НИМЕ СЪ НЪ АСЪ ФЛАМЪНЪДЪ :. ШИ ТОЦИ ВЪ ЛЪАЛАЧНИЦИ КЪ МИШЕН ШИ КЪ БОГАЦИ ДЕ БЪРЪ- ТАТА БЪРЪТЪЦНЕН ДЕ АСТЪЖИ :. НИМЕ СЪ НЪ ПЪЖНГЪ ДЕ МЕ- СЕРЕТАТЕ АСТЪЖИ :. ИВНТЪ-СЕ-Ъ ДЕПРЕОУРЪ ЛПЪ- РЪЦІА :. НИМѢ СЪ НЪ ПЪЖНГЪ ДЕ ПЪКА- ТЕЛЕ САЛЕ АСТЪЖИ :. КЪ ЕРТАРѢ ДЕ Л ГРОАПЪ СЕ АЪ АЪМИНАТ :. НИМЕ СЪ НЪ СЕ ТААМЪ ДЕ МОРТЕ :.</p>
---	---

soțu să vă încetați ; ceia ce să au țirut și lénișii ; și zua cistiți. Și ceia ce s'au postitu, și ceia ce nu séu postitu, bucurați-vă astăzi. Masa gătați și vă îndulciți toți : vițelul grasu. Nime să nu ia-să fîamându ; și toți vă îndulciți, cu mișei și cu bogăți, de burătătia burătătiei de astăzi. Nime să nu plângă de meseretate astăzi. Ivitu-se-u depreură împărăția. Nimé să nu plângă de păcatele sale astăzi, că ertare deîn groapă se au luminat. Nime să nu se țiaamă de morte, că ne au mântuitu mântuitorul de-

<p>СВОБОДИ БО НАС СПЕВА СЪМРТИ.</p> <p>ОУГАСИВО ИЖЕ УТ НЕА ДРЪ- ЖИТСА МИ(?).</p> <p>132. ОУМЪЧИ ДА СЪШЕДИН ВЪ АДЪ.</p> <p>УГОРЧИСЪ ИЖЕ ВЪКЪШИ ПЪАТИ ЕГО.</p> <p>И СЕ ПРЪДВАРИ ВЪ ГАЛЕЛЕН ВЪЗЪЖИИ.</p> <p>АДЪ РЕЧЕ УГОРЧИСЕ С ТРЕТА ДОЛА.</p> <p>ОУГОРЧИСЕ ОУВО ОУПРАЗНИСЕ. ОУГОРЧИСЕ ОУВО НАРЪЖАНЬ БЫСТ.</p> <p>ПРИАТЬ ТАЛО ВЪ ПРИЗИСЕ(?).</p> <p>133. ВЪЗАТЪ ЗЕМЛЕ.</p> <p>И СТРЕТЕНІЕ БО ПРИАТЬ ЕЖЕ ВНАДЪАШЕ.</p> <p>И ВЪПАДЕ ИЖЕ НЕ ВНАДЪАШЕ. ГДЕ ТИ СЪМРТИ ЖЕЛО. ГДЕ ТИ СЕ ПОКЪДА. ВЪСКРЕСЪ ХС. И ТИ НИЗЛОЖЕНЬ БЫСТ. ВЪСКРЕСЕ.</p>	<p>КЪ НЕ ЛОУ МЪЖИТЪИТЪ МЪЖИ- ТЪИТОРИА ДЕ МОРТЕ.</p> <p>СГИДЪСЕ ЧЕ ЕРА ЦИРЪТ ДЕ ДИДЪСЪ.</p> <p>МЪЛЪЧИ ИАДЪА ЧЕЛА ЧЕ АЪ ПО- ГОРИТЪ Л ИАДЪСЪ.</p> <p>АМЪРИ—СЕ КЪ ЛЪБЪКЪ ДЕ ТРЪ- ПЪА АЪ.</p> <p>ШИ АДЪКЪ АЦЕПТЪ Л ГАЛЕ- ЛЕН ДЕ СТРИГЪ.</p> <p>ШИ ИАДЪА СЕ АМЪРИСЕ ШИ КЪЗЪ ЦОСЪ.</p> <p>АМЪРЪЖСЕ ШИ СЕ ДЪШЕРТЪ*).</p> <p>АМЪРИСЕ ШИ ФЪ БАТЪЖОКЪРЪ.</p> <p>ШИ ТРЪПЪА АЪИ СЕ ТИПИИЖ КЪ ДЪМНЕЗЕСЪ.</p> <p>АЪШ ПЪАМЪИТЪСЪ. </p> <p>ШИ ТЪЛПИРИЧЮ ЧЕЛЪА ЧЕ ВЕДЪСЪ.</p> <p>ШИ КЪЗЪ ЛТРЪ ЧЕ НЪ ЦИНА:</p> <p>ОУНДЕ ЦІ—И МОРТА АКОЛЪ:</p> <p>ОУНДЕ ЦІ—И АБИРСИРЪСЪ.</p> <p>ЛЪИСЕ ДЪМНЕЗЕСЪ.</p> <p>ШИ ТЪ ПОГОРИТЪ ФЪСЪ.</p> <p>ШИ ЛЪИСЕ ДЪМНЕЗЕСЪ.</p>
--	--

*) Inainte scris: АФСНАЖ, apoī şters.

morte. Stînse, ce era ţiрут de diînsu muînci iадuл, cela ce au pogoritu în iadu. Amâri-se, că înbucă de trupul lu, şi adecă aşteptă în Galelei de sîrigă, şi iадuл se amârise şi căзу g'osu, amâră-se şi se deşertă, amârise şi fu batjocură. Şi trupul lui se tipină cu dumnezeu, luo pămъntu, şi tăinpirăciu celuia ce vedé, şi căзу întru ce nu ştiia, unde şi i mortia acolo, unde şi-i abiruiré. In vise dumnezeu, şi tu pogoritu fuse; şi în vise dumnezeu, şi căзурă dracii; în vise dumnezeu,

И ПА[ДО]ШЕ БѢСѢВѢ.
 ВЗСКРЕС ХС.
 И ЖИВЕТ ЖИВИ.
 И РАДИСЕ АГГАН.
 134. ВЗСКРЕС ХС.
 И МРТВЕЦЬ НИ ЕДИНЬ ВЪ
 ГРОБѢ.
 ХС. БѢГ ВЗСТА УТ МРТВИ.
 НАЧЕТОКЪ ОУМЕРШИМ БЫСТ.
 ТѢМЪ СЛАВА И ДРЪЖАВА ВЪ
 135. ВѢКИ АМИНЬ.

ШИ КЪЗЪРЖ ДРАЧІН.
 ЛВИСЕ ДСМНЕЗЕС.
 ШИ ВНАЦЪ ВІЕ.
 ШИ СЕ ВЪКЪРАЖ ЛЦЕРІН.
 ЛВИСЕ ДСМНЕЗЕС. |
 НЕЧЕ ОУНЪА МОРТЪ НЪ-И Л
 ГРОАПЖ.
 ДСМНЕЗЕС ЛВИСЕ ДЕЛТЪС МОРЦИ.
 ЛЧЕПЖТЪРА МОРЦИАУР ФЪ.
 АЧЕЛЪА-И ЦИРЪТЪА ШИ СЛАВА
 Л ВѢКЪ АДЕВЪРЪ. |

II.

ИЖЕ ВЪ СТЫХЪ УЦА НШЕГО
 ІВАННА АРХІЕПСКПА КОСТАНТИНѢ-
 ГРАДА ЗАССТАГО.
 АЩЕ КТО БЛГОЧИСТИВ И БГО-
 ЛЮБИВ.
 158. ДА НАСЛАДИТСА ДОБРА ИНИШ-
 НЪГО ТРЪЖЖСТВА.
 АЩЕ КТО УТ РАБЪ БЛГОИРАВ-
 НИХЪ.

УРЕ-ЧИРЕ ЕРА ОУМ ПЪРИНТЕ
 АНОМЕ ІВНЬ ДИН ЧЕТАТА АЪ.
 КОСТАНТИН ЛПЪРАТ. КЪ РОСТЪА
 ДЕ АЪРОУ.
 СЕ-И НЕЦИРЕ БЪРЪ КРЕЦИНЪ
 ДЕ ДОМНЕЗЕС ЮБИТЬ.
 СЕ СЕ ЛДАЧАСКЪ ДЕ БЪРЪ ПРАЗ-
 НИК ДЕ АСТЪБИ.
 СЕ-И НЕЦИРЕ ДЕ ШЕРБЫ КЪ
 БЪРЪ НЪРАВЪ.

și viața vie, și se bucurară îngerii; învise dumnezeu, nece unul mortu
 nu-i în groapă; dumnezeu învise deîntru morți, începătura morților
 fu; aceluia-i ținutul și slava în vécú adevăru.

II.

Ore-cire era um părinte anome Ionă din cetăția lui Costantin în-
 părat, cu rostul de auru. Se-i neștire bură creștiră de domneșeu iu-
 bită, se se îndulcăscă de bură praznic de astăzi. Se-i neștire de șerbî

ДА ВЗНИДЕТ РАДНИСА ВЪ РА-
ДОСТЬ ГА СВОЕГО.

АЩЕ КТО УТЪ ПРЪВАГО ЧАСА
ДЪЛАЛА ЕСТ.

ДА ПРІИМЕТ ДНЕС ПРАВЕДИИ
ДАЗГЪ.

АЩЕ КТО ПО ТРЕТІЕМЪ ЧАСѢ
ПРІИДЕ.

БЛАГОДАРЕ ДА ПРАЗДНУЕТЪ.

ДЕ СЕ ЛГРЕ ВСКРЪИДЪС-СЕ Л
ВСКРІЕ ДОМНО-СЪС:

СЪС НЕЩИРЕ ДЕ ЛГЪЮА ЧАС
ЛВКРАТЪС:

ДЕ СЕ А АСТЪЗЫ ПЛАТЬ ДЕ-
РЕПТЬ:

СЪС НЕЩИРЕ ДОПЪ АА ТРЕНЛЕ
ЧАС ВЕНРИТЬ:

СЪ БЛАГОДАРА[СКЪ]...*)

*) Маї departe lipsesce o fôia.

cu bură năravă, de se între bucurându-se în bucurie domno-său. S'au neștire de întâiul čas lucratu, de se ia astăđi plată dreptă. S'au neștire dopă al treile čas venrită, să blăgodariască...

NOTANDA

1. finalul *u* întreg : празникс (127), лвкратс (127,129,159), веритс (128,129), лжвнсс (128), лжсатс (128), деритс (130), свцс (131), поститс (131), грасс (131), флажмжндс (131), мжитснтс (132), дндсс (132), пгортс (133, 134), ндс (133), цосс (133), пзмжнтс (133), мортс (135), в'ккз (135), лдевжрс (135), лсроч (158).

2. *л* întrebuințat ca nasală vocală în interiorul cuvîntului : лблжлз'кше (129), стилсе (132), дндсс (132), мжлчн (133), тьлпнрлчю (134), делтрс (135), дел (132, dar 158 : днн);
n despărut : оу-спрж-з'кчеле (129, dar tot acolo : оун-спрж-з'кчеле), лблжлз'кше (130, dar 129 : лблжлз'кше), чнстичн (131), типннж (133);

n pus după *л* : лн ал оунспржз'кчеле (129).

3. confuziunea între *o* și *u* : аноме (158), домно-сжс (159, dar 127 : домнс-сес), допж (159), домнeses (158, dar 133, 134,135 : дсмнезес).

4. *e* pentru *ѣ* : деренть (159) = дер'кнтѣ;
confuziunea între finalul *e* și *ѣ* : ннме și ннм'ѣ (132);
confuziunea între *ѣ* și *а* după *ч* : лдсачлскѣ (159) și л-дсач'ѣскѣ (127);

medialul *ж* pentru *л* : прлзжжжскѣ (128).

5. vocala lungă reduplicată : ТАЛМЖ (132) = *teaamâ*.

6. *y* pentru *i* : ЮБЫТЬ (158), ШЕРБЫ (159), АСТЪБЫ (159),
adecă numai în porțiunea scrisă de către însuși popa Grigorie;

i pentru *î* după *r* : ПОГОРИТЬ (133, 134), АМЖРИ-СЕ (133
de 3 ori, dar tot acolo : АМЖРЖ-СЕ).

7. aferesa vocalei pentru a înlătura hiatul : СЪ-ОУ ВЕРИТЬ (129),
СЕ-С АЖСАТЬ (128), ИРИТЬ-СЕ-С (132);

hiatul lăsat : СЕ АС АСМИНАТ (132), НЕ АОУ МЖИТЬИТЬ (132),
СЪ АС ЦИРСТ (131);

hiatul înlăturat prin contractiune : СЪС ПОСТИТЬ (131).

8. *oa* bine păstrat, afară de : МОРТЕ (132 de 2 ori), МОРГА (134),
МРЕ-ЧИРЕ (158).

9. НЕЧЕ (135).

10. *n* între vocale trecut în *r* : НЕЧИРЕ (127, 128, 129, 158, 159),
ВЕРЪ (127, 129), КСРЖТЛГА (132), КСРЖТЖЦИЕН (132),
КРЕЧИРЪ (127), ВЕРИТЬ (128, 129), ЦИРСТ (131, 132), ЦИРСТЪА (135),
ДЕПРЕОУРЖ (132), ТЪЛНИРЖЧЮ (134), МРЕ-ЧИРЕ (158);

finalul *nă* trecut în *ri* : ВЕРЬ КРЕЧИРЬ (158), ВЕРЬ [ПРАЗНИКЪ] (159),
В РЬ [ИЖРАВЬ] (159), dar în porțiunea cea ne-grigoriană:
ВНИК ПРАЗНИКЪ (127) și ВЪ ИЖРАВЬ (127);

n între vocale trecut în *nr* : ВЕРИТЬ (159), numai în porțiunea
cea scrisă de popa Grigorie;

n între vocale conservat : ПСНЕРЪ (130), АСМИНАТ (132),
ТИПНИЖ (133), ОУНЪА (135), ПН АЛ (129);

finalul *n* acomodat cu inițiala cuvântului următor : ОУМ ПЖРИНТЕ (158).

11. confuziune între *z* (=dz) și *z* (=z) în porțiunea cea ne-grigoriană,
cu preferință pentru *z* : ОУНСРЖЪЧМЕЛЕ (129) și tot acolo ОУСРЖЪЧМЕЛЕ,
АСТЖИ (127, 131, 132), ЗСА (131), ЛВАЖЪЖИЕ (129), ЛВАЖЪЖИЕ (130),
КЗЪС (133, 134), КЗЪРЖ (134), АСМНЪЗЪС (133, 134, 135), afară de *z* normal în ПРАЗНИКЪ (127);

pe cele doue pagini însă, scrise de însuși popa Grigorie, distincțiunea între *с* și *з* e bine mănținută : празникъ (159), dar асѣзѣи și асѣзѣы (159), домнеесѣс (158).

12. *ж*, nu *ц*, în porțiunea ne-grigoriană : ажѣисѣс (128), dar și цосѣс (133).

13. -чю pentru -шѣ : тѣлпирзчю (134) = *tămpiniș*, în originalul slav ic cтpетеніе.

14. *o* din *va* : авѣ (133), dar авѣци (130).

15. *ș* reduplicat la începutul cuvântului după vocală : когаціи шши мишеѣи (130).

16. genitivo-dativ femeesc cu -iei : вѣрѣтѣциен (132).

17. pentru articolul *al* : аи доѣи (130).

18. ordinalul masculin fără amplificativul -a : аа тpенле (128,159), аа шаселе (128), аа новае (128), аа оуенрѣжѣк-челе (129).

19. лѣжѣ час (127), prin precugetare la варз, dar în porțiunea grigoriană : лѣжѣа час (159).

20. femininul *intâia* cu sens neutral : авѣратѣс аи лѣжѣа (129).

21. *de* cu sens partitiv : лѣжѣкѣ дѣ тpѣнѣа ав (133), не-шире дѣ шѣрѣи (127) = slav. кто въ рабѣ ;

de = 'ca, : дѣ се лѣре (159), дѣ се а (159).

22. condiționalul *să* și reflexivul *se* nu tot-d'a-una distinși în scriere : сѣ се лѣжѣчѣскѣкѣ (127), dar сѣ сѣ апроиѣ (128), се се лѣжѣчѣскѣкѣ (159).

23. *as* pentru *аш* : лѣжѣкѣ дѣ тpѣнѣа ав (133).

24. *adecă* cu sens de 'iată, : ши аѣкѣ ациентѣкѣ (133) = slav. и се прѣдвари.

25. тѣ = lat. *tum* ? ши тѣ погоритѣс фсѣ (134).

26. *să* *adceea* cu sens de 'dacă, , redus la *s'* de'naintea vocalei (127, 128 etc.).

27. construcțiune sintactică remarcabilă: с'ас нецире де лтѣюа члс лскратѣ (159) = 'dacă 'aŭ nescine de'nțăiul cės *lucrat*, (cfr. 127: с'аоу нецире де лтѣа члс лскратѣ), с'ас нецире допѣ ал тренле члс венритѣ (159) = 'dacă *aŭ* nescine după al treile cės *venit*, (cfr. 128: с'ас нецире дѣпѣ ал тренле члс венритѣ), с'аоу нецире дѣпѣ ал шаселе члс лжснсѣ (128) = 'dacă *aŭ* nescine după al șesele cės *ajuns*,, сѣ се-с нецире дѣпѣ ал нолле члс лжсатѣ (128) = 'dacă *s'aŭ* nescine după al noăle cės *lăsat*,, dar fără separațiunea verbului principal de verbul ajutător: сѣ-оу венритѣ нецире (129) = 'dacă *aŭ* venit nescine,.

28. omisiunea lui *pre*: примѣще чела де лтѣи ка ши чела де апон (129).

29. лкнрнрѣ (134) = 'victoria', slav. пок'ѣда.

30. лвнсе (134, 135) = 'n înviiat', slav. вѣскресе;

31. шерѣи (127), шерѣи (159) = 'sclav',.

32. месеретате (132) = 'sărăciă', мишен (131), миш'и (130) = 'sărăci',;

33. зѣа (131) = 'diua',.

34. лчелаци (131) = 'asociați', dela *cetă* = paleosl. чета, члѣта 'agmeii, cohors',.

35. нестѣлѣж (129) = 'zăbavă', în textul slavie скѣснѣние.

36. деспзеторюа (129) = 'stăpîn', în textul slavie вла-дыкѣ.

37. соуцѣ кѣ соуѣ (131).

38. slavism insolit: благодарскѣ (128).

39. *paŕericul*: ащеп'тѣ (133), вѣскрѣн'дѣ-се (127), влѣт'-жокѣрѣ (133), дешер'та (128), дереп'тѣ (130), мор'тѣ (135), мор'цилар (135), шер'ѣи (159), оум' лѣринте (158), вен'ритѣ (159).

40. accentul nu e pus aprópe nicăiri, afară de: [се] лтр'е (159), до'мно-сѣс (159), до'пѣ (159).

III.

INTREBAREA CRESTINÉSCA

ORIGINALUL: 1560. — COPIA: 1607.

INTREBAREA CREȘTINESCĂ

INTRODUCERE.

§ 1. Venerabilul canonic Cipariu, în fruntea tipăriturilor române transilvane din secolul XVI, ca pe cea mai veche dintre toate, pune: ‘Invățătura creștinăscă’, tipărită în Sibiu la 1546, fără însă a ne da din ea vre-un extract, saū măcar o limurire cât de scurtă.¹⁾

La întrebarea noastră asupra acestui punct de nedomeric, eminentul filolog dela Blaj, într’o scrisore din 26 ianuariu 1879, ne respunde următoarele:

‘Tot ce știu este, că la anul 1847, fiind în Viena, un literat maghiar mi-a arătat o carte în limba latinăscă, tipărită la Brașov cu titlu: *Ephemerides*, în care la anul 1546 scrie, că în acel an s’a tipărit romănesc la Sibiu o carte numită *Doctrina christiana*. Acel literat însă a murit în 1849, și cărțile lui au trecut prin multe mâni, pînă la biblioteca Academiei Unguresci din Buda-Pesta, în care la 1874 am cercetat cu tot de adinsul după acea carte latinăscă, dar nu o am putut afla.’

Acea carte *Ephemerides*, ‘tipărită la Brașov’, este ea vechiă saū nouă? D. Cipariu, din nenorocire, nu ni-o spune. Și totuși

1) Cipariu, *Cronomatia saū analecte*, Blaj, 1858, p. XIX.

ar fi trebuit s'o facă. În adevăr, numai în cazul de a proveni dela un scriitor tot din secolul XVI, o asemenea carte p^ote fi considerată ca o fântină în cestiunea de față, ca o mărturie serioasă în privința unui eveniment din 1546.

Un catechism român dela Sibiu din 1546 rămâne dară mai mult decât problematic. Insuși d. Cipariu nu'l mai menționează în ulterioarele sale scrieri.²⁾ Cu toate astea, o "învățatură creștinăscă, în limba noastră a existat în Transilvania în secolul XVI, cu mult înainte de publicațiunile lui Coresi; și este foarte probabil, că ea a fost anume cea de'ntâiu carte română tipărită, dar nu la 1546 și nu la Sibiu

§ 2. Pastorul săsesc Simon Massa, născut în prima jumătate a secolului XVI și reposat la 1605, în cronică sa, atât de importantă pentru istoria română, ne spune sub anul 1559:

"Eodem anno die 12 Martii Johannes Benknerus, Judex "Coronensis, cum reliquis Senatoribus, reformavit Valachorum "Ecclesiam, et praecepta Catecheseos discenda illis proposuit."³⁾

Adecă:

"La 12 martiu același an (1559), primarul Brașovului "Ion Benkner și cei-alți membri municipali au îmbunătățit "biserica Românilor și i-au pus pe ei să învețe preceptele "catechismului.

Cine era acel Ion Benkner?

În ce anume se cuprindea acea "îmbunătățire, a bisericii române din Transilvania?

Iată primele două cestiuni, ce ni se presintă la citirea pasagiului de mai sus, înainte de a ajunge la punctul despre impunerea "de a învăța preceptele catechismului.

2) Cfr. *Principie de limbă*, Blaj, 1866, p. 101.

3) *Chronicon Fuchsio-Lupino-Olordinum*, ed. Trausch, Coronae, 1847, p. 61.

§ 3. Dela 1547 pînă la 1562, Ion Benckner, pe care unele cronice săsesci îl scriu Hanes Benckner, fuscsc ales de 12 orî primar al Braşovului.⁴⁾

El a murit la 1565.⁵⁾

Cele mai multe amărute despre dînsul, ni le procură contimpuranul scî Ostermayer, din care aflăm, bună oră, pînă şi căsătoria lui Benckner, saŭ—ce-va mai interesant—întălnirea ce avusese el cu Petraşcu-vodă din Ţera-Romănescă.⁶⁾

Ceŭa-ce ne preocupă însă mai mult în cazul de faţă, este că la 1546 el a concurs la fundarea primei fabrice de hărtiă în Braşov,⁷⁾ dând astfel—negreşit—un mai mare avînt activităţii tipografice de acolo.

Dar în ce mod Hanes Benckner, fiind luteran, amestecatu-s'a el în afacerile bisericeii române?

§ 4. O raritate bibliografică încurcă pînă acum nu puţin pe filologii Slavî.

În biblioteca episcopală ortodoxă din Ungvár, în biblioteca imperială dela Petersburg şi 'n biblioteca d-lui Lukaszewicz din Poltava în Rusia meridională, se află câte un exemplar—trei exenplare peste tot!—dintr'un Evangeliar, tipărit slavonesc, fără indicaţiunea anului, cu cheltuiala unui Sas din Transilvania, carele îşi dă numele de: азъ жьпана Ханышь Бѣкнеръ въ Брашев, adică: 'eŭ, jupân Hanes Benckner din Braşov.

Slavistiî sînt generalmente dispuşi a crede, că este o tipăritură încă din secolul XV. saŭ cel puţin de pe la începutul secolului XVI.⁸⁾

4) Marienburg, *Die Oberbeamten zu Konstadt*, în *Siebenbürgische Provinzialblätter*, t. 2, 1806, p. 35—6.

5) Trauschenfels, *Fundgruben*, p. 24.

6) Kemény, *Fundgruben*, p. 33 seqq.

7) Ibid. p. 31—2.

8) Karatayev, *Хр.пологическая роспись славянскихъ книгъ*, Petersburg, 1861, p. 2, No. 9.

Numai ilustrul Schaffarik, mai păzit, observă că epoca precisă a lui Benkner, pe care 'l scrie Biegner, ar trebui cercetată în istoria specială a Transilvaniei.⁹⁾

Din cele două paragrafuri precedinți rezultă, că Evangeliarul în cestiune n'a putut fi tipărit înainte de 1559, și că destinațiunea lui era de a servi anume Românilor din Transilvania: 'Valachorum Ecclesiae', pentru ca ei să aibă un text uniform, în loc de a întrebuița, ca pînă atunci, nesce manuscrise șovăitoare și une-orî discordante.

Dar Benkner era luteran, ér usul limbei naționale în biserică, nu a unei limbe străine sau mórte, este unul din preceptele cele mai elementare ale Reformei. Românul trebuia să se închine romănesce. Traducțiunea pentru prima óră a Sântei Scripture întregi înfățișa mari dificultăți și cerea un timp pré-indelungat; se putea însă—drept început—a se da Românilor d'o cam dată măcar un mic catechism, și acésta este ceia-ce a și făcut Benkner: 'praecepta Catecheseos discenda illis proposit',.

Datul '12 martiú 1559', pe care'l citim în Simon Massa, indică—după tótă probabilitatea—numai ziua luării decisiunii de cătră consiliul municipal săsesc al Brașovului de a înzestra pe Români cu o edițiune slavică a Evangeliarului și cu un catechism în limba poporană; cât privesce însă execuțiunea lucrului, ea cată să se fi făcut în anul 1560.

§ 5. Cu două-đeci de ani mai târđiú, s'a repetit amestecul luteranilor din Brașov în cărțile bisericesci ale Românilor, prin publicarea la 1580 a Omiliarului lui Coresi, pe care l'a dat la tipar, érășí cu cheltuála consiliului municipal, primarul Lucas Hirscher: 'ЕѢ ЖОУПЪИНАЪ ХРЪЖИНАЪ ЛОУКАЧЪ ЖОУДЕЦАЪ БРАШОВЕЛШИ ШИ А ТОТЬ ЦИИСТЪАЪ БРЪСЕН',.

Să constatăm însă, că Sașii nu se vede de nicăiri a se fi încercat vre-o dată de a furișa propriile lor credințe în tipă-

⁹⁾ Schaffarik, *Geschichte der serbischen Literatur*, Prag, 1855, t. 1, p. 255, No. 113.

riturile cele religioase ale Românilor, astfel că ingerința luterană nu provoca din partea fraților noștri de peste Carpați acele țipete, acele temeri și plângeri, cari resuna de pretutindeni, de câte ori o carte românească eșia sub auspiciile cele calvine ale unui Ungur.

În acest mod, de exemplu, autorul anonim al disertațiunii *De conversione Valachorum* vorbește fără nici o supărare despre Omiliarul dela 1580, „per Saxones editum”, dar pe aceeași pagină el se aprinde și fulgeră, când menționează „liberos pestilentos, ai calvinilor.”¹⁰⁾

Peste un secol și mai bine după luterani, calvinii au scos și ei la lumină un catechism în limba română, în care însă, înfruntându-se pe față ritul oriental, sînt combătute sacramentele, icónele, posturile etc.¹¹⁾

O traducere românească a catechismului lui Luther n'ar fi fost atât de scandalosă, doctrina marelui reformator, în genere, diferind puțin de cea ortodoxă; și totuși este de crezut, d'o cam dată à-priori, că „jupânul Hanes Benckner, s'a abținut dela o asemenea perfidiă, mărginindu-se de a publica o simplă traducere românească după vre-un catechism în us la creștinii resăriteni, întocmai după cum a făcut mai târziu „jupânul Lucas Hirscher, în privința Omiliarului.

§ 6. Între numeroasele catechismuri ale bisericii grece, cel mai elementar, cel mai simplu și mai clar tot o dată, cel mai puțin supus controversei, este o mică expozițiune a credinței creștine: *ἐκθεσις σύντομος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, compusă după sînții Ciril de Alexandria și Anastasiu de Antiochia, probabilmente de către sântul Maxim în secolul VII, dar atribuită une-ori, pôte pentru mai multă autoritate, lui Ioan Crisostom.

Ea există în diferite manuscrise grece cu variante. Unele se încep, bună oră:

10) Cipariu, *Acte și fragmente*, Blaj, 1855, p. 11.

11) *Ibid.* p. 9.

Ἑρώτησις. Ποίας θρησκείας εἶ ;
 Απόκρισις. Χριστιανός etc.,

altele :

Ἑρώτησις. Ποίας θρησκείας εἶ ἄνθρωπε ;
 Απόκρισις. Χριστιανός εἰμι....¹²⁾

Acest catechism a fost cel întâiū, pe care l'aū adoptat și l'aū tradus Slavii meridionali în urma creștinării lor dela Greci, și 'l conservă într'un prețios manuscris tocmai de pe la anul 1100.¹³⁾

Dela Slavii, același catechism, ca cel mai lesne de înțeles și cel mai ușor de învățat, a trecut în urmă la Români; și este mai mult decât probabil, că el anume, ér nu altul óre-care, a fost cel tipărit romănesce la 1560 în Brașov de cătră Hanes Benckner, cu atât mai virtos că nu se deosebesce mult de catechismul cel mic al lui Luther.

§ 7. Eī bine, în manuscrisul lui popa Grigorie, pe pag. 196 —216, noi găsim tocmai catechismul lui Ciril și Anastasiū, pe care preutul din Măhaciu l'a copiat la 1607 după un original scris în limba tipăriturilor romăne din secolul XVI.

Copia este mult mai elegantă decât scrisórea cea obicīnuită a lui popa Grigorie; literele sīnt mai mari, mai îngrijite; inițialele, titlul general și cuvintele ΠΤΡΕΚΑΡΕ și ΡΖΣΡΟΥΝΣ sīnt scrise cu roșu; tóte imiteză, pīnă la un punct, caracterele de tipar, și ar fi interesant de a le compara cine-va în acéstă privință anume cu Evangeliarul lui Benckner dela 1560.

Popa Grigorie își dă tótă silința de a păstra intacte ortografia și fonetica textului copiat, astfel că—de exemplu—nicăiri nu figuréză *s*, ci numai *z*, și nicăiri *n* între vocale nu trece în *r*, afară numai de cuvīntul ннмернлк=*nimenilé*, care

12) Nessel, *Catalogus Codicum MSS. Bibliotheca: Vindobonensis*, Vindobonae, 1690, pars I, p. 243, 355.—Cfr. Fabricius, *Bibliotheca graeca*, Hamburg, 1807, t. 10, p. 597.

13) Sreznevskii, în Извѣстія Академіи Наукъ, t. 1, p. 89—96. — Jagić, în *Knjizevnik*, t. 3, Zagreb, 1866, 137.—Cfr. Kalaidovicz et Stroev, Описание рукописей гр. Толстова, p. 542, No. 16.

putea să fi fost scris așa și 'n prototip, căci se întrebuițeză și pe aîuri între Români, ba și la noi se ȳice *nimăruî*=*nimeni*; în propria adnotațiune însă, pusă la sfîrșit și unde el nu copiază pe nimeni, Măhăcénul nostru revine la dialect, scriind *чирн*=*cine*, măcar-că și aici, sub influința originalului, în care nu se găsește de loc *ε*, pune *ΣΗΛΕΛΕ* pentru *ΣΗΛΕΛΕ*.

§ 8. Să tragem conclusiunile din cele de mai sus.

Este sigur, pe temeiul unei mărturie istorice contimpurane, cumcă la 1560 s'a tipărit în Brașov, din inițiativa autorităților săsesci de acolo, un catechism în limba română.

După tóte probabilitățile, expuse mai sus în §-fii 5 și 6, acel catechism era o traducere după expozițiunea cea scurtă a credinței creștine de sântii Ciril și Anastasiu.

Nu e de cređut, că tot în secolul XVI și tot în Transilvania, când exista deja un exemplar tipărit, se va mai fi făcut o altă nouă traducere după același catechism.

Resultă dară, că 'Intrebarea creștinéscă, a lui popa Grigorie, care cuprinde tocmai compendiul sântilor Ciril și Anastasiu, și care, în același timp, nu este decât o simplă copią, reproduce anume catechismul românesc cel dela 1560.

§ 9. S'ar mai poté nasce cestiunea secundară: ce nevoe să fi avut óre preutul din Măhăciu de a copia o carte deja tipărită?

La 1607 edițiunea din 1560 cată să fi devenit de o raritate extremă.

Acéstă sórtă a avut'o de asemena catechismul cel dela Belgrad din 1642, care, deși doochiat prin calvinismul seú, totuși nu se mai găsia pe la 1657, abia peste cincispredecí aní, încăt a trebuit să se scóță o a doua edițiune; apoi astăđi ambele edițiuni sînt cu totul invisibile, mult mai rare decât Omiliarul dela 1580 și chîar decât Psaltirea lui Coresi.

Ajunge a spune, că d. Cipariu n'a fost în stare de a da un extract din acest catechism, căci în deșert l'a căutat pretutindení, după ce perduse la 1849 unicul exemplar cunoscut

din a doua edițiune, ér pe cea din 1642 nici a veđut'o vre-o dată.¹⁴⁾

Cu atât mai rar, fresce, trebuia să fi fost la 1607 catechismul cel din 1560, după o trecere de peste patru-đeci de ani, și—prin urmare—se înțelege dela sine că popa Grigorie apucase cea de'ntâiă ocașiune ce i s'a presintat pentru ca să-și tragă o frumoasă copią după vre-un exemplar străin.

§ 10. Dacă cercetările ce preced sînt corecte, atunci textul publicat mai la vale posedă marea valóre de a ne oferi prima carte tipărită romănesce, anterioră cu 17 ani faímóseí Psaltirí a lui Coresi.

Deși vechíu de peste trei secolí, acest catechism este scris totuși într'o limbă, care se aprópie fórte mult, și s'ar puté đice chíar că nu diferă de graíul actual al sătenilor din Téra-Romănescă și din regiunile învecinate ale Transilvaniei.

El ne presintă fără comparațiune mai puține dificultăți fonetice, morfologice, lexice și sintactice, decât limba propriă a lui popa Grigorie, măcar-că preutul din Măhacíu trebuia să fi fost încă copil în anul când acest text eșia la lumină din téscurile Brașovului.

S'ar puté dară afirma în cunoscínță de cauză, că pe la jumătatea secolului XVI limba romănă înfățișea diverse straturí, unele mai ínapoiate, altele mai ínainte, între carí exista deja stratul cel devenit astăđí, aprópe fără nici o schimbare, limbă t i p i c ă a Romănului.

În catechismul din 1560 pínă și finalul *u* nu se mai vede nicăirí, abia-abia persistând în *cumu* și *cându*, dar și aci nu tot-d'a-una.

14) Cipariú, *Crestomatia*, p. XXI, XXII.

АТРЪБАРЪ КРЕЩИНЪСКЖ.

Атрѣбарѣ. Крещиннь ецин.

Рхспоунсь. Крещиннь.

А. Кареле ммѡа крещиннь.

Р. Ѡмоуль крещиннь асте ачела ммь чинне А ХС. крѣде. ши
вѣлж коумь сзнтъ токмѣале. крѣде ертьчюнѣ пжкателорь
ДЕЛА ТАТЗЛЪ СФНТЬ ДОМНЕЗЕОУ КЗ И СЕ ВА ДА А ХАРЬ ПРЕА
ИС ХС.

А. Дѣла чинне те кемн крещиннь.

Р. Дѣла ХС.

196. А. Коу че | верн адевхра кз ецин крещиннь.

ÎNTEBARÉ CREȘTINĂSCĂ.

Întrebaré. Creștină ești?

Răspunsă. Creștină.

Î. Carele omol creștină?

R. Omulă creștină iaste acela omă cine în Hs. crede, și viază
cumă săntă tocmélele; crede ertăciună păcateloră dela Tatălă sfântă
Domnezeu că i se va da în hară preîn Is. Hs.

Î. Dela cine te chemi creștină?

R. Dela Hs.

Î. Cu ce veri adevăra că ești creștină?

Р. Коу ачѣа кз м'ам ботезать. ꙗ поумеле татълоуи ши
фїюлоуи ши ахоулоуи сфнть. ши крезь. ꙗ ис хс.

ꙗ. Коу ман моуать. коу че вери адевзра.

Р. Коу ачѣа кз шїоу рзджчина креиинжтжцїен.

ꙗ. Кжте лоукроуре трекоуаше сж цїи шмоуал креииннь.

Р. Чинчи лоукроуре.

198* ꙗ. Ка|реле-сь ачѣлѣ.

Р. Де лтзи зѣче поржнчѣле але лоуи домнезеоу. ꙗ доа
креинца креиинѣскж. ꙗ треа татъл ностроу. ꙗ патра
ботезоуль. ꙗ чинчѣ коуминекжтоура.

ꙗ. Пре чине шь дѣде домнезес. зѣче коувинтеле сале а-
фарж.

Р. Пре Мωυσι пррокъ пре доаω табле де пїатрж ꙗ врзхоуа
моунтѣашн де Синае.

ꙗ. Зи чѣле зѣче коувенте.

199. [Р.] Де лтзи еоу сзнтъ домноуа | домнезеоу ал тзоу пре
лжнж мене домнезеш стрїини сж нанки. ꙗ доа поумеле

*) Din scăpare de vedere, după pagina 196 pagina următoare s'a numerotat în manuscris: 198.

R. Cu aceia că m'am botezată în numele Tatălui și Fiului și Du-
hului sfântă, și creză în Is. Hs.

Î. Cu mai multă, cu ce veri adevăra?

R. Cu aceia că știu rădăcina creștinătăției.

Î. Câte lucrure trebuiaștă să știi omulă creștină?

R. Cinci lucrure.

Î. Carele-să acélé?

R. De întâi, zéce porâncéle ale lui Domnezeu; a doa, credința
creștinescă; a trefa, tatălă-nostru; a patra, botezulă; a cincé, cumi-
necătura.

Î. Pre cine-șă déde Domnezeu zéce cuvintele sale afară?

R. Pre Moysi prorocă pre doao table de piatră în vrăhul
muntelui de Sinae.

Î. Zi céle zéce cuvente.

R. De întâi: eu sântă Domnul Domnezeu al tău; pre lângă мене
domnezei striini să n'aibi. A doa : numele Domnului Domnezeului tău

ДОМНЪАШИ ДОМНЕЗЕОУЛОУИ ТЗОУ Л ХАРЬ СЗ НОУ—ЛЬ АИ ПРЕЛ
 ГОУРА ТА КЗ НЕВИНОВАТЬ НОУ ВЕРИ ФИ. Я ТРЕА СЗРБЪЗЖ
 ДОУМЕНЕКА. Я ПАТРА ТАТЬ-ТЗОУ ШИ МОУМЖ—ТА ЧИНСТЪЦЕ-И
 СЗ ВЕРИ СЗ АИБИ ЗИЛЕ МОУАТЕ ШИ БОУНЕ ПРЕ ПЖМЖИТЬ. Я
 ЧИИЧЪ СЗ НОУ ОУЧИЗИ. Я ШАСЕ СЗ НБ ФІИ КОУРВАРИ. Я ШАП-
 200. ТЪ НОУ ФОУРА. | Я УПТА СЗ НОУ ФІИ МЪРТОУРІЕ СТЪЖМЕЖ
 ВЕЧИНОУАШИ ТЗОУ. Я НВА СЗ НОУ ПОФТЕЦИ КАСА ВЕЧИНОУЛОУИ
 ТЗОУ. Я ЗЪЧЪ СЗ НБ ПОФТЕЦИ ВЕЧИНЪАШИ ТЗЪ НЕЧЕ МОУА-
 РЕ—И. НЕЧЕ ФАТА—И. НЕЧЕ ФЕЧОРОУА. НЕЧЕ БОЪАЬ. НЕЧЕ КАЛОУАЬ.
 НЕЧЕ НЕМИКА ЧЕ АСТЕ АА АШИ.

Л. АШИ СЗ ГЪЗИМЪ ДЕПРЕ ХАСНА ЧЕАУР ЗЪЧЕ КОУВИНТЕ АЛЕ
 ЛОУИ ДОМНЕЗЕЪ. ДЕРЕПТЬ ЧЕ—ШИ ДЪДЕ ДОМНЕЗЕЪ ЗЪЧЕ КОУ-
 201. ВИНТЕЛЕ САЛЕ АФАРЖ СЗ НЕ ПРЕНТРОУ АЛЕ | ИСПЪЗИМЪ.

Р. НОУ ДЕРЕПТЬ АЧЪА КЗ НИМЕРИАЪ НОУ ЛЕ ПОАТЕ ЛПЛЪ ДЕ-
 ПЛИНЪ.

Л. ДАРЖ ДЕРЕПЧЕ ЛЪЪ ДАТЬ АФАРЖ.

Р. ДЕРЕПТЬ ТРЕИ ФОЛОСЪРЕ. ФОЛОСОУА ДЪЛЪТИ КОУМ НОИ ПЖ-
 КАТЕЛЕ НОАСТРЕ. СЗ ЛЕ ПОТЕМЪ КЪНОАЦЕ ДЕЛ ЕИ ПРЕ НОИ СЗ
 НЕ СМЕРИМЪ. ШИ СЗ МЪРЦЕМЪ АА ВРАЧЮ АА ІС ХС. ЯЛЬ ДОНЛЕ
 ФОЛОСЪ. КОУМЪ НЕ ДЪДЕ ЗЪЧЕ КОУВИНТЕЛЕ САЛЕ СЗ ЛЪЖЦАМЪ

în harŭ să nu-lŭ ȳaŭ preîn gura ta, cã nevinovatŭ nu veri fi. A treia :
 sãrbézã dumeneca. A patra : tatã-tãu ŝi mumã-ta cinstêŝte-i, sã veri
 sã aibi zile multe ŝi bune pre pãmãntŭ. A cincé : sã nu ucizi. A
 ŝase : sã nu fii curvari. A ŝapté : nu fura. A opta : sã nu fii mâr-
 turie strãmbã vecinului tãu. A noa : sã nu poŝteŝti casa vecinului
 tãu. A zécé : sã nu poŝteŝti vecinului tãu nece muŝare-i, nece fata-i,
 nece fecoruŭ, nece boiŭŭ, nece calulŭ, nece nemica ce ȳaste al lui.

Î. Îani sã grãimŭ depre hasna celor zéce cuvinte ale lui Dom-
 nezeu, dereptŭ ce-ŝi déde Domnezeu zéce cuvintele sale afarã, sã ne
 prentu ȳale ispãsimŭ.

R. Nu dereptŭ acéia, cã nimerilé nu le poate împlé deplinŭ.

Î. Darã derep-ce léu datŭ afarã?

R. Dereptŭ trei folosure. Folosul dãintãi : cum noi pãcatele noa-
 stre sã le potemŭ cunoaŝte, deîn ei pre noi sã ne smerimŭ ŝi sã
 mérgemŭ la vracŭ la Is. Hs. Alŭ doile folosŭ : cumu ne déde zéce

202. ФАПТЕ БОУНЕ КРЕЦИНИЛАР. | ШИ ВНАЦЖ БОУНЖ. Я ТРЕА ФОЛОСЬ.
КОУМ ВАМЕНИ ФЪКЖТОРИ ДЕ РЖОУ СЪ СЕ ЛТОАРКЖ КЪТРЖ
ДОМНЕЗЕС.

Л. ДѢКА НѢС ДАТЬ ДОМНЕЗЕС КВЕНТЕЛЕ САЛЕ АФАРЖ СЪ НЕ
ИСПЪСИМ ПЕЛТРС АЛЕ. ДАРЖ ПРЕН ЧЕ НЕ ВЪЗМЪ ИСПЪСИ.

Р. ПРЕЛ КРЕДИНИЦА ДЕРѢПТЖ.

Л. ЧЕ НЕ ЛВАЦЖ ПРЕ КРЕДИНИЦА ДЕРѢПТЖ.

Р. ЕВГЛІА.

Л. ЧЕ Е ЕВГЛІА.

203. Р. БОУНЖ ВЕСТИРЕ ШИ ВЕСЕЛІЕ ДЕЛА ТАТЪЛАШ СФНТЬ | ДОМНЕЗЕС
КОУМ НОАМ НЕ ВА ЕРТА ТОАТЕ ПЖКАТЕЛЕ ДЕРЕПТЬ ІС ХС.

Л. ПРЕ ЧИНЕ ШЪ ДѢДЕ ДОМНЕЗЕС ЕВГЛІА СА АФАРЖ.

Р. ПРЕ ФІЮ-ЛШИ ЧЕЛЪ СФНТЬ. СЪ ПРЕ ЧИНЕ (?) ПОРЖИЧИ НОАМ
БОУКОУРІЕ ШИ МИАЖ ШИ ЕРТЖЮНѢ ПЖКАТЕЛАР.

Л. ЧЕ Е ДАРЖ КРЕДИНИЦА ЧѢА ЧЕ НОАМ ТРЕБОУАЩЕ СЪ НЕ ИСПЪСИМ.

204. Р. ПЖДѢЖДЕ Л МИЛА ТАТЪЛАШ СФНТЬ ДОМНЕЗЕС ДЕРЕПТЬ МОАР-
ТѢ ФІЮЛШИ ЧЕЛЪ СФНТЬ.

cuvintele sale să învățămǎ fapte bune, creștinilor, și viață bună. A treia folosă : cum oămeni făcători de rău să se întorcă către Domnezeu.

Î. Déca néu datǎ Domnezeu cuventele sale afară să ne ispăsim peîntru iale, dară pren ce ne vămǎ ispăsi ?

R. Preîn credința deréptă.

Î. Ce ne învață pre credința deréptă ?

R. Evanghelia.

Î. Ce e evanghelia ?

R. Bună vestire și veselie dela Tatălǎ sfântǎ Domnezeu, cum noao ne va erta toate păcatele dereptǎ Is. Hs.

Î. Pre cine-șǎ déde Domnezeu evanghelia sa afară ?

R. Pre fiu-lui celǎ sfântǎ, să pre (?) cine porânci noao bucurie și milă și ertăciuné păcatelor.

Î. Ce e dară credința cěia ce noao trebuiaște să ne ispăsim ?

R. Nádéjde în mila Tatălui sfântǎ Domnezeu dereptǎ moarté fiu-lui celǎ sfântǎ.

Л. Зи крединца чѣс фзкѣтъ вѣ. апслъ.

Р. Капъ дилткн де. фapta лoуміен.: Крезъ лтрѣ доумне-
зеѣ л татъль поугѣрникоуль фзкъторюл черюлѣи ши аль
пзмжнтѣлѣи вззоутелѣурь ши невззѣтелѣур. Кап ал домле де
скѣмпарт. Ши лтроу оуноуа домнѣ ис. хс. фїюль лѣи дом-

205. незеѣ че-оу нжскоутѣ диннѣрж. | лсж де л татъль нжскоут
млннте де тоате вѣкѣре, лѣминж дела лѣминж домнезеѣ
дерептъ дел домнезеѣ дерептъ. нжскоут лсж нефзкѣтъ
оуноуль коу татъ. прел чине тоатѣ фзкоуте скнтѣ дерептъ
нон ѡаменїи. ши дерептъ испзсенїе нoлстрж в[нн]тѣл дел
черю. ши лoу нжскоутѣ дел дхoуль сфнтѣ. ши л Марїа

206. фатъ ѡмъ фоу. рзстикннтоу-сѣс дерептъ нон соуптъ Пн-
латъ дел Понтъ. киноунтъ ши лгропатъ ши лѣнсе а треа
зи. доупж скриптоурь ши сж соун л черю ши шздѣ а де-
рѣпта татълѣи. ши тарж вене-ѡа коу слаѡж а жоудека вїи
ши морцїи. кж лпжржцїа лoун нoу лсте вѣрзшенїе. Капъ
ал трене де сфнцїе. Ши л дхoуль сфнтѣ домнѣа че вїи

207. фаче. лсж дела татъль вине ши л татъль ши | л фїюл сж
не лкинжмъ ши сж слжвимъ. коумъ лoу гржнтѣ прорѡчїи

Î. Zi credința céu făcută 12 apostoli.

R. Capă diintăi de fapta lumiei: creză întru Dumnezeu în tatălă
puterniculă făcătorulă ceriului și ală pământului, văzuteloră și ne-
văzutelor. Cap al doile de scumparăt: și întru unul domnă Is. Hs.
fiulă lui Domnezeu, ce-u născută dinioră, însă deîn tatălă născut
mainte de toate vécure, lumină dela lumină, Domnezeu dereptă deîn
Domnezeu dereptă, născut, însă nefăcută, unulă cu Tată, preîn cine
toate făcute sântă; dereptă noi oamenii și dereptă ispăsenie noastră,
venit'au deîn ceră și au născută deîn Duhulă sfântă, și în Mariia
fată omă fu, răsticnitu-séu dereptă noi suptă Pilată deîn Pontă,
chinuită și îngropată, și învise a treia zi după scriptură, și să sui
în ceră și șadé a-derépta Tatălui, și iară vene-ѡа cu slavă a judeca
viii și morții, că inpărățїia lui nu iaste obrășenie. Capă al treile de
sfınție: și în Duhulă sfântă Domnul ce vii face, însă dela Tatălă
vine și în Tatălă și în Fiulă, să ne închinămă și să slăvimă, cumă
au grăită prorocii, și într'una sfântă a săborului apostoliloră besé-

ШИ ДТР'ОУНА СФНТЬ А СКВОРВЛОУИ АПСНАЛОРЬ БЕСЪРЕКА, МЖР-
ТОУРНСЪЩЕ ОУД БОТЕЗЪ СЪ СЪ ПАРТЕ ПЖКАТЕЛЕ. АЩЕПТЬМЪ
СКОУЛАТОУЛЬ МВРЦИЛОРЬ ШИ ВЕР ФИ ВЮУ Д ВЕЧІЕ АМИНЬ.

Д. ЧЕ АСТЕ А ТРЕА ПАРТЕ ЧЕ ТРЕКОУАЩЕ КРЕЩИНОУАВИ. СЪ
ЩІЕ.

Р. АСТЕ ТАТЬВАЪ НОСТРОУ ЧЕ-ОУ ДВЪЦАТЬ ДСОУШЪ ІС. ХС. ПРЕ
208. АПСИ, МАДЕН. 51. ШИ ДУКЪ НЕ. |

Д. ЗИ УЧЕ-НАШЪ РЪМЖИЪЩЕ СЪ ДЦКАЪЦЕМЪ.

Р. ТАТЬВАЪ НОСТРОУ ЧЕ ЕЩИ Д ЧЕРЮ. СФНЦЪКСКЖ-СЕ НОУМЕЛЕ
ТЗОУ. СЪ ВІЕ ДПЪРЖІЕ ТА ФІЕ ВОА ТА КОУМ Д ЧЕРЮ. АША
ШИ ПРЕ ПЖМЖИТЬ. ПИТА НОАСТРЖ СЪЦІВСЖ ДЖ-НЕ НОАА АСТЖЗИ.
ШИ ПАРТЬ НОАА ГРЕШАЛЕЛЕ НОАСТРЕ. КОУМ ЕРТЪ[МЪ] ШИ НОН
ГРЕШНИЦААВР НОЦРИ. ШИ НОУ НЕ ДОУЧЕ Д НЖПАСТЕ ЧЕ НЕ ИЗ-
БЖВЪЩЕ ПРЕ НОН ДЕ ХИКАЪНОУА. КЪ А ТА Е ДПЪРЪЦІЕ ШИ
ПЪТЪРЪКЪ ШИ СЛАВА Д ВЕЧІЕ АМИНЬ.

209. Д. КЪТЕ | РЪНДОУРЕ ДЕ ЛОУКРОУРЕ СЪ НЕ КОУПРИИДЕМЪ Д
РОУГЖЧЮНЕ.

Р. ДООА.

Д. КАРЕЛЕ-СЪ АЧКАЪ.

reca, mărturiseste un botez, să să iarte păcatele, așteptăm scula-
tul morților, și ver fi viu în vecie, amin.

Î. Ce iaste a treia parte ce trebuiaște creștinului să știe?

R. Iaste tatălă-nostru, ce-u învățatū însușū Is. Hs. pre apostoli,
Mathei 16 și Luca 55.

Î. Zi oce-nașū rumânește să înțelegemū.

R. Tatălū nostru ce ești în cerū, sfīntescā-se numele tău, să vie
inpārāție ta, fie voia ta cum în cerū așa și pre pāmāntū, pita noa-
strā sășiosā dā-ne noao astāzi, și iartā noao greșalele noastre cum
ertāmū și noi greșiților noștri, și nu ne duce în nāpaste, ce ne iz-
bāvește pre noi de hielēnul, că a ta e inpārāție și putéré și slava
în vecie, amin.

Î. Cāte rāndure de lucrure să ne cuprindemū în rugāciune?

R. Doao.

Î. Carele-sū acélé?

Р. Милкоуитоура ши датоул де харь.

Л. Че асте милкоуитоура ши датоул де харь.

Р. Милкоуитоура. асте ачѣа кзндь черемь чева дела домнезеш ши авемь греоу ши невонж ноастрж. сфнтъ ноумеле ал лоуи пре ацоуторю сз-ль кемжм.

210. Л. Че е датоуль | де харь.

Р. Датоуль де харь асте ачѣа кзндюу не адоучемь аминте де тоате фаптеле боуне але лоуи домнезеоу ши азъмь харь лоуи преѧ хс.

Л. Кзте лоукроуре требоуескъ сз фіе л роугзчюне.

Р. Чинчи лоукроуре. Делтзи поржнчѣлеле. кз домнезеоу. аоу поржнचितъ ши аоу азсать сз роугжъмь. И долъ фзгж-

211. доунтоу-нѣоу кз не ва пре нон аскоулта. И треа креди|нца кз тоате фзгжадоуитсриле лоуи домнезеш коу креди|нцъ. ноуман сз ле поутемь коупринде ла нон. И патра чѣрере греш ши невоне соуфлетоулоуи ши троупоулоуи. И чинчѣ л ал коуи ноуме требоуаѣе сз чѣремь сз вери сз цїи ноуман ноумеле лоуи ис. хс.

Л. Кзте чѣрери сзнтъ л татъль нвстрюу.

R. Milcuitura și datul de harü.

Î. Ce ȳaste milcuitura și datul de harü?

R. Milcuitura ȳaste acēia, cāndü ceremü ce-va dela Domnezeü, și avemü greü și nevoiā noastră sfântü numele al lui pre ag'utorü sa-lü chemām.

Î. Ce e datulü de harü?

R. Datulü de harü ȳaste acēia, cāndu ne aducemü aminte de toate faptele bune ale lui Domnezeu și dāmü harü lui prein Iis.

Î. Cāte lucrure trebuescü să fie în rugăciune?

R. Cinci lucrure. Deintāi porāncēlele, cā Domnezeu au porāncitü și au lāsātü să rugāmü. A doao, fāgāduitu-nēu cā ne va pre noi asculta. A treia, credința cā toate fāgāduiturile lui Domnezeu cu credința numai să le putemü cuprinde la noi. A patra, cērere greu și nevoie sufletului și trupului. A cincē, în al cui nume trebuiaște să ceremü să veri să știi, numai numele lui Is. Hs.

Î. Cāte cēreri sântü în tatälü-nostru?

212. Р. Шапте чѣрери сзнтѣ. трен—съ днѣ але де вѣаца | де вѣккѣ.
патроу чѣрере депре вѣаца ачещи лѡуми
Л. Че асте а патра парте че тревоуаше сз цѣе крециноуѣ.
Р. Ботезоуѣ коум лоу скрнсь сфнтоуѣ. мѡ. еуг. листѣ (*sic*)
капѣ маи апон. оунде зисе домноуѣ доумнезеоуѣ ностроу ис. хс.
пжсацн л тоатж лоумѣ лвзцацн толте лимбиле ботезацн
л ноумеле татѣлоуи сфнтѣ. ши тарж зиче л еугѣе лоуи
213. Марко | капѣ маи апон. чинне ва крѣде ши ва фн ботезагѣ
испзснтѣ ва фн. чинне тарж ноу ва крѣде перитѣ ва фн.
Л. Че асте а чинчѣ парте че тревоуаше крециноуѣлоуи сз
цѣе.
Р. Коуменекжтоуѣра дела прѣстоль. че асте скрнсь де сфнцн
евганстн. мѡ. рѣ. мр. зѣ. лоук. рѡ. ши сфнтоуѣ Павель
ансалѣ.
Л. Зи чѣле коувинте.
214. Р. Домноуѣ | домнезеоу ис. хс. доупж чинж лw w пнтж ши
блгословн. ши фржмсе ши дѣде оученичлвр сзн. ши зисе
лоуацн ши мжнкацн. кз ачеста асте троупоуѣ мѣеоу. че се

R. Șapte cereți sântu: trei-sü diin ȳale de viața de vécü, patru
cérere depre viița a acești lumii.

Î. Ce ȳaste a patra parte ce trebuiaște sã știe creștinul?

R. Botezulü, cum au scrisü sfântul Măthei evanghelistü capü
mai apoi, unde zise Domnul Dumnezeulü nostru Is. Hs.: pâsați în
toată lumé, învâțați toate limbile, botezați în numele Tatălui sfântü;
și ȳară zice în evanghelie lui Marco cap mai apoi: cine va créde
și va fi botezatü — ispăsitü va fi, cine ȳară nu va créde — peritü
va fi.

Î. Ce ȳaste a cincé parte ce trebuiaște creștinului sã știe?

R. Cum necătura dela préstolü, ce ȳaste scrisä de sfântii evanghe-
listi Măthei 106, Marco 64, Luca 109, și sfântulü Pavelü apostolü.

Î. Zi céle cuvinte.

R. Domnul Dumnezeu Is. Hs. după cinä lo o pitä și blagoslovi și
främse și dôde ucenicilor säi și zise: luați și mâncați, că acesta ȳaste
trupul micu, ce se dêde dreptü voi; acăsta faceți cândü veți face

ДѢДЕ ДЕРЕПТЬ ВОИ. АЧАСТА ФЛАЦЕЦИ КЗНДЬ ВЕЦИ ФЛАЧЕ ПОМѢНА
 МѢ. АШИШДЕРЕ ШИ ПЖХАРЬ ЛОУW ДОУПЖ ЧИНЖ ШИ БЛГОСЛОВИ.
 ШИ ДѢДЕ ОУЧЕНИЧНАWR СЗИ. ШИ ЗИСЕ БѢЦИ ТОЦИ ДЕ.Р'ГР'ЖИСЬ.

215. АЧЕСТА АСТЕ СИНЦЕЛЕ МІЕОУ ДЕ АѢЦЕ НОЛW. ЧЕ СЕ ВА ВЗРСА
 ДЕРЕПТЬ ВОИ. ДЕРЕПТЬ МОУЦИ СЗ ВЪ СЕ АРТЕ ПЖКАТЕЛЕ АЧАСТА
 ФЛАЦЕЦИ ПОУРОУРНЛѢ. КЗНДЬ ВЕЦИ ФЛАЧЕ ПОМѢНА МѢ:

СКРИС'АМ ЕС ПОПА ГРИГОРІЕ ДИЛ МЖХАЧЮ. Л ЗНАЛЕЛ АСИ БАТѢРЬ
 БОУЛДОУЖАРИО КРАЮ. КАРТЕ ЧИРИ СЗ ВА ЛТРЕКА КОУ АЛТОУА СЗ
 ЦІЕ РХСИШДЕ. ТРЖ НОУМЖРОУА АНЛWR. ДЕЛА ЯДАМ. З. Р. ЕІ.

216. АИ. ДЕЛА НАЦЕРѢ АСИ ХС. Л. Х. З. АИ.

poména mé; aşişdere şi pâharü luo după cinâ şi blagoslovi şi déde
 uconicilor săi şi zise: béþi deintr'ânsü, acesta îaste singele mieu de
 lége noao, ce se va vărsa dereptü voi dereptü mulþi să vă se îarte
 păcatele; аéasta faceþi pururilé cândü veþi face poména mé.

Scris'am eu, popa Grigorie diin Mâhaciü, în zilele lui Batărü Bul-
 dujarü craþu, carte: ciri să va întreba cu altul, să ştie răspunde; iară
 numărul ailor dela Adam 7115 ai, dela naşteré lui Hs. 1607 ai.

NOTANDA

1. finalul *u* întreg numai în *коумс* (202) și *кзндоу* (211) câte o singură dată, ér pe alții tot-d'a-una *ь=ъ*.

2. *л* întrebuintat ca nasală vocală numai în *ин*: *оул* (208) și 'n compusele cu *ин*: *дел* (202, 206, 207), *дзлтзи* (202), *длтзи* (205), *делтзи* (211), *делтр'жнсь* (215), *предн* (196, 200, 203, 206, 211), *пелтрс* (203), dar și *прен* (203), *пентроу* (201).

3. *-ен-* = actualul *-ин-*: *квенте* (199, dar 201, 214: *коүвинте*), *квентеле* (203, dar 198, 201, 202: *коүвинтеле*), *коүменекжтоура* (214, dar 199: *коүминекжтсра*), *доүменек* (200), *мене* (200).

4. confuziunea între *o* și *u*: *доүмнезес* (205), *доүмнезеоуль* (213) și *домнезеоу* (196, 198 etc.), *домнезени* (200), *домнезеоулуи* (200), *уммоль* și *умоуль* (196), *потемь* (202) și *поүтемь* (212).

5. *з* pentru *o*: [не] *взъмь* [испжси] (203).

6. *ѣ* pentru *-e-*: *лцѣлѣцемь* (209) = *лцелѣцемь*, *моүнтѣлси* (199);

e pentru *-ѣ-*: *черемь* (210, dar 212: *чѣремь*);

e și x pentru -k sau -k: НЕВОИЖ [НОАСТРЖ] (210), НЕВОНЕ [СОУФЛЕТОУЛОУИ] (212), ИСПЪСЕНІЕ [НОАСТРЖ] (206), ЛПЗРЖЦІЕ [ТА] (209);

e pentru -i: ВЕНЕ-ВА (207), [ПАТРОУ] ЧКРЕРЕ (213, dar 212: ЧКРЕРИ);

i pentru -e: [сз] ЦІИИ [УМОУЛЬ] (197), dar pe aîurî: [сз] ЦІІЕ [КРЕЦИННОУЛ] (213).

7. i pentru x după s: СИЦЕЛЕ (215).

8. după ш:

z pentru e: ШЗДК (207);

î pentru ĭ: [ЧИНЕ]-ШЬ [Д'БДЕ] (199, 204, dar 201: ЧЕ-ШИ Д'БДЕ), ЛСОУШЬ (208).

9. oa bine conservat, afară de сзцівск (209) și ДИИИВРЖ (205);

а доав (211), dar și: а доа (198, 200), а нва (201).

10. aferesa vocalei pentru a înlătura hiatul: ЧЕ-ОУ ИЖСКОУТЬ (205), ЧЕ-ОУ ЛВЗЦАТЬ (208);

hiatul înlăturat prin contracțiune: РХСТИКНИТОУ-СКЪ (206).

11. alte particularități vocalice:

НЕЧЕ (201);

Д'ККА (203);

СТРІИИ (200);

АПОСТОЛЬ (205) la plural, dar și АПОСТОЛИ (208);

ДЕРЕПТЬ (201, 202 etc.), ДЕР'КПТЖ (203), ДЕР'КПТА (207), ДЕРЕПЧЕ (202);

а шасе (200), dar tot acolo а шаптк etc.

12. în catechism n între vocale nu trece nicî o dată în r, afară de ИИМЕРНАК (202), cfr. mai sus p. 96;

în adnotațiunea finală a lui popa Grigorie: ЧИРИ (216) = *cine*.

13. s(=dz) nu se întrebuintează nicăiri, ci numai z(=s), a-fară de cifra s=6 (208, 213).

14. o din va: ЛОУВ (215) și tot acolo chîar ЛВ [w ПИТЖ].

15. vocalisarea lui *n* prin următorul *i*: *ан, анавр* (216).
16. nevocalisarea lui *r* în aceeași pozițiune: *верн* [адевзра] (197), *верн* [фн] (200) etc., ér o dată chiar disparițiunea lui *i*: *вер'* (208).
17. alte particularități consonantice:
ашншдере (215);
жоудека (207), dar *афотору* (210);
рзстнкнтоту-скс (206) cu *-сн-* = *-gn-*.
18. *схнтъ* la prima persónă singulară: [еоу] *схнтъ* (199) și la a treia plurală: [фзкоуте] *схнтъ* (206);
 pluralul *схнтъ* redus la *съ*: *трен-съ* (212), *кареле-съ* (198).
19. formă triplă: *делтхи* (211), *длтхи* (205), *дхлтхи* (202).
20. nicăiri *ли*, ci numai *ли*: *лоуи домнезес* (199, 201 etc.).
21. pluralul cu *-ure*: *рхндору де лоукрору* (210), *лоукрору* (197 de 2 ori, 211 de 2 ori), *в'ксре* (206), *фолосре* (202).
22. genitivo-dativul femeesc cu *-iei*: *лоумиен* (205), *крецин-нхтжциен* (198).
23. dupla articulare în construcțiunea substantivului cu genitivul: *ноуме-ле ал лоуи* (210).
24. întrebuintarea corectă a articlului *al*: *алъ домле* (205), *л з'чч'к* (201), *фзккторюл черюлши ши алъ пзмжнтслши* (205), *коувинте але лоуи домнезес* (201), *флптеле коуне але лоуи* (211), *ал коуи ноуме* (212) etc.;
- articlul prepositiv *al* contopit cu substantivul ce precede, ca și când ar fi postpositiv: *з'чче коувинте-але сале* (198, 201, 202) = *cuvinte ale sale*;
- al* cu sens neutral: *немнка че асте ал лши* (201).
25. amplificativul *-a* lipsesce la ordinalul masculin: *алъ домле* (202, 205), *ал тренле* (207), dar se adaugă la: *ниме-рнл'к* (202), *поурорнл'к* (216), nu însă la *ашншдере* (215).

26. ordinalul feminin luat în sens neutral : А ТРЕА ФОЛОСЬ (203).

27. *ei* pentru *ele* : ПЪКАТЕЛЕ НОАСТРЕ СЪ ЛЕ ПОТЕМЪ КОУНОАЩЕ ДЕЛ ЕИ (*sic*) ПРЕ НОН СЪ НЕ СМЕРИМЪ (202).

28. participiul substantivat : ДАТОУЛЬ [ДЕ ХАРЬ] (210, 211), ФАПТА [ЛОУМІЕН] (205), СКОУЛАТОУЛЬ [МВРЦИЛОРЬ] (208);
СКВМПАРЬТ (205), prin egorie grafică pentru СКВМПАРАТ?

29. perfect arcaic : ЛВИСЕ (207), ДЪДЕ (199, 204), dar nicăiri ФЪЧЕ, ci numai ЛОУ ФЪКОУТЬ.

30. substantiv nearticulat după *tot* : ТОАТЕ ВЪКСРЕ (206).

31. construcțiunea cu pronumele enclitic : НЕЧЕ МОУАРЕ-И, НЕЧЕ ФАТА-И (201).

32. propagațiunea prepozițiunii : ЛА ВРАЧЮ ЛА ІСОУС (202).

33. propagațiunea pronumelui : ДК-НЕ НОАМ (209), НЕ НЪ-БЖВЪЩЕ ПРЕ НОН (209), НЕ ВА ПРЕ НОН ДСКОУАТА (211), НОАМ НЕ ВА ЕРТА (204).

34. КАРЕЛЕ ШМВА (196) = *care e omul*.

35. elipsa verbului ajutător : КИНОУИТЬ ШИ ЛГРОПАТЬ ШИ Л-КИСЕ (207).

36. condiționalul *să* nu e tot-d'a-una distins în scriere de reflexivul *se* : СЪ ВЪ СЕ АРТЕ (216) lângă СЪ СЪ ПАРТЕ (208).

37. *să* cu sensul latinului *si* : СЪ ВЕРИ (200, 216) = *dacă vreți*.

38. *pre* cu sensul ‘prin’, : ПРЕ ЧИНЕ-ШЬ ДЪДЕ? ПРЕ МОУСИ ПРЕ ДОАМ ТАБЛЕ (199), ПРЕ ЧИНЕ-ШЬ ДЪДЕ ДОМНЕЗЕС ЕВАГГЕЛІЕ (204);

pre cu sensul ‘pentru’, : ПРЕ ЛОУУТОРЮ СЪ-ЛЬ КЕМЪМЪ (210);

pre de'naintea acuzativului : НЕ ЛВАЦЪ ПРЕ КРЕДИЦА (203);

pre cu prepozițiunea *de* în sens ‘despre’, : ЧЪРЕРЕ ДЕПРЕ ВІ-АЦА АЧЕЦІИ ЛОУМИ (213), СЪ ГРЗИМЪ ДЕПРЕ ХАСНА ЧЕЛВРЪ ЗЪЧЕ (201).

39. сз пре чине... ==? (204).
40. *cum cu sensul* ‘сă’, : коум нолу не ва ерта (204).
41. *a* = ‘ad’, : шздк а-деркпта (207).
42. *cine cu sens* ‘care’, : асте ачела шмь чине л хс. крѣде (196).
43. адевзра = ‘adeveri’, (197 de 2 ori).
44. манинте = ‘mai nainte’, (206).
45. *dativul pentru ablativ* : [сз нс пофтеци] вечинвалн [тзс нече моудре-н нече фатл-н] (201).
46. *inversiunea sintactică* : сз не прентроу але испхсимь (201), не ва пре нон аскоулта (211).
47. а та е лпзрьціе ши псткрк (209).
48. *iani* = lat. *en*, gr. *ἦνί* : ани сз грзимь (201).
49. *slavisme mai insolite* : пркстоль ‘tron’, (214), пнтж, пнта ‘păine’, (209,215), шче-нашь ‘tatăl-nostru’, (209).
50. *врзхула* (199) = sl. *врзхз* ‘virf’, dar deja cu trecerea lui *χ* în *f* : пофтецин (201 de 2 ori) = sl. похотѣти.
51. *мнакоунтоура* (210 de 2 ori) explicat prin: ачѣа кзндъ черемь чева дела домнезеѣ, dela *a milcui*, bohemesce *milko-wati* ‘a desmierda, caresser’,.
52. *ungurisme* :
hasna ‘folos’, = ung. *haszna* : хасна челур зѣче коуринте (201), cfr. tom. 1, p. 17;
 Боудоужарю (216) = ung. *Boldizsár* ‘Baltasar’,.
53. *хикакноула* (209), cfr. t. 1, p. 436, No. 92.
54. *mărturia că Românii nu înțelegeau limba slavică a bisericiei* : ши шче-нашь рсмжнѣще сз лцѣлѣцемеь (209).
55. *accentele sînt puse rar, generalmente cum se accenteză și astăzi*;

accentuațiune scădută : ачк'а (198), татк'а'оуи (198), фїю-
лоу'и (198), піатр'ж (199), а до'а (200), домнезеоу'оуи (200),
ан'и (201), ноумел'е (212), ч'ерер'е plur. (213);

accentuațiune urcată: ко'тезоу'а (199, dar 213 : वोते'зоу'а),
к'оувенте (199), к'оувинте (201), б'оукоу'іе (204), л'к'иннж'а
(208), р'оу'гж'а (211), р'оу'гж'ионе (210,211), к'оуменекж'тоу'ра
(214):

doă accente pe același cuvînt : креці'иноу'оуи (214), но'с-
тр'оу (199), ск'оу'латоу'а (208);

accentarea monosilabelor de'naintea altor cuvinte neaccen-
tate : кр'к'ае ш'и в'іазж (196), з'и ч'к'ае з'к'ае (199), ноу' ф'и
мкр'тс'ріе (201), ноу' ле пол'те (202), сз л'е потем'а (202),
з'и ч'к'ае коу'винте (214) etc., cfr. mai sus p. 64, No. 56.

56. *paieric* :

după *r* și *l*: моу'а'ть (198), моу'а'ци (216), моу'а'те (200),
ал'а'и (201, 210), ал'коу'и (212), ал'доиле (205), ал'тоу'а (216),
лскоу'а'та (211), мнл'коу'нтоу'ра (210 de 3 ori), Боу'а'доу'жар'а
(216), сзр'к'к'зж (200), моар'т'к' (204), мор'цін (207) мор'ци-
лор'а (208), поу'т'к'р'инкоу'а (205), мжр'тоу'рис'к'ще (208), лр'-
те (208), лр'те (216), ер'т'ьм'а (209), вер'фи (208), пар'те
(208), взр'са (216);

după *n*: сзн'ть (196), чин'чи (198), а чин'ч'к' (200), коу'-
вин'те (199,201,202), прен'че (203), кредин'ца (203), Пон'ть
(207), ржи'доу'ре (210), млин'те (211), поржн'ч'к'еле (211), мжн'-
каци (215), кжн'д'а (215), лтржн'с'а (215), син'ц'еле (215), și
după *m*: фржм'се 215);

după *p*: шап'те (212), шап'т'к' (200), шп'та (201), дереп'-
т'а (201, 202, 206, 207, 215, 216), дер'кп'тж (203), дереп'че
(202), дер'кп'та (207), фап'та (205), фап'те (202,211), скрип'-
тоу'рь (207), ащеп'т'ьм'а (208), și după *f*: поф'теци (201);

după *c*: рзстнк'инт8 (206).

57. ortografia Catechismului, generalmente, este mai con-
secinte decât a lui popa Grigorie;

multă predilecțiune pentru оу în loc de s:

ь se întrebuițeză d'o potrivă pentru ă și ă, une-orî chiar în același cuvînt: ТАТЬЯЛА=tatălă (196 etc.), ЛЕЖИМЫ=învățămă (202), АЩЕПТЬМЫ=așteptămă (208), dar la mijloc numai ca ă și la capăt numai ca ă, afară de ФАПТЬ (206), КРТЬ (209), СФЗНТЬ [КЕС'БРЕКА] (208);

fórte rar ж alternéză cu з, ca în ТАТЖЛА (203) lîngă ТАТЬЛА (196 etc.) saŭ КРЖ (214) lîngă КРЗ (207, 213), în genere ж fiind preferit la finea cuvîntului, unde з apare numai excepționalmente, dar figurând adesea și la mijloc, bună-óră tot d'a-una în cuvîntul ПЖКАТЕ etc.;

к și л sînt de tot rare, cel de'ntăiŭ întrebuițându-se sistematic în КРЗ și cel-alt în КТЕ, ér ambele alternând în КРТЕ (208) saŭ КРТЬ (209) lîngă ЛРТЕ (216).

58. o comparațiune între ortografia Catechismului și cea a lui Coresi, veđi mai jos pag. 118—119.

IV.

O PREDICA

— 1619 —

O PREDICA.

INTRODUCERE.

§ 1. Textul, pe care'l publicăm mai la vale, ocupă la finea manuscrisului pag. 232—46.

Este cea mai de pe urmă din scrierile lui popa Grigorie, opera bătrîneților sale, după aproape patru-șeci de ani de preuțiă.

Ca cuprindere, nu e ce-va nouă. Literatura teologică grăcă și cea slavică sînt pline de fel de fel de predice, omilie și comentare asupra orațiunii dominicale. Chiar romănesce, d. Cipariu posedă două foi de ΤΑΥΤΑ ΗΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΤΑΛΑΚ, într'un manuscris de pe la începutul secolului XVII.¹⁾ De aceiași natură e și lucrarea de față a lui popa Grigorie.

Ca limbă însă, acest text este de o însemnătate nespusă. E mai important decât chiar 'Legenda Duminiceî'. Afară de particularitățile proprie graiului dela Măhaciū, el se distinge prin nesce arcaisme romăne generale, pe cari nu le pôte găsi cine-va, grămădite într'un spațiu atât de restrîns, nici într'un alt monument din trecutul nostru literar.

1) Cipariū, *Chrestomatia*, p. 114. — Căt pentru limba acestuī manuscris, cfr. *Archiv pentru filologia și istoria*, Blaj, 1867, p. 433—6.

Deși scrisă la 1619, această predică ne presintă o limbă mult mai veche decât cea din publicațiunile lui Coresi și din Catechismul dela 1560.

§ 2. Dăm aci pe "Tatăl-nostru, al lui popa Grigorie în comparațiune cu cele trei texturi române, pînă acum cunoscute, ale orațiunii dominicale din secolul XVI:

1°. Din Catechismul dela 1560;

2°. Din Omiliarul lui Coresi;

3°. Scris cu litere latine de către marele logofăt moldovelesc Luca Stroici și comunicat la 1593 istoricului polon Sarnicki.

Din această scurtă comparațiune va resulta că:

1°. Coresi n'a făcut decât a reproduce la 1580 pe Tatăl-nostru dela 1560, modificându-l numai în ortografia;

2°. Textul lui Stroici este o redacțiune moldovenescă independentă, ce-va mai arcaică decât cea brașovenă;

3°. Textul lui popa Grigorie întrece pe toate prin conservatism lingvistic, păstrând pînă și pe *n* din *вѣ* = *vinie* = lat. *veniat*, pe care cele-lalte texturi l'au muțat deja în *sie* și care — pronunțat pînă astăzi în Banat și 'n Hațeg — ne întimpină, dintre vechile noastre tipăriture, numai în Pălia cea dela Orăștia din 1582.²⁾

CATECHISM 1560 :

ТАТЬЛЪ НОСТРОУ ЧЕ ЕЩИ Л
ЧЕРЮ. СФНЦЪСКЪ—СЕ НОУМЕЛЕ
ТЪОУ. СЪ ВІЕ ЛПЪРЖЦІЕ ТА ФІЕ
ВОЛ ТА КОУМ Л ЧЕРЮ. АША ШИ
ПРЕ ПЪМЪНТЬ. ПИТА НОАСТРЪ
СХЦІУСЪ ДЪ—НЕ НОАМ АСТЪЖИ.
ШИ ПАРТЬ НОАМ ГРЕШАЛЕЛЕ НОА-
СТРЕ. КОУМ ЕРТЪМЪ ШИ НОН ГРЕ-
ШНИЦАЛЪР НОЦРИ. ШИ НОУ НЕ

CORESI 1580 :

ТАТЪЛЪ НОСТРЪ ЧЕ ЕЩИ Л
ЧЕРИ СФНЦЪСКЪ—СЕ НОУМЕЛЕ ТЪЪ.
СЪ ВІЕ ЛПЪРЖЦІА ТА. ФІЕ ВОЛ
ТА КОУМЪ Л ЧЕРИ АША ШИ ПРЕ
ПЪМЪНТЬ. ПИТА НОАСТРЪ СХЦИ-
УСЪ ДЪ—НЕ НОАМ АСТЪЖИ. ШИ
ПАРТЪ НОАМ ГРЕШАЛЕЛЕ НОАСТРЕ,
КОУМЪ ЕРТЪМЪ ШИ НОН ГРЕШИ-
ЦИАЛЪР НОЦРИ. ШИ НЪ НЕ ДЪЧЕ

2) Cipariu, *Principie*, p. 144. — cit. *Chrestomatie*, p. 79.

ДОУЧЕ Ꙗ НЖПАСТЕ ЧЕ НЕ ИЗБЖ-
ВѢЩЕ ПРЕ НОН ДЕ ХИКАКНОУЛ.
КЪ А ТА Е ЛНЗРЖЦІЕ ШН НЖ-
ГѢРѢ ШН СЛВА Ꙗ ВЕЧІЕ А-
МИНЬ.³⁾

Ꙗ НЖПАСТЕ ЧЕ НЕ ИЗБЖВѢЩЕ ПРЕ
НОН ДЕ ХИТАКНСАЛ. КЪ А ТА Е
ЛНЗРЖЦІА ШН ПѢГѢРѢ ШН СЛА-
ВА Ꙗ ВЕЧІЕ АМИНЬ.⁴⁾

STROIICI 1593 :

Parintele nostru ce esti in ceriu, swincaske—se numele teu :
se vie inperecia ta, se fie voia ta, komu ie in ceru assa ssi
pre pemintu. Penia noastre secioase de noai astedei. Ssi iarte
noae detoriile noastre, cum ssi noi lesem detorniczilor nosstri.
Si nu aducze pre noi in ispite, ce ne mentuiaste de fitlanul.
Ke ie a ta inperecia ssi putara ssi cinstia in veczij vecilor.
Amen.⁵⁾

POPA GRIGORIE 1619 :

ТАТЪЛЪ НОСТРЪ ЧЕЛ ЧЕ ЕЩН Ꙗ ЧЕРЮРЕ. СЕ СФЕНЦѢСКЪ—СЕ НЪМЕЛЕ
ТЪХ СЪ ВІЛЕ ЛНЗРЖЦІА ТА. ШН СЕ ФІЕ ВОА ТА КА Ꙗ ЧЕРЮ ШН ПРЕ
ПЖМЗНГЪ. ПЪРѢ НОАСТРЪ СЪЦНУАСА ДЪ—У НОАУ АСТЪШН. ШН АЛСЪ
НОАУ ГРЕШАЛЕЛЕ НОАСТРЕ. КА ШН НОН АХСЪМЪ ГРЕШНИЦАСРЪ НОЦРН.
НЪ НЕ АЪЧЕ НОН Ꙗ НЖПАСТН. [ЧЕ НЕ ИЗБЖВѢЩЕ ДЕ]⁶⁾ ХИКАКНСА. КЪ
А ТА АСТЕ ЛНЗРЖЦІА ШН СЛА. ШН СЛВА Ꙗ ВЕЧІА ВѢКЪСАШН АМИНЬ.

§ 3. Dar arcaismele cele mai prețioase, fonetice, morfolo-
gice, lexice și sintactice, sint cuprinse nu în cele câte-va și-
ruri din Tatăl-nostru, unde ele nu puteau să încapă, ci în
explicațiunile lui popa Grigorie.

Le vom vedé mai jos în Notanda.

3) Mai sus p. 104.

4) Cipariu, *Chrestomatia*, p. 43.

5) Sarnicki, *Statuta y Metrica Przywiljeow Koronnych*, Cracovia, 1597, in f., p. 1223. — Cf. studiul meu : *Vięta și scrierile lui Luca Stroić*, București, 1864.

6) Cuvintele din parentesi s'au scăpat în textul orațiunii dominicale, dar rezultă din context.

FRATI DRAGI....

фраци драци асколтаци сфинта іевгліе че сз грѣацие домни-
елрѣс ввасгре де бине сокотѣци ши лваци аменте че грѣацие

232. ДОМНЕСЕС. |

ДОМНОУ ІС ХС АША ВНСЕ СЗ РОУГЪМЪС—НЕ. ІЕВГЛІЕ. ЛГРЪ ЛН-
ТРЪ ЧЕЛЮРЮЛЬ ТЪС ШИ ЛНКИДЕ ОУША ТА. ТАЪКОВАНИЕ ЧЕ СЕ
ВНЧЕ ЛЦЕЛЪЦЕРЕ АША ВНЧЕ. СЕ ТЕ ЛНКИШ ЛНГРЪРЕМА ТА.
ДЕ ТОАТЕ КЪЦЕТЕЛЕ ЛМІЕН ДЕШАРТЕ. ЕВГЛІЕ. ВНЧЕ РЛАГЪ—ТЕ
ТАТЪЛЪШ ДЕН ЧЕРЮ Л ФЪРИШЪС ШИ ТАТЪЛЪ ТЪС ВА ВЕДЪКЪ Л
ФЪРИШЪС ДА—ВА ЦІЕ АВАЕ. АЧЪ ВНЧЕ. ШИ ДОМНЕСЕС ВА ВЕДЪКЪ
ЛРЕМА ТА ФЪРЪ ДЕ ХНКЛЕНШЪСГЪ. ШИ ДА—ВА ЦІЕ Л ВЕДЪКЪ
ТЪТЪРЪРЪС. ЕВГЛІЕ. РЛАГЪНЪС—ВЪ. СЗ НЪ ГРЪЦИ Ш РЪС КА АЛТЕ

233. ЛНМБН ПАРЕ—ЛЕ АМЪ КЪ ЛНГРЪС МЪАТЕ КЪВЕНТЕ АЛЕ ЛОРЪ
ЛЪШЦИ ВОРЪ ФН. НЪ ВЪ АСЕМЪРЪРЕЦИ ЛОРЪ. АША ВНЧЕ НЪ КЪ
НРЕМА СЪ КЪЦЕЦИ АЛТЕ. Е КЪ ЛНМБА СЕ ГРЪЦИ Ш ГЪНДННЪС Л-
ТРЪЛЮРЕ. КА ЧЕА ФЪЦЪРННЧІН. КЪ НЪ ВЕРЕ ДОКЪНДН. ЕВГЛІЕ.

Frați dragi! Ascultați sfânta ievanghelie, ce să grăiaște domnieluru-voastre, de bine socotiți și loți amente ce grăiaște Domnețeu.

Domnu Is. Hs. așa ȃise să rugămu-ne, ievanghelie: “înră întru celariulú tău și închide ușa ta.” Tlăcovanie, ce se ȃice înțelegere, așa ȃice: se te închiȃi într’ărema ta de toate cugetele lumiei deșarte. —Evanghelie ȃice: “roagă-te Tatălui den cerú în furișu, și tatălú tău va vedé în furișu, da-va ȃie aľave.” Acé ȃice: și Domnețeu va vedé înrema ta fără de hiclensugu, și da-va ȃie în vedéré tuturoru. —Evanghelie: “roagându-vă să nu grăiți rău, ca alte limbi; parole amu că întru multe cuvente ale loru auȃiți voru fi; nu vă asemărareți loru.” Așa ȃice: nu cu irema să cugeți alte, e cu limba se grăești găndindu într’ăľure, ca ceľa fățarnícii, că nu vere dobăn-

- ШИ ТАТЪЛЪ ВОСТРЪС ЧЕ В'АРЪ ТРЕБОИ АНИТЕ ЛКЪ ДЕ ЧЕРШО-
ТЪА ВОСТРЪС. ШИ ДОМНЕВЕЪ ИЛРИМА ТА ШИ ЛНЦЕЛ'ЪЦЕ ТОАТЕ
КЪЦЕТЕЛЕ ТАЛЕ. ШИ В'ЕДЕ ТОАТЕ ФЪЦЪРИЛЕ ТАЛЕ. ШИ ПЛЕКАТЪА
ТЪЪ. АНТЕ ЛНКЪ ДЕ КЪВКНТЪА ТЪЪ. ЕУГЛ'Е. ЗИЧЕ. АША АМС СЪ
ВЪ РЪГАЦИ ВОН. ВОН БОТЕБАЦ'ИИ ЧЕ СЕЦИ Л НОМЕЛЕ ТАТЪЛЪШ
ШИ Ф'ЮЛЪШ ШИ ДХУУЛЪШ СФН'ТЬ, СЪ ЛНЦЕЛ'ЪЦЕЦИ ЧЕ ГРЪНИЦИ.
234. ШИ ЧИРЕ КЕМАЦИ. ЛНТЪРЪ АЦЮТОРИУЛЪ ТЪЪ. | ДЕ НЪ КЪ ИРИМА
СЕ НЪ СОКОТЕЦИИ КА ЧЕЛ ЛНТЪРЕКАЦ'ИИ. ЧЕЕ ЧЕ АЪ ЛНТЪ-
РЕКАТЪ ДЪПЪ ЧЛСТА АЪМЕ ДЪШАРТЪ ДЕ НЪ ВОРЪ СЕ ЛНЦЕ-
Л'ЪГЪ БИЛРЕЛЕ СЪЪ. ЕУГЛ'Е. ЗИЧЕ. ТАТЪЛЪ НОСТРЪ ЧЕЛ ЧЕ ЕЦИ
Л ЧЕРЮРЕ. А ЧЕ ШИ(?) ЛНЦЕЛЕИЧЪР'Ъ СЪФЛЕТЪЛЪШ, ШИ Л ИРЕМА
СЕ ЛРАЛЦИ АСЪПЪА ДЕ ЧЕРЮ. КЪ ДОМНЕВЕЪ. ЕЛЪ АЪ ФАПТЪ ЧЕРЮЛЪ
ШИ ПЪ[МЪ]НТЪЛЪ. ВЪЪЪТЕЛЕ ТОАТЕ ШИ МЪВЪЪЪТЕЛЕ. ЕЛЪ Ц'ЪЪ ДАТЪ
ТЪРЪНЪ. АНЛТЪР'О ФЪРЪНЕМНИКЪ. ЕЛЪ Ц'ЪЪ ДАТЪ ВЪРЪТЪТЕ. ЕЛЪ Ц'ЪЪ ДАТЪ
235. МК'ИИ. ШИ МЪРЪ. ШИ ПИЧОЛРЕ. СПРЕ СИЛА АЪШ СТА|И Л ПЪРЪЗНИЧТА
ЛЪШ СЕ ЛЪБИ ЛН Л'ЪЦ'Ъ ЛЪШ. КЪ ЕЛЪ Ц'ЪЪ ДАТЪ В'АЦА ШИ ВИЛЕ
КЪ САМЪ. ШИ ЧАС ДЕ МОРТЕ. ШИ ЛВ'ИЕРЕ ДЕЛ МОРТЕ. ШИ
ЛТРЕ ЕЛЪ СЪ С'ТАИ КЪ ПЕЛНЦА ШИ КЪ СОФЛЕТЪА СЪ ДАИ РЪЧИЪНЪСЪ.
ДЕ Ч'ЪИ АЪКРАТЪ КЪ ПЕЛНЦА. НЕЧЕ КЪ ОУ КИПЪ НЪ ПОЦИ ТР'ЪЧЕ

di. — *Evangelie* : «ști Tatălă vostru ce v'ară treboi, ainte încă de cerșotul vostru,». *Ști Domneđeu iînrima ta, și înțelêge toate cugetele tale, și vêde toate fățările tale și plecatul tău, aite încă de cuvântul tău.* — *Evangelie* ðice : «așa anu să vă rugați voi.» Voi, boteđații ce seți în nomele Tatălui și Fiului și Duhului sfântă, să înțolegeți ce grăiți și cire chemați întru agiutoriulă tău, de nu cu i-
rima se nu socotești ca ceia înturecații, cee ce au înturecatu după că-
sta lume deșartă, de nu voru se înțelegă biînrele său. — *Evanghe-
lie* ðice : «Tatălă nostru cel ce ești în ceriure,». Ace și (?) înțelep-
ćuré sufletului și în irema se înralți asupra de ceriу, că Domneđeu
elu au faptu ceriуlu și pământulu, văđutele toate și nevăđutele; elu
țeu datu trupu diîntr'o fărănemică; elu țeu datu vărtute; elu țeu datu
ochii și măru și picioare; spre sila lui stai în purăncita lui, se în-
bli în légé lui; că elu țeu datu viiаța și đile cu samă și ăas de morte
și înviere deîn morte; și între elu să stai cu pelița și cu soфletul să dai
răспunsu de cei lucrat cu pelița. Nece cu u chipu nu poți tréece de acé.

- дѣ ачѣ. татъа зиче. фїи есрѣ, ка зиче елѣ де се фїи фїюлѣ
 лѣи де се лпани ксвзнтѣа лѣи ши фзгзѣнтѣа та. че се зиче
 ковтецюрѣ та. де се докзидеции шчина лн черю ши дѣлаца
 рлюлѣи. ши касѣ татъаши тъѣ. се те врѣжмашѣа. лншмѣлѣ
236. кз тотѣ | менѣросѣа татъ-н е дракѣа. дече се те рѣпсере
 дѣла татъа тъѣ дѣл черю дѣче-те-верн кѣ елѣ. л фокѣа
 нестинѣсѣ. ши лнтрѣ'нтсрѣрекѣа дѣ лфарѣ лнтрѣ вїермїи
 неадѣрмннн. юѣ е скзрчкарѣ дннцнлорѣ. ши пазнцере кѣ
 амарѣ. ши тоатъ мѣлка. кз елѣ кѣ пзкатѣа лнтре ши
 гзѣмосѣцїе ѣмѣа. лннте пзѣа мзндрїа. трѣфл. лзкомїе кецїа
 ревннрѣ. лѣнѣ. корвїе. фортсшаго. ши допз ачѣа тоатъ
 недерептатѣ. кз нѣ грѣцин татъа мїѣс че татъа нострѣ.
237. дерепче | тоци сфнцїи лѣи се цн фїе фрлци дѣла шн татъ
 фечори мзѣларе лѣи ѣс. елѣ нї-н канѣа нострѣ е лѣи ѣс.
 канѣа і-е зѣлѣс. еѣглїе. зиче. се сфенцѣскз-се нѣмеле тъѣ.
 ачѣ зичѣ. фз нѣи сфнцн цз слзвѣскз-се кѣ нон. нѣмеле
 славееи тале. кз'нтрѣ елѣ ковтезатѣ-м'амѣ. се сфнцѣскз-се
 лн сѣфлетеле ноастрѣ. ши лнтрѣ ковтѣцюрѣ ноастрѣ кѣ
 але ноастрѣ есрѣ лѣкрѣе цз прослзвѣскз-се нѣмеле славееи
 тале. нѣ лзѣа нон се фнм рзн се нѣ се кззрѣскз слзвнтѣа

Tatăl ȕice: fii buru, ca ȕise elu de se fii fiulul lui, de se împli cu-
 vântul lui și fãgãduita ta, ce se ȕice booteȕiurê ta, de se dobãndești
 ocina în ceriu și dulcãța raifului și casa Tatãlui tãu. Se te vrãjmașul
 înșialã, cã totu-menêurosul tatã-i e dracul, de ce se te rupserе dela
 Tatãl tãu deîn ceriu, duce-te-veri cu elu în focul nestinsu și întru
 'nturêrecul de afarã întru viermii neadurmiți, iuo e scãrôcarê dințiloru
 și plãngere cu amaru și toatã muînca, cã elu cu pãcatul între și
 gãmbosêște omul; ainte pãha, mãndria, trufa, lãcomie, bețїa, revnire,
 lene, corvie, fortușago, și dopã acêia toatã nedereptatê. Cã nu grãești
 Tatãl meu, ce Tatãl nostru, derepce toți sfînții lui se-ți fie frați dela
 un tatã, fecori mãdulare lui Hs. Elu ni-i capul nostru, e lui Hs.
 capul i-e ȕeulu.—Evanghelie ȕice: «se sfînțescã-se numele tãu». Acê
 ȕicê: fã nui sfînți, sã slãvescã-se cu noi numele slaveei tale, cã'ntru
 elu booteȕatu-m'amu; se sfînțescã-se în sufletele noastre și întru
 booteȕiurê noastrã, cu ale noastrê bure lucrure sã proslãvescã-se
 numele slaveei tale; nu lãsa noi se fim rãi, se nu se ocãrêscã slã-

238. НЪМЕЛЕ ТЪС | КЪ НОН ЧЕ СЕ ЛАДДЕ. НЪМЕЛЕ СЪС АЛ ТЪС СПРЕ
 НОН КРЕЦИНРИН. В ФЕРИКАТЪС ПЪРИНТЕ ЧЕ АРЕ ФЕЧОРИ КА АЧЕА
 ЧЕ СЕ ЛАДДЕ ЛН СААРЪ КЪ ЕН НЪМЕЛЕ АШН:—ЕВГЛІЕ, СЪ ВІЛЕ
 ЛПЪРЪЦІА ТА. ЛПЪРЪЦІА ГРЪЦІЕ А ДОАВ ВЕЛРЕТЪ КЪ СААРЪ
 МАРЕ. ЧЪРЕМС СЕ ВІЛЕ ДХЪА АШН. ШН МНАШН ЛТРЪРЕМИЛЕ НОАСТРЕ
 СЕ ПЪТЕМС ФАЧЕ ПРЕ ВОА АШН. КЪ СФЪТЪС БЪРЪС. ДЕ КЪ БЪ[КЪ]РІЕ
 СЕ АЩЕПЪЗМЪ ВЕЛРЕТЪА АШН. ШН ЛВІЕРЪ МВРИЦАОРЪ. ШН ЧЪС-
 ДЕЦЪА. НЪДЪИНАДЪ—НЕ СПРЕ МИЛА САЛБЕЕН АШН. ШН СПРЕ САДЖЪА
239. НОАСТРЪ. ЕВГЛІЕ. ШН СЕ ФІЕ ВОА ТА КА [Ш]Н Л ЧЕРЮ ШН ПРЕ
 ПЪМЪНТЪС:—КЪМЪС Л ЧЕРЮ ЛЪЕРІН ВОА ТА ФАКЪС. ШН ЛПРЕΟΥРЪ
 СЪНТЪ АША ШН НОН ДЕСПРЕ ПЪМЪНТЪС ВОА ТА СЕ ФАЧЕМЪС.
 ДОМНЕВЕЪС МАРЕ—Н ШН ЛПРЕΟΥРЪ КЪ ТОЦН СФЕНЦІН ТЪН СЪ
 ФІНМЪС. ЕВГЛІЕ. ПЪЛРЪКЪ НОАСТРЪ СЪЦНУАСА ДЪ-В НОАВ АСТЪВН.
 САЦІЪС ГРЪЦІЕ ЧЪКЪ ЧЕ АСТЕ. ФИРЪКЪ НОАСТРЪ ЧЕ Е ВПЪС А ФН
 ТЪРИЕ АСТЪВН КЪВЪНТЪА АШН ДОМНЕВЕЪС. А ТА—Н КЪЦНІГА ДЕ
 МЪЛРЕ. ПЕЛНЦА АШН ХЪС. АСТЕ ПЪЛРЕ СТЪТЪТЪАШН НОСТРЪС. ШН
240. ТРЕЗВИТЪАШН НОСТРЪС, ШН СФЪТЪА ШН АЪМИРАТЪА. | СЪНЦЕЛЕ АШН
 ХЪС. ПРЕ СПЕНІЕ НОАВ, ШН СПРЕ ВІАЦА ДЕ ВЪЧН. РЪГЪМЪС—ВЪ.
 АСТЪВН ФЪРЪС УСЪНДЪС СЪ НЕ КЪМЕРЕКЪМЪС, КЪ СТА ПЕЛНЦА АШН

vitul numele tău cu noi, ce se laude numele *sfântu* al tău spre noi creștirii. O, fericatu părinte, ce are fečori ca aceia ce se laude în slavă cu ei numele lui!—*Evanghelie*: “să viine împărăția ta., Împărăția grăiaște a doao veînretă cu slavă mare, céremu se viine *Duhul* lui, și milui (?) într’ăremile noastre se putemu face pre voia lui cu sfétu buru, de cu bucurie se așteptămü veînretul lui și învieré morțiloru și *g’udețul*, nădăindu-ne spre mila slavei lui și spre slujba noastră. *Evanghelie*: “și se fie voia ta ca și în cerü și pre pământu,. Cumu în cerü ingerii voia ta facu și împreură sântu, așa și noi despre pământu voia ta se facemu; *Domnețeu* mare-i, și împreură cu toți sfenții tăi să fimu.—*Evanghelie*: “păînre noastră sățioasa dă-o noao astăđi., Sațiu grăiaște cé ce iaste firé noastră: ce e opu a fi tărie astăđi cuvântul lui *Domnețeu*, a ta-i căștiga de măînre; pelița lui *Hs.* iaste păînre stătutului nostru și trezvitului nostru; și *sfântul* și lumiratul sängele lui *Hs.* pre spasenie noao și spre viața de véci; rugănu-vă astăđi fără osândă să ne cumerecumu cu *sfânta* pelița lui

- ШИ КСРАТЪА СЪИЦЕЛЕ АШИ СЕ ФИМЪ ГАТА КЪ ДОАОРЪ ПЪ.ЪРЪ
 МЪ.ЪРЕ ВРЕМЪ ТРЪЧЕ ДЕ АЪМЕ КЪ ШИСЕ ДОМНОУА ПЪ ТООТЕ ВРЪМЪИ
 СЪ ФИМЪ ГАТА. ЕУГЛІЕ. ШИ АСЪ НОАУ ГРЕШАЛЕЛЕ НОАСТРЕ. КА
 ШИ НОИ АЪСЪМЪ ГРЕШИЦАЪРЪШ НОЦИРИ. ДЕРЕПЧЕ ШИ АЪИЖ БОУТЕ-
 ЦЮРЕ ГРЕШИМЪ ШИ ДОПЪ ФЪГЪК[АЪ]ИТЪ НЕ РЪГЪМ СЕ АЪСЕ НОАУ
 МАИ ВЪРТОСЪ АРАТЪ НОАУ КА ВРЕМЪ РЪБДАТОРИ СЪ ФИМЪ. КЪ
241. АША ВА АЪСА ЕАЪ НОАУ КА НОИ ВРЕМЪ | АЪСА ВИНОВАЦАЪРЪШ
 НОЦИРИ. СЕ ПОМЕНИРЕМЪ РЕЪ НЪ ВА АЪСА НОАУ. СЕ АЪДЕРЕМЪ
 РЪЪ ДЕРЕПТЪ РЪЪ. НЪ ВА АЪСА. АША НІ-И ШИСК НОАУ ДЕ ДОМ-
 НЕЪЕЪ. КА ВРЕМЪ ФАЧЕ НОИ ВЕЧИРИАОРЪШ НОЦИРИ. АША ШИ ЕАЪ
 ВА ФАЧЕ НОАУ НЕТРЕКЪТЪ. ЕУГЛІЕ. НЪ НЕ АЪЧЕ НОИ ПЪ НЪПАСТИ.
 НЕТАРЕ СЕМЪ НОИ ВАМЕРІИ. ДЕРЕПТЪ АЧЪ НЪ НИ СЕ КАДЕ СЪ
 НЕ АЪМЪ НОИ КЪ ВОА-НЕ ПЪ ИСПИТИ. КЪ ИСПИТЕЛЕ СЪИТЪ АЛЕ
 ЕИ НОАСТРЕ КРЕДИЦЕ СЪ АВЕМЪ РЪБДАРЕ. ДЕ СЕ НЕ РЪГЪМЪ
 КЪИАЪ ВРЕМЪ КЪАЧЪ КЪ АЧЪ. ПЪ ИСПИТЕ СЕ НЪ ПЪИЦИЦИ ФИМЪ.
242. ДЕ НЪПАСТИ. ЧЕ КЪ АЦЮТОРЮА АШИ ДОМНЕЪЕЪШ РЪБДАРЕ СЕ АВЕМС
 ШИ АЪКРЪ ДЕСЕСФЪРШИТЪ СЕ ПЪИИМЪМЪ. КЪ ЧЕЛА ЧЕ-АЪ ПЪВЕНЧЕ
 ИСПИТА КАДЕ ПЪ НЪПАСТЕ. ШИ ПЪИЦИЦЪТЪ ВА ФИ ПЪРЪШ ПЪАЪ. Е
 ЧЕЛА ЧЕ ВА КЪАЧЪ ШИ-АЪ ВА ТРЪЧЕ КЪ АЦЮТОРЮА АШИ ДОМНЕЪЕЪ

și curatul sângerile lui, se fimu gata, că doară păimă mânăre vremu
 tréce de lume, că đise Domnul în toate vremi să fimă gata.—Evan-
 ghelie: «și lasă noao greșalele noastre, ca și noi lăsăm greșiluru
 noștri». Derepce și după bootegiure greșimă și după făgăduită ne
 rugăm se lase noao; mai vărtosu arată noao, ca vremu răbdători să
 fimu, că așa va lăsa elu noao ca noi vremu lăsa vinașiluru noștri;
 se pomeniremu reu, nu va lăsa noao; se dederemu rău dereptu rău,
 nu va lăsa; așa ni-i đisă noao de Domneđu, ca vremu face noi
 veciriloru, așa și elu va face noao netrecutu.—Evanghelie: «nu ne
 duce noi în năpasti». Netare semu noi, oamerii; dereptă acé nu ni
 se cade să ne dămu noi cu voia-ne în ispiti, că ispitele sântu ale
 ei noastre credințe; să avemu răbdare de se ne rugăm cându vremu
 căde, că deîn ispiti se nu înghițiți fimu de năpasti, ce cu ađutoriu
 lui Domneđu răbdare se avemu și lucru desesfășitu se priimimu,
 că cela ce-lă învence ispita cade în năpaste și înghițitu va fi întru
 iadu, e cela ce va căde și-lă va tréce cu ađutoriu lui Domneđu

- кѢ РЪБДАРѢ ШИ ДЕ ВА ТРѢЧЕ ДОСТОИНИКѢ—И. ШИ КЪРЪРЪ ДЕ СЛАВЖ. ЧЕ—И ГЪТИТЪ ДЕ ДОМНЕСЕѢ ЧЕЛОРЪ ЧЕ Л'АѢ ЮБИТЪ ЕЛѢ. ЕВГЛІЕ. ХИКАѢНѢЛЪ Л ДРАКСА ЧЕ КЪ ХЛИНШИГЪЛЪ СЪѢ КЪѢѢ ДЕЛЪ ЧЕРЮ. ШИ СКОАСЕ ЯДАМ ЛЪТЪИ УМѢ ДЕЛЪ РАЮ. ШИ ЮДА ДЕЛЪ
243. ХС. ШИ АЦИИ МѢАЦИ ДЕ НѢ ЦИЧЕ | СЕ НЕ ИЗЪВЪѢСЬСЬ НОН ДЕ УАМЕ[РИ] ХИКАѢНЕ КЪ ЕИ НѢ Н'АРЪ ФАЧЕ НОАУ НИЧЕ ШИ РЪѢ. ЧЕ ХИКАѢНОЛЪ ВЪРЪЖМАШЪЛЪ РЪДНЪКЪ УАМЕРІИ СПРЕ НОН ШИ ФАЧЕ НЕВОЕ ЛОРЪ ШИ НОАУ. КА РЪДНЪКЪ ШАРПЕЛЕ ШИ ЛЪТЪ Л ЕЛѢ ШИ ПРИАЪСТИ ЕВВА. ШИ ЕВВА ЛШЕЛЪ ЯДАМ. ШИ КЪ—ѢРЪ ДЕ БЪЛЪРЪТАТѢ ЛѢИ ДОМНЕСЕѢ. ШИ ЕИ ШИ ЗМЕЛЪ. ШИ РЪДНЪКЪ СПРЕ ЛНЕСШИ ХС. ХИКАѢНЪЛЪ ШИ ЛЪТЪ Л ФАРИСЕИ.
244. ШИ ЛШЕЛАРЪ ІОУДА | СПРЕ ПЕРИРѢ СЛ. ШИ АЦИИ МѢАЦИ ДЕРПТАЧѢ НѢ ДЕ УАМЕРИ НЕ РЪГЪМѢ СЕ НЕ ИЗЪКЪѢСЬСЬ. ЧЕ ДЕ ХИКАѢНЪЛЪ ВЪРЪЖМАШЪЛЪ ЧЕ ТОЦИ НЕ ЗЕМЕНТѢЦИИ. ДЕ СЕ НѢ—ЛЪ ФЪГЪДЪШМЪ ЕЛѢ ЛЪРЪѢ НЕМИКЪ. СЕ НѢ ПЕРИМЪ КЪ ЕЛѢ. ЧЕ СЕ ОУРИМЪ ЕЛѢ ЛНТЪѢ НЕМИКЪ. ШИ НИ СЕ КАДЕ СЕ ЛѢ БЛЪСТЕМЪМЪ ЕЛѢ КЪ КЪ[ВЪНТЪЛЪ] ЛѢИ ДОМНЕСЕѢ. КЪ А ТА АСТЕ ЛЪ ПЪРЪЦІА ШИ СИЛА. ШИ СЛАВА Л ВЕЧІА ВѢКЪЛЪШИ АМИНЪ. ЛРАЛЪЦЪ НОН АЧИЧѢ ЛН ДЪРНИРЕ СЪ АВЕМЪ ОУПОВЪНИЦЪ ТАРЕ. КЪ ЛМ—

cu răbdare, și de va tréce dostoinicu-i și curură de slavă ce-i gătită de Domnețeu celoru ce l'au iubitū elu. — *Evanghelie*: «hiclénul» (. . . ?) în dracul ce cu hlinșigul său căđu dein ceriū și scoase Adam întâi omu deiu raiū și İuda dela Hs. și alți mulți; de nu gice să ne izbăvēscă noi de oameri hiclenc, că ei nu n'ară face noao nice un rău, ce hiclénolu vrăjmașulu rădică oamerii spre noi și face nevoe loru și noao, ca rădică șarpele și întră în elu și prilăsti Evva, și Evva înșelă Adam, și căđură de buinrătaté lui Domnețeu și ei și zmeul, și [se] rădică spre însuși Hs. hiclénulū și întră în Farisei și înșelără İuda spre periré sa și alții mulți; drept acé nu de oameri *ne* rugămu se ne izbăvēscă, ce de hiclénul vrăjmașulu ce toți ne zementéști, de se nu-lū făgăduimū elu întru nemică, se nu perimū cu elu, ce se urimū elu întru nemică, și ni se cade se-lu blăstemămu elu cu cuvântulu lui Domnețeu. — [*Evanghelie* :] «că a ta iaste împărățiia și sila și slava în veciia vécului aminū,. Înralță noi acicé în dărnire, să avemu upovăință tare, că împărățul

245. ПЗРАТЪА А ТОТЪ ПСТЕ ТАТЪАЪ НОСТРЪ ДЕА ЧЕРЮ. ШИ | ПЪ-
 ТЪРНИКЪ ШИ СЛЪВИТЪ. ДЕ СЕ ШПОВЪИМЪ КЪ КРЕДИНЦЪ ТАРЕ НЕ-
 ГЪНДИНЪС—НЕ ШИ СЕ ЦИМЪ КЪ ХИКАЪНЪСЪС ВРЕМЪ АЪВЕНЧЕ ШИ
 ВРЪЖМАШЪА КЪ СИЛА ТАТЪАШИ НОСТРЪ. ШИ НЕ ВЕМЪ ПРОСЛЪВИ
 КЪ ЕАЪ. АПОИ КЪНЪС ВА ВЕДРИ АЪН СЛАВА СА ЕАЪ ВА ДА КЪШИШ
 АЪПЪ АЪКРЪСЪА АЪИ АЪ ВЕЧЪА ВЪКЪСЪАШИ. АМИНЪ : — ПИС ПОПЪ ГРИ-
 ГОРЪЕ ДИ МЪХЪАЧЮ. ВАЪКТ. ѳ. р. кз. УТ РОЖВО. ѳ. л. х. ѳ. л.
246. МСЦА. МАИ. I. ДНЬ. АМИНЪ.

a totu ȳaste tatălŭ nostru dein cerŭu, ŝi putérnicu, ŝi slăvitu, de se upovăimŭ cu credința tare, negândindu-ne, ŝi se ŝtim că hielénulu vremu învence ŝi vrăjmașul, cu sila Tatălui nostru, ŝi ne vremu proslăvi cu elu; apoi cându va veinri în slava sa, elu va da cui-ŝi după lucrulu lui în veciĳa vécului, anin. (Scris'a) popŭ Grigorie di Măhacŭ (în anul) 7127, (de la Nascerea lui Crist) 1619, (luna maiu) 10 (ȳile), aminŭ.

NOTANDA

1. finalul *u* este întreg aprópe tot - d'a - u n a, afară numai când ultima consónă e aruncată d'asupra rîndului : φ8ρηш8 (233 de 2 orї), τ8τ8ρορ8 (233), τοτ8 (236, 245), χηκλ'κηολ8 (244), χηκλ'κη8λ8 (246), χηκленш8г8 (233), черюл8 (235), пжмзнт8 (240), пзмзнт8 (240), пзмьнт8л8 (235), л8 (245), ел8 (235 de 4 orї, 236, 237 de 2 orї, 238 de 2 orї, 241, 242, 243, 244, 245 de 4 orї, 246 de 2 orї), лор8 (234 de 2 orї), длт8 (235 de 3 orї, 236), дзм8 (242) д'кдерем8 (242), тр8п8 (235), кор8 (234, 235), врем8 (241 de 3 orї, 242 de 2 orї, 246), вем8 (246), гзндинд8 (234), лт8рекат8 (235), [л8] фант8 (235), фачем8 (240), фак8 а 3-а pers. (240), сем8 (242), скнт8 а 3-а pers. (240, 242), фим8 (241 de 2 orї, 242), фїм8 (240), роугзм8 (233, 242, 245). домнел8р8 (232), рхспн8с8 (236), кнн8 (236), фїюл8 (236), нестн8с8 (236), дннцнлор8 (237, 244), амар8 (237), се8л8 (238), сфьнт8 (239), ферикат8 (239), ч'крем8 (239), п8тем8 (239), сф'кт8 (239), в8р8 (239), мврцнлор8 (239), форт8шаго (237), к8м8 (240), кзнд8 (242, 246), дерент8 (242), вечнрилор8 (242), петрек8т8 (242), лвем8 (242, 243, 245), к8мерек8м8 (241), лзсзм8 (241), грешнцнл8р8 (241), грешнм8 (241), взртос8 (241), вновациал8р8 (242), поменнрем8 (242), десесфзршнт8 (243),

прїимимс (243), лгицигс (243), идс (243), челорс (243), юбитс (243), умс (243), унс (240), врхжмашс (244), фхгхдсимс (245), перимс (245), оуримс (245), блхстемзмс (245), пстѣрникс (246), слзвигтс (246), лскрслс (246), бовтеватс-м'амс (238):

une-orî frase întregî cu *u* întreg: елс лс флптс черюлс ши пзмзигтслс (235), елс цѣс датс трспс (235), челорс че л'ас юбитс елс (245), нс перимс кс елс, че се оуримс елс (245), се лс блхстемзмс елс (245), etc.;

numai поă casurî peste tot cu finalul $\text{ь}=\text{й}$: грешимь (241), финь (241), татзль (234, 235), ацюрюль (234), ациптзмь (239), хиклѣнсль (244), [нс-]ль (245), сповзимь (246), чела-рюль (233), afară de дерепть лчк (242), unde ambele cuvinte sînt unite în дерептлчк (245).

2. л întrebuițat ca vocală nasală în interiorul cuvîntului: мслка (237), вїлє (239 de 2 ої);

дел (236, 237, 243, 245), дѣл (242), дилтр'о (235), dar și ден (233), ba chiar cu vocalisarea totală: дн [Мххлчю] (246) și д'ѣ [афарь] (237);

оу [кипс] (236, dar 238: 8н тать, 244: 8н рзс), анте (234, și tot acolo: анте);

pentru л une-orî scris лн: лнтрс (233), лнкиде (233), лнце-лѣє (234), лнкз (234) etc., ےr o dată prin acomodățione лм: лмпзратс (245);

pentru grupul лр, veđi mai jos No. 12.

3. -ен- = actualul -in-: менсросс (237), ксмерексмс (241), ксвенте (233, 234), аменте (232), лренте (243, 246), сфенцїн (240), сфенцѣккз (238), зementѣцїн (245) = actualul *smintesce*.

4. confuziunea între *a* și *u*:

o pentru *u*: асколтаци (232), тревон (234), чершотс (234), номеле (234), софлетс (236), домнесес (232, 233 etc.), домниелсрс (232), корвїе (237), фортсшаго (237), допк (237, 241), хиклѣнслс (244), dar și хиклѣнслс (246), ашл (241) etc.;

u pentru *o*: грешницалрѣ (241), доминиелрѣ (232), виноваци-
лрѣ (242), прѣзничита (236), нѣн (238), dar și нѣн etc.

5. *oa* pretutindenî conservat, afară de квѣтрѣ (232) și морте
(236 de 2 ori);

oa de prisos: рѣагзнѣѣ-въ (233);

доадрѣ (241)=doară, ‘pöte,.

6. *ow*=lungul *o*: коѣтецюрѣ (241), коѣтецюрѣк (236, 238),
коѣтевѣтѣ-м’амѣ (238), dar коѣтевѣцѣн (234);

in=lungul *i*: [сѣ] фѣнѣ (240, dar 241, 242: фѣнѣ).

7. *k* pentru *-e*: знѣк la presinte (238, dar 236 etc.:
знѣ), [лѣ] ноастрѣк (238), дѣк [лѣк] (236);

k pentru *-e-* коѣтѣцюрѣк (238);

i pentru *-e*: испѣти (242, dar tot acolo și испѣте), нѣ-
пѣсти (242 de 2 ori, dar 243: нѣпѣсте), зѣментѣцѣн la a
3-a pers. (245);

e pentru *-i*: [нѣ] верѣ [доѣзнѣн] (234), [ѣамери] хѣклѣнѣ
(244), нѣтѣрѣ [сѣмѣ нѣн] (242);

e pentru *-i-*: вѣдрѣтѣ (239), вѣдрѣтѣл (239);

e pentru *-а ѣ чѣе* [чѣ] (235, dar 234, 235 etc.: чѣл);

e pentru *-ă*: лѣтрѣ [шн гѣмѣосѣцѣнѣ] (237);

e, nu *k* sau *л*, în silaba accentată urmată de o silabă cu
finalul *k* sau *л*: лѣвѣрѣк (239), лѣл (239), чѣл (234 etc).

8. *-sm-* pentru *-zm-*: кѣмерекѣмѣ (241);

-ng- pentru *-sg-*: хѣншннгѣл (243)=хѣншннгѣл (233), cu
remarcabila contractiune: хѣнн=хѣншннгѣл-.

9. *i* după *r* pentru *i*: оүрнѣмѣ (245).

10. *e* între *z* și *m*: зѣментѣцѣн (245)=*smintesce* din slav.
сѣмѣнтѣти.

11. alte particularități vocalice:

нѣчѣ (236), дѣчѣ (237);

дѣрѣнтѣ (242), дѣрѣчѣ (237) etc.

12. *n* între vocale trecut în *r*: [лѣтр’]зрѣма (233), лѣ-
тр’]зрѣмнѣл (239), нрѣма (234, 235), нрнѣл (235), [въ] а-

СЕМЗЛАРЕЦИ (234), ЧИРЕ (234), ЛНТСРЕКАТЪ (235), ЛНТСРЕКАЦИИ (235), ЛНЦЕЛЕПЧЪРЪКЪ (235), МЗРЪ [ШИ ПИЧОДРЕ] (235), БЪРЪ (236, 239), БЪРЕ (238), БОУТЕЦЮРЪКЪ (236, 238), БОУТЕЦЮРЕ (241), МЕНЧРОСЪ (237), [ЛНТРЪ?] НТЪРЪКРЕКЪ (237), ЛПРЕУРЪКЪ (240 de 2 ОГІ), ЛМНРАТЪ (240), КРЕЦИРИИ (239), КЪМЕРЪКЪМЪ (241), ВЕЧИРИЛОРЪ (242), ВАМЕРИ (245), ВАМЕРИИ (242, 244), КЪРЪРЪКЪ (243);

n între vocale trecut în *nr* : БЪЛРЪТЪТЪКЪ (244), БИЛРЕЛЕ (235), ЛРАЛЦЪ (245), ЛРАЛЦИ (235), [ВА] ВЕЛРИ (246), ВЕЛРЕТЪ (239), ВЕЛРЕТЪ (239), ПЪЛРЪКЪ (240), ПЪЛРЕ (240), МЪЛРЕ (240, 241), ПЪЛРЪКЪ (241), ЛРЕМА (233), ИЛРИМА (234);

n între vocale conservat : БИНЕ (232), УЧИНА (236) ЛЪНЪКЪ (237), ПОМЕНИРЕМЪ (242), ВИНОВАЦИЛЪРЪ (242).

13. $s=dz$: ДОМН.ЕЕЪ (232, 233, 234, 235 etc.), БЕСЪ (238), БИЧЕ (233, 234, 235, 236, 238), БИЧЪКЪ (238), БИЧЕ (233, 241), БИЧЪ (243), КЪБЪ (243), КЪБЪРЪ (244), БОУТЕСАТЪ (238), БОУТЕСАЦИИ (234), АСТЪБИ (240, 241), АСТЪБИ (240), БИЛЕ (236), ВЪБЪТЕЛЕ (235 de 2 ОГІ), ЛЪБИЦИ (234), ЛЪБИКИ (233);

$z=s$: ЗМЕЪ (244), ИЗЪБЪКЪКЪ (245), ЗЕМЕНЪКЪЦИИ (245), ТРЕЗВИТЪСАИ (240).

14. $s=dz$ trecut în $\psi=dj$: ПИЧЕ (243) lângă БИЧЕ (233 etc.).

15. ПЮДЕЦЪ (239), АЦЮГОРИО (240), etc., nicăiri -ж- între vocale sau urmat de vocală.

16. *o* din *va* : ЛВАЦИ (232).

17. alte particularități consonantice :

СКЪРЪКАРЪКЪ (237);

ЗЕМЕНЪКЪЦИИ (245);

ЛЕСЕЦЪРЪШИТЪ (243) = *desevârșit*.

18. *dupla* post-articulare în construcțiunea substantivului cu adjectivul : ХИКЪКЪНОЪ ВЪЖЪМАШЪ (244), ХИКЪКЪНЪ ВЪЖЪМАШЪ (245), ПЪЛРЪКЪ НОАСТЪКЪ СЪЦИНЪСА (240);

același fenomen prin alipirea post-positivală către substantiv a articolului prepositiv *al* dela pronumele ce urmază :

сФЪНТА ПЕЛИЦА [ЛШН ШН] КСРАТЪА СЪНЦЕЛЕ [ЛШН] (241), СЛЪВНТЪА НЪМЕЛЕ [ТЪС] (238)=ПЕЛИЦА А-, СЪНЦЕ АА-, НЪМЕ АА-, сеѡа-се nu se întimplă însă atunci când pronumele e preces de adjectiv : НЪМЕЛЕ СФЪНТЪ АА ТЪС (239), nu : НЪМЕЛЕ СФЪНТЪА ТЪС.

19. adjectivul pre-articulat și post-articulat tot-o-dată : ЧЕА ДНТЪРЕКАЦІ-Н (235), ЧЕА ФЪЦАРНИЦІ-Н (234).

20. întrebuintarea corectă a articolului *al* : НЪМЕЛЕ СФЪНТЪ АА ТЪС (239), КЪВЕНТЕ АЛЕ ЛОРЪ (234), А ТА-Н КЪЩНГА (240), АЛЕ НОАСТРЪ КЪРЕ ЛЪКЪРЕ (238) etc.

21. substantiv nearticulat după *tot* : Л ТОЛТЕ ВРЪМН (241).

22. nearticulat : ДОМНОУ Ісѡс Христос (233).

23. genitivo-dativul femeesc cu *-eei* : СЛАВЕЕН (238 de 2 ori, 239);

cu *-iei* : ЛЪМІЕН (233);

cu *-ei* deslipit și pus de'naintea cuvîntului : НСПНТЕЛЕ СЪНТЪ АЛЕ ЕН НОАСТРЕ КРЕДНИЦЕ (242)=АЛЕ НОАСТРЕ-ЕН КРЕДНИЦЕ=АЛЕ КРЕДНИЦЕ-ЕН НОАСТРЕ.

24. pluralul cu *-ure* : ЧЕРЮРЕ (235), ЛЪКЪРЕ (238).

25. tematicul *-u-* din latinul *manus* conservat chiar la plural : МЪРЪ [ШН ПИЧОДРЕ] (235).

26. ЛЮРЕ (234), fără amplificativul *-a*.

27. forma pronominală enclitică în loc de cea absolută : ТАТЪ-Н [Е ДРАКЪА] (237), [КЪ] ВОА-НЕ (242) etc.

28. forma organică a persónei a 3-a sing. *ști*=lat. *scit*, în loc de forma actuală analogică *știe* : ЦН ТАТЪА (234), ЦН ДОМНЕСЕЪ (234).

29. [ЕЛЪ] АЪ ФАПЪ (235).

30. organicul *semu*, *sefi*, pentru analogicul *sîntem*, *sînteți* : СЪМЪ НОН ВАМЕРІН (242), ВОИ КОТЪЕЩІН ЧЕ СЕЦН (234).

31. forme arcaice ale condiționalului: СЕ ТЕ РЪНСЕРЕ ДЕЛА ТАТЪЛА ТЪС (237), СЕ ПОМЕНИРЕМС (242), СЕ ДЪДЕРЕМС (242), unde СЕ=lat. *si*.

32. imperativ negativ cu *-re-*: НЪ ВЪ АСЕМЪРАРЕЦИ ЛОРЪ (234).

33. reduplicarea negațiunii (?): НЪ Н'АРЪ ФАЧЕ (244), dacă nu cum-va este pentru НЪ Н'КРЪ ФАЧЕ.

34. *ară*=actualul *ar*: АРЪ ФАЧЕ (244), АРЪ ТРЕКОИ (234).

35. participie substantivate: [ЛША НІ-И] СИСЪ [НОЛА] (242), ЧЕРШОТЪЛ (234), ПЛЕКАТЪЛ (234), А ДОЛА ВЕЛРЕТЪ (239), ВЕЛРЕТЪЛ (239).

36. propagațiunea pronumelui: Л'АС ЮБИТЪ ЕЛЪ (243), СЪ ВЪ РЪГАЦИ ВОИ (234), ЕЛЪ НІ-И КЛПЪЛ НОСТРЪ (238), ЛШИ ХРИСТОС КЛПЪЛ І Е СЕДАЪ (238), СЪ НЪ-ЛЪ ФЪГЪДШИМС ЕЛЪ (245), НЕ ДЪМС НОИ (242), СЕ ЛЪ ВЪСТЕМЪМЪ ЕЛЪ (245), НЪ НЕ ДЪЧЕ НОИ (242), ЛША НІ-И СИСЪ НОЛА (242);

pronume pleonastic: ДОМНЕСЪ ЕЛЪ АЪ ФАПЪ (235), АЛГЕ ЛНМКИ ПАРЕ-ЛЕ (233), ПЪЛРЪКЪ НОЛСТРЪ СЪЦИВАСА ДЪ-У (240).

37. *vremi*, *veti*, *veri* în formarea viitorului: ДЪЧЕ-ТЕ-ВЕРИ (237), ВЕМЪ ПРОСАВЪИ (246), ВРЕМЪ ЛВЕИЧЕ (246), ВРЕМЪ ЛЪСА (241), ВРЕМЪ РЪБДЪТОРИ СЪ ФИМС (241), ВРЕМЪ ФАЧЕ (242), ВРЕМЪ ТРЪЧЕ (241), ВРЕМЪ КЪДЪКЪ (242).

38. pentru prepozițiunea *de*:

ДЕ=‘dacă’, ДЕ НЪ ЦИЧЕ (243);

ДЕ=‘са’, ДЕ СЕ ФІИ (236), ДЕ СЕ ЛПАИ (236), ДЕ СЕ ДО-КЪНДЕЦИ (236), ДЕ СЕ НЕ РЪГЪМЪ (242) etc.;

ВРЕМЪ ТРЪЧЕ ДЕ ЛМЕ (241).

39. *mai* tot-d'a-una se confundă în scriere condiționalul *să*, reflexivul *se* și conjuncțiunea *să* ‘dacă’, scriindu-se de o potrivă СЕ: СЕ НЪ ЛГИЦИЦИ ФИМС (242), СЕ КЪЦЕЦИ (234), СЕ ТЕ РЪНСЕРЕ (237), СЕ ТЕ ВЪЖМАШЪЛ ЛНШМАЛЪ (236), СЕ ФИМС și tot acolo СЪ ФИМС (241), СЕ ФАЧЕ (240), СЕ СИЧЕ (233) etc.

40. conjuncțiunea *ci* și pronumele relativ *ce* se scriu d'o potrivă *че*.

41. accusativ fără *pre* : *лшелз адам* (244), *лшеларь* *Юг-да* (244), *оуримс елс* (245), *лралцз нон* (245), *хикакнелас* *времс лвенче* (246), *нс лзса нон* (238), *л'ас ювнтс елс* (243) *сколсе адам* (243), *не дсче нон* (242), *тоци не зement'циш* (245), *нс-ль фзгзашимс елс* (245).

42. dissimilațiunea sintactică : *в а в е д ъ л фсрншс ши* *а л - в а цїе албе* (233).

43. metatesa sintactică : *сз прослзв'кскз-се* (238), *се сфен-ц'кскз-се* (238), *сз слзв'кскз-се* (238), *се те врзжмаша лн-шаль* (236), *дсче-те-верн* (237), *сз роугзмс-не* (233), *времс рзедзтори сз фимс* (241).

44. specimen de fraseologie : *се те врзжмаша лншаль, кз тотс-менчсроса татз-н е дракса, дече се те рспере дела татзла тзс дел черю, дсче-те-верн кс елс л фокса нестинс* (236-237) = "de te înșelă vrăjmașul, căci tatăl lui e dracul cel de tot minciunos, deci, dacă te va fi rupt dela tatăl tei din ceriu, te vei duce cu el în focul nestins."

45. *фечори мзашаре лши Христос* (238).

46. *netare* = "slab", de unde prin augmentativul *-ăi* actualul *nătărăi* "prost", : *нетаре семс нон* (242).

47. *stățut* = "existință", *trezvit* = "susținere", : *пзлре стзтс-тсашн нострс ши трезвитсашн нострс* (240).

48. *op* = "trebuință", : *е впс а фи* (240).

49. *a invence* = "a birui", : *лчела лвенче испита* (243), *времс лвенче* (246).

50. *fericat pentru fericit* : *ферицатс пзринте че аре фечори* (239).

51. *pețifă* cu sens de "corp", : *кс пелнца ши кс софлетса* (236), *пелнца лши Христос* (240), *пелнца лши ши ксратса сзн-целе лши* (241).

52. *celarîu* = ‘cămară’, : ЛТРЪ ЛТРЪ ЧЕЛАРЮЛЬ ТЪЪ (233).
53. *între* = ‘de’nainte’, : ЛТРЕ ЕЛЪ СЪ СТАН (236).
54. *cu cu sens de ‘cum*, : КА ШИ НОН ЛЪСЪМЪ (241), КА ВРЕМЪ РЪБЪДЪТОРН СЪ ФИМЪ (241), КА НОН ВРЕМЪ ЛЪСА (241), КА ВРЕМЪ ФАЧЕ НОН (241), КА РЪДНЪКЪ ШАРПЕЛЕ (244), КА ЗИСЕ ЕЛЪ (236).
55. *e cu sens de ‘éră*, : КЪ ИРЕМА СЕ КЪЦЕЦИ АЛТЕ, Е КЪ ЛИМЕА... (234), Е ЧЕЛА ЧЕ ВА КЪДЪКЪ (243), ЕЛЪ НІ-И КАПЪЛ НУ-СТРЪ, Е ЛШИ ХРИСТОС КАПЪЛ І Е ЗЕЪЛЪ (238).
56. *zeșal* (238).
57. *îno* = ‘unde’, : ЮЪ Е СКЪРЪКАРЪКЪ ДИИЦИЛОРЪ (237).
58. *лчичк* (245) = ‘aice’,.
59. *amă cu sensul ‘etiam, enim*, : АЛТЕ ЛИМБИ ПАРЕ-ЛЕ АМЪ КЪ ЛТТРЪ МЪЛТЕ КЪВЕНТЕ (233), АША АМЪ СЪ ВЪ РЪГАЦИ (234).
60. *фзрънемикъ* (235) = ‘nemică’,.
61. *лнте, линте* (234) = ‘înainte’,.
62. *а че ши, саѡ*: *лче ши* (235) = ?
63. *plecat* = ‘aplicațiune, tendință’,, *fătare* = ‘simulațiune, prefăcătorii’, : ВЪДЕ ТОЛТЕ ФЪЦЪРИЛЕ ТАЛЕ ШИ ПЛЕКАТЪЛ ТЪЪ (234).
64. *căștigă în loc de căștig*: *а та-и къцига де мълре* (240),
65. *хиклѣнѣл* (243, 244, 245), *хиклѣнол* (244), *хиклѣнѣ-л* (246), *хиклѣне* (244), *хикленшсг* (233), *хлиншингѣл* (243), cf. *mai sus p 112 No. 53*.
66. *slavisme mai insolite*: *прилзсти* (244), *оуповзиниц* (245), *сповзини* (246), *нздзиндѣ-не* (239), *тазкованіе че се зиче л-целѣцѣре* (233), *пъха* (237) = sl. *пыха* ‘superbia’,.
67. *a gămbosi*: *кѣ пзкатѣл лнтре ши гзъмѣосѣцје* (237) = ?
68. *dărnire*: *лралц* *нон лчичк* *л дзрнире* (245) = ?

69. accentuațiunea e foarte rară, și generalmente cea normală : с'флѣтсашн (235), с'иче (233, 236), то'ци (240), ч'е-рю (236) etc.;

accent urcat : рс'гзмс (241);

accent scăzut : че`а (235), сз ста`н (236), сз да`н (236), но`и (241, 242, 244), кеци`а (237);

două accente : т`а (233), во`а (240);

mai des sînt accentate monosilabele : с`е филмс (241), с`е лблн (236), с`е д'кдеремс (242), ш`и се фїе (239), вїаца ш`и виле (236) etc.

70. *paizeric*: лцелеп'чср'к (235), рзспсн'сс (236) рсп'сере (237), сн'татз (238), дереп'че (241), дереп'тс (242), дереп'ть (242, 245), сзн'тс (242), кредин'це (242), дзр'ннре (245), лн'сла-ва (246).

71. în privința ortografică, cfr. sus p. 65 No. 58.

V.

LEGENDA SANTEI VINERI

— CIRÇA 1580 —

LEGENDA SANTEI VINERI.

INTRODUCERE.

§ 1. Legenda sântei Vineri, pe care o dăm mai la vale, este bucata cea mai lungă din toate lucrările, originale și neoriginale, ale neobositului preut dela Măhaciu.

Ea ocupă în manuscris pag. 180—195, fiind scrisă cu litere mari și îngrijite, în șiruri drepte și îndesate, mai puțin elegant însă decât Catechismul cel dela 1560, deși titlul și unele inițiale sînt aci de asemenea făcute cu roșu.

§ 2. Prototipul acestei legende e bizantin. Manuscrisul grec al Bibliotecii Imperiale din Viena pòrtă titlul: Μαρτύριον τῆς ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Παρασκευῆς, și se începe întocmai ca lucrarea lui popa Grigorie :

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις, τοῦ ἑλληνισμοῦ σφοδρῶς κατακρατοῦντος, κατώκει ἐν κώμῃ τινὶ ἀνὴρ θεοσεβῆς, ὀνόματι Ἀγάθων etc.¹⁾

Ἄτρ' ἀχέλα ζήλε ερα οὐ ὠμῆ
Ἄτρ' ἀχέ μετὰτε, κρεψινὴ δοῦλα
че ши крлат, ши роуга-се лтрѢ
акснес кзтрѢ домноуа, е чель
wm кема-л яггтонъ etc.

Cuvintele: τοῦ ἑλληνισμοῦ σφοδρῶς κατακρατοῦντος, prin cari pasagiul grec pare a se depărta de cel românesc, în realitate corespund în acesta din urmă ‘rugei *întru ascunsu*’, adecă de frica păgânismului ce era la putere.

1) Nessel, op. cit., pars V, p. 128.

Cu toate acestea, traducțiunea română nu s'a făcut din grecesce, ci din slavonesce, ba încă anume după o redacțiune bulgară sau serbă, precum rezultă din însuși numele «СВѢТА ПЕТКА», carele se dă sântei Vineri nu numai în titlu, ceia-ce ar fi puțin important, de vreme ce un frontispiciu slavice, din cauza model, putea să figureze într'o operă curat română, dar se mai repetă neconținut chiar în text.

Dacă redacțiunea serbo-bulgară s'a publicat unde-va sau ba, acesta nu scim, și n'o cunoșcem nici în manuscris.

§ 3. O altă legendă a aceleiași sante Vineri, cu mult mai pe scurt, se găsește în Viețile Sântilor pe luna lui iuliu după edițiunea bucureșcă din 1836, unde ea se începe în următorul mod :

«Sfânta cuvioasa muceniță a lui Hristos Paraskevi s'au născut într'un sat din cele ce era în hotarale Romei ceii vechi, din părinți hristiani, cu numele Agathon, etc.

Fără a urmări provenința acestui variant, tradus d'a-dreptul din Meneele grece, precum dovedesce *Paraskevi* și *hristiani*, cată să observăm că hagiografia numeră vr'o cinci sante diferite cu numele de Παρασκευή, slavonesce ПАТЗКА, după fonetism serbo-bulgar *Petka*, romănesce *Vineri*: o sântă Vineri dela Iconia, serbată la 28 octobree; o sântă Vineri din timpul lui Nerone, serbată la 20 martiu; sânta Vineri «fîca lui Agaton», aceia ce ne interesă aci și care se serbeză la 26 iuliu; apoi o sântă Vineri rusescă, serbată în luna lui maiu; și'n fine, o sântă Vineri dela Tîrnova, serbată la 14 octobree.²⁾

Legenda celei dela Tîrnova, care este foarte populară peste Milcov, ca patrônă a Iașului, s'a scris romănesce în secolul XVII de către cei doi celebri mitropoliți ai Moldovei, Varlam și Dosofteiu.

În cel de'ntăiu ea se începe așa :

2) Martinov, *Annus ecclesiasticus graeco-slavicus*, Bruxellis, 1863, p. 263.

Ачаста свзнтѣ ши прѣкзвѣвасѣ фечолрѣ Параскева ерл де мо-
ше дил Епиват, нжскѣтѣ дил пѣринци крединчоси ши крецин-
ни есни, дтрѣ тоатѣ вѣаца са кѣ милостеніе ши кѣ фапте есне
etc.³⁾.

În mitropolitul Dosofteiu, aceeași legendă se termină cu ur-
mătoarea anecdotă :

Динтр'о палмѣ а свинціи сале асте ла свѣнта епископіе ла
Румань в ескзца, ши ла Бѣчюлецъ оун дацетъ, адѣс дин Ца-
риград де Дѣмитрашко логофзтсѣл, прекѣмъ мѣс спсѣ Іурданк
спзтарюль ла маса Дѣвѣжій водѣ etc.⁴⁾.

Ambele redacțiuni, a lui Dosofteiu și mai cu seamă a lui
Varlam, se întemeiază pe legenda cea bulgară a sântei Vineri
dela Tîrnova, scrisă în secolul XIV de către patriarul Eu-
timiu și care se încere prin :

Сѣа сѣо сватаа прѣподокнаа Петка втчѣство имѣаше Епива-
ти, родителе же благочыстивіи, ходещіихѣ вѣ всѣхѣ вожіихѣ за
повѣдѣхѣ etc.⁵⁾

Să ne'ntorcem însă la sânta Vineri 'fiica lui Agaton,

§ 4. Popa Grigorie n'a făcut alt ce-va decât a copiat o
lucrare străină, ca și mai sus cu Catechismul cel dela 1560.

El conservă cu stăruință limba și chiar ortografia origina-
lului seî. Numai în trei locuri îi scapă de a prefăce pe *n*
între vocale în *r* : дтрѣкѣте=*întuncate*, мѣдрѣ=*mene* și сѣра
=*sună*; cât despre *s* însă, este mai puțin scrupulos, punându-l
adesea acolo unde originalul trebuia să fi avut pe *z*, de unde
resultă scrierea neconsecinte : знсе și снсе, домнезес și дом-
незес, кззѣ și кзѣс etc., ceia-ce nici o dată nu ne întimpină
în lucrările proprie ale lui popa Grigorie.

3) Varlam, *Carte românească de învățatură*, Iași, 1643, in-f., part. 2, f.
12—16.

4) Dosofteiu, *A synaxarului carte*, Iași, 1683, in-f., t. 1, f. 64—6. — Cf. C.
Negruzzi, *Pecatele tinerețelor*, București, 1872, p. 264.

5) Глашникъ друштва ербске словесности, t. 8 (Bielgrad, 1856), p. 131—
141.

§ 5. Originalul, copiat de cătră preutul din Măhaciū, cată să fi fost scris anume în regiunea Braşovuluī.

Un indice între mai multe ni se pare a fi decisiv în această privinţă.

Textul de mai jos întrebuintează cuvintul *boerésă* în sens de 'femeiă, sau 'nevastă', cea-ce — dacă nu mă înşel — este o particularitate aprópe exclusivă a graiuluī din partea cea b í r s é n ă a Transilvaniei, unde această vorbă s'a contrasatăđi în *borésă*.

Se scie că nemuritorul nostru Anton Pann, voind să riđă de Braşoveni, le pune în gură următoriu dialog p r o v i n c i a l despre fabricaţiunea vinuluī:

— Măi sóŧe, *văzt'*ai tu *ghie*?
 — Am *văzt*, măi — ŧise — ŧ'o mie.
 — No da cum îi? de'i *văzt*, spune!
 — Da *aū ũ*, măi, v'o minune?
 De n'ai *văzt*, cred *pot* să'ŧi pară;
 No, mă, să-ŧi spun cum îi dară.
 Îi albă ŧi *stenchişórá*,
Răscăcănata la sóre...
 — No *minţ* tu, că n'ai *văzt ghine*,
 Să 'ŧi spun *ŧo*, cată la mine :
Ghia *ae'i pi-un dél* pusă,
 Tot cu ŧepł pin ea împun ă,
 ŧi *cochile*, voinicł *tună*
 Póma ei de i-o adună,
 ŧi supt *chicóbre împarcă*,
 Să-i *cure zéma* o calcă,
 Apóŧ *pi-acea zémă*, dragă,
 O botez *ghin* ŧi o bagă
 În o scorbura întinsă,
 Cu bete d'alun încinsă,
 De-aci *mere o b o r é s ă*
 Ce îi zice cărmărésă⁶⁾

Ceia ce putem afirma în cunoşcinţă de cauză, este că în Moldova, în ŧera-Romănescă ŧi 'n munŧii apusenū ai Transil-

6) Pann, *Povestea vorbri*, Bucureşci, 1852, t. 1, p. 115—6.

vaniei *borésă=boerésă* cu sens de ‘muiere, nu există nicăiri, și nu se vede a fi existat vre-o dată.

§ 6. Popa Grigorie nu ne spune anul, când a transcris *Legenda sânteii Vinerii*.

Din împregiurarea că ea se află legată în manuscris anume între bucata cea slavonesce din 1583 și între Catechismul cel copiat la 1607, nu se pôte conchide nimic, de vreme ce părțile volumului nu sînt aședate într’o ordine cronologică.

Orî-cum ar fi, dacă nu copia, totuși originalul trebuî să fie anterior anului 1600.

Limba diferă puțin de a lui Coresi, și mai curând s’ar puté dice că e mai veche decât cea din Omiliarul dela 1580.

Din punctul de vedere curat lingvistic, este un text de multă valóre, mai ales ca morfologie și ca sintaxă.

Nu e fără interes nici sub raportul sociologic.

§ 7. *Legenda sânteii Vinerii* presintă tóte fantasticele peri-peție ale unui basm, și tocmai de aceia era predestinată a deveni fórte populară, căci orî-care ar fi religiunea cea n o m i n a l ă a unui popor, religiunea sa r e a l ă va remăné tot-d’a-una mitologică.

Nu este dară de mirare, că dintre atâtea și mai atâtea legende ale sfinților, una din cele de’ntăiü traduse în romănesce a fost anume aceia în care ni se povestesc, bună-óră, cum : ‘sfânta Veneri apropie-se la zmeu, și călcă cu pióorul “spre falca zmeului, și întră întro elu, și trecu prin zgăul ‘lui afară, și iară stătu înaintia zmeului.’

La acéstă popularitate a sânteii Vinerii a mai contribuit la Români reminiscința sânteii celei pagane cu același nume, a sânteii atât de v e n e r a t e la vechii Români,?) a acelei deite Venere, dela care s’a numit șiua *Vinerii* la tóte popórele neo-latine, și pentru care par’că ar fi făcute într’adins cu-

7) Cfr. Ackner, *Die römischen Inschriften in Dacien*, Wien, 1865, No. 33, 227, 353 și mai ales 352 : ‘Veneri victrici pro salute imperii...’

vintele din legenda noastră : ‘mai frumoasă fată de acasta n’am vădut,’.

Înainte de a fi cunoscut hagiografia grăcă, poporul român avea deja în poveștile sale pe *sânta Vineri* cea transformată în prima epocă a creștinării din deița Venere, după cum avea — cu schimbarea sexului — pe *sânta Miercuri* din deul Mercuriū său pe *sânta Joi* din deul Jove.

Sânta Vineri, de exemplu, din basmul ‘Fata moșului,’ încunjiurată de ‘puī de balauri, șerpī, nevăstuici, ciuhurei, șopărle, năpărci și gușteri, și păzită de o ‘cățelușă cu dinți de fer și cu măsele de oțel,’⁸⁾, nu pôte fi — negreșit — nici sânta Vineri dela Iconia, nici acea dela Tîrnova saū de pe aīuri, ci este curat antica deița Venere, născută printre monșrii oceanului, călătore pe o bróscă țestósă, amica tuturor animalilor, principiū al procreațiunii...

8) Ispirescu, *Legende și basme*, t. 1, Bucuresci, 1872, p. 95.

СТІ ПѢТКІ.

ЛѢТР'АЧѢЛА ЗИЛЕ. ЕРА ОУ УМЪ ЛѢТР'АЧѢ ЧЕТАТЕ. КРЕЩИНЬ
ДОУАЧЕ ШИ КЪРАТ. ШИ РЪГА-СЕ. ЛѢТРЪ АСКЪНСЪ. КЪТРЪ ДОМНОУЛ.
Е ЧЕЛЪ УМ КЕМА-Л АГАТОНЬ. Е БОЕРѢСА АЪИ КЕМА-У ПОЛФІА.
ШИ ФЪ ВІАЦА АУР. ШИ ЛЬКЪИРЬ ЕИ. ЛЕ. ДЕ АИ ФЪРЬ ДЕ ФЕЧУРИ.
ШИ РОУГА-СЕ ЕИ. ЛѢТРЪ АСКЪНСЪ. Л ТОТЬ ЧАСОУЛ. АША ВИЧѢ
ДЪ МІЕ ХРІСТОАСЕ. ЛПЪРАТЕ КАОУТЪ ШИ СПРЕ НОИ. ШИ ДЪ ШИ
НУАУ ПЛОД СЪ ФІЕ ШИ СЪ НАСКЪ. ДЕЛѢТРЪ НОИ. ФЕЧОРЕЛ. САЪ
ФЕЧУРИЦЬ. НОИ ДА-Л'АМ. СФІНЦІЕ-ТАЛЕ. КЪ ТОАТЬ ПАРТѢ ЕИ.
ШИ ВЕНИА ЛЪЕРУА ДОМНЪАЪИ. СПРЕ ЕИ ШИ ЗИСЕ ЛОРЬ. АЪИ
ШИ АСКЪАТЪ ДОМНЕЪЕЪ. РЪГЪИОНЕ ВОАСТРЬ. ШИ Е СЪ НАСКЪ.
У ФЕЧОРѢ. ДИЛѢТРЪ ВОИ СЪ ФІЕ. НОУМЕЛЕ ЕИ СФІНТА ВЕНЕРИ.
180. ШИ НАЪЕ-ВА ВЕНЕРИ. ШИ КЪНДЪ У ВЕЦИ | БОТЕЪА АША СЪ-И

(SÂNTA VINERÎ)

Intr'acelîa zile era u omû intr'acé cetate, creştinû dulce şi curat,
şi ruga-se întru ascunsu câtră Domnul. E celû om chema-l Agatonû,
e boerésa lui chema-o Polfîia; şi fu viaţa lor şi lâcuiră ei 35 de ai
fără de fecori. Şi ruga-se ei întru ascunsu în totû casul, аша дiсé:
dă mie, Hristoase împărate! caută şi spre noi, şi dă şi noao plod
să fie şi să nască deîntru noi: fecorel sau fecoriţă; noi da-l'am
sfînţie-tale cu toată parté ei. Şi venîa îngerol Domnului spre ei şi
zise lorû: auzi şi ашcултă Domnezeu rugăciune voastră, şi e să nască
o fecorel diîntru voi; să fie numele ei sfânta Veneri; şi naşte-va veneri;
şi cândû o veţi buteza, аша să-i fie nomele ei. Аша zise îngerul Dom-

ФІЕ НОМЕЛЕ ЕИ. ШЛА ЗИСЕ ЛЦЕРОУА ДОМНВЛШИ. ШИ СХ ДСЕ
ДЕЛА ЕИ. ШИ ЕИ ДѢАЧІИ РВГА—СЕ КВ ФРИКЪ. КЗТРЪ ДОМНВЛ.
ШИ НЗКСЪ ФЕЧОАРА СФНТА ВЕНЕРИ. Л ЛОУНА ЛШИ КРОУМАРЮ.
ДИ. ЗИЛЕ ШИ БОТЕВАРЪ СФНТА ВЕНЕРИ. ШИ—И ПОУСКРЪ НО—
МЕЛЕ СЗМТА ВЕНЕРИ. ШИ W ДВЧЕ Л ТОАТЪ ВРѢМА. ДЕ
W ЛНКИНА КЗТРЪ БЕСѢРЕКА ДОМНВЛШИ. ШИ ПЖНХ ЛА ЛНОУА.
ЛЦЕЛѢСЕ Л ТОАТЪ ЛАУѢ ДОМНОЛШИ. ШИ КЗНДЪ ЕРА ДЕ ЧИН—
ЧИ АНИ. ГЗНДИ—СЖ. ЛТРЪ СИНѢ. ШИ СИСЕ НВ МИ СЕ КА—
ДЕ НВМАН АЧНЧѢ СЗ ФІОУ ШИ СЗ ЛЗКВЕСКС. ЧЕ МИ СЪ КАДЕ
СЗ МЗ ДВКЪ. СЗ ПРОПОВЕДВЕСКС ЛѢЦѢ. ДОМНЕСЕВЛШИ МІЕС. ШИ
ПРИЛ ТОАТЕ САТЕЛЕ. ШИ Л ТОАТЕ ЧЪТЗЦИЛЕ. ШИ ЕШИ НОАПТѢ.
ДИЛ КВРТА ТЪТЖНЕСЗВ. ШИ СЗ ДСЕ ЛТРЪ W ЧЕТАТЕ МАРЕ ЧЕ
W КЕМА. ЯНТИВХІЕ. ЛТРЪЗНСЗ ЛЗКВНА. ОУ 'МПЗРАТ МАРЕ. ЧЕ—ЛЪ
181. КИМА ЯНТИВХ ЛПЗРАТ. ЧЕ ЕРА ГРЕК. ШИ ЛТРЪ СФНТА ВЕНЕРИ.
Л ЧЕТАТЕ. ЧЕ ЕРА ЛЧЕПВ А ГРЗИ КЗТРЪ ВАМНИИ. ШИ ЗИСЕ
КРѢДЕЦИ ВОИ ЛТРЪ СВНТА ТРОИЦЪ. ЧЕ Е А ТАТЪЛШИ. ШИ А
ФІЮЛШИ. ШИ ДХВЛШИ СФНТЪ ІС. ХС. КЗ АЧЕЛА АСТЕ ДѢДЕВЪРЪ
ДОМНЕСЕВ. ЛВМИНЪТОРЮ. ШИ СФНЦИТОРЮ. ШИ СПСИТОРЮ. ШИ
ДОМНЕСЕВЪЛ ДОМНЕСЕНЛВР. ШИ ЛВЪЦА ПРЕ ЕИ ШИ МОУАЦИ ЛОУЗНА.
ШИ КРѢДѢ. ШИ АЛЦИ ВАМЕНИ СПВНѢ АЛТОРА. ШИ ЛА БЕСѢРЕКЪ.

lului, și să duse dela ei. Și ei déacii ruga-se cu frică cătră Domnul.
Și născu feçoara sfânta Veneri în luna lui brumarîu 15 zile, și bo-
teđară sfânta Veneri, și-i pusă ră nomele sămта Veneri, și o duce în
toată vrémia de o închina cătră beséreca Domnului; și până la anul
înțelése în toată liagé Domnului. Și cândü era de cinci ani, gândi-să
întru siné și đise: nu mi se cade numai acicé să fiü și să lăcuescu, ce
mi să cade să mă ducü să propoveduescu légé Domneđeului mieu, și
priin toate satele, și în toate cătățile. Și eși noapté diin curtia tătâne-
său, și să duse întru o cetate mare ce o chema Antiohie. Intr'ănsă lă-
cuiia u 'mpărat mare ce-lü chima Antioh împărat, ce era Grec. Și întră
sfânta Veneri în cetate ce era, începu a grăi cătră oameni și zise: cré-
deți voi întru svânta troiță ce e a Tatălui și a Fiului și Duhului sfântü
Is. ІІs. ? că acela iaste dédevărü Domneđeu, luminătorü și sfînțitorü și
spășitorü și domneđeulü domneđeilor. Și învăța pre ei, și mulți auziia
și créde; și alți oameni spuné altora, și la besérecă și priin cetate,

- ши приѣ четате. карз алци вамени. спснѣ ла ппзратсѣс. ши
 зиче доамне ппзрате венит-ас. в боерѣсь п четате. де
 проповедѣще ши спснѣ де фїюль Марїеен. чела че доу рз-
 стигнитѣ. пжрипцїи ноцри п крѣче. ши дека асзи ачель
 ппжратѣ. ель мзние-сь спре а. ши зисе сѣсѣлар лши. сз
 мѣргѣ сз в адѣкѣ. пнаннтѣ лши. ши кзоуѣ спре а. челс.
 182. пп|рат. ши мирл-сь де фрзмсецнле ен. ши зисе сѣсѣлар
 сале сз-ми ацѣте домнезеѣ мїс. чела че кресс еѣ птрѣ
 ель. кз ман фрѣмоасѣ фатѣ де ачаста н'ам вѣѣѣт. ши
 зисе кзтрѣ а чель ппзрат. че сѣмѣ де вмѣ еци ши коум
 те кеамѣ. ши зисе а. кзтрѣ елс. еѣ сзѣмѣ в крециннѣ ко-
 тезатѣ. п нѣмеле ми-е ста Петка. ши зисе чель ппжрат.
 кѣтрѣ а нѣ грзи аша че маи кнне те плѣкѣ домнезеѣлши
 мїеѣ. ши пкиннѣ-те лши. де фаче-те-вою домнѣ. ши п-
 пьртѣсь спре тоате каселе меле. е сѣнта Генриш. рзспоунсе
 ши зисе лши. анатима... меле ачелсѣ. че зиче аша ши
 те... ши атѣнчи. мзние-сь ачел ппзрат... сѣсѣлар лши.
 . прелѣдци-ѣ де в легаѣи. ши рзстигни-в-врем. п крѣче ка
 ши домнезеѣлс ен. ши ведѣк-вем че ва фолоси... атоп-
 183. чи сѣнта Венериш. рѣгѣ-сь ши | зисе доамне домнезеѣлс

ȳarǎ alȳi oameni spunē la ȳnpǎratulu ŝi zice: doamne ȳnpǎrate! ve-
 nit-au o boerēsǎ ȳn cetate de propoveduĉte ŝi spune de fiulū Marieei
 cela ce au rǎstignitū pǎriȳnȳii noŝtri ȳn cruce; ŝi deca auzi acelu
 ȳnpǎratū, elū mǎnie-sǎ spre ȳa, ŝi zise slugelor lui sǎ mērgǎ sǎ o
 aducǎ ȳnainte lui, ŝi cǎuta spre ȳa celu pǎrat, ŝi mira-sǎ de frǎm-
 seŝile ei, ŝi zise slugilor sale: sǎ-mi agiute domnezeul miu, cela
 ce creĉu eu ȳntru elū, cǎ maȳ frumoasǎ fatǎ de acasta n'am vǎĉut!
 ŝi ĉise cǎtrǎ ȳa celu ȳnpǎrat: ce samǎ de omū eŝti ŝi cum te chea-
 mǎ? ŝi ĉise ȳa cǎtrǎ elu: eu sǎmtū o creŝtinǎ botezatǎ ȳn numele
 mi-e (sǎnta Vineri). ŝi zise celu ȳnpǎrat cǎtrǎ ȳa: nu grǎi aŝa, ce
 maȳ bine te plēcǎ domneĉului mieu ŝi ȳnchinǎ-te lui, de face-te-
 voȳu domnǎ ŝi ȳnpǎrǎtēsǎ spre toate casele mele. E sǎnta Veniri
 rǎspunse ŝi zise lui: anatima.... mele aceluȳa ce zice aŝa, ŝi te...
 ŝi atunci mǎnie-sǎ acel ȳnpǎrat [ŝi ĉise] slugilor lui: preȳndeȳi-u
 de o legaȳi, ŝi rǎstigni-o-vrem ȳn cruce ca ŝi domneĉulu ei, ŝi vedē-
 vem ce va folosi.... Atoȳinci sǎnta Veneri rugǎ-sǎ ŝi ĉise: Doamne

мѢС. КАСТЬ ШИ СПРЕ МЕНЕ. СЪ НО ЛАДЕ-СЬ. ДРАЧІИ СПРЕ МЕНЕ
 ШИ ТРЕМАТЕ ЛЦЕРОУА ТЪС. КЪ АРЖТАРА СИЛЕАУР ТАЛЕ. ШИ
 МИАШАЦЕ СВЛАЕТЪСЪ МѢС. ДОАМНЕ ЧЕА ЧЕ ЛКСЦЪРЬ-МЪ ШИ
 АЛЦЕ ЧЕА ЧЕ АСПТЬ-СЪ КЪ МЕНЕ. ШИ ЛА СФРЪШИТЪСЪ. РЪГЪ-
 ЧЮНЕИ ПСАЛМ. . . СКЪЛЖ-СЪ ШИ ЗИСЕ АМИН. ШИ АРЪ ЗИСЕ
 АПОИ. СЪ ЛАДЕ-СЪ ШИ ЕИ КЪ ТИНЕ ДОМНЕ. *ШИ АТЪНИИ ДН
 АЧЕЛА ЧАС ИВИ-СЕ. ОУ НОВРЪ ДНЪ ЧЕРЮ. ШИ ЕШИ ОУД ВИ-
 ХОРЪ МАРЕ ДНЪ НОВРЪ ШИ АСА В ПІАТРЪ МАРЕ ФОРТЕ Л
 ЕЛЬ ШИ В ПЪРТА ВЪНТЪСЪ. КА В ФРЪЛЪШ ШИ СЪРА. ШИ А-
 ТЪЛЧИ. ИВИ-СЕ ЛЦЕРЪА ДОМНЪАШИ ДНДИНТЪ ЕИ. ШИ РЪПСЕ
 ЛЕГЪТЪРЕЛЕ. ДНЪ МЪНЪЛЕ ЕИ ШИ ГЪЗИ КЪТЪРЪ А ЗИСЕ НЪ ТЕ
 ТЪМЕ. ЧЕ ЛАДЪ СИЛА ДОМНЪАШИ. ДОМНЕВЕЪА ТЪС. ШИ АТЪЛ-
 ЧИ МОУНЧИТОРІИ ЧЕ В ЛЕГА. КЪЗЪРЪ ЦОСЪ ЛА ПЪМЪНТЪ. ШИ
 СКЪЛАРЪ-СЪ ШИ СТРИГАРЪ ТОЦИ КЪ ГЛАС МАРЕ. ШИ ЗИ-
 184. СЕРЪ МАРЕ | АСТЕ КРЕДИЦА КРЕЩИНІКЪСЪ ШИ АТЪЛЧИ СФНТА
 ВЕНЕРИ. РЪДИКЪ МЪНЪЛЕ САЛЕ КЪТЪРЪ ЧЕРЮ. ШИ РЪГА-СЕ АТЪНИИ.
 ВАМЕНИИ МЪАЦИ ЕИ СТРИГА ШИ ЗИЧЕ НЪ-И АЛТЪ ДОМНЕЗІУС
 МАИ МАРЕ. ФЪЗЪРЪ ДОМНЕЗЕЪА СФИНТЕЕН ВЕНЕРИ. ШИ ТОАТЕ СЪС-
 ЦІЛЕ АЧЕАШИ ЛПЪРАТ. КЪЗЪРЪ ЦОСЪ ДНДИТЕ СФИНТЕЕН ВЕНЕРИ
 ШИ ЗИЧА ТОЦИ МИАШАЦЕ-НЕ СФНТЪ ВЕНЕРИ. ШИ НО ОУИТА

Domneşorul meu! caută şi spre mine, să no laude-să dracii spre
 mine, şi tremiate îngerul tău cu arătariia silelor tale, şi miluiaşte su-
 fletulu meu, Doamne! [de] ceia ce încug'ură-mă, şi alége ceia ce
 luptă-să cu mene! Şi la sfârşitul rugăciuneei psalom... sculă-să şi
 şise amin; şi iară şise apoi : să laude-să şi ei cu tine, Domne! Şi atunci
 în acela čas ivi-se u noorū diîn ceriu, şi eşi uîn vilhorū mare diîn
 noorū, şi lua o piatră mare forte în elū şi o purta vântul ca o
 fruîndă, şi sura ; şi atuînci ivi-se îngerul domnului înainté ei, şi
 rupse legăturile diîn mănule ei, şi grăi cătră ia zise : nu te téme,
 ce laudă sila Domnului Domneşul tău. Şi atuînci muncitorii ce o
 lega cădură g'osū la pământu, şi sculară-să şi strigară toţi cu glas
 mare şi ziseră : mare iaste credinţa creştinéscă! Şi atuînci sfânta
 Veneri rădică mănule sale cătră ceriu şi ruga-se. Atunci oamenii
 mulţi, ei striga şi zice : nu-i altu domniziu mai mare, fără domne-
 zeul sfinteei Veneri! Şi toate slugile acelui împărat căzură g'osū în-
 aiînte sfinteei Veneri, şi zicia toţi : miluiaşte-ne, sfântă Veneri, şi no

фзрѣлицѣ нѡастрѣ... че рѡгѣ дерепть нѡи ши арлтѣ ши
 нѡѡл сѣмне сз фим ши нѡи крецини ка ши тѣ. ши сз
 не дкинѣм. татѣлѣи. ши фїѡлѣи. ши дхѣлѣи сфнтѣ ши зисерѣ
 тоци амнѣ. ши скѣла—се ши бѡтеѣа еи. ши се дѣсе ши
 лздѣ домноуѣ домнеѣѣ. ши де вѣѣѣ чель лпѣрат. ачѣлѣ
 ши мзнѣе—сѣ. ши кемз алте сѣѣи але лѣи. ши зисе прен—
 деци—ѡ ши ѡ легаѣи. ши афлаѣи ѡ кзлдарѣ. ши ардеѣи
 185. петри ши ле змнкѣраѣи ши | ле бзгаѣи л кзлдарѣ ши бзгаѣи
 плѣмѣѣ. ши сѣѣ ши смѡалѣ сз фїарѣѣ л шапте зилѣ. ши
 л шапте нѡпѣи. ши а шапта зѣ бзгаѣи ач[с]тѣ л кзлдарѣ.
 ши акоперѣи кѣ ѡ пїатрѣ. пѣнѣѣ ѡѡѡ венѣи ши еѣ сз вѣѣѣ.
 ши аша зисе ачель лпѣрат кѣ мзнїѣ ши се дѣсе де аѣиѣ.
 ши сѣѣилѣ лѣи фѣчерѣ аша. ши а шаптѣ ѣи венѣ лпѣ—
 ратѣа ши зисе дескоперѣи. кзлдарѣѣ. ши ѡ дескоперѣиѣ.
 ши сфнта вѣнерѣи скѣлѣ—се. ши стѣтѣ л пѣѡѡѡре л кзлдарѣ.
 ши зисе м.ре асте спре мѣлре. ши ачелѣ лпѣрат вѣѣѣ. ачѣ
 чѡдѣѣ мѣре. ши грѣи кѣтрѣ сфнта вѣнерѣи. ши зисе... лскрѣ—и
 де тѣнѣ. че нѣ сѣ прилде де тѣнѣ. нѣче фѡкѣлѣ. нѣче апл.
 ши атѣнѣи грѣи сфнта вѣнерѣи. кѣтрѣ ачелѣ лпѣрат.
 апропїѣ—те де вѣѣи силѣ дѣдѣвѣрѣлѣи домнеѣѣѣ. ши нѣ сѣ

uita fărălegile noastre... ce roğă dreptŭ noi, ŝi arată ŝi nooa sémne
 să fim ŝi noi creștini ca ŝi tu, ŝi să ne închinăm Tatălui ŝi Fiiului
 ŝi Duhului sfântŭ; ŝi ziseră toți aminŭ. Ŝi scula-se, ŝi boteđa ei, ŝi
 se duse, ŝi lăuda Domnul Domneđeu. Ŝi de văđu celŭ împărat acélé,
 ŝi mănie-să, ŝi chemă alte slugi ale lui, ŝi zise: prendeți-o ŝi o le-
 gați, ŝi aflați o căldare, ŝi ardeți petri ŝi le zmicurați, ŝi le băgați
 în căldare, ŝi băgați plumbu ŝi seu ŝi smoală să fiarbă în șapte zile
 ŝi în șapte nopți, ŝi a șaptea zi băgați aciastă în căldare ŝi acoperiți
 cu o piatră, până voiŭ veni ŝi eu să văđu. Ŝi așa zise acélŭ împărat
 cu mănie ŝi se duse de aciă. Ŝi slugile lui făceră așa. Ŝi a șapte
 đi vene împăratul ŝi zise: descoperiți căldaré. Ŝi o descoperiră. Ŝi
 sfânta Veneri sculă-se ŝi stătu în pıcoare în căldare, ŝi zise: mare
 ıaste spre meınre. Ŝi acelu împărat văđu ace cıudă mare, ŝi grăi cătră
 sfânta Veneri, ŝi zise: [ce] lucru-i de tine? ce nu să priinde de tine
 nice foculu, nice apa? Ŝi atunci grăi sfânta Veneri cătră acelu în-
 părat: apropie-te de veđi sila dédevărului Domnezeu. Ŝi nu să putıa

186. прѣта апропѣа де дѣгорѣла фокѣлен. ши де вѣсѣ сѣнта |
 Венери. кѣ нѣ се полте апропѣа ниче кѣтасѣ а лѣѡ апа кѣ
 мѣна. днѣ кѣладаре ши арѣлкѣ лѣ вѣразѣла. чѣлѣн лѣлѣрат.
 ши оурѣи ачѣлѣ лѣлѣрат. лѣи ачѣла час. е сѣнта Венери еши
 днѣ кѣладаре кѣратѣ ши фрѣмѡвасѣ. ши атѣлѣчи ачѣлѣ лѣлѣрат
 мерсе. ши се апропѣе де а ши кѣзѣ лѣнанѣта еи. ши рѣ-
 га-се мнѣлѣце-мѣ шарѣа лѣн хс. а лѣн дѡмнеѣѣ. ши рѡвѣ
 дѣрептѣ мене. дѡлѣр мн с'арѣ дѣшкнѣде вкнн мѣе сѣ фѣс
 крѣщннѣ. ши еѣ ши тоате сѣлѣнлѣ м'ѣле. ши цннѣтѣл лѣлѣ-
 рѣцѣеи м'ѣле. ши мнѡстнвн-се. сѣнта Венери. ши кѣзѣ кѣ
 фаца ла пѣмѣлѣтѣ ши пѣлѣсе. ши балѣтѣ де лѣкрѣмнлѣ се
 фѣче. ши скѣлѣ-се ши аѡа кѣ мѣна дѣрѣптѣ. де лѣкрѣмнлѣ
 еи. ши сѣлѣсѣ вкнн. чѣлѣн лѣлѣрат. ши знсе лѣ нѣмѣле та-
 тѣлѣн ши фѣюлѣн. ши дѣхлѣн сѣнтѣ. сѣ вѣнн. ши атѣнчн
 ачѣлѣн лѣлѣрат вѣсѣ. ши лѣцн ѡамѣнн. мѣлѣцн неѡлнчн
187. вѣлѣдекѣ еи. ши ачѣлѣн лѣлѣрат. лѣмннѣ ши | вѣлѣре маи
 вннѣ ши маи вѣртѡсѣ. дѣкѣт мантѣ. ши плѣкѣ-се ши лѣѡ сѣнта
 Венери. де лѣкрѣмнлѣ салѣ. ши лѣѡ апѣ ши бѡтѣѣе ачѣлѣ лѣ-
 лѣрат. ши тоате сѣлѣнлѣ лѣн. ши тоцн ѡамѣннѣ днѣ лѣлѣ-
 рѣцѣа лѣн :— ши лѣрѣ сѣнта Венери гѣлѣдн ши знсе дѣче-

apropiia de dugoréla focului. Şi de vădu sfânta Veneri că nu se poate apropiia, nice cutiađă, ia luo apa cu mâna diîn căldare şi aruincă în obrazul celui împărat. Şi urbi acelu împărat în acela čas. E sfânta Veneri eşi diîn căldare curată şi frumoasă. Şi atuinci acelu împărat merse şi se apropie. de ia, şi căзу înaintia ei, şi ruga-se: miluiaşte-mă, şarba lui Hs. a lui Domneđeu, şi rogă dereptū mene, doară mi s'ară deşcluide ochii mie, să fiu creştinu, şi eu şi toate slugile mele şi ţinutul împărăţieiei mele. Şi milostivi-se sfânta Veneri, şi căзу cu faţa la pământu şi plăinse, şi baltă de lacrămile se făce; şi sculăse, şi loa cu mâna deréptă de lacrămile ei, şi uinse ochii celui împărat, şi zise: în numele Tatălui şi Fiului şi Duhului sfântū, să veđi! Şi atunci acelui împărat văđu. Şi alţi oameni mulţi nevolnici veindecă ei. Şi acelui împărat lumină şi vedere mai bine şi mai vrătosū decât maite. Şi plecă-se şi luo sfânta Veneri de lacrămile sale, şi luo apă şi boteđe acelu împărat şi toate slugile lui şi toţi oamenii diîn părăţia lui. Şi iară sfânta Veneri găinđi şi đise:

мз-вою. гарши лтр'алтъ четате. сз проповедѣскѣ. кѣвн-
тѣл аши хс. ши сз спѣю лорѣ кз пзгзни-сѣ. коум сз се
котѣзе. ши сз се кѣнѣне. де ворѣ пери. ши сз дѣсе. ши
мергѣндѣ а пре кале. тѣмпинѣ алтъ лпзрат. че-л кема.
ѣтизма лпѣрат. ши зисе кзтрѣ а челѣ лпзрат. цюпнѣѣсѣ
че вмѣ еце. ши коумѣ те кемѣ. че нѣ те лкини дом-
неен меле. а грзи кзтрѣ ачела лпзрат. ши мира-сѣ де
фрѣмсецнае ен. ши лтрѣбѣ-ѣ ши зисе де оунде еце. сфнта
Венери рѣспоунсе кзтрѣ ель ши зисе. еоу сѣмтѣ ѣ кре-
шинѣ ботезате. л нѣмеле мѣ-и ста Петка. ши зисе кз-
трѣ а челѣ лпзрат. пасѣ дѣпѣ мене. ши крѣде л дом-
188. незеѣл мѣѣ. ши | цюра-ци-мз-вою лнантѣ домнезеоуѣши
мѣ. сз фѣн доамнѣ мѣ ши лпжрѣтѣсѣ тоуѣрорѣ полате-
лѣр мѣѣ. е сз ноу аскѣлатарет мене. да-те-вою спре маре
мѣлѣ. ши вѣѣцѣ нѣ бере авѣ. ши атѣлчи сфнта Венери.
грзи кзтрѣ елѣ. ши зисе. дѣволе лтѣрекате ши ѣдѣле сѣѣга
ѣдоѣѣши (sic). ши атѣлчи мзине-сѣ ачель лпѣрат. ши зисе
сѣѣѣлѣр сѣѣ. приѣдеци-ѣ сз ѣ дѣчель. лнантѣ челѣши
зѣмѣѣ. дил четате. де сѣ ѣ мзнѣлчи. е сѣ кѣрѣѣре спре
зѣмѣѣ ши сз но перире. де ель плека-не-времѣ ши лки-

duce-mă-voiu ȳarăși într'altă cetate să propoveduescu cuvântul lui
Hs. și să spuū lorū că păgăni-su, cum să se botéde și să se cu-
nune, de vorū peri. Și să duse și, mergăndu ȳa pre cale, tămpină
altū ȳpărat ce-l chema Atizma-ȳpărat. Și zise cătră ȳa celu ȳn-
părat : giupănesă! ce omū ește și cumu te chemă? ce nu te ȳn-
chini domneei mele? ȳa grăi cătră acela ȳpărat, și mira-să de fră-
m-seșile ei, și ȳntrebă-o și zise : de unde ește ? Sfânta Veneri răspunse
cătră elu și zise : eu sămtu o creștină botezate ȳn numele mi-i (sânta
Vineri). Și zise cătră ȳa celu ȳpărat : pasă după мене și crede ȳn
domneșeul mieu, și giura-ți-mă-voiu ȳnainte domneșeului miu să fii
doamnă mie și ȳnpăratēsă tuturoru polatelor mēle; e să nu ascultaret
mene, da-te-voiu spre mare muȳncă, și viăță nu vere avē. Și atuȳnci
sfânta Veneri grăi cătră elu și zise : diavole ȳnturecate și ȳadule sluga
ȳadolui! Și atuȳnci mănie-să acelu ȳpărat și zise slugilor sale : priȳnde-
ți-o să o ducemū ȳnăiȳntia celui zmieu diȳn cetate de să o mânăȳnci; e
să biruire spre zmieu și să no perire de elū, pleca-ne-vrem și ȳchinea-

190. ВАМЕНІИ ЛШИ. АЧА | А Д ТОАТЕ. КРЕЗЪРЪ ШИ СЪ БОТЕЗАРЪ :—
 ШИ А ТОУНЧИ СФНТА ВЕНЕРИ. ЗИСЕ. ІАРЪ МИ СЕ КАДЕ МІЕ СЕ
МЪ ДОУК. ШИ СЕ ДЪСЕ ДТР'Ъ ЧЕТАТЕ МАРЕ ЧЕ ЛЗКЪНА. ОУД ПЪ
РАТ МАРЕ ЧЕ—А КЕМА ІКЛИТ ДПЪРАТ. ШИ ДТРЪ СФНТА ВЕНЕРИ.
Д ЧЕТАТЕ. ШИ ДЧЕПЪ А ГРЗИ КЪТРЪ ВАМЕНИ. КРЪДЕЦИ ВОИ Д
НСМЕЛЕ ТАТЪЛШИ. ШИ ФІЮЛШИ ШИ ДХЪЛШИ СФНТЪ А ЛШИ. ІС. ХС.
КЪ АЧЕЛА АСТЕ ДЪДЕВЪРЪ. ШИ ЛЪЗИ ЧЕЛ ДПЪРАТ. ДЕ А. ШИ
КЕМА—В ШИ ЗИСЕ. КЪТРЪ А. ЧЕ УМ ЕЦИ. ШИ КОУМ ТЕ КЪМЪ.
А ЗИСЕ КЪТРЪ ЧЕЛ ДПЪРАТ. ЕЪ СЪМТЪ В КРЕЦИНЪ БОТЕЗАТЪ
НСМЕЛЕ МІ—И ПЕТКА. ШИ КРЕЗЪ ДТРЪ СФНТА ТРОИЦЪ. ШИ ЗИСЕ
ЧЕЛ ДПЪРАТ. КЪТРЪ А. НЪ ЗИЧЕ КЪ ЕЦИ БОТЕЗАТЪ. ЧЕ ПАСЪ
ДЕ РОГЪ ДОМНЕЗЕЛА МІЪ. ЧЕЛА ЧЕ КРЕЗЪ ЕЪ. ШИ ЦЪРА—ЦИ—МЪ—
ВОЮ. ДНАИНТЪ ДОМНЕВЕЛЪШИ МІЕЪ. КОУМ АДЪЧЕ—ВОЮ ШИ ПОНЕ—
ВОЮ СЛАВА МЪ. ШИ ЧИНСТЪ МЪ СПРЕ КАПЪЛ ТЪЪ. ШИ СЪ ФІИ
191. ДОМНЪ МІЕ ШИ ДПЪРЪТЪ СЪ. ТО | ТЪ РОРЪ ПОЛАТЕЛЪР МЕЛЕ. Е СЪ
НЪ АКЪЛАТАРЕ МЕНЕ*). ЕЪ ДА—ТЕ—ВОЮ. СПРЕ МАРЕ МЪДЪКЪ. ШИ РЪ
МОРТЕ УМОРИ—ТЕ—ВОЮ. Е СФНТА ВЕНЕРИ ЗИСЕ. ЛШИ АНАТИМА
ФІЮЛЪ ДІЛВОЛУЛЪШИ. ВРЪЖИТОРЮ РЪЪ. ШИ КЪНЕ РЪЪ. ЕЪ КРЕЗЪ

*) Аci cu o mână posterioară adaus ВЕН d'asupra lui НЪ, ér ре dela АКЪЛА—
ТАРЕ șters și înlocuit cu ДЕ, adecă : СЪ НЪ ВЕН АКЪЛАТА ДЕ МЕНЕ.

lui : аciаа în toate crezură și să botezară. Și atunci sfânta Veneri
 țise : iară mi se cade mie se mă duc. Și se duse într'u cetate mare
 ce lăcuiа uin părat mare ce-l chema Aclit-înpărat. Și întră sfânta
 Veneri în cetate și începu a grăi cătră oameni : credeți voi în nu-
 mele Tatălui și Fiului și Duhului sfântă a lui Іs. Hs., că acela iaste
 dedevără ? Și auzi cel înpărat de Іа. și chema-o și zise cătră Іа : ce
 om ești și cum te chemă ? Іа zise cătră cel înpărat : eu sămtă o cre-
 ștină botezată, numele mi-i (Vineri), și crezu întru sfânta troiță. Și
 zise cel înpărat cătră Іа : nu țice că ești botezată, ce pasă de rogă
 domnezeul miu cela ce crezu eu, și g'ura-ți-mă-voiu înainté domne-
 țeului meu, cum aduce-voiu și pone-voiu slava mé și cinste mé spre
 capul tău, și să fi domnă mie și înpărătésă tuturoră polatelor mele;
 e să nu ascultare mene, eă da-te-voiu spre mare muincă, și ré morte
 omori-te-voiu. E sfânta Veneri zise lui : anatima, fiulu diavolului,
 vrăjitoriu rău și căne rău ! eu crezu în Domnezeul meu, de dreptu

ꙗ домнезеѡ мїеѡ. де дерептѡ домнезеѡул мїеѡ. нѡ нѡман
 трѡпоул. че ши соуфлетѡ да-л-вою. спре мѡлкъ. проклеци
 сѡ фїе моулчиторїи тзи. ши домнезени тзи коу тине. ши
 атѡни мѡние-сѡ ачел ꙗпзрат коу амарѡ, ши атѡлчи зисе
 мѡлчиторилѡр лѡи. сѡ адѡкъ в кѡддаре. ши сѡ пїсесе петри.
 ши сес ши се адѡкъ блѡумѡѡ. ши смоалѡ ши*) баѡе ача
 фать. ꙗ кѡддаре сѡ фїарѡкъ ꙗ треи зиле ши ꙗ треи нѡпци.
 ши**) дѡсерѡ сѡнта вѡнери. кѡтрѡ фѡкъ. ши кѡтрѡ кѡддаре.
 ши че ста ꙗнаинтрѡкъ. тоци ши еши в парѡ дїл фѡкъ маре.
 192. дїлтр'ачел фѡкъ | ал лѡр. ши ꙗконѡсрѡ-н. ачел мѡнчиторїи.
 ши арсерѡ тоци ꙗтр'ачел час. ши сѡнта вѡнери ста ачїи
 ши рѡга-се къ ѡлам дїи сѡлтири. аша вичѡкъ милѡаѡце-мѡ
 домне къ спре тине оупѡвѡаѡце соуфлетѡул мїеѡ. ши ла сѡрѡ-
 шитѡ рѡгѡчїонїеи ѡламлѡи. зисе амин. ши вѡзѡ ачель ꙗ-
 пзрат. мѡлчиторїи лѡи къ перїрѡ. ши спзрїе-сѡ. ши фрїкъ
 маре фѡ спре елѡ. ши кемѡ слѡѡїле лѡи тоате. ши ꙗтреѡкъ
 еи. ши зисе спѡѡнеци-мїи че воу фѡче чеѡїїи магеници. ши
 зисерѡ кѡтрѡ елѡ. сѡ ноу-и тѡере капѡл. кѡрѡндѡ ачїи ѡамени

*) Cu o mână posterioară adaus d'asupra: сѡ.

**) Idem: w,

Domnezeul meu nu numai trupul, ce și sufletul da-l-voiu spre muincă ;
 Procleți să fie muincitorii tăi și domnezeli tăi cu tine ! Și atunci
 mănie-să acel împărat cu amarū, și atunci zise muincitorilor lui să
 aducă o căldare și să piiseđe petri și seu, și se aducă blumbu și
 smoală, și bage acїa fată în căldare să fiarbă în trei zile și în trei
 nopți. Și duseră sfânta Veneri cătră focū și cătră căldare și ce sta
 înaintré toți, și eși o pară diin focū mare diintr'acel foc al lor, și
 incong'ură-i acei muncitori, și arseră toți intr'acel čas. Și sfânta Veneri
 sta acii și ruga-se cu psalom din săltiri ; așa đicē : miluăște-mă,
 Domne, că spre tine upovăiaște sufletul meu ! Și la sfrășitul rugă-
 cїuniei psalomului zise : amin. Și văzu acelū împărat muincitorii lui
 că periră, și spărie-să, și frică mare fu spre elū, și chemă slugile
 lui toate și întrebă eї și đise : spunęți-mi, ce voiu face ceștii ma-
 gheniți ? Și điseră cătră elu : să nu-i tăere capul, curundu acești

ТОЦИ КЗТРЬ ДОМНЕВЕОУА ЕИ. ФАЧЕ-Е-ВА ДЕ ПЛЕКА-СЕ-ВОР. ШИ
 АТСНЧИ ВСИЕ ЯКЛИТ ЛПЬРАТ. КЗТРЬ САСЦНАЕ ЛШ. ТЗАЦІ-И
 КАПОУА***). ШИ СФНТА ВЕНЕРИ. РЪГА-СЕ АЧЕЛОР МЪДМИТОРИ ШИ
 ВСИЕ АБСАЦИ-МЪ ШИ УГОДИ[ЦИ]-МИ СЗ ФАК РЕГЪЧЮНИ. СЗ МЗ
 РОГЪ КЗТРЬ ХС. ДОМНЕЗНОУА МІЕЪ. ШИ ВСИСЕРЬ ЕИ РОГЪ-ТЕ КЪРЪНДЪ.
 193. ШИ АТСНЧИ СФНТА ВЕНЕРИ. РЪГА-СЕ КЪ ЛАКРЪМИ. ШИ ПАЗИЦЪ. |
 ШИ ВИЧА ДОМНЕ ДЕСПЕТОРИОУ. ПЪРИНТЕЛЕ А ТОУТ ЦИНОТОУА. ФЪ-
 КЪТОРИОУ ЧЕРЮАШИ. ШИ АА ПЪМЪНТОАШИ. ДОУСИ-МЪ ШИ АСКВАТЪ-МЪ.
 ШАРБА ТА ЛТР'АЧЕСТА ЧАС РОГЪ-ТЕ СЪ ФАЧИ МЕСЕРЪРЪ ТА. ШИ СЪ
 ДАИ. МЪРІА ТА. ЧЕЛОРА ЧЕ ВОРЪ ФАЧЕ. ПОМЪЕНЪ МІЕ. ШИ ПРИНО-
 СЪА. ШИ ЛЕТЪРІЕ. ШИ ЛЪМЪНАРЕ. ШИ ВЪР ЧИНСТ[И]. АЧАСТА ВИ.
 БАВЪЩЕ-Е ДОМНЕ КАСЕЛЕ ЛОР. ШИ ФІЧОРІИ ЛОР ШИ ХОЛДЕЛЕ ЛОР.
 ШИ ДОБИТОЧЕЛЕ ЛОР ТОАТЕ. ШИ ФОУГЪ ДЕ ЕИ ТОАТЕ АХЪРИНЕ
 РЪЛЕ ШИ ФЪРМЪКЪТОАРЕЛЕ ШИ СЪФЛЕТЕЛЕ ЛОР СЪ ФІЕ АЪМИ-
 НАТЕ. Е ЧЕЛА ЧЕ НЪ. W ВА ЧИНСТИ АЧАСТА ВИ ВЕНЕРЪ МАРЕ.
 КЪ МИЛОСТЕНІЕ ШИ КЪ РЕГЪЧЮНЕ. АА БЕСЪРЕКЪ. ІАРЪ ЧЕЛА ЧЕ
 ВА ЛЪКРА ЛТР'ЪНСА АЧЕЛА СЪ ФІЕ БАЪСТЕМАТ. Е ЧЕЛА ЧЕ W ВА
 ЧИНСТИ ШИ W ВА ПОСТИ ШАПТЕ ВИЛЕ. СЪ ФІЕ ЛШ СЪНЪТАТЕ.

***) Аci un semn, și apoi adaos jos la margine cu aceiași mână: КЪРЪНДО
 ШИ ДОСЕРЬ СФНТА ВЕНЕРИ СЪ-И ТАЕ КАПОУА.

oameni toți cătră domneđeul ei face-e-va de pleca-se-vor. Și atunci
 đise Aclit împărat cătră slugile lui : tăiați-i capul curundo. Și doseră
 sfânta Veneri să-i tae capul. Și sfânta Veneri ruga-se acelor muin-
 citori și đise : lăsați-mă și ogođiți-mi să fac rugăciuni, să mă rogu
 cătră Hs. Domneziul mieu. Și điseră ei : rogă-te curundo. Și atunci
 sfânta Veneri ruga-se cu lacrimi și plângé și đicia : Domne despu-
 etoriul, părintele a tut ținutul, făcătoriul ceriului și al pământului !
 auđi-mă și ascultă-mă, șarba ta, într'acesta čas ; rogu-te să faci me-
 seréré ta și să dai măriia ta celora ce vorú face poménâ mie și pri-
 nosul și leturghie și lumănare, și vor cinsti ácasta đi, blagosloveste-e,
 Domne : casele lor, și fićorii lor, și holdele lor și dobitocele lor toate;
 și fugă de ei toate duhurile réle, și fărmaćătoarele ; și sufletele lor
 să fie luminate ; e cela ce nu 9 va cinsti ácasta đi veneré mare cu
 milostenie și cu rugăciune la besérecă, iară cela ce va lucra într'ansa,
 acela să fie blăstămat ; e cela ce o va cinsti și o va posti șapte
 đile, să fie lui sănătate și ertăciune păcatelor ; și cine nu o va cin-

- ШИ ЕРТЪЧЮНЕ ПЪКАТЕЛОР. ШИ ЧИНЕ НЪ W ВА ЧИНСТИ СФНТА
 ВЕНЕРИ. ЧЕ W ВА СПЪРКА ДЕ ВОЕ КЪ КАРНЕ САЪ КЪ ВЪЗЛЪВЪ
 194. ФЪРЬ ДЕ ХАРЦИ. САЪ КЪ КЪРВІЕ. САЪ ФІЕ КЪ ЧЕ ЛЪКРЪ | РЪЪ.
 СЪ ФЪРЕ НЕТАРЕ. Е ПЪРИНЦІИ ЛЪИ СЪ НЪ САРЬ ПОКЪИ. СЪ ФІЕ
 ИСТЪКАН. АЧЕЛА ГРЪМАЪЪ ШИ КЪ МЪНЪЛЕ САЛЕ. АЧЕЛА WМЪ СЪ
 НЪ ВІРЪАСКЪ. КЪ СФНТА ВЕНЕРИ. РЪСТИГНИТЪ-С'АЪ ХЪ. ДЕ ВОЕ
 ЛЪ КРЪЧЕ КОУ WЦИТ. ШИ КЪ ФЕРЕ АДЪПАРЬ-ЛЪ. ШИ КЪУ СЪЛИЦА
 ЛЪПЪСЕРЪ-ЛЪ ЛЪ КОСТЕЛЕ ЛЪИ. ПРИЛЪТРЪ СЪ ЛАСЕ НОАМ ЛЪЦЕ. ДОМ-
 НОУА НОСТРЪ ІС. ХЪ. ШИ ДЪПЪ АЧЕ ГРЪИ СВНТА ВЕНЕРИ, ШИ
 ЗИСЕ МЪЛЧИТОРИАЛОР ФАЧЕЦИ КОУМ В'АЪ ВИС ВОА ДОМНЪА ВО-
 СТРЪ. ШИ ПЛЕКЪ КАПЪА ЦОС. МЪЛЧИТО... ШИ ТЪЕ КЪ СПАТА КА-
 ПЪАЪ ЕИ. ШИ ЛЪW ДОМНОУА КЪРАТЬ СЪФЛЕТОУА ЕИ. ЛЪ МЪНЪЛЕ
 САЛЕ. ШИ-ЛЪ ДЪСЕ ЛЪ ЧЕРЮ. ШИ ФОСТ-АЪ ТЪАРЪ КАПОАИ ЕИ
 СВНТЕИ ВЕНЕРИ. ЛЪ ЛЪНА ЛЪИ КОУПТОРЮ. КЪ. ДЕ ВЪЛЕ ШИ НОУ...
 ДОМНОУА СЪ-И ФІЕ ПРАЗНИКОУА ЕИ. АТОЛЧЕ... ЛЪСЪ СЕ-И ФІЕ.
 КЪНА ЛЪ НЪСКЪТ. ЛЪ ЛЪНА ЛЪИ ВЪРЪМАРЮ ДІ. ВІЛЕ. ДЕРЕПЪ АЧА
 ВИ ЧЕ БЛЪВИ... АСТЕ КАСА. АЧЕА ОУЛДЕ-И ЧЕТЕ... СФНТЕИ ВЕ-
 НЕРИ. СЪ ВА ЧЕТИ ШИ СЪ... СПЪНЕ WАМЕНИАЛОР : И ПИС ПОП
 195. Григоріе WТ МЪХАЧЮ. МЪЦА АВГОУСТ. В. ДЪНЪ. — |

sti sfânta veneri, ce o va spurca de voe cu carne sau cu brăință
 fără de harți, său cu curvie său fie cu ce lucru rău, să fure neta-
 re, e părinții lui să nu s'ară pocăi, să fie istucan acela [cu ?] gru-
 mađu, și cu mânule sale acela omă să nu biruască; că sfânta ve-
 neri răstignitu-s'ău Hs. de voe în cruce, cu oțit și cu fere adăpa-
 ră-lă, și cu sulita împuseră-l în costele lui, printru să lase noao lége
 Domnul nostru Is. Hs. Și după ace grăi svânta Veneri și zise muin-
 citorilor : faceți cum v'au đis voa domnul vostru. Și plecă capul g'os.
 Muincito... și tae cu spata capulă ei. Și luo Domnul curatū sufle-
 tul ei în mânule sale și-l duse în cerū. Și fost-au tăiaré capului ei,
 svintei Veneri, în luna lui cuptorū 26 de đile, și nu lăsă Domnul
 să-i fie praznicul ei atoince, [ci] lăsă se-i fie când au născut, în luna
 lui brumarū 14 đile; dreptū acá đi ce *blagoslovi*... iaste casa a-
 ceia unde-i cete[ște].. sfintei Veneri, să va ceti și să [va] spune oa-
 menilor. (Și a scris popa Grigorie din Măhacu, în 2 đile ale lunei
 lui august).

NOTANDA

1. finalul *u* întreg: ачЕЛС (186, 187 de 2 ori, 188, 189), чЕЛС (182, 188 de 2 ori), проповЕдЕСЕСКС (181, 188), мергъндС (188), коумС, кѣмС (188, 190), сѣмтС 1-a pers. (188), тоу-тсрорС (189), еЛС (183, 189 de 2 ori, 190, 193), фіюЛС (192), креѣС, креѣС 1-a pers. (183, 192), дерептС (192), блоумЕС, плСмЕС (186, 192), кѣрсндС, кѣрсндО (193 de 3 ori), рогС (193), аскснсС (180 de 2 ori), лѣксЕСКС (181), лпзратСЛС (182), домне-ѣСЛС (183, 184), сѣфлетСЛС (184), пзмьнтС, пзмзлтС (184, 187), алтС (185), фокСЛС (186), крецинс (187), вѣѣС, вѣѣС а 3-a pers. (185, 186 de 2 ori), вѣѣС 1-a pers. (186, 187).

2. л са vocală nasală în interiorul cuvîntului: гълди (188), мѣлкѣ, мѣлкѣ (189, 192), мѣлчиторн (193), мѣлчиторилѣр (192, 195), моулчиторін (192, 193), атѣлчи, атолче, атолчи (183, 184 de 2 ori, 185, 187, 189 de 2 ori, 190, 192, 195), прилде (186), прилдеци, преддеци (183, 189), лнанлте, лнанлтѣ, лнанлтѣ (185, 187, 189,) оулде (195), мѣнжлчи (189), брѣлѣѣ (194), пзрилцин (182), фрѣлѣѣ (184), арѣлѣѣ (187), пзмзлтС (187), плзлсе (187), слсе (187), велдеѣѣ (187), dar și: лнанлтѣ (190), атѣнчи (190, 192 etc.), прендеци (185), мѣнчиторн (193), пжринцин (195) etc.;

оул [ѣмЕ] (189), оул [пѣрат] (191), оул [внѣорѣ] (184);

днл (181, 184, 187, 188, 189, 190, 192), днлтрв (180), прил, прилн (181, 182), прилтрв (195);

vocalisarea totală a lui л: оу шмь (180), оу [мпьрать] (181), оу новрь (184), лпсєєрє (195). лксѳєрь (184), млиге (188), [фсѳи дїлволєл] дн [змес] (190), при згьєл (190).

3. -ен- = actualul -in-: менє (184 de 3 ori, 187, 188, 189, 192), мелре (186) = *mene*, вєнери, вєнери (180, 181 etc.), вєнири (183), прєдєци, прєдєци (183, 185), вєлдекь (187).

4. confuziunea între o și u:

o pentru u: нє (184, 185, 189), лтро (190), понє (191), тотєрєрє (191), домнєзєєл (190 etc.), домнолєн (181), досєрь (193), кєрєндє (193), лконѳєрь (193), цинотєул (194), пьмьн-толєн (194), капєлєн (195), лѳєрєл (180), номєлє (181), аточєн (189), атолчє (195), атолчє (183);

u pentru o: [лтр'є]є [чєтєтє] (191), [прєдєци-]є [дє ш лє-гєци] (183), тоѳт (194), оѳрєн (187) = *orbł*.

5. e pentru -i: [чє шмь] єѳє (188, dar 191: чє шмь єѳи), [дє оѳндє] єѳє (188), [нє] вєрє [лв'к] (189), флчє-є-вє (193) = *face-i-va*, блєгєслєвєчє-є (194), [тоци] вємєнїє (188, 189);

e pentru -i-: домнєєн (188) = *domniei*;

i pentru -e: сзлтири (193) = *psaltire*, мзєлчєн а 3-є pers. (189), пєтри (185);

i pentru -e-: фїчєрїи (194, dar 180: фєчєри, фєчєрєл, фєчєрїєц), шцїт (195), вєлєнїи (182, și tot acolo: вємєнїи), кїмє (181, și tot acolo: кємє), вєнири (183, și tot acolo: вєнєри), домнєзїєн (185), домнєзїєул (193);

e pentru -ѳ-: [тє] кємь а 3-є pers. (188, dar 191: к'ѳьмь și 183: кєамь), дєкє (182);

e pentru -ѳ la imperfect: дєчє (181) = *ducea*, зїчє (182, 185) = *zicea*;

e pentru -ie-: пєтри (185), фєрє (195);

ѳ pentru -e- кр'ѳл'ѳ (182, 189), [лкїнє-нє-]вр'ѳьмь (189, și tot acolo: плєкє-нє-врєм);

ѳ pentru -e: [лтрє]є сїн'ѳ (181);

ea pentru *ѣ* : *кеамь* (183);

ѣ *лчѣн* (181) = *de aci*;

e într'o silabă accentată urmată de o silabă cu *-e* : *пропс-поведсеице* (182), *клагословеице* (194), *меле* (183 de 2 ori, 188, 192), *мерсе* (187), *тьере* (193), *фере* (195);

e pentru *-ă*, probabilmente numai prin eroare grafică : [*крецинѣ*] *ботезате* (188, dar 191: *крецинѣ ботезатѣ*), [*ши*] *ботезе* (188) = *ботезь*.

6. confuziunea între *e*, *ѣ*, *a* după *ч* : *аче* [*чюдѣ*] (186), [*ѣспѣ*] *аче* (195), *ача* [*си*] (195), *ача* [*фатѣ*] (192), *чела* (184), *ачаа* (190) etc.

7. *ы* pentru *ѣ* numai în : *вкын* (187, și tot acolo : *вкнн*);
ѣ după *р* pentru *ѣ* : *вморн* (192);

-*ѣ* întreg după *ѣ* : *кърши* (188), [*ши-*]ши [*фѣче*] (190).

8. contractiunea lui *миес* (183, 188, 191) în *миѣ* (183, 189, 191).

9. *oa* adesea redus la *o* : *домнѣ* (183, 191), *домне* vocat. (193, 194, 184), *рорѣ* (185, 187, 191, 193), *морте* (193), *форте* (189, 184), *портал* (190), *костеле* (195), *довнточеле* (194);

нола (185), *нола* (195), dar *вола* (195).

10. *ла* = lungul *a* : *портал* (190);

ее = lungul *e* : *еен* (189) = *illi*, cfr: mai jos No. 24;

ин = lungul *i* : [*сѣ*] *пінсее* (192).

11. alte particularități vocalice :

ниче (186).

сее (186, 192) = *sebum*;

кзне (192) fără *-i-*;

псаламм (193);

змеѣ și *змиѣ* (189);

чѣтѣциле (181);

afereza : [*челѣ*] *пѣрат* (182);

дерептѣ, *дерептѣ* (192, 195 etc.).

12. *n* între vocale trecut în *r* : *дѣтѣрекате* (189), *сѣра* (184);

trecut în *nr* : мѣрѣ (186);

cfr. mai sus p. 141.

13. confusiune perpetuă între *с* și *з* :

scris cu *с* : пінсесе (192), сиче (191, 195), сичѣ (180, 193), сича (194), сисе (193 de 3 ori, 181, 183 de 2 ori, 190, 184 de 3 ori, 191), сисерѣ (193 de 2 ori), сис (195), домнесес (182, 185, 187, 189), домнесеоул (188, 189, 184, 193), домнесеслс (183, 184), домнесеслси (181, 183, 191), домнесеслъ домнесениаур (182), котесе (188), котѣсе (188), котезарѣ (181), котезатѣ (183), доузи (194), си (186, 194, 195), силе (194, 195 de 2 ori), ерѣлъс (194), грѣмасс (195), кресс (183), вѣсс, вѣсс а 3-а pers. (185, 186 de 2 ori), вѣсс 1-apers. (186, 187), вези (186, 187), вѣсст (183), фрѣлъсѣ (184), кѣссрь (184), кѣтлѣсѣ (187);

cu *з* : крезс 1-а pers. (191, 192), крезс а 3-а pers. (190), крезсрь (191), домнесез, домнезис (180, 185, 186), домнезеоул, домнезеноул (190, 191, 192 etc.), домнезени (192), домнезеслси (189), зисе (180, 181, 182, 183 de 3 ori, 184 etc.), зиче (182, 183, 185), зисерѣ (184, 185), зича (185), зи (186), зиле (180, 181, 186, 192), вѣзс (190, 193), котеза (181), котезѣ (190), котезатѣ, котезатѣ, котезате (188, 191 de 2 ori), котезарѣ (191), лѣзи (180, 182, 191), доузиа (182), кѣзс (187 de 2 ori), кѣзсрь (185);

cfr. mai sus p. 141.

14. predilecțiunea pentru *у* : уѣра (191), уѣрл (189), уѣпзичѣсѣ (188), уѣсѣ (184, 195), аѣюте (183).

15. o din *va* : лѣw (187, 188, 195), лѣа (187, dar 184 : лѣа).

16. vocalizarea lui *n* : ли (180), dar și лни (189);

vocalizarea lui *r* : [вѣдѣ]-вѣм (183), dar tot acolo : [рѣстигни-w]-врѣм etc.

17. *-mt-* pentru *-nt-* :

[ѣс] сѣмтѣ (183, 188, 191);

сѣмтл [ѣенери] (181, 190).

18. alături cu СВѢТА (181, 190)=*sancta*, formele: СВѢНТА (183, 187, 192) și СВѢНТА (195), afară de serbismul pur СВѢТА (188 etc).

19. alte particularități consonantice:

ДІАВОЛОУЛАНИ (192);

ВИХОРЬ (184);

БЛОУМЕС (192), dar și ПЛЮМЕС (186);

ПНАИИТРЪ (192);

СЗАТИРИ (193)=*psăltire*.

20. foarte desă întrebuințare a demonstrativului *cel* într'un mod apropiat de articolul prepositiv : АЧЕЛЪ ЛПЪРАТ (183, 186, 189, 190 de 3 ori 192, 193), АЧЕЛС ЛПЪРАТ (186 de 2 ori, 187 de 2 ori, 188, 189), ЧЕЛС ЛПЪРАТ (188), ЧЕЛЪ ЛПЪРАТ (183 de 2 ori, 185, 191 de 3 ori), АЧЕЛА ЛПЪРАТ (182, 188 de 2 ori), АЧЕЛСИ ЛПЪРАТ (187 de 2 ori), ЧЕЛСИ ЛПЪРАТ (187 de 2 ori), ЧЕЛСИ ЗМІЕС (189) etc., ceia-ce însă — negreșit prin intermediul slavicultui ть sau съ — pare a fi o reminiscință din originalul grec, cfr. mai sus p. 139: ЛТР' А Ч Ъ Л А ЗИЛЕ=έν ταῖς ἡμέραις ἐχείναις.

21. substantiv articulat după adjectiv nearticulat : КСРАТЬ ССФЛЕТОУА (195).

22. articulare anormală: КАЛТЬ ДЕ Л А К Р З М И Л Е СЕ ФЪЧЕ (187).

23. lipsa de articol : РЗГЪЧЮНЕ [ВОАСТРЬ] (180), ЕРТЪЧЮНЕ [ПЗКАТЕЛОР] (194).

24. întrebuințarea corectă a articolului *al* : ФОК АЛ ЛОР (193), СЛЪЦИ АЛЕ ЛСИ (185), ФЗКЪТОРЮА ЧЕРЮЛСИ ШИ АЛ ПЪМЪНТОЛСИ (194) etc.

25. genitivo-dativul femeesc cu *-eei* : РЗГЪЧЮНЕЕИ (184), СФИНТЕЕИ (185 de 2 ori, 195), СВИНТЕЕИ (190), ЛПЪРА ЦІЕЕИ (187), МАРІЕЕИ (182);

cu *-iei* : РЗГЪЧЮНИЕИ (193);

- cu *-ei* : свинтеи (195) etc.
26. nicăiri л8, ci numaї л8и.
27. тзтѣне—сз8 (181).
28. pluralul cu *-ure* : д8х8реле (189, 190, dar 194 : д8—х8риле).
29. conservațiunea tematicului *-u-* din lat. *manus* : мзнсале (184, 185, 195), мѣнсале (195).
30. forma absolută în loc de cea enclitică : дж мїе (180).
31. *su* pentru *sint* : пдгъни—с8 (188).
32. condițional arcaic : сз ноу аскѣатарет (189), сз н8 аскѣатаре (192), сз впр8ире спре змїе8 ши сз но перире (189), сз н8—и тьере кан8а (193), сз ф8ре (194), unde сз=lat. *si*; сз н8 с'арь покзи (195).
33. perfect arcaic : ф'ѣче (181, 187, 190), ф'ѣчерь (186), вене (186)=*venit*.
34. imperfectul cu *-iea* dela infinitivul cu *-i*, dar cu *-ea* dela infinitivul cu *-e* : доузна ши кр'ѣд'ѣ (182), лхк8на (189, 191) лінгă п8та (186), венна (180) лінгă вич'ѣ (180) etc.
35. ablativ fără prepozițiune : р ѣ м о р т е шморн-ге—вою (192).
36. gerunđiу cu *-und-* : к8р8нд8 (193 de 2 ori), к8р8ндо (193).
37. propagațiunea pronumelui : прелдѣци—8 де ш легаци (183), прендѣци—ш ши ш легаци (185), ми с'арь дешкиде ш—кни мїе (187), прилдѣци—ш сз ш д8чель (189), ми се каде мїе се мь доук (191), лп8серѣ—л л костеле л8и (195);
pronume pleonastic : чель шм кема—л Ягатовь (180), бое—р'ѣса л8и кема—ш (180), четате маре че ш кема (181), оу'м—пзрать че—ль кима (181), соуфлетѣла да—л—вою (192), лкон—ц8рь—и ачен м8ншиторн (193), н8 ш ва чинсги ачаста вш (194), капол8и ен свинтеи венери (195), ваменїи мѣлци ен стрнга (185), мѣлци неволничн велдѣкь ен (187), ш д8серь кзтрь змѣ8

сѢМТА (190), в ва чинсти сѢМТА БЕНЕРИ (104), cfr. mai sus nota ** dela pag. 154.

38. *vrem*, *vem* in formarea viitorului: рѢСТИГНИ-В-ВРЕМ (183), ВЕД'К-ВЕМ (183), ПЛЕКА-НЕ-ВРЕМ (189) etc.

39. subjonctiv pentru viitor: Е СѢ НАСКЖ (180)=*va nasce*, СѢ ФІЕ (180)=*va fi*, СѢ ФІИ (191)=*vei fi*;
viitor pentru subjonctiv: ЧЕ ВОЮ ФЛЧЕ (193)=*ce să fac*.

40. pentru prepozițiunea *de*:

de=*decât*, : МАИ ФРѢМОАСЬ ФАТЬ ДЕ АЧАСТА (183);

de=*ca*, *să*, *ca să*, : ДЕ В ЛЕГАЦИ (183), ДЕ СЬ В МЗ-ИЖЛЧИ (189);

de=*așa că*, : ДЕ ПЛЕК.-СЕ-БВР (193), ДЕ ДЕРЕПТЪ ДОМНЕЗЕОУЛ МІЕЪ (192)=*așa că pentru . . .*, ДЕ ФЛЧЕ-ТЕ-ВОЮ (183), ДЕ ПРОПОВЕДЪЩЕ (182);

de=*dacă*, : ДЕ ВЪЖЪ (185, 186);

de cu sens partitiv: ЛШВ ДЕ ЛАКРЪМИЛЕ СЛАЕ (188), ЛШЛ ЕД ЛАКРЪМИЛЕ ЕИ (187);

exclamațiunea: В МИШЕИ ДЕ НОН! (190);

ФЪРЪ ДЕ ХАРЦИ (194), ФЪРЪ ДЕ ФЕЧВРИ (180);

ПЕРИРЕ ДЕ ЕЛЬ (189);

ФОРЪГЪ ДЕ ЕИ (194);

ЛЪЖИ ЧЕЛ ЛЪПЪРАТ ДЕ Л (191).

41. distincțiunea între condiționalul *să*, reflexivul *se* și conjuncțiunea *să* nu e strict păzită: СѢ БОТЕЗАРЬ (191), СѢ ВА ЧЕТИ (195), МЗНИЕ-СЬ (188, 189, 192), ЛСПТЬ-СЬ (184), СКЪЛЪ-СЬ (184) lângă СКЪЛЪ-СЕ (187) și СКЪЛЪ-СЕ (186), СѢ ЛАЪ-ДЕ-СЬ (184), СЕ МЪ ДОУК (191), СѢ ЛДЪКЪ lângă СЕ ЛДЪКЪ etc.

42. conjuncțiunea *ci* și pronumele relativ *ce* se scriu d'o potrivă ЧЕ.

43. accusativ fără *pre*: СѢ НОУ АСКЪАТАРЕГ МЕНЕ (189), СѢ ИЪ АСКЪАТАРЕ МЕНЕ (192), БОТЕЗЪ АЧЕЛЬ ЛЪЗРАТ (190), БАЦЕ АЧЛ ФАТЬ (192), ДЪСЕРЬ СѢМТА БЕНЕРИ (192), ДЪСЕРЬ СѢМТА (193), ЛЪКОНЦЪРЬ-И АЧЕН МЪНИТОРИ (193), ЛЪТРЕБЪ ЕИ (193), БОТЕБА ЕИ

(185), ВЕЛДЕКЪ ЕИ (187), ШИ-А РЪГА ЕЕИ КА ШИ ДОМНЕВЕШ (189), ДЪСЕРЬ КЪТРЬ ЗМЕШ СЪМТЬ БЕНЕРИ (190).

44. *spre* cu sensul latinului 'super', : ЛПЪРЪТЪКЪ СПРЕ ТОАТЕ (183), КЪЛКЪ КЪ ПИЧОРЪЛ СПРЕ ФАЛКА (190), ЧИНСТЪКЪ МЪ СПРЕ КА-ПЪЛ ТЪШ (191), БИРЪИРЕ СПРЕ ЗМІЕШ (189);

spre = 'la', 'cătră', : ДА-ТЕ-ВОЮ СПРЕ МАРЕ МЪЛКЪ (189);
ФРИКЪ МАРЕ ФЪ СПРЕ ЕЛЬ (193).

45. *ce* = 'in care', sau 'unde', : ЧЕТАТЕ МАРЕ ЧЕ ЛЪКЪНА ОУЛ ПЪРАТ (191).

46. *compozițiune incorporativă*: ДА-ТЕ-ВОЮ (189, 192), W-МОРН-ТЕ-ВОЮ (192), ЦЪРА-ЦИ-МЪ-ВОЮ (191), ЦЮРА-ЦИ-МЪ-ВОЮ (189), ФАЧЕ-Е-ВА (193), ДЪЧЕ-МЪ-ВОЮ (188), ПЛЕКА-НЕ-ВРЕМ (189), ЛКИНА-НЕ-ВРЪМЪ (189), РЪСТИГНИ-W-ВРЕМ (183), ДА-А-ВОЮ (192) etc., cfr. mai jos No. 50.

47. *subjonctivul fără să*: БАЦЕ АЧА ФАТЬ (192), ФΟΥГА ДЪ ЕИ ТОАТЕ ДЪХЪРИЛЕ (194).

48. *construcțiune de observat*: КОТЕЗАТЪ Л НЪМЕЛЕ МИ-Е СВЕТА ПЕТКА (183), КОТЕЗАТЪ НЪМЕЛЕ МІ-И ПЕТКА (191), КОТЕЗАТЕ Л НЪМЕЛЕ МІ-И СВЕТА ПЕТКА (188), cfr. de asemenea anormalul *în*: ЛЦЕЛЪКЪ Л ТОАТЪ ЛАУЪ (181).

49. *dissimilațiune sintactică*: ПРЕНДЕЦИ-W ШИ W ЛЕГАЦИ (185), ПРЕНДЕЦИ-Ъ ДЪ W ЛЕГАЦИ (183).

50. *metatesă sintactică*: СЪ НО ЛАЪДЕ-СЪ (184), СЪ ЛАЪДЕ-СЪ (184), ЧЕ ЛЪПЪТЪ-СЪ (184), СКЪЛАРЪ-СЕ (184), МЪНИИ-СЪ (183, 189, 192) și așa la tot pasul, fără a mai vorbi de exemplele de mai sus la No. 46.

51. *pleonasticul *di*se*: РЪСПОУНСЕ ШИ ЗИСЕ (183), ЛТРЕБЪ ЕИ ШИ ЗИСЕ (193), ГЪИ КЪТРЬ А ЗИСЕ (184), ЕИ СТРИГА ШИ ЗИЧЕ (185), ГЪИ КЪТРЬ СЪВЪНТА БЕНЕРИ ШИ ЗИСЕ (186), СТРИГЪ ДІА-ВОЛЪМЪ ШИ ЗИСЕ (190), ГЪИ СЪВЪНТА БЕНЕРИ ШИ ЗИСЕ (195), РЪГА-СЕ АЧЕЛЪР МЪЛЧИТОРИ ШИ ЗИСЕ (193).

52. *construcțiunea imperfectului cu perfectul*: КЕМА-О ШИ ЗИСЕ (191).

53. dativ pentru nominativ: ачелши дпърлат взвс (187).

54. fraseologieă:

Е СЗ КИРВНРЕ СПРЕ ЗМІЕС ШИ СЗ НО ПЕРНРЕ ДЕ ЕЛЪ, ПЛЕКА-НЕ-ВРЕМ ШИ ДКИНА-НІ-ВРЪМЪ ШИ НОН ЕН (189) = ‘îar dacă va birui pe zmeu și dacă nu va peri de el, ne vom pleca și ne vom închina și noi ei’;

СЗ Н8-Н ТЪЕРЕ КАПЛА, КВРВНД8 АЧЕЦИ ВАМЕНИ ТОЦИ КЪТРЪ ДОМ-НЕСЕОУА ЕН ФАЧЕ-Е-ВА ДЕ ПЛЕКА-СЕ-ВВР (193) = ‘dacă nu-î vei tăia capul, încurând pe toți acești ómeni îi va face să se plece către dumneдеul ei’;

ЕШИ ПАРЪ ДИДЪ ФОКЪ МАРЕ, ДИДЪТР’АЧЕЛ ФОК АЛ ЛВР (192).

55. Е СІ СENS DE ‘îară’, : Е СЗ НОУ АСКВАТАР.Т (189), Е СЗ Н8 АСКВАТАРЕ (192), Е СЗ КИРВНРЕ (189), Е СФЪНТА (183, 187), Е ПЖРИНЦІН Л8И (195), Е ЧЕЛА ЧЕ Н8 W ВІ ЧИНСТИ (194), Е ЧЕЛА ЧЕ W ВА ЧИНСТИ (194), Е ЧЕЛЪ WМ (180), Е БОЕРЪСА Л8И (180).

56. ОСАГЪ: ВРЖИТОРЮ РЪ8 ШИ КЗНЕ РЪ8! (192).

57. ДЕСП8ЕТОРЮА (194) = ‘stăpîn’.

58. МАГЕНИЦЪ (193) = ‘fermecătóre’, , paleo-sl. МАГЕСЬНИКЪ ‘magicus’, (Miklosich).

59. ЧЕТАТЕ (180, 181, 182, 188, 189) tot-d’a-una сІ SENS DE ‘oraș’.

60. *polată*, ПОЛАТЕЛВР (189, 192) = ‘curte princiară’, , din lat. *palatium* prin slav. ПОЛАТА.

61. БОЕРЪСЪ (180, 182) = ‘muiere’, , dela *boier* = slav. БОЛВРЪ, alban. *bujar* și *bujareză*, cfr. mai sus p. 142.

62. АЧИЧЪ (181) = ‘aice’, .

63. ПЛОД (180) = ‘posteritate’, , cfr. mai sus p. 63, No. 54.

64. *fecior* = ‘copil în genere’, : ФЪРЪ ДЕ ФЕЧВРИ (180), de unde deminutive după sex: ФЕЧОРЕА și ФЕЧВРИЦЪ (180) sau ФЕЧОРЪ (180).

65. *dédevăr* = ‘adevărat’, : ДЪДЕВЪРЬ ДОМНЕСЕ8 (182), ДЪДЕ-
ВЪР8А8И ДОМНЕ8Е8 (186), АЧЕЛА АСТЕ ДЪДЕВЪРЬ (191).

66. *numile lunelor*: ΛΟΥΝΑ Λ8И БРОУМΛЮ (181, 195) = ‘octo-
bre’, Λ8НА Λ8И ΚΟΥΠΤЮ (195) = ‘iulii’,.

67. *meserére* = ‘milă, grațiă’, : ΡΟ88-ΤΕ СЪ ФΛΑΧИ ΜΕ8ΕΡЪРЪ ΤΑ
(194).

68. ШΛРБΛ (187, 194) = ‘slavă’,.

69. ΝΕΤΛΡΕ (195), cfr. mai sus p. 133, No. 43.

70. *istucan* = ‘pétră, bolovan’, : СЪ ФЪЕ НСТ8КАН АЧЕЛА ΓΡ8ΜΑ88
(195), paleo-sl. нстроуканк ‘statua, simulacrum’,.

71. *spată* = ‘sabiă’, : ТЪЕ Κ8 СПАТА (195).

72. *harti* = ‘silă, violență’, : ФЪРЬ ДЕ ΧΑΡΤИ (194), ung. *harc*
‘luptă, resboiu’,.

73. *cîudă* = ‘miracol’, : АЧЕ ЧЮДЪ ΜΛΡΕ (186), slav. ЧОУДО.

74. ФРЪМ8ЕЦИΛΕ (183, 188) = ‘beauté’,.

75. *ținut* cu sens de ‘spațiū, întindere’, : ЦИΝ8Τ8Λ ΠΠΖΡΥЦИ8Ε8И
ΜΚΛΕ (187), și chiar ‘lume, univers’, : ΠΖΡΙΝΤΕΛΕ Α ΤΟΥΤ ЦИНО-
ΤΟΥΛ (194).

76. ΜΛΝΤΕ (187) = ‘mai înainte’,.

77. *nevolnic* = ‘bolnav’, : Μ8ΛЦИ НЕВОΛНИЦИ ВЕΛΔΕΚЪ (187), pa-
leo-sl. НЕВОΛΙΑ ‘necessitas’, trecut la Slavii meridionali la sem-
nificațiunea de ‘morbus’, (Miklosich).

78. alte slavisme mai insolite: ΟΥΠΟΒЪΛЩЕ (193), УГОДНИЦИ
(193), Д8ГОРЪКΛΑ (186), etc.

79. ΜΖΗΝΕ-СЪ ΚΟΥ ΑΜΑΡЬ (192).

80. ЧЕ СΛΜЬ ДЕ УМЬ (183).

81. cuvintele sînt fôrte rar accentate, și mai tot-d’а-una cu
accentul normal;

de observat doă accente pe Λ=ÿа: ВЕНИ`Λ (180), ΛΟΥ8И`Λ
(182), `Λ (182, 183 de 3 ori, 188, 191), АЧИ`Λ (186), ΛЖК8И`Λ
(189) pentru ΛЖК8И`Λ etc.;

accentarea monosilabelor între cuvinte neaccentate: крѣдем ш'и нон (190), ачаста в'и венерѣ (194), ш'и зисе (185), ш'и алѣце (184) etc.

82. *païericul* este indicat rar, și anume:

după *r* și *l*: пар'тѣ (180), ар'дѣци (185), ар'серь (193), оур'бн (187), пор'тал (190), вър'баци (190), шар'ба (194), фзр'мькътодреле (194), кзр'вїе (194), ал'тѣ (185), ал'тъ (188), ал'ци (182 de 2 ori), ал'тора (182), мвл'ци (185), кзл'даре (185, 186, 192 de 2 ori), кзл'дарѣ (186), кал'тъ (187), кзл'къ (190), че-л' кемл (188), дl-л'-вою (192);

după nasală: Ян'гнwx (181), лтрън'сз (181), кредин'ца (185), лтон'чи (189), лтѣн'чи (190), лнлин'га (190 de 2 ori), дин'-сзлтири (193), сзм'та (190);

după *p*: нолп'тѣ (181), ноп'ци (192), шап'те (186 de 2 ori, 194), а шап'тѣ (186), дѣреп'тъ (185, 187), лсп'тъ (184), рсп'се (184);

дѣш'кисерь (190);

з'мес (190).

83. sub raportul ortografic, cfr. mai sus p. 65, No. 59.

84. ar fi important de a constata, dacă partea finală a Legendei sântei Vineri este tot așa în prototipul grec său în textul slav, căci ea presintă, în ori-ce cas, o coincidență foarte semnificativă cu Legenda Duminiceii, și anume:

LEGENDA DUMINICEII (p. 46):

‘Nu știți, că veînreré mare
‘eu mă răstignїu priîntru voi?
‘cu sulїта mă înpunseră în
‘coaste, cu trestie mă ucidé
‘pre capu, e în mâру și în
‘picїuare ei mi bâтурă гă-
‘voazde, e cu оѣт și cu fiіare
‘мă адăпарă, dereptu să lasu
‘voao lége...’

SÂNТА VINERII (p. 156):

‘Sfânta veneri răstignitu-
‘s'au Hs. de voe în cruce,
‘cu оѣт și cu fere адăпарă-лү,
‘și cu sulїта înpunseră-l în
‘costele lui, priîntru să lase
‘noao lége...’

de unde rezultă—după noi — că Legenda Duminicei s'a scris sub influința unei prospete lecture a Legendei sântei Vineri, astfel că s'a introdus în ea un pasagiu cu totul străin "duminicei", ba încă și un altul : "Nu știți, neînțelepților, că în vereré mare fécu omu întâe Adamu...", (pag. 45), cari pasage lipsesc ambele în "Epistoliă", unde vineria nu e considerată decât numai ca o ți de post de o potrivă cu miercuria.

VI.

FRAGMENT DINTR'O CONJURAȚIUNE

— ANTE 1583 —

FRAGMENT DINTR'O CONJURATIUNE

INTRODUCERE.

§ 1. A scóte pe dracul, saú chiar un număr cât de mare de drací, din corpul bietului om, prin nesce rugăcúni ad-hoc însoțite de impunerea mânelor, a fost tot-d'a-una o specialitate favorită a preutului creștin. Tertullian, în elocintea sa Apologiă, mustră pe păgâni de a nu cunósce acest meșteșug; constată că ei alérgă la exorcistul creștin, de câte ori vine dracului gustul să se lege de dînșii; și-í amenință că creștinii cei persecutați lesne și-ar puté resbuna, dacá ar lása pe persecutori în stăpínirea satanei. Pínă și muierile creștine făceau să tremure infernul. Despre sânta Eufrasia ni se povestesc, de exemplu, că ea scotea pe dracul din om cu toiăgul stareței dela mănăstirea unde petrecea: "Nam si sumo baculum abbatissae, flagellabo te; caeterum resistente daemone et exire nolente, sumens Euphraxia abbatissae baculum, dixit ei: Exi!,¹⁾

Cată să mărturim însú, că nici o dată clericii occidentali, nici chiar renumiții franciscani, n'aú fost în stare de a rivalisa în acéstă privință cu preuții din resărit; și nici o dată

1) Martigny, *Dictionnaire des antiquités chrétiennes*, Paris, 1865, p. 265. — Cfr. art. *Dämonische* în Herzog, *Real-Encyklopädie für protestantische Theologie*, t. 21, p. 218 sqq.

preuții din resărit, la rîndul lor, n'aŭ reușit de a se rădica atît de sus în opiniunea satanei, ca popii noștri de peste Carpați. În Transilvania, cînd i se năzare unui Sas sau Ungur că a intrat dracul într'însul, el nu trimite după preutul seŭ confesional, ci alérgă în ruptul capului la popa românesc, uîtând că este de altă lege, întocmai după cum făceau păgânii din anticitate. Venerabilul meŭ amic d. G. Bariț, într'o epistolă dela 13 aprilie 1879, ne împărtășește din Sibiiŭ următoarele căte-va fapte, fórte instructive sub raportul sociologic, despre acéstă necontestabilă autoritate a popei ardelén asupra dracului :

'1. Pe la 1837, pe cînd se ținea Dieta aici în Sibiiŭ, 'preutul ortodox Climente Popovicu din comuna vecină româno-săsésă Hristian, nemțesce Grossau, scosese draci din 'maî mulți Sași, cari veniaŭ la el cu convicțiunea că necu- 'ratul nu-î lasă în pace, le iewa puterile, nu-î suferă să se a- 'propie de nevestele lor etc. etc. Popa săsesc se plânse la 'episcopul seŭ, carele — din parte-î — denunțá casul la guvern. 'Guvernul trase la răspundere d'a-dreptul pe episcopul no- 'stru Vasilie Moga, predecesorul mitropolitului Șaguna. E- 'piscopul chiámă pe popa Climente și-î đise năcăjit: Vedți, 'ticălosule, ce mi-ai făcut cu scóterea dracilor? să dai 'înscriș, că nu vei mai cuteza să scoți draci din Sași! — 'Bietul popă Climente se rugă de iertare și declară în scris 'cu jurámînt, că de ar sci el că aŭ intrat o mie de draci în 'Sași, nu va mai scóte nici unul din ei. Episcopul Moga tri- 'mise declarațiunea popei în original la guvern, unde se citi 'în consiliul de atunci, compus din 12 membri, între cari 'trei erau Sași. A fost un rîș cu hohote, și guvernul avu a- 'tăta minte ca să pună declarațiunea *ad acta*.

'2. În Brașov era între anii 1833—1842 paroc în cetate 'Vasilie Grecénu, socrul neuitatului nostru poet Andreiu Mu- 'reșénu. Șese anș, cât am locuit eŭ cu acel venerabil preut în 'aceiași casă, aveam destule ocașiuni de a vedé, cum veniaŭ 'la el Sași, și mai ales Săsoice, chîar din burgesia, ca să-î

‘vindece prin rugăciuni, pe ei sau pe vre-un membru al familiei, căci nici un medic nu le pôte ajuta, bóla fiind dela ‘diavolul. Aceiași Sași sau Săsoice dà și liturghii; unii cereau ‘să li se facă și *maslu* cu 5 sau 7 popi; firesce pe ascuns, ‘ca să nu afle preuții săsesci. Popa Vasilie se apăra, refusa, ‘dar nu putea să scape.

‘3. Aci în Sibiiu era un avocat maghiar, ale căruă doă ‘fete suferiau de o bóla cumplită, încât n’o putură vindeca ‘nici chîar medicii din Viena. În fine părinții, auđind că ex- ‘orcismele popilor români — *oláh popak* — vindecă, se du- ‘seră pe ascuns la parocul greco-catolic Antonie Vesteménu ‘ca să le citescă, ba dederă și liturghii. Ambele domnișóre s’au ‘vindecat perfect; una e deja măritată, cea-l’altă e voinică ca ‘un grenadir.

‘4. Parocul dela biserica orășenilor din Blaj, Alimpiu Bla- ‘șanu, ne spunca — în august 1877, cu ocasiunea adunării ‘generale a Asociațiunii Literare Transilvane — cumcă Sașii ‘nici acuma nu’l lasă în pace cu rugămințile lor pentru ex- ‘orcisări. D-sa vrea să-i scóță pe ușă afară, ținându-le :
 ‘ ‘Mergeți la popa vostru, că e om cu minte și de trébă,
 ‘ ‘D-đeu il ascultă și pe el, numai voi să aveți credință.,
 ‘ Sașii însă, năcăjiți sărmanii de bóla lor cea dela diavol,
 ‘ nu-l slăbesc, ci-i replică cam asa: ‘Bun e popa al nost,
 ‘ ‘domnule porintie, da n’are *ce-i trebuí*. — ‘Bine, ce să
 ‘ ‘aibă *ce-i trebuí*? Voi să aveți credință!, — ‘Nu așa, domnule
 ‘ ‘porintie; popa al nost nu are cruce se sporie pe dracu,
 ‘ ‘nu are cu ce să facă fum să fugă dracul, nu scie rugă-
 ‘ ‘ciunile potrivă de drac.,

‘5. Casul mai prósput a fost cu popa ortodox Moldovanu ‘din comuna rurală româno-maghiară Sân-Mihaíu de lîngă Turda. ‘Acel preut a vindecat și mai vindecă pe mulți bolnavi prin ‘rugăciunile sale. Vedénd Ungurii — calvinii și sociniani anti- ‘trinitari — atăți Români vindecați, au început și dintre ei a ‘merge la popa Moldovanu. În 1876 óre-cine l’a denunțat.

‘Diarele maghiare din Cluj aũ cerut contra lui acțiune criminală prin procuror. Eũ l’am luat în apărare euergică prin ‘*Gazeta Transilvaniei*. Intr’aceia fiul seũ, avocat la Abrud, ‘fĩ alergã în ajutor. Procesul cel proiectat nu s’a intentat. ‘Orĩ-cum însã, eũ creș că de aci înainte popa Moldovanu va ‘dice și el, imitând pe popa Climente dela Hristian de sint ‘acum 40 de auĩ, că nu va mai scóte draci din Ungurĩ și ‘Unguróice,.

D. Bariș mai adaugã cãtrã acestã interesantã notișã :

‘Acest exercițiu al scóterii dracilor din ómenĩ nu este la ‘noi ce-va nou. Chiar în legile Transilvaniei se aflã urme nu ‘numai de exorcisare, dar și de sorocirea dracilor ca să între ‘în vrãjmașii Romãnilor. Legea dietalã din șilele lui Rákoczi ‘opresce exorcismul prin cuvintele : *az oláh papak ne afurĩ- ‘száljanok*, adecã : popii romãnesci să nu afurisescã. Boierii ‘calvinĩ, veșend că se grãmãdesc multe nevoi peste familiile ‘lor și sciind, pe de altã parte, cum apãsau ei pe preușii ‘romãnĩ, începuserã a crede că relele vin dela anatemele po- ‘pilor,.

§ 2. Nemulțumirea, ba chiar temerea, cu care cei dela pu- tere priviaũ în Transilvania la exorcismele preușilor romãnĩ, pare a fi singura causã, că în așa numitul *Molitãvnicũ*, pu- blicat de cãtrã popa Ioan din Vinș în Bãlgrad la 1689, ‘suptũ ‘crãirĩa și biruința pré-luminatului și milostivului Domnũ Mi- ‘hailũ Apafi celũ mai mare, din mila lui Dumneșãu craiulũ ‘Ardélului,, nu figurẽzã nici o rugãciune de scóterea draci- lor, deși s’ar fi convenit măcar una saũ doã între ‘molitvele la tóte felurite de trebĩ,, cari sint aședate la finea volu- mului.

Tocmai de aceia însã, conjurațiunile de acestã naturã, si- lite a circula pe furis, numai în manuscris saũ din memorii, catã să fi fost mai numeróse, înmulșindu-se ca orĩ-ce lucru oprit, și în același timp catã să fi fost mai ciudate, mai ex- centrice, ca tot ce nu se teme de control.

În cartea lui popa Grigorie din Măhaciu sînt trei rugăciuni diferite de scóterea dracilor.

Una din ele, scrisă de o altă mână, dar tot în prima jumătate a secolului XVII, e numai slavonesce și ocupă ultimele pagine 247–250. Ea este combinată de cătră un ‘iereu popă Simeon, póte tot din Măhaciu, din fragmentele mai multor conjurațiuni separate, și are aerul de a fi servit la asigurarea personală a acestui preut contra dracului, ér nicî decum pentru a apăra de Satana pe cei-l’alți creștini.

Despre acéstă rugă, în parte, vom mai vorbi mai jos.

Nefind scrisă romănesce, ea ne interesă într’un mod indirect.

Ca probă că popa Simeon, ca și popa Grigorie—veđi mai sus p.77—și ca cei-l’alți preuți români de pe atunci, scrieau o slavonescă imposibilă, mai imposibilă decăt lătinésca preuților occidentalî din evul mediú, fără a se fi întărit bineșor măcar în declinațiunea și conjugațiunea limbei pe care o torturaú, étă începutul rugei sale :

‘ЗАКАННАИ (sic) ТЕ (sic) ДНАВОАЕ. Т. III. НЕКЫИ (sic) СТИ
(sic) УЦЬ (sic).

Cinci greșeli la șese cuvinte!

Cele-l’alte două ruge de scóterea dracilor, cuprinse în același manuscris, ne privesc de aprópe, fiind scrise romănesce, și anume :

1°. Un scurt fragment, pe pagina 152, eșit din mâna lui însuși popa Grigorie;

2°. O lungă bucată, pe paginile 114—126, scrisă de un anonim în a doua jumătate a secolului XVI.

Pe acéstă din urmă o vom publica întregă mai la vale, între monumentele literaturii bogomilice în România.

§ 3. Din lucrarea lui popa Grigorie a ramas numai sfirșitul, fiindcă de ‘nainte’i lipsesce o fóiă.

Cuprinsul părții celei perdute se póte cunósce, căci originalul slavice, după care s’a tradus ruga, s’a conservat pe pag. 149—151, lipsindu-í însă, la rîndul seú, câte-va șiruri finale,

cară se află pe aceeași foiță unde era începutul traducțiunii române.

Este o conjurațiune pentru gonirea unui demon special, ‘a dracului din ape’, : *wt p'kky vodnyx*.

§ 4. Afară de limbă, care posedă toate prețioasele particularități ale vechiului graiu dela Măhaciu, acest fragment, atât de scurt din nenorocire, ne mai presintă interesul cronologic de a fi cea mai veche din scrierile cunoscute ale lui popa Grigorie.

În josul rugei, traducătorul adnotază slavonesce : ‘Să po-
‘menesci, Dómne, sufletul robului lui Dumneđeű Grigorie..’.

La 1583 — după cum ne-am încredințat mai sus în întroducere generală — autorul nostru era deja preut în Măhaciu ; și de atunci încóce el nu uita nici o dată de a precede numele seű cu epitetul de ‘popă’, saű de ‘presbiter’,.

Fragmentul nostru, în care ne întimpină numai ‘Grigorie’, fără ‘popă’, și fără ‘presbiter’, este dară anterior anului 1583.

FRAGMENT

. . . . хwm. ши Мисахwm. ши Яведнаг. wпреск8-те дїаволе.
к8 челе два л8мири. че-8 фзк8т8 доми8л. сваделе зилеен.
ши л8рл нопцїеи. сз нанки п8т8ре л стрика немикъ л
крецири. wпреск8-те дїаволе сзтан8. к8 херовимїи. ши к8
серафимїи л8и ис. хс. ши к8нтарѣ нетзк8ть. ши к8 ал ностр8
глас8. сь не фїе де фолс8с. ши де исповеданїе. ши акоум
ши п8р8рѣ. ши л вецїе де вѣк8 амин.

помѣни ги дше рабѣ кжїе Григорїе вх wставленїе грѣ-
152. хwm. вх црство нескїи.— |

...[Sedra]hom și Misa^hom și Avednag, oprescu-te, diavole, cu cele
doa lumiri ce-u făcutu Domnul : soarele ȃileci și luna nopției, să n'aibi
putere a strica nemică în creștiri ; oprescu-te, diavole sãtanu, cu
herovimii și cu serafimii lui Is. Hs. și cãntarė netãcută, și cu al nostru
glasu, să ne fie de folusu și de ispovedanie, și acum și pururė și în
vecie de vėcu amin. (Să pomenesci, Dómne, sufletul robului lui D-ȃeu
Grigorie spre ȓertarea păcatelor în împărăția cerului).

NOTANDA

1. finalul *u* întreg: ΓΛΛCΣ, ΦΟΛCΣC, Ρ'ΚΚC, ΦΖΚCΤC, CΚΤΑHC.
 2. *vele*, nu *vele*.
 3. *u* pentru *o*: ΦΟΛCΣC.
 4. ΔWA.
 5. contractiunea: *ve-s* [ΦΖΚCΤC].
 6. *n* între vocale trecut în *r*: ΛCΜHCPC, ΛCPC, ΚPCPCPC;
n între vocale conservat: CΚΤΑHC.
 7. genitivo-dativ cu *-eei*: CΠΛEEHC;
cu *-iei*: ΠOCΨEEHC.
 8. *s=dz*: CΠΛEEHC.
 9. ablativul slav ic remas intact: CΠΔPCXWM, ΜHCAXWM = ‘prin Sidrah’, ‘prin Misah’.
 10. ΛΛ ΠOCΤPC ΓΛΛC.
 11. *paieric*: ΠOCΨEEHC, ΛΛ'ΠOCΤPC.
-

VII.

LEGENDA LVI AVRAM

— ANTE 1600 —

LEGENDA LUI AVRAM

INTRODUCERE.

§ 1. Bucata de mai jos este una din numeroasele legende biblice apocrife de fabrică bizantină.

Prototipul grec se află în manuscris în Biblioteca Imperială din Vienna, sub titlul de: Διήγησις περὶ τῆς θανάτου τοῦ Ἀβραάμ.¹⁾

Traducțiunea română însă, fiind de popa Grigorie, s'a făcut nu din grecesce, ci din slavonesce.

Un exemplar slavon se găsește în biblioteca Archivelor Statului, într'un manuscris foarte remarcabil, care fusese al mănăstirii Mihailin-vodă din Bucuresci și asupra căruia, din cauza importanței sale, ne vom opri ce-va mai pe larg.

§ 2. Este un volum de 140 foi in-16, pe hârtia grosă, fără început și fără sfârșit.

După cuprins, aparține la acea interesantă categorie de manuscrise, pe cari bibliografii slavii le numesc *Sbornik*, adică 'adunare', de fel de fel de scrieri scurte, omogene sau eterogene, sincronice sau din epoce diverse.

Sbornikul nostru se compune din vr'o 30 bucăți, și anume:

1) Nessel, op. cit. pars V, p. 175, MS. No. CXXVI.

1. O botanică medicală, fără început, încheiată prin două descântece;

2. РАЗУМНИКЪ СЕЖЕ ЕСТЬ ОУЧИТЕЛЬ ВЪСЪЕМЪ СЛОВЕСЕМЪ ГОСПОДА НАШЕГО ІС. ХА (Înțeleptul său învățătorul tuturor cuvintelor Domnului nostru Is. Hs.), în întrebări și răspunsuri;

3. СЛОВО ВЪ АДЪМЪКЪ ВЪТЪ ЗАЧАЛА ДО КОНЦА (Cuvînt despre Adam dela început pînă la sfîrșit);

4. СЛОВО ИЗБРАННОЕ СВАТАГО ГРИГОРІА БОГОСЛОВА ВЪ КРЕСТЪКЪ ЧЕСТНѢМЪ И ВЪ ДВОЮ КРЕСТЪ РАЗКОНИЧЮ (Cuvînt ales al sântului Grigorie Teologul despre crucea lui Crist și despre cele două cruci ale tâlharilor);

5. Ѡ ДРЪВѢМЪ ДРЪВѢКЪ НА НЕМЪ ЖЕ РАСПЪТСА РАЗКОНИКЪ ВѢРНЫИ (Despre al doilea lemn, pe care fu restignit tâlharul cel credincios);

6. Ѡ ТРЕТІЕМЪ ДРЪВѢКЪ НА НЕМЪ ЖЕ РАСПЪТСА РАЗКОНИКЪ НЕВѢРНЫИ (Despre al treilea lemn, pe care fu restignit tâlharul cel necredincios);

7. ПОВѢСТЬ ВЪ ГЛАВѢ АДЪМОВѢКЪ (Legenda despre capul lui Adam);

8. ИСПРАВЛЕНІЕ ВЪ ДВОЮ РАЗКОНИКОУ (Aduș despre cei doi tâlhari);

9. СЛОВО ВЪ ПРѢМЪДРОСТИ ГОЛОМОНВѢКЪ И ЖЕНѢ ЕГО (Cuvînt despre înțelepciunea lui Salomon și despre nevêsta lui);

10. Altă legendă sub același titlu;

11. СЛОВО ВЪ ДАВИДЪКЪ ЦАРИ И ПРОРОЦѢКЪ ГОСПОДНИ КАКО РОДИСА И КАКО ВЪЦАРИСА (Cuvînt despre David, împărat și proroc al lui Dumnezeu, cum s'a născut și cum a ajuns la domniă);

12. СЛОВО КАКО ИСПИСА ДАВИДЪ ПСАЛТИРЬ (Cuvînt despre cum a scris David psaltirea);

13. СЛОВО КАКО ИСПИСА СВАТОЕ ЕВГЪЛІЕ (Cuvînt despre cum s'a scris sântul evangeliu);

14. СЛОВО КАКО ВЪЗДВИЖЕСЯ ПРѢСВАТАА (Cuvînt despre înălțarea Pré-sânteî);

15. СЛОВО КАКО ВСЪДИ МАРЬСА ПІЛАТА ПРѢДЪ ЦАРЕМЪ КЕСАРЕМЪ (Cuvînt despre cum a părit Marta pe Pilat de'naintea împăratului Cesar);

16. СЛОВО ВЪ АВРААМѢ ВЪ ЗАЧАЛА І ДО КОНЦА (Cuvînt despre Avram dela început pînă la sfîrșit);

17. ИСПРАВЛЕНІЕ ВЪ САРРѢ (Indreptare despre Sarra);

18. СЛОВО КАКО ОУЧАШЕ САРРА АВРААМА (Cuvînt despre cum învăța Sarra pe Avram);

19. СЛОВО КАКО ГОСТИ АВРААМЪ СВАТЪА ТРОИЦЪ (Cuvînt despre cum ospetă Avram pe Sânta Treime);

20. СЛОВО ВЪ ИСМАИЛѢ (Cuvînt despre Ismail);

21. СЛОВО ВЪ ИСААЦѢ (Cuvînt despre Isaac);

22. СЛОВО ВЪ ЖИТІИ И ВЪ СЪМЪРЪТНИ АВРААМОВѢ КАКО ПРІИДЕ АРХАГГЕЛЬ ВЪЗЪАТИ ДЪШЪ ЕГО (Cuvînt despre vieța și despre mórtea lui Avram, cum a venit arcangelul să ıea sufletul lui);

23. СЛОВО ВЪ СИВИЛѢ І ВЪ ДАВИДѢ ЦАРИ (Cuvînt despre Sibilla și despre împăratul David);

24. СЛОВО ПРѢМЪДРАГО ІОСІПА КАКО БЫТЬ ЖІТІЕ ЕГО (Cuvîntul pré-înțeleptului Iosif despre vieța sa);

25. ДІОГЕНЬ ЦАРЬ (Împăratul Diogen);

26. СЛОВО ВЪ ВЕТХОМЪ АЛЕКСАНДРѢ, КАКО ОУБИ ІОГА ЦАРЬ И СІОНА ЦАРЬ etc. (Cuvînt despre bătrînul Alexandru, cum a ucis pe împaratul Iog și pe împăratul Sion);

27. СЛОВО ВЪ ЦАРѢ ФУЦѢ И ВЪ ВРАТІИ ЕГО, КАКО ПОГОУБИ НХЪ ЕДИНА КРЪЧМЪРНИЦА ТЕОФАНА ВЪ ЕДИНЪ НОЩЬ (Cuvînt despre împăratul Foca și frații seî, cum ı-a omorît cărșmăreса Teofana într'o nópte);

28. СЛОВО ВЪ СВАТѢМЪ ПРОРОЦѢ ІІИИ КАКО БѢЖА ВЪ ЖЕНЫ (Cuvînt despre sântul proroc Iie, cum a fugit dela nevéstă);

29. СЛОВО в САНСОНѢ и в ЖЕНѢ ЕГО (Cuvînt despre Samson și despre nevêsta lui), fără sfîrșit;

30. O legendă, fără început, despre cum s'a vîndut dracul lui Eladie, bărbatul Corasiei, și cum l'a scăpat sântul Vasilie;

31. СЛОВО СВАТАГО ІВАННА ЗЛАТОУСТА в ДШШЕВНЫХЪ РАЗКОРѢХЪ (Cuvîntul sântului Ioan Crisostom despre grijile sufletesci), numai câte-va șiruri dela început.

§ 3. Manuscrisul e scris întreg de aceeași mână, nu mai târziu decât în prima jumătate a secolului XVI, dar părțile sale sînt copiate după nesce originaluri mai vechi, din diverse epoce și de diferite redacțiuni.

Așa bucata No. 1, de exemplu, se depărtază de celelalte în limbă prin nuanțele sale r u t e n e.

Iată un specimen:

ТАКЖЕ КТО МАЕТЬ РАНЫ, СТОЛ-
ЦИ КРОПНВНОЕ ЛИСТА ЗМАСЛОМЪ
СТАРЫМЪ, РАНЫ ВЫЧИЩАЕТЬ ВЪ-
СѢК и ОУЗДОРОВАЕТЬ; ТАКЖЕ
КОГО ОУКОУСИТЬ СКАЖЕНАА КОТЮ-
ГА, КРОПНВНЫИ КОРЕНЬ ГРИЗИ,
ТАКЖЕ ОУВАРИВШИ ОУ ВОДѢ ПИИ
ЗДРАВЬ БЖДЕТЬ . . .

Iarăși cine are rane, să
piseze frunză de urdică cu unt
vechîu: curăță toate ranele și
însănătoșeză; érași pe cine
va mușca un căne turbat, să
rađă rădăcină de urdică, saŭ
s'o bé fértă în apă, și va fi
sănătos . . .

În acest pasagiŭ vom observa cuvîntul котюга 'câne,, care lipsește atât în dicționarul paleo-slavic al lui Miklosich, precum și 'n cel paleo-serbic al lui Danichich, și care nu este decât al nostru *coteșu*, analizat deja în t. 1, p. 274, No. 43.

Bucata No. 2 este una din cele mai vechi. Ea s'a compus în secolul XII, saŭ cu puțin mai târziu, și cuprinde în sine, între altele, acea interesantă caracteristică zoomorfică a popórelor, pe care, după un alt manuscris, a cunoscut'o deja

Schaffarik, și care va fi aci la locul seŭ, de vreme ce ea n'a uitat de a da un epitet și Românilor :

Взпрось : како сътъ чьсти
азыкомь, повѣждь ми? Ѡт-
вѣтъ. Фраги есть левь. Яла-
матинь (*sic*) врель, Саракининь
вепрз, Тоурчинь ззмѣл, Арме-
нинь кщчерь, Индіанинь го-
лжвь, Сїріанинь рыба, Ивере-
нинь швень, Татаринь агарь
и песь, Кзманинь пардось, Рз-
синь видра, Литва тѣрь, Мрз-
ка медведь, Грѣкъ лисица,
Блзгаринь быкъ, Блахи котка,
Срзвинь влзкъ, Оугринь рнсь.
Яламанинь зжбрь, Рыхз вѣвери-
ца, Асынь елень, Сасинь конь
пастѣхь, Лѣхь порець, Евреа-
нинь азвещь, Ярванасинь бе-
брз, Егуптѣнинь козель, Хз-
навь злаць, Сакоулатинь канѣ,
Чаркасинь биволь, Персинь жа-
рави, Харватинь аспидъ.

Intrebare : spune-mi, cari
sint particularitățile limbilor?
Raspuns : Italianul e leu, Ger-
manul acuilă, Arabul vier,
Turcul balaur, Arménul gu-
șter, Indul porumbel, Sirianul
pesce, Georgianul berbec, Tă-
tarul ogar și câne, Cumanul
leopard, Rusul vidră, Litvanul
taur, Mărca (?) urs, Grecul vul-
pe, Bulgarul boŭ, *Românul pi-
sică*, Sărbul lup, Ungurul pan-
teră, Germanul zîmbru, Rî-
hul (?) veveriță, Osetinul cerb,
Sasul armasar, Polonul so-
bol, Evreul viețure, Albane-
sul castor, Egipténul țap,
Hunavul (?) iepure, Săcuil
caia, Circasianul bivol, Per-
sul cocor, Croatul aspidă.

Exemplarul lui Schaffarik presintă ôre-carî variante. Așa
‘Mărca urs, lipsesce acolo ; în loc de Рыхь este Хизинь (?);
în loc de Лѣхь este Чехь (Bohem); în loc de Яламанинь зжбрь
este Нѣмьць сврака (Némțul — cióră); și se mai adauge :
Цаконь ажь (Țaconul—ariciu).²⁾ .

§ 4. După această caracteristică a némurilor, bieții Slavî meri-
dionali: ‘Bulgarul boŭ, și ‘Sărbul lup, se află puși la mij-
loc între ‘Grecul vulpe, și ‘Românul piscă,, adecă între a-
nimalele cele mai deștepte și cele mai norocóse în viclenia lor,
după antica credință vulgară universală.

2) Schaffarik, *Słowanské starozitnosti*, Praha, 1837, p. 996.

Caracteristica Românului prin ‘pisică, este mai cu sémă remarcabilă, căci pisica ne apare în metafórele poporane ca personificarea abilității de:

a surprinde pe adversarul seú pe neașteptate: ‘guetter comme un chat, ‘qui gatta ci cova, ‘feles quidem quo silentio, quam levibus vestigiis obrepunt avibus, (Plin.);

a se preface mórtă, când acésta îi vine la socotélă: ‘fare la gatta morta,;

a atrage printri’o părută desmerdare: ‘des manières chattes, ‘pisică blândă,;

a scăpa tot-d’a-una tэфără dintr’o cădere: ‘le chat retombe toujours sur ses pattes, ‘cadere in piè come il gatto, ‘eine Katze hat neun Leben,;

în fine, a sgăria reú, când se superă: ‘buen amigo es el gato, sino que rascuña, ‘ne reveillez pas le chat qui dort,...

Nu mai adaugăm că pisica, adevărată antitesă a cânelui, iubesce casa, ‘patria, de unde anevoe póte cine-va s’o scóță sau s’o alunge, dar nu devine nici odată sclava unui stăpîn.³⁾

§ 5. La parentesa de mai sus, mai deschidem aci o altă parentesă.

Româniî din Basarabia posedă și ei o caracteristică zoomorfică a némurilor, într’un proverb ritmic, deși nerimat, pe care’l auđisem în copilăriă dela bătrînul boier Vasilie Cristea, unul din cei mai de pe urmă giubeliî de peste Prut:

«Léhu-î vulpea,
 ‘Turcu-î lupul,
 ‘Rusu-î ursul,
 ‘Dar săracul
 ‘Moldovanul
 ‘Cându-î oiă,
 ‘Cându-î vacă,.

De aceiași categoriă sînt la noi epitetele de *cîoră* și *lipitóre*, ce se dau Țiganilor și Evreilor.

³⁾ Brinkmann, *Die Metaphern*, Bonn, 1878, t. 1, p. 392—427.

Caracteristica cea analógă din manuscrisul slav ic ni se pare dară a fi o simplă amplificare literară a vre-uneî vechî ȕicãtorî poporane serbe sau bulgare, în care — negreșit — se menționaî numai popóarele învecinate.

Tot așa Sașii din Transilvania au un proverb ritmic despre vecinîi lor, dar fără zoomorfiã și — tot-o-datã — fără piper :

«Der Eanger, Blóch och der Zegun,
«Da'ót seny gor lastig legyt.
«Der jantschi fleacht den ga'ónzen da'óg,
«Der Moi da'ónzt mät dem botu nôch,
«Der Kere der git na'ktig,;

adecã :

«Frații nostri: Ungurul, Românul și Țiganul, sînt ómenî
«cúdați! Ungurul—*Janci*—vagabundézá tótã ȕiua; Românul
«—*mãî*—jócă cu bâta lui; Țiganul—*kere*—umblã despoiat, .4)

Proverbele zoomorfice de e t n o t i p i ă sînt generalmente de tot rare. Italianii, de exemplu, n'au nici unul, deși posedă o mulțime de ȕicãtorî fórté mușcãtóre, scurte și lungi, în versurî și 'n prozã, despre toți vecinîi lor, externî și internî. 5)

Dar sã ne 'ntórcem la Avram.

Ș 6. Istoria acestuî patriarc ocupã cel mai mult loc în Sbornik, anume NNo. 16—22, șépte bucãți egalmente apocrife, respândite pîntre Slaviî de peste Dunãre, de'mpreună cu alte sute de fabule teologice, de cãtrã faimósa sectã a Bogomililor, cãrora vom consacra mai la vale o notiță a-parte.

În cazul de față ne preocupã numai No. 22, pe care a cređut de cuviință a'l traduce romãnesce laboriosul preut dela Mãhaciu.

Textul slav ic al acesteî legende, întru cât scim noi, fiind pînã acum inedit, îl publicãm față 'n față cu cel romãnesc.

4) Borchgrave, *Essai sur les colonies belges en Hongrie*, La Haye, 1871, p. 110.

5) Giusti, *Proverbi toscani*, Firenze, 1873, p. 269—278.

Ambele diferă în câte-va puncturi secundare.

Popa Grigorie și-a permis și aci, după obicei, de a scurta și de a adăuga, ceia-ce ce dă tuturor traducerilor sale, în ochii unui linguist român, o valoare cu atât mai mare sub raportul sintactic.

În orî-ce cas însă, textul slavice e mai complet, căci finalul lui a ramas netradus.

(Căvint despre viața și moartea lui Avram, cum a venit arcangelul să ia sufletul lui)

Слово в житїи и в смърти авраамовѣ. како прїиде архггль въззати дшж его.

Кѣндо тремѣсе. домноу архаггль Мнхлнль. кзтрж Аврам. ши коу бокорїе. сз ѿ софлетол. ювнторюлши ла васпеци Аврам. ши дешннсе архаггль соуптѣ кодрѣ. ши фѣ ка оу кзлзторю. ши авѣ Аврам по прѣ лѣце фзрь wspе. сз но мкрзиче. ши лтр'ачѣл врѣмѣ. лкнсе вржжмашоу. тоате канле. сз нѣ мѣргъ васпе. ла касѣ лшн Аврам. ши фѣрь. е. силе де но мжлжж. немнжж. ши грзи фїюлшн сзѣ. лшн Исакѣ ши ешимѣ доарж врем ведѣ. 154. ОУНДЕВА | вр'ѣ шмѣ. сз—лъ д—

Авраам живѣше въ домоу своемъ. и желаше видѣти възсѣ строжущасѣ на свѣтѣ, и ста на млтвѣ кз боу, и посла бз архаггла мнхлла да възмет емоу дшж. въ то врѣмѣ не бѣ алъ авраам хлѣбъ. г. днїи понеже враг бѣ оудрзжал възсѣ гостѣ да никто непрїидет. архггль сзтворисѣ ѿк едннъ пжтннк. и видѣ ег авраам издалече и възрлдовлсѣ и рече: прїходнт кз мнѣ гостѣ. хошж бо наз сзнѣсти хлѣбъ. изшед въ стрѣтенїе его и реч. добрѣ градшюу ти пжтем твоим. шнже тзжде емоу

Cândo tremése Domnul arhagghelü Mihailü cătră Avram și cu bo-
corie să ѱa soffletol iubitofului la oaspeți Avram, și deștїnse arhag-
gelü suptu codru, și fu ca u călătoriu; și avé Avram poruré lége
fără ospe să no mărānce; și intr'acéїa vrēmїa ınchise vrājmașul toate
caile, să nu mérgă oaspe la casa lui Avram, și fură 5 đїle de no
māıncă nemică; și grăї fiifului său lui Isacu: și eșimu, doară
vrem vedé unde-va vr'u omu, să-lü aducemu elu la casa noostră, că

<p> Д8ЧЕМ8 ЕЛ8 ЛА КАСА НОУСТРЪ. КЪ АМ8 ЛПОЦННЪ—СЕ СОФЛЕТОЛ МІЕ8 Л МЕРЕ. ШИ ЕШНРЪ. ШИ ВЪ88РЪ. АРХАГГЛЪ МНХАНЪ КА 8 КЪАКТОРИУ УСПЕ. ШИ ЛТРЕ- БАРЪ ЕЛ8. ДЕ ОУНДЕ ЕЦІЕ. АР- ХАГГЛЪ 8НСЕ ДЕ СОС8 СЪМТ8. А- ВРАМ 8НСЕ БАЛЪМ8 СЪ ПРЪДЪНМ8. АРХАГГЛЪ 8НСЕ. МАРЕ ТРЕБЪ АМ8. ШИ ОУСТЕНИТ8 СЪМТ8. 8НСЕ А- ВРАМ СЪ ЮВЕЦН ДОМНОЛ Т8. АР- ХАГГЛЪ 8НСЕ СЛАВ8 СЪМТЪ ПН- ЧОЛРЕЛЕ МЪ ДОР8. ШИ 8НСЕ А- ВРАМ Л8Н ІСАК8 ФІЮЛ8Н СЪ8. ДО—ТЕ АКЛЪ. ШИ АД8 КАЛЪЛ8. 155. СЪ Д8ЧЕМ8 ЧЕСТ8 УСПЕ КО НОН. АРХАГГЛЪ 8НСЕ НО ОУСТЕНИ ФЕ- ЧОРЪЛ. ЧЕ БАЛЪМ8 КЪТИМІР8. ГРЪ- ННД8 МЪРСЕРЪ. КЪТРЪ ОУЛ АР- В8РЕ. ШИ ЛКНРЪ—СЕ ПЪРЪ ЛА ПЪ- МЪНТ8. ШИ ГРЪН СФНТЪ. СФНТЪ. СФНТЪ. ГРЪАЦІЕ ПРАВЕДНИКЪЛ8Н. АВРАМ ЛН ПЪРЪ КЪ ДЕРЕПТ8 ЕЛ8 СЕ ЛКНРЪ ЛЕМНЪЛ. ШИ ГРЪН ПЪНРЪ АЧНА НО ЦІА ЧІРЕ МЪР- </p>	<p> РЕЧ. АВРААМ РЕЧ. БРАТЕ ПРІНДЕМЪ ВЪ ДОМ МОН ДА СЪНЪМН ХЛЪБЪ. ШНЪ ЖЕ РЕЧ ВРЪЗЪЛ ЕС МНЪ РА- БОТА. АВРААМ МЛАЦІЕСА ЗОВЪЦНН АРХАГГЛЪ РЕЧ ПРІНДЪМЪ СЪ РІДО- СТІЪ. И ПОСЛА АВРААМЪ ОУГОТО- ВАТИ ТРАПЕЗЪ, И РЕЧ. ПРИВЕДЪТЕ МИ КОНА ДА ПРІНДЕМ. АРХАГГЛЪ РЕЧ, ЛЕГКО СПЪШН И ПРІНДЕМ. ГРЪДЪЦННМ ЖЕ ВЪЪМА. ПРІНДОШЕ КЪ ДЪБОУ АМВРІНСКОМОУ. ДЪБОУ ЛИСТВІЕ ГАЛАШЕ. СТЪ. СТЪ. СТЪ ПРАВЕДНИКОМ И ВЪНЕ ДЪБОУ ПОКЛОНИСА ДО ЗЕМЛА. АВРААМ МНЪШЕ ЕГО РАДН ДЪБЪ ТАКО ТВОРИТЬ. ПОНЕЖЕ НЕ ВЪДЪШЕ КТО ЕС ГРЪДЪН СЪ НІМ. И ДОНДЪ- СТА ВЪ ДОМ. И ПРІАТЬ САРРА ВЪДЪ ШМЫГН НОШЪ ЕГО. ТАКОЖЕ ВЪ ШЕВЫЧАН. ЕГДА УСА8А НОШЪ РЕЧ. Ш ВЕЛІЕ ЧЮДО И СЕГО ЧАКА СЪТЬ НОШЪ, ТАКОЖЕ И ТЪХ. ИЖЕ ПО- ГОУБНШЪ СОДОМ И ГОМОРЪ. А- ВРААМ ВЪСПРЪЦІЛАШЕ САРРЪ СЪ </p>
--	--

amu înpoțină-se sofletoł mieu în mere; și eşiră și vădură arhagghelū Mihailū ca u călătoriu ospe, și întrebără elu: de unde ește? arhagghelū ڤise: de sosu sămtu; Avram ڤise: blāmu să prāindīmu; arhagghelū ڤise: mare trebā amu, și ustenitu sămtu; ڤise Avram: să iubești domnoł tu! arhagghelū ڤise: slabu sămtū, pīcoarele mā doru; și ڤise Avram lui Isacu fiñului său: do-te a-casă și adu calulu, să ducemu cestu ospe co noi; arhagghelū ڤise: no usteni feçoruł, ce blāmu cătiliru. Grāindu, mērserā cătrā uin arbure, și închiră-se pără la pāmāntu și grāi: sfāntū-sfāntū-sfāntū—grāiaște; pravednicului Avram îi pāre că dereptu elu se închiră lemnul și grāi; pānrā aciñā no

це. к8 нжѣс8. ши лтрарь л
каса л8и яврам. тремѣсе я-
врам. Исак8 сз адокж. оуѣ бер-
еѣче. ши зисе. ши зисе Са-
рееи. ад8 ажоуторюа ши лз
вспеле ачестоа пичоареле. кз
асте оустенинѣс8. ши л8а лзоу-
торюа, ши-и спжж пичоареле.
ши вз88 кз фзрж пелицж а-
сте. ши зисе л8и яврам. а-
часте пичоаре но-соу де шм.
че сзмет8 де чен треи че пер-
156. дорь Содо|моа8 ши Гомор8а.
атонче Исак8 зисе к8 мжине.
ш кзче к8 фок8а арсе ши кзче
вспеле. че асте дела лпжра-
т8а черюа8и. Исак8 фѣче мж-
лкаре. лр ачела час архаггаль
се досе л церое р'апс8а сол-
рел8и. кзнд8 се адорл. лцерѣи.
ши се лкнрь домно8и. гржи
домне яврам ва сз дѣ мѣ
карне де берееѣче. де сз мж-

гнѣвомь гла. почто причитаеш
грѣшника кз стымь. егда хо-
тажж асти, изыде архггаль не-
видимо. и вззыде на неса оу
прѣстола и реч ги велиши ли ми
глати прѣд словож. гь реч ми-
ханле ган. и реч миханль, а-
враам ннѣ масо прѣдлаглет. гь
реч, еже того видиши аджца
и ты аждь. вз тои же час
сзниде, и сѣдше ид8ша. егда
быс вззлеци авраамоу сз гос-
тем. яко еѣ емоу обычан.
сарра же вз инои храмниѣ.
ислакь сз ревекож. вз полоу-
нощи же взстл ісаакь велми
плачущи и рыдающе. припде
прѣд храмниж кз шцс своемуу
глаше. шч шч, штврззи ми да
са тебе наблюдаж. понеже не
виждж тебе по сем. принде
сарра и ревека, и сзнид8шася

știia cire mēge cu năinsu. Și intrară în casa lui Avram; tremese Avram Isacu să adocâ uîn berbēce; și țise și țise (*sic*) Sareei: adu lăutoriuл și lă ospele acestoia piçoarele, că ȳaste ustenitu; și lua lăutoriuл și-i spălă piçoarele, și văđu că fără peliță ȳaste; și țise lui Avram: aciaste piçoare no-su de om, ce sămtu de cei trei ce perdoră Sodomolu și Gomorulu. Atonce Isacu*) țise cu mânie: o, căce cu focul arse! și căce ospele ce ȳaste dela împăratul ceriului? Isacu fece mâncare. Într acela óas arhagghelū se dose în geroe r'apusul soarelui, cândo se adora ingerii; și se inchiră Domnului, grăi: Domne! Avram va să dé mie carne de berbēce de să mărăncu; ce-mi țici?

*) In textul slavice: Avram.

ꙗ браце. ши аз сзрота. ши а-
 марꙗ плахице. Аврам ꙗкꙗ плахи-
 це. ꙗцера ꙗкꙗ плахице. Сара
 ꙗкꙗ плахице. лакрꙗмиле ꙗце-
 рꙗши але се фиже пїетри фзрꙗ
 прецꙗ. Аврам зисе домне. спо-
 ꙗре-ми чире еши тꙗ. архаггль
 160* зисе еоꙗ сꙗмтꙗ архаггль | михаил.
 ши сꙗмтꙗ тремесꙗ. сꙗ аз софле-
 тꙗ тꙗꙗ. Аврам зисе домне сꙗ
 фїс дꙗсꙗ кꙗ трꙗꙗ. ла домнꙗ
 домне. атонче ꙗцера сꙗ ꙗ че-
 рю. ши кꙗ фриꙗ грꙗи кꙗтрꙗ
 домноꙗ. ши-и порꙗни домноꙗ.
 сꙗ ꙗ Аврам кꙗ трꙗꙗ. ши досе
 елꙗ. ꙗцера ꙗ черю. ши мꙗрсе
 Аврам. кꙗтрꙗ прꙗстолꙗ. ши се
 рꙗгꙗ домноꙗ. ши фꙗ дꙗс ла
 прꙗстолꙗ херꙗвимилорꙗ. акꙗꙗ
 амꙗ мира-се. толте силеле че-
 черюꙗ. де Аврам. ши зисе
 домноꙗ. кꙗтрꙗ ꙗцера до-те кꙗ

поими дꙗꙗ моꙗ ннꙗ, слави
 ми влꙗко и дꙗꙗ ми видꙗти
 что творитꙗ по свꙗтоꙗ. тогда
 ѡтпоꙗсти емоꙗ въ и реч ар-
 хагглоꙗ. да възыдет на аерꙗ
 сꙗ авраамомꙗ да покажет емоꙗ,
 да видит възꙗ стрꙗꙗꙗꙗꙗꙗ по
 възселеннꙗ. и даст емꙗ власть
 да еже хоꙗет да творит. и
 поꙗт его архаггль, и възынде
 на аерꙗ. и ѡтврꙗзе гꙗ авраамоꙗ
 срꙗчнꙗи ѡчи и видꙗ възꙗ и
 рꙗꙗꙗꙗ. и видꙗ на едином
 мꙗстꙗ на четврꙗтꙗꙗ ꙗꙗ
 чꙗка велелꙗꙗ, и по малоꙗ рꙗ-
 доꙗꙗꙗ ꙗ по многоꙗ плаꙗꙗꙗ.
 и възрꙗси авраамꙗ архаггла и
 реч. кто ест сꙗи чꙗꙗ, что ли
 си тоꙗко творих. архаггль реч
 тои ест прꙗꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ. и
 проꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ ꙗꙗ

*) In manuscris s'a intervertit aci la legat ordinea foilor.

lu sărota, și amaru plânge. Avram încă plânge; ingerul încă plânge;
 Sara încă plânge. Lacrămile ingerului ȳale se făce pietri fără prețu.
 Avram ȳise: Domne, spoînre-mi, cire ești tu? Arhagghelū ȳise:
 eu sămtu arhagghelu Mihailū, și sămtu tremesu să ȳau sofetul
 tău. Avram ȳise: Doamne! să fiu dusu cu trupul la Domnul,
 Doamne! Atonce ingerul sui în cerū, și cu fricā grāi cătrā Domnul.
 Și-i porānci Domnol să ȳa Avram cu trupul. Și dose elu ingerul în
 cerū. Și mērse Avram cătrā prēstolu și se rugā Domnolui, și fu dus
 la prēstolul heruvimiloru. Aculu amu mira-se toate silele cerūlui de
 Avram. Și ȳise Domnol cătrā ingeru: do-te cu ȳubitorūl meu cu

юбиторуа мїеѢ кѢ Яврам сѢ
 вавѢ толте фѣптѢрл. ши фїе лѢи
 ка ва грзи аша. ши пѢрчѢсерѢ.
 ши вѢсѢ оу ѡмѢ лѢтрѢл ска-
 оуиѢ лѢралѢ. ши ѡкнѢ лѢтрѢ
 блѢлѢрл раюлѢи. кѢ мѢлатѢ
 фрѢмѢѢце. лѢтрѢ оу час. боу-
 161. коура-се допѢ ачѢ моуѢтѢ пѢжн-
 Ѣе. ши лѢтрекѢ Яврам лѢцѢрл
 сисѢ доамне. чѢлѢре ѡсте а-
 чѢста ѡмѢ че аша флѢче. ар-
 хѢггѢлѢ сисѢ ачѢста-и фѢжкѢтѢл
 лѢтзи Ядам. амѢ кѢнѢѢ вѢѢде
 софлѢтеле. дерѢпѢте. трѢкѢнѢо
 лѢ раю атонѢе се вѢсе[лѢ]Ѣе.
 кѢнѢѢ вѢѢде софлѢтеле грѢши-
 цилѢрѢ. трѢкѢнѢѢ лѢ мѢлѢкѢ.
 лѢтонѢи врѢтѢсѢ пѢжнѢе. ши сисѢ
 ѡ феѢїѢ мїѢи кѢмѢ вѢаѢи
 158. сѢбѢлѢзнитѢ |

а грѢшныа вѢ мѢкѢкѢ. да егда
 видѢть правѢдныа идѢѢцѢкѢ вѢ
 ран. тогда радѢуетѢса. а егда
 видѢт грѢшныа вѢ мѢкѢкѢ, тогда
 плаѢетѢса. и пакѢ тоу видѢѢ
 единого чѢка стара. и юноша
 сѢ ним. и распѢсѢет вѢсѢѢкомѢу
 грѢѢхѢ. и видѢѢ двоѢ врата. на
 деснои великѢтѢснаѢ. а на лѢво
 великоширокаѢ. и прїѢде едиѢна
 жена, и ста на срѢѢдѢѢ обѢиѢх
 вратѢ. и ни вѢз едиѢна врата
 вѢходѢци. и вѢпроси авраѢмѢ
 емоу. а блѢкѢкѢ и голѢба лѢѢпа.
 и вѢзлюбѢи авраѢм сѢгнѢкѢ да
 прїѢмет. и прѢѢдаст аѢхѢ свои
 коу. мѢца. мѢртѢ. ке боу на-
 шемоу слава в вѢкѢ.

Avram sã vadã toate fãptura, ãi fie lui ca va grãi aãa. ãi purcéserã.
 ãi vãðu u omu într'uîn scaunu înraltu ãiðãndu, întru blãîndirã ra-
 ãului, cu multã frãmséte; întru u éas bucura-se, dopã acãa multu
 plãnge; ãi întrebã Avram îngerul, ãise: Doamne, ceînre ãaste acesta
 omu, ce aãa face? Arhaggheľũ ãise: acesta-i fãcotul întâi Adam; amu
 cãndu vède sofletele derépte trecãndu în raïu, atonce se veseléște;
 cãndu vède sofletele greãitãloru trecãndu în muîncã, atoncã vrãtosu
 plãnge. ãi ãise: o, feþie miei! cumu v'aþi sãblãznitu . . .

NOTANDA.

1. finalul *u* întreg: калѡаѡ (155), аѡчѡѡѡ (155), ладѡчѡѡѡ (155), аѡсѡ (161), [мѡ] дорѡ (155), слакѡ (155), соупѡѡ (154), Ісакѡ (154. 155, 156, 157, 160), чѡстѡ (155), кѡтнлнрѡ (156), грѡнндѡ (156), еѡшнмѡ (154), ѡмѡ (155, 161, 162), елѡ (155, 156, 161), лѡ (160 de 3 орї), амѡ (155 de 2 орї, 158, 161), пѡмѡнтѡ (156), дерѡптѡ (156), нѡлѡсѡ (156), ѡдомолѡѡ (156), сѡмѡѡ а 3-а pers. (156), сѡмѡѡ 1-а pers. (155 de 2 орї, 160, 161), соѡ а 3-а pers. (156), блѡмѡ (155, 156), прѡлѡвнмѡ (155), оѡстеннѡѡ (155, 156), кѡндѡ (158), кѡндѡ (154, 157), грѡшнцнлорѡ (158), трѡкѡндѡ (158), трѡкѡндѡ (158), сѡблѡжнѡѡ (158), ѡѡрѡвнмнлорѡ (161), лѡцѡрѡ (161), скѡоѡѡѡ (161), лѡрѡлтѡ (161), шнѡѡндѡ (161), моѡлтѡ (162), врѡтѡсѡ (158), кѡмѡ (158), акѡмѡ (160), мѡрѡзнѡѡ (157), пѡтѡ (157), сѡрѡѡѡ (160), вѡсѡ (160), кѡпѡ (160), вѡѡѡ 1-а pers. (160), трѡмѡсѡ (160, 161), амѡрѡ (160), прѡѡѡ (160), сосѡ (155);

ѡ=ѡ numai în 5 cazuri: сѡмѡѡ (155), арѡгѡгѡѡ (154, 155 etc.), [сѡ-]лѡ (155), сѡфѡнѡѡ (156), аѡагѡ de пѡрѡшѡѡ (157), unde ѡ=ѡ.

2. л întrebuintat ca nasală vocală în interiorul cuvîntului: нѡлѡсѡ (156), мѡлѡкѡ (154, 157), мѡлѡкарѡ (157), мѡрѡлѡкѡ (157), прѡлѡвнмѡ (155), дѡѡнѡлѡсѡ (157), блѡлѡвнрѡ (161), мѡ-лѡкѡ (158);

днл (157), сл [скаоунс] (161), оул [внс] (160), оул [ар-
бсрѣ] (156), оул [кере'кче] (156);

vocalisarea totală a lui л: оу [кзакторю] (154), с [кжак-
торю] (155), [вр]с [wms] (155), оу [wms] (161), оу [члс] (161);
л nenasal: ли [пжрѣ] (156).

3. -en-==actualul -in-: мере (155)=*mene*, чєлре (162)=
cine.

4. e pentru -i: феџе [мїен] (158), [де оунде] еше (155);
e pentru -к-: трєкж (155);

i pentru -e- după ș: шинжндс (161);

e la imperfect pentru -к- și -кs=: пазнче (158, 160, 162)
==*plângea*, стринче (160)=*stringea*, фжче (160)=*făcea*;
мїажноапте (157), мїес (155 etc.), мїен (158), пїетри
(160) etc.;

e pentru -ă după ț: фржмскче la singul. (161);

e pentru -ă din grăbire: тоате [фжптсра] (161).

5. confuziunea între o și u:

o pentru u: Годомолс (156), лчестоа (156), до-те (155,
161), досе (157, 161), адожж (156), кзндо (154, 157), ко-
корїе (154), софлетол (154, 155), софлетсл (161), софлетеле
(158), порсрѣ (154) но (154, 156, 160), лпоцинж (155), сос
(155), домнол (155, 161), домнолси (157, 161), ко (155),
пердорь (156), трєкзндо (158), поре (157)=*prune*, сплре (160)
==*prune*, атончи, атонче (157, 158 de 2 ori, 161), допж
(161), фжкотсл (158) колкарь (157), сколз-се (157), акомс
(160), сзрота (160), адора (157)=*aduna*;

u pentru o: акслс (161).

6. oa scăduț la o: дриврж (160), домне вос. (157, 160,
dar 161: доамне), wspє (154, 155), wspеле (157, dar 154:
waspє, wasпєци);

ow pentru oa: новстрз (155).

7. alte particularități vocalice:

нече (154);

канле (160), пу кзнле.

8. *n* între vocale trecut în *r*: мѣрѣнѣс (157), мѣрѣнѣ (154), мѣрѣлѣкѣ (157), мѣре (155), чире (156, 160), кѣтилѣрѣс (156), лѣкирѣ (156), лѣкирь (156, 157), пѣрѣ (156), лѣдѣра (157), поре (157), спѣре (160), кѣрѣрѣ (160), дѣрирѣрѣ (160), цѣрое (157), р' [апѣсѣл] = *în arpusul* (157);

n între vocale trecut în *nr*: лѣринѣте (157), лѣринѣта (157), лѣр [ачѣла] (157), лѣрлѣтѣс (161), чѣлѣре (162), спѣлѣре (160), пѣкирѣ (165), unde este de observat și *nr* pentru лѣр;

n între vocale conservat: мѣниѣ (157), скаѣуѣнѣс (161), лѣпоциниѣ (155);

r = *n* de mai multe ori într'o propozițiune: чѣ ци ва поре лѣринѣте мѣрѣлѣкѣ (157) = "се-ți va pune înainte, mâncă", sau: спѣлѣре-ми чире еци (160) = "spune-mi cine ești".

9. *s* = *dž*: зилѣ (154), зилѣс (155, 156, 157, 160, 161), зичи (157), вѣзѣс 1-a și a 3-a pers. (156, 160, 161), вѣзѣсю (160), вѣзѣ (161), вѣзѣрѣ (155), рѣлѣзимѣс (155), вѣлѣлѣнирѣ (161), мѣлѣзѣноапѣте (157), лѣзѣи (160), шинѣлѣнѣдѣс (161);

з = *ž*: сѣлѣлѣжѣниѣтѣс (158).

10. *-mt-* pentru *-nt-*: сѣлѣтѣс 1-a pers. (155 de 2 ori), сѣлѣтѣс а 3-a pers. (156), сѣлѣтѣ (155).

11. propagațiunea nasalei: нѣлѣсѣ (156) = *în su*, cfr. t. 1, p. 411 No. 5-a.

12. genitivo-dativ femeesc cu *-eii*: клѣеи (157), Гарѣи (156);

cu *-iei*: оушѣи (157), фѣциѣи (160).

13. соу (156) = *sint*.

14. *vrem* la formarea viitorului: врем вѣдѣ (154).

15. *avea* pentru *aveam*: лѣвѣ кѣрѣрѣ лѣ кѣлѣс кѣ солѣре (160) = în textul slavonic: вѣнець ѣко слѣнѣе вѣ на главѣ моѣи.

16. perfect arcaic: фѣче (157).

17. dissimilațiune sintactică: лѣте лѣрѣлѣ ши е трѣмѣсѣс (160).

18. propagațiunea pronumelui: *сз-ль адъчемъ елъ* (155), *со-флетол мѣс ѓ мере* (155);

pronume pleonastic: *лакрѣмиле ѓцѣрѣлши але се фѣче* (160).

19. reduplicarea conjuncțiunii: *кѣ юбиторюл мѣс кѣ ѓврам* (161).

20. pleonasticul *dice*: *ѓтребѣ ѓврам ѓцѣрѣл сисе* (162).

21. acusativ fără *pre*: *сз ѓ ѓврам* (161), *до се елъ* (161), *адъчемъ елъ* (155), *ѓтребѣ ѓврам ѓцѣрѣл* (162), *тремѣсе дом-ноуа арѣаггелъ* (154), *взѣрѣ арѣаггелъ* (155), *ѓгребарѣ елъ* (155), *но оустени фечорѣл* (156), *тремѣсе ѓврам Ісакъ* (156).

22. subjonctiv fără *să*: *фѣе лши ка ва грзи* (161).

23. omisiunea lui *și*: *стѣтѣ ѓрантѣ оушинеи касеи грзи* (157), *ѓтребѣ ѓврам ѓцѣрѣл сисе* (162).

24. pentru *de*:

de = ‘ca’,: *ѣе сз мѣрзникъ* (157);

de = ‘de când’,: *фѣрѣ ѣ силе ѣе но мѣѣкѣ* (154).

25. pentru *la*: *юбиторюлши лл васпеци* (154).

26. *și* pentru *să*: *ши ешимъ* (154).

27. concordarea acusativului cu dativul: *лз успеле ачестол* (156).

28. *peșiță* = ‘corp’,: *фѣрѣ пелицѣ мсте* (156).

29. *a descinde* = ‘a se pogori’,: *ѣещинсе арѣаггелъ* (154), *ѣещинсе ѓцѣрѣл* (157).

30. *a cură* = ‘a alerga’,: *кѣрсе ши ѣешкисе* (160).

31. *codru* cu sens de ‘munte’, întocmai ca la Albanesi și la Români din Istria: *ѣещинсе арѣаггелъ соуптѣ кодѣс* (154), *ѣісѣнд маї јос*: *ѣе сосъ сѣмтѣ* (155);

cfr. din Omiliarul dela 1580 următoarele pasaje, în cari fiind vorba de ‘pogorire’, ‘urcare’, și ‘nălțime’, este necontestabil că autorul înțelegea prin *codru* ‘munte’,, ér nu ‘pădure’,:

ДЕЩИЛГЗНДЪ ЕЛЪ ДЕЛ КОДРЪ (XVI, 7);
 СОУИ-СЕ Л КОДРЪ ЛСВШЪ А СЕ РЪГА (XIX, 2);
 СВИ-СЕ ЛА КОДРЪ СЪ СЕ РОАЦЕ (XXXVIII, 3);
 СЕ СОУИ Л КОДРЪ ДОМНЪЛЪ (XXXVIII, 4);
 ДЕЩИИЦЕМЪ ДЕЛ КВАРЪЛЪ АЧЕСТА (XXXVIII, 5);
 АРЕ А НЕ СВИ ШИ ПРЕ НОИ ДОМНЪЛЪ ЛА КОДРЪЛЪ ЧЕЛА ЛНАЛТЪЛЪ
 (XXXVIII, 7)...

32. *geroe*, veđi mai jos Excursul dela p. 201—9.

33. БЛЖМЪ (155, 156)=‘să mergem,’.

34. *arbure* tradus prin *lemn*: МЪРСЕРЪ КЗТРЖ ОУЛ А Р Б Р Е
 . . . СЕ ЛКИРЪ Л Е М Н Ъ Л (156).

35. КЗТИЛНРЪ (156)=‘cu încetul,’ cu -r---n- din *cătîlin*,
 în loc de unica formă pînă acum cunoscută *cătînel*, contrasă
 din deminutivul *cătîlinel* (cfr. *nișel*=*neșchișel*, t. 1, p. 295
 No. 129);

posteriorul *cătînel* ne întîmpină deja în tipăriturile cele
 vechi, de ex.: ПРЕ КЗТИНЕЛЪ ПРЕ КЗТИНЕЛЪ СЪ ДЕПРИНСЖРЖ ВА-
 МЕНІИ, în Cazania mitropolitului Varlam dela 1643, f. 188
 retro;

primitivul *cătîlin* distruge cu totul derivațiunea cea închi-
 puită de d. Cihac (*Dict. étym.* p. 123): ‘*cătînel* écourté de
încetinel,’ imposibilă și altmintea prin *că->ce-<quie-*;

etimologia cea veche, propusă în *Lexiconul Budan* (p. 106)
 din ital. *catellon catellone*, capătă mai multă probabilitate prin
 forma *cătîlin*, dar totuși nu este fără o dificultate ôre-care din
 cauza lui -in---on.

36. Б Л Ж Л Ъ И Р А РАЮЛШИ (161).

37. *ca* pentru ‘cum,’: ФІЕ ЛШИ КА ВА ГРЗИ (161).

38. *amu*: АКСЛЪ АМС МИРА-СЕ (161), АМС КЗНДЪ ВЪДЕ (158),
 КЪ АМС ЛПОЦИНЖ-СЕ (155), veđi t. 1, p. 268 No. 9.

39. АВЪ МЪЦЕ (154)=‘avea obicei,’ ‘era deprins,’.

40. *căce*=‘pentru ce,’ w, КЪЧЕ КЪ ФОКЪЛ АРСЕ ШИ КЪЧЕ УСПЕЛЕ
 (157).

41. exclamațiunea: сз юкеци домнол тѣ! (155) = 'să faci acésta, dacă ȳbesci pe Domnul,.

42. фрѣмсециле (160), cf. mai sus p. 166 No. 74, dar și la singular: [мѣлтѣ] фрѣмсеце (161).

43. дерептѣ елѣ (156) = 'pentru el,.

44. slavisme mai insolite: сзблѣзнитѣ (158), прѣстолаѣ (161), праведниклаѣ (156).

45. cfr. mai sus p. 61 No. 33, 34.

46. accentare anormală scădută: асѣ (156), ачасѣ (156), асѣ (155 de 3 ori, 157);

accentarea monosilabelor: шѣ вѣсѣ (156), шѣ фѣ (154), сѣ досе (157) etc.;

accentare dublă: ѣѣ (156), сз те ѣ (160), сз ѣ (161), сз ѣѣ (161).

47. *païeric*:

după nasală: децинѣ (154), мѣрзнѣ (154), пѣринѣ (157), трекзнѣ (158), стринѣ (160), сѣмѣ (155), сѣмѣ (155);

după licuidă: перѣдорѣ (156), колѣкарѣ (157);

după *p*: фѣпѣтѣра (161).

48. cfr. mai sus p. 65 No. 58.

EXCURS

LA "LEGENDA LUI AVRAM,".

GENUNE. — GENOE. — GEROE.

PARADISUL LA ROMÂNI.

Următoarele cuvinte din Legenda lui Avram, așa după cum a refăcut'o popa Grigorie din Măhaciu: *CE DOCE A UEROE P'ANSCSA CWAPEASH*, nu se pot explica prin originalul slav, în care arcangelul se duce de asemenea, dar nu într'o *geroe* occidentală, ci se urcă drept la cer: *ВЪЗЪИДЕ НА НЕБЕСА*.

Este dară un adăus românesc, care merită pe deplin de a fi studiat de aproape.

Vom avé aci trei întrebări de deslegat:

1°. Ce înseamnă cuvîntul *geroe*?

2°. Care este originea lui?

3°. Cum trebui să înțelegem întregimea pasagiului, a căruî inserțiune cată să fi avut un motiv în conștiința lui popa Grigorie?

I.

După fonetismul dela Măhaciu, care preface regularmente pe *n* între vocale în *r*, cuvintele: *UEROE P'ANSCSA* trebuesc transcrise prin: "genoe în apusul,".

Dar ce să fie *genoe*?

Textul nostru țice mai departe, că acolo се адоpa лѣерѣи, адеcă—éраși cu trecerea lui *n* în *r*,—locul unde ‘se adunaу інгерѣи’.

Este, prin urmare, un fel de paradis, ‘o gură de раіу’, după expresiunea cântecului poporan.¹⁾

Acésta forméază primul pas la constatarea semnificațiunii cuvântului.

Genoe diferă numai dóră prin sufix de *genuine*, o vorbă despărută și ea din graful poporului, dar care ne întimpină fórte des în psaltirea cea versificată a mitropolitului Dosofteiu, unde lesne putem urmări diferitele sale nuanțe de semnificațiune.

Și anume:

1. Прѣз пнѣмашѣй вор да'н џ ен џ не,
Ѣрници де домна лн пѣтреџне...

acolo unde psaltirea cea în proză tot a mitropolitului Dosofteiu țice: тѣ дорѣ, дѣѣѣ, пѣгорѣ-й-вей пре лшь л п џ џ л стрн-кѣрѣй, адеcă—comparându-se texturile grec și latin: *genuine*=φρέαρ=*puteus*.

2. Биворѣль апей сѣ нѣ мѣ трагѣ,
Сѣ мѣ 'нгиѣѣ џ ен џ н ѣ чѣ ларѣѣ....

unde psaltirea în proză: сѣ нѣ мѣ лначе волѣѣра апей ннче сѣ мѣ солѣѣ а д ѣ н к ѣ л, адеcă: *genuine*=βυθός=*profundum*.

3. Престѣ лѣѣѣ де џ ен џ не
Трек корабѣй кѣ мннѣне,
Аколо ле вине тоанѣ
Де фак кнѣй џок ши гоанѣ....

în psaltirea în proză: ачаста ма ре че-й ма ре ши латѣ, ако-ло-с жнѣнѣй кѣрора нѣ асте нѣмѣр, вите мнѣй ши кѣ марѣ, аколол корабѣнле нолтѣ, адеcă: *genuine*=θάλασσα=*mare*.

¹⁾ Alexandri, *Poesiѣ popolare*, ed. 2, p. 1.

4. Карій дмблз 'н корабій пре маре,
 Дѣ-ш фак лскрѣл престе џ ен с н ѝ таре,
 Ячеа нѣ възст дѣ минснѣ
 Час лскрат дсмневзс лн џ ен с н е...

în psaltirea cea în proză: карій децинда џ маре џ корабій,
 фзкжндѣ лскраре лтр' а п е м с л т е, ачеа възсрж лскрѣрле
 домнвслѣи ши мирателе лѣи џ џ ен с н е, adică: *genuine*=βυθός,
 ἐν ὕδασι πολλοῖς=*profundum, in aquis multis*.

5. Дѣѣ трекст прин џ ен с н е
 Израна кс минснѣ...

unde psaltirea în proză pune: ача рошіе м а р е.²⁾

De aci rezultă, că sensul general al cuvîntului *genuine* este:
 'mare adîncime', ér sensul specificat: 'vastă întindere de
 apă', 'ocean'.

În primul din aceste două sensuri îl cunósce încă, chiar în
 secolul nostru, dar póte numai din cărți, faimosul Prale în
 glosarul la comica sa psaltire: џ ен с н е, болкоакз, а д ж н к
 н е ф с н д о с.³⁾

În același sens, un punct la Dunăre, unde se lua vama de-
 la pescuit, se numia *Genuine* deja sub Mircea cel Mare, care—
 printr'un crisoв din 28 martiú 1415—hărăzesce venitul acelei
 localități mănăstirii Cozia: да ест томс сватомс храмс вана
 wt Г ен с н е.⁴⁾

Intr'un sens metaforic, Cantemir întrebuinteză această vorbă
 ca 'mare mulțime, : Ласлжс краюл шнѣрск възжнд, кз кс че
 cz стѣ лнпотрива атзта џ ен с н е дѣ Тзтарѣ нс ва пште. . .⁵⁾,
 ce-va după cum Shakspeare, într'un celebru vers din Hamlet
 (III, I), pune 'o mare de griji, în loc de 'o mulțime, :

'... a sea of troubles.,

2) Dosofteiu, *Psaltire pre verșuri*, Uniew, 1681, ps. LIV, LXVIII, CIII, CVI,
 CXXXV.—*Psaltiré de 'niđles*, Iași, 1688, f. 685, 84 v., 133 v., 141 r., 173 v.

3) Prale, *Psaltiré*, Brașov, 1827, f. 90 r.

4) Archiva Statului din Bucuresci, *Docum. Cozia litt. A.*—Cf. *ibid. Conclica MS*
 de Vasilie Dascál, 1757.

5) *Chronicul*, Iași, 1835, t. 1, p. 155.

Maî pe scurt, pasagiul: $\alpha\rho\chi\alpha\gamma\gamma\epsilon\lambda$ $\sigma\epsilon$ $\delta\upsilon\sigma\epsilon$ $\mu\upsilon\epsilon\rho\omicron\epsilon$ $\rho'\alpha\eta\sigma\kappa\alpha$ $\sigma\omicron\alpha\rho\epsilon\lambda\eta$ — înseamnă: ‘arcangelul se duse în adîncul la apusul sórelui’, saî chîar maî d’a-dreptul: ‘a plecat în pârțile oceanului atlantic’.

II.

Am spus maî sus, că *geroe* = *genoe* diferă de *genune* numai dóră prin sufix.

Acéstă diferență póte să nu fie decăt aparinte.

Lucrul s’ar limpeđi fórte lesne, dacă noi am sci, cum a-
nume pronunța popa Grigorie un alt cuvînt cu același final: *minune*, adecă dacă’î đicea $\mu\eta\rho\epsilon$, orî $\mu\eta\rho\sigma\rho\epsilon$.

În cazul de ’ntâini, dacă pronunța *miroe* pentru *mirure*, atuncî finalul *-oe*, maî corect *-oie*, ar fi și ’n *geroe* din *gerure* = *genune* un simplu rezultat al muîarii lui *r*, însoțit de trecerea lui *u* în *o* întocmaî ca în $\delta\upsilon\sigma\epsilon$ = *duse* și $\alpha\delta\omicron\rho\alpha$ = *aduna* din același pasagiu.

Dacă însă, din contra, popa Grigorie pronunța *mirure*, nu *miroe*, atuncî nici *geroe* nu maî póte fi pentru *gerure*, ci ar trebui considerat, aprópe nu siguranță, ca o contractiune dissimilativă din augmentativul *geruróe* = *genunoe* ‘genune mare’, un augmentativ fórte potrivit pentru a exprime ideia de ‘ocean’.

Pînă la o probă contrariă, noi am fi dispuși a preferi ca-
sul al doilea: *genóe* = *genunóe*.

O contractiune dissimilativă analógă ne întimpină adesea în Cazania mitropolitului Varlam în privința cuvîntului *ascultoîru* = *ascultătoriu*, de ex.: $\mu\epsilon$ $\epsilon\eta\kappa\alpha$ $\delta\omicron\mu\eta\eta\sigma\lambda\eta\eta$ $\sigma\tau\alpha\tau\sigma\rho\kappa$ α σ κ σ λ τ \omicron η ⁶⁾. În *ascultoîru* s’au dissimilat $t+t=t$; în *geróe* saî *genóe* s’au dissimilat $r+r=r$ saî $n+n=n$; în ambele casuri contractiunea dissimilativă s’a întămplat într’o pozițiune identică sub raportul accentului.

6) Varlam, *Carte de învățătură*, Iași, 1643, f. 311 r.

O a treia posibilitate, care nu trebui nici ea exclusă, este admiterea unei scăpări din vedere curat grafice: $\mu\epsilon\rho\omicron\epsilon$ în loc de $\mu\epsilon\rho\omicron\epsilon = \textit{genuine}$, cu $-or-$ pentru $-un$ ca în $\mu\omicron\rho\epsilon = \textit{pone}$ și $\lambda\delta\omicron\rho\lambda = \textit{aduna}$ în aceeași legendă a lui Avram (cfr. mai sus Notanda No. 8). O literă saū o silabă uitată, nu este ce-va rar în scrierile lui popa Grigorie. Așa în Legenda Duminiceii el a pus din grabă $\rho\zeta\omicron\upsilon\epsilon$ pentru $\rho\zeta\mu\omicron\upsilon\epsilon$ (p. 52) saū $\delta\epsilon\delta\epsilon\upsilon\beta$ pentru $\delta\epsilon\delta\epsilon\upsilon\beta\alpha\rho$ (ibid.), în Legenda santei Vineri: $\mu\omicron\delta\iota\mu\iota$ pentru $\mu\omicron\delta\iota\mu\iota\mu\iota$ (p. 155) saū $\chi\iota\iota\iota\sigma\tau$ pentru $\chi\iota\iota\iota\sigma\tau\iota$ (ib.), în Legenda lui Avram: $\upsilon\epsilon\sigma\epsilon\mu\epsilon$ pentru $\upsilon\epsilon\sigma\epsilon\lambda\epsilon\mu\epsilon$ (p. 194) etc.

Nu cutedâm dară a ne rosti cu încredințare, dacă *geroe* e simplul *genuine* saū augmentativul *genunoe*. În ori-ce cas însă, nu pôte a nu fi una din doă, ér prin urmare cuprinde aceiași parte fundamentală.

Acuma, separând elementul formativ, fie $-oe$, fie $-une$, noi căpătăm fondul *gen-*, $\rho\epsilon\eta\text{-}$ în crisovul lui Mircea cel Mare, care pôte fi radicală, dar pôte fi nu mai puțin și o vorbă, un cuvânt gata de formațiune primară, cu sufixul $-n\alpha$.

Acestui *gen-*, ér nu elementului seū formativ secundar, ori-care ar fi, îi aparține semnificațiunea de ‘adîncime, saū ‘ocean,.

Ei bine, la Elinii, într’un mod dialectic, exista cuvîntul $\omicron\gamma\eta\nu$, $\omicron\gamma\eta\nu\omicron\varsigma$, $\omicron\gamma\epsilon\nu\omicron\varsigma$, într’un manuscris al lui Hesychius $\gamma\eta\nu$, cu sensul precis de ‘ocean,.’?)

Apropiarea între românu vechiu *gen-une* ‘ocean,, sub forma mirciană nepalatalisată $\rho\epsilon\eta\sigma\eta\epsilon$, și între elenicul $\omicron\text{-}\gamma\epsilon\nu\text{-}\omicron\varsigma$ ‘ocean,, este ademenitoare sub tôte puncturile de vedere.

Inițialul $\omicron\text{-}$ în $\omicron\gamma\epsilon\nu\omicron\varsigma$ ar fi putut proveni la Grecii dintr’o etimologiă poporană a cuvîntului dela $\omicron\mu\kappa\epsilon\lambda\nu\omicron\varsigma$, cu care el n’are a face etimologicesce, de vreme ce \times între vocale nu alterneză cu γ .

Chiar dacă am recunósce însă că $\omicron\text{-}$ este organic, și tot încă el n’ar puté să împedee comparațiunea metodică a lui $\omicron\gamma\epsilon\nu\omicron\varsigma$ cu al nostru *genuine*.

7) Cfr. *Hesychius* ed. M. Schmidt, t. 4, p. 317.

În adevăr, să admitem cu Pott derivațiunea lui ὠγένοϛ din radicala *vagh*, de unde și sanscritul *vahâ* ‘fluviu, ⁸⁾. Atunci vom avea pentru *genune* un prototip *vagen-*. În această formă silaba inițială *va-* se vocalisază la noi în *o-*, ca în *oraș* = *város*, *o* fi = *va* fi, *orî* = *vare* în vechile texturi române etc. O dată trecut *va-* în *o-*, acest *o-* dispăre apoi cu totul din *ogenune* prin confusiune cu articolul feminin nedefinit *o*, întocmai după cum a dispărut în *strachină* = *ostrachină* = ὄστράκινη.

Ipotesa adausului inorganic al lui ὠ- este însă mai probabilă, nu numai din cauza neregularității γ = *gh* în loc de χ = *gh*, după cum vedem chiar într’un derivat al radicalei *vagh*: ὄχος = scr. *vahas*, dar mai cu seamă din cauza caracterului așa zicând exotic al lui ὠγενός la Greci. El nu ne împină nicăiri în monumente literare, sau măcar pînă la arcaisme poetice, ci abia în vr’o glossă sau două. Dacă am presupune dară, că Grecii l’au împrumutat dela vecini, bună-ora dela Traci, atunci nemic n’ar fi mai natural decăt o modificare după o analogie indigenă, precum se întimplă mai tot-d’a-una în asemenea casuri.

Cuvîntul este el în adevăr tracic?

În limba albanesă actuală, întru căt o cunoscem, el nu există.

Acésta însă, negreșit, nu este o probă decisivă contra ipotezei tracice, de ora ce astă-zi și la Români vorba *genune* s’a pierdut de-mult, deși în secolii trecuți se întrebuița în toate provinciile Daciei lui Traian.

Este interesant, că o localitate dacică, menționată de Dione Cassiu și pusă tocmai lângă Dunăre, ca și Genunea lui Mircea cel Mare, se numia *Genucla*, Γενούκλα, ceia-ce ar puté érași să nu fie decăt *genune*, dar cu un alt sufix.

Orî-care ar fi acuma neajunsul datelor de mai sus pentru obținerea unei soluțiuni pozitive, totuși între românul *genune*

8) Pott în Kuhn’s *Zeitschrift f. vergl. Sprachf.*, t. 5 (1856), p. 262.—cfr. Pictet, *Les origines indo-européennes*, Paris, 1878, t. 1, p. 138, t. 3, p. 383.

și grecul ὠγενός nu se poate contesta o coincidență remarcabilă, care nu se pare a fi datorită numai azardului.

Dacă însă ar fi să renunțăm la etimologia tracică, mai ales din cauza lipsei cuvântului în albanesa, atunci ni s'ar prezenta o analogie celtică foarte serioasă.

Orî-unde au locuit Celții, găsim din antichitate numiri locale ca: *Genabum*, *Genua*, *Geneva* etc.

Tóte aceste localități se află lângă ape mari sau chiar pe un țărm maritim.

Linguistiî derivă cuvântul dela celticul *genu* ‘gură’, ceia ce se potrivește de minune în privința unei adîncimi.⁹⁾

Un lac, o mare, un ocean, se înfățișează naturalmente imaginațiunii poporane ca o ‘gură’, a pămîntului.

Românul *genune* să nu fie óre un vestigiî al amestecului Tracilor cu Celții pe teritoriul Daciei?

Intrebarea e foarte legitimă.

Astfel *genune* stă șovăind la respânte între elenicul ὠγενός și celticul *genu*.

Ne grăbim a trece la un teren mai solid.

III.

Am veđut mai sus, că misterioasa ‘genoe în apusul sórelui,, acolo unde ‘se adună ingerii,, este un adaus propriî din partea lui popa Grigorie, fără nici o legătură cu originalul slav.

Paradisul creștin se află la resărit, după care—precum se știe—se o r i e n t e z ă înseși bisericile nóstre.

Așa cred toți creștiniî, fără deosebire de rit sau chiar de sectă.

‘Des r gements—đice abatele Martigny—remontant, pense-t-on,   l’origine même de l’Eglise, et qui furent fixés par la suite dans les Constitutions apostoliques (II. 57), prescrivaien

9) Glück, *Die bei Caesar vorkommenden keltischen Namen*, München, 1857, p. 105.—Cfr. Le Gonidec, *Dict. breton-français*, ed. Villemarqué, Saint-Brieuc, 1850, p. 331.

‘que les églises fussent disposées de façon que la porte regardât l’occident, et que l’abside présentât sa convexité à l’orient: ainsi les fidèles, en priant, avaient le visage tourné vers l’orient; et la principale des nombreuses raisons mystiques qu’on a données de cette disposition, c’est que nous devons diriger nos yeux vers le paradis terrestre, que Dieu avait placé à l’orient, afin d’entretenir en nous le regret de l’avoir perdu, ainsi que le désir d’arriver au ciel, qui est le véritable Eden.,¹⁰⁾

Cum dară popa din Măhaciu cutéză de a pune paradisul la apus?

La apus era numai paradisul păgân.

Acolo, și anume în oceanul atlantic, ‘genoe în apusul sórelui’, era după vechii Greci locuința fericitilor, ‘unde se aduna îngerii’, oi Μάχαρες; acolo ne întimpină Hesperidele, Elysiul, Atlantida, în Homer, în Hesiod, în Platone.¹¹⁾

Este evidente, că popa Grigorie nu s’a luat după clasicitatea elenă, ci după o credință poporană curat romănescă.

Creștinismul, altoit abia pe d’asupra, n’a fost în stare, după ȳecimii de secolii, de a șterge din memoria străbunilor nostri paradisul cel păgân.

Și acésta — observați bine — numai la Români dintre tóte popórele neo-latine.

Iată de ce la noi, la noi exclusivamente, apusul se numesce *sfînșit*, adecă ‘consacrat’, ceia-ce ar fi inexplicabil fără pasagiul lui popa Grigorie.

În balada poporană ‘Înelul și năframa’, cei doi amanți sînt îngropați în direcțiunii opuse:

‘Și ‘n biserică i-aŭ dus,
‘Și ‘n doă racle i-aŭ pus,

10) Martigny, *Dict. des antiquités chrétiennes*, Paris, 1865, p. 487.

11) Cfr. Vinet, *Paradis profanes de l’Occident*, în *Revue de Paris*, 1856, 15 janv.—*Die homerischen Phaeaken und die Inseln der Seligen*, în Welcker, *Kleine Schriften*, Bonn, 1845, t. 2.—Th. Martin, *Traditions sur le séjour des morts*, în *Annuaire de l’association pour l’encouragement des études grecques*, Paris, 1878, t. 12.

«Racle mândre 'mpărătesci
 «Purtând semne letinesci,
 «Și pe dînsul l'a zidit,
 «In altar la resărit,
 «Pe ea 'n tindă la *sfinșit* . . . ,¹²⁾

Ciudată contradicțiune! Altarul, porțiunea cea mai sacră a bisericii, se află «la resărit», și totuși nu resăritul, ci tocmai apusul, partea contrariă, unde nu este decât modesta «tindă», a templului, se numește *s f i n ș i t*.

Este o eclectică fusiune între paganism și creștinism în conștiința poporului . . .

Și dicînd acesta, noi nu avem în vedere paganismul grec sau latin, ci paganismul în genere, care—apropo pretutindeni, în regiunile cele mai diverse și la popoarele cele mai eterogene—stă în divergință cu tradițiunea creștină specifică asupra pozițiunii paradisului.

Selbatecul din Australia, întocmai ca bătrînul Homer, crede că edemul se află pe o insulă în oceanul dela apus.

Și nu este greu de a ghici originea cea antropologică a acestei credințe pagane generale. Imaginațiunea popoarelor primitive, în orî-ce epocă și 'n orî-ce țeră, vede un intim paralelism între m ó r t e a s ó r e l u î , când se isprăvesce ziua, și între a p u s u l o m u l u î , când se curmă viața. Ochiul privește luminosul glob dispărînd în undele oceanului. Tot într'acolo dară, spre o bine-cuvîntată insulă din sfînul depărtatului occidente, călătorește și sufletul reposatului:

Καὶ τοὶ μὲν ναίουσιν ἀκηδέα Συμὸν ἔχοντες
 Ἐν μακάριον νήσοισι παρ' Ὀκεανὸν βαθυδίηνην,
 Ὀλβιοὶ ἥρωες, τοῖσιν μελιηδέα κάρπον
 Τρεῖς ἔτεος θάλλοντα φέρει ζεῖδιωρος ἄρουρα...

(Hesiod., *Op. et dies* 165)

12) Alexandri, *Poesii populare*, p. 21.

Tot așa la Români, paradisul ‘în genoe în apusul sórelui, este un product indigen, un rest paganic, pe care creștinismul l’a găsit înpetrit pe pămîntul Daciei, și pe care nu numai n’a putut să-l restórne, dar a mai fost silit de a lăsa occidintelui caracteristicul nume de *sfințit*...

VIII.

FRAGMENT LITURGIE

— CIRCA 1600 —

FRAGMENT LITURGIC

INTRODUCERE.

§ 1. Fragmentul, publicat mai la vale, nu este scris de popa Grigorie, și nici de cătră elevul său de sub No. II, ci de un al treilea Măhăcén, sau cel puțin un Român din vecinătatea Măhaciului, căci în limba lui ne întîmpină același fenomen dialectic al trecerii lui *n* între vocale în *r*.

Țic: ‘din vecinătatea Măhaciului’, fiindcă rotacismul $n=r$ nu este aci atât de consecințe ca în scrierile lui popa Grigorie; ș’apoi mai figurează în acest text o altă particularitate fonetică de tot nouă, așa Țicând *ne-grigoriană*, anume trecerea grupului *ft* între vocale în *șt*.

§ 2. La 1619 fragmentul aparținuse deja lui popa Grigorie, căci pe pagina 221, unde el se termină, se începe imediat o altă bucată—veȚi-o mai jos sub No. IX—, care se sfîrșește pe pagina 233, și apoi din dosul acestei pagine urmăză predica cea scrisă la 1619 și reprodusă mai sus sub No. IV. De aci rezultă nu numai că predica s’a scris mai târȚiū decât fragmentul, dar mai decurge încă consecința, că mai ’nainte de a fi aparținut lui popa Grigorie, fragmentul în cestiune, începînd dela pagina 217, aparținuse unui alt individ, acelaia ce scri-

sese bucata cea intermediară și care nu era Măhăcén, de vreme ce nu preface nicăiri pe *n* în *r*.

Este dară cu puțință, ca doxologia de mai jos, care —dacă ne-am informat bine—face parte din serviciul de dimineță în duminicile păresimelor—să se fi scris chiar cu mult înainte de 1600.

ГЛАС. И. СЛАВА.

- СЛАВА ТАТЬЛШИ ШИ ФІІОЛШИ ШИ ДХЪЛШИ СФНТЬ. ОУША ДЕ ПОКЗНИЦЪ ДЕСКИШЕ—НЕ. ДЕ ВІААЦЪ ДЪТЪТВАРЕ. МЪРЕКЪ АМЪ СОУФЛЕТОЛЪ МІЕС. КЪТЪРЪ БЕСЪРЕКА СФЦІЕЕН ТАЛЕ. БЕСЪРЕКА НВАСТЪРЪ. ТРЪПОРЕРЪРЪ КЪРЪЦИРЪ. ДЕ ТВАТЕ СПЪРЪКЪЧЮРИЛЕ. ЛЪСЪ КЪТЪ ЕФЦИНЪ КЪРЪЦИТЪРЮ. ШИ ДЪЛЧЕ УГВДНТЪРЮ. ШИ МН—
218. АУСНРАЪ:— | ШИ АКУМ ШИ ПОУРЪРЕ Л ВЕЦІА ДЕ ВЪКЪ. ЛА СПЪКЪНІЕ КЪРАРЕ ДЕРЪСЪ—НЕ. А ЛЪН ДОМНЕВЕЪ НЪСКЪТЪРЕ. Л ПОУРЪКЪЧЮНЕ АМЪ СПОУРЪКЪМЪ—НЕ СОУФЛЕТОУА Л ПЪКАТЕ. ШИ Л ПЪРЪСІРЕ АМЪ АЪКОНТЬ. ТЪТЪ ЧЪРЕМ А ТА РОУГЪЧЮНЪ СЪ НЕ ИЗЪВЪТЪКЪ ДЕ ТВАТЪ НЕКОУРЪЦІА:— ГЛАС 8. МНЪАЩЕ—НЕ ДОМНЕ ДЪПЪ МАРЕ МНОСТЪ ТА ШИ ДЪПЪ МОУАТОУА ЕЩИНСОУГЪЛШИ ТЪОУ. МНЪАЩЕ НОН:—МОУАТОУА А АУРЪ МЪЛЕ ЛАКЪМН. КУЦЕТАТ—АМ ЛЪРОУ МЕНТЪ. ТРЕМОРАЮ Л ФРИКА ТА ШИ ДЕ ЦЮДЕЦЪ. ЛЪСЪ НЕ НЪДЪЖДОИ[М] МНОСТИЕН ДОУАЧЕ УГВДЕЕН ТАЛЕ.
219. КА ДЪДЪ СТРИГЪ. МНЪАЩЕ—НЕ ДОМНЕ ДОПЪ МАРЕ МНЪСТЕ ТА ШИ ДЪПЪ МОУАТОУА ЕЩИН[СЪ]ГЪЛШИ ТЪОУ. КОУРЪЦАЩЕ МОУА—

Glas 8, slava. Slava Tatălui și Fiului și Duhului sfânt, ușa de pocăință deschise-ne, de viaață dătătoare; mărecă amu sufletolu meu cătră besereca sfîntieei tale, besereca noastră, truporerorū curățire de toate spurcăciurile; însă cătū eștinū curățitorū și ogoditorū și milosirdu, și acom și purure în vecia de věcu la spāsanie cārare derēsă-ne a lui Domneḃeu nāscătore; în [s]purcăciune amu spurcămu-ne sufletul, în păcate și în părăsire amu lăcoitū, totū cērem a ta rugăciunē să ne izbăvēscā de toată necurăția.—Glas 6. Miluiaște-ne, Domne, după mare milostē ta și după multul eștinsugului tău; miluiaște noi, multul a loru mēle lacrāmi; cugetat'am întru mentē; tremoraū în frica ta, ḃi de giudețu; însă ne nādājdoim milostiei dulce-ogodeei tale; ca Davīdu strigă: miluiaște-ne, Domne, dopā mare miluste ta și după multul eștinsugului tău; curățiaște multul grēșaleloru

ТОҮЛ ГРѢШАЛЕЛОҢ НОАСТРЕ; — СЛАВА, ГЛАС. В. ДЕРЕПТЪ АПСЛЫ
 РҮГЖМ МОҮЛТОҮ МИЛОСТИВЬ ДОМНОҮЛ. КОҮРЖЦѢИЕ МОҮЛТЪЛ ПЖ-
 КЛТЕЛОҢ НОАСТРЕ: ИИИѢ. ДЕРЕПТЪ А ЛЪИ ДОМНЕВЕЪ. ИЖСКЖ-
 ТВАРѢ РҮГЖМ МОҮЛТОҮ МИЛОСТИВЬ ДОНОҮЛ. КОҮРЖЦѢИЕ ТВАТЕ
 ГРЕШАЛЕЛОҢ НОАСТРЕ. ШИ МИЛЪЦИЕ НОИ: — МИЛЪЦИЕ НОИ ДОМ-
 НЕ. ДОПЖ МАРЕ МИЛА ТА ШИ ДОПЖ МОҮЛТОЛЪ ЕЦИННСОҮГЪЛЪИ
 220. ТЪЪ КОҮРЖЦѢИЕ ТОАТЕ ГРЕШАЛЕЛЕ НОАСТРЕ. | ШИ МИЛЪ[ЦИЕ]
 НОИ: ИСОҮС ЛВНСЕ*) ДЕЛ МОРМАНТЪ. КОҮМ ВНСЕ МАИИТЕ. ШИ
 221. ДЪРЪИ ЛЪМЕ КОҮ МАРЕ МЕСЕРѢРЕ: |

*) Aci la margine adaus: глас.

noastre!—Slava, glas 2. Dereptu apostoli rogăm multu-milostivă Dom-
 nul, curățește multul păcatelor noastre ииитѢ (și acuma?). Dereptu a
 lui Domneđeu născătoare, rogăm multu-milostivă Donul, curățește
 toate greșalelor noastre și miluiaște noi; miluiaște noi, Domne, dopă
 mare mila ta și dopă multolu eștiisugului tău; curățește toate gre-
 șalele noastre și miluiaște noi! Isus învise deîn mormântu, cum țise
 mainte, și dărui lume cu mare meserére

NOTANDA.

1. finalul *u* întreg: мнлвсирдс (218), в'ѣккс (219), соуфлетолс (218), цюдецс (219), лмс [лзконтъ] (219), Давидс (220), грѣшлалелорс (220), грешлалелорс (220), дерептс (220), моултс (220), пжкателорс (220), моултолс (220), мормжнтс (221), лврс (219).

2. confuziunea între *o* și *u*:

o pentru *u*: соуфлетолс (218), аккм (219), треморлю (219), нждзждонм (219), допж (220, și tot acolo: дспж), моултолс (220), рвгжм (220 de 2 ori), трспорерврѣ (218), лзконтъ (219).

u pentru *o*: милсте (220).

3. *e* pentru *-i*: дескише-[не] (218);

ѣ pentru *-e*: грѣшлалелорс (220, și tot acolo: грешлалелорс);

i pentru *ă* după *s*: мнлвсирдс (218);

ы pentru *i*: апостолы;

ă pentru *-e*: спжсзнїе.

4. *oa* redus la *o*: домне вос. (219, 220), нжскжтврѣ (219, dar 220: нжскжтварѣ).

5. *aa*=lungul *a*: вїлаць (218)=*vīaačǎ*.

6. alte particularități vocalice:

ДЕП (221);
 МЕНТЪ (219);
 ДЕРЕПЪ (220);
 ДЕРЪСЪ (219);
 МІЕС (218).

7. *n* între vocale trecut în *r*: МЪРЕКЪ (218), СПЪРКАЧЮРИЛЕ (218);

n conservat: ПОУРКАЧЮНЕ (219), РОУГЪЧЮНЪ (219).

8. *s=dz*: ДОМНЕВЕС (219, 220), СИ (219), СИСЕ (221);
z=s: ИЪБЪВЪСЪСЪ (219).

9. *-ft-* trecut în *-št-*: ЕЩИНСОУГСАЧИ (219, 220) = *eftinșugul*, unde în același timp, prin dissimilațiune cu *ș* din noul *št*, anteriorul *ș* a trecut în *s*;

-ft- trecut în *-fšt-*: ЕФЩИНЪ (218);

cfr. trecerea lui *n* în *r* și tot-o-dată în *nr*, adică:

n : *r* : *nr* :: *f* : *ș* : *fș*.

aceste fenomene sint absolutamente de aceiași natură cu trecerea, la Moldoveni și 'n unele graiuri române din Transilvania, a lui *pi* în *ki* și 'n *pki*, precum și a lui *bi* în *ghi* și 'n *bghi*, de ex.:

lupi = *luki* = *lupki*,
copil = *cokil* = *copkil*,
stupină = *stukină* = *stupkină*,
bine = *ghine* = *bghine*,
cerbi = *cerghă* = *cerbghă* etc.;

d. Lambrior s'a silit a petrunder, dar n'a reușit a înțelege acest interesant fenomen, pe care 'l explică—nu scim cum—prin trecerea lui *ī* (*y*) în guturală și apoi disparițiunea labialei;¹⁾

causa fenomenului este pur și simplu co-existența în localități învecinate a formelor diverginți *copil* și *cokil*, *bine* și *ghine*

1) Lambrior, *Du traitement des labiales p, b, v, f dans le roumain populaire*, in *Romania*, 1877, p. 445—6. — cfr. Gaster, in *Zeitschr. f. romanische Philologie*, t. 2 (1878), p. 190.

etc., de unde—prin incertitudinea de a sci, care din două să fie cea mai bună—poporul le împacă printr'o a treia formă de compromis: *copkil=copil+cokil*, *bghine=bine+ghine*;

întindând dară proporțiunea de mai sus, noi putem țice cu o certitudine matematică:

$n : r : nr :: f : \xi : f\xi :: p : k : pk :: b : g : bg...$

este absolutamente unul și același fenomen;²⁾

cf. mai jos p. 223—4.

10. alte particularități consonantice:

тpспорерррь (218);

цюдѣцс (219);

доноуа (220)=*domnul*, probabilmente printr'o scăpare din vedere grafică;

de asemenea în поурккчюне (219)=*spurcăcune*.

11. omisiunea articolului postpositiv femeesc: мнѣсте [та] (220), [дзрѣи] лѣме [коу] (221).

12. articulare de prisos: [а та] роугъчюнкъ (219), [а лѣи домнезес] нѣскжтварѣ (220).

13. antipatia articolului postpositiv pentru adjectiv: марѣ мнѣа та (220), мнѣостивъ домноуа (220 de 2 ori).

14. genitivo-dativ femeesc cu *eei*:- сфинціѣен (218), wгwдѣен (219);

cu *-iei*: мнѣостнен (219).

15. perfect arcaic: лѣнсе (221), дѣскнше (218)=*deschișă*.

16. cuvinte compuse: доуаде-wгwдѣен (219), моуагоу-мнѣостивъ (220 de ori).

17. acusativ fără *pre*: мнѣаще нон (219, 221).

18. genitiv după *mult* și *tot*: моуагоуа ечинсоугѣлѣи (219, 220), моуагоа ечинсоугѣлѣи (220), моуагѣа пѣкателорѣ (220),

2) Despre acest interesant fenomen, pe care'l numesc *syllaxis*, eu vorbesc pe larg in a mea *Enciclopedia lingvistică*, actualmente sub presă.

ТВАТЕ ГРЕШАЛЕЛОРЪ НОАСТРЕ (220, dar tot acolo și: ТОВАТЕ ГРЕ-
ШАЛЕЛЕ НОАСТРЕ).

19. metatesa sintactică: МОУАТОУА А ЛОРЪ МЪЛЕ МАКРЪМИ (219)
= *a lacrimilor mele*.

20. *ca* pentru 'cum, : КА ДАВНАЪ СГРИГЪ (219).

21. АМЪ (218), cf. mai sus p. 199, No. 38.

22. МАИНТЕ (221) = 'mai 'nainte, .

23. МЕСЕРЪРЕ (221), veđi mai sus p. 166, No. 67.

24. slavisme mai insolite: МИАУСИРАЪ (218), МИАУСТЕ (220),
МИЛОСТНЕН (219), УГОДЕЕН (219).

25. accent urcat: РОУГЪЧЮНЪ (219), РОГЪМ (220 de 2 ori);
accent scăđut: ТАЛЪ (219):

accent dublu: СЪН (219), ПСЪ (218), ТЪЪ (220):

accent pe monosilabe: ШЪН МИАУСИРАЪ (218), ШЪН АКЪМ (219).

26. *paieric* :

БОКНИЦЪ (218), ЕУНИСОУГЪАВИ (219), СПЪРЪКЪЧЮРИЛЕ (218),
МИАУСИРАЪ (218), ДЕРЕПЪТЪ (220).

IX.

O P R E D I C A

— CIRCA 1600 —

O PREDICA

INTRODUCERE.

§ 1. Bucata de mai jos, fiind pusă în manuscris între două bucăți măhăcene și tot-o-dată—după cum ne-am încredințat mai sus la pag. 213—fiind scrisă la mijloc între puncturile de timp când s'a scris ele înseși, adică după fragmentul liturgic de pe la 1600 și înainte de predica dela 1619, este mai mult decât probabil că s'a compus și ea în vre-un sat nu tocmai departe de Măhăciu, căci altmintrea ar trebui să presupunem o călătorie pre-lungă înainte și 'ndărît pentru bietul caiet de vr'o 15 foi, pe care popa Grigorie, umplînd paginile cele albe dela sfîrșit, l'a legat apoi la un loc cu alte manuscrise ale sale.

Iată de ce vom publica anume aci, între "Texturi măhăcene,, acésta bucată, deși prin limbă ea diferă de ele cu desăvîrșire: nu preface nici o dată pe n între vocale în r ; nu cunósce pe $s=dz$, ci numai pe $z=s$; nu are preferință pentru ψ , ci mai mult pentru κ ; nu confundă pe o cu u etc.

Se va întrea cine-va, dacă nesce asemenea deosebiri fonetice puteau exista între două localități apropiate? Noi credem că nu puteau, ci trebuiau să existe. În adevăr, numai prin contactul Măhăcenilor cu sate române fără $r=n$ sau fără dz se explică tranșiunea de compromis $n=nr$ sau conservarea lui

n în unele cuvinte ca *scaunul*, *mănie* etc., precum și șovăirea între *s* și *z*, pe care o vedem la elevul lui popa Grigorie de sub No. II.

Maî pe scurt, regiunea Măhaciului formă ca un fel de oasis dialectic, apărat de suflul din afară în curs de secolî prin pozițiunea sa topografică, precum am constatat'o maî sus în Introducerea generală: dar care cu încetul, rărindu-se pădurile de'npregiur, a fost adus pe nesimțite a se nivela și el, din ce în ce maî mult, cu cea-l'altă Romănime dintre râurile Arieș și Mureș.

Acéstă nivelare se pare a se fi început abia pe la finea secolului XVI.

§ 2. Ori-unde să se fi scris, textul de maî jos este fórté interesant.

Ca și Catechismul dela 1560, el nu cunósce aprópe de loc pe finalul *n* întreg; dar alăturî cu acéstă modernizare ne întimpină pe neașteptate arcaismele cele maî remarcabile, ca *iuo* 'unde, și altele.

Apoî este de ajuns a arunca o cătătură asupra textului, pentru a ne convinge, că avem de'naintea ochilor nu o simplă traducere, ci o compunere originală, o predică *i m p r o v i s a t ă*, în care autorul, nu îndestul de cărturar, se repetă necontenit, deși pe ici-colea o observă el-însuși și șterge cea-ce scrisese.

Literele sînt fórté urîte. Forma lui *v* sémănă maî mult cu francesul *ç*.¹⁾ Pentru *n* se pune pretutindenî latinul *N*, ca și'n unele crisóve vechî din Moldova și din Țera-Romănescă, ba une-orî și 'n paleografia curat slavică.

Despre altele—veđi maî la vale Notanda.

1) Intocmaî ca al doilea *v* dela 1143 în Episcopus Sabas, *Specimina palaeographica codicum slavonicorum*, Moscva, 1863, Supplem. tab. VIII.

ZISE DOMNUL...

ЗИСЕ ДОМНУЛА. КЪНДЪ ВА ВЕНИ ФІЮЛ УМЕНЕСКЪ. ДИДТРОУ
СЛАВА СА. ШИ ТОЦИ СФІНЦІИ. ЛЦЕРЫ КОУ ЕЛЬ. ЛТРЪ ЦИРЪ А
ТОАТЕ ЛИМЕНЛЕ. ШИ А ТОАТЪ ЛОУМЪ. ЛТРЪ ЗЪА ДЕ ЖОУДЕЦЪ.
АТОУНЧЕ КОУ ТРЪПОУЛА. ШИ КОУ СОУФЛЕТОУЛА СЪНЖТОШЬ СТА-
ВОРЬ. ЛНАИНТЪ ЛОУ ХС. СЪ ДЪ РЖСПЪЛЪСЪ. ЧННЕСЬ ДЕ ПЖКА-
ТЕЛЕ САЛЕ ДЕ ЧЪЛА ЧЕ АЪ ЛОУКРАТЬ КОУ ТРЪПОУЛА СЪЪ. ДЕЧИ
ЧЕА ЧЕ АЪ ЮБИТЬ ДЪМНЕЗЕС. АСЪПРЪ ДЕ ТОТЬ КЪ ПОРЖНЧИТЕЛЕ
ЛОУ ДОУМНЕЗЕС ТАРЕ ЛЪЪ ЦИНОУТЬ. ШИ ВОА КЪЦЕТЕЛОРЬ САЛЕ.
221. БИРЪНТЪ | Л СИНЕ. ШИ АЪ ПЪРЖСИТЬ ТОАТЕ РЪЛЕЛЕ. ШИ ПО-
РЖНЧИТЕЛЕ ЛОУ ДЪМНЕЗЕС ТАРЕ ЛЪОУ ЦИНОУТЬ Л ВИАЦА СА
ЛТРЪ ТОАТЪ ЛЪЦЪ АЪ ДЪМНЕЗЕС. ШИ АЪ СЪВЪРШИТЬ КРЕДИНЦЪ
КЪРАТЪ. ШИ НЪДЪЖДЕ ДЕРЪПТЪ ШИ Л ИБОСТЕ ДЕСЪВЪРШИТЬ.
ТРЕКЪТ-АЪ ДИН АЧАСТА АЪМЕ. АЧЕА ВЪР СТА ТОЦИ ДЪДЕРЪПТА

Zise Domnul: cândă va veni fiul omenescă diîntu slava sa și toți sfinții îngerî cu elă întru știré a toate limbile și a toată lumé, întru zua de județu, atunce cu trupul și cu sufletul sănătoșu sta-voră înainté lu Hs. să dé răspuînsă cine-șu de păcatele sale de cêlia ce au lucrată cu trupul său. Deci cêia ce au iubită Dumnezeu asu-prâ de totă, că porâncitele lu Dumnezeu tare léu ținută, și voia cugeteloră sale biruitu în sine, și au părăsită toate rélele, și porâncitele lu Dumnezeu tare léu ținut în viăța sa întru toată légé lu Dumnezeu, și au săvrășită credința curată și nădêjde deréptă, și în iboste desăvrășită trecut'au din aciasta lume, aceia vor sta toți

- л8 ХС. дечн зиче къ ввр ста чине к8м л8 къцингатъ. к8н
 кацн датъ к8 порѣнчитѣ лтр8 дхъ. ачелора ва зиче ХС.
 веници басвицѣн татѣл8н мѣс. де добѣндици чѣла че-с
 гьтите воав. лпържцѣа черюл8н. лкь дил токмала лоумѣн.
 ши ачѣншь лтроу клипитоуа вкюлоуи. твци дерепцѣн коу
 222. сѣфлетоуа. ши троу[поу]аь ста-воръ. лтроу лпържцѣа че-
 рюлоуи. тоци ввръ ста. чинешъ коу месерѣрѣ са. че асте
 гзтитъ лвр л вечѣа вѣкоуа8н. ши амѣу дѣчѣа к8 боук8рѣе
 несфрѣшитѣ, в8к8ра-се-воръ. ши ам8 дѣчѣа грѣцѣ де ни-
 менила н8 воръ авѣ. нече в мѣхнире. че ноуман чѣла лтре
 чѣла боук8рѣн ши веселѣн. лтроу нетрек8цѣн вѣчн фѣрѣ де
 доурѣре. нече дѣнѣварѣ. арѣ твци чеа че лтр'ачѣста л8ме
 де д8мнезес ноу сѣ8 темоутъ. ши порѣнчителе лоу доумнезес
 н'а8 сокѣтитъ. оурѣте л88 (оурѣт ле а8?) фѣстъ. ши а ле
 аскоуага. ши лѣцѣ л8 доумнезеоу н'аоу юбитъ лн чѣста
 л8ме. фѣрѣ крединцѣ коуратѣ. ши фзрѣ нѣдѣжде дерѣптѣ
 223. ши тоате похтеле троуп8лоуи н'а8 пзрѣситъ. | ачеа твци
 коу сѣфлетоуа. ши коу троуп8аь ста-ввр дѣстѣл8га л8 ХС.
 ачеа зѣчѣ-воръ жѣсѣ. лтроу локоуа чела де пѣлѣцере. л
 фѣкѣоуаь чела мареле чела че ва арде ачѣста лоуме. коу

déderépta lu Hs.; deci zice că vor sta cine cum au căștigatū; cui cați
 (?) datū cu porâncitâ întru diuhū, acelora va zice Hs.: veniți, blagos-
 loviții tatălui miēu, de dobândiți cēlia ce-s gătite voao, înpărâțiia
 ceriului, încă diîn tocmāla lumiei. Și aciișū întru clipitul ochiului
 toți dereptii cu sufletulū și trupulū sta-vorū, întru înpărâțiia ceri-
 lui toți vorū sta cine-șū cu meseréré sa, ce ȳaste gătitā lor în vecia
 vēcului, și amu dēcia cu bucurie nesfrāșitā bucura-se-vorū, și amu
 dēcia grēfā de nimenilīa nu vorū avé, nece o mālhnire, ce numai cé-
 līa între cēlia bucurii și veselii întru netrecuții vēci, fārā de durere
 nece dānāoarā. Īarā toți ceia ce într'acēsta lume de Dumnezeu nu
 sēu temutū și porâncitele lu Dumnezeu n'au socotitū, urāte l'au (u-
 rāt le-au ?) fostū și a le asculta, și légē lu Dumnezeu l'au iubitū
 în cēsta lume, fārā credințā curatā și fārā nādējde deréptā, și toate
 poltele trupului n'au părăsitū, aceia toți cu sufletul și cu trupulū sta-
 vor dé-stānga lu Hs., aceia zācé-vorū josū întru locul cela de plā-
 űngere, în foculū cela marele, cela ce va arde acēsta lume cu toată

- ТОАТЖ БЪНЖТАТѢ ЕИ ЧѢА ДЕШАРТА. АЧЕЛОРА ВА ЗИЧЕ ТОУТЪС-
 РВРЪ ХС. КЪ ГЛАСЬ МАРЕ ДЕ ОУРЦІЕ ФЪРЖ ДЕ МЖСВРЖ. ДЪЧЕЦИ-
 ВЖ ДЕЛА МИНЕ БЛЖСТЕМАЦИЛВР. ДЕ ТАТЖАВ МІЕС. Л ФОКОУА
 ДЕ ВѢКЪ. ЧЕЛА ЧЕ АСТЕ ГЪТИТЬ ДРАКВАШИ. ШИ ЛЦЕРИЛВР АШИ.
 АС ЕС ФОКОУА ДОАРЬ-ЛЪ ГЪТИСЕ ВОАВ. БА НОУ-А ГЪТИСЕ ВОАВ.
 ЧЕ-ЛЪ ГЪТИСЕ ДРАКВАШИ ШИ ЛЦЕРИЛВР ЛОУИ. ЧЕ ПРИЛСЕТЬ НЖ-
 224. РАВВАЛЬ ДРАКВАШИ. ШИ ЛТРЪ | ЕЛЬ В'АЦИ ДЕЗМІЕРДАТЬ. АРЖ АЛЕ
 МѢЛЕ НЪРАВОУРЕ ОУРЖТОУ-ЛѢЦИ. ШИ ЛѢЦИ ЛЕПДАТЬ. ЧЕ АЦИ
 ЛДОУЛЧИТЬ НЖРАВВА ДРАКВАШИ. ШИ ЛТРЪ ЕЛЬ В'АЦИ ДЕЗМІЕРДАТЬ
 ЧЕ АСТЕ НЖРАВОУА ДРАКВАШИ.*) МЪРІНАЕ ШИ СЪЛТЖТОУРНАЕ. ШИ
 ЗБІАРЖТЕЛЕ ШИ ДАНЦОУРЕЛЕ. ШИ БЕЦІНАЕ. ШИ КОУРВІНАЕ. ШИ
 АЖКОМІНАЕ. ШИ ОУЧНДЕРНАЕ. ШИ ВРАЖБЕЛЕ. ШИ ПЪРЖЛЕ. ШИ
 МИНЧЮНИАЕ. ШИ ФЪЦЖРИАЕ. ШИ НЕСПЪНЕРНАЕ. ШИ НЕМИЛЕЛЕ. КЪ
 ТОТЬ ВМЪАЛЬ ЧЕЛА ЧЕ АША ФАЧЕ. КѢМЖ-СЕ СВЦЪ ШИ РЪПАОУСЪ
 ДРАКВАОУИ. ШИ ЛЦЕРИЛОРЪ АШИ. АЧЕСТА КЪВЪЗНТЬ ДѢКА-А ВА ЗИЧЕ
 ХС. АЧЕА ТОЦИ ДНИНВАРЖ. КЪ ТРОУПЪАЛЬ. ШИ КЪ СЪФЛЕТОУА
 225. ЛЕПДА-СЕ-ВВР ДЕПРЕОУНЖ. Л ФОКОУА ЧЕЛА МАРЕЛЕ. | Л ЛЬОУНТРЪ
 ЛТРЪ АДЪ. ДЕ НЖПРАСНЖ. КЪТЬ АСТЕ КЛИПѢЛА ВКЮАШИ. ДЕЧИ АКОЛО
 Л ЛЬОУНТРОУ. ЛТРЪ АДЪ ЛТЪНѢРЕКОУА АЛЕС ФИ-ВА КИНЪ КОУМПАИТЬ

*) Aci urméză doă şirurî, pe cari autorul le-a şters apoî cu desăvîrşire.

bunătate ei cēja deşarta. Acelora va zice tuturorū Hs. cu glasū mare de urgie fîrâ de măsurâ: duceţi-vâ dela mine, blâstemăţilor de tâtâlū mieu, în focul de vécū cela ce îaste gătitū dracului şi ingerilor lui. Au eu focul doară-lū gătise voao? ba nu-l gătise voao, ce-lū gătise dracului şi ingerilor lui; ce priinsetū nâravulū dracului şi întru elū v'aţi dezmiardatū, iarâ ale méle nâravure urātu-léţi şi léţi lepădatū, ce aţi îndulcitū nâravul dracului şi întru elū v'aţi dezmiardatū. Ce îaste nâravul dracului? măriile, şi săltăturile, şi zbiarâtele, şi danţurele, şi beţiile, şi curviile, şi lâcomiile, şi uciderile, şi vrajbele, şi părâle, şi minciunile, şi făţările, şi nespunerile, şi nemilele; că totū omulū cela ce aşa face, chêmâ-se soţū şi răpausū dracului şi ingerilorū lui. Acesta cuvântū déca-l va zice Hs., aceia toţi dinioară cu trupulū şi cu sufletul lepăda-se-vor depreună în focul cela marele, în lâuntru întru adū, de nâprasnâ câtū îaste clipéla ochîului; deci acolo în lâunâtru întru adū, întunérecul ales fi-va, chinū cumplitū şi durére nespusâ;

ШИ ДСРѢРЕ НЕСП8СЖ. КЪ АКОЛW ВАРЕ—ЧЕ ВЕРИ СИМЦИ. ШИ ВАРЕ
 —ЧЕ ВЕРИ ЛОУЗИ. ТWТ8—ЦІ Е ОУРЖТЬ. ШИ ДЕ ТОТ8 ТЕ ЛГРО—
 ЗЕЦИН. ШИ ВАРЕ—ЧЕ ВЕРИ АТИНЦЕ. САС СЕ ВА АТИНЦЕ ДЕ ТИНЕ
 ДЕ ТОАТЕ ТЕ ВАТЬМИ. КЪ АДОУЛ ІАСТЕ ПЛИНЬ ДЕ АМАРЬ ФІЕР—
 БИНТЕ. ШИ ДСРѢРЕ ФЪРЖ СЪМЖ. КЪ АКОЛО СЪНТЬ ТОАТЕ М8Н—
 ЧИЛЕ М8НЧИЛWР ШИ ЛТ8НЪРЕКОУЛ МАРЕ НЕЛ8МИНАТ НЕЧЕ ДИ—
 НЖОАРЬ ШИ ПЕРИРЕ НЕТРЕК8ТЖ Л ВЕЧІА ВЪКОУЛ8И АКОЛО ІАСТЕ
 ЦЕРЬ РЪЧЕ... 8НЕ*) ШИ П8ТОАРЕ НЕРЪБДАТЬ ШИ ВІЕРМІИ НЕАД8Р—
 МИЦИ ШИ ЛТ8НЪР[Е]КЪ ГРWСЬ ЧЕ ТЕ ПОЦИ РЖЗИМА ДЕ ЕЛЬ.
 226. ШИ ЦИВЛЕ|ТЕ. ШИ ЦИПЕТЕ ДЕ WМИНИ ДЪ НОУ ЛЕ П8ТЪРЪ СП8НЕ
 АТ8НЧЕ ВА ПРИНДЕ А ЦИПА СОУФЛЕТ8ЛЬ. ДИЛ MWУЛКЖ ПРЕ
 ТРОУП8ЛЬ СЕ8—ШЬ. ШИ ВА ЗИЧЕ КЗТРЖ ЕЛЬ. АНИ АМОУ АСТЖЗИ
 ЮW—ЦЬ СЪНТОУ ЦІЕ МЗНДРІИЛЕ ТАЛЕ. ШИ ДЕЗМІЕРЗІИЛЕ ТАЛЕ.
 АНИ АМОУ ЮW ЦІ—Е ЛЖКОМІА. ШИ СКОУМПІА. КОУ МЖЛКЖРИЛЕ ЧЪЛА
 ЛТРЕ ЧЪЛА. К8 БОУКСРІИ[Л]Е. ШИ ВЕСЕЛІИЛЕ. ЧЪЛА МЛРИЛЕ. ШИ
 ТОАТЕ ПОДАВБЕЛЕ ТАЛЕ. ШИ КОМWРИЛЕ—[Ц]И. ШИ СWЦІА ТА ЧЪА
 ЮБИТА ДЕ АЧЪСТА ЛОУМЕ. ЧЪА ЧЕ ТОУ КОУ Н8ШІИ. ФОАРТЕ ТЕ
 ДЕЗМІЕРДАИ ДЕ ПРЕ ЗЕ8 ТЕ ПЪРЖСИРЖ ТИНЕ ТОЦИ ШИ ТРЕКСРЬ
 КА 8МБРА ШИ АДЕКЪ АМ8 АКМОУ АЧЕА ДЕ СИНЕСЬ СТАОУ Е ТИНЕ

*) Un cuvint nedescifrabil.

că acolo vare-ce veri simți și vare-ce veri auzi, totu-ți e urâtă și de totu
 te îngrozești, și vare-ce veri atinge sau se va atinge de tine, de
 toate te vatâmi; că adul ȳaste plinŭ de amarŭ fierbinte și durere
 fărâ sémâ; că acolo sântŭ toate muncile muncilor, și întunerecul
 mare neluminat nece dinăoară, și perire netrecută în veciia vécului;
 acolo ȳaste gerŭ réce și putoare nerăbdată și viermii neadur-
 miți și întunerecŭ grosŭ ce te poți rázima de elŭ, și țivlete și țipe-
 pete de omini dé nu le putéré spune. Atunce va prinde a țipa su-
 fletulŭ diin muincă pre trupulŭ seu-șŭ, și va zice cătrâ elŭ: ȳani
 amu astâzi ȳuo-țŭ sântu ție mândriile tale și dezmiertiile tale? ȳani
 amu ȳuo ție-lăcomiia și scumpiia cu mâincările celé între céléa, cu
 bucuriile și veseliile céléa mările, și toate podoabele tale, și como-
 rile-ți, și soția ta céléa ȳubita de acésta lume, céléa ce tu cu nușii foarte
 te dezmierdai? de pre zeu! te părâsirâ tine toți și trecurâ ca um-
 bra, și adecă amu acmu acéia de sineșŭ stau, e tine părâsirâ toți,

- нѣржснрж тоци. ши тѣи лпастѣ панинѣ дѣ амарѣа лдоуѣси.
 227. ши адекж доупж лкрѣреле тлале | плжтѣце-ци-се. ши ва
 зиче соуфлетоуа кѣтрж трѣпѣ блжстематж фїе врѣмѣ чѣа
 че нон лтрѣ а нѣмь лпресунатѣ блжстемаци съ фїе ши
 пжринциѣ ноцири чеа че нѣс нжскоутѣ кѣмоу е[н] спре бснж-
 татѣ лси доумнезѣс нс нѣс лѣвцатѣ. блжстемате фїе тоате
 зилеле чѣлѣ че нон лтрѣ але амь висѣ депреоунж. атоунче
 ва зиче троупоуа кѣтрж сѣфлетоуа соу. блжстематѣ фїи
 ши тѣ сѣфлете дерептѣ че тоу мїе лгждѣшиши а флче рѣоу
 цїиндѣ тоу мїне стрѣвѣ лпоуцитѣ ши поутрежоуне. блж-
 стемате фїе тоате зилеле чѣла че нон лтрѣ але амь висѣ
 228. депре|оунж. къ аѣ фостѣ съ нс-ми лгѣдоуѣци. че аѣ фѣстѣ
 съ мж дѣспоуи коумѣ-ши дѣспоуне ѡ доамнж рѣба са. кѣ
 фрѣкж ши аша нон депреоунж н'амь врѣутѣ пери. атѣлче
 драчїи апска-и-ворѣ ачеа че аѣ лѣлатѣ ржѣ дѣс перитѣ кѣ
 кыѣтѣ маре. ши кѣ кыноуѣ чѣла че е скрїсѣ маннте ши
 коу кыноуа дѣлоуи. къ тотѣ зикьндѣ-ле кѣ моуѣтѣ амарѣ
 съ-и батж ши дѣчеа-и ворѣ гони. спжргжндѣ-и коу кыноуѣ
 чѣла мареле. оучнжндѣ-и кѣ оучндѣрїле чѣлѣ че н'аѣ
 моарте. ши арзжндѣ-и кѣ кѣрѣоунн вїи дѣ фѣкѣ. не-

și tei înplutū plinū de amarul adului; și adecā dupā lucrurile tale plătēște-ți-se. Și va zice sufletul cātrā trupū : blāstematā fie vrémē cēia ce noi întru ȳa nēmū înpreunatū ! blāstemați să fie și pārinții noștri cēia ce nēu nāscutū, cumu ei spre bunātatē lui Dumnezeu nu nēu învățatū ! blāstемate fie toate zilele cēlē ce noi întru ȳale amū visū depreunā ! Atunce va zice trupul cātrā sufletul său : blāstematū fii și tu, suflete, dereptū ce tu mie îngāduși a face rău, știindū tu mine strāvū înputitū și putrejune ! blāstемate fie toate zilele cēlia ce noi întru ȳale amū visū depreunā ! cā au fostū să nu-mi îngādu- ești, ce au fostū să mă despui, cumu-și despune o doamnă roba sa : cu fricā ; și așa noi depreunā n'amū vrutū peri ! Atuince dracii apu- ca-i-vorū aceia ce aū înblatū răū, dēu peritū cu kiotū mare și cu kinulū cela ce e scrisū mainte și cu kinul adului, cā totū zicāndu- le cu multū amarū să-i batā, și dēceia-i vorū goni, spārgāndu-i cu chinulū cela marele, ucigāndu-i cu uciderile cēlē ce n'au moarte, și arzāndu-i cu cārbuni vii de focū nestinși, mestecāndu-i în rāșinā cu

229. стинши местекжндѣ-и ꙗ ржшинж кѣ пїатрж поꙋчмасж. ши топиндѣ-и ꙗ арꙋинтѣ ши ꙗ доꙋрь ши ꙗ чюли. ши ꙗ а-раме. адѣпжндоꙋ-и коꙋ ачѣла ꙗ лѣкѣ де бѣре ꙗ киноꙋль чела мареле. фѣрж мнлж моꙋнчиндоꙋ-и къ пѣнж аѣ фѣстѣ ꙗ воа са н'аѣ вроꙋтѣ съ кѣносж доꙋмнезѣѣ. ши лѣѣѣ лѣи фостоꙋ-в'аѣ оꙋрѣтж съ въ ꙗтоарчеѣи ши съ аѣи вроꙋтѣ вїе ꙗ вѣѣа вѣкѣлѣи пре чѣстѣ лѣме. ꙗкж н'аѣи вроꙋтѣ пѣржси нѣравоꙋриле трѣпоꙋлѣи. чѣла рѣлеле. кариле сънтѣ нѣравоꙋриле трѣпѣлоꙋ[и] чѣл[а] рѣлеле. мѣрїиле троꙋфеле мжнїиле. оꙋчидериле. коꙋрѣиле. ꙗкоꙋреле. сѣлтжтоꙋриле. кънтечеле.
230. коꙋ чилпои. гласѣрилe. бец[т]иле. оꙋрѣїиле. клеветеле. | ши тоате ересоꙋриле. чѣла рѣлеле. дескжнтечеле. фармечеле. вржжиле. м[и]нчюниле. ши фоꙋртоꙋшлѣсрилe ши ꙗшьлжчюниле. ши фѣртжчюниле недерѣпте. ачѣа каде-лѣ-се. съ се моꙋ-лѣѣскж коꙋ маре кынь ꙗ вѣчи нетрекоꙋѣи. ши неслѣвѣжꙋѣи. нече диниварж дерептѣ ачѣа тѣѣи креѣинїи съ се пречѣпж. коꙋвѣнтѣлѣи аѣ хс. чела че се зиче ꙗтрѣ сѣнта еꙋгліе :.

231. ла Бѣлѣсрь Некола аѣ датѣ ма к л.

piatră pucoasă, și topindu-i în argintū și în aurū și în cїuai și în arame, adăpāndu-i cu acēlїa în locū de bēre în chinulū cela marele; fără milā muncindu-i, cā pānā au fostū în voїa sa n'au vrutū sā cunoscā Dumnezeu, și lēgē lui fostu-v'au urātā sā vā intoarceți, și sā ați vrutū vie în vecїa vēcului pre cēstā lume, încā n'ați vrutū pārāsї nāravurile trupului cēlїa rēlele. Carile sātū nāravurile trupului cēlїa rēlele? mārїile, trufele, mānїile, uciderile, curviile, incurele, sālțāturile, cāntecele cu cїinpoi, glasurele, beїїile, urgiile, clevelele și toate eresurile cēlїa rēlele, descāntecele, farmecele, vrājїle, mincїunile și furtușagurile și înșālācїunile și fārtācїunile nederēpte, aceїa cade-lā-se sā se muīncēscā cu mare kїnū în vēcї netrečuți și nesloboziți nece dinioarā; dereptū acēїa toți creștinii sā se precēpā cuvāntului lu Hs. cela ce se zice întru sfānta evanghelie.

La Buldurū Necola au datū ?

NOTANDA

1. finalul *u* nu e întreg nicăiri, afară de: *к8моу* (228), *тот8* (226), *сьнтоу* (227), *кнр8нт8* (221).

2. finalul *ь=ъ* usurpăză locul lui *-i* după *ș*: *сьнжтошь* (221), *чннешь* (221, 223), *лчіншь* (222), *сннешь* (227), *сеш-шь* (227);

după *ț*: [*юw-*]ць [*сьнтоу*] (227);

în patru casuri lipsesce chiar *ь=ъ*, deși ultima consónă nu e scrisă d'asupra rîndului: *д'кка-л* [*вл 8иче*] (225), [*л'т8н'бре-коуа*] *лес* (226), [*маре*] *неасмннат* (226), *к8м* [*л8 кьцнгатъ*] (222).

3. *л* întrebuintat ca vocală nasală în interiorul cuvîntului: *м'л'к'к'рилe* (227), *пл'л'цере* (228) *дн'л'троу* (221), *ржсп'л'сь* (221), *ст'л'гл* (228), *прил'сетъ* (224), *моу'л'кж* (227), *моу'л'-ч'кскж* (231), *лтоу'л'че* (229), *чн'л'пон* (230);

дн'л (222, 227), dar și *днн* (222).

4. *ы* pentru *i*: *л'церы* (221), *кы'втъ* (229), *кы'нь* (231), *кы'ноуль* (229 de 2 ori, și tot acolo: *кн'ноуль*).

5. *-іе-*, *-іа-* din *-е-*: *міе8* (222), *8кіаржтеле* (225), *фіер-вннте* (226), *п'іатрж* (229), *дезміердате* (225 de 2 ori), *дез-міер8їиле* (227), *дезміердан* (227).

6. confuziunea între *-e-* și *-ѣ-*: чѣл чѣ (221) și чѣла чѣ (227) etc.;

-i- pentru *-e-*: ѡмнини (227).

7. *oa* redus la *o*: ѡмнини (227), кѡноскѡ (230), роѡа (229).

8. forme divergențe: дѣнжѡарѡ (223), динниѡарѡ (225, 231), динжоарѡ (226) ;

дѣчѣа (223) și дѣчѣа (229) etc.

9. alte particularități vocalice :

дѣка (225) ;

нече (223, 225 etc.) ;

сѣ8 [тѣмоуѣ] (223) ;

дѣрѣптѡ (222, 223), дѣдѣрѣпта (222), дѣрѣпѣин (222), дѣрѣптѣ (228) etc. ;

кадѣ-лъ-се (231) = *‘cade-li-se* ;

ѡ8а (221).

10. predilecțiune pentru *ж*, nu *ѡ* : жоудецѣ (221), жѡсѣ (224), поѡтрежоѡне (228).

11. nicăinți *8*, ci numai *ѡ*, cfr. mai sus p. 223.

12. *vare* pentru actualul *ori* : варѣ-чѣ (226 de 3 ori) = *ori-ce*.

13. *r* nemuiat în *вери* (226 de 3 ori) = *vei*.

14. коѡ нѡшѣин (227) = *‘cu înșii*, cfr. t. 1, p. 411.

15. *sint* redus la *s* : чѣ-с гѣтите (222).

16. dupla articulare în construcțiunea substantivului cu adjectivul : ересѡриле чѣла рѣлеле (231), фѡкоѡль чѣла мареле (224, 225), вѡнжтатѣ еи чѣла дешарѣа (224), вѣселѣнле чѣла мариле (227), сѡѣа та чѣла юѡнта (227), киноѡль чѣла мареле (229, 230), нѡравоѡриле трѡпоѡлѡн чѣла рѣлеле (230 de 2 ori).

17. pentru articolul *al* : але мѣле нѡравоѡре (225).

18. articularea lui *‘nemo*, : нименила (223).

19. genitivo-dativ femeesc cu *-iei* : лоѡмѣен (222).

20. лог доумнезес (221, 222 de 2 ori), лог Христос (221, 222, 224), și numai odată: лси доумнезес (228).

21. pluralul cu *-ure*: нъравоуре (225), длицоуреле (225), лскроуреле (227).

22. dela infinitivul arcaic а вѣе (230) = ‘lat. *vivere*’, perfectul: амь вискъ (228 de 2 ori).

23. infinitivul cu *-ere-*: дѣ ног ле пс тѣрѣ спне (227).

24. imperfectul compus cu *vrut*: съ аци вроутъ вѣе ꙗ вечѣа рѣкѣлси пре чѣстѣ лме, ꙗкъ н’аци вроутъ пѣрѣси нѣравоуреле (230) = ‘dacă *trăiați* (sau: *ați fi trăit*) o eternitate în această lume, totuși *nu părăsiați* (sau: *n’ați fi părăsit*) năravurile’, unde tot o-dată съ = ‘dacă’,

н’амь вроутъ перн (229) = ‘nu periam, sau ‘n’am fi perit’,

cf. t. 1, p. 428 No. 79.

25. perfect arcaic: прилсетъ (224) = ‘ați prins’,

26. гзтисе la 1-a pers. (224 de 3 ori) = *gătisem*.

27. conjunctivul *să* bine distins pretutindenî de reflexivul *se*: съ се моуꙗчѣскѣ (231), съ се пречѣпѣ (231) etc.

28. cfr. mai p. 61 No. 38.

29. omisiunea verbului ajutător: воа ксѣгелоръ салл бирнитѣ (221).

30. propagațiunea pronumelui personal: те пѣрѣсирѣ тине (227), коумс-ши деспоуне в доамнѣ рова са (229), юв-ць сънтоу цѣе (227), cfr. mai jos No. 32;

mai remarcabil decât toate: троупѣл сес-шь (227) = ‘corpus suum-suum’, cu care cfr. сине-шь (227), lat. *sese*.

31. pronumele personal pleonastic: ачеста ксвзнтъ дѣка-ла ва зиче (225), апѣка-н-воръ ачел (229), фокоуа доарь-ль гь-тисе (224), ачел каде-ль-се (231) etc., cfr. mai jos No. 35.

32. pronumele relativ pleonastic: фѣккоуаь чела мареле чела че ва арде (224), фокоуа де вѣкь чела че асте гьтитъ (224),

WM8ЛЪ ЧЕЛА ЧЕ АША ФАЧЕ (225), ДЕ ПЖКАТЕЛЕ САЛЕ ДЕ Ч'БЛА ЧЕ А8 ЛОУКРАТЬ (221), КЫНОУЛЪ ЧЕЛА ЧЕ Е СКРИСЬ (229), ПЖРИНЦІИ НОЦРИ ЧЕА ЧЕ Н'Б8 НЖСКОУТЬ (228), unde este tot o dată propagațiunea pronomelui personal;

cfr. mai jos No. 35.

33. prepozițiunea pleonastică: Л ЛЬОУНТРС ЛТРС АДЪ (226 de 2 ori), ДЕ ПЖКАТЕЛЕ САЛЕ ДЕ Ч'БЛА (221).

34. acusativ fără *pre*: СЪ К8НОСКЖ ДОУМНЕЗЕ8 (230), ПЪРЖСИРЖ ТИНЕ (227), ТИНЕ ПЪРЖСИРЖ (227), ЦІИИИИДЪ ТОУ МІНЕ (228), АП8КА-И-ВОРЬ АЧЕА (229), А8 ЮБИТЬ А8МНЕЗЕ8 (221).

35. *ce* = "în care": ВР'БМ'Б Ч'БА ЧЕ НОИ АТРС А (228), ЗИЛЕЛЕ Ч'БЛ'Б ЧЕ НОИ ЛТРС АЛЕ (228 de 2 ori);

cfr. Ч'БА ЧЕ ТОУ КОУ Н8ШІИ (227) = "aceia cu cari tu", și: Л-Т8Н'БРЕКЪ ГРВСЬ ЧЕ ТЕ ПОЦИ РЖЗИМА ДЕ ЕЛЪ (226) = "întunerec așa de gros încât...";

36. construcțiunea incorporativă: АП8КА-И-ВОРЬ (229), КА-ДЕ-ЛЪ-СЕ (231), Б8К8РА-СЕ-ВОРЬ (223), ЛЕП'ДА-СЕ-ВВР (225), ПЛЖ-Т'БЦЕ-ЦИ-СЕ (228), ФОСТОУ-В'А8 (230) etc.

37. singularul *sej* pentru pluralul *lor*: ВНАЦА СА (222), ВОА СА (230).

38. *cele între cele* servind a exprime ideia de ce-va superlativ: Ч'БЛА ЛТРЕ Ч'БЛА БОУК8РІИ (223) МЖЛКЖРИЛЕ Ч'БЛА ЛТРЕ Ч'БЛА (227).

39. construcțiunea nominativului cu dativul: АЧЕА КАДЕ-ЛЪ-СЕ (231).

40. dissimilațiune sintactică: ОУРЖТОУ-Л'БЦИ ШИ Л'БЦИ ЛЕПЖ-ДАТЬ (225).

41. fraseologiă: ГАЛСЬ МАРЕ ДЕ ОУРЦІЕ ФЬРЖ ДЕ МЖС8РЖ (224), КИНЬ КОУМПЛИТЬ ШИ А8Р'БРЕ НЕСП8СЖ (226), АМАРЬ ФІЕРБИНТЕ ШИ А8Р'БРЕ ФЬРЖ С'БМЖ (226), СВЦЬ ШИ РЬПЛОУСЬ ДРАКОУЛОУИ (225), Л-Т8Н'БРЕКЪ ГРВСЬ ЧЕ ТЕ ПОЦИ РЖЗИМА ДЕ ЕЛЪ (226), acéstă din urmă frasă cuprindând o admirabilă metaforă.

42. фъртжчюниле недерѣпте (231)=‘asociațiunii perniciose’,
cu *fărtăciune* dela *fărtat*, cfr. t. 1, p. 280 No. 63.

43. маинте (229)=‘mai înainte’,

44. e cu sens de ‘érag’,: Е ТИНЕ ПЪРЖСНРЖ (227).

45. a *despune*=‘a stăpîni’,: СЪ МЖ ДЕСПОУИ (229), КОУМЪ-
ШИ ДЕСПОУНЕ В ДВАМНЪ РОКА СА (229), cfr. mai sus p. 87 No.
36 și p. 165 No. 57.

46. organicul араме (230)=lat. *aerumen*, nu analogicul *a-
ramă*.

47. чюли (230)=‘bronz’, cfr. t. 1, p. 273 No. 36.

48. exclamațiunea: ДЕ ПРЕ ЗЕ8! (227), cfr. mai sus p. 62
No. 40.

49. ас8прж ДЕ ТОТЬ (221)=‘mai pe sus de tot’,

50. месерѣрѣ (223), cfr. mai sus p. 166 No. 67.

51. адекъ аms акмоу (227)=literalmente: ‘enim-vero nunc’,
cfr. mai sus p. 134 No. 59 și p. 199 No. 38.

ам8 дѣчиа (223 de 2 ori)=‘érag d’aci’,

ѣни амоу (227 de 2 ori)=‘iată dară’, cfr. mai sus p. 112
No. 48.

52. *derept*=‘pentru’,: ДЕРЕПТЬ ЧЕ (228), ДЕРЕПТЬ АЧѢА (231).

53. клипитоуа вкюлоуи (222) și клипѣла вкюлаи (226).

54. *fățare*=‘ipocrisiă’,: минчюниле ши фѣцжриле (225).

55. несп8нериле ши немилеле (225)=‘nesinceritate și cru-
đime’, ?

56. *au*=interogativul ‘óre’,: а8 е8 фокоуа доарз-лъ гѣтисе
(224).

57. a *prinde nărav*=‘a contracta o deprindere’,: приѣсетъ
нжрав8ль драк8лаи (224);

a *prinde*=‘a încere’,: ва принде а ципа (227).

58. *цибелете ши ципете* (227).
59. *iuo* = 'unde, : юw-ць сьнтоу цїе мжндрїиле (227), юw цї-е лжкомїа (227), cfr. mai sus p. 134 No. 57.
60. *glas cu sens de 'cântare din gură*, : кынтечеле коу чидпон, глассриле, кецїиле (230).
61. *incură* = 'intrecere la jos, : коурвїиле, лкоуреле, сжатж-тоуриле (230).
62. *стръвь* (228) = *stărv*, paleosl. *стръвь* 'cadaver,.
63. . . *ai fost* = *trebuia*, : л8 фостъ сь н8-ми лгьдоуеци, че л8 фостъ сь мж деспоуи (229) = 'trebuia să nu-mi îngăduesci, ci trebuia să mă stăpănesci,.
64. *județ* = 'judecată, : з8а де жоудець (221).
65. *grătă* = 'greutate, : грѣцж де нименила н8 ворь лвѣ (223).
66. *slavisme*: нкосте (222), похгеле (223) etc.
67. *cuvintele nu sînt nicăiri accentate*.
68. *pațericul* figuréză numai în дерѣп'тж (223), dar il înlocuesce vocala irrațională în лкоуньтроу (226) = *lăunătru*.

APENDICE

LA

„Texturi Măhăcene“

DOA FRAGMENTE DIN ARGEȘ

DOA FRAGMENTE DIN ARGES⁴

INTRODUCERE.

§ 1. Distinsul meu elev d. I. Bianu îmi comunică două fragmente foarte interesante, scrise romănesc pe Evangeliarul slav ic manuscris de sub No. 258 al Bibliotecii Centrale din București.

Ele își vor găsi aci locul cel mai potrivit, de oră-ce ne presintă un nou fenomen de *syllaxis*, pe lângă cele constatate mai sus sub No. IX.

§ 2. Primul fragment e scris chiar pe scórța manuscrisului; cel-l'alt este intercalat în întru după evangeliul lui Mateiu.

Ambele sînt de aceia-și mână, adecă tot de 'popa Stanciu lu ot Negrașu.

§ 3. Satul Negraș se află în plasa Gălășesci din districtul Argeș la cóslele Muscelului.

Nu e dară de mirare, că în aceste fragmente noi întălnim pe același parasitic *h*, pe care în tomul I îl veđusem deja în mai multe texturi de provenință muscelénă ¹⁾.

Comunicațiunea d-lui Bianu, prin urmare, întăresce și 'n această privință conclusiunile nósre de mai 'nainte.

4) t. 1, p. 98, 99, 230.

§ 4. Datul fragmentelor nu p \acute{o} te fi pus la \acute{i} ndoel \acute{a} , cel pu \acute{t} in al celui de 'nt \acute{a} i \acute{u} , care indic \acute{a} nu numai anul 7134 (=1626), dar mai adaug \acute{a} \acute{s} i un eveniment istoric bine cunoscut, anume 'aducerea trupului lui Radu-vod \acute{a} din Moldova de c \acute{a} tr \acute{a} fiu-se \acute{u} Alexandru, . 2)

§ 5. Ne vom opri acum un moment asupra fenomenului syllexei, pe care l'am men \acute{t} ionat mai sus \acute{i} n §-ul I \acute{s} i 'n care se cuprinde principalul interes al celor do \acute{a} fragmente.

Popa Stanc \acute{u} l preface pe ini \acute{t} ialul *fi* \acute{i} n *lvi*: $\chi\upsilon\iota$, $\chi\upsilon\iota\epsilon$.

Pe ini \acute{t} ialul *fo*, *f \acute{a}* \acute{s} i *fe*, el preface \acute{i} n *fv-*, \acute{s} i odat \acute{a} \acute{i} n *lv-*: $\phi\upsilon\epsilon\upsilon\sigma\sigma\epsilon\upsilon\chi$, $\phi\upsilon\epsilon\upsilon\sigma\epsilon$, $\phi\upsilon\epsilon\upsilon\sigma\tau$, $\chi\upsilon\upsilon\sigma\tau$.

În limba rom \acute{a} n \acute{a} \acute{i} n genere, *fi-* nu trece directamente \acute{i} n *vi-*, dar f \acute{o} rte des \acute{i} n *hi-*, \acute{e} r *hi-* p \acute{o} te s \acute{a} trec \acute{a} \acute{i} n *vi-*, ca \acute{i} n *vicl \acute{e} n* din *hicl \acute{e} n* 3), adec \acute{a} *fi=hi=vi*.

Trecerea ini \acute{t} ialului *f* \acute{i} n *v* de'naintea vocalelor dure este la noi tot a \acute{s} a f \acute{a} r \acute{a} exemplu, ca \acute{s} i a lui *fi-* \acute{i} n *vi-*, dar \acute{s} i aci \acute{e} r \acute{a} \acute{s} i trecerea lui *f* \acute{i} n *h* de'naintea vocalelor dure nu este anormal \acute{a} , \acute{i} ntimpin \acute{a} ndu-ne \acute{i} n *hid=lat. foedus, horn=lat. furnus* etc., \acute{e} r *h* \acute{i} n ac \acute{e} st \acute{a} pozi \acute{t} iu \acute{n} e lesne se confund \acute{a} \acute{i} n gura poporului cu *v*, ca \acute{i} n *hulpe=vulpe, hult \acute{o} re=vult \acute{o} re, hotru=votru, holbur \acute{a} =volbur \acute{a}* etc., adec \acute{a} *fo,f \acute{a} =ho,h \acute{a} =vo,v \acute{a}* .

Mai pe scurt, *fi-* prin *hi-* p \acute{o} te s \acute{a} trec \acute{a} \acute{i} n *vi-*; *fo-* sau *f \acute{a}* prin *ho-* sau *h \acute{a}* pot trece \acute{i} n *vo-* sau *v \acute{a}* ; aceia \acute{s} i tranzi \acute{t} iu \acute{n} e devine admisibil \acute{a} pentru *fe-*, dac \acute{a} *-e-* va fi pronun \acute{t} at \acute{i} ntr'un mod dur, apr \acute{o} pe ca *- \acute{a}* -, dup \acute{a} cum \acute{i} l \acute{s} i pronun \acute{t} at de s i g u r popa Stanc \acute{u} l, de vreme ce scrie $\phi\upsilon\epsilon\upsilon\sigma\epsilon$ =*f \acute{a} r \acute{a}* .

Sciindu-se acuma c \acute{a} syllexa presupune neap \acute{a} rat co-existen \acute{t} ia formelor fonetice divergin \acute{t} i \acute{i} n nesce localit \acute{a} \acute{t} i \acute{i} nvecinate — ve \acute{d} i mai sus pag. 218—, noi putem afirma c \acute{a} 'n Arge \acute{s} , \acute{i} n timpul lui popa Stanc \acute{u} l, se \acute{d} icea d'o potriv \acute{a} pentru 'fie, *hie* \acute{s} i *vie*, de unde forma syllectic \acute{a} *hvie*; apoi se au \acute{d} ia \acute{e} r \acute{a} \acute{s} i *fost*, *vost* \acute{s} i *host*, de unde formele syllectice *fvost* \acute{s} i *hvostr*; de aci *f \acute{a} c \acute{o} r* \acute{s} i *v \acute{a} c \acute{o} r*, de unde *fv \acute{a} c \acute{o} r*; f \acute{a} r \acute{a} \acute{s} i *v \acute{a} r \acute{a}* , de unde *fv \acute{a} r \acute{a}* .

2) Cfr. \acute{S} incai, *Cronica*, t. 3, p. 16, ann. 1626.

3) Cfr. t. 1, p. 436 No. 92.

Formele intermediare *hăcor* și *hără*, prin cari singure se explică *văcor* și *vără*, dacă ele nu vor fi perit cum-va mai 'nainte de a se fi putut desfășura din ele *hvăcor* și *hvără*, totuși nu ni le-a transmis popa Stanciul,

Revenind acum asupra celor constatate la pagina 219, noi căpătăm următorul lanț de forme syllectice :

$n : r : nr :: f : ș : fș :: p : k : p\bar{k} :: b : g : bg :: h : v : hv \dots$

În acest lanț nu pôte să între numai *fv-*, care este o syllexă s ă r i t ă :

$$\frac{f=h=v}{fv}$$

§ 6. Dacă noi înșistăm atâta asupra syllexei, cauza este că acest important fenomen a scăpat pînă aci cu desăvîrșire din vederea linguiștilor.

El constituie o varietate fôrte originală a reduplicării fonetice :

$$\begin{aligned} nr(r=n) &= nn ; \\ pk(k=p) &= pp ; \\ hv(v=h) &= hh \text{ etc.} \end{aligned}$$

Ceia-ce noi am verificat prin șese casurî sigure asupra limbei române, s'ar puté descoperi, negreșit, și 'n alte limbe, mai mult saũ mai pușin, implëndu-se astfel o însemnată lacună în fonologia generală.

Ne vom mărgini a da un singur exemplu.

Țeranii din Mehedinți întrebuinteză cuvîntul 'pétră, sub trei forme: *pîatră*, *tîatră* și *ptîatră*, dintre cari trépta cea intermediară *tîatră* a început să dispară. *Ptîatră* este o învederată syllexă din *pîatră*+*tîatră*. Eî bine, în limba elenă ne întimpină formele omerice πτόλεμος și πτόλις lîngă cele obicînuite πόλεμος și πόλις⁴⁾. De ce ôre n'ar fi și aci o syllexă

4) Cfr. Curtius, *Grundzüge d. griech. Etymol.* 3, p. 453—455, unde se află și alte exemple analóge, tóte n e e x p l i c a t e.

din πόλις+*τόλις și πόλεμος+*τόλεμος? Nicî în limba română trecerea cea prealabilă a lui *p* în *t* nu este ce va normal, dar forma mehedintăna cea derivată *ptiatră* este un fapt pozitiv, o r e a l i t a t e. Tot așa în elena πτό- lîngă πό- nu ne îndemna óre de a recunósce perderea unui τό-==πό-?

I.

† исписахъ попъ станицюаѡ въ неграшь | съ си цнен къ с'аѡ
 прыствитъ превтѣса | мариа ла пѣрѣсимн. ꙗ ꙗꙗла дѣ кръ-
 сто|поклоненїе. ши аѡ рѣмасъ попа сѣракъ | ши ꙗ ꙗꙗкони сахи-
 ра дѣ | сї̄ аани ши добра дѣ | гї̄ аани ши вонка дѣ ꙗ аани ши
 аггль дѣ и аани ши добрѣ д ани ши марина ꙗ ани ши ꙗꙗхарїи |
 дѣ три лони много плачит на сего | вѣмѣ ꙗꙗла | исписахъ ши
 а фвостъ домно алиѡандръ вонв[о]дѣ ши аѡ морито ши радоло
 вонводе аточе | . . . ѡѡ адоѡ морго дѣла молдова ш[и] хвост . . .
 остъ рѣвхъ фверѣ саме.

II.

† скрис-амъ еѡ попа станиц[ю]аѡ дѣ рѣдоуаѡ ачѣни кръци аѡꙗ
 морта мѣхъ съ хви аѡ аггласъ съ хвие поманѡ къ-ми аѡте фве-
 чорѣ съ ꙗꙗꙗꙗ вѣчна емъ аамат.

I.

† (am scris) popă Stancîulu (dela) Negraşu, să si ştiei că s'au
 prîstăvită preotêsa Mariya la părăsimi în ziua de (închinarea crucii),
 şi ao rămasu popa sîracu şi 7 coconi: Sahira de 16 aaii şi Dobra
 de 13 aaii şi Voica de 9 aaii şi Agghelû de 8 aaii şi Dobrê 4 ai şi
 Marina 6 ai şi Zaharii de tri loni (mult plînge pentru acêsta).
 Vremê 7134 (am scris), şi a fostă domno Alixandru voivode; şi au
 morito şi Radolo voivode atoce [de l'] ou adosû morto dela Moldova,
 şi hvost . . . [hv]ostû răuh fveră same.

II.

Scris'am eu popa Stancîulu de rădulu aceşti crăţi: după mortia
 mēhû să hvi lu Agghilu să hvie pomîană că-mi iaste fveçorû, să ȕi-
 că: (fie'ї memoria eternă).

NOTANDA.

1. finalul *u* întreg: Станчюлс (de 2 orî), рьмасѣ, сзракѣ, домно, морито, морто, Радоло, Яггилс, рьдоуѣлс.
 2. *o* pentru *u*: лѡ [рьмасѣ], лони, домно, морито, морто, Радоло, аточѣ, адосѣ ;
o pentru *a* prin acomodățiune cu *u*: оѣ [адосѣ].
 3. лл și ни pentru *a* și *i*: зѣлал, ллин=ани de 3 orî, *o* dată ллн, de 2 orî: лн, cfr. t. 1, p. 34—6.
 4. *-ei* pentru *-e*: [сз си] циенн ;
-ii pentru *-e*: зѣхарии ;
-i pentru *-ei*: три, ачѣци [кръци] ;
-i pentru *-ie*: [сз] хви ;
-i pentru *-e* după *s*: [сз] си [циенн] ;
-e pentru *-ă*: воиводе (de 2 orî), самѣ ;
-e- pentru *-ă-*: фверь ;
ы=і: прыствѣвить.
 5. *n* vocalisat: ллин, ллн, лн=ани, аточѣ, рьдоуѣлс.
 6. metatesa lui *r*: къци=църѣ.
 7. parasiticul *-h*: рзсх=рăи, мѣхъ=мѣ, cfr. mai sus p. 239.
 8. trecerea lui *f*- în *fv-* și *hw-*, veđi mai sus p. 240.
 9. лс Яггилс.
 10. distincțiunea între conjunctivul *să* și reflexivul *se*: сз си [циенн].
 11. *sărac*=⁶văduv, : лѡ рьмасѣ попа сзракѣ.
 12. *cocoon*=⁶copil, : 7 кокони.
 13. numi proprie: Станчюлс, Сахира=*Safira*, Докра (fem.), Воика, Докрѣ (masc.). . .
 14. amestec de locuțiunii întregi slavice : исписахъ (de 2 orî), кърѣстопоклоненіѣ, много плачит на сего, вечна емѣ памат.
-

PARTEA II.

TEXTURI BOEMILICE.

— 1550—1580 —

TEXTURI BOGOMILICE.

INTRODUCEREA GENERALĂ.

§ 1. O mare parte din prețiosul volum, care aparținuse lui popa Grigorie, anume intervalul dcla pag. 21 pînă la pag. 126, cuprinde bucăți scrise cu o altă mână și 'ntr'o altă localitate.

La 1600 acest manuscris străin se afla deja în mînile precutului din Măhaciu, căci pe ultima'i pagină 126 el a înscris atunci în cîodă titlul propriei sale lucrări: «*ПОВѢСТА СФУНГЕЕ ДОУМНЕНИИ*, .¹⁾)

Manuscrisul în cestiune datéază dară, în tîdă puterea cuvîntului, din secolul XVI; ba chiar—după cum ne vom încredința treptat mai la vale—el s'ar puté considera ca cel mai vechiu text cunoscut în limba română, cam de pe la 1550, dacă nu și mai de'nainte, cel puțin în unele părți ale sale.

În adevăr, acest manuscris este omogen numai în privința grafică și a tendinței generale, nu însă și sub raportul compunerii. Diferițele bucăți, cari s'aũ transcris într'insul de cãtră unul și același individ înainte de 1600, sînt copiate după nesce originaluri compuse în diverse timpuri și—probabilmente—în

1) Cit. mai sus p. 43 nota.

diverse locuri, deși toate provenind dela o singură direcțiune religiósă.

§ 2. Intre lucrările proprie ale lui popa Grigorie, am veđut mai sus figurând în frunte ‘Legenda Duminicej’, care nu este alt ce-va decât un apocrif favorit, un fel de stindart al sectei Flagellanților din secolul XIII.

De astă dată vom avé a face nu cu ereticii pribegj din Occidente, ci cu un eres mai apropiat de noi, de o origine curat orientală, născut în Persia, renăscut în Bulgaria, crescut póte chiar în România, respândit apoi din Balcani și Carpați pină la pólele Pireneilor.

Este manicheo-pavlicianismul asiatic, devenit bogomilism lângă Dunărea de jos și transformat de aci, în lunga-i călătoria spre Provența, în Cătarj, în Patarenj, în Albigenj etc.²⁾

Românii avuseseră a face numai cu forma *bogomilica* propriu ăisă, care însă diferia atât de puțin de formele cele occidentale, încât episcopii eretici din Bulgaria trimiteau cărți dogmatice celor din Italia și din Francia³⁾.

§. 3. În secolul XIII toți sectarij neo-manicheici din întréga Europă erau cunoscuți sub numele de ‘Bulgarij’.

Deja Du Cange adunase în această privință mai multe texturi decisive.

Așa călugărul Mateiu Paris ăice sub anul 1238: ‘Ipsos ‘autem nomine vulgari Bugaros appellavit, sive essent. Paterini, sive Joviniani, vel Albigenenses, vel aliis haeresibus maculati’,.

Un alt cronicar din aceeași epocă sub anul 1207: ‘Per idem tempus Bulgarorum haeresis execranda, errorum omnium faex extrema, multis serpebat in locis, tanto nocentius,

2) Despre istoria generală a sectei dualistice în Europa, cu diferitele ei subsecte, veđi mai cu sémă pe Hahn, *Geschichte der neu-manichäischen Ketzler*, Stuttgart, 1845, in-8, și pe adversarul seú Schmidt, *Histoire et doctrine de la secte des Cathares*, Paris, 1848—9, 2 vol. in-8.

3) Schmidt, op. cit. t. 2, p. 275.

‘quanto latentius, sed invaluerat maxime in terra Comitis Tolosani et Principum vicinorum,.

Guilelm de Nangis ȃice sub anul 1223 despre regele Filip-August: ‘Envoia son fils en Albigeois pour destruire l’heresie des Bougres du pays,.

Un episcop catolic afirma chȃiar atunci, cȃ Albigensiȃ erau supuȃi unui papȃ din Bulgaria: ‘quem haeretici Albigenses Papam suum appellant, habitantem in finibus Bulgarorum,.’⁴⁾

Printr’o scȃdere semasiologicȃ, fȃrte obicȃnuitȃ in istoria tuturor limbelor⁵⁾, cuvȃntul *Bulgarus* ‘eretic, a ajuns in Occidente, sub forma francesȃ contrasȃ de *bougre* ȃi *bougresse*, a insemna viȃiele cele mȃi ruȃinoȃe⁶⁾.

Dar o sȃrtȃ analogȃ a avut tot acolo ȃi numele de *Vlachus*, *Blachus* ‘Romȃn,.

Spaniolesce, incepȃnd din secolul XIV, cuvȃntul *vellaco*, *vellacho*, *bellaco* insemnȃzȃ ‘maraud, coquin, fourbe,; la Francesȃ acelaȃi termen este *blaische*, *blesche*, *blȃche*—‘trompeur, homme de mauvaise foie, . Deja bȃtrȃnului Huet recunoscuse, cȃ acȃstȃ vorbȃ nu este alt ce-va decȃt o formȃ medievalȃ a numelui *Valaque*, ceȃ-ce constatȃ de asemenea Francisque Michel, mȃi adȃogȃnd cȃ ‘n argotul frances pȃnȃ astȃȃi *blȃche* vrea sȃ ȃicȃ ‘vagabond, gueux,.’⁷⁾

Dacȃ *bougre*=*Bulgarus* datȃzȃ din epoca Albigensilor, de ce ȃre sȃ nu fie tot de atunci *blȃche*=*Blachus*, cu atȃt mȃi mult cȃ cuvȃntul este popular numai in Francia ȃi ‘n Spania, de ambele laturȃ ale Provenȃei?

De aci ar resulta, cȃ Romȃniȃ, in secolii XII—XIII, vor fi luat o parte aprȃpe egalȃ cu Bulgariȃ la respȃndirea bogomilismului in Europa.

Dar mȃi este ce-va.

4) Du Cange, *Gloss. med. Latin.*, ed. Firmin Didot, t. 1, p. 800—1, v. Bulgari.

5) Cfr. Marsh, *Lectures on the english language*, New-York, 1862, p. 180, 255.

6) Cf. Littrȃ, *Dictionn.*, ad voc.

7) Fr. Michel, *Etudes de philologie comparȃe sur l’argot*, Paris, 1856, p. 52—4.

§ 4. Am spus mai sus, că doctrina bogomilică este o transformare a manicheo-pavlicianismului.

Insuși Schmidt, care se încercă din res-puteri a separa dualismul european de cel asiatic, este silit a nu ascunde că 'n secolul IX Paulicianii din Armenia făceau o activă propagandă în Bulgaria ⁸⁾, că manicheismul a exercitat de timpuriu o durabilă influință asupra mănăstirilor grecesci ⁹⁾, și că 'n Tracia, în fine, tărîmul bogomilismului fusese bine preparat mai cu seamă printr'o coloniă arménă pavliciană, pe care împăratul Ion Tzimisceș — Armén el-însuși — o stabilise pe la 970 în prejmetele Filipopolii. ¹⁰⁾

Teologul rus Golubinskiî se rostese fără șovăire, că eresul bogomililor nu este decât o 'continuare modificată, (продолжение и видоизменение) a eresului Armenilor pavliciani, a căror aședare în Bulgaria se începuse, cu mult înainte de Tzimisceș, deja sub împăratul Constantin Copronim între anii 741—775. ¹¹⁾

Istoricul cel mai recinte al vecinilor nostri de peste Dunăre, d. Jireček, nu vede de asemenea în bogomilism decât cel mult 'o reformă a aceluî pavlicianism armén, care de pe la secolul X era deja atât de înrădăcinat în Tracia, încât poseda acolo șese centruri bisericesci în diferite direcțiuni. ¹²⁾

Nu mai puțin categoric se pronunță, în același sens, cel mai nou istoric al bogomilismului, d. Korolev. ¹³⁾

Mai pe scurt, această provenință a r m e n é s c ă a doctrinei bogomilice ni se pare a fi mai pe sus de controversă, rezultând dintr'o înlănțuire firéscă a unor fapte istorice necontestabile.

8) Schmidt, op. cit. t. I, p. 3.

9) Ibid. p. 8.

10) Ib. p. 12.—cfr. ib. p. 113.

11) Golubinskiî, Очеркъ исторiи църквей болгарскоi, сербскоi и румынскоi, Москва, 1871. p. 155.

12) Jireček, *Geschichte der Bulgaren*, Prag, 1876, p. 155, 174, 175.

13) За Богомилство-то, in Периодическо списание, Враца, 1871, t. 4, p. 56—61, 66.

Dar propaganda pavliciană mărginitu-s'a ea numai d'a-drépta Dunării? Nu se găsesc óre, dacă nu probe, cel puțin unele indicii, óre-carî motive de bănuélă, despre trecerea ei în Dacia lui Traian?

Nu punem mult temeiu pe faptul, că pe la 1355 se menționéză în Transilvania un 'episcopus A r m e n o r u m de Tulmacy,¹⁴⁾, căci el nu era eretic, ci catolic, vicar al archiepiscopului unguresc dela Strigonia.

Există alt ce-va mai semnificativ.

Se scie că pavlicianii aveaü o venerațiune specială pentru apostolul Paul, considerându-se ca urmași directi ai celui mai liberal dintre discipolii lui Crist. Ei pretindeau a fi 'creștini de ai sântului Paul', de unde —póte— însuși numele de P a u l i c i a n i.¹⁵⁾

Ei bine, întocmai aceia-și pretensiune aveaü Româniî pînă 'n secolul XVI și mai încóce, deși altmintrea păreaü a fi fórté corecți în credințele lor religiose.

La 1527, venind în Moldova Sasul Georgiü Reicherstorffer, ca ambasador din partea regelui unguresc Ferdinand,¹⁶⁾ a aflat aci că Româniî se cred a fi conservat intactă religiunea anume a sântului Paul: 'gens ista Moldayica — S. Pauli, ut 'ipsi volunt, religionem hactenus iam inde ab initio non sine 'summa veneratione et pietate coluit.'¹⁷⁾

Tot așa un boier moldovenesc încredința pe la 1536 pe un diplomat german, că Petru-vodă Rareș este creștin de legea 'Sancti Pauli.'¹⁸⁾

14) Eder, *Excercitationes diplomaticae*, Hermannstadt, 1802, MS. în Biblioteca Evangelică din Brașov, No. 26 b, in—4, copiă după un document aflător în original în Arhivul Săsese Național din Sibiu, No. 12.

15) Gieseler, *Untersuchungen über die Geschichte der Paulicianer*, în *Theologische Studien und Kritiken*, Hamburg, 1829. — cfr. articolul *Paulicianer* în Herzog, *Real-Encyclopädie für protestantische Theologie*, t. XI, p. 225 etc.

16) Actele oficiale ale acestei ambasade, veși în Arctiu, *Beiträge zur Geschichte und Literatur*, München, 1806, t. 6, p. 629—68. Acéstă fântină, din întămplare, a ramas necunoscută tuturor istoricilor nostri.

17) Reichersdorf, *Chorographia Moldaviae*, 1541, în Papiü, *Tesaur de monumete*, t. 3, p. 137.

18) *Monumenta Hungariae historica*, Diplomataria t. 1, Pest, 1857, p. 368.

Pînă pe la 1699 existaŭ în Transilvania Români, cari puneau pe apostolul Paul mai pe sus de toți sfinții,¹⁹⁾ ér un proverb săsesc dice pînă astăzi în bătăia de joc: ‘er hat sie verlassen, wie Sanct-Paul die Bloch, (el i-a părăsit, *ca sântul Paul pe Români*).

Acéstă extremă preferință pentru marele apostol al ginților, preferință care—la adecă—s’ar puté explica in multe feluri, să nu fie óre o reminiscință a pavlicianismului în Dacia lui Traian?

Orî-cum ar fi fost, saŭ că ideele dualistice se vor fi întrodus la Români deja în cursul evului mediŭ, orî nu,—să aruncăm acum o privire asupra fondului doctrinei bogomilice.

§ 5. Așa numitele eresuri ne sînt cunoscute, în genere, numai după aprecierile adversarilor lor, căci biserica domnitóre avea tot-d’a-una grijă de a nimici orî-ce cărți eterodoxe, mai ales pe cele dogmatice.

Cam tot așa a pățit’o și bogomilismul.

Principalele două fântîne contimpurane despre fondul acestui eres, aș puté dice chiar unicele fântîne, sînt Grecul Eutimiŭ Zygadenos, care trăise pe la începutul secolului XII²⁰⁾, și preutul bulgăresc Cosma de pe la finea secolului X.²¹⁾

După aceștiia, bogomili credeaŭ că Dumneđeŭ avusese doi fi: pe cel mai mare, Satanail, carele s’a resculat contra Tatălui și a devenit astfel elementul cel reŭ, și pe un fiŭ mai mic, arcangelul Mihail, pe care dînșii îl identificaŭ cu Crist. Satanail, în urma căderii sale, a zidit pămîntul și întréga natură veđută. Numai omul represintă în lume un fel de compromis între Dumneđeŭ și Satanail, datorind celui de’ntăiŭ sufletul, ér celui-l’alt corpul.

19) Illia, *Ortus et progressus variarum in Dacia gentium et religionum*, Klausenburg, 1764, p. 15.

20) *Narratio de Bogomilis*, ed. Gieseler, Gottingae, 1813.

21) Слово святого Козмы на еретици, în Kukuljević Sakcinski, *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku*, t. 4, Zagreb, 1857, p. 69—97.

Predomnirea corpului asupra sufletului, adecă a lui Satanail asupra lui Dumnezeu, a durat pînă la intruparea arcan-gelului Mihail sub numele de Crist. Cea mai mare parte a Vechiului Testament nu e decăt apoteosa lui Satanail. Satanail, ér nu Dumnezeu, este acela pe care'l adora Moise.

Prins de cătră Crist, Satanail a fost aruncat în tartar și despuiat de finalul *-il*, rămânend de aci înainte numai Satană. Puterea Satanei n'a încetat însă prin acéstă victoriă momen-tană a fratelui seú mai mic. Însăși restignirea lui Crist a fost o machinațiune a dracilor. Mai mult decăt atăta, întréga bi-serică ortodoxă, cu icónele sale, cu móștele sfinților, cu sacra-mentele, cu ierarchia, cu totalitatea instituțiunilor, este opera Satanei.

Provocând nesupunere contra orî-cării autorități, eclesia-stice saú civile, bogomilií se priviaú numai pe sine ca a-devărați creștini. Afară de 'Tatăl-nostru', pe care'l țineaú în mare onóre, ei respingeaú cele-l'alte rugăciuni creștine, înlo-cuindu-le prin ale lor proprie. Nesocotiaú liturgia și serbăto-rile ortodoxe, dar postiaú luna, miercuria și vineria. Fie-care biserică se compunea dintr'un învățător cu 12 'apostoli', și tot-o-dată fie-care membru al sectei, chîiar cei de sexul femeiesc, se consideraú ca preuți saú diaconí.

Ca urmare morală rigurosă a dogmaticей lor, bogomilií con-damnaú tot ce place corpului saú servă a întări acest element diabolic: căsătoria, vin, carne, avuțiă.

Aprópe toți purtaú haíne călugăresci, și eraú în fapt mai papí decăt papa.²²⁾

Ceia-ce deosebía mai cu sémă pe bogomili de cătră frații lor din Occidente, era dreptul de a minți la trebuință, pe când ramura albigensă, din contra, era celebră prin ura minciunii. Eí atribuiaú lui Crist monstruoasa autorisațiune de a înșela pe inamicí prin viclenia: 'τροπω σωθητε, τουτεστι, μετα μηχανης

22) Ca resumat fórte consciințios al doctrinei Bogomilice, veđi Догматическо-го учение на Богомили-тъ, în Периодическо списание, Braila, 1873, t. 7—8, p. 75—106.

και ἀπάτης, 23) Acéastă maximă se unia la dinșii cu cea mai nestămpărată patimă de propagandă, de proselitism, fie-care bogomil voind cu ori-ce preț să fie dascăl, predicator, ‘apostol’, ‘НЕ БО СОСТОЯТСЯ РЪЧНИ НХЪ ВКСНѢ, НО РАЪНОВАЕКСТСА. АКИ ‘ГНИЛА СВИТА, ДРЪГЪ ДРЪГА ПРЕХИТРИТИ ТВОРАШЕСА И СКОИМЪ КО- , МЪЖДО ОУМЫШАЛЕНІЕМЪ ИМА ТВОРАТЪ (învățăturele lor nu se împacă împreună, ei se risipesc ca ‘o haînă putredă, unul pe altul dorind a întrece, și fie-care să-și facă un nume prin propria sa născocire) 24).

De aci a izvorît acca mulțime de cărți bogomilice apocrife, dintre cari unele atât de dibace, atât de mascate, încât au reușit a scăpa de obicinuita nemicire a literaturii eretice, și a deveni chiar cu timpul, precum vom vedé mai jos, cea mai favorită lectură a creștinului.

D. Jireček observă fórte bine, că bogomiliu se siliau în genere a se apropia în aparință de ortodoxi, pentru ca astfel să-i pôti atrage mai cu înlesnire. Unii dintre ei primiau chiar Testamentul Vechiu întreg sau făceau alte concesii, mai mult sau mai puțin importante. 25)

§ 6. Literatura apocrifă a bogomililor nu este toțmai originală.

Ei s’au mărginit, în cea mai mare parte, a preface după chipul lor din grecesce diferite apocrifuri de fabrică bizantină. alegând mai de preferință pe acelea, în cari pe de o parte figuréză arcangelul Mihail, iubitul sectei, ér pe de alta se cuprinde antagonismul între suflet și corp, sau lupta între bine și reu, sau contrastul între paradis și infern, mai în sfirșit ce-va în spirital doctrinei dualistice.

Pe unul din asemeni apocrifuri bogomilice greco-slavice, a nume ‘Legenda lui Avram’, noi am studiat deja mai sus sub No. VII între ‘Texturi mähăcene’, unde am indicat tot-o-dată în Introducere, după Sbornikul paleo-slavic manuscris

23) Zygadenos, *Narr. de Bogomilis*, p. 30.

24) Kozma, ed. cit. p. 86.

25) Jireček. op. cit. p. 214.

al Arhivelor Statului din București, mai multe alte bucăți probabilmente de același provenință.

D. Golubinskiï, dând o listă a scrierilor apocrife de nuanța bogomilică, a scăpat din vedere o enumerațiune mult mai completă, cuprinsă într'un Sbornik din secolul XVI al Bibliotecii Sinodale dela Moscva, sub titlul de: 'Cărți de ale Vechiului și Noului Testament, pe cari ortodoxii nu trebuî să le citescă.,

Iat'o întrégă :

'Nu trebuî să le citescă ortodoxii, căci ereticii le-au scris din mintea lor, ér nu din Duhul sfînt, după cum sînt :

'Povestea despre Enos, cum a fost în al cincilea cer și a scris 300 de cărți :

'Cărțile lui Lamech :

'Rugăciunile lui Seth ;

'Testamentul lui Moise :

'Psalmii lui Salomon :

'Povestea lui Iacob :

'*Îmblarea Maicei Domnului pe la muncă :*

'Despre fruntea lui Adam cu cele 7 biserice într'însa :

'Despre liturgia, la care a întărziat preutul ;

'Despre judecățile lui Salomon și enigme :

'Despre sórele, pe care'l învârtese 300 de îngerî, și cocosu' ce stă în mare ;

'Despre Chitovras (Centaur):

'*Rugăciuni de friguri și de buha cea rea (? в неприялах);*

'Despre cele 7 friguri ;

'Apoi alte rugăciuni minciunóse de friguri, pe cari le scriu pe nafure și pe mere (на яблоках), ca să scape de bólă ;

'Și fel de fel de născociri eretice de alc filosofilor, lecture. canóne, rugăciuni minciunóse, pentru a seduce pe cei simpli. dintre cari mulți, necunoscînd bine Sánta Scripturá, pier din nesciință, păstrând în casele lor din părinți și din moși nesce scrieri eretice, furișate în cărți de predice și de rugăciuni,

‘pe cari trebuia să le ardă, căci ele depărtază dela Dumnezeu
‘și aduc victime dracilor, precum sînt:

‘Vrăjiri de noroc și altele multe;

‘Despre zilele lunii, și că ’n ziua de’ntăiu a lunii fusese
‘creat Adam;

‘Despre norócele și césurile bune și rele;

‘Citirea în stele, în care cred ómenii cei fără minte, cău-
‘tând în ele ziua nacerii, și căpătarea slujbelor, și despre
‘traiu și mórte, și despre semne de pe corp, și despre cum-
‘părătare și vinđări, și altele urite lui Dumnezeu și blăstamate
‘de sfinții apostoli și sfinții părinți.

‘Eresul este a doua idolatriă, semnată în dauna sufletelor;
‘și acela ce ține la sine scrieri eretice și crede în vrăjile lor,
‘să fie blăstemat cu toți ereticii, ér cărțile acelea să se arđă
‘pe fruntea lor.

‘*Făptuitorii cărților eretice au fost în țera bulgărescă popa*
‘*Jeremia și popa Bogomil, și Isidor Italianul, și érași Italianul*
‘*Iacov Tzentzal (?) și alți mulți, însemnați în marele Nomo-*
‘*canon, cari au falsificat regulele sântilor părinți și au scris*
‘*lucruri eretice, canóne, lecture și rugăciuni.*’²⁶⁾

Din lunga listă de mai sus, cam confusă pe a-locuri, două
bucăți, anume cele indicate prin cursivă, se regăsesc mai jos
romănesce între ‘Texturi bogomilice,’.

O altă enumerațiune analógă a scrierilor eretice, în mare
parte bogomilice, sub titlul: ‘Despre cărți adevărate și false
și despre superstițiuni,’ se află într’un codice slavice, publicat
deja în secolul XVII²⁷⁾, unde se menționează, mai pe d’asupra:
Visiunea lui Isaia, Intrebările lui Ion Teologul, Dialog între
sântul Bartolemeu și Maica Domnului, Nomenclatura îngerilor
etc. etc., și se atribue personalmente lui ‘popa bulgăresc Iere-
mia, (Иеремія попъ Болгарскій) o legendă a Crucii și—mai cu

26) Gorskiĭ et Nevostruev, Описание славянскихъ рукописей, т. 2, sect. 3,
Москва, 1862, p. 640—1, No. 322, f. 265.

27) Сборникъ именувемый книга Киряллова, Москва, 1644, in-f.—cf. Kalaydo-
vicsz, Ioannĭz ekezarĭxъ Болгарскій, Москва, 1824, in-f., p. 208—12.

·sémă—acea rugăciune de friguri, pe care o vom publica mai la vale.²⁸⁾

§ 7. O imagine foarte poetică, dar nu mult exagerată, a totalității literaturii bogomilice, religioase și nereligioase, ni-o dă d. Lombard în cartea cea mai proaspătă despre sectele dualiste din evul-mediu :

‘De ce mouvement religieux naquit toute une littérature.
 ‘À l’origine elle revêt un caractère religieux, naïf et populaire. Peu à peu ce qu’elle a de spécialement bogomile s’efface, les couleurs riches et variées, les fantaisies merveilleuses et bizarres de l’Orient font irruption dans son sein; elle perd de plus en plus les contours précis et nettement terminés des récits bibliques. La littérature profane, ainsi graduellement préparée et annoncée, paraît finalement sous la forme de traductions des romans byzantins du moyen-âge et d’œuvres originales telles que chroniques, lois expliquées par des exemples, etc. C’est à ce moment que la littérature atteint l’apogée de son développement; elle s’émancipe à la fois de l’ancienne langue slovaque et de l’influence grecque; par la Bosnie, elle se répand chez les Croates, par la Roumanie chez les Russes; elle devient ainsi le canal par lequel l’antique culture de l’Orient et le monde fabuleux de l’Arabie et de l’Inde pénètrent chez les Slaves du sud et du nord; et tandis que la doctrine des Bulgares remuait toute l’Europe occidentale, leurs livres faisaient luire quelques rayons de lumière dans l’Europe orientale.’²⁹⁾

Vom constata mai jos, în Apendice, că una din cele mai frumoase balade populare ale României a străbătut la noi tocmai din Persia pe calea bogomilismului.

28) Cfr. despre literatura bogomilică: Jagić, *Historija književnosti naroda hrvatskoga*, Zagreb, 1867, t 1, p. 82—93: Jeremija pop bugarski i tako zvane lazne knjige.

29) Lombard, *Pauliciens, Bulgares et Bons-hommes*, Genève, 1879, p. 78.—cfr. Franzos, în *Beilage zur Allgemeinen Zeitung*, 1877, No. 297, 298, 299.

Acésta confirmă pînă la un punct entuziasticul tabel, schițat de d. Lombard.

Ceia-ce se pôte dice fără cea mai mică exagerațiune, este că nici o sectă, nici un eres din vécul de mijloc, nu împinsese atât de departe ca bogomiliî fusiunea în fond și 'n formă a teoriilor teologice cu credințele vulgului. De aci literatura bogomilică se apropia în tóte de literatura poporană, și 'n unele puncturî ambele se confundă chiar, se identifică într'un mod indisolubil, astfel că ar fi peste putință a decide, dacă lucrul cutare saū cutare va fi trecut dela popor la bogomilî ori vice-versa.

Acuma însă, mai întâiū de tóte, să ne întrebăm: cine óre să fi fost cei doi "făptuitorî ai cărților eretice în țera bulgă-réscă,, popa Jeremia și popa Bogomil?

§ 8. Fântînele grece menționéză numai pe popa Bogomil; unele fântîne slavice atribue lui popa Jeremia ceea-ce în altele se dá lui popa Bogomil, pe când lista de mai sus a cărților eretice face din Jeremia și Bogomil, după cum am vețut, două individualități separate; presbiterul Kozma însă, fântîna cea mai importantă dintre tóte, nu cunoște de loc pe popa Jeremia, ci numai pe popa Bogomil: "вз лѣта православнаго царя Петра късть попъ именемъ Богомилъ, (în anii ortodoxului împărat Petru trăia un popă numit Bogomil).³⁰⁾

Criticîi aū ajuns de aci la conclusiunea, că Jeremia și Bogomil nu sînt decăt unul și același personagiū, numit Bogomil ca mirén și Jeremia ca monac. Pentru a înlătura orî-ce obiecțiune, vom adăuga că slavonesce "popă,, se dicea și călugărilor, după cum romănesce de asemenea "a popi,, însemnéză în cronice "a călugări,,. Vornicul Ureche, vorbind despre Domnul moldovenesc Alexandru Lăpușnéul, dice: "Дакъ с'аѡ трезнитъ шн с'аѡ възстъ къслгър, съ хїе зис, къ де се ва с'аѡла, ва п о п и шн ел пре снїи,,.³¹⁾

30) Kozma, op. cit. p. 72.

31) *Letopisețele Moldovei*, t. 1, p. 189.

Acest eresiarc trăia dară sub împăratul bulgăresc Petru, între anii 927—968. Un manuscris paleo-slavic dela 1210, așa ȕisul ‘Sinodic al tzarului Boris’, ne spune anume, că popa Bogomil ‘a respândit în Bulgaria eresul manicheic, (взспрїемшаго манихенскѣа сїѣ ересъ и въ влзгарстѣи землїи разсѣавшаго), și ne mai dă și numile primilor sei elevi sau ‘apostoli’: Mihail, Todur, Dobri, Stefan, Vasilie și Petru, cari vor fi îm- mulțit și ei, neapărat, literatura cea apocrifă a sectei.

§ 9. Intemeiat în secolul X, bogomilismul a durat peste Dunăre mai pînă ‘n ȕilele năstre. Clerul bulgar nu posedă nici dibăcia grăcă, nici inquisițiunea romană, pentru a sci să pună capăt eterodoxiei. Guvernul turc, mai cu deosebire, nu avea nici o rațiune de a o persecuta. Abia pe la 1650 un mare număr de bogomili, cari își dedeau ei-însiși numele de Pauliciani, au fost convertiți la catolicism. Ei ocupaū Nicopolea și 14 sate de ‘mpregiur, adecă locuiau tocmai la căstele năstre.³²⁾

Dela 950 pînă la 1650, în curs de șese secoli, bogomilismul a putut să exercite o influință óre-care, mai mare sau mai mică, dar tot-d’a-una directă, asupra învecinaților Români. Dacă acăsta nu s’a resimțit la noi într’un mod sgomotos, cauza principală este cunoscuta toleranță a clerului român, carele se prefăcea că nu vede abaterile cele mărunte, ér în parte și ignoranța dogmatologică a acestuī cler, carea nu-ī permitea a stabili o distincțiune precisă între eres și ortodoxiă, între ‘credendum, și ‘non credendum,.

Popa Grigorie din Măhaciu, care totuși nu era om prost și nu era nici eretic, căci n’ar fi copiat cu atăta îngrijire un catechism fórte ortodox, propaga tot felul de apocrifuri eretice, numai și numai din lipsa unei solide instrucțiunii teologice.

Cu atât și mai lesne trebuiau să se alunece preuțiī cei de rînd.

În acest mod, în cursul secolului XVI, s’au tradus romănesce o mulțime de scrieri bogomilice.

32) Jireček, op. cit. p. 464.

Pe la 1580 un amator de lucruri miraculoase, probabilmente cleric, s'a apucat a le aduna, a le transcrie și a le grupa într'o singură colecțiune, din care o parte a nimerit apoi în mâinile lui popa Grigorie.

Nici traducătorii, nici colectorul, nici preutul din Măhaciu, nici unul din ei nu-și închipuia, de sigur, că respăndesce cu tot dinadinsul pîntre ai seî afurisitul eres al lui Bogomil!

§ 10. După cum am făcut în privința 'Texturilor mähăcene,, de asemenea și aci vom indica la marginea textului paginile după manuscris, prevenind pe lectori că la ele se referă cifrele cele între parentesi din *Notanda*.

I.

RUGACIUNE DE SCOATEREA DRACULUI

RUGĂCIUNE DE SCOATEREA DRACULUI

INTRODUCERE.

§ 1. În ‘Texturi mähăcene’, sub No. VI, am vorbit pe larg despre exorcismul în genere, și mai ales la Români.

Ceia ce lögă fragmentul de conjurațiune, publicat acolo, cu întréga conjurațiune, pe care o dâm aice, este nu numai că ambele de o potrivă sint menite a goni pe dracul, dar încă anume pe dracul cel mai periculos în România, cel mai destrugător: frigurile.

Acolo, bietul creștin afurisește pe ‘dracul din ape’, (p. 176), adecă — în limbagiu mai prozaic — alungă dela sine *miazmele palustre*, nesecata sorginte a frigurilor și chiar — dacă ar fi să credem pe d. dr. Obedenaru — izvor aprópe al tuturor bólelor din România. Aice, vom avé a face éráși cu friguri, ba încă cu vr’o doă-đeci de varietăți febrile, demonisate sub fel de fel de numi, care de care mai fantastic.

Intr’un studiú a-parte, noi ne-am încercat a demonstra, că Românií din Temeșiana, deja în epoca Gepiđilor, consideraú febra ca cea mai teribilă ‘drăcócă’, pe care de atunci și pînă astăđi ei o personifică cu gróză sub numele gotic de *Filma*.¹⁾ Cantemir ne spune, pe de altă parte, că — după credința Moldovenilor — dracul locuesce în bălți, sau cel puțin o speciă

1) Veđi studiul meú: *Đina Filma, Goți și Gepiđi în Dacia*, Bucuresci, 1877,

drăcăscă: ‘*dracul in valle, daemones appellant, quos aquas habitare credunt*,²⁾).

Câmpia Bulgariei suferă însă de friguri tot așa de mult ca și câmpia României. Este o prerogativă a ambelor laturi ale Dunării de jos. Să nu ne mirăm dară, că marele reformator bulgar din secolul X, popa Bogomil, s’a socotit dator a înzestra el-însuși pe sectarii săi cu o rugăciune specială contra acestui puternic demon; și acea rugăciune, prefăcută apoi și reprefăcută, a trecut mai târziu la Români, ca un fel de rețetă febrifugă.

§ 2. A doua din cele două liste ale scrierilor slavice eretice, despre cari am vorbit mai sus în Introducerea generală (pag. 256-7), cuprinde, după unul din manuscrise, următorul pasagiu:

‘... Sînt fabule ale blăstematului Jeremia, popă bulgăresc, care spune cum ședea sântul Sisinie pe muntele Sinaia, și menționează și pe îngerul Mihail, ca să înșele mai bine mulțimea, și bărfesce că frigurile sînt șapte fiice ale lui Irod, deși evangelistii și sfinții părinți nu le pun șapte, ci numai pe una, care ceruse capul Botezătorului, ba nici aceia nu era fiica lui Irod, ci a lui Filip. Despre toate acestea, marele Sisinie, patriarul de Constantinople, ne spune în scrierile sale: să nu credeți că eu aș fi Sisinie cel minciunos, de scris de nebunul popă Jeremia spre amăgirea ómenilor...’³⁾

Pasagiul e cam obscur. Este evidentă însă, că popa Jeremia, adecă eresiarul Bogomil—veđi mai sus p. 258—recurgea în acea ‘fabulă’, la un sânt Sisinie pentru a goni prin el frigurile, personificate în cele preținse șapte fiice ale lui Irod.

Străbătînd în Rusia, această operă a lui Bogomil a luat forma următorului descântec, după un manuscris din secolul XVII:

2) *Descriptio Moldaviae*, ed. Bucur. 1872, p. 141.

3) Kalaydovicz, op. cit., p. 210, nota 8.

‘Lingă Marea-roșă stă un stîlp de pétră. Pe stîlp șede
 ‘sântul apostol Sisinie, și privesce cum se turbură marea pînă
 ‘la nori, eșind din ea doă-spre-đeci muierî pletóse. Muierile
 ‘điceau: Noi sintem frigurile, fetele împăratului Irod. Intrebă
 ‘atunci sântul Sisinie: Dracî blăstemați, de ce ați venit aice?
 ‘Respuuseră ele: Am venit să muncim némul omenesc, pe a-
 ‘cei ce se scólă târđiú, nu se închină lui Dumneđeú, nu pă-
 ‘zesc serbătorile, béu și mănîncă de diminéță. Se rugă atunci
 ‘sântul Sisinie lui Dumneđeú: Dómne! Dómne! mântuesce né-
 ‘mul omenesc de acești blăstemați dracî! Și i-a trimis Crist
 ‘doi ingeri, pe Sihail și Anos, și pe cei patru evangeliști; și
 ‘s’au apucat ei a bate frigurile cu patru vergi de fer, făcén-
 ‘du-le câte 4000 de rane pe đi. Și aú început a se ruga fri-
 ‘gurile: Nu ne chinuiți, căci orî-unde vom auđi noi sfintele
 ‘numi ale vóstre și orî-unde se cinstesce numele vostru, de
 ‘acolo noi vom fugi cale de trei poste. Și le-a întreat sán-
 ‘tul Sisinie: Carî sint numile vóstre cele drăcesci? Cea de’n-
 ‘tăiú đise: Mě chîamă Tremurice (Трясета). Đise a doua: Mě
 ‘chîamă Focósă (Огнет), căci ard corpul omenesc, ca și când
 ‘ar arde lemne smolite. Đise a treia: Mě chîamă Ghietósă
 ‘(Ледета), căci înghieț némul omenesc, de nici focul nu-l mai
 ‘incăldesce. Đise a patra: Mě chîamă Apăsátore (Гнетета),
 ‘căci mă las pe om la cóste și la stomah etc.,⁴⁾

Din acest vechiu descântec s’a născut în Rusia un descân-
 tec nou, cu mult mai lung, în care însă a despărut la ince-
 put ‘stîlpul de pétră.’⁵⁾

Intre prototipul lui Bogomil și redacțiunea rusescă cea ve-
 che, deosebirea în fond și ’n formă trebui să fie cel puțin
 tot așa de mare ca și deosebirea între cele doă redacțiunii
 rusesci.

4) Buslaiev apud Jagić, *Historija književnosti*, t. 1, p. 85—6.

5) Veđi Мауков, Великорусскія заклинанія, în Записки Русскаго Географ. Общества, sect. etnograf., t. 2, Petersburg, 1869, No. 103, p. 462—64, unde citéză și alte texturi rusesci ale acestui descântec: Вѣстникъ географическаго общества, 1859, t. XXVI, sect. V, p. 155; Библиотека для чтенія. 1848, t. XC, sect. III, p. 51—2; Пермскій сборникъ, t. 2, append. p. XXXVI etc.

Nu este de mirare de a găsi o deosebire și mai pronunțată între redacțiunile cele slavice și între redacțiunea românescă saă — mai bine — redacțiunile românesce.

Nu avem trebuință de a mai repeta aice ceia-ce am dezvoltat la începutul volumului de față: biblioteca poporană se modifică neconținut sub péna fie-căruî nou redactor, întocmai după cum literatura poporană se modifică neconținut în gura fie-căruî nou cântăreț saă povestitor, astfel că une-orî, după un șir de generațiunî, abia se mai póte recunósce prototipul.

§ 3. Textul, pe care'l dăm mai la vale, conservă patru particularități caracteristice ale originalului bogomilic :

1. Pe sântul Sisinie ;
2. Stîlul de pétră saă 'de marmure, pe malul mării ;
3. Alungarea dracului ;
4. Promissiunea dracului că: 'orî-unde vom auđi noi sfintele numî ale vóstre și orî-unde se cinstesce numele vostru, 'de acolo noi vom fugi...

Tóte cele-l'alte elemente aű perit, pînă și mențiunea febrei, înlocuindu-se cu alte amărunte, fórté poetice.

Lunga nomenclatură a frigurilor: *Tremurice, Focósă. Ghiețósă* etc., n'a despărut însă cu desăvîrșire, ci numai s'a deslipit de tulpina'î primitivă pentru a forma un corp separat, după cum vom vedé mai jos în §-fii 10—12.

Aci ne vom mărgini d'o cam dată numai cu textul cel cuprins, pe pag. 114—126, în volumul lui popa Grigorie.

§ 4. Am spus că acéstă redacțiune este românescă.

Cu tóte acestea, ea s'a tradus din slavonesce, și textul slav ic figuréază în manuscris alături cu cel românesc, după ficcare frază slavónă urmând fraza română corespundinte, întocmai ca în Psaltirea lui Coresi, saă în bucata cea publicată sub No. II între 'Texturî mähăcene,.

Va đice dară cine-va, cu drept cuvînt la prima vedere: redacțiunea nu este românescă.

Ba este, și iată cum.

Textul slavon, după care s'a făcut traducerea română, fusese compus și el de către un Român, și anume de către un Român care nu sciea slavonesce, de unde a provenit că numai vorbele sînt slavone, numai lexiologia, ér nici decum morfologia și sintaxa.

Slaviștii aũ constatat de-mult existența unor texturi slavice scrise de către Români contra regulilor celor mai elementare ale gramaticii slavice, dar în deplină conformitate cu spiritul limbii române.

Cel mai celebru din asemenea texturi este o parte din așa numitul 'Texte du Sacre, dela Reims, căruia nu ne desplace de a-i consacra aci o notiță a-parte.

§ 5. Un monument, a căruí istoriã este un romanț întreg, plin de complicațiunii, de peripeție, de epizode, de elemente patetice și comice, și presintând, în fine, un desnodãmînt atãt de neașteptat, încãt ar crede cine-va a citi pe Peter Schlemil al lui Chamisseau!

În catedrala dela Reims se gãsia un evangeliar, d'asupra căruia regiú Franciei depuneaũ jurãmîntul lor la ceremonia încoronãrii, și care de aceia cãpãtase numele de Textul Sacrului, Texte du Sacre, deși nemine nu sciea, nici de unde provine acea carte, nici epoca aparițiunii sale, nici măcar limba în care este scrisã.

Tzarul Petru cel Mare, cãlãtorînd prin Francia, se ȓice a fi declarat cel de'ntãiu pe la 1717, cum-cã monumentul este slavice. De atunci încóce s'aũ scris sute de diferite monografie asupra cestiunii, dintre cari însã, tocmai pînã la 1836, nici una nu era basatã pe inspectiunea ocularã a manuscrisului, cãci în turburãrile revoluțiunii franceze el despãruse din catedrala dela Reims, și aũ trebuit apoi ȓecimí de aní pentru ca sã se redescopere tot acolo în fundul bibliotecii municipale.

La 1843 o superbã edițiune în fac-simile, executatã din ordinea Curții Imperiale Ruse, permise filologilor a'l studia mai de aprópe.

Kopitar, Berednikov, Hanka, Kunik, Miklosich, Paplonski, afară de Germani, se aruncară cu aviditate asupra unei prade atât de seducătoare, adresându-și fie-care o serie de întrebări: când, unde, în ce dialect să fie scris prețiosul evangeliar, pe care juraș Burbonii?....

O împregiurare mai cu deosebire servi a îngreuia óre-cum perspicacitatea specialiștilor.

Manuscrisul întreg se compune din două porțiuni diferite, dar legate la un loc: o porțiune cu litere cirilice, și o altă scrisă cu alfabetul propriu dalmatin, cunoscut sub numele de glagolitic, pe care nu l-au întrebuițat nici odată decât numai Slavii de rit catolic de pe litoralul Mării Adriatice.

În această ultimă porțiune, între altele, se vede următórea curiosă indicațiune, tot cu litere glagolitice, dar în dialectul boem:

‘Anul Domnului 1390. Evangeliele și epistolele de față ‘(adecă partea glagolitică), scrise în limba slavică, se cântă ‘la serbători mari de peste an, când egumenul servesce liturgia ‘în mitră, ér cea-l’altă parte a acestui volum (adecă porțiunea ‘cirilică), scrisă după credința legii rutene, a scris’o sântul ‘Procopiu egumen cu însășî mâna sa, și pe acest manuscris ‘ruten reposatul Carol IV, împăratul roman, îl dede spre gloria ‘acestei mănăstiri și celebrarea fericitului Ieronim și a sântului ‘Procopiu. Dómne, acórdă-i o pace eternă! Amin.,

În presința acestei inscripțiuni, atât de clare, slavistiil s’au desbinat în două tabere antagoniste.

Unii, cu Hanka în frunte, îi dederă încrederea cea mai absolută, afirmând că porțiunea cirilică a monumentului este scrisă de cătră sântul Procopiu, egumenul monastirii de Sazawa în Boemia înainte de anul 1053, ér la 1347 a fost dăruită de cătră împăratul german Carol IV mănăstirii Emmaus în Praga, încât este o proprietate boemă în tótă puterea cuvintului: un evangeliar sazawo-emmausian.

Alții, sub conducerea lui Kopitar și a lui Kunik, respunseră prin o mulțime de obiēcțiuni, și anume:

1. Adnotatorul din 1390 nu este o autoritate pentru cele petrecute înainte de 1053, adecă cu trei secolî și jumătate înainte;

2. El nu presintă nici o probă despre adevărul aserțiunii sale, afară numai de o gólă afirmare, care putea să fi fost o simplă consecință a patriotismului seü local boem;

3. Impăratul Carol IV, dăruind în 1347 acest manuscris mănăstirii dela Emmaus, în credință că ar fi o reliquiă propociană, putea să fi fost victima unui înșelător;

4. Semnele paleografice și filologice ale evangeliarului în cestiune nu sînt nici de cum din secolul XI, ci posteriore cu trei saü cel puțin cu doi secolî;

5. Limbajul porțiunii cirilice nu înfățișeză nici o umbră de dialectul boem, în care este scrisă numai și numai adnotațiunea cea din 1390, căci chiar porțiunea glagolitică este iliră...

Lupta a ramas nedecisă pînă la 1848, când un filolog rus, Petru Biliarski, scóse la lumină o disertațiune specială de 300 pagine despre porțiunea cirilică a evangeliarului dela Reims.

Academia din Petersburg o cređu demnă de un premiü, ér ilustrul Vostokov, cea mai mare autoritate slavistă de atunci, recunoscü justeța conclusiunilor autorului.⁶⁾

Confruntând cu amănunțime ortografia și stilul fragmentului cirilic dela Reims cu ortografia și stilul tuturor monumentelor analóge de prin alte regiuni, pe unde va fi fost vre-o dată în us oficial limba paleo-slavică, ér în privința Românilor consultând mai în speciă crisóvele moldovene și muntene din colecțiunea lui Venelin, Biliarski a ajuns la conclusiunea că manuscrisul în cestiune este îndoit românesc, adecă o copiă făcută de cătră un Muntén pe la începutul secolului XIV după un exemplar scris de cătră un Moldovén.

6) Семнадцатое присуждение учрежденныхъ Демидовымъ наградъ, Petersburg, 1848, p. 103—106.

Nesciind romănesce, el n'a fost însă în stare de a arăta d'a-dreptul r o m â n i s m e l e textului slav.ic.

Completând această lacună, noi vom indica aci vr'o două-trei mai remarcabile.

Biliarski citéază pasagele: ПАМАТЬ СТМА БЕЗЪМЪЗДНИКОМА КОЗЪМЫ И ДЕМЪАНА și ПАМАТЬ СТМА ОЦМА АФАНАСИА И КҮРИЛА, observând că ele manifestă o învederată nesciință a scriitorului de a distinge casurile dativ și genitiv, precum și de a întrebuița numărul dual.

Ei bine, confusiunea dativului cu genitivul este propriă graiului român, în care ambele se finesc egalmente prin *-lui* sau prin *-ei*: casa o m u l u î, dă o m u l u î, haîna m a m e î, spune m a m e î... La Slavî genitivul și dativul nu se confundă nici o-dată, având nesce desinințe cu totul diferite.

În cât se atinge de numărul dual, este lucrul și mai firesc că Românul, scriind slavonesce, nu'l putea înțelege, de óră-ce nu'l are nici în limba sa propriă, nici în limbele surorî, nici în limba latină...

Biliarski reproduce apoi următoarele pasage, nu mai puțin curioase: СЪНЪМЪ СТҪХЪ АЗГЛЪ МИХАИЛУ И ГАВРИЛУ . . . СТРАСТЬ СТМОУ ИСТРАТИА . . . СТҪХЪ Г ОТРОКЪ АНАНИА АЗАРИА И МИСАИЛУ И ДАНИЛУ..., în cari numile proprie Истратиа, Янаниа, Язариа, Михаилу, Гаврилу, Мисаилу, Данилу, sînt puse la nominativ în loc de a fi la genitiv, însă nu la nominativ slav.ic, ci curat romănesce, adică *-u* și *-ie*: Mihail-u, Gavril-u, Misail-u, Daniil-u, Azar-ie, Anan-ie, Istrat-ie, ceia-ce filologului rusesc i se părea a fi o galimatîă inexplicabilă, fiindcă nu cunoscea limba română.

În dialectele slavice, ca și grecesce sau lătinesce, tóte cuvintele concordate se declină de o potrivă, ér nu numai cuvîntul cel de'ntâiu al fie-cărîi serie, ca în graiul nostru și în cele-lalte romanice. Așa dară, frazele de mai sus trebuiau să fie slavonesce cam așa: *chorus sanctorum angelorum Michaelis et Gabrielis... sanctorum tri-*

um adolescentium Ananiae Azariae Misaelis et Danielis... passio sancti Eustratii, pe când scriitorul porțiunii cirilice a evangeliarului dela Reims, stăpinit de spiritul limbei sale naționale, ȳice: chorus sanctorum angelorum Michael et Gabriel, passio sancto (*sic*) Eustratius, sanctorum trium adolescentium Ananias Azarias Misael et Daniel, — fiindcă romănesce el nu putea să ȳică decăt numai: corul sântilor ingeri Michail și Gavriil, patima sântului Eustratiu, a sântilor tref adolēscinȳi Ananie, Azarie, Misail și Daniil..

Biliarski observă, că fragmentul cirilic dela Reims pune лoу, нoу, acolo unde regula cere: лю, ню, întrebându-se apoi, dacă acēsta n'ar fi cum-va un fonetism serb.

Iarășī un pur romănism, ba încă anume din Moldova sau din Țera-Romănescă, ér nu de peste Carpați sau de peste Dunăre!

Romănul de ambe laturile Milcovului nu póte suferi sonurile *lu* și *niu*, pe cari le móiă tot-d'a-una în *iu*, atăt în cuvintele de origine latină, precum și în cele slavice: i u b i, m u ŷ e r e, c u i u, i u t e, f i i ŷ, a i ŷ, i n t â i ŷ etc. din люд, *mulier*, *cuneus*, лют, *filius*, *allium* și altele, în cari, de pildă, Bănăȳenii conservă pe *n*: *întânū*, ér Macedonenii pe *l*: *hîlu*.

Astfel nu este de mirare, dacă scriitorul porțiunii cirilice a evangeliarului dela Reims, născut în Romănia dunărenă, nu putea admite nici măcar într'un text slavie sonurile nelocale лю, ню, preferind a le preface în лoу și în нoу, ceia-ce se părea atăt de curios luī Biliarski.

O asemenea fonetică este cu totul imposibilă la Slavī, după cum a arătat'o deja Dobrowski.?)

Pe lîngă cele de mai sus, am mai puté indica în Textul Sacrului unele contracțiunii, neobiciuite în limbele slavice, precum mărturesce însuși Biliarski; de exemplu: аще единого în loc de аще единого sau ничимъньши în loc de ничимъ меньши, са

7) *Institutiones linguae slavicae*, p. 30.

romănesce prin din pre-în, n'am din nu-am, c'un din cu-un etc. etc.

Lăsăm însă toate acestea la o parte, căci chiar fără argumentele noastre, basate pe limba română, tot încă era de ajuns demonstrațiunea lui însuși Biliarski⁸⁾, întemeiată pe studiul intrensec al filologiei slavice.

§ 6. Toate românismele, constatate mai sus în Textul Sacrului, afară de cazul contractiunii, nu se află în corpul evangeliarului, unde copistul s'a ținut destul de strict, cel puțin sub raportul morfologic, de vechiul original slavice ce'l avea de'naintea ochilor, ci ne întimpină exclusivamente în partea cea suplimentară, în așa numitul sinaxar, pe care el-însuși se vede a'l fi tradus din grecesce.

Românismele dară, în tesă generală, nu caracterisază copiele făcute de cătră Români de pe manuscrise slavice anterioare, ci numai lucrările proprie ale Românilor în slavonesce, fie atunci când ei traduc ce-va slavonesce dintr'o altă limbă, fie atunci—*à fortiori*—când se apucă a compune, a prelucra slavonesce.

Redacțiunea rugăciunii sântului Sisinie, pe care o publicăm mai la vale, nu pôte fi o traducere, de vreme ce ea amplifică slavonesce un prototip de asemenea slavice; și 'n același timp, nu este o copią de pe lucrarea unui Slav, de óră-ce se distinge nu numai printr'o nesocotire extremă a regulilor ortografice și gramaticale ale limbei slavice, dar încă prin o sémă de românisme cu totul imposibile din partea orí-cărui ne-Român.

Erórilor ordinare contra limbei slavice le trecem cu vederea, căci ele ne isbesc în fie-care frază, astfel că am fi siliți a reproduce aci textul întreg. Ne mulțumim dară a indica numai românismele, și anume pe cele mai pronunțate.

Confusiunea cea specifică românescă a dativului cu genitivul ocupă și aci primul loc, ca și 'n evangeliarul dela Reims.

8) Судьбы церковнаго языка, No. 2, Petersburg, 1848, p. 194—233.

Aşa citim de trei ori: ДІАВОЛЪ ТОГО (116,118)=‘diabolo illius, în loc de: ДІАКОЛА ТОГО=‘diaboli illius, și o dată vice-versa: ДІАВОЛА ТОМС (117)=‘diaboli illi, în loc de: ДІАВОЛЪ ТОМС=‘diabolo illi,.

Intr’un alt pasagiū: ВТВРЪЗИ ЕГО СТЬЛПЪ (118)=‘aperuit illius columnam, în loc de: ВТВРЪЗИ ЕМС СТЬЛПЪ=‘aperuit illi columnam,.

Intr’un al treilea: ВЕКІ ВЕКѦМ (126)=‘saecula saeculis, în loc de: ВЪКА ВЪКѦВЪ=‘saecula saeculorum,.

Apoi fiindcă romănesce se întrebuițeză adverbial nominativul ‘điua și nóptea, autorul pune și slavonesce la nominativ adverbele: ДЪНЬ И НОЦІ (125)=‘dies et nox, în loc de ablativul ДЪННІЖ И НОЦНІЖ=‘die et noctu, sau: ВЪ ДЪНЕ И ВЪ НОЦНІ=‘în die et in nocte,.

Fiindcă romănesce se preferă ‘soru-sa, pentru ‘sóra lui, vedem și aci: МЕЛИНТІАНА ЖЕ СЕСТРА СВОА (116)=‘soror sua, în loc de: СЕСТРА ЕГО=‘soror illius,.

Fiindcă romănesce a treia persónă a presintelui indicativ are accia-și formă în prima conjugățiune la singular și la plural: *el strică și ei strică*, autorul đice și slavonesce: ПОПОВЪ ИЖЕ ВЪ СТОИТЬ И ТВОРИТЬ (125)=‘parentum qui *circumstat et creat*, în loc de: ВЪСТОИЖЪ И ТВОРИЖЪ=‘circumstant et creant,.

Fiindcă romănesce din latinul *currere* s’a format în limba veche *a cură* cu duplul sens de ‘alergă, și ‘curge, — cfr. mai sus pag. 198 No. 30 — autorul întrebuițeză pe slavul ТЕКЖ cu sensul de ‘alerg, deși el nu însemneză decât ‘curg, : ПО ТЕЧЕ И ВІДЕ (119, 120)=КЪРСЕ ШИ ВЪСЪ, АЛЕРГЪ ШИ ВЪСЪ...

Ne oprim aci, mai atragând însă atențiunea asupra N-lor 1 și 12 din *Notanda* de mai jos.

§ 7. O dată constatat că textul slavonic s’a scris de către un Român, s’ar pute nasce întrebarea : dacă nu cum-va același Român îl va fi tradus și romănesce?

O asemenea ipotesă ar simplifica succesiunea celor trei momente cronologice: compunere, traducere și copiere,—reducându-le numai la două.

O inspecțiune atentivă a ambelor texturi, celui slavice și celui român, probază însă imposibilitatea identificării autorului cu traducătorul.

Vom da un singur exemplu.

Textul slavice țice: *начет его з б и т и*—romănesce: *ученс а-л б а т е* (122). Slavonesce *оучити* însemneză numai ‘a omori’, nici o dată ‘a bate’. Unirea sensurilor ‘omori’, și ‘bate’, se găsește însă în vechiul român *ucide*—lat. *occidere*. Chiar în texturile cele publicate de către noi am vețut: *трѣмѣсе воиничѣи тоци ши боярѣи сз се з ч и г ж кс Търчѣи* (t. 1, p. 379), saș: *кс трестѣе мж оучидѣ пре капс* (t. 2, p. 46). Autorul dară dă cuvântului slavice *оучити* un sens ne-slavice, ci curat romănesc. Dar atunci este învederat că și ‘n traducerea romănescă, dacă ar fi făcut’o tot dînsul după propriul seŭ original slavice, n’ar fi pus: *bate*, ci ar fi lăsat: *учиде*.

Trebuî să admitem, prin urmare, că autorul și traducătorul aŭ fost două individualități distinsc, remănend astfel intacte cele trei momente cronologice de mai sus:

1. Pe la 1580 *minimum*, s’a făcut copia cea ajunsă, înainte de 1600, în mânilor lui popă Grigorie din Măhaciŭ;

2. Pe la 1550, *plus-minus*, s’a făcut traducerea romănescă din slavonesce;

3. Redacțiunea, scrisă slavonesce de către un Român și pe care de aceia noi o numim romănescă, ar pute să fie chiar de pe la 1500.

§ 8. În prototipul lui Bogomil sântul Sisinie este un pusnic, ba încă ‘stylites’, petrecend viața pe un stilp de pētră, ca sântul Simeon, cu care—pôte—l’a și confundat eresiarcul bulgar din cauza nascerii lui Simeon într’o localitate numită *Sisan*. Sântul Sisinie din redacțiunea romănescă, din contra, este

un voinic, un armaş ca sântii Georgiū sau Demetriū, ceia-ce se potriveşte mai bine cu datele hagiografice, căci sântul Sisinie cel adevărat, născut în Armenia, fusese ostaş în armata împăratului Liciniū la 320. 9) Numele lui se serbeză la 10 martiū. Să observăm însă, că mai există în calendarul creştin alţi vr'o cincī sau şese sfinţi cu acelaşi nume, afară de cei doi sfinţi Sisoe, despre cari vom vorbi mai jos.

În redacţiunea românească stîlpul de pétră capătă o altă destinaţiune. El servă de locuinţă nu sântului Sisinie, ci surorii sale Melantia, despre care prototipul lui Bogomil nu scie nimic. Sântul Sisinie, cavaler în tótă puterea cuvîntului: *КАСА АСИ ВЪПЪИ АНХНІА ШИ АВЕ Л МЪНЖ У СЪАНЦЪ ДЕ ФОКС*, — merge a alunga pe dracul din casa surorii sale.

Nu este mai puţin caracteristic în redacţiunea românească epizodul celor trei arbori: salce, rug şi maslin, cei de'ntăiu doi afurisiţi, cel al treilea bine-cuvîntat de cătră sântul Sisinie.

Blăstemuri şi bine-cuvîntări analóge se găsesc la tot pasul în legendarul pagan şi eretic al tuturor popórelor. Ne vom mărgini aci de a cita, avându-l mai la îndămână în momentul de faţă, următorul pasagiū din legenda medievală a sântei Barbare:

‘ . . . duo pastores erant pascentes oves suas, et illi consideraverunt, quod beata Barbara a facie patris extra petram fugeret. Pater autem ejus quaeritando discurrens venit ad praedictos pastores inquirendo, utrum vidissent Barbaram filiam suam; unus autem eorum considerans iram patris juravit, se nescire, alter vero digito eam prodidit. Beata autem Barbara proditori suo maledixit, et subito ipse versus est in statuam marmoream etc.,¹⁰⁾

9) Pétin, *Dictionnaire hagiographique*, Paris, 1850, t. 2, p. 1033, in Migne, *Encyclopédie théologique*, t. 41.

10) Köhler în Wolf, *Zeitschrift für deutsche Mythologie*, t. 3, Göttingen, 1855, p. 299.

Intr'un cântec poporan bulgar, Maica Domnului afurisesco plopul 'ca să n'aibă umbră,, bradul 'ca să nu înflorască,, iedera 'ca să facă roduri negre,,¹¹⁾; ér amicul meü Angelo de Gubernatis ne spune, că într'o legendă poporană italiană, Fecióra Maria, din contra, bine-cuvînteză mai multe plante: 'Pour soustraire son fils aux sicaires d'Hérode, la Vierge le 'cache sous des plantes et des arbrisseaux que, naturellement, 'elle bénit...,,¹²⁾

§ 9. Mai pe scurt, redacțiunea romănescă se află într'o legătură necontestabilă cu prototipul lui Bogomil—veđi mai sus §-ful 3—, dar în același timp este forte independente.

Dela acea veche redacțiune din secolul XVI trebuï să facem acum o săritură, peste trei vécuri, pînă la o redacțiune de tot nouă, care —cam între anii 1860–70— s'a tipărit pentru prima óră în Iași, și apoi —dela 1870 încóce— s'a produs în Bucuresci mai de multe ori de cătră tipograful Teodor Mihăescu.

Noi posedăm numai ultima edițiune bucurescănă, 1878, in-16, pagine 16, sub titlul: *Minunile sfîntului Sisoe*.

Afară de text, ea cuprinde la capăt o grosolană gravură, represintând pe 'Sft. Sisoe,, îmbrăcat călugăresce,, răzimat de o stâncă și arătând cu mâna dréptă la 'Satana,, sub forma tradițională de țap, pe care 'Arh. Mihail, îl ține cu o mână de chică, ér cu cea-l'altă îi implântă în gît vírful sabiei, curgënd din gura dracului voluminóse picătore de sânge.

Intre cele-l'alte particularități ale acestei noue redacțiunii, să constatăm mai întâiü de tóte schimbarea întámplată chïar în numele sântului: din *Sisinie* s'a făcut *Sisoe*.

Calendarul creștin cunósce doi sfinți *Sisoos*, ambiü Egipteni de nascere și ambiü serbați în luna lui iuliü.

Despre cel dela 6 iuliü, Sisoe supranumit cel mare, Me-

11) Miladinovtzi, Български народни пѣсни, Zagreb, 1861, p. 36, No. XXXVI.

12) Gubernatis, *La mythologie des plantes*, Paris, 1868, t. 1, p. 216.

neele ne spun anume că: ‘putérmică era rugăciunea lui spre goniré dracilor, .¹³⁾

Iată de ce, prin asemenare de numi și prin asociațiune de idei tot-o-dată, sântului Sisoe ‘gonitorul de draci, i-a fost lesne de a înlocui în noua redacțiune romănescă pe sântul Sisinie ‘gonitorul de draci, din redacțiunea cea veche.

Intre cele două redacțiuni mai există și alte diferențe secundare, precum disparițiunea ‘stîlpului de marmure, și adausul ‘paltenului, pe lângă ‘salce, ‘rug, și ‘măslin; ; în totalitate însă, identitatea ambelor este atât de învederată, încât noi ne-am cređut datorii a reproduce pe cea nouă în josul celei vechi, întocmai după cum am făcut în ‘Texturii măhăcene, la No. I în privința celor două redacțiuni române ale Legendei Duminicei.

§ 10. Dar cărticica, intitulată ‘Minunile sfintului Sisoc, cuprinde nu numai textul cel modernizat al vechii redacțiuni romănesce. După acest text urmăze în ea: ‘Visul Maicei Domnului, asupra căruia vom reveni mai jos la No. II; de aci o sentință a lui Ponțiu Pilat contra Măntuitorului; și ‘n fine, o fantastică enumerațiune a suspinelor, lacrimelor etc. etc. ale lui Crist; cari tóte ar merita de a fi studiate mai de aproape, ca nesce apocrifuri fórté populare în tótă Europa, dacă ar fi în vre-o legătură cu texturile ce ne preocupă.

În cazul de față, fără comparațiune mai importantă este bucata cea pusă în cărticică chîar la început, înainte de ce-ia-ce noi am numit redacțiunea romănescă cea nouă.

Iat’o întregă:

‘Eú, robul lui Dumneđu sfintul Sisoe, pogorîndu-mé din muntele ‘Sionului, adecă din măgura Eleonului, veđu pe Arhanghelul Mihail, voevod íngeresc, íntîmpinând pe Avestița, aripa Satanei, și e-‘ra pèrul capului ei lung pînă la călcăe, și ochii erau ca focul, și ‘din gură-i eșia foc și din tot trupul ei, și mergea fórté strălucită ‘și cu trupul schimonosit. Și o întălni Arhanghelul Mihail și o în-

13) *Viețile sfinților din luna lui Iulie*, București, 1836, in-f., f. 69.

“trebă: de unde vii tu, Satano, duh necurat, și unde te duci, și cum îți este numele? Iar ea țise: eă sînt duh necurat, aripa Sataneî. Atuncî Arhanghelul o luă de pîr și o bătă cumplit;  r ea striga cu glas mare, și țicea ca să maî înceteze ingerul de bătae, că i le va spune t te pe rând; și incet nd ingerul de bătae, ea începu a i le spune: — Auđit’am de o feci r  Maria, fata lui Ioachim și a Anei, pe care a vestit’o Arhanghelul Mihail prin t te cetățile, vr nd Maria să nască pe Isus Nazarin nul; și e  merg cu ale mele diavolesc  meșteșugur  ca s’o smintesc pe d nsa. Iar Arhanghelul a țis: p n  ’n țiuva de ast đ , aceste meșteșugur  ale tale să mi le spu . Și o luă de părul capului, începu a o bate re , și o junghia;  r ea țise ingerului: lasă-mă că ți le vo u spune t te pe r nd: — E  mă fac muscă, e  mă fac paianjene, e  mă fac ogar, și t te nălucirile v đute și nev đute, și merg de smintesc femeile, și  e  cop , și smintesc fețile (fetele?) lor prin somn gre  dormind; și e  am 19 num  ale mele: Avestița, Navodar, Salomnia, Zurina, Nicara, Aveziha, Scarbola, Miha, Puha, Cripa, Zlia, Nevața, Pesia, Cilipina, Igra, Fosfor, Luțifer, Avie, Berzebuti; dar unde se vor găsi numile mele scrise, e  acolo nu mă vo u apropia de 7 mile de loc de acea casă, nic  de nimen  c ț vor fi întru acea casă, până va fi cerul și p m ntul, în vec  amin.,

No  scim — veđi pag. 254   6 — că bogomili  avea  o deosebită venerațieune pentru arcangelul Mihail, și avem tot-odată o m rturie  pozitivă — ma  sus   2 — cumc  acest “voevod al ingerilor, figura anume   rug c iunea lui Bogomil cea cu sântul Sisinie. Cu t te astea, nic  în redacțieunile rusesc , pe c te le cunóscem, nic  în cele do  rom nesc , despre cari am vorbit până aci, arcangelul Mihail nu se află; și  at  că pe neașteptate no  il găsim acum al tur  cu sântul Sisinie, devenit Sisoe, și al tur  cu nomenclatura cea lungă diu prototipul lui Bogomil și din redacțieunile rusesc .

Din ac sta ar trebui să conchidem una din do  :

Sa  că Bogomil va fi scris diferite rug c uni contra frigurilor, t te cu sântul Sisinie, dar numai una cu arcangelul Mihail;

Or  că din prototipul lui Bogomil se vor fi desfășurat ma 

târziu doă saū mai multe varianturi, din cari numai într'unul s'a conservat arangelul Mihail.

Prima ipotesă pare a fi întărită prin acea împregiurare, că în lista scrierilor bogomilice—mai sus pag. 255—figurază a-lături: ‘rugăciunii de friguri’, și ‘despre cele 7 friguri’, ca doă saū mai multe bucăți deosebite; cea-l'altă ipotesă este totuși nu mai puțin probabilă, de óră-ce în redacțiunea romănescă cea veche noi nu vedem nomenclatura cea diabolică, care ar fi trebuit să figureze și acolo, după cum figurază în redacțiunea cea veche rusescă, ambele redacțiuni fiind legate prin punctul comun al ‘stîlpului de pétră’,.

Orî-cum ar fi, mărginindu-ne în sfera variantelor romănesci, ‘Sisinie cu Mihail’, adecă redacțiunea cea scurtă, este tot atât de bogomilic ca și ‘Sisinie cu stîlpul’, adecă redacțiunea cea lungă.

§ 11. După cum în Rusia opera lui Bogomil a ajuns la trépta unui simplu descântec poporan, tot așa și 'n Romănia, cel puțin unul din cele doă varianturi.

D. S. F. Marian a publicat de-mult următorul descântec din Bucovina:

«Pogorîndu-se arhanghelul Mihail din muntele Eleonului, a întim-pinat pe Avezuha, aripa Satanei, și era foarte grozavă. Pêrul capului ‘ei era pînă 'n călcăe, și ochii ei erau ca stelele, și mânil de fer, și unghile la mîni și la picîóre erau ca secerea, și din gura ei eșia ‘pară de foc. Și i-a đis arhanghelul Mihail, mai marele voevod pu-terilor ceresci :

«—De unde vii tu, duh necurat, și unde te duci ?

«—Eū merg în Vifleemul Iudeei, că am auđit că are să se nască ‘Isus Hristos din Maria fecîoră, și merg ca s'o smintesc pe ea.

‘Atunci o luă arhanghelul Mihail de pêrul capului, și o legă cu ‘lanțuri de fer, și 'i puse paloșul în cîte, și începu a o bate foarte ‘tare, ca să spună tôte meșteșugurile sale.

‘Iară ea începu a spune:

«—Eū mă fac ogar, mîță, muscă, păingăn, cîoră, fată gróznică, ‘și așa întru în casele ómenilor de le smintesc femeile, și le smintesc ‘pruncii, și le aduc pripașii, și eū am 19 numi: I. Vestița; II. No-‘vadaria; III. Valnomia; IV. Sina; V. Nicozda; VI. Avezuha; VII.

«Scorcoila; VIII. Tiha; IX. Miha; X. Grompa; XI. Slaló; XII. Ne-
 «causa; XIII. Hatav; XIV. Hulila; XV. Huva; XVI. Ghiana; XVII.
 «Gluviana; XVIII. Prava; XIX. Samca. Și unde sînt aceste numi scrise,
 «eú acolo de casa aceia nu mă pot apropia de 3000 de pași.

«Atunci îi dîse arhanghelul Mihail, mai marele voevod puterilor
 «ceresci:

«—Iată 'ți dîc ție și te jur, să n'ăi putere a te apropia de casa
 «robului lui Dumneđeu N. N., nici de averea lui, nici de dobitócele
 «lui, nici de tóte cîte sînt ale lui, ci să te duci în munții cei pustii,
 «unde nime nu locuesce, acolo să 'ți fie locuința ta. Amin.»¹²⁾

Nu avem nevoie de a insista asupra perfecteí identității a
 acestui descântec cu bucata cea introductivă la «Minunile sfin-
 tului Sisoe», cu acea deosebire fundamentală însă, că aci s'a
 pierdut deja orî-ce urmă, directă sau indirectă, de sântul
 Sisinie din prototipul lui Bogomil.

§ 12. Același variant, éráși fórté modificat și éráși fără
 sântul Sisinie, se află slavonesce între exorcismele lui popa
 Simeon, pe cele doă foi adause la finea volumului lui popa
 Grigorie din Măhaciu, despre cari noi am vorbit în trecăt între
 «Texturi măhăcene, la pag. 175.

Iată'l literalmente, cu lipsuri din cauză că hărtia e rósă pe
 la margine:

ИЗЪ АРХАНГЛА МИХАИЛА ХОДИХ
 ПО ГОРѢ ЕЛЕВНСТЪКИ И ВЕРѢТОХ
 ВѢЩИЦЪ ИМЕНЕМЪ АВЪЗЮ И РЕКОХ
 ЕИ ЧТИ ЕСИ ЗЛОПЛЕМЕН И ПРОКЛЕТНОЕ
 ВѢ... ИНА БО ВѢШЕ ПРОСТРѢЛА
 ВЛАСИ СВОИ ДО ПЕТЪ. И РЕЧЕ ЕИ
 АРХАНГЛА МИХАИЛА НЕ ИМАМ ПОУ-
 СТИТИ. АЩЕ МИ СА НЕ КЛЪНЕШИ
 И ПОВѢЖДИ МИ РОДЪ СВОЕМЪ. И

Eú, arcangelul Mihail, îm-
 blat'am pe muntele Eleonului
 și am aflat pe Veștița nu-
 mită Avizoe, și i-am dîs: tu
 ești ném reú și blăstemat...
 căci ea își întinsese pletele
 pînă la călcăe. Și-i dîse ar-
 cangelul Mihail: nu te voú
 lăsa, dacă nu te vei jura și

12) Marian, *Descântece din Bucovina*, în *Tratın*, 1869, No. 87, p. 252.

ИМЕ... ЖЕ РЕЧЕ ЕМЪ НАШ РОДМО
(sic) ИМЕ (?). А МОРА. В ВЪ-
ЩИЦА. Г АХОХА. А ПЛАДНИЦА.
Е ЛЕКТА. ѿ ЧАКОУ... ДИЦА. З
ПОЛОНОЩНИЦА. И СВЕВЕЛА. ѿ ДЪ...
ИИДАВАЯЩА. І НЕРАДОСТНА. АІ
ЧРЗНИ... НИГДЕ ДА НЕ САМ БИЛ
КАЗНОУТИСА. АРХАГГЛЕ МИХАНЛЕ.
ИДЕЖЕ СТОИТ МАГВИ СІЕ ВЪ
ДОМЪ...

nu-mî veî spune n mul te 
 i numile;  r  d nsa a  is :
numile n mului me  s nt : 1.
Mora ; 2. V sti a ; 3. Ahoia ;
4. De-m a i- i ; 5. Lecta ; 6.
A-omului... 7. De-m a i-n p te ;
8. Svevela ; 9. 10. Ne-
bucurosa ; 11. Négra...
arcangele Mihaile, unde in
ca a va fi ac st  rug ciune...

E peste putin a de a nu ved . dela cea de'nt ii aruncătură
de ochi, intima legătură a acestei pretinse rugăciunii cu redac-
 iunea cea din 'Minunile sântului Sisoe,  i cu descântecul ro-
m nesc din Bucovina pe de o parte,  r pe de alta cu cele
do  desc ntece rusesci, t te acestea izvor te, pe diverse pogo-
ri uri, din unul  i acela i prototip al lui Bogomil.

  13. Redac iunea cea scurtă  i cele do  rusesci conserva
cu persistin a nomenclatura dracilor, pe care a perdut'o redac-
 iunea cea lungă, veche  i nouă.

C t  desbinare insă in numi  i chiar in numere !

In Bogomil s nt numai 7 draci, in redac iunile rusesci—12 ;
tot 12 in exemplarul slavice al lui popa Simeon ; apoi 19 in
redac iunea rom nesc  cea scurtă  i 'n descântecul din Bucov-
vina.

Divergin a numilor se p te constata mai bine prin următorul
tabel :

Redac�iunea rom�n� :	Descântec :	Popa Simeon :	Redac�iunile ruse :
Avestița	Vestița	Вѣстицѣ	Трясея
Avezihia	Avezuha	Авезома	Огнея
Salomnia	Valnomia	Мора	Ледя
Năvodar	Navadar�a	Плѣдница	Гистея
Scarbola	Scorcoila	Полонощница	Хрипуша

Miha	Miha	Лекта	Глухая
Puha	Tiha	АХОХА	Ломел
Cripa	Grompa	ЧРЗНА	Унея
Zlia	Slaló	Желтея
Nicara	Nicozda	ГВЕВЕЛА	Коркуша
Zurina	Sina	Гледей
Nevața	Necauza	НЕРАДОСТНА	Невея.
Fosfor	HataV		
Luțifer	Hulila		
Berzebuti	Ghiana		
Avie	Huva		
Cilipina	Gluviana		
Igra	Prava		
Pesia	Samca		

Afară de *Avestiță* (= *Vestiță* = ВѢСТИЦА) și *Avezuhă* (= *Avezihă* = АВЕЗИГА), cari figurază în trei liste; afară de *Salomnia* (= *Vulnomia*?), *Miha*, *Tiha* (= *Puha*?), *Scarbolu* (= *Scorcoila*), *Năvodar* (= *Navadaria*), *Grompa* (= *Cripa*) și *Zlia* (= *Slalo*?) din cele două liste romănesci; afară de o apropiare posibilă între românul *Nevața* și rusul Невея; toate cele-l'alte numi sînt în disarmonia cea mai infernală, astfel că nomenclatura drăcescă se urcă nu la 7, nu la 12, nu la 19, ci la un minimum de 50!

Să nu ne închipuim însă, că numai Români și Slavi ar fi nescie nași atât de darnici în privința Satanei.

În dosarele faimoselor procese de fermecătorie din Germania, dracul pòrtă mai multe decimi de numi: *Bickelhut*, *Breittkopf*, *Bolomolo*, *Federbusch*, *Fröhlich*, *Gerlach*, *Grünwald*, *Hundskopf*, *Kehrauss*, *Limper*, *Lucifer*, *Moritz*, *Pompernickel*, *Seltenfroh*, *Strule* etc. etc. Apròpe fie-care fermecătorésă cunoșcea pe acest gentleman sub un altfel de nume, când semnificativ, când cabalistic, când fără nici un căpătăiu ¹³⁾.

În Franția, o demonologieă din secolul XVI ne spune de asemenea, că statul major al infernului se compune din: *Lucifer*, *Belzebut*, *Astarot*, *Lucifugé*, *Satanuchia*, *Fleuretty*, *Ne-*

13) Wolf, *Zeitschr. f. deutsche Mythol.*, t. 2, p. 64.

*viros, Baël, Agares, Marbas, Pruslas, Aamon, Barbatos, Buer, Gusoyrn, Botis, Bathim, Pursan, Abigar etc. etc.*¹⁴⁾

Încă o probă, că bogomilismul căuta să se identifice în toate cu pornirile cele instinctive, așa zicând antropologice, fie bune sau rele, ale poporului.

§ 14. Desvoltările de mai sus ne permit a stabili un paralelism foarte instructiv între apocriful eretic, cu care începusem "Texturile măhăcene", și apocriful cesta-l'alt, tot așa de eretic, cu care începem acuma "Texturile bogomilice", adecă între "Legenda Duminicei", și între cea-ce am pute numi: "Legenda Frigurilor".

Aci, ca și acolo, un singur prototip se bifurcă din capul locului în două redacțiuni, diferite nu numai prin scurtimea sau lungimea lor relativă, dar încă prin punctul de plecare, prin ore-carî amărunte și —pînă la un punct-- chiar prin intențiune.

Aci, ca și acolo, ambele redacțiuni, născute printr'o timpuriă bifurcare dintr'una și aceiași sorginte, încep apoi a se încrucișa la o-l'altă, a se amesteca, a se împleteci, dar fără a se identifica, fără a perde fie-care propria sa existență separată, astfel că une-orî ele figuréză împreună în aceeași broșura, ca și când ar fi două legende deosebite.

În fine, aci ca și acolo, după secolî de adîncă uitare, apocriful recăștigă d'o dată vechiă'i popularitate, re'noindu-se în limbă sub raportul formei, și adaptându-se — în privința fondului— la situațiunea momentului. . . .

14) *Le grand grimoire ou l'art de commander aux esprits, sur un manuscrit de 1522*, Paris, 1845, in-12, passim.

<p>МАЛВА СТО СІСИННА УТ ДНА— ВОЛА ПРОКЛЕГА:</p> <p>КТО ВОИННЬ КИСТ ІАКОЖ СТИ СИСИННЬ.</p> <p>ИЖЕ МНОГИМЪ ВОЕМЪ УДО— ЛЕАТЪ.</p> <p>ПРЪВО Сиріаномъ, и втора Исманлѣномъ, и три Тарта— ромъ.</p> <p>114. ЕГДА МАЛТВЪ ТВОРАШЕ ВЪЗВРА— ТИСЬ СТИ СІСИННЬ УТ ВЪСТОКА ВЪ РАВІЮ.</p> <p>И ПРІИДЕ КЪ НЕМС АГГЛЪ, ГСПДНЪ ВЪ СКНЕ И РЕЧЕ ЕМС.</p> <p>ИДИ СИСИННЕ КЪ СЕСТРИ СВОЕ МЕЛИНТИЮ.</p>	<p>(Rugăciunea sântului Sisin con— tra afurisitului drac).</p> <p>КАРЕЛЕ ВОИНИКЪ ФЪ КА СТИ СІСИНЪ.</p> <p>ЧЕ МБАТЕ ОЦИ КИРЪИ.</p> <p>ЛЪЗИЮ Сірианіи. АИ ДОИИ ТЪРЧІИ, АИ ТРЕИИ ТЪТЪРЪИ.</p> <p>Е ДЕКА—Ш ФЪПСЕ РЪГЪ, ЛЪГОАРСЕСЪ СТИ СІСИНЪ ДЕ РЪ— СКРИТ АА РАВІА.</p> <p>ШИ ВИНЕ КЪТЪРЪ ЕАЪ ЛЪЦЕ— РЪА ДОМНЪЛЪИ ЛЪ ВИС ШИ ВІСЕ ЛЪИ.</p> <p>АЪ—ТЕ СИСИННЕ КЪТЪРЪ СОРЪ— ТА МЕЛИНТИЕ.</p>
--	---

Carele voinică fu ca *sveti Sisină*, ce multe oști birui? întău Si—
riianii, ai doii Turcii, ai treii Tătarăi. E deca-ș fêpse rugă, întoar—
sesé *sveti Sisină* de răsărit la Raviia; și vine cătră elu îngerul Dom—
nului în vis și țise lui: Du-te, Sisine, cătră soru-ta Melintie, că ș'au

MINUNILE SFÎNTULUI SISOE.

Atuncea în vremea Sfîntului Sisoce, plecară cu un împărat la vînătoare și dim—
preună cu frații mulți; iar când fu într'o pădure mare, cu voia lui Dumuceu
dete o furtună mare, și se risipiră toți pe fața pământului. ne-sciind nimeni care
în cotro a apucat. Iar Sfîntul Sisoce, cu voia lui Dumuceu, nemeri drept la chilia
sori-sef Meletia, în marginea Mării. Și stînd la ușa, striga cu glas mare ca să-î de—
schiță ușa. Iară Meletia îl întrebă: cine ești tu, că eu nu te cunosc pe tine? El cășî
țise: deschide-mi ușa, soru-mea Meletia, că n'am unde să scap de furtuna Mării; iar

<p>ПОНЕЖ ЕСТ РОДНЛА, Е ДЕТИ, И КЪЗЕЛ НХ ЕСТ ДІАВОЛХ. И С ХО- ЦІЕТЬ ВЪЗЪЕТИ. НЕ СЪТВОРИТИ ЛОВЦЪ ДІАВОЛЪ ТОМЪ. 115. ІАКО ТЕБѢ РАДІ УТЖЕНЕТ ГЪ ДІАВОЛЪ ТОГО. МЕЛИНТИНА ЖЕ СЕСТРА СВОА РОДИ СЪТВОРИ СТАПЪ, МРАМО- РЕНЪ. И ЗАКОВАЛА ГВОЗДІЕМЪ, И У- ЛОВОМЪ ЗНАИМАНА (<i>sic</i>). И ПОЕТ, В, УТРОКОВИЦЕ НА СЛЪЖЕЪ СЕБЕ ВРАШНО ЗА ЛЕТЪ. 116. И ПРІНДЕ СТИ СІСИН[НЪ], КЪ СТАПЪ И РЕЧЕ. СЕСТРО МЕЛИНТИЕ УТВРЪЗИ МИ СТАПЪ ДА ВЪННДЪ. УНА ЖЕ РЕЧЕ, НЕ СМЕАЮ ТИ УТВРЪСТИ, ІАКОЖ БОАСЕ ВРАГА ВРАХА.</p>	<p>КЪ Ш'АЪ НЪСКЪТ ЧИНИИ КО- КОНИ. ШИ ІАЪ АЪАТЪ ДРАКЪАХ ШИ АЛЪ ШАСЕЛЕ ВА СЕ И-АЪ ІА. СЪ НЪ ФАЧИ ВЪНАТ АЧЕАЪ[ІА] ДРАКЪ. КЪ ПЕНТРЪ ТИНЕ ГОНЕЦІЕ ДЪМ- НЪА ПРѢ АЧЕАА ДРАКЪ. МЕЛИНТИА СОРА АЪИ, НЪСКЪ ДЕ ФЪКЪ СТАПЪ ДЕ МАРМЪРЕ. ШИ-А ФЕРЕКЪ КЪ ПИРОАНЕ ДЕ ФІЕРЪ, ШИ КОПЕРИТ КЪ ПАЪМЪЪ. ШИ АЪУ ДОО ФЕТЕ СЪ-И СЛЪ- ЖАКЪ КЪ ХРАНЪ ЛТРЪ АНЪ. ШИ МЕРСА СТИ СИСИН КЪ- ТРЪ СТАПЪ ШИ ЗИСЕ. СОРО МЕЛИНТИЕ ДЕШЪКИДЕ-МИ СТАПЪА СЪ ЛТРЪ. А ЗИСЕ НЪ КЪТЕЪ СЪ-ЦИ ДЕШ- КИЪ, КЪ МЪ ТЕМЪ ДЕ ДРАКЪА ЛШЕЛЬТОРИА.</p>
---	---

născut cinci coconi, și ȳ-au luatŭ draculŭ, și alŭ șasele va se i-lŭ ȳa, să nu faci vanaŭ aceluia drac; că pentru tine gonește Dumnuŭ prѐ acela dracŭ. Melintia, sora lui, născu de făcu stlăpu de marmure, și-l ferecâ cu piroane de fieru, și coperit cu plumbu, și luo doo fete să-i slujașă cu hrană întru anŭ. Și mersia sveti Sisin cătră stlăpu, și zise: soro Melintie, deșăchide-mi stlăpul să întru. ȳa zise: nu cutez să-ți deșchiz, că mă temu de drcaul înșelătoriuŭ. El zise: soro Me-

soru-sa Meletia response dicend: nu-ȳi voŭ deschide ușa, că mă tem de Diavolul ca să nu'mȳ ȳea și pe copilul acesta, ca încă n'au ȳmplinit 40 de zile. ȳar Sfantul dișe: deschide ușa, că pe mine m'a orinduit Dumneđeŭ după vinătorii de diavolŭ. Auđind sŕoru-sa, indată ȳ-a deschis ușa, și intrând Sfantul cu calul în casă, iar Diavolul se făcu grăunte de meiu și se lipi supt copita calului, și intră și el cu Sfantul în casă. ȳar Meletia soru-sa, singură fiind fără de ajutor, cu o mână bucate făcea și cu altă mână copilul ținea; apoȳ cinară și se culcară; iar când fu pe la mieđul nopȳii, se sculă Diavolul și fură copilul din lęgan și fugi cu el. ȳar

<p>ВНЬ ЖЕ РЕЧЕ ШТВРЬЗИ МИ СТАХПЬ ДА ВЪИИДЪ ТАК ВЕЛІА ЕСТ ВЪНЪ ЗИМА.</p> <p>И ВЕЛІА ВЪАЛНЦА (<i>sic</i>), НЕШ ГЛАВЪ ПОДКЛОНИТИ.</p> <p>117. АЗЪ ЕСМЪ ЛОВЦЪ ДІАВОЛА ТОМЪ, МЕНЕ РАДІ ШТЖЕНЕТ ГЪ ДІАВОЛЪ ТОГО.</p> <p>ТОГДА <u>ВАНА</u> (<i>sic</i>) ШВРЬЗИ (<i>sic</i>) ЕГО СТАПЬ.</p> <p>И ВЪИИДЕ ДІАВОЛЪ ЖЕ ПОДМИ- ЧЕСА ПРОСЕНЦЮ ЛОСПЮ ПОД КО- ПИТОМЪ КОНЮ СИСИНА.</p> <p>И ВЪСХИТИ ШТРОКЪ И ПОВЕЖЕ КЪ МОРЮ.</p> <p>ВНА ЖЕ РЕЧЕ, Ш БРАТЕ МОЮ ЕЖ ТИ РЕХЪ СЕ МИ БЫСТ.</p> <p>ТОГДА СТИ СИСИНЪ ВЪСЕДИ НА КОН СВОЮ, И ПОТЧЕ ВЪ СЛЕДЪ ДІАВОЛЪ ТОГО.</p>	<p>ЕА ЗИСЕ, СОРО МЕЛИНТИЕ ДЕШ- КИДЕ—МИ СТАХПЪА СЪ ЛТРС, КЪ АФАРЪ МАРЕ ФРИГСЪ АСТЕ.</p> <p>ШН МАРЕ ВЪИХОР, Н'АМ КАПЪА ОУНДЕ—МИ ЛКИНА.</p> <p>ЕШ СИНТЪ ВЪИЖТОРЪА АЧЕЛЪА ДРАКЪ, ПЕНТРЪ МЕНЕ ГОНЕЦЕ ДОМ- НЪАЛЪ ПРЪ АЧЕЛА ДРАКЪ.</p> <p>АТЪИЧЕ А ДЕШКИСЕ АШН СТАХ- ПЪА.</p> <p>ШН ЛТРЪ ДРАКЪА ПИТЪАИШ КА Ш ГРЪИИЦЕ ДЕ МЕЮ СЪПТЪ КОПИТА КАЛЪАШН АШ СИСИНЪ.</p> <p>ШН РЪПИ КОКОНЪА ШН ФЪЦИ КЪТРЪ МАРЕ.</p> <p>А ЗИСЕ Ш ФРАТЕЛЕ МЕЪ, КЪМ ЦИ ЗИШ АША ФЪ.</p> <p>АТЪИЧЕ СТИ СИСИНЪ ЛКЪАЕКЪ ПРЪ КАЛЪА АШН ШН АЛЕРГЪ ПРЪ ЪРМА АЧЕЛЪА ДРАКЪ.</p>
---	---

lincie, deschide-mi stăpul să intru, că afară mare frigu iaste și mare vihor: n'am capul unde-mi închina; eu sintu vânătorul aceluia drac: pentru mene gonește Domnulă pr' acela drac. Atunce ia deschise lui stăpul. Și întră dracul pituliș ca o grăunte de meu suptu copita calului lu Sisin, și răpi coconul, și fugi cătră mare. Ia dișe: o, fratele meu! cum ți diș, așa fu. Atunce sveti Sisin încălecă pr' calul lui și alergă pr' urma aceluia drac. Calul lui vărăi dihniia;

copilul țipând tare, Meletia îl auzi prin somn și se deșteptă, și puse mâna în lăgăn, și găsi lăgănul gol și începu a plânge cu glas mare, și cu multă jale strigă: scólă, fratele meu Sfinte Sisoe, că și pre acest copil mi l'a furat Diavolul! Iar Sfintul se deșteptă și dișe: ce este acésta? iar soru-sa l'a spus lui pricina. Decî el îndată se sculă și încălecă pe cal și'și luă paloșul în mână, și plecă după Diavolul ca să'l găsească. Și mergînd pe drum, află pe marginea Mării o salce, și stătu în loc și descălecă de pe cal jos, și se rugă lui Dumnezeu cu lacrimi ca să'l grăescă salcea, și începu a o întreba: sfintă salce a lui Dumnezeu, n'ai

118. КОН ЖЕ ЕГО | ПЛАМЕНОМ ДИ- | КАЛѢА ЛБИ ВЪПЪИ ДИХНІА, ШИ
 ХАША ИМЕЕН ВЪ РЪКАХЪ ПЛА- | АВЕ Л МЪНЪ W СВЛИЦЪ ДЕ
 МЕНО КОПІЕ. | ФОКЪ.
 И ПОГНА КЪ ВРЪБЕ. | ШИ-А ГОНИ ПРѢ АА W САЛЧЕ.
 И РЕЧЕ ДРЕВО БЖІИ ВРЪКО. | ШИ ЗИСЕ ЛЕМНЪА ЛЪ ДЪМНЕЗЕЪ
 ВИДѢЛИ ВРАГА БЕЖАЦА И WТРОКЪ | САЛЧЕ, ВЪЪШ ДРАКЪА ФЪЦИНДЪ
 НОСЕЦА. | ШИ ЛЪ КОКОНЪ ДЪКЪНДЪ.
 И БЕШЕ ВРЪБА ВИДЕЛА И РЕЧЕ | ШИ САЛЧЕ-А ФЪСЕСА ВЪЪШТ ШИ
 НЕ ВИДЕХ. | ЗИСЕ НЪ Л'АМ ВЪЪШТ.
 И РЕЧЕ СТИ СИСИИ, ДА ЦВЕ- | ШИ ЗИСЕ СТИ СИСИИ, СЪ Л-
 ТЕШ А ПЛОД ДА НЕ СЪТВОРИШ. | ФЛЪРЕЦИИ ІАРЪ ПОАМЕ СЪ НЪ ФЛЧИ.
 ПАКИ ПОТЧЕ И ВИДЕ ИНОЕ | ІАРЪШИ КЪРСЕ ШИ ВЪЪШ АЛТЪ
 ДРЕВО КЪПИНО. | ЛЕМНЪ РЪГЪ.
 119. И РЕЧЕ СТИ СИСИИЪ ДРЕВО | ШИ | ЗИСЕ СТИ СИСИИЪ, ЛЕМ-
 БЖІЕ КЪПИНО, ВИДЕЛИ ВРАГА БЕ- | НЪА ЛЪ ДЪМНЕЗЕЪ РЪГЪЛЕ. ВЪ-
 ЖЕЦА И WТРОЧЕ НОСЕЦА. | ЗЪШ ДРАКЪА ФЪЦИНДЪ, ШИ ЗЛ
 КОКОН ДЪКЪНДЪ.
 И КЪПИНО БЕШЕ ВИДЕЛ И РЕЧЕ | ШИ РЪГЪА ФЪСЕСА ВЪЪШТ ШИ
 НЕ ВИДЕХ. | ЗИСЕ НЪ Л'АМ ВЪЪШТ.
 И РЕЧЕ ИМЪ (*sic*) СИСИИ, ДА | ШИ ЗИСЕ ЛБИ СЪ ФІИ БЛЖ-

și ave în mână o sulică de focu. Și-l goni pré la o salce, și țise: lemnul lu Dumnețeu salce! văduș dracul fugindu și înu coconu ducându? Și salce-l fusesia văduț, și țise: nu l'am văduț. Și țise sveti Sisin: să înflurești, iară poame să nu faci. Iarăși curse, și vădu altă lemnu, rugă; și țise sveti Sisin: lemnul lu Dumnezeu rugule! văduș dracul fugindu și uîn cocon ducându? Și rugul fusesia văduț, și țise: nu l'am văduț. Și zise lui: să fi blâstemat! unde-ți e rădă-

văduț pe Diavolul fugind cu copil în brațe? iar salcea văduse, și țise că n'a văduț; decî Sfintul, cunoscând vicleșugul dintr'însa, l-a țis: să fi blâstemată de Dumnețeu, ce veî înflori să nu legi; și fu așa. Și Sfintul tot alergă după Diavolul, și vădend în cale un rug, îi țise: rugule al lui Dumnețeu, n'ai văduț pe Diavolul fugind cu un copil în brațe? Iară rugul văduse, și țise că n'a văduț; decî și pe acesta, ca și pe salce, l'a blâstemat țicend: unde 'ți este rădăcina, să'ți fie și virful, și să fi împedecarea ómenilor; și fu așa. Iar Sfintul tot alergă după Diavolul, și vădu în marginea Mării un paltin, și țise: sfinte paltine al lui Dum-

<p>СИ ПРОКЛЕТА. ГДЕЖ ЕСТ КОРЕНЪ ТРОИ. ТЪ БЖДЕТЬ И ВРЪХ ТРОИ.</p> <p>КТО ХОЦЕТ МИМО ИТИ К ТЕБѢ, А ТЫ ПОТЪКНЕТИ Е. А СЕБЕ НА ПРОКЛЕТІЕ.</p> <p>И ПОТЕЧЕ И ВИДЕ МАСЛИНЪ ПРІ МОРА СТОЕЦА.</p> <p>120. И РЕЧЕ СТИ СИСИНЪ ДРЕВО БЖІИ МАСЛИНО. ВИДЕЛИ ВРАГА БЕЖАЦА, И ВТРОЧЕ ПОСЕЦА.</p> <p>И РЕЧЕ МАСЛИНЪ, ВИДѢХ ВЪ МОРЮ ПОРНИШАСЕ.</p> <p>И РЕЧЕ СТИ СИСИИ. ДА ИСИ БЛСВЕННО И УСЦЕННО ДРЕВО БЖІИ МАСЛИНЪ.</p> <p>И ВЪДШЕ ВЪСЕМ ЦРКВАМ НА ПРОСИЕНІЕ, А ЧАКОМ НА СПАСЕНІЕ.</p> <p>ТАКО БЫСТ.</p>	<p>СТЕМАТ, СИДЕ ЦІ-Е РЪДЪЧІНА ТА АКОЛЕ СЪ-ЦИ ФІЕ ВРЪХСА ТЪЪ.</p> <p>ЧИНЕ ВА ТРЕЧЕ ПРѢ ЛЫГЪ ТИНЕ. ТЪ СЪ-И ЛПЕАДЕЧИ, ПАРЬ ЕИ СЪ ТЕ БЛАСТЕМѢ.</p> <p>ШИ МАН АЛЕРГЪ ШИ ВЪЪЪ ОУД МАСЛИНЪ СТЬНЪЪ ЛЫГЪ МАРЕ.</p> <p>ШИ ЗНСЕ СТИ СИСИИ, ЛЕМНИЪ АЪ ДЪМНЕЪЪЪ МАСЛИНЪ, ВЪЪЪШИ ДРАКЪА ФЪЦИНЪЪ, ШИ С КОКОИ ДЪКЪИЪЪ.</p> <p>ШИ ЗНСЕ МАСЛИНЪА, ВЪЪЪЪ-А ДЪ МАРЕ АФЪИЪЪДЪНЪЪ-СЕ.</p> <p>ШИ ЗНСЕ СТИ СИСИИ. СЪ ФІИ БЛСВИТЪ И УСВЕТИТ. ЛЕМНИЪ АЪ ДЪМНЕЪЪЪ МАСЛИНЪ.</p> <p>ШИ СЪ ФІИ ЛА ТОЛТЕ БЕСѢ-РЕЧИАЪ ДЕ АЪМИНЪ, ШИ ВАМЕ-НИАУР ДЕ СПСЕНІЕ.</p> <p>АША ФЪ.</p>
---	---

cina ta, acole să-ți fie vrățul tău! cine va trece pré lângă tine, tu să-i înpeadeți, iară ei să te blastemé. Și mai alergă, și vădu uin maslinū stându lângă Mare, și țise *sveti Sisiz*: lemnul lu Dumnețeu maslinu! văduși dracul fugindu și u cocou ducându? Și țise maslinul: văduin-l în Mare afunădându-se. Și țise *sveti Sisiz*: să fii *blagoslovitu* și *osvetit*, lemnul lu Dumnețeu maslinū! și să fii la toate besérecilé de lumină, și oamenilor de spásenie. Așa fu. Și vine la

nețeu, n'ăi vėđut pe Diavolul fugind cu un copil în brațe? iar el spuse drept, că l'a vėđut, dară a și auzit copilul țipând pe cale; deci Sfintul îi țise: să fii *blagoslovit* de Dumnețeu, și să stai înaintea bisericeii cu păcătoșii la pocăință și cu dreptii la spásenie; și fu așa. Iar Sfintul tot alergă după Diavolul, și vėđu în marginea Mării un maslin și țise: sante masline al lui Dumnețeu, n'ăi vėđut pe Diavolul fugind cu un copil în brațe? Iar maslinul spuse drept: l'am vėđut, s'a afundat în Mare, și se juca cu pescii Mării și cu copilul împreună; iar Sfintul țise: să fii *blagoslovit* de Dumnețeu, diu tine să fie mirul, și fără de tine să nu

<p>121. прїиде кз морю и врзже сн- днцс свою въ море, извлече мрежз врага на сѣхо.</p> <p>и начет его сѣнти, въ. па- лицю железноу.</p> <p>и гла емѣ даждь ми. ѿ. де- ти Мѣлннтїани сестре мон.</p> <p>и рече дїавол, не им чесо дати изель нх есмѣ.</p> <p>и рече Сисин. извѣс (sic) нх проклете дїаволе.</p> <p>дїавол же рече, изблю и ти млеко матерно на дланѣ, еж еси сзсѣл млад.</p> <p>тогда сти Сисин сзтвори</p>	<p>ши винне ла маре ши-шѣ а- рѣнкѣ снднца лѣн ꙗ марѣ, ши скосе дракѣла ла сѣкат.</p> <p>ши ꙗчепѣ а-л бате кѣ. въ де кѣздѣгане де фїерѣ.</p> <p>ши грѣн лѣн, дѣ-ми ѿ фе- чори ан сѣрори-ме Мѣлннтїен.</p> <p>ши снсе дракѣла, н'ам че-ци да кѣ л'ам мѣнкат.</p> <p>шї-и снсе лѣн Сисинѣ, бо- реще-и проклете драче.</p> <p>дракѣла снсе. бораще-ци ши тѣ лаптеле мѣни-та ꙗ палмѣ</p> <p>чела че-и сѣптѣ ꙗ тинерецеле.</p> <p>атѣнче сти Сисин, елѣ-ши фече рѣгѣ кѣтрѣ дѣмнѣсѣс.</p> <p>ши бори лаптеле мѣни-са ꙗ палмѣ.</p> <p>атѣнче ши дракѣла бори, ѿ фе- чори ан Мѣлннтїен.</p>
<p>122. матѣс кз ѣс.</p> <p>и зѣлѣва млеко матерно на дланы.</p> <p>тогда дїаволь изблюва, ѿ. дѣти Мѣлннтїанїн.</p>	<p>ши бори лаптеле мѣни-са ꙗ палмѣ.</p> <p>атѣнче ши дракѣла бори, ѿ фе- чори ан Мѣлннтїен.</p>

mare și-șu aruncă undița lui în mare, și scose dracul la uscat, și începu a-l bate cu 802 (82?) de buzdugane de fieru; și grăi lui: dă-mi 6 fecori ai surori-me Mēlntiei. Și dīse dracul: n'am ce-ți da, că l'am măncat. Și-i dīse lui Sisinū: borește-i, proclete drace! Draculū dīse: borește-fi și tu laptele măni-ta în palmă, cela ce-i suptu în tinerețele. Atunce sveti Sisin elu-și fece rugă cătră Dumneḑeu, și bori laptele măni-sa în palmă. Atunce și dracul bori 6 fecori ai Me-

se botoze omul, și fu așa. Atuncea sfintul Sisoe descălecă de pe cal în marginea Mării și ingenunchiă cu fața la pământ și se rugă lui Dumneḑeu ca să-î dea pe Diavolul în mână. Și rugându-se sfintul cu lacrimi de foc lui Dumneḑeu, a aruncat cârligul în Mare, și îndată a prins pe Diavolul. și apucându-l de căfă l'a scos afară din Mare, și l'a bătut cu bătăi de usturime și cu paloșul de toc în lungul trupului. Și dīcea Diavolul sfintului: ce ai cu mine, sfinte Sisoe, de mă bați? iar sfintul dīse: să dați, Diavole, copii soru-me Meletia carī i-ai luat; iar el dīse: n'am de unde să ți-î daū, că i-am inghițit; iar sfintul dīse: dacă i-ai inghițit, borasce-ți; iar Diavolul dīse sfintului: borasce și tu laptele, care l'ai supt dela maicū-ta. Iar sfintul se rugă lui Dumneḑeu cu lacrimi, și îndată vēr-

И РЕЧЕ ИМ СИСИИ, ЖИВЬ ГЪ
БЪ НАШ НЕСЫ И НА ЗЕМЛЕ, НЕ
ИМАМИ ПЪСТИТИ (sic) ДІАВОЛЕ ДО-
КЛЕ МИ СЪ НЕ КЛЪНИШИ.

И НАЧЕТЪ ДІАВОЛА КЛЕТИ-
СЕ, ТАКО МИ СІА СТРАШНАГО
123. ПРСТОЛА.

ИДЕЖЕ МАВА СІИИ ГЛЕТСА ИМЕ
МОЕ (?) ВЪСПОМИНАНІЕ ТЕ ТЪ
ДІАВОЛА НЕ НАСТИГНЕТ.

ЖИВЬ ГЪ БЪ НАШЪ НЕСНИ И
НА ЗЕМЛЕ, НЕ ИМАМ ТЕБЕ ПЪС-
ТИТИ ДІАВОЛЕ. АИЕ НЕ КЛЪНИШ
МИ СЪ.

И НАЧЕТ ДІАВОЛЪ СЪ СЛЪВАМИ
КЛЕТИСА.

ТАКО МИ СІА СТРАШНАГО ПРЪ-
124. СТОЛА И МИШЦА ВИСОКАГО.

ШІ—И ВИСЕ АСИ СИСИИ. ВЪС
ДЪМНЕЗЕС ДОМНЪА НОСТРЪ АЛ
ЧЕРЮАШИ ШИ АЛЪ ПЪМЪНТЪАШИ,
Н'АМ А ТЕ АСА ДРАЧЕ ПЪНЪ
НЪ ТЕ ВЕРИ ЧЪРА.

ШИ ЛЧЕПЪ ДРАКЪА А СЕ ЧЪРА
СЪ МЪ ПАРДЕ ДЕ ТЪРІА ЛФРИКА-
ТЪАШИ СКА|ОУНЪ.

ЮВ РЪГА АЧЛСТА ГЪЖИ—СЕ—ВА
ШИ НЪМЕЛЕ ТЪЪ ПОМЕНИ—СЕ—ВА,
АКОЛЕ ДРАКЪА СЪ НЪ—А АКОПЕРЕ.

ВЪС ДЪМНЕЗЕС ДОМНЪА НОСТРЪ
АЛ ЧЕРЮАШИ ШИ АЛ ПЪМЪНТЪАШИ,
Н'АМ А ТЕ АСА ДРАЧЕ СЪ НЪ
ТЕ ВЕРИ ЧЪРА.

ШИ ЛЧЕПЪ ДРАКЪА КЪ ААКРЪМИ
А СЪ ЧЪРА.

СЪ МЪ ПАРДЕ ДЕ ТЪРІА ЛФРІИ—
КАТЪАШ|И СКАШНЪА ШИ ДЕ БРАЦЕЛЕ
ЛНАЛТЕ.

linciei. Și-i țise lui Sisim: viu Dumnețeu, Domnul nostru al cerului și al pământului! n'am a te lăsa, drace, până nu te veri g'ura. Și începu dracul a se g'ura: să mă parde de tăria înfricatului scaunū, iuo ruga acasta grâi-se-va și numele tău pomeni-se-va, acole dracul să nu-l acopere. Viu Dumnezeu, Domnul nostru al cerului și al pământului! n'am a te lăsa, drace, să nu te veri g'ura. Și începu dracul cu lacrimi a să g'ura: să mă parde de tăria înfricatului scaunul

să laptele care l'a supt dela maică-sa. Atuncea Diavolul se speria foarte reu, și de frică bori și el copiil soru-sei pe câte șese, fiind nevătămaș. Atuncea Diavolul s'a rugat sfintului Sisoie ca să'l lase, iar sfintul îi țise: ba, Diavole, pină nu te veș jura ca să nu maș aibî putere asupra creștinilor, să le faci vre-o reutate. Atuncea Diavolul neputend scăpa intr'alt chip din mâinele sfintului, i-a dat zapis la mână, că unde se vor găsi aceste foite ori în ce casă, la ori-ce om și în ori-ce loc, să nu se apropie Diavolul de șapte milc de loc. Atuncea sfintul încă tot îl bătea și 'l chinuia și 'l tăvăla, și l'a apucat cu cărligul de grumaz și cu mâna de păr, și'l bătea și'l căsna. și țicea sfintul: să te duci în muca de veri și în pustiă, unde e dat ție; și i-a tăiat capul, și i-a spintecat pieptul de-

NOTANDA.

1. finalul *u* întreg: *елс* (115), *лемнс* (119), *фшундс* (119, 120, 121), *дскндс* (119, 120, 121), *стъндс* (120), *маслинс* (121), *благословитс* (121), *стълпс* (116, 117), *ссптс* *perpos.* (118, 126), *ссптс* *particip.* (122), *фїерс* (116, 122), [*мж*] *темс* (117), *фригс* (117), [*ес*] *синтс* (118), *фокс* (119), *коконтс* (119), *пашмкс* (116);

finalul *u* întreg, băgat în textul slavice: *ловцс* (115, 117) = paleo-sl. *ловцьк* ‘venator’, și *маслинс* (120, 121 de 2 ori) = paleo-sl. *маслина* ‘oliva’, cfr. mai sus p. 273, § 6;

finalul *u* jumătățit în *z* sau *ь*: *воинникъ* (114), *лшатъ* (115), *дракз* (115, 116), *дракзаль*, *дракзлз* (115, 122), *аль* [*шаселе*] (115), [*н-*] *лз* [*л*] (115), *лнь* (116), *домнзаль* (118), *рзгъ* (119), *маслинз* (120, 121), *скаоунъ* (124), *цинъ* a 3 pers. plur. (125).

2. *-en-* pentru actualul *-in-*: *мене* (118).

3. *л* ca vocală nasală numai în *сл* [*коконтс*] (120), *оул* [*маслинз*] (120), într’un loc prin metatesă grafică *лс=сл* [*коконтс*] (119), și într’un alt loc prin vocalizare totală: *с* [*коконтс*] (121).

4. *к* și *л* pentru *-e-*: *прк* [*срмл*] (118), *прк* [*дракзл*] (126), *прк* [*лчелл*] (116, 118), *прк* [*калзл*] (118), *прк* [*ла w салче*]

(119), прѣ [льнѣж] (120), лѣтолрсецѣ (115), мерса (116), [скте] класгемѣ (120), вєсѣречилѣ (121), [л] марѣ (122), фсеса (119, 120).

5. *e* pentru vechiul -ѣ- acolo unde și astăzi se pronunță -e-: гонєцє (116, 118), фечє (122), тинєрєцєлє (122)=тинєрѣцєлє, борєцє (122, și tot acolo: корєцє), фетє (116), мерса (116), трємєсє (126), трєчє (120), лѣнтєнєрєк (126);

[сррорн-]мє (122);

дєкє (114), вєкєлєн (126)=вѣкєлєн.

6. descompunerea lui ѣ în ea: лѣлєдєчн (120)=лѣѣдєчн, cfr. mai sus p. 159 No. 65, și t. 1, p. 40.

7. -їн- pentru -i-: лѣфрїнкєтєлєн (124, dar 123: лѣфрїкєтєлєн).

8. *ä* pentru *i* după *r*: тѣтєрєн (114), dar și *i* pentru *ж* după *r*: корн (123 de 2 ori);

a pentru *e* după *r*: корєцє lıngă борєцє (122).

9. *z=ä* pentru *i* după *ș*: (шн)-шѣ [лрєнєкє] (122), dar și: нєрєн (119), вєлєн (121).

10. *i* pentru *z* sau *ж* după *s*: [єš] снєтє (118).

11. *e* pentru *z* după *ț*: [w] грѣєнєцє (118).

12. *oa* generalmente bine păzit: тєлєтє (121), вємєнєнєлє (121), лѣтолрсецѣ (115), пєлємє (119), пирєлєнє (116) etc., a-fară de: скєсє (122);

oa pus pentru *o* în textul slavice: вєлєн (118)=вєлє, cfr. mai sus p. 273 § 6.

13. contractiunea: чєлє чє-н сєнєтє (122)=^{ce ai} сєпєтє.

14. alte particularități vocalice:

лѣлєлєлєлє (126);

сєлєнєтєлєн (126), probabilmente numai prin scăpare din vedere grafică pentru сєлєнєтєлєн;

лєлєлєлє (116)=лєлєлєлє;

фїєрє (116, 122), dar мєс (118), nu мїєс;

тѣрїлє (125)=тѣрїлє;

сша (125)=*dia*.

15. predilecțiune pentru *ц*, nu *ж*: *цсра* (123 de 2 ori, 124 de 2 ori).

16. confusiune perpetuă între *з* (=z) și *с* (=dz): *снсе*, *снш* (115, 118 de 2 ori, 119 de 3 ori, 120, 121 de 3 ori, 122 de 3 ori, 123) și *знсе* (117 de 2 ori, 120 de 2 ori), *дсмнезес* (119, 121, 123 de 2 ori) și *дсмнезес* (119, 121, 124, 126), *вссю*, *взсс*, *вссши*, *всст* etc. (119 de 4 ori, 120 de 3 ori, 121) și *всст* (120), adică totuși cu marea preponderință a lui *с*;

numai cu *з*: *дешкиз* (117), *кстез* (117), *кзсдсгане* (122), și numai cu *с*: *сша* (125), dar fie-care din aceste cuvinte se întrebuintează o singură dată.

17. *о* din *v-*: *лш* (116).

18. metatesa: *стльпс* (116, 117), *врхшл* (120).

19. alte particularități consonantice:

внхор (117)=*vîfor* și *врхшл* (120)=*vîrful*;

верн (123, 124)=*veî*;

дешкиз (117).

20. dubla post-articulare în construcțiunea substantivului cu adjectivul: *дракшл дшельторюл* (117), *дфринкатшлшн клшншл* (125, dar 123: *дфрикатшлшн клоушь*), *чинститшл вешьмжнтшл* (125), cfr. mai sus p. 130 No. 18;

în: *чинститшл капшл лшн* (125) prin contracțiune din: *чинститшл кап ал лшн*, reduplicarea articolului postpositiv este numai aparinte.

21. nearticulare anormală la feminin: [*сша шн*] *ноапте* (125), *слаче*[*-л фсеса вьст*] (119).

22. pentru articolul *ал*: *домншл нострш ал черюлшн шн алз пзмжнтшлшн* (123, 124), *алш шаселе* (115), *фечори ан Мелннтїен* (123), *фечори ан ссрорн-ме* (122), *ан донн* (114), *ан треїн* (114).

23. ordinalul fără amplificativul *-a*: [лль] шаселе (115), сә
și adverbul пәрәре (126).

24. лә дәмнезеш (120, 126), лә дәмнезеш (119, 121), лә
Сисин (118).

25. genitivo-dativ femeiesc contras și аросорат: сәрорн-ме
(122), мәнн-та (122), мәнн-сә (123);
сорә-та (115), dar сорә лән (126).

26. duplul perfect dela *a face*: фжкә (116) și фече (122);
май-мульт-ка-perfect: ф'кпсе (114)=actualul *făcuse*.

27. alte perfecturi arcaice: вине (115, 121)=în textul
slavic прїинде 'veni,;
әнш (118).

28. май-мульт-ка-perfect: фсеса възәт, фсеса възәт (119,
120).

29. *-e* pentru *-k* la imperfect: аве [л мәнж] (119).

30. imperfectul cu *-iea* dela infinitivul cu *-i*: әнхнїә (119).

31. viitorul cu 'habeo, : н'ам а те ләсә (123, 124)=*'nu*
te voiu lăsa,

32. вә се н-лзә тә (115)=*'i-l va lua,*

33. propagațiunea pronumelui personal: шї-н зисе лән
(122, 123), әннешн-л тремесе елә (126), сә-ци фїе врзхәл
тжә (120), әндә цї-е рзджчїна тә (120), шн-шә лрднкә ән-
әнцә лән (122).

34. pronumele personal pleonastic: светн Сисин елә-шн фе-
че (122).

35. propagațiunea lui *cel*: челор ә0 дә понн челорә че цинз
(125).

36. acusativul fără *pre*: скосе дракәл (122), ржпн коконәл
(118).

37. infinitivul fără *a*: н'ам капәл оунде-ми лкннә (117)
н'ам че-ци дәл (122).

38. omisiunea verbului ajutător: фѢРЕКЖ КС ПИРОАНЕ ДЕ ФІЕРС ШИ [а] КОПЕРИТ КС ПЛЪМЪС (116), cfr. mai sus p. 233 No. 29.

39. compozițiunea incorporativă: грѢИ-СЪ-ВА, грѢИ-СЕ-ВА (124, 125), ПОМЕНИ-СЕ-ВА (124, 125).

40. metatesă sintactică: ВЪСЪЮ-Л (121).

41. condiționalul *să* se confundă grafic cu reflexivul *se*: грѢИ-СЕ-ВА (124) și грѢИ-СЪ-ВА (125), а се ѡбра (123) și а съ ѡбра (124), ва се и-лж ѡ (115) etc.

42. *fecior* cu sensul general de ‘copil’,: фечори ан Мелин-тїен (123), фечори ан сьрори-ме (122), cfr. mai sus p. 165 No. 64.

43. *cocoon* cu acelaș înțeles: ш’ас ньскьт чинчи коконн (115, cfr. 118, 119).

44. ЛЕМНА=‘arbure’, în textul slavice древо (119).

45. ПИТЪАИШ (118), adverb căruia în textul slavice îi corespunde подмичеса, formă coruptă dela подъмеиж ‘subjicio’.

46. кьрсе (119) ca sinonim cu лергь (120), cfr. mai sus p. 273.

47. марьре (116).

48. *să* cu sensul ‘dacă’,: и-лж ѡ, съ нс фачи вкнат (115), съ нс те вери ѡбра (124).

49. *de* pentru *din* sau *dela*: де рьскрит ла Равїа (115).

50. *iuo* ‘unde’,: юв рьга ачаста грѢИ-СЕ-ВА (124, 125), cfr. mai sus p. 134 No. 57 și p. 236 No. 59.

51. акмь (126)=*acum*.

52. чича (126)=‘aice’,, cfr. mai sus p. 165 No. 62, și t. 1, p. 221.

53. *infricat* ‘teribil’,: ѡфрїнкатьаши (124)=în textul slavice страшного.

54. ѡтръ ань (116)=‘pe fie-care an’,.

55. exclamațiunea: вїс асмнєєєє! (123, 124).

56. *a acoperi* cu sensul ‘a ajunge, a apuca’, сз нс-л ако-перѣ (124) = în textul slavic: не настигнет, diferit de *coveri*: копериѣ къ плѣмекъ (116, dar 125 : акоперѣ чинститѣла канѣла ѡн).

57. slavism mai însoolit: ѡсретитѣ (121).

58. *să mă parde* = ? сз мѣ парде де тѣрѣа (123, 124), unde în ambele locuri lui *să-mă-parde* îi corespunde în textul slavic adverbul тако ‘aşa’.

59. *e* cu sensul ‘éřă’, е дека-ш фѣксе рсгѣ (114).

60. sub raportul accentuaţiunii, este de observat duplul accent:

pe diftongî: ꙗꙗ`ю (114), `ѡ (115), `ѡ (117, 118), `ѡрѣ (119, 120, 126), `ѡаменнаѡр (121), `ю`ѡ, (124);

pe vocale graficesce lungi: `ѡ салаче (119), `ѡсретитѣ (121), ю`ѡ (125);

mai tot-d’a-una pe ꙗ = *în*, isolat saŭ în compoziţiune;

pe vocale finale: ф`с (114, 121), ш`н (123), бор`н (123), ѡсп`а (124), ѡсмин`ж (121), снѡнц`а (122), акопер`е (124).

61. *païeric*:

după *n*: снѡнца (122), Мѣлнн`гѣе (115, 116, 117), ѡскн`ѡс (120, 121), ѡн`гж, ѡн`гь (120), стьн`ѡс (120), ѡтсн`че (122), нѡмн`гѡсн (123), чин`ститѣла (125);

după *p*: фѣп`се (114), ѡп`теле (123), нѡп`ге (125);

după *r*: ѡлр`гь (120).

62. vocala irraţională:

după *n*: ѡфснѣѡнѡс-се (121);

după *ş*: вѣшьѡмнѣла (125), ѡвѣшьѡнѡе (117, şi tot acolo : ѡвѣшьѡнѡе).

63. fiind posibil, ca epizodul celor trei arbori (patru în redacţiunea cea modernă) să fi existat deja în vre-un variant bogomilic bulgar al rugăciunii sântului Sisinie, fără a fi neapărat o inovaţiune curat românească, este interesant de a pune

aci față 'n față pasagele corespunzătoare din textul de mai sus și din cântecul bulgar citat în trecut la pag. 276 § 8:

<p>ДА ЦВЕГЕШ [ВРЪВО], А ПЛОД ДА НЕ СЪТВОРИШ...</p> <p>ДА СИ ПРОКЛЕТА [ДРЕВО КС- ПИНО], ГДЕЖ ЕСТ КОРЕНЪ ТВОИ, ТЪ ВЪДЕТЬ И ВРЪХ ТВОИ...</p>	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">}</td> <td> <p>ТОНКА ЕВАА ТОНКА ДА ВИДИТ, НИ ЦСТ ДА ЦСТИТ, НИ РОД ДА РОДИТ... ТОНКА АСНКА ТОНКА ДА ВИДИТ, ТОНКА ДА ВИДИТ, СЕНКА ДА НЕМАТ... ЗЕЛЕНИ БЪРШЛЕН ЗЕЛЕН ДА ВИДИТ, ЗЕЛЕН ДА ВИДИТ ЗИМЕ И ЛЕТЕ, ЦСТ ДА МИ ЦСТИТ, РОД ДА МИ РОДИТ, РОД ДА МИ РОДИТ ЦЪРНИ АГЛЕНА...</p> </td> </tr> </table>	}	<p>ТОНКА ЕВАА ТОНКА ДА ВИДИТ, НИ ЦСТ ДА ЦСТИТ, НИ РОД ДА РОДИТ... ТОНКА АСНКА ТОНКА ДА ВИДИТ, ТОНКА ДА ВИДИТ, СЕНКА ДА НЕМАТ... ЗЕЛЕНИ БЪРШЛЕН ЗЕЛЕН ДА ВИДИТ, ЗЕЛЕН ДА ВИДИТ ЗИМЕ И ЛЕТЕ, ЦСТ ДА МИ ЦСТИТ, РОД ДА МИ РОДИТ, РОД ДА МИ РОДИТ ЦЪРНИ АГЛЕНА...</p>
}	<p>ТОНКА ЕВАА ТОНКА ДА ВИДИТ, НИ ЦСТ ДА ЦСТИТ, НИ РОД ДА РОДИТ... ТОНКА АСНКА ТОНКА ДА ВИДИТ, ТОНКА ДА ВИДИТ, СЕНКА ДА НЕМАТ... ЗЕЛЕНИ БЪРШЛЕН ЗЕЛЕН ДА ВИДИТ, ЗЕЛЕН ДА ВИДИТ ЗИМЕ И ЛЕТЕ, ЦСТ ДА МИ ЦСТИТ, РОД ДА МИ РОДИТ, РОД ДА МИ РОДИТ ЦЪРНИ АГЛЕНА...</p>		

unde e foarte caracteristic, din ambele părți, că negațiunea, adecă blăstemul propriu ȑis, este precésă de o întroducere afirmativă, care constată și confirmă o calitate pozitivă a arborelui în cestiune: ‘*să înflorești, dar...*’, ‘*să fi verde, dar...*’, ‘*să fi subțire, dar...*’;

să se observe, că un variant al cântecului bulgar blastemă anume salcea, ca și 'n textul nostru al rugăciunii sântului Sisinie:

Крива—на бърба крива да видиТ...

II.

CĂLĂTORIA MAICEI DOMNULUI LA ÎAD

CALATORIA MAÎCEI DOMNULUI LA ÎAD

INTRODUCERE.

§ 1. Vom indica așuri, sub No. III, cu ocaziunea așa numitului ‘Apocalips al apostolului Paul’, mulțimea legendelor antice și medievale despre fel de fel de excursiuni în împărăția iadului, dintre cari cea mai faimósă, fără îndoelă, este ‘Infernul’, lui Dante.

Aci ne vom mărgini strict la ceia-ce se atribue Sântei Fe-cătoare.

§ 2. ‘Cuvântu de înblare pre la munci’, ocupă în volumul lui popă Grigorie din Măhaciu paginile 31—73.

Este scris cu aceiași mână ca și cele-l’alte texturi bogomilice, adecă copiat tot pe la 1580 după un original mai vechiu, de pe la 1550 sau și mai de’nainte.

§ 3. Sorgintea acestui apocrif este bizantină.

Sint cunoscute pînă acum patru exemplare grece: unul la Oxford, al doilea în biblioteca imperială din Viena, al treilea în biblioteca San-Marco la Veneția, al patrulea la Paris în biblioteca națională, fie-care diferind mai mult sau mai puțin

de cele-lalte, astfel că d. Gidel are tot dreptul de a ține în privința lor :

„ Il était difficile que des ouvrages de cette nature demeurent dans une forme rigoureusement la même. L'idée une fois trouvée, chacun s'en servait à son gré, selon l'intention présente qui le dirigeait. C'était un cadre commode où l'auteur insinuait les conseils, les reproches, les paroles d'édification que lui inspirait la nécessité du moment. C'est ainsi qu'au moyen-âge toutes les nombreuses descentes aux enfers inventées par les moines avaient toujours, au milieu d'incidents forcément semblables, quelques traits particuliers qui s'appliquaient d'une manière plus précise. C'est ainsi que Dante, qui résume et éclipe toutes ces élucubrations monacales, se servait de cette machine commode pour satisfaire sa colère ; c'est ainsi que, de nos jours même, Lammenais, dans les *Paroles d'un Croyant*, foudroyait le pape et les rois. ¹⁾

Ne-am convins adesea, în cursul operei de față, că această indefinită variabilitate a fondului primitiv este propria tuturor *cărților poporane*, cari se modifică neconștient, din copiii în copiii și mai ales din limbă în limbă, întocmai ca și producțiunile cele nescrise ale poporului.

§ 4. Afară de exemplarele bizantine, cunoscute d-lui Gidel și al căroră prototip se urcă cam pînă la secolul VIII, mai există o redacțiune greacă de tot modernă, în privința căreia iată ce ne spune d. Politès :

„ Acastă cârtică este lectura cea mai favorită a poporului grec și a exercitat o influință nespusă asupra concepțiunii poporane despre viața după mörte. Când aud citindu-se cârticica Maicei Domnului, mi se rumpe inima în patru, — îmi ținea o femeie din popor. Noi nu cunoștem prima edițiune a acestui apocalips al Sântei Fecioare, pe care nu-l mențio-

1) Gidel, *Etude sur une apocalypse de la Vierge Marie*, în *Annuaire de l'assoc. pour l'encouragement des études grecques*, t. 5, 1871, p. 99.— cfr. Tischendorf *Apocalypses apocryphae*, Leipzig, 1866, p. XXVII-XXX.

‘néză de loc Papadopulos-Vretos în bibliografia sa neo-eleni-
‘că; scim însă, că el s’a tipărit într’o mulțime de edițiuni
‘de câte 16 pagine în formatul 24, .²⁾

§ 5. Exemplarul românesc nu s’a tradus din grecesce, ci
din slavonesce, după cum—la adică—s’ar puté recunosce chiar
după titlu :

ПЛАРЕ ПРЕ ЛА М С Н Ч И = ΧΟΡΗΓΙΕ ΠΟ Μ Σ Κ Α Μ Χ.

Apocriful bizantin a fost din cele de’ntăiū cărți traduse sla-
vonesce : pînă astădî s’a conservat un manuscris tocmai din se-
colul XII, reprodus întreg de către Sreznevskii față ’n față
cu textul grec dela Viena, pe care l’a reveđut cunoscutul e-
lenist Destunis.³⁾

Intre exemplarul slav ic și traducerea română se observă
însă nesce deosebiri mari, cel puțin tot atât de simțite ca și
deosebirile între traducerea slav ică și originalul bizantin.

§ 6. Una din particularitățile cele mai remarcabile ale tex-
tului slav ic, este următorul pasagiū mitologic :

... ТРОΙΑНА ХЗРСА ВЕЛЕСА ПЕРОУНА. НА ВЪ УКРАТИША *ВЪ- СОМЪ ЗЛЫНМЪ ВЪРОВАША pe <i>Troïan</i> , Hărs, Ve- les, Perun, și-aū făcut deī, în draciī ceī reī credeaū ...
--	--	---

Hărs saū Hors, Veles saū Volos și Perun sînt divinități
slavice cunoscute, menționate nu o dată în străvechea cronică
a lui Nestor.⁴⁾

Ce caută însă pîntre aceștiia, ba încă mai pe sus de cei-
lălți trei, numele lui *Troïan*, pe care nu’l descrie și nu-l scie
nici un mitograf al Slavilor? ⁵⁾

Un alt monument paleo-slavic, făcînd parte de asemenea
din literatura teologică apocrifă: ‘Cuvîntul și revelațiunea

2) Πολιτης, *Νεοελληνική Μυθολογία*, t. 2, Athenis, 1874, p. 374.

3) Извѣстія Академіи Наукъ по отдѣленію русскаго языка, t. 10, Petersburg-
1863, p. 551—574.

4) Veđi texturile reproduse în Saharov, *Сказанія русскаго народа*, t. 1, Peters-
burg, 1841, part. 1, p. 11—12.

5) Cfr. *ibid.* p. 10—11 lista divinităților slavice cunoscute.

sfinților apostoli,, după un manuscris din secolul XVI, asedă pe același *Troïan*, deși nu la primul loc, între diferite divinități slavice:

... мнѡше богы многы, Пероуна и Хорса Дыма и Троïана и инѡи мнози...

... închipuindu-și mulți deși: Perun și Hors, Dîu și *Troïan*, și alți mulți...

și mai adaugă:

... Пероуна въ Елинѣхъ а Хорса въ Кипрѣ, Троïанъ влше црь въ Римѣ...

... Perun la Elini, Hors la Cipru, iar *Troïan* fusese împărat la Roma...⁶⁾

Aci este deja de tot învederată identitatea saă—cel puțin—identificarea deului slav *Troïan* cu marele împărat *Traïan*, ‘Trajanus’, întemeiătorul Daciei romane.

Arheologul rus Kotliarevskii combină toate acestea cu următoarele patru puncturi:

1. numele lui *Troïan* figurază de mai multe ori în vestita poemă rusă medievală despre Expedițiunea lui Igor ‘la Dunăre’, dintre cari o dată ca ‘drumul lui Troïan’, (въ тропѡ Троïаню) și o dată ca ‘țera lui Troïan’, (въ землю Троïаню);

2. Serbii și Bulgarii conservă pînă astăzi în legendele lor poporane memoria unui ‘împărat Troïan’, (царь Троïан);

3. așa numitul val saă șanț ‘al lui Troïan’, care se începe la noi în Romănia, se prelungește apoi departe în Rusia sudică, unde poporul îi conservă același nume, mai existând acolo chiar o tradițiune că fondatorul acestei immense construcțiuni ar fi fost un ‘Troïan împărat rîmlenesc’, (Троïана царя Ерманланскаго=Римманскаго).

Kotliarevskii trage de aci conclusiunea, că deul *Troïan* p ó t e

6) Vostokov, Словарь церковно-славянскаго языка, Petersburg, 1861, t. 2, p. 232.

7) Матерьялы для археологическаго словаря, p. 13—14, în Древности, t. 1, Moscva, 1865—7.

să nu fie în realitate decât divinizarea de către Slavi meridionali a împăratului roman *Traian*.⁷⁾

O divinizare—credem noi din parte-ne—, pe care Slavi o vor fi împrumutat, în cursul evului mediu, anume dela Români.

În ori-ce cas. este românescă de origine următórea tradițiune din Bosnia, pe care a reprodus'o Vuk Karag'íc:

‘Craiuł Troian în fie-care nópte pleca în Sirmia, unde se ‘iubia cu o nevastă saü fatä, și se întorcea de acolo înainte ‘de zori, căci ziua el se temea a eși la lumină, ca să nu-l ‘topescă sórele. Cum sosia la iubita sa, îndată dedea cailor ‘oväs, și apoi petrecea drăgostindu-se, pînă ce caii isprăviaü ‘nutrețul și pînă ce cocoșii începeau a cânta. Într’o nópte ‘însä, fratele saü. bărbatul acelei muierii a legat limbile tuturor cocoșilor, ca să nu pótă cânta, și a dat cailor näsip ‘în loc de oväs. Când darä craiuł, simțind vremea de plecare, ‘întrebä dacă caii au isprăvit oväsul, sluga i-a respuns că nu. ‘Mai târziu, înțelegënd cursa în care a căđut, craiuł a încă- ‘lecat în pripä ca să fugä spre orașul seü, dar în cale l’a a- ‘juns sórele. Ca să scape de rađe, el s’a ascuns sub un stog ‘de fin; însă vitele, din nenorocire, au împrăștiat finul, și ‘astfel sórele a topit pe Troian, .⁸⁾

Peste Olt, în districtul Romanați, există la noi pînă astăzi aceiași tradițiune. Împăratul cel topit de rađele sórelui se numesce aci ‘Domnul-de-rouä,, și poporul asigurä că drumul cel roman de péträ, care duce dela Dunäre la Olt prin Caracal, fusese făcut anume de către dînsul, ‘ca să pótă merge mai iute la amanta sa, .⁹⁾

Se scie că reposatul Bolintinénu a transformat acéstă tradițiune olténä într’o frumósă baladä:

8) Karag'íc, *Lexicon*, p. 750 v. Тројан. — cfr. idem, *Живот народа српскога*, Viena, 1867, p. 244, unde după *Troian* urmécă o legendä serbä despre un alt í m p ř a t r o m a n : Дублян=*Diocletianus*.

9) Bolintinénu. *Poesiile vechi și noue*, Bucuresci, 1855, p. 80 nota.

.
 Cum se face nópte, dela Istrul mare
 Cătră Olt te ducî,
 Ca să ștergî de lacrimî, cu o sărutăre.
 Ochiî ei ceî duleî!
 Affă că o dată sórele pe eale
 De te va găsi,
 Intr'o rouă dulce cu țilele tale
 Te va răsipi!

Tot așa cunoscutul scriitor rus Weltmann a compus din tradițiunea serbă o poemă întregă sub titlul de “Troian și Angelița”.¹⁰⁾

În ce mod legenda română a putut să străbată în Bosnia, ni-o lămuresc ultimele cercetări ale d-lui C. Jireček, cari demonstrează, că acea țară posedă în vécul de mijloc o numerosă populațiune curat romănescă, slavisată mai în urmă¹¹⁾; pe când nemic nu dovedesce, din contra, existența coloniilor serbe în Oltenia.

Numele *Troian*, în care bogata imaginațiune a poporului se va fi legat de silaba *-ro-*, pare a fi dat naștere mitului întreg despre “Domnul-de-rouă”, : sórele sórbe roua; deci Domnul-de-rouă putea să trăescă numai nóptea, desmierdându-se pe ’ntunerec—amant fericit—pe sîmul fraged al flórii, și trebuia să péră vrënd-nevrënd la cele de ’ntăiî rađe ale dimințeî.

Ori-cine a luat ostenéla de a se familiariza cu noua sciință a mitologiei comparative, scie bine că tot așa, prin profusiunea sensurilor unui singur cuvînt saú a unui grup de sunete, adecă prin *homonymiă* și *polysemasiă*, s'aú desfășurat cele mai multe și cele mai frumoșe mituri poporane....

§ 7. Ca și “Legenda Duminiceî, ea și “Rugăciunea de scóterea dracului, a Sântului Sisinie, tot așa “Călătoria Maîceî Domnului la Iad, ni se presintă în doă exemplare romănescí:

10) Вельтманъ, Троянъ и Ангелица, Москва, 1846.

11) Jireček, *Die Wlachen und Maurovlachen in den Denkmälern von Ragusa*. Prag, 1879, p. 7—8.

unul vechiu, din secolul XVI, cuprins în volumul lui popa Grigorie din Măhaciu; cel-alt nou, chiar din zilele noastre.

Acesta din urmă se publică tot-d'a-una în aceiași broșură cu redacțiunea modernă cea lungă a Legendei Duminicei, figurând pe planul al doilea în toate edițiunile ei, începând dela cea transilvană din 1862.

În acest chip, s'a învrednicit și el de a avé pînă acum vr'o 20 de edițiuni!

În forma sa cea nouă, Călătoria Maicei Domnului este cusută la un loc—ca să dicem așa—și cusută anume într'un mod foarte stângaciu, cu redacțiunea cea scurtă a Legendei Duminicei, pe care noi am reprodus'o și am analizat'o pe larg în 'Texturi Măhăcene, sub No. I, și cu 'Visul Maicei Domnului,, cărui îi vom consacra mai la vale un Excurs a-parte. Tóte acestea pórta împreună un singur titlu de 'Epistolia Maicei Domnului,, printr'un fel de paralelism cu redacțiunea cea lungă a Legendei Duminicei, care se întituléză: 'Epistoliă a Domnului nostru Isus Hristos,. Sînt doă E p i s t o l i e: dela Mumă și dela Fiū.

Separându-se fără nici o dificultate de cele doă bucăți eterogene, cu cari l'a înlănțuit bunul plac al noului seū redactor, textul modern al Călătoriei Maicei Domnului se deosebesce de redacțiunea cea veche, sub raportul fondului, mai mult numai dóră prin aceia că este foarte prescurtat, mai ales la început și la sfîrșit, deși nu fără óre-carî adaosuri la mijloc.

Așa, ca să nu dăm decăt un singur exemplu, lungul șir de 'bucură-te, (=радѣе=χαῖρε), prin care se începe conversațiunea Sântei Fecióre cu arcangelul Mihail în tóte redacțiunile grece și slavice și pe care d. Gidel îl numesce: 'échange de politesses graves et saintes,, a despărut cu desăvîrșire în noua redacțiune română.

§ 8. Pentru ca reproducerea de mai jos să pótă întruni tóte condițiunile unei edițiuni critice, noi publicăm textul românesc modern dedesuptul celui vechiu, după cum am mai făcut'o deja în privința Legendei Duminicei și a Rugăciunii

Sântului Sisinie; dar tot-o-dată punem în fața lor textul slavice cel din secolul XII, în care lipsurile sînt completate de cătră Sreznevskii după un manuscris mai nou,¹²⁾ apoi textul bizantin din recensiuinea lui Destunis, și'n fine pe cel neo-grec după edițiunea lui Politès.

§ 9. Să nu ne închipuim însă, că ideia călătoriei Maicei Domnului la Iad a fost prelucrată numai în proză și numai din condeiu.

Prin intima legătură a cărților poporane cu literatura poporană, o legătură asupra căreii noi am insistat nu o dată în cursul acestor studii, pogorîrea Santei Fecioare în Infern s'a transformat la Serbii, pôte și pe aîurii, într'o curioasă baladă, unde arcangelul Mihail, favoritul bogomililor, este înlocuit prin apostolul Petru.

Îat'o întrégă, după cum o găsim în colecțiunea lui Karag'ic :

«Pe Dumneđeū rógă luminósa Mariă: — Dă'mi, Dómne, cheile rauiului, — ca să deschid ale rauiului porți — și prin raū să ajung la Iad, — să'mi vėđ pe bătrîna mea maică, — dóră voū puté să-i scap sufletul. — Așa rugă pe Dumneđeū, și-i fu ascultată ruga: — *I-a închinat Dumneđeū cheile rauiului — și a trimis cu dînsa pe apostolul Petru, — ca să-i deschidă ale rauiului porți. — Astfel prin raū ei aū sosit la Iad. — În Iad se plimbă trei tovarăși: — unuia «din ei ardea piciorul, — érá celui-l'alt mâna pînă la umér, — érá celui al treilea îi ardea capul. — Și întrebă Maria pe apostol: — *Cu ce, Petre, păcătuit-aū ei lui Dumneđeū—de se chinuesc cu munce «atât de cumplite? — Să-ți spuū eu, luminósa Mariă! — Dacă unuia îi arde bălanul cap, — este că n'a dărnit pe nașă-sa,—pe aceia «ce-i dede pe sântul Ion, — iar el nu i-a dat nici o pară, nici un ban; — dacă celui-l'alt îi arde mâna cea dréptă, este că tăia cu «ca oile de pripas; — dacă celui al treilea îi arde piciorul, — este «că a isbit cu el în tată și'n mumă. — Aū trecut pe lîngă cei trei, «și s'aū dus înainte. — Îatā șed doi moși bătrîni, — căroro le ard «și bərbile și capetele; — iar Maria întrebă pe Petru: — Spune'mi, *Petre, cu ce aū păcătuit aceștiia?— Îți voū spune, dragă surióră! «— Aceștiia fuseseră judecătóri pămîntesci, — ei împăcaū resbunările

12) Necompletat, acest text s'a publicat în Tichonravov, Памятники отреченной русской литературы. Москва 1863, t. 2, p. 23—30, unde este reprodușă tot-o-dată, p. 30—39, o redacțiune serbă din secolul XV.

*pentru morți și rânii, — dar judecau cu strămbătate -- și luaă blă-
 *stemată mită,—încât tot încă nu sint pedepsiți cum s'ar căde—unor
 *cămătarî, surioro, și celor ce se vînd, — căci sint, o Dumneđeule,
 *doi mari blăstemați! — Apoi trecură ce-va înainte, — acolo găsiră
 *o nevestică, — cărîi îi ardeaș și mînilor și picîorele, — iar limba
 *îi era eșită pintre fălci — și atârnaș șerpî de țîțele ei. — Când
 *o vĕdu luminosa Mariă, — întrebă cu necaz pe apostol: — Cu
 *ce a păcătuit lui Dumneđeș această cățea —de se chinuesce cu mun-
 *ce așa de cumplite? — Îți voiu spune, dragă surioră! — Această
 *păcătosa a fost cărșinăresă, — și tot amesteca apă în vin — de lua
 *banî pentru apă; — ea avea un bărbat cu cununiă, — dar trăia
 *cu alții pe d'alăturî; — și când dînsa cu el s'a cununat, — făcuse
 *asupra-șî fermece — ca să nu aibă copii, — dar Dumneđeș i-a scris
 *să facă șapte feciori — de-i veđi, soro, atârnați de țîțele sale,
 *— și cu dinșii are să mĕrgă înaintea Domnului. — Apoi aș mai
 *mers ce-va înainte — de aș găsit o babă bătrînă, — care era mu-
 *ma luminosei Marie: — acesteia îi ardeaș și mîinele și picîorele,
 *— și-i mai ardea și pĕrul în vîrful capului. — A stat Maria lingă
 *mumă-sa, — și întrebă pe bătrîna sa mumă: — Spune'mî, maică,
 *cu ce ai păcătuit? — Ore n'aș putĕ eu să-ți scap sulletul? — Îi re-
 *spunde Mariei maică-sa: —Nu e nicî un folos, dacă'ți voiu spune! —
 *Când ajunsei eu fată de măritat, — într'o diminĕță în ȓi de pasci
 *— mumă-mea s'a dus la biserică, — lăsându-mĕ a-casă să gătĕsc
 *prânȓul; — când mumă-mea s'a întors dela biserică, — m'a găsit golă
 *fără haîne, — și mĕ lovi cu mîna și cu inelul, —iar eu am isbit'o
 *de zidul turlei! — Atunci m'a blăstemat mumă-mea — de măritiș
 *să n'am parte. — M'am măritat eu de trei-patru ori, — dar n'am
 *fost cinstită de'naintea lui Dumneđeș, — și nicî de un bărbat n'am
 *avut parte; — apoi când m'am măritat, fă, d'al patruea, — am gă-
 *sit la bărbat doi copii vitregi, — unul era ca de doi ani, — cel-l'alt,
 *fă, împlinise patru ani. — Acești copii mĕ luară drept maică lor în
 *Dumneđeș. — Când veniră copiii dela joc, — cătră mine amîndoi s'a
 *plîns;—plîngĕnd cel mai mare, mî-a ȓis: — fă-mî, maico, o cămașă
 *albă,—iar eu i-am croit'o să nu mai creșcă; cel mai mic mî-a ȓis: dă-mî,
 *maico, o bucată de pîne,—iar eu i-am dat o bucată de pămînt negru...
 *— Încă baba voia să se mai plîngă, — dar n'a lăsat'o apostolul
 *Petru, — ci a apucat'o Petru de mîni — și a împins'o pintre draci:
 *— Iat'o, diavole! țineți-o, dracilor! — Așa s'a întămplat, și acum
 *Dumneđeș să ne ajute!)¹³⁾

13) Karag'ic, *Српске народне ијесме*, Viena, 1845, t. 2, p. 11—14.

§ 10. Este învederat, că balada de mai sus a confundat, nu fără dibăciă, călătoria Maicei Domnului la Iad, remasă ca fond al narațiunii, cu alte motive poporane, mai ales cu acela din colinda ‘Loc în raiu’, unde — după cum se cântă în Ardeal — apostolul Petru țice numei sale:

“Loc în rațu,
 “Maicuță, n’ăi,
 “Căci săracii ți-aũ lucrat,
 “Sera plată nu ți-aĩ dat,
 “Făr’ neghina grăului
 “De pe fundul cìurului;
 “Birtășiță când eraĩ,
 “Cupa mică măsurai,
 “Vin cu apă ai vindut,
 “Nici un bine n’ai făcut,, etc.¹⁴⁾

Acastă colindă nu este necunoscută Slavilor de peste Dunare. Într’o redacțiune bulgară, ce—va mai scurtă decât cea românească, apostolul Petru respunde mamei sale:

Назад, назад, стара мате:
 Ты не можеш у рай д’идешъ:
 Твоя душа грѣховита,
 Че си была механджійка,
 Есенк вино продавала
 И водица придавала...¹⁵⁾

Amestecul ‘Călătoriei Maicei Domnului, cu ‘Locul în raiu’, pe tărîmul literaturii poporane celei nescrise, este paralel amestecului aceluiași apocrif cu ‘Legenda Duminiceii, și cu ‘Visul Maicei Domnului’, în sfera cărților poporane: într’o parte ca și’n cea-laltă, poporul procede pe aceeași cale a fusiunii mai mult sau mai puțin intime a elementelor eterogene, îngreund astfel peste măsură sarcina criticului, care—dacă nu-l vor ajuta nesce cunoscințe prealabile tot atât de eterogene — este amenințat a rătăci fără scăpare în complicațiunile abirintului.

14) Marienescu, *Colinde*, Pesta, 1859, p. 74—6.

15) Чолаков, Българския народен сборник, Volgrad, 1872, p. 341 No. 90.

Aci se aplică pe deplin admirabila comparațiune a lui Ozanam:

«Comme des plantes touffues ne peuvent croître ensemble sans se mêler, s'envelopper, se nuire peut-être; de même, dans cette forte végétation poétique, chaque fable pousse des branches qui vont s'entrelacer avec les rameaux voisins, .¹⁶⁾

§ 11. Terminând, atragem tótă atențiunea asupra marelui importanțe lingvistice a vechiului text românesc al «Călătoriei Maicei Domnului».

Observăm aci, tot-o-dată, că copistul cel de pe la 1580 l'a transcris într'un mod mai ne'ngrijit decât pe Rugăciunea sântului Sisinie, omițând une-orî, din grăbire, litere și silabe întregi, pe cari noi le restabilim în reproducerea cirilică între [].

Semnele *ж* și *а*, *к* și *н*, sînt scrise astfel, încât de multe orî este a-nevoe de a le puté deosebi una de alta.

¹⁶⁾ Ozanam *Les poëtes franciscains en Italie*, Paris, 1859, p. 370.

КΟΥВЪНТЪ ДѢ ЛБЛАРЕ ПРЕ ЛА
МЪНЧН СФНТА МАРІА ВРА СЪ
ВАЗЪ КОУМ СЕ МЪНЧЕСКЪ РЪДЪЛЪ
КРЕЩИНЕСКЪ УЧЕ БЛСВН.:—

СФНТА ШИ ПРѢ-СЛЪВИТАА
ДВАМНА РОДИГОЛРѢ НЪ ЛИ МИ-
ТРЕЧЕ А ЛЪ ДЪМНЕЗЕЪ МАИКА ЛЪ
ХРИСТОС ШИ МЕРСЕ СЪ ВЪЗЪ ТРАТЕ
МЪНЧИЛАА. ШИ МЕРСЕ ЛЪ МЪГЪРА
ЕЛЕУНЪЛЪ ШИ СЪ РЪГЪ ЛОУ ДОУМ-
НЕЗЕЪ. ФІЮЛЪН СЕЪ ЛЪ ІС ХС. ШИ
ВИСЕ ЛЪ НЪМЕЛЕ ТЪТЪЛЪН ШІ ФІЮ-
ЛЪН ШИ ЛА СФНТЪЛЪН АХЪ. СЪ
ДЕИЮНГЪ КЪТЪРЪ МИНЕ АРХАГЕЛЪ
МИХАНАЪ СЪ МИ СПЪЕ ДИИ ЧЕРЪ*)
ШИ ДѢ ПРЕ ПЪМЪНТЪ. ШИ ЕРА
АЧЕЛА ЧАС ДЕЩИНСЪ АРХАГЕЛЕ (sic)

31. МИХАНА КЪ ПАТЪРЪ СЪГА ДѢ |
ЛЪЦЕРІ КЪ ЕЛЪ. W СЪТЪ ДЕСПРЕ
РЪСЪРИТЪ. АЛЪТЪ СЪТЪ**) ДЕСПРЕ

CUVÂNTU DE ÎNBLARE PRE LA MUNCİ:
SFÂNTA MARIA VRIA SĂ VADŪ
CUM SE MUNCESCU RODULŪ CREȘTI-
NESCU. (PARINTE BINE-CUVINTEZĂ!)

Sfânta și pré-slăvitaa doam-
na roditoare nu-ai-mitrece a
lu Dumnezeu, maica lu Hri-
stosu [se sculă?] și merse să
vază toate muncilia: și merse
în măgura Eleonului și să
rugă lu Dumnezeu fiului seu
lu Is. Hs. și țise: în numele
Tatălui și Fiului și al Sfân-
tului duhu! să deștingă cătră
mine arhaghelū Mihailū, să
mi spue din ceru și de pre
pământu. Și era acela căs:
deștinsă arhaghele Mihail cu
patru sutia de ingeri cu elu:
o sută despre răsăritu, altă
sută despre apusu, altă sută
despre amiațădi, altă sută
despre meaqđanoapte. Și săru-

*) D'asupra lui S e pus ю, ca și când scriitorul ar fi vrut să arate, că se pôte dice d'o potrivă: ЧЕРЪ și ЧЕРЮ.

**) După acêsta a mai fost scris: АЛЪТЪ [СЪГЪ], dar s'a șters cu aceeași mânu.

Acêstă carte arată muncile creștinilor, ce le-a arătat arhanghelul Mihail Pré-sfintei Născătorei de Dumnezeu, ca să vedă unde se muncesc creștinii cu suflete. Și țise Maica Domnului: Spune'mi, Mihaile,

Хоженіе пресвѣтѣи бѣи по
мѣкамъ.

[Слово пресвѣтѣи Богородици
вельми душеполезно. о
покои (покая? покаяни?)
всего мира. Гѣ блгви отче.

Хотѣ св. Богородица по-
молитися къ гду бу наше-
му на горѣ Еліонѣстѣи.

Во имя оца и сна и св. дха.
да свидеть архангелъ Михаилъ.
и 400 ангелъ съ нимъ. 100
отъ востока. 100 отъ запада.
100 отъ полудня. 100 отъ
полунощъ.

И цѣлова благодатную Ми-
хаилъ со англъ. и рече. Ра-
дуѣся отче исполненіе. радуѣ-
ся сыновне пребаваніе. ра-
дуѣся св. духа (...) похвало.
радуѣся Хви и утвержденіе.

Ἀποκάλυψις τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου περὶ τῶν κολάσεων
καὶ πῶς καὶ ὅποι (οἰπί)
κολάζονται καὶ περὶ μετανοίας
δέσποτα εὐλόγησον.

Ἐμελλεν ἡ παναγία Θεο-
τόκος πορεύεσθαι ἰδεῖν τὰς κο-
λάσεις καὶ ἦλθεν ἐν τῷ ὄρει
τῶν Ἐλαιῶν προσεύξασθαι προ-
σευχομένης δὲ αὐτῆς πρὸς κύ-
ριον τὸν Θεὸν ἡμῶν εἶπεν :

ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ
τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύμα-
τος, κατελθέτω ὁ ἀρχιστράτη-
γος Μιχαὴλ, ὅπως εἴποι μοι
(μι) περὶ τῶν κολάσεων. καὶ
ἅμα τῷ λόγῳ αὐτῆς κατήλθεν
ὁ ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ μετὰ
τῶν ἀγγέλων τῆς ἀνατολῆς
ἑκατὸν, καὶ τῆς μεσημβρίας ἑκα-

Ἀποκάλυψις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἣτις κατέβη εἰς τὸν Ἄθην
καὶ εἶδε πῶς κολάζονται οἱ ἁμαρτωλοί.

Τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ, ὅτε ἔμελε νὰ μετασταθῇ ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, ἀνέβη
εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν διὰ νὰ προσευχηθῇ, καὶ εἶπεν «Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ ἔλθῃ ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ, διὰ νὰ
μοῦ δεῖξῃ τὰς κολάσεις ὅπου κολάζονται οἱ ἁμαρτωλοὶ κάτω εἰς τὸν ἄδην»
καὶ πάραυτα ἦλθεν ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ μὲ τετρακοσίους ἀγγέλους καὶ

АПЄСД АЛТЖ ССТЖ ДЕСПРЕ АМІА-
 ЄЖЕН. АЛТЖ ССТЖ ДЕСПРЕ МЕА-
 ЄЖНОАПТЕ. ШИ СРСТАРЬ ПРЪ-
 СВНТАА МАНКА АС ХС ШИ СИСЕРЖ
 БСКРЪЖ-ТА ЧИНСТИТА АСМІЕН.
 БСКРЪЖ-ТА ВІАЦА ФІЮАШИ. БС-
 КРЪЖ-ТА КЗ А ПОРЪНКА СВНТЪ-
 АСН ДХС. БСКРЪЖ-ТА ТЪРНЕ ЧЕ-
 РОУАШИ. ШИ ЧЕРЮА СЪ ДЖИИЖ ЦІЕ.
 БСКРЪЖ-ТА ПРОРОЧЕСТВІЕН ЧЕ СЕ-
 ПРОРОЧНІТЬ. БСКРЪЖ-ТА КЗ А ДЕШ-
 КИС ЦІА ПЪНЖ АА СКАСНБА АС
 ДСМНЕСЕБ. ШИ СИСЕ ПРЪ-СФНТА
 МАНКА АСН ХС КЪТРЖ АРХАГЛА
 МИХАНА. БСКРЪЖ-ТЕ АРХАГЕЛЕ МИ-
 ХАНАЕ. КЗ Е ПОВЕЛЕНІА СФНТЪАШИ
 32. ДХС. БСКРЪЖ-ТЕ АРХАГЛАЕ КЗ АШИ
 АСДАТЪ КЪ ЧЕІА КЪТЕ ШАСЕ АРИ-
 ПИ. КЪ ХЕРЪВИМИ ШИ КЪ СЕ-
 РАФИМИ. БСКРЪЖ-ТЕ АРХАГЕЛЕ
 КЪЛКЪТОРЮ МЪНЧИЛОРЪ. ШИ СТАН
 НАИ ДНАІТЕ ДЕСПЕТОРЪАЮИ ТА-
 ТЖАШИ СТАН. БСКРЪЖ-ТЕ АРХАГЛАЕ
 МИХАНАЕ КЪ ЕЦІІ ПСРЪРЪ АСМИИЖ
 НЕСТИНСЖ. БСКРЪЖ-ТА АРХАГЕЛЕ.
 КЗ ТЪ ВЕРИ БЪЧИИ АА УБДЕЦЪ,
 ШИ ВЕРИ ДЕЦЕНТА АСРМИЦІИ
 ДИИ БЕКЪ. БСКРЪЖ-ТЕ АРХАГЕЛЕ.
 КЪ ДЕ ТОЦІИ ЕЦІИ ТЪ МАИ СЪСЪ
 АА СКАСНБА АС ДСМНЕСЕБ. АША
 ТОЦІИ ДЦЕРІИ АСДАРЖ ПРЪ МАИ-

tară pré-svântăa maica lu Hs.
 și dîseră: bucură-tîa, cinstita
 lumiei! bucură-tîa, viața fiu-
 lui! bucură-tîa, că ȳa porănca
 svântului dăhu! bucură-tîa,
 tărie cerîului, și cerîul să în-
 chină ție! bucură-tîa proro-
 cestviei ce se-u prorocitû!
 bucură-tîa, că ȳa deschis țîa
 pănâ la scaunul lu dumneđu!
 Și dîse pré-sfânta maica lui
 Hs. cătră arhagghelû Mihail:
 bucură-te, arhaghele Mihaile,
 că e povelenia sfântului dăhu!
 bucură-te, arhaghele, că ȳaști
 lăudatu cu ceîa căte șase a-
 ripi, cu heruvimii și cu se-
 rafimii! bucură-te, arhaghele
 călcătorîu munciloru și [care?]
 stai nai[te], ȳnaite despueto-
 rulîui Tatălui stai! bucură-te,
 arhaghele Mihaile, că ești
 pururê lumină nestinsă! bu-
 cură-tîa, arhaghele, că tu veri
 bucina la g'udețu și veri de-
 ștepta adurmiții din vecu!
 bucură-te, arhaghele, că de
 toți ești tu mai susû la sca-
 unul lu Dumneđu! Așa toți
 ingerii lăudară pré maica lu
 Hs. Și se rugă maica lu Hs.

câte munce sînt? ȳară Mihail dîse: ce vōiu spune, fără numêr sînt!
 Atuncea deschiseră ingerii ȳadul, și vedură acolo mulțime de suflete
 muncindu-se, norōde multe, bărbați și muieri, și cra plăusurî și chiote

радуїся Давидово прореченіе.
радуїся святое поклоненіе.
радуїся пророческое проповѣданіе, радуїся превышняя
всѣхъ у престола божія.

Рече же благодатная ко арханглу Михаилу. Радуїся ты архистратиге, радуїся Михаиле первыйи воинства, святаго дха повелѣніе, радуїся архистратиге, шестокрыльству похвала. Радуїся Михаиле архистратиге, мучителемъ попраіе, а престолу владыки достойно стоиши. Радуїся Михаиле (свѣтильникъ) просвѣщенія никако же угасая. Радуїся архистратиге первыйи войне хотя вострубити и убудити отъ вѣка умершая. Радуїся Михаиле первыйи всѣмъ нбснымъ силамъ первыйи же и до престола божія вся англи прославльшаго.

τὸν καὶ τῆς δύσεως ἑκατὸν καὶ τοῦ βορρᾶ ἑκατὸν (καὶ τῆς μεσημβρίας ἑκατὸν).

καὶ ἠσπάσαντο (εἰσπάσαντο) τὴν κεχαριτωμένην καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν· χαῖρε κεχαριτωμένη, τοῦ πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα, χαῖρε τοῦ κυρίου ἡ κατοικήσης, χαῖρε τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸ κέλευσμα, χαῖρε τῶν ἑξαπτερυγίων ὁ ἔπαινος, χαῖρε τῶν ἑπτὰ οὐρανῶν τὸ στερέωμα, χαῖρε τῶν δεκατεσσάρων στερεωμάτων τὸ θυρώμα, χαῖρε τῶν ἀγγέλων τὸ προσκύνημα, χαῖρε πάντων ὑψηλοτέρα ἕως τῶν θρόνων τοῦ Θεοῦ.

εἶπε δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον ἡ παναγία· χαῖρε καὶ σύ, Μιχαὴλ ἀρχιστράτηγε, τῶν ἑξαπτερυγίων ὁ ἔπαινος, χαῖρε Μιχαὴλ ἀρχιστράτηγε, ὁ τὸν τύραννον καταπατῶν καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἀξίως παριστάμενος, χαῖρε Μιχαὴλ ἀρ-

χειρέτησαν τὴν Παναγίαν καὶ εἶπαι τούτους τοὺς λόγους· «Χαῖρε τοῦ Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα. Χαῖρε τοῦ Υἱοῦ ἡ κατοικήσης· χαῖρε τῶν ἑπτὰ οὐρανῶν τὸ στερέωμα· χαῖρε τῶν δεκατεσσάρων ἁσμάτων τὸ θυρώμα· χαῖρε τῶν ἑξαπτερυγίων ὁ ἔπαινος· χαῖρε τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα· χαῖρε τῶν τοῦ Θεοῦ ποιημάτων ὑψηλοτέρα καὶ πάσης κτήσεως τιμωτέρα· χαῖρε καὶ ἕως τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ διελθούσα.» Καὶ ἡ Παναγία εἶπε πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον· «Χαίροις καὶ σύ, Μιχαὴλ Ἀρχιστράτηγε, καὶ τοῦ ἀοράτου Πατρὸς λειτουργεῖ, καὶ τοῦ υἱοῦ μου συνόμιλε· χαῖρε ὁ τὸν διάβολον καταισχύνας, καὶ τὴν ἀγίαν αὐτοῦ στολὴν ἀφελόμενος·» ἑμοίως καὶ εἰς ἄλλους τοὺς ἀγγέλους ἐχειρέτησεν ἡ Παναγία καὶ εἶπε «Χαίρετε καὶ ἐσεῖς ἅγιοι ἄγγελοι καὶ λειτουργοὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ μου» καὶ

- ка аз хс. ши се рѣжъ манка
 аз хс дерептѣ пѣкжтоши. ши
 33. вѣсе пре-сѣнта кзтрѣ архагелъ
 миѣаназ. спѣне-ми че е ѣ черю
 ши пре пѣмѣнтѣ. ши вѣсе арха-
 гелъ ею цѣ вою спѣне тог.
 ши вѣсе прѣ-сѣнта. кзте мѣни
 сѣнтѣ. юв сѣ мѣческѣ цѣнтѣ
 мѣнескѣ. ши вѣсе архагелъ
 миѣаназ мѣниче н'аз нѣмѣрѣ.
 ши дѣшкѣса архагелъ спре а-
 пѣс ѣдѣа ши вѣсѣ пре-сѣнта
 манка аз хс мѣте мѣни цѣн-
 тѣлѣн мѣнескѣ вѣрѣаци ши
 мѣри. ши ера ѣ ѣдѣ пѣнѣри
 мѣре вѣртоасе. ши дѣрѣвѣ пре-
 сѣнта маріѣ прѣ архагелъ
 чѣне сѣнтѣ ачѣе ши че нѣ-
 кѣте аз. ши вѣсе архагелъ. а-
 34. чѣе сѣнтѣ чеѣа че н'аз кре-
 зѣт ѣ тѣтѣа ши ѣ фѣюль. ши
 ѣ дѣа сѣнтѣ. дерептѣ ачѣа
 се мѣческѣ аша. ши вѣсѣ пре-
 сѣнта маріѣ. алытѣ дѣоунѣре-
 коу ши мѣнѣж мѣре. ши вѣсе
 кзтрѣ архагелъ. че дѣнѣрекѣ
 ете ачѣста. ши чѣне се мѣн-
 ческѣ ачѣе. ши вѣсе архагелъ
 мѣте вѣкѣ дѣнѣрекѣ ачѣста.
 ши вѣсе прѣ-сѣнта Маріѣ а дѣ-
 нѣрекѣ ачѣста сѣ рѣнѣе сѣ
- dereptu păcătoșii, și dize pre-
 sfânta cătră arhaghelū Mi-
 hailū: Spune-mi ce e în ceriū
 și pre pământu. Și dize a-
 răhagghelul: Eiu tu voiu spu-
 ne tot. Și dize pré-stânta:
 Câte munci sântu, iuo să mu-
 cescu gintu omenescu? Și dize
 arhagghelū Mihailū: Mun-
 cile n'au numărū. Și deș-
 chisîa arhagghelū spre apus
 iadul, și vădu pre-sfânta maica
 lu Hs. multe munci gintului
 omenescu, bărbați și mueri:
 și era în iadu plângeri ma-
 re vrătoase. Și întrebă pre-
 sfânta Mariae pré arhaghelū:
 cine sintu acește și ce păcate
 au? Și dize arhagghelū: Acește
 sântu ceîa ce n'au crezut în
 Tatâl și în Fiulū și în Du-
 hul sfântū, dereptu aceîa
 se muncescu așa. Și vădu
 pre-svânta Mariâ alātu întu-
 nerecu și muncă mare, și
 dize cătră arhagghelē: Ce în-
 tunerecu este acesta și cine
 se muncescū aice? Și dize
 arhagghelū: Multe đacu [în]
 întunerecu acestă. Și dize pré-
 svânta Mariîa: Îa întunere-

marî; și dize Maica Domnului: ce le sint păcatele acestora? Și dize Mihail: aceștiia sint făcătorii de rele, și cari n'au cređut în Dume-
 neđeî, și așa se vor munci în veci; ăra maica Domnului plăuse cu

Вца хотяши дабы видѣла. како ся душа мучать. и рече Михаилу архистратигу. Исповѣждь ми. яже суть на земли всяческая.

И рече къ ней Михаилъ. Яко же речеши благодатная. азъ всяческая тебѣ исповѣмъ.

И рече къ нему св. бца. Кольо есть мукъ идѣ же мучятся родъ христіанскіи.

И рече къ ней архистратигъ. Неизрекомыи суть мукы.

Рече же къ нему благодатная. Исповѣждь ми на нбси и на земли.

Тогда повелѣ архистратигъ явитися ангеломъ отъ полудне. и отверзесе адъ. И видѣ въ адѣ мучающаяся и бѣше ту множество мужъ и женъ. и вопль много бѣше.

И вопросы благодатная архистратига. Кто си суть.

И рече архистратигъ. Сιν

χιστράτηγε, ὁ μέλλων σαλπίσαι καὶ ἐξυπνίσαι τοὺς ἀπ' αἰώνων κεκοιμημένους· χαῖρε Μιχαὴλ ἀρχιστράτηγε, ὁ πρῶτος πάντων τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων ἕως τῶν θρόνων τοῦ Θεοῦ.

ὁμοίως καὶ πάντας τοὺς ἀγγέλους εὐφημήσασα (εὐφημήσας) ἡ κεχαριτωμένη, ἐδέετο διὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ εἶπεν πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον. ἀνάγγειλόν μοι πάντα τὰ ἐπὶ γῆς.

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος· ἐγὼ σοι ἀναγγέλλω πάντα.

καὶ εἶπεν ἡ κεχαριτωμένη· πόσαι κολάσεις (κολασαί) εἰσὶν, ὅπου κολάζονται τὸ γένος τῶν ἀμαρτωλῶν.

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος· ἀναρίθμητοι κολάσεις (κολασαί) εἰσὶν, παναγία.

καὶ εἶπεν· ἀνάγγειλόν μοι πάντα τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.

λέγει πάλιν ἡ Παναγία πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον· «Χαίροις Μιχαὴλ, Ἀρχιστράτηγε, ὁ προσβέβων ὑπὲρ τοῦ κόσμου καὶ πάσης τῆς κτίσεως· καὶ παρὰ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ ἀξίως περιστάμενος,» καὶ εἶπε· «δεῖξαι μοι ὅλους τοὺς ἀμαρτωλοὺς ὅπου κολάζονται κάτω εἰς τὸν ἄδην,» καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος εἶπε «Μετὰ πάσης χαρᾶς εἶμι μὲ ἐρωτήσεις Παναγία μου, ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ εἰπῶ ὅλα,» καὶ ἡ Παναγία εἶπε «πόσαι κολασαὶ εἶναι τῶν ἀμαρτωλῶν,» ὁ δὲ Ἀρχιστράτηγος εἶπε «πολλαὶ καὶ ἀμέτρητες εἶναι· ἀμὴ εἰς ποῖον τόπον ὀρίζεις νὰ ὑπάγωμεν,» καὶ ἡ Παναγία εἶπε· «εἰς τὸ δυτικὸν μέρος,» καὶ τότε ὤρισεν ὁ ἀρχιστράτηγος τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἔφεραν τὴν Παναγίαν εἰς τὸ δυτικὸν μέρος· καὶ ἀνοίξεν ὁ ἄδης τὸ στόμα του· καὶ ἐφάνησαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες πλήθος πολὺ, καὶ μὲ

- КЪСЪ МЪНКА АЧАСТА. ШИ ВЪСЕ АР-
 ХАГГАБЪ НЪ ПОЦИ ВЕДЕ МЪНКА АЧА-
 СТА. ШИ ВЪСЕ ЛЪЦЕРСА ЧЕЛА ЧЕ СТРЕ-
 35. ЖОУНА МЪНКА АЧЕА. ВПРІТ'А Б
 ТАТЪАБЪ НЕВЪСЪТЪ СЪ НЪ ВЪСЪ
 АЧАЦІЕ АСМІНЪ. ПЪНЪ КЪНЪСЪ СЕ
 ВА АСМІНА ФІЮА ТЪСЪ ЛЪ ЧЕРЮ.
 ВРЪТОСЪ МАИ АСМІНОСЪ ДЕ ШАП-
 ТЕ ВРІ ДЕКЪТЪ СОАРЕЛЕ. ШИ
 ЖЕАШИ ПРЕ-СФІТА МАРІЕЖЪ ШИ РЪ-
 ДИКЪ ВКІИ ЕИ КЪТРЪЖЪ ЧЕРЮ. ШИ
 ВЪСЕ ЛЪ НЪМЕЛЕ ТАТЪАШИ ШИ ФІ-
 ЮАШИ ШИ А СФІНТАСЪИ ДЪХЪ СЪ
 ВЪСЪ АЧАСТА МЪНКА. ШИ СЕ АСЪ
 ЛЪТЪНЕРЕКЪА ДЕ ПРЪ МЪНКА ШИ
 АКОПЕРИ ШАПТЕ ЧЕРЮРЕ. ШИ ВЪЧЕ
 АЧНИ ПЪРЪДЪ МЪАТЪ ВЪРЪАЦИ ШИ
 МЪЕРИ ШИ ПЪХИЦЕРЕ МАРЕ АШИА
 ДИЛЪ ЕИ. ШИ АЗЪКЪМЪ ПРЪ-
 СФІТА МАРИА ШИ ВЪСЕ ЧЕ АЦИ
 36. АСКРАТЬ МИШЕНАВРЪ | ШИ ЕИ НЪ
 АВЪИРЪ ГЛАСА ЕИ. ШИ ВЪСЕ ЛЪ-
 ЦЕРСА ЧЕЛА ЧЕ СТРЕЖИНА МОУН-
 КА. КЪЧЕ НЪ ГРЪИЦИ КЪТРЪЖЪ
 СФІТА МАИКА АСЪ ХЪ. КЪ ДИЛЪ РЕКЪ
 СЕ МЪИЧНА ЕИ. ШИ НЪ ПЪТЕ
 РЕДЕ АСМІНА ШИ НЪ ПЪТЪРЪ КЪ-
 цуľi acesta sã redice sã vã-
 řu munca acãsta. ři řise
 arhagghelũ: Nu poți vede
 munca acãsta. ři řise inge-
 rul cela ce strejuia munca
 aceia: Oprit-au Tatãľu nevã-
 řut sã nu vadã acãste lu-
 minã pãnã cãndu se va lu-
 mina fiul tãu în cerũ vrã-
 tosu, mai luminosu de șapte
 ori decãtũ soarele. ři jelni
 pre-sfãnta Marieã, ři rãdicã
 ochii ei cãtrã cerũ, ři řise:
 în numele Tatãľui ři Fiĩľui
 ři a sfãntuľui Duhũ, sã vã-
 řu acãsta muncã! ři se lu-
 o intunerecul de pre muncã ři
 acoperi șapte cerũre; ři đace
 acii nãrod multu, bãrbați ři
 mueri, ři plãngere mare řașia
 diĩ ei. ři lãcrãmã pre-sfãnta
 Mariã, ři řise: Ce ați lu-
 cratũ, mișeilor? ři ei nu au-
 řirã glasul ei. ři řise inge-
 rul cela ce strejuia munca:
 Cãce nu grãți cãtrã sfãnta
 maica lu Hs.? Cã diĩ vecu

jale mare. ři veđurã în tartar întunerec mare, ři řise maica Domnuľi :
 Mihaile, ce le sînt pãcatele acestora, de se muncesc într'atãt întu-
 nerec? Mihail řise: aceștia nu s'aũ temut de Dumneđeũ, ři pãcate
 aũ fãcut, ři trupul luĩ aũ rãstignit; ři řise Mihail: nu e învățaturã
 la acẽstã muncã sã se ridice întunerecul sã veđi, cã sînt de Tatãľ
 nevẽđuți (sic), ři i-aũ bãgat aicea ca sã nu veđã lumina lumii. ři
 se milostivi maica Domnuľi, ři cãutã la cer, ři se rugã Fiĩľuľ ři
 Duhuluľ sfint; atuncea se ridicã întunerecul, ři veđurã acolo mulțime

суть иже не вѣроваша въ
отца] и сна и стго дха. въ
забыша ба. и вѣроваша. юже
вы бѣ тварь бѣ на рабо-
тоу створилъ. то то они все
богы прозваша. слнце и мцѣ
землю и водуу. звѣри и га-
ды. тосетьнѣе и члвчѣска ме-
на та оутримъ Громава Хърса
Велеса Пероуна. на бы w-
братина бѣсомъ злымъ вѣ-
роваина. до и доселѣ мракъмъ
злымъ одържими соуть. того
ради сде тако моучаться.

и видѣ на друзѣмъ мѣстѣ
тъмоу великоу. и рече стага гжа.
что іестъ тъма си и кто соуть
пребывающа въ нѣи.

и рече архистратигъ. многы
дша прѣбываютъ въ мѣстѣ
томъ.

и рече стага бца. да вти-
метса тъма си. да быхъ
видѣла и ту моукоу.

и втѣщана ангели стрѣгоу-

τότε ἐκέλευσεν ὁ ἀρχι-
στράτηγος τοῖς ἀγγέλοις ταῖς
ἐπὶ δυσμᾶς καὶ ἔχανεν ὁ ἄδης
καὶ εἶδεν ἡ παναγία τοὺς κω-
λαζομένους.

καὶ ἠρώτησεν ἡ παναγία τὸν
ἀρχιστράτηγον καὶ εἶπεν· τίνες
εἴσιν οὗτοι καὶ τί τὸ ἀμάρτημα
αὐτῶν;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὗτοι εἰσὶν οἱ εἰς πατέρα καὶ
υἶόν καὶ ἅγιον πνεῦμα μὴ πι-
στεύοντες καὶ διὰ τοῦτο οὕτως
κολάζονται.

καὶ εἶδεν εἰς ἕτερον τόπον
σκότος μέγα καὶ εἶπεν ἡ πα-
ναγία· τί τὸ σκότος τοῦτο καὶ
τίνες εἰσὶν οἱ κείμενοι εἰς τὸ
σκότος;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
πολλὰ ψυχαὶ κατάκεινται ἐν
τῷ σκότει τούτῳ.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία ἀρθεῖτω
τὸ σκότος, ὅπως εἶδω τὴν κό-
λασιν ταύτην.

πολλὴν ὥραν ἤκουσε φωνὰς καὶ θρήνους πολλοὺς, καὶ ἡ Παναγία εἶπε· «ποῖοι
εἶναι τοῦτοι καὶ τί τὸ ἀμάρτημά τους;» καὶ εἶπεν ὁ Ἀρχιστράτηγος «ἐτούτοι
εἶναι ὅπου δὲν ἐφύλαξαν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ διὰ
τοῦτο κολάζονται.» Καὶ εἶδεν ἡ Παναγία εἰς ἄλλον τόπον σκότος πολὺ καὶ μέγα
καὶ εἶπεν ὁ Ἀρχιστράτηγος· «αὐτὸ εἶναι τὸ αἰώνιον σκότος, καὶ πολλαὶ ψυχαὶ εὐρί-
σκονται μέσα εἰς αὐτό.» καὶ εἶπεν ἡ Παναγία «σηκώσατε τὸ σκότος αὐτὸ διὰ νὰ ἰδῶ
τοὺς ἀμαρτωλοὺς πῶς κολάζονται;» τότε ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπε, «ἡμεῖς δὲν ἔ-
χομεν ἐξουσίαν νὰ σηκώσωμεν τὸ σκότος αὐτό.» καὶ οἱ ἄγγελοι ὅπου ἐφύλα-
γαν ταῖς κόλασιν εἶπαν· «ἡμεῖς ἔχομεν παραγγελίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ
μὴ ἴδωσι εἰς ἐτούτοι οἱ κολασμένοι ἕως εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Υἱοῦ

- БТА Л ССС КЗ СЖЧК СМОЛАХ | se munciăa ei, și nu pute ve-
 ПРЕ ЕН. ШИ ВИСЕРЖ ДНН МСН- | de lumina, și nu putură că-
 КЖ. W ДЕСПШТОАРЕ ФІЮАШН ТЗС | uta în susu, că ȕăcé smoală
 ЧЕЛЛ БЛАГОСЛОВИТША. ДЕ МШНКА | пре ci. Și ȕiseră din muncă:
 АЧАСТА НЕЧЕ НЕ-8 СП8С АВРАМ | О, despuitoare fiului tău cela
 МОШ8-НОСТР8. НЕЧЕ ІВАНЬ БО- | *blagoslovitul!* de munca аса-
 ТЕЗХТОР8ЛЮ. НЕЧЕ АПОСТОЛЬ ПА- | sta *nece* ne-u spus Avram мо-
 ВЕЛЬ. ЧЕ ТЕ-Н НВНТ8 Т8 НВА | шу-nostru, *nece* Ioană Boteză-
 ПРК-СФНТЪ К8М8 НЕ ЛТРЕБЫ. | torulіu, *nece* apostolū Pavelū!
 ШИ ВНСЕ ПРК-СФНТА МАРІА КЖ- | ce te-i ivitu tu noa, *pre-sfântă?*
 37. ТРЖ АРХАГЕА МИХАНАЗ | ЧИНЕ | cumu ne întrebi? Și ȕise *pre-*
 СИНТ8 АЧЕЦЕ ШИ ЧЕ-8 ГРЕШІТ8. | *sfânta* Mariia câtră arhaghel
 ШИ ВНСЕ АРХАГГЛЪ. АЧЕЦЕ Н'А8 | Mihailū : Cine sintu асаște
 КРЕЗ8Т8 Л СЕНТА, Тронце. ШИ | și ce-u greșitu? Și ȕise ar-
 ЛТР8 ТИНЕ НЗСКЖТОАРЕ ДОМН8- | haggheļū : Асаște n'au creȕutu
 ЛОУН. Н'А8 КРЕЗ8Т КЗ ДННТР8 | în svânta Troițe și întru tine
 ТИНЕ НЗСК8Т8-СЕ-8. ІС ХС. ШИ | născătoare Domnului, n'au cre-
 А8 ПРІННІТ ПЕАНЦЖ. ШИ АЗКРЖ- | ȕut că dintru tine născutu-
 МА ПРК-СФНТА МАРІА ШИ ВНСЕ | se-u Is. Hs. și au prіimit pe-
 СЕ М8НЧНЦНАWR А8 Н'АЦН КРЕ- | lițâ. Și lăcrâmă *pre-sfânta*
 С8Т ШИ Н'АЦІ А88НТ8 КЗ ПРНН- | Mariia și ȕise munciȕilor : au
 ТР8 Н8МЕЛЕ МЕС М8НЧН-СЕ-ВА*) | n'аți creȕut și n'аți аудіtu,
 ТОТ8 ЧЕЛЛ ЧЕ Н8 ВА КРЕДЕ. ШИ | că printru numele meu munci-
 ВНСЕ ПРЕ-СФНТА МАРІА СЖ КА- | se-va totu cela ce nu va crede?

*) Inainte era scris: М8НЧНВЕЦН.

de suflete muncindu-se și țipând; iară maica Domnului plânse și ȕise
 câtră ei : oh ! săracilor, ce аți stricat de v'ау бугат аicea? Іарă ін-
 gerіi, carі păziaū асаstä muncă, ȕiseră : căci nu respundeți maicei
 Domnului? Іарă ei ȕiseră câtră maica Domnului : Dómnă, nam vedut
 de când am venit аicea, și nu putem căuta în sus, că fierbe rășina
 și seul pre noi ; și lăcrămară și ȕiseră câtră maica Domnului : oh ,
 maica Domnului milostivă cum ne-a venit ! cum n'ау venit Avram,
 nicі apostolul Pavel, nicі Іón Botezătorul, să grăescă cu noi ! Atun-
 cea ȕise maica Domnului câtră Mihail : acestora ce le sіnt păcatele

щѣи мѣѡу. поручено ны ҃сть.
да не видятъ свѣта. донѣ-
деже навѣтса снѣ твои бл-
гыи паче. з. слнчъ свѣтъ-
лѣишь.

и присѣрбѣна быс стама бѣа.
и къ англома въведе очи
свои. и възрѣ на невидимыи
прѣстоль оца своего и рече.
въ има оца и сна и стго дха.
[да отѣиме]тѣса тѣма си. да
быхъ видѣла [снѣ мѣсѣ].

и отѣмса тѣма. и з. нѣсѣ
навѣса и [тѣ пребы]ваше мно-
жество народъ мужь и женѣ
и въплъ много быс. и гласъ
великъ исхожаше.

и видѣвши м прѣта бѣа.
и рече к нимъ. плачущица
съ слъзами. что сътвориете
бѣдѣниці оканънии недостои-
ни. како въ семь постигос-

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὐκ ἔστι δυνατὸν ἵνα εἴδῃς (ἦ-
δεις) τὴν κόλασιν ταύτην.

καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ ἄγγελοι οἱ
φυλάσσοντες αὐτοὺς καὶ εἶπον·
παραγγελίαν ἔχομεν ἐκ τοῦ ἀο-
ράτου πατρὸς, ἵνα μὴ ἴδωσιν
οὗτοι φῶς ἕως οὗ λάμψῃ ὁ υἱός
σου ὁ εὐλογημένος παρὰ ἑπτα-
πλάσιον τοῦ ἡλίου λαμπρότερος.

καὶ ἐν λύτῃ γενομένη ἡ πα-
ναγία ἀνέστησε τὸ ὄμμα αὐτῆς
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν ἐν
ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀρ-
θρήτω τὸ σκότος, ὅπως ἴδω τὴν
κόλασιν ταύτην.

καὶ εὐθέως ἐπήρθη τὸ σκότος
ἐκεῖνο καὶ τοὺς ἑπτὰ οὐρανοὺς
ἐκάλυψεν καὶ ὀδυρμὸς μέγας
ἐγένετο καὶ βοή μεγάλη ἀνῆρ-
χετο.

σου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.» καὶ τότε ἡ Παναγία ἐσήκωσε τὰς χεῖ-
ράς της εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν· «Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ σηκωθῇ τὸ σκότος αὐτό.» καὶ πάραυτα μὲ τὸν λόγον
τῆς Παναγίας ἐσηκώθη τὸ σκότος αὐτὸ ὡσάν σύννεφον καὶ ἐσκέπασε τὸν οὐρανὸν,
καὶ ἦτον ἐκεῖ πλήθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ ἤρχετο πολλὸς ἀναστεναγ-
μὸς ἀπὸ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ βλέποντάς τους ἡ Παναγία εἶπε· «τί ποιεῖτε,
ἄθλιοι, καὶ πῶς ἔχετε, ταλαίπωροι;» καὶ κἀνένεας δὲν ἀπεκρίθηκε· καὶ οἱ ἄγ-
γελοι λέγουσιν αὐτοῖς· «διατί δὲν ἀπεκρίνεσθε εἰς αὐτὸ ὅπου σὰς ἐρωτᾷ ἡ κε-
χαριτωμένη;» καὶ τότε ἀπηλογήθησαν οἱ ἀμαρτωλοὶ καὶ εἶπασιν, «ἡμεῖς ἀφ'
ὅτου ἤλθαμεν ἐδῶ δὲν εἶδαμεν φῶς, ἀλλὰ εἴμεθα μέσα εἰς τὴν πίσσαν ὅπου
βράζει· καὶ κολλάζει ἡμέραν καὶ νύκτα» καὶ λέγουσι πρὸς τὴν Παναγίαν· «Ὁ
Υἱός σου ὁ εὐλογημένος ἤλθε καὶ δὲν μᾶς ἐλυπήθηκε οὔτε ὁ Ἀβραάμ, οὔτε
ὁ Μωϋσῆς, οὔτε ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· οὔτε ἄλλοι τινὲς ἀπὸ τοὺς προφήτας
καὶ ἁγίους· καὶ ἐσὺ Θεοτόκε τὸ τεῖχος τῶν Χριστιανῶν, πῶς ἤλθες πρὸς ἡμᾶς;»

38. ѸѠ ѠТѠ нерекаль ка ка (*sic*) ши | дените ши късѠ пре ли ши | Ѡнсе архаггаль. ѠкѠтрѠѠ верн | сѠ | мерѠн прѠ-сѠнѠтѠ маика лѠ Ѡс. | спре лпсѠ лѠ спре лмеасѠѠн. | ши рѠспнсе сѠнѠтѠ мариѠ ши | Ѡнсе. блѠмѠ спрѠ аміасѠѠн. | ши венрѠ патрѠ сѠте де Ѡ-ѠерѠ ѠерѠвнмѠн ши сѠрафимѠн. | ши лѠрѠ прѠ-сѠнѠтѠ мариѠ | шѠ Ѡ дѠсерѠ спре аміасѠѠн. | оѠнде ера ѠнѠ рѠѠ*) де фокѠ. | ши ешнѠ парѠ де фокѠ ши ера | Ѡтр'ѠнѠсѠ мѠлѠтѠ нѠродѠ, бѠрѠлѠцѠ | ши мѠсѠрн. оѠнѠн арде пѠнѠ Ѡ | брѠѠ. алѠцѠн арде пѠнѠ Ѡ пѠ-ептѠ. алѠцѠн пѠнѠ креѠетѠ ал-цѠн ера лѠкопернѠ Ѡ фокѠ. ши | 39. сѠсѠпннѠ прѠ-сѠнѠтѠ маѠка лѠ | Ѡс. ши ѠтрекѠ чнне сннѠтѠ лѠ-чѠѠе ши че пѠкѠте лѠ фѠкѠтѠ. | чѠл че арѠѠ пѠнѠ Ѡ брѠѠ. ши | Ѡнсе архаггаль мнѠѠнѠл. лѠчѠѠе | сннѠтѠ карѠн н'лѠ аксѠль [тѠтѠ де]
- Și ȕise pre-svânta Mariia să cađă întunereculă ca și de'inte, și cađu pre iai. Și ȕise arhagghelū : Incătruo veri să mergi, pre-sfântă maica lu Hs. : spre apus au spre ameađăđi ? Și răspunse sfânta Mariia și ȕise : Blămu spré amiađăđi. Și veniră patru sute de ingeri, heruvimii și sârafimii ; și luară pré-sfânta Mariia și o duseră spre amiađeđi, unde era ună ráű (saű > u nuoru) de focű, și eșűa pară de focu, și era într'ănsă multu nărod, bărbați și mueri : unii arde până în brău, alății arde până în pi-eptu, alții până [în] creștetu, alții era acoperiți în foc. Și susăpină pré-sfânta maica lu Hs. și întrebă : cine sintu acește, și ce păcate au făcut ceia ce ardu până în brău ? Și ȕise arhagghelū Mihail : Acește

*) Inainte era scris : Ѡ нѠѠрѠѠ.

de sint întru atâta muncă de rășină și de smólă cu foc ? Și response Mihail : aceștia n'au cređut în sânta Troiță, și cuvintele proorocilor n'au ascultat că veű nasce pre Hristos din tine. Și lăcrămă maica Domnului și ȕise : oh ! săracilor, cum v'ați înșelat de n'ați cređut că voiű nasce pre Hristos din minc ! Și atuncea érá cađu întunerecul pre dînșű. Și ȕise Mihail : Dómnă, merge-vom la resărit saű la mēđă-nópte, unde 'ți este voă ? Și o luară ingerű și o duseră spre miađi-đi. Și veđu eșűnd riul de foc, și sta în el noróde multe, bărbați și mueri, unű pînă la grumaz în foc, érá alții pînă la brăű,

теса (=како вы семо при-
досте).

не бы гласа wt няхъ. ни
wtвѣта.

и рекоша англи стрѣгущей
почто не-глетете.

и рекоша моучащися* **
Блгодатьнаа, wt вѣка нѣсмь
свѣта видѣли. да не можемъ
възърѣти горѣ.

и възърѣвъши на нѣа стаи
бца. и възплакаса вельми. и
видѣвъше ю моучащиса ре-
коша къ нѣи. како ны иеси
приситила стаи бце. нѣ смѣ
твои блгодатьнии. на землю
приходи и не въпроси насть.
то ни Аврамъ прадѣдъ. ни
Моисей прркъ. ни Иванъ крь-
ститель. то ни апль Павель.

καὶ ἰδοῦσα αὐτοὺς ἡ πανα-
γία ἐδάκρυσεν καὶ εἶπεν πρὸς
αὐτούς· τί ποιεῖτε, ἄθλιοι, καὶ
πῶς ἐνταῦθα εὐρέθητε.

καὶ οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ
ἦν ἀκρόασις.

καὶ εἶπον οἱ ἄγγελοι οἱ φυ-
λάσσοντες αὐτούς· τί οὐ λαλεῖτε
τὴν κεχαριτωμένην;

καὶ εἶπον οἱ κολαζόμενοι ἀπὸ
τοῦ αἰῶνος οὐκ εἶδομεν φῶς καὶ
οὐ δυνάμεθα ἀνανεῦσαι. καὶ
κατέκειτο πίσσα κοχλάζουσα ἐπ'
αὐτούς.

καὶ ἰδοῦσα ἡ παναγία ἐκλαυ-
σεν, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν οἱ
κολαζόμενοι πῶς ἡμᾶς κατη-
ρώτησας, παναγία δέσποινα; ὁ
υἱός σου ὁ εὐλογημένος ἦλθε,
καὶ οὐκ ἐπερώτησεν ἡμᾶς, οὔτε

καὶ ἠρώτησεν ἡ Παναγία «ποῖο εἶναι τοῦτοι, καὶ τί τὸ ἀμάρτημά τους;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπε· «τοῦτοι εἶναι ὅπου δὲν ἐπίστευσαν εἰς Πατέρα Ὑἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐσένα δὲν ὠμολόγησαν Θεοτόκον, καὶ πῶς ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἐσένα, καὶ διὰ τοῦτο κολάζονται»· καὶ ἡ Παναγία εἶπε πρὸς τοὺς ἀμαρτωλοὺς· «διὰ τί ἐπλανήθητε ταλαίπωροι; δὲν ἠκούσατε πῶς ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπὸ ἐμένα, καὶ ὁλος ὁ Κόσμος τὸν τιμᾷ καὶ τὸν μακαρίζει;» καὶ πάλιν ἔπεσε τὸ σκότος ἐκεῖνο καὶ ἐσκέπασέ τους ὡσάν καὶ πρῶτα. Καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπε· «ποῦ ὀρίζεις, Παναγία μου, νὰ ὑπάγωμεν;» καὶ ἡ Παναγία εἶπεν «ἄς ὑπάγωμεν εἰς τὸ βόρειον μέρος· καὶ παρευθὺς ἐκίνησε τὸ ἀμάξι· τὸ χειρουβικόν, καὶ οἱ τετρακόσιοι ἄγγελοι καὶ ἐπῆραν τὴν Παναγίαν εἰς τὸ βόρειον μέρος ἐκεῖ ὅπου εὐγαινεν ὁ πύρινος ποταμός· καὶ ἦτον ἐκεῖ πολὺ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ἦτον ἐκεῖ μέσα εἰς τὸν πύρινον ποταμὸν χωσμένοι ἄλλοι ὡς τὰ γόνατα, ἄλλοι ὡς τὸ στήθος, ἄλλοι ἕως τὴν μέσην, ἄλλοι ἕως τὸν λαυμὸν καὶ ἄλλοι ἕως τὴν κορυφὴν· καὶ ὡς τοὺς εἶδεν ἡ Παναγία ἀναστέναξε, καὶ εἶπε· «ποῖοι εἶναι τοῦτοι ὅπου εἶναι ἕως τὰ γόνατα χωσμένοι, καὶ λοιποὶ, καὶ τί εἶναι τὸ ἀμάρτημά τους;» καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος εἶπει·

ТАТЪ-СЕШ ШИ ДЕ МСАЖ-СА. ЧЕ-8
 ПРИИМИТЪ БЛЗСТЕМСА ПЗРИИЦИ-
 ЛОРЪ. ДЕ[РЕ]ПТЪ АЧЕЖ СЪ МСН-
 ЧЕСКЪ АША. ШИ СФНТА МАРИА
 ПТРЕБЪ ДАРЪ ЧЕА ЧЕ АРДЪ П
 ФОКЪ ПЪНЪ П [ШЕ]ПТЪ. ШИ СЕ
 АРХАГЕЛЪ. АЧЕА РЪС АС ГРЖИТЪ
 КЪМ ВОРЪ КЪРВИ ШИ АС ФЪКСТ
 [КЪ]РВИЕ. ДЕРЕПТЪ АЧЕ СЕ МСН-
 ЧЕСКЪ. ШИ ШИ СЕ ПРЪ-СФНТА
 МАРИА. ДАРЪ ЧЕА ЧЕ АРДЪ П
 40. ФОКЪ ПЪНЪ П КРЕЦИЕТЪ. ШИ |
 ШИ СЕ *) АРХАГЕЛ. АЧЕА СИНТЪ
 МАМЕНІИ ЧЕА ЧЕ МЪНЪЛЪКЪ КАР-
 НЕ ДЕ УМЪ. ДЕРЕПТЪ АЧАЖ СЪ
 МСНЧЕСКЪ. ШИ ШИ СЕ ПРЪ-СФНТА
 МАРИЕ. АС ДАРЪ ПОАТЕ МЪНКА
 УМЪ ІАРЪ КАРНЕ ДЕ УМ. ШИ
 ШИ СЕ АРХАГЛАЪ ЕШ ТОТЪ ЦИ ВОЮ
 СПЪНЕ. КЪ СИНТЪ ФЕТЕЛЕ ШИ
 МЪРНАЕ ЧЪЛЕ ЧЕ Ш'АЪ НЕКАТ
 ШИ Ш'АЪ ЛЕПЪДАТ ФЕЧОРІИ КЪ-
 НИЛАР АЧЕЛЕ СИНТЪ. ШИ ЧЕА
 [ЧЕ] ВЪНДЪ ФРАТЕ ПРЕ ФР[АТ]Е

sintu carii n'au asculătatū de
 tată-seu și de mumă-sa, ce-u
 priimitu blăstemul părinților,
 dreptu aceă să muncescu așa.
 Și sfânta Mariia întrebă: Da-
 ră ceia ce ardu în focu pă-
 nă în pieptu? Țise arhaghelū:
 aceia rău au grăitu cum voru
 curvi și au făcut curvie, de-
 reptu ace se muncescu. Și
 țise pré-sfânta Mariia: Dară
 ceia ce ardu în focu până în
 creștetu? Și țise arhaghel:
 Aceia sintu oamenii ceia ce
 mănăincă carne de omu, de-
 reptu acáă să muncescu. Și
 țise pré-sfânta Marie: Au
 doră poate mânca omu iară
 carne de om? Și țise arhag-
 ghelū: Eu totu ți voiu spu-
 ne; că sintu fetele și mae-
 rile cele ce ș'au necat și ș'au
 lepădat fecorii cănilor, acele
 sintu; și ceia ce vându fra-

*) Aci din eróre copistul repetase frasa precedinte începând dela: ШИ ШИ СЕ,
 și apoi a șters'o.

eră alții pînă la crescet. Și plânse maica Domnului, și țise cătră
 Mihail: ce sînt aceștia, cari sînt în foc pînă la brău? Mihail țise:
 aceștia sînt ceia ce și-au blestemat părinții, și- așa se vor munci în
 veci. Dar aceștia pînă la grumaz? Țise Mihail: aceștia sînt curvarii,
 și așa se vor munci în veci. Dar aceștia pînă la crescet? Aceștia
 sînt cari au mîncat carne de om. Țise maica Domnului: cum au
 mîncat carne de om? Mihail țise: muierea când își omără pruncul
 în pantece saū dacă 'l face, și cel ce păresce pre altul de'l perde,

взлюбленикъ бжїи. нъ ты прстаѣ бце и застоупниче. ты иеси родоу крьстьянскоу стѣна. ты молѣши ба. како иеси насъ приситила бѣдъныхъ.

тѣгда рече стаѣ бца. къ архистратигѣ [Михаилу]. что иестъ сѣгрѣшениѣ тѣхъ.

и [рече Михаилъ:] си соуть иже не вѣроваша въ [отца и сына и] стго дха. то ни въ тѣ стаѣ бца. и не хоташа проповѣдати имени твоего. какоже въ тебе родисѣ гь нашъ Ис Хъ. плоть приимъ ости землю крещениемъ. да того дѣла томъ мѣстѣ моучатьсѣ.

и пакы просльзашисѣ стаѣ бце. и рече къ нимъ. почто съблзанистесѣ. не вѣсте ли

ὁ Ἀβραάμ ὁ προπάτωρ, οὔτε ὁ μέγας Μωϋσῆς, οὔτε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, καὶ σὺ, παναγία, τὸ τεῖχος τῶν χριστιανῶν (τῆχος τὸν χριστιανόν) ἢ παρχαλοῦσα τὸν Θεὸν διὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, πῶς ἡμᾶς κατηρώτησας;

καὶ εἶπεν ἡ παναγία πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον· τίνες εἰσὶν οὔτοι καὶ τί τό ἁμάρτημα αὐτῶν;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος· οὔτοι εἰσὶν οἱ εἰς (εἰσὶν εἰς) πατέρα καὶ υἱὸν μὴ πιστεύσαντες καὶ σέ Θεοτόκον μὴ ὁμολογήσαντες, ὅτι ἐκ σοῦ ἐτέχθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ σάρκα προσελάβετο, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως κολάζονται.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· κατὰ

«τοῦτο: ὁποῦ εἶναι. ἕως τὰ γόνατα χωσμένοι, εἶναι ἐκεῖνοι ὁποῦ παρήκουσαν τὸ θελημα τῶν γονέων των καὶ τοὺς ὕβριζαν καὶ τοὺς ἀντιλογοῦσαν· καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι ὡς εἰς τὴν μέσην, εἶναι ὁποῦ ἐκληρονόμησαν τὸν βίον τῶν γονέων αὐτῶν, καὶ τὰ ἔφαγαν μὲ πορνείας καὶ ἀσωτείας καὶ δὲν ἔδωκαν ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς πτωχοὺς διὰ τὴν ψυχὴν τῶν γονέων τους, οὔτε τοὺς ἐμνημόνευσαν καὶ διὰ τοῦτο κολάζονται· καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι ἕως τὸ στῆθος, εἶναι ἐκεῖνοι ὁποῦ ὕβρισαν τοὺς συντέκνους τους καὶ τοὺς ἀνείδισαν· καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι ἕως τὸν λαμβόν, εἶναι ὅσοι ὕβρισαν τοὺς διδασκάλους τους, καὶ τοὺς ἔδειραν, ὁποῦ τοὺς ἐσπούδασαν, λέγω τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ γράμματα, καὶ ὁμοιάζουν τὸν προδότην Ἰούδαν, καὶ διὰ τοῦτο κολάζονται· καὶ ἐκεῖνοι ὅπου εἶναι ἕως τὴν κορυφὴν, εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου τρώγουν μετὰ ἀπίστων μαγαρισμένα φαγητὰ, καὶ ὅσοι ἐφάγασιν ἀνθρώπου κρέας» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «ἄκουσον Παναγία· ἐκοῖνοι ὁποῦ σκοτώνουν τὰ παιδιὰ τους καὶ τὰ ρίπτουν καὶ τὰ τρώγουν τὰ σκυλία καὶ ὅσοι παρκαθίζουν τοὺς ἀδελφοὺς τους εἰς τὰ χέρια τῶν ἀσεβῶν καὶ τοὺς τιμωροῦν καὶ τοὺς βασανίζουν, ἐκεῖνοι εἶναι ὁποῦ τρώγουσιν ἀνθρώπινον κρέας· καὶ ὅσοι κρα-

- ши пзрните пре фечорс. ши соцс пре соцса сес де-аз въ-
 дескs лнанте доминавр. ши
 41. нанте жс|децелвр. ача мзн-
 [б].ркь карне де ом. дерептs
 аче се мснческs. ши снсе пре-
 сфнта маріе. дарь чеа че сзнтs
 лррsнаци пхнж де тоат л фо-
 кs чнне снптs ача. шї снсе
 архарел ача сs чеа че-с цс-
 ратs прѣ чнстнта кроуче. ши
 снкс аша-мн аште дсмнесзs
 ши сила крsчнен. атснче л-
 перїн тремсрж лнанте крsчїен.
 арх wменїн w цннз а амжнж
 ши цсрж прѣ а стрзмсс. де-
 рептs аче сз мснческs. ши взсs
 прѣ-сфнта маика лs хс. с.л
 wм. спкссрат де пнчорс. ши-
 42. аз | мзнка вермїн. ши снсе
 прѣ-сфнта чнне а ачеста ши
 че пзкатѣ арс. ши снсе ар-
 харгал ачела лs коумпзрат л-
 ср стрзмсс. дерептs ачсж сз
 мснчече. ши лрз взсs прѣ-
 сфнта. w мсере спкссратж де
 среки. ши лтрекз прѣ-сфн-
 та че пзкате лs фькст. ши
 снсе архарел. ачаста асте чеа
 че че(sic)-s акслататs фсрншs
- te pre frate, și părinte pre
 fecoru, și soțu pre soțul seu,
 de-lă vădescu înalte domni-
 lor și naite județelor, aceia
 mânăncă carne de om, de-
 reptu ace se muncescu. Și
 țise pre-sfânta Marie: Dară
 ceia ce sântu îngrupați până
 de toat (sic) în focu, cine
 sintu aceia? Și țise arhaghel:
 Aceia su ceia ce-u g'uratu
 pré cinstita cruce, și țicu:
 "așa-mi ag'ute Dumneđau și
 sila cruciei, atunce țingerii
 tremură înalte cruciei, ară
 omenii o ținū a-mână și g'urā
 pré ȳa strāmbu, dereptu ace
 să muncescu. Și văđu pré-
 sfânta maica lu Hs. uin om
 spāndurat de piçoare, și-lū
 mānca vermii, și țise pré-sfān-
 ta: Cine ȳa acesta și ce păcatē
 are? Și țise arhagghelū: A-
 cela au cumpārat aur strāmbu,
 dereptu aceā să muncește. Și
 ȳarā văđu pré-sfānta o mue-
 re spānduratā de urechi, și
 întrebā pré-sfānta: Ce păcate
 au făcut? Și țise arhaghel:
 Acāsta ȳaste ceia ce-u a-

aceia așa se vor munci în veci. Și ȳerā veđu maica Domnului o mu-
 iere spānduratā de unghiї, și țise maica Domnului: acēstā ce a fă-
 cut? Acēsta a ascultat pe la ferestrele altora, și a învrājbit pre
 alți de s'au omorīt, și așa se va munci în veci. Și plānse maica

ВЫИ ЯКО ЖЕ МОИЕ ИМА ЧТЕТЬ
ВСО СЪЗДАНИЕ.

ТО РЕКЪШИ СТАМ БЦА. И
ПАКЫ ТЪМА ПАДЕ НА НИХЪ.

И РЕЧЕ КЪ НИИ АРХИСТРА-
ТИГЪ. КОУДЪ ХОЩЕШИ БΛΟΓΑΤЬ-
ВНА. ДА ИЗΙΔΕΜЪ. НА ΠΟΛΟΥΔ-
ΝΕ ИЛИ НА ΠΟΛΟΥΝΟΨ.

И РЕЧЕ БΛΟΓΑΤЬВНА. ДА ВΖΙ-
ΔΕΜЪ НА ΠΟΛΟΥΔΝΕ.

И ΤΥΓΔΑ ΟΒΡΑΤΙΨΑΣΑ ΧΗΡΟ-
ΒΙΜΙ И СΕΡΑΦΙΜΙ. И .У. АНΓΛЪ
ВΖΕΒΟΨΑ БЦЮ НА ΠΟΛΟΥΔΝΕ.

ИДЕ ЖЕ ΡΗΚΑ ΙΣΧΟΨΑΨΕ ΟΓ-
ВНА. И ΤΟΥ ΒΑΨΕ (=ΒΑΨΕ)
ΜΝΟΨΥΨΟ ΜΟΥΨЪ И ЖΕΝЪ. И
ΒΑΧΟΥ ΠΟΓΡΟΥЖΕΝΙ. ΟΒΙ ΔΟ ΠΟ-
ΠΑΣΑ. ΟΒΙ ΔΟ ΠΑΨΟΥΧΟΥ. ΟΒΙ ΔΟ
ΨΝΙΑ. Α ΔΡΟΥΨΝΙ ΔΟ ΒΥΡΧΑ.

И ВΙΔΗΨΒΗΨΙ ΣΤΑМ БЦА. ВЪ-

τὴν πίστιν αὐτῶν γενηθήτω
αὐτοῖς. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς·
διατί οὕτως ἐπλανήθητε, τα-
λαίπωροι, οὐκ ἠκούσατε, ὅτι τὸ
ἐμὸν ὄνομα ἐπικαλεῖται πᾶσα
κτίσις;

καὶ ταῦτα εἰπούσα ἡ πανα-
γία, ἔπεσε τὸ σκότος ἐπάνω
αὐτοῖς ὡς ἦν ἀπ' ἀρχῆς.

καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὴν ὁ
ἀρχιστράτηγος· ποῦ θέλεις ἡ
κεχαριτωμένη, ἐξελεθεῖν, ἐπὶ δυ-
σμάς ἢ ἐπὶ μεσημβρίαν;

καὶ εἶπεν ἡ κεχαριτωμένη·
ἐπὶ μεσημβρίας ἔπου ὁ ποτα-
μὸς ὁ τοῦ πυρὸς ἐξέρχεται· καὶ
εὐθέως παρέστησαν τὰ χερου-
βιμ καὶ τὰ σεραφίμ καὶ οἱ τε-
τρακόσιοι ἄγγελοι καὶ ἐξήγαγον
τὴν κεχαριτωμένην ἐπὶ μεσημ-

τουςι τὸν Τίμιον Σταυρὸν, καὶ ὀμύουσι ψεύματα, καὶ διὰ τοῦτο κολάζονται.» καὶ εἶδεν ἡ Παναγία εἰς ἄλλο μέρος ἀνθρώπων ἔπου ἐκρέμετο ἀπὸ τὰ χέρια καὶ ἀπὸ τὰ ποδάρια, καὶ τὸν ἔτρωγον τὰ σκωλήγια τῆς κολάσεως· καὶ εἶπεν ἡ Παναγία· «ποῖός εἶναι τοῦτος, καὶ τί τὸ ἀμάρτημά του;» Καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «αὐτός εἶναι ὅπου ἔδιδε τὰ ἄσπρά του μὲ τόκον ἤγουν μὲ διάφορον καὶ διὰ τοῦτο κολάζεται.» καὶ πάλιν εἶδεν ἡ Παναγία γυναῖκα ὅπου ἐκρέματο ἀπὸ τὰ αὐτὰ, καὶ τὰ θηρία ἔτρωγαν τὰ βυζία τῆς, καὶ ἡ Παναγία εἶπε· «ποῖα εἶναι τούτη, καὶ τί τὸ ἀμάρτημά της;» Καὶ εἶπεν ὁ Ἀρχιστράτηγος, «ἐτούτη εἶναι ὅπου ἐπαραφουγκράζετο εἰς τὰ σπίτια τῶν γειτόνων τῆς, καὶ ἔπερνε λόγια ἀπὸ ἕνα ὀσπῆτι καὶ ἐπήγαινε εἰς ἄλλο καὶ ἔβαλλε σκάνδαλα, καὶ διὰ τοῦτο κολάζεται.» καὶ ἡ Παναγία εἶπε, «κάλλιον νὰ μὴ ἤθελε γεννηθῆ.» καὶ εἶπεν ὁ Ἀρχιστράτηγος, «ἀκόμη δὲν εἶδες, Παναγία μου, ταῖς μεγάλαις κόλασις;» καὶ ἡ Παναγία εἶπεν· «ἄς ὑπάγωμεν νὰ ταῖς ἰδοῦμεν.» καὶ παρευθὺς οἱ τετρακόσιοι ἄγγελοι τὴν ὑπήγαν καὶ εἶδεν ἐκεῖ σκαμνία πυρωμένα καὶ ἐκάθονταν ἐπάνω ἀνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἐφλογίζονταν, καὶ ἐδάκρυον ἡ Παναγία καὶ εἶπε· «πικρὰ κόλασις εἶναι αὕτη, καὶ τί εἶναι τὸ ἀμάρτημά τους;» καὶ εἶπεν ὁ Ἀρχιστρά-

- АА ВЕЧННА СЕЗ ШИ АЗ ПЕРТАТ КЛЕ- | scultatu furișu la vecinul
 БЕТЕЛЕ ФЕЧОРСАШИ СЗС. ДЕРЕПТС | seu și au purtat clevețele fe-
 АЧЕ СЕ МВНВЧЕШЕ. ШИ АЗКРЗМЗ | corului său, dereptu ace se
 ПРЪ-СФНТА. ШИ ВНСЕ БИНС АЗ | mănucește. Și lăcrămă pré-
 ВРСТ ФІ СЗ НЗ ФІЕ ИЗКСТЗ А- | sfânta și țise: Bine au vrut
 43. ЧЕСТА WM. | ШИ ВНСЕ АРХАГЕА | fi să nu fie născutu acesta
 ПРЪ-СФНТЖ. ЛНКЗ Н'АН ВЗЗСТ | om. Și țise arhaghel: pré-
 МВНЧИЛЕ ЧАЛЕ МАРІ ШІ ВНСЕ АР- | sfântă! încă n'ai văzut mun-
 ХАГЕА ПРЪ-СФНТЖ ЛКЖТРШ ВЕРИ | cile ciale marī. Și țise ar-
 СЪ АШНМС. ШИ ВНСЕ ПРЪ-ЧИН- | haghel: pré-sfântă! încâtruo
 СТИТА. СЗ ЕШНМ СПРЕ АИДС. ШИ | veri să iașimu? Și țise pré-
 СЗ АПРОПИАРЖ ХЕРВІНМІН ШИ | ciustita: Să eșim spre apus.
 СЗРАФИМНИ ПАТРС СЪТЕ ДЕ ЛУЕРІ. | Și să apropiară heruviimii
 ШИ АВАРЗ ПРЪ-ЧИНСТИТА МАНКА | și sărafimii patru-sute de în-
 АЗ ХС. ШИ W АВСЕРЗ СПРЕ АИДС. ШИ | geri, și luară pré-cinstita maica
 ВЗЗЗ ПРЪ-СФНТА. ОУЛ НВРЬ | lu Hs. și o duseră spre apus.
 ДЕ ФОКС ТИНС. ШИ ПРЪ МИЖ- | Și văду pré-sfânta uin nuorū
 ЛОКСА НВРВАШИ ЕРА ПАТРЕ Л | de focu tinsu, și pré mijlo-
 ПАЖ ДЕ ФОКС ШИ СПРЪ АЛЕ | cul nuorului era pature în
 ВЗЧЕ НВРВА МВАТЗ ВЗРЕАЦИ ШИ | pară de focu, și spré iale
 44. МВЕРІ. ШИ ВЗЗЗ | ПРЪ-СФНТА | țăce nărod multu, bărbați și
 ШИ СЪСПИИЖ ШИ ЛТРЕЖ ПРЕ | mueri. Și văду pré-sfânta,
 АРХАГЕА МНХАНА. ЧИНЕ СИНТЗ А- | și suspină, și întrebă pre ar-
 ЧЕШЕ ШИ ЧЕ ПЗКАТЕ АЗ ФЪКСТ. | haghel Mihail: Cine sintu a-
 ШІ ВНСЕ АРХАГЕА. АЧЕШЕ СЪНТЗ | cește și ce păcate au făcut?
 ЧЕА ЧЕ НЗ СЕ-З СКВААТ СФН- | Și țise arhaghel: acește săntу
 ТА АСМИНЕЖ ДА ДИМИНЕЦЗ ДЕ | ceia ce nu se-u sculat sfânta

Domnului și țise: mai bine de nu s'ar fi născut să vedă așa! Și țise Mihail: încă nu ai vădut muncele cele marī și amare! Și se duseră la apus; și veđu maica Domnului un nor alb și luminat și mare, și în mijloc și pre laturī zăcea mulțime de ómenī și muerī, și umbla șerpī peste ei, și focul ardea peste ei; și întrebă maica Domnului: dar acestora ce le sînt păcatele? Țise Mihail: aceștia n'au vrut să se scóle duminica să se ducă la biserică, și așa se vor munci în veci. Și țise maica Domnului: dar de vor fi bolnavī și

зъни гласѣмъ великъмъ. и въ-
проси архистратига. котории
се соуть иже до поуса въ
огни погроужени.

и рече къ нѣи архистра-
тигѣ. си соуть иже оцю и
мѣръ(ню) клатвоу приаша.
да за то сѣде моучатьса яко
и проклатви.

И пакы рече бца. иже
соуть подѣ пазоусѣ въ огни.
котории сѣтъ.

и рече къ нѣи архистратигѣ.
си соуть иже присныи къмы
били кораше ѱ. а блоудѣ дру-
зии творахоу. да за то ти
сѣде моучатьса.

и рече прѣстам бца. а иже
соуть до шиа. въ пламени
огню котори соуть.

βρίας, καὶ κεῖ κατέκειτο πλήθος
ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ μὲν
ἕως ζώνης, οἱ δὲ ἕως στήθους,
ἄλλοι δὲ ἕως τραχήλου, ἕτεροι
δὲ ἕως κορυφῆς.

καὶ ἰδοῦσα ἡ παναγία ἠρώ-
τησε τὸν ἀρχιστράτηγον· τίνας
εἰσὶν οἱ κείμενοι ἕως ζώνης;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οἱ κατάραν πατρὸς καὶ μητρὸς
κληρονομήσαντες καὶ διὰ τοῦτο
οὕτως κολάζονται.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· τίνας
εἰσὶν οἱ κείμενοι ἕως στήθους
εἰς τὸ πῦρ;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οἱ τοὺς ἰδίους συντέχνους ὑβρί-
σαντες καὶ εἰς πορνείαν ἐμπε-
σόντες.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· τίνας

τηγος, «αὐτοὶ εἶναι ὅπου ἐδέρνασι τοὺς ἱερεῖς ἄδικα, καὶ χωρὶς πταισίμων, καὶ
διὰ τοῦτο κολάζονται.» καὶ πάλιν εἶδεν ἡ Παναγία εἰς ἄλλοι τόπον κρεβάτια
πεπυρωμένα καὶ ἐκοίτουσαν ἐπάνω πολὺ πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ
ἠρώτησεν ἡ Παναγία «ποῖοι εἶναι καὶ τί τὸ ἀμάρτημά τους;» καὶ ὁ Ἀρχιστρά-
τηγος εἶπεν, «ἐτούτοι εἶναι ὅπου ἐκοιμῶνταν τὴν ἁγίαν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς
καὶ δὲν ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.» καὶ ἡ Παναγία εἶπεν· «ἀμὴ ἂν δὲν ἡ-
δύνατο νὰ σηκωθῇ τότε πῶς νὰ κάμῃ;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «ἀκούσον,
Παναγία· ἐὰν εἶναι ὁ ἀνθρώπος πολλὰ ἀσθενῆς ὅτι νὰ ἀνάψῃ τὸ σπῆτι του
καὶ νὰ καίεται ἀπὸ ταις τέσσαρες γωνίαις, καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ σηκωθῇ νὰ
σβύσῃ τὴν φωτίαν, ἔχει συμπάθειαν.» καὶ ἡ Παναγία εἶπε «καλὰ παθαίνουσιν
ὅσοι ἀμελοῦσι τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Κυριακῆς.» Καὶ πάλιν εἶδεν εἰς ἄλλον
τόπον, δένδρα σιδερένια ἀμέτρητα, καὶ εἶχασι κλαδία σιδερένια καὶ ἐκρέμουνταν
εἰς ἐκεῖνα πολλοὶ ἀνθρώποι ἀπὸ ταις γλώσσαις· καὶ ἠρώτησεν ἡ Παναγία «ποῖοι
εἶναι καὶ τί τὸ ἀμάρτημά τους;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν «αὐτοὶ εἶναι οἱ
βλάσφημοι, οἱ καταλαλητάδες, οἱ πόρνοι, οἱ κλέπται, οἱ λησταί, οἱ φονιάδες, οἱ

- СЗ МЕРГЪ ЛА БЕСЕРЕКА ЧЕ-8 ВЪ-
 КЪТЪ КА ШИ МОРЦІИ. ДЕРЪПЪТЪ
 АЧЕ СЪ МЪНЧЕСКЪ. ШИ ВЪСЕ ПРЕ-
 СФЪНТА ДОАРЪ А8 ФОСТЪ БЕТЕЦІ
 АЧЕИА ВАМЕНИ ДЕ Н'А8 АВЪТЪ ЧЕ
 ФАЧЕ. ШИ ВЪСЕ АРХАГЕЛ. СЪ С'ЕРЪ
 АПРІИДЕ КАСА АЧЕЛОРЪ ДЕ ТЪТЕ
 ПАТЪРЪ ЮНГЮРЕЛЕ. ШИ СЪ W .П-
 45. КЪНУЪРЕ ФОКЪЛЪШ ШИ П'АРЪ ПЪТЕ
 ЕШИ АФАРЪ ЧЕ АРЪ АРДЕ АЧИА.
 АЧЕИА ПЪМАН ЧЕ П'АРЪ АВЕ ПЪ-
 КАТЪ. ПАРЪ КЪМ С'ЕРЪ ТРАЦЕ ДЕ
 СЪПЪТЪ ФОКЪ СЪ ПЪСЪ АФАРЪ. АША
 СЪ СЪ ТРАГЪ ШИ ЛА БЕСАРЕКЪ.
 ШИ ВЪСЪ ПРЕ-СФЪНТА П'ТР'АЛЪ
 АЧКЪ. НЕЦЕ СКАШЕ ДЕ ФОКЪ.
 ШИ ШЕДЕ ПР'Ъ ЕЛЕ НЪРОВАДЕ МЪЛЪТЕ.
 БЪРБАЦИ ШИ МЪЕРИ. ШИ ПАРЪ
 ДЕ ФОКЪ ПЪЛА П'ТР'ЪШИИ ДЕ-И
 АРДЕ ШИ МЪНЧИА. ШИ П'ТРАБЪ
 ПР'Ъ-СФЪНТА ПР'Ъ АРХАГЕЛ МНХА-
 ИА. ЧИНЕ СЪНЪТЪ АЧЕЦЕ ШИ ЧЕ
 46. ПЪКАТЕ А8. | ШИ ВЪСЕ АРХАГЕЛЪ.
 АЧЕЦЕ СИНЪТЪ ЧЕА ЧЕ ПЪ СЕ-8
 СЪЛААТЪ ПЪАННТЕ ПРЕУТЪЛЪИ.
 КЪНЪДЪ ВИНЕ ДЕЛА БЕСЕРЕКА ДЪМ-
 ИЪЛЪИ ДЪМНЕВЕЪ. ДЕРЕНЪТЪ АЧЕ
 СЕ МЪНЧЕСКЪ. ШИ ВЪСЪ ПР'Ъ-

duminică dă dimineță de sa
 mergă la beserecă, ce-u dă-
 cutu ca și morții, deréptu ace
 să muncescu. Și dîse pre-
 sfânta : Doarǎ au fostu betegi
 aceia oameni, de n'au avut
 ce face? Și dîse arhaghel :
 Sǎ s'erǎ aprinde casa acelora
 de tute patru iunghîurele și
 să o încungîure foculu și n'ara
 pute eși afară, ce arǎ arde
 aciia, aceia numai ce, n'arǎ
 ave păcat; iarǎ cum s'erǎ
 trage de suptu focu să ȳasǎ
 afarǎ, așǎ să să tragǎ și la
 besiarecǎ. Și văđu pre-sfânta
 într'altǔ locu nește scaune de
 focu, și șede pré ele nǎroade
 multe, bărbați și mueri, și
 parǎ de focu înbla într'ășii
 de-i arde și munciia; și într'ia-
 bă pré-sfânta pré arhaghel
 Mihail : Cinc sǎntu acește și
 ce păcate au? Și dîse arhag-
 ghelǔ : Acește sintu ceia ce
 nu se-u sculatu înainte pre-
 otului cându vine dela be-
 sereca Domnului Dumneđu,

n'or puté eși? Mihail dîse : de va fi bolnav cât să se aprinďǎ ca-
 sa pe el și de nu va puté eși, ci-l vor scóte alțiȳ, acel om va fi
 iertat. Și érá veđu maica Domnului într'alt loc scaune de foc, și șe-
 deaǔ pre ele ómenȳ multȳ, bărbați și muierȳ; și dîse maica Domnului :
 ce le sint păcatele acelora? El dîse : aceștia nu s'au sculat înainte
 preoților când au venit dela biserecă și au slujit liturghia, și așǎ se
 vor munci în veci. Și într'alt loc veđu maica Domnului un copaciu

и рече къ неи англь се
соуть иже маса маша члвча.
да за то ти еде мочуться
тако.

и рече стаа а си до върха
соуть въвържени въ пламени
огньни. котории соуть се.

и рече архистратигъ. соуть
си гже иже кръсть ченыи (= чъстньныи)
държаше кльноуть-
са лъжами. тако ми силы
чъстнаго кръста. іего же ап-
гли зъраше трепещють. и съ
страхнь покланяються іемоу.
того же члвци държаше кль-
ноуться въ нь. не вѣдоуще
какова мочка ожидается ихъ.
того ради тако мръчатся.

и оувидѣ стаа ѱца мочу-
жа висаща. за нозѣ. и чървые
падаху іего.

είσιν οἱ κείμενοι ἕως τραχήλου
εἰς τὸ πῦρ;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὗτοι εἰσὶν οἱ κρέα ἀνθρώπων
φαγόντες.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· καὶ πῶς
ἐστὶν δυνατὸν ἀνθρώπος ἀνθρώ-
που κρέα φαγεῖν;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
ἄκουσον, παναγία, κἀγὼ σοὶ
ἀναγγέλλω περὶ τούτου· οὗτοι
εἰσὶν οἵτινες κατέφερον (κατή-
φερον η) τὰ ἴδια τέκνα ἀπὸ
τῆς κοιλίας αὐτῶν καὶ ἔρριψαν
αὐτὰ βρώματα τοῖς κυναρίοις,
καὶ οἵτινες παρέδωκαν ἀδίκως
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ἐμπροσθεν
βασιλέων καὶ ἀρχόντων, οὗτοι
ἔφαγον κρέα ἀνθρώπων καὶ διὰ
τοῦτο οὕτως κολάζονται.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· τίνες

ψευδομάρτυρες· καὶ ἐκείνοι ὅπου χωρίζουν ἀνδρόγυνα, καὶ παιζῖα ἀπὸ τοὺς γο-
νεῖς των, καὶ ἀδελφία ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς· καὶ ἔσοι κάμνουσιν ἀμαρτίαν μὲ τοὺς
συγγενεῖς αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο κολάζονται,» καὶ πάλιν εἶδεν ἡ Παναγία ἀνθρώ-
πον κρεμάμενον ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὀνύχια καὶ ἦτο δεμένη ἡ γλῶσσά του ὥστε δὲν
ἠδύνατο νὰ εἰπῇ τὸ Κύριε ἐλέησον. καὶ ἐδάκρυσεν ἡ Παναγία καὶ ἐπαρεκάλεισε
τὸν Θεὸν, καὶ ἤλθεν ὁ Ἄγγελος ὅπου εἶχεν τὴν γλῶσσαν του δεμένην καὶ τὴν
ἔλυσε καὶ εἶπε τρεῖς φοραὶς τὸ Κύριε ἐλέησον· καὶ εἶπεν ἡ Παναγία· «ποῖος
εἶναι τοῦτος, καὶ τί τὸ ἀμάρτημά του;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «αὐτὸς ἦτον
οἰκονόμος εἰς τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας, καὶ δὲν τα ἔσκαπτεν, οὔτε τὰ ἐκαλ-
λιέργει, μόνον τὰ ἔτραγε, καὶ τὰ ἐχαλινοῦσε, καὶ διὰ τοῦτο κολάζεται.» καὶ ἡ
Παναγία εἶπε· «κακῶς δοῦλος καὶ κακῶς χρῆσεται.» καὶ πάλιν ἔδεσεν ὁ ἄγ-
γελος τὴν γλῶσσαν του· καὶ εἶδεν ἡ Παναγία ἀνθρώπον ὅπου ἐκρέματο ἀπὸ τὰ
εἴκοσιν ὀνύχια καὶ εὔγενεν πῦρ ἀπὸ τὴν κεφαλὴν του, καὶ ἐκατάκειεν αὐτόν· καὶ
ἠρώτησε· «ποῖος εἶναι τοῦτος καὶ τί τὸ ἀμάρτημά του;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος
εἶπεν· «αὐτὸς εἶναι παπᾶς καὶ ἐλειτούργα ἀναξίως, καὶ ἐκαταφρόνει καὶ ἐμέλιζε
τὸν ἅγιον ἄρτον καὶ ἔπεφταν οἱ μαργαρίται ἀπὸ τὰ χέρια του· καὶ ὁ φοβερὸς

- сѢНТА ОУН КОПАЧЮ ДЕ ФІЕРС. | dereptu ace se muncescu. Și
 ШН СТАЗПСРЕЛЕ АШН ДЕ ФІЕРС. | vădu pré-sfânta un copaciu
 ШН ДЕ СТАЗПСРНАЕ АРА СПЗНН8- | de fieru și stlăpurele lui de
 РАЦІН НЗРВА М8АТ8. БЪРБАЦІ ШН | fieru, și de stlăpurile ȳara
 М8ЕРІН ДЕ АНМЕН. ШН АЗКРЖМХ | спăndurații nărod multu, bър-
 ПРЕ-СѢНТА ШН ЛТРЕБЖ ПРЕ АР- | bați și muerii, de limbi; și lă-
 ХАГЕЛ МИХАНА, ЧИНЕ СИНТЪ А- | crămă pré-sfânta, și întrebă
 ЧЕЦЕ ШН ЧЕ ПЗКАТЪ А8. ШН | pre arhaghel Mihail: Cine sintă
 47. ШНСЕ АРХАГЕЛ. АЧЕЦЕ СИНТ8 W- | acește și ce păcaté au? Și џi-
 КЗРЖТОРНН. ШН БАЗСТЕМЗТОРН. | se arhaghel: Acește sintu o-
 ШН КЛЕВЕТНИЧІН. ШН МЕНЧЮНО- | cărătorii și blăstemătorii și
 ШІН. ШН ТАЗХАРІН. ШН ЧЕА ЧЕ | cleveznicii și menciuoșii și
 ДЕСПАРТ8 ФРАЦН ДЕ ФРАЦН. ШН | tlăharii și ceia ce despartu
 ШНСЕ ПРЪ-СѢНТА. ЧИНЕ ПОЛ- | frați de frați. Și џise pré-
 ТЕ ДЕСПЗ[р]ЦН ФРАТЕ ДЕ ФРА- | sfânta: Cine poate despărți
 ТЪ. ШН ШНСЕ АРХАГЕЛ. АСК8АТЪ | frate de fraté? Și џise arha-
 ПРЪ-СѢНТЪ. ДЕ ВА ВЕНН ОУНЗ | ghel: Ascultă, pré-sfântă! de
 WMS НЕКОТЕЗАТ8 ШН СП8КАТ8 | va veni ună omu nebotezatu și
 ШН ВА ВЕНН КЗТРЪ КРЕЩИННН. | spurcatu, și va veni cătră
 ШН АРЪ ВРЪ СЗ СЪ БОТЕСЕ. | creștini și ară vré să sé boteде,
 ІАРЖ КРЕЩИННОУЛЬ ВА ШЧЕ КЗ | ȳară creștinulă va џice că ești
 ЕЩН СП8КАТ8. ДЕЧН ЧЕА НЕКО- | spurcatu, deci cel nebotédatu
 ТЪ8АТ8 Н8 ВА ПРІМНН БОТЕ88А | nu va priimi boteџul, ce-l va
 ЧЕ-А ВА ЛТОАРМЕ ШН Н8-А ВА | întoarce și nu-l va boteџa,
 48. БОТЕ8А. АЧЕЛА ДЕСПАРЪТЕ | фра- | acela desparăte frate de fra-
 ТЕ ДЕ ФРАТЕ. ДЕРЕПТ8 АЧЕ СЗ | te, dereptu ace să muncescu.

mare, și avea dinți de fier, și de dinți erau bărbați și mueri spăndurați de limbi; și lăcrămă maica Domnului și întrebă pre Mihail: acestora ce le sint păcatele? Aceștia au fost volnici de s'au sfădit frate cu frate și vecin cu vecin, și așa se vor munci în veci. Și veџu maica Domnului într'alt loc ómeni spăndurați de unghii și de limbi, și erau toți legați, și le eșya foc din gure și nu puteau џice: "Dómne, miluesce-ne,; și џise maica Domnului: ce le sint păcatele acestora? Și џise Mihail: Aceștia nu s'au închinat icónelor, ci au rís de ele, și de biserică n'au gândit; și cum au făcut, așa și plată își

и въпроси англа кто съ
иестъ. что ли грѣхъ сътворилъ
иестъ.

и рече къ нѣм архистратигъ.
съ иестъ иже приклады имаше
на злато свое и на сребро. да
за то на вѣкы мочитъся.

и видѣ женоу висащю по
зоубы. и различными змиа
исхожаоу из оустъ ием и
идахоу тѣло ея.

и видѣвши прѣста въпро-
си англа что иестъ жѣва си
что ли грѣхъ ием.

и отвѣща архистратигъ и
рече. та иестъ гже иеже хо-
жаше по ближнѣма своим и
по соуѣдомъ послушаючи
что глтъ. и слагаючи словеса
непримазвина. съважаючи на

είσιν οἱ ἕως (είσιν ἕως η) ἄνω
κεχωσμένοι εἰς τὸ πῦρ;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὗτοι εἰσιν οἱ τὸν τίμιον καὶ
ζωοποιὸν σταυρὸν κρατοῦσιν καὶ
ὁ οὐκ οἶδασιν μαρτυροῦσιν, ἐν
ἄγγελοι τρέμουσιν, οἱ ἄνθρωποι
κρατοῦσιν καὶ ὀμνύουσιν, καὶ
διὰ τοῦτο οὕτως κολάζονται.

καὶ εἶδεν ἡ παναγία ἄν-
θρωπον κρεμαζόμενον ἐκ τῶν πο-
δῶν καὶ σκώληκες κατεσθίουσιν
αὐτόν.

καὶ ἠρώτησεν τὸν ἀρχιστρά-
τηγον ἡ παναγία, τίς ἐστὶν οὗτος
καὶ τί τὸ ἀμάρτημα αὐτοῦ;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὗτος ἐστὶν ὁ τόκον λαμβάνων
ἐκ τοῦ χρυσίου αὐτοῦ.

καὶ εἶδεν γυναῖκα κρεμαμέ-

Σρόνος τοῦ Θεοῦ ἐσαλεύετο, καὶ τὸ ὑποπόδιον αὐτοῦ ἔτρεμε καὶ διὰ τοῦτο κολάζεται» καὶ πάλιν εἶδεν ἡ Παναγία ἄλλον ἄνθρωπον εἰς μεγάλα βάσανα, καὶ ἐρώτησεν ἡ Παναγία, «ποῖος εἶναι καὶ τί τὸ ἀμάρτημά του;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «αὐτὸς ἦτο διάκονος καὶ ἐδίδασκεν ἄλλους καὶ τὸν ἑαυτὸν του δὲν ἐδίδασκεν, καὶ ἀγαποῦσε τὴν φυλαργυρίαν καὶ διὰ τοῦτο κολάζεται καὶ πάλιν εἶδεν ἡ Παναγία καὶ ἄλλους εἰς ἄλλα βάσανα καὶ ἐρώτησε ποῖος εἶναι, καὶ τί τὸ ἀμάρτημά του καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπε· αὐτὸς εἶναι ἀναγνώστης καὶ δὲν ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους, οὐδὲ ἔκαμνεν ἐκείνα ὅπου ἔλεγαν αἱ γραφαὶς καὶ διὰ τοῦτο κολάζεται. Καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «ἄς ὑπάγωμεν καὶ εἰς ἄλλον τόπον.» καὶ ὅταν ἐπήγασιν ἐκεῖ εἶδε πύργον μέγαν καὶ σκοτεινὸν πολλὰ, καὶ ἦσαν ἐκεῖ πληθὺς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ τοὺς ἔτρωγαν τὰ σκωλήκια τῆς κολάσεως· καὶ ἐρώτησεν ἡ Παναγία «ποῖοι εἶναι τοῦτοι καὶ τί τὸ ἀμάρτημά τους;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπε· «τοῦτοι εἶναι οἱ καλόγεροι ὅπου δὲν ἐτίμησαν τὸ Ἀγγελικὸν σχῆμα, καὶ διὰ τοῦτο κολάζονται.» καὶ πολλοὶ Πατριάρχαι καὶ Μητροπολιταὶ εἶναι αὐτοῦ μέσα, καὶ πολλοὶ ἄδικοι βασιλεῖς καὶ κολάζονται, καὶ

- МОНЧЕСКЪ. ШИ ВЪСЪ ПРЕ-КЪРАТА ШИ АЛЪТЕ МЪАТЕ МЪИЧИ УМЕНИ СЪЗНЪСЪРАЦІИ ДЕ ОУНГИ ШИ ЛЕ КЪРА СЪИЦЕЛЕ ДИЛ ОУНГИ. ШИ АИМБА ЛОРЪ ЕРА ЛЕГАТЪ Л ПАРЪ ДЕ ФОКС. ШИ НЪ ПЪТЕ ГЪЗИ ДОАМНА АИЛОУАЩЕ-НЕ. ШИ ПРЕ-СФІНТА СЪ РЪГЪ АЪ ДЪМНЕЗЕС СЪ СЪ ДЪЗЛЕЦЕ АИМБЕНЛЕ АУР. ШИ СЪ ДЪЗЛЕГАРЪ АИМ[БИ]ЛА АУР. ШИ АТРЕБЪ ЧИИЕ СИНТЪ АЧЕЦЕ ШИ ЧЕ ПЪКАТЕ ЛОУ. ШИ ШИСЕ АРХАГЕА АЧЕЦЕ СИНТЪ ЧЕА ЧЕ ПЪАЪ ФЪКЪТЪ ВОЕ АЪ ДЪМНЕЗЕС. ШИ МЪАТ АЪ ХЪАНТЪ ПРЪ СЪ-ЖИГОРЪН БЪСЕРЕЧИАУРЪ. ІАРЪ АИИ-
49. ГЪЗ НСЕ СЪЪ АДЪПАТЪ СЪЗУИЛЕ АЪ ДЪМНЕЗЕС. ШИ ШИСЕ. ПРЕ-СФІНТА КЪА АЪ ФЪКЪТЪ АИА СЪ ЛЕ ФНЕ. ШИ АРЪ СЪ ЛЕГЪ АИМ-БА АУР. ШИ ШИСЕ АРХАГЕА БЪЗ-МЪ ПРЕ-СФІНТЪ СЪ-ЦИ АРЪТЪ ІОУ СЕ МОНЧЕСКЪ ПРЕУЦІИ. ШИ ВЪСЪ ПРЕ-СФІНТА ПРЕУЦІИ СЪЗНЪСЪРАЦІИ ДЕ ОУНГИ. ШИ ФОКС ЕШІА АИИ КРЕИЕТЪАХ ЛОРЪ ШІ-И АРДЕ
- Și vădu pre-curata și alâte multe munci: omeni spându-rați de unghi, și le cura sân-gele diin unghi, și limba loru era legată în pară de focu, și nu pute grăi: ‘Doamnă, miluiaște-ne!, și pre-sfânta sâ rugă lu Dumnețeu să sâ dez-lege limbile lor, și sé dezle-gară limbilla lor; și întrebă: cine sintu acește și ce păcate au? Și țise arhaghel: acește sintu ceia ce n’au făcutu voe lu Dumnețeu, și mult au hulitu pré slujitorii bése-reciloru, iară dintr’ânse séu adâpatu slugile lu Dumnezeu. Și țise pre-sfânta: cum au făcutu, așa sâ le fie! și ara sâ legă limba lor. Și țise arhaghel: Blămu, pre-sfântă, sâ-ți arātu iuo se muncescu preoții. Și vădu pre-sfânta pre-oții spândurații de unghi, și focu eșiia din creștetulú loru și-i arde. Și întrebă pré-sfân-

ieai. Și țise Mihail cătră maica Domnului: Să mergem să vedem unde se muncesc preoții. Și merseră, și vedură preoții spîndurați de limbî și de degete, și dedesupt îi ardea focul. Și țise maica Damnului: ce aű făcut acești preoți? Mihail țise: aceștia aű spurcat liturghia, și le-aű căđut fărămituri printre degete pe pămînt, și așa se vor munci în veci. Și vedu maica Domnului într’alt loc un om de-l mân-ca o gadină mare, cu aripî și cu noă capete; cu doă capete era pre ochiú lui, érá cu patru era pre gura lui, și cu trei capete îl sugea de țîță. Și întrebă maica Domnului: iar acestula ce sînt păcatele? Mihail țise:

сварь. да того ради • сице
моучиться.

и рече стам бца. добръ
(=добрѣ) бы было члвкоу
тому да са бы не ражалъ.

и рече к ниси Михаилъ.
и иеще стам бце нѣси видѣ-
ла великихъ моукъ.

и рече стам къ англоу
изидѣмъ да походимъ. да ви-
димъ вса моуки. и рече Ми-
хаилъ. коудѣ хощеши блго-
дательна. да изидемъ. и рече
стам на полоунощъ.

и обратисаша хероувими
и серафими. и. у. англъ из-
ведоша блгодательною на по-
лоунощъ.

и быс облакъ огньнъ. рас-
простъртъ по срѣдѣ юго. и
одрове яко и пламень и огнь

νην ἐκ τῶν δύο ὠτίων αὐτῆς
καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς
ἐξήρχοντο θηρία καὶ ἔτρωγαν
αὐτήν.

καὶ ἠρώτησεν ἡ κεχαριτω-
μένη τὸν ἀρχιστράτηγον· τίς
ἐστὶν αὕτη;

καὶ εἶπεν· αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπα-
χροαμένη τῶν πλησίων (τὸν
πλησίων η) καὶ συμβάλλουσα
μάχας πρὸς τὸ ποιεῖν σκάνδαλα
καὶ διὰ τοῦτο οὕτως κολάζεται.

καὶ ἰδοῦσα ἡ παναγία ἐκλαυ-
σεν πικρῶς καὶ εἶπεν· καλὸν
(καλ. η) ἦν τῶν ἀνθρώπων ἵνα
μὴ ἐγεννήθῃ.

καὶ λέγει ὁ ἀρχιστράτηγος·
ἀκμήν, παναγία, οὐχ • ἐώρα-
κας τὰς μεγάλας κολάσεις.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· ἄς ἐξέλ-
θωμεν, ἵνα ἴδωμεν αὐτάς.

εἶδεν ἡ Παναγία γυναῖκα ὅπου ἐκρέμετο ἀπὸ τὰ χέρια καὶ ἀπὸ τὰ ποδάρια, καὶ
ἔβγαине φωτῖα καὶ κατέκαιεν αὐτήν, καὶ ἐρώτησεν ἡ Παναγία, «ποία εἶναι ταῦτη,
καὶ τί τὸ ἀμάρτημά της;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν, «αὕτη εἶναι παπαδικά
καὶ δὲν ἐφύλαττε τὴν τιμὴν της, ἀλλὰ ἐπορνεύετο καὶ διὰ τοῦτο κολάζεται!»
καὶ πάλιν εἶδεν ἡ Παναγία ἄλλην γυναῖκα ὅπου ἦτον εἰς μεγάλα βάσανα καὶ
ἐρώτησε, «ποία εἶναι καὶ τί τὸ ἀμάρτημά της;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν·
«αὕτη ἦτον διακόμισσα, καὶ δὲν ἐτίμα τὸν ἄνδρα της, ἀμὴ ἐπορνεύετο καὶ ἔλε-
γεν, ὅταν γενῆ ὁ ἄνδρας μου παπᾶς τότε θέλω τὸν τιμῆσει, καὶ διὰ τοῦτο κολ-
άζεται.» Καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπε, «ποῦ ἐρίζεις, Παναγία μου νὰ ὑπάγωμεν;»
καὶ εἶπεν ἡ Παναγία, «εἰς τὸ νότιον μέρος.» Καὶ παρευθὺς ἐκίνησε τὸ ἀμάξι·
τὸ χειρουβικὸν καὶ οἱ τετρακόσιοι ἄγγελοι καὶ ἐπῆραν τὴν Παναγίαν εἰς τὸ
νότιον μέρος ἐκεῖ ὅπου ἔβγαინεν ὁ πύρινος ποταμὸς καὶ ἐκόχλαζεν ὡσὰν φωτῖα,
καὶ ἔκαινε κύματα ὡσὰν ἄγρια θάλασσα, καὶ ἐξεβύδιζε τοὺς ἀμαρτωλοὺς δεκά
χιλιάδες ὀργαῖς· καὶ ἐδάκρυσεν ἡ Παναγία καὶ εἶπε «ποῖοι εἶναι τοῦτοι καὶ τί
τὸ ἀμάρτημά τους;» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «αὐτοὶ εἶναι ὅπου ἐπαρამό-
νευαν, ὅπου ἐπαρὰζύγγαζαν, καὶ οἱ κάπηλοι ὅπου ἔβαλλαν νερὸν εἰς τὸ κρασί

- ШИ ПТРЕБЖ ПР'К-СФНТА ЧИНЕ | та: cine sintu acește și ce
 СИНТЪ АЧЕШЕ ШИ ЧЕ ПЗКАТЕ АЪ | păcate au făcut? Și dișe ar-
 ФЪКЪТ. ШИ ШНСЕ АРХАГЕЛ АЧЕ- | haghel: Acește sântu popii
 ЦЕ СЪНТЪ ПОП'И ЧЕА ЧЕ-Ъ СТЖ- | ceia ce-u stătut înainté în-
 ТЪ[Т] ПНАННТ'К ПФР'КАТЪСАШ | fricatului scaunului lu Hs., în-
 СКАШНДОУИ [АЪ] ХС. ПНАНТА ТА- | ait'ia Tatălui nevăđut, cându
 50. ТЪЛАШИ НЕВЪЪЪТ. [КЪНЪЪ ЗРОКЕ- | zrobescu trupul lui Hs. și
 СКЪ*) ТРСНЪА АШИ ХС. Ш'И ЧИИ- | cinstitul singele lui, și n'au
 СТИТЪА СИНЦЕЛЕ АШИ ШИ Н'АЪ | păđitu, ce-u căđut fărăme
 ПЪЪИТЪ ЧЕ-Ъ КЪЪЪТ ФЪРЪМЕ | g'osu ca stelele luminate; și
 ЦОСЪ КА СТЕЛЕЛЕ АЪМННАТЕ. ШИ | de frica aceâ cer'ul sâ înal-
 ДЕ ФР'НКА АЧЕЖ ЧЕР'ЮА СЪ ПНАЛ- | țâ suptu piiçoarele lui Hs. și
 ЦЪ СЪПТЪ П'ИИЧОАРЕЛЕ АШИ ХС | sâ cutremura, iară ei n'au în-
 ШИ СЪ КЪТРЕМЪРА. ІАРЪ ЕИ Н'А[Ъ] | țelesu, dereptu aceâ se mun-
 ПЦЕЛЕСЪ. ДЕРЕНТЪ АЧЕЖ СЕ МЪИ- | cescu așa. Și văđu pre-sfânta
 ЧЕСКЪ АША. ШИ ВЪЪЪ ПРЕ- | nește oameni măncădu-i nește
 СФНТА НЕЦЕ ВАМЕНИ МЪНКА- | feri cu arepi și trei capete, și
 АЪ-И НЕЦЕ ФЕР'І КЪ АРЕПИ ШИ | cu doao capete și-i mânca
 ТРЕН КАПЕТЕ ШИ КЪ ДОААВ КА- | de ochi, cu al treile de gu-
 ПЕТЕ. Ш'И-И МЪНКА ДЕ ВЪИ, КЪ | ră cu pară de focu. Și dișe
 АА ТРЕНАЕ ДЕ ГЪРЪ КЪ ПАРЪ ДЕ | arhaghel: Acește sântu cete-
 ФЪКЪ. ШИ ШНСЕ АРХАГЕЛ. АЧЕ- | ții ceia ce-u cetitu și n'au în-
 Ц'К | СЪНТЪ ЧЕТЕЦ'И ЧЕА ЧЕ-Ъ | țelesu, și n'au făcut cum di-
 ЧЕТНТЪ ШИ Н'АЪ ПЦЕЛЕСЪ. ШИ | ce sfânta evanghelie. Și văđu
 Н'АЪ ФЪКЪТ КЪМ ШНЧЕ СФНТА | pré-sfânta nește oameni спән-

*) Iniute era scris din grăbire: ЗРОБИТЪ.

aceștia sînt cărturari, cari aű cetit la evanghelie, și cuvintele lui Hri-
 stos n'au ascultat cum a spus la cărți, și-î va mânca gadina aceia în
 veci. Și iară văđu maica Domnului un cărturar muncindu-se, și dișe:
 dar acesta ce a greșit? Acesta n'a spus cum este scris în cărți,
 ci a spus alte minciuni, și așa se va munci în veci. Și dișe Mihail:
 să mergem, maica Domnului, unde se muncesc frați apostolilor. Și
 eși într'alt loc, și văđu maica Domnului mulțime de ómeni, și-î măn-

на нихъ лежаше множество
моужь и женъ. —

и видѣвши стаи и въз-
дъше. и рече въ архистра-
тигоу. кто сі соути (= соуть)
что соуть сьгрѣшили.

и рече архистратигъ. си
соуть гже иже въ стоюю не-
дѣлю на заоутрню не вста-
ють. нѣ лѣнащеса лежать.
мко и мъртви. да за то ти
моучатьса.

и рече стаи бца. да аще
кто не можеть вѣстати. что
да створили.

и рече Михаилъ. послу-
шай прстаи. аще комоу за-
горитьса храмина на четверо.
и обидеть и огонь. и сьгорить
не мога вѣстати. то таковы не
имать грѣха.

и видѣ на дрозѣмъ мѣстѣ
столы огньны. и на нихъ мно-
жество народа. и моужь и
женъ. изгарахоу на нихъ. и въ-
проси архистратига прстаи....

... иже поповъ не чьтоуть
то ни встають имъ. иегда
приходать въ цркви бжиѣ. да
того ради моучатьса.

и увидѣ стаи древо же-
лѣзно. имѣющъ отрасли и
вѣтвише желѣзно (= желѣзныи).

καὶ εὐθὺς παρέστη τὰ χε-
ρσὺβιμ καὶ τὰ σεραφιμ καὶ ἐξή-
γαγον τὴν κεχαριτωμένην ἐπὶ
δυσμάς.

καὶ εἶδεν νεφέλην πυρὸς καὶ
ἐν μέσῳ αὐτῆς κλινάρια (κλι-
νάρια) ὡσεὶ φλόγα πυρὸς καὶ
ἐκεῖ κατέκειτο πλῆθος ἀν-
δρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ πύ-
ρινοι δράκοντες ἐπάνω αὐτῶν
καὶ φλόξ πυρὸς κατέτρωγεν αὐ-
τοὺς τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπάνω
τῶν κλιναρίων (τὸν κλιναρίον).

καὶ ἰδοῦσα αὐτοὺς ἡ πανα-
γία Θεοτόκος ἀνεστέναξεν καὶ
εἶπεν· τί τ' ἀμάρτημα αὐτῶν;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὗτοι εἰσὶν οἱ τὸν ὄρθρον τῆς
ἀγίας κυριακῆς κοιμῶνται ὡσεὶ
νεκροὶ καὶ διὰ τοῦτο οὕτως κο-
λάζονται.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· ἐάν τις
οὐ δύναται ἐγερθῆναι τί ποιήσει;

καὶ εἶπεν ἄκουσον, παναγία,
περὶ τούτου. ἐάν τις ἐξάψει
ὁ οἶκος ἐκ τεσσάρων γονιῶν
αὐτοῦ καὶ οὐ δύναται ἐγερθῆναι,
ἔχει συγχώρησιν;

καὶ εἶδεν εἰς ἕτερον τόπον

καὶ ἀδικοῦσιν τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ὅσοι μεθῶν καὶ παραλογίζον· καὶ ὅσοι κáμνον
ἀδικίας, καὶ τρώγον τοὺς ξένους κόπους, καὶ ὅσοι ἔχουσι καὶ εἶναι πλούσιοι
καὶ δὲν εἶδον ἐλεημοσύνας εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ τρώγον καὶ πίνου ὡσάν
τὰ ἄλογα ζῶα· καὶ οἱ ἀδικοὶ βασιλεῖς, καὶ κριτáδες, καὶ ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς ὅσοι
κáμνον ἀμαρτίαν μὲ παπαδαίς καὶ καλογριαῖς, καὶ διὰ τοῦτο κολάζονται· καὶ

<p> ЕВГАІЕ. ШИ ВЗСС ПРЕ-СФІНТА НЕ- ЦЕ ВАМЕНИ СПЗНЄСРАЦІИ. ШИ ПТРЕБЖ ПР'Е АРХАГЕЛ ЧИНЕ СИНТЄ АЧЕЦЕ. ШИ ЄИСЕ АРХАГЕЛ АЧЕЦЕ СИНЗТЄ ЧЕІА ЧЕ-Є ПЖЦАГ ПР'Е АЛЗЦІИ, ІАРЗ ПШИШІ ПОРЖНКА АЄ ХЄ Н'АЄ ПЖСНТЪ. ДЕРЕПТЄ АЧЕЖ СЖ МЄИЧЕСКЄ. ШИ ЄИСЕ АРХАГЕЛ ПЖАЖМЄ ПР'Е-СФІНТЪ ДЕ РЕЄИ ЮВ СЪ МЄИЧЕСКЄ КЪАЄГЪ- 52. РІИ. ШИ МЕРСЕ ШИ ВЗСС МЖН- КЖНДЄ-И ВЕРМІИ НЕАДЄРАИЦИ. ШИ ПТРЕБЖ ПРЕ-СФІНТА ЧЕ ПЖКЛТЕ АЄ ФЖКЄТ. ШИ ЄИСЕ АРХАГЕЛ. САНТЄ ЧЕІА ЧЕ-Є ПЄРТАТЄ ПРЕ ПЖМЖНТЄ ВЄРАЄЄ ПЖЕРЕЄКЄ ШИ АПСЛ'ЄКЄ. ПАТРИАРШІИ. СЛЖИИ- ЦІИ, ШИ СЛЖИТОРІИ ЧЕРЮАЄИ, С'АЄ АЄСНТЄ. ШИ Н'АЄ Ф'ЄКЄТЄ КЄМЄ-И ПЖЕРЕЦЕ ШИ АПСЛЕЦЕ. </p>	<p> ȝuraȝii, ŝi întrebă pré arha- gheł: Cine sintu acește? ŝi ȝise arhagheł: Acește sinātu ceȝa ce-u învăȝat pré alăȝii, iară înșȝi porăncă lu Hs. n'au păȝitū, dereptu aceă să muncescu. ŝi ȝise arhagheł: Înblănu, pré-sfântă, de veȝi ŝuo să muncescu călugării. ŝi merse, ŝi văȝu mănćându-i vermiȝ neadurmiȝi, ŝi întrebă pre-sfânta: Ce păcate au fă- cut? ŝi ȝise arhagheł: Săntu ceȝa ce-u purtatu pre pământu obraȝu ingerescu ŝi aposto- léscu, patriarșȝii slăviȝii ŝi slujitorii cerȝului, s'au auȝitu ŝi n'au făcutu cumu-i inge- rește ŝi apostolește, dereptu ace să muncescu. ŝi văȝu pre- </p>
---	--

ca vermiȝ ceȝ neadormiȝi, ŝi ȝise maȝca Domnului: dar aceȝa ce au
 greșit? ŝi ȝise Mihail: aceștia sȝnt patriarhiȝ, cari s'au purtat ca a-
 postolii, ŝi în cinul lor nu s'au chemat preoȝi pe pământ, ŝi n'au
 purtat cinurile lor al călugărieȝi[?], ŝi au făcut cum n'a fost la legea
 lor, pentru aceȝa așa so vor munci în veȝi. ŝi érá vėȝu maȝca Dom-
 nului într'alt loc muieri multe, ŝi le mănca viermiȝ ceȝ neadormiȝi,
 ŝi le eșȝa văpae din gurȝ, ŝi strigaȝ: miluesce-ne, maȝca Domnului,
 că ne muncim maȝ reȝ decât tóte sufletele! ŝi plănse maȝca Dom-
 nului cătră Mihail ŝi'l întrebă: dar acestora ce le sȝnt păcatele? El

и вършише вѣтвиа того. имѣ-
аше оуды желѣзны. и баше
тоу висащихъ множество.
моужь и женъ за языки.

и видѣвши стаа просль-
зиса. и въпроси Михаила кто
си соугъ. что ли съгрѣше-
ние ихъ.

и рече архистратигъ. се
соугъ клеветниши съвадьни-
ци. и еже разлouchиша брата
wt бра[та] и моужѣ wt женѣ
своихъ.

и рече Михаилъ послуш-
шаи прстаа. да ти азъ ска-
жю о сихъ. аще кто хоташе
кртитиса. или покамитиса
грѣхъ своихъ. то ти разглахъ
(=разглаголахъ) и не поуча-
хоу спсеѣнню. да того ради
тако са моучать са (=съдѣ)
на вѣвы.

и видѣ стаа на дру-
зѣмь мѣстѣ висаща моужа
за четверо. за вса краа по-
гѣтии него. исхожаше крѣвь
вельми зѣло. и языкъ него
вазашеса wt пламене огньна-
го. и не можаше въздѣхноу-
ти ни рещи. ги помилоуи ма.

и видѣвши него прстаа
бца и възплакаса. и рече ги
помилоуи .г. и створи млтвоу.

σκαμνία πύρινα καὶ ἐπ' αὐτά
ἐκάθηντο πλῆθος ἀνδρῶν καὶ
γυναικῶν καὶ ἐκαίοντο. καὶ ἠρώ-
τησεν ἡ παναγία τὸν ἀρχιστρά-
τηγον· τίνες εἰσὶν οὗτοι καὶ τί
τὸ ἀμάρτημα αὐτῶν;

καὶ εἶπεν οὗτοι εἰσὶν, οἵτινες
τῷ πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπεχειρό-
μενοι (ἐπιχειρόμενοι) ὅτε εἰ-
σέρχονται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ
θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο οὕτως κο-
λάζονται.

καὶ εἶδεν ἡ παναγία δέν-
δρον σιδηρὸν καὶ ἐκρέμοντο ἐπ'
αὐτῷ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυ-
ναικῶν ἐκ τῆς γλώσσης.

καὶ ἰδοῦσα ἡ παναγία ἐδά-
κρυσεν καὶ εἶπεν τί τὸ ἀμάρ-
τημα αὐτῶν;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὗτοι εἰσὶν βλάσφημοι, κατὰ-
λαλοι, ἐπίσκοποι καὶ οἵτινες ἐχώ-
ρησαν ἀδελφὸν ἀπὸ ἀδελφοῦ.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· καὶ πῶς
ἐστιν δυνατὸν ἀδελφὸς ἀπὸ ἀ-
δελφοῦ χωρισθῆναι;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
ἄκουσον, παναγία, περὶ τούτου·
ἐάν τις ἀπὸ ἔθνους ἦλθεν βαпти-

πάλιν εἶδεν ἡ Παναγία γυναῖκα καὶ ἐκάλετο εἰς τὴν φωτιὰ καὶ ἐρώτησε «ποία
εἶναι τούτη καὶ τί τὸ ἀμάρτημά της,» καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν «αὐτὴ ἦτο
καλοσγία καὶ δὲν ἐφύλαξε τὴν παρθενίαν της ἀλλὰ ἐπορνεύετο κρυφίως καὶ διὰ
τοῦτο κολάζεται» καὶ πάλιν ὑπῆγεν ἡ Παναγία εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἦτον ἐκεῖ
πεταμὸς μέγας καὶ σκοτεινὸς πολὺ, ὁ λεγόμενος Τάρταρος καὶ ἦτον ἐκεῖ πλῆθος

- ДЕРЕПТЪ АЧЕ СЪ МЪНЧЕСКЪ. ШИ | sfânta nește mueri spândurată
 ВЪВЪ ПРЕ-СФНТА НЕЦЕ МЪЕРИ | de unghi, și pară de focu e-
 СПЪНСЪРАТЪ ДЕ ОУНГИ. ШИ ПА- | șiia diin rostul loru, și le
 53. РЪ ДЕ ФОКСЪ ЕШІА ДНЪ РОСТА | mănăca nește fierii, iale stri-
 ЛОРЪ. ШИ ЛЕ МЪНЪКА НЕЦЕ ФІЕ- | ga: "miluește-ne, Doamne, că
 РІИ. АЛЕ СТРИГА АМАДЕЦЕ-НЕ | noi ne muncim mai vrătosu
 ДОАМНЕ. КЪ НОИ НЕ МЪНЧИМ МАИ | de toți!, Și văду sfântă Ma-
 ВРЪТОСЪ ДЕ ГОЦІ. ШИ ВЪВЪ СФНТЪ | rie, și întrebă: Cine sântu
 МАРІЕ. ШИ ДТРЕБЪ ЧИНЕ СЪНТЪ | acel? Și ځise arhaghel: A-
 АЧЕЛЪ ШИ ВЪСЕ АРХАГЕА АЧЕСТА | cestia sântu preutesele celé
 СИНТЪ ПРЕВТЕСЕЛЕ ЧЕЛЪ ЧЕ ДЪНЪ | ce după morte popilor iale
 МОРТЕ ПОПІАУР, АЛЕ С'АЪ МЪ- | s'au măritatu, dereptu aceia
 РИТАТЪ. ДЕРЕПТЪ АЧЕА СЪ МЪН- | să muncescu. Și văду пре-
 ЧЕСКЪ. ШИ ВЪВЪ ПРЕ-СФНТА | sfânta și alte mueri ځecându
 ШИ АЛТЕ МЪЕРІ ВЕКЪНЪЪ ДЪ ФОКСЪ. | în focu și le mănca vermii;
 ШИ ЛЕ МЪНКА ВЕРМІИ. ШИ ВЪСЕ | și ځise arhaghel: Acesté sântu
 54. АРХАГЕА. АЧЕСТЪ СИНТЪ | кълъ- | călugărițele ce-u visu în mă-
 ГЪРИЦЕЛЕ. ЧЕ-Ъ ВЪСЪ ДЪ МЪНЪ- | năstire, și în curvie se-u datu
 СТИРЕ ШИ ДЪ КЪРВНЕ СЕ-Ъ ДАТЪ | pre sine, dereptu aceia să
 ПРЕ СИНЕ. ДЕРЕПТЪ АЧЕА СЪ МЪН- | muncescu. Și ځise arhaghel:

ځise: acestea sînt preutesele carî, când le mor preoții, ele iară se mărită, pentru aceia așa se vor munci în veci. Și iară vędu maica Domnului într'alt loc mueri multe, și le mănca vermii cei neadormiți și se munciau foarte cumplit; și ځise către Mihail: dar acestea ce au greșit? Mihail ځise: acestea sînt călugărițele, carî au făcut curvia pe pămînt, și pentru aceia așa se vor munci în veci, amin. Și iară vędu maica Domnului o pară de foc, și era ómenî mulți spândurați; și întrebă maica Domnului: dar acestora ce le sînt păcatele? Mihail ځise: aceștia sînt curvarii și cei ce jură strîmb, și toți

и приде къ неѣи англъ. иже обладаше моуками. отрѣшив[ти] язкъ (= языкъ) моужевн томоу.

и въпроси прста кто съ иестъ бѣдныи члвкъ прием-
лми сию моукоу.

и рече англъ съ иестъ иконамъ и цркви слоужитель. и не твора вола божии. нѣ да продаше съсоуды имѣ-
ние црквинои и гше иже цркви работаетъ. то wt цркви пытаетьса. и того ради моу-
читьса сде.

и рече прста какъ же иестъ сътворилъ такъ и приемлеть.

и пакы иемоу англъ съваза
иемоу язкъ.

и рече архистратигъ. по-
иди гсже. да ти покажю. къдѣ
моучать иереи.

и видѣ поны всаща. wt
краи погѣтнн исхожаше огнь
wt тѣмене и съ и опалише а.

и видѣвши прста и рече.
кто си соу[тъ] что ли сътрѣ-
шение ихъ.

и рече Михаилъ. се соутъ
литургии слоужитиели. и пре-
стоаще престолоу бжню. и
достоини са твораше. да иг-

σθῆναι καὶ ἐίπῃ αὐτῶ· τίς εἶ
σύ, μιαιόφρατοι ἔθνος ἀπιστον,
ἀδιαλείπτως λήψεται τὴν τιμω-
ρίαν.

καὶ εἶδεν ἡ παναγία ἄν-
θρωπον κρεμᾶμενον ἐκ τῶν πο-
δῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐνύχων αὐτοῦ
ἐξήρχετο αἷμα σφοδρῶς καὶ ἐκ
τῆς γλώσσης αὐτοῦ πῦρ καὶ
οὐκ ἠδύνατο εἰπεῖν κύριε, ἐλέ-
ησόν με.

καὶ ποιήσας εὐχὴν ἡ πα-
ναγία.

ἦλθεν ὁ ἄγγελος ὁ ἐπὶ τῆς
μάστιγος ἔχων τὴν ἐξουσίαν
καὶ ἔλυσεν τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ.

καὶ ἠρώτησεν ἡ παναγία τὸν
ἀρχιστράτηγον· τίς ἐστὶν οὗτος
καὶ τί τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ; ὁ
ἐλεεινὸς οὗτος ὁ ἔχων ταύτην
τὴν τιμωρίαν:

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὗτός ἐστιν οἰκονόμος τῆς ἐκ-
κλησίας, καὶ ἔτρωγε τὰ πράγ-
ματα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἔλεγεν.
ὁ δουλεύων ναὸν ἐκ τοῦ ναοῦ
τραφήσεται· καὶ διὰ τοῦτο οὕτως
κολάζεται.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· ὡς

ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ἐκμύτιζεν ὁ ποταμὸς ὡσάν ἄγρια θάλασσα, καὶ ἐξ-
εβύβιζε τοὺς ἁμαρτωλοὺς σαράντα χιλιάδας ὀργαίης, καὶ δὲν ἐσώνασι νὰ εἰποῦν
τὸ κύριε ἐλέησον· καὶ οἱ ἄγγελοι ὅπου ἐφύλαγαν τὰς κολάσεις, ὅταν εἶδον τὴν
Παναγίαν εἶπον, «Χαῖρε κεχαριτωμένη Θεοτόκε παρθένε, χαίροις καὶ σὺ Μιχαήλ
Ἀρχιστράτηγε καὶ παραστάτα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν» καὶ ἡ Παναγία εἶπε· «χαίρετε

<p>ЧЕСКЪ. ШИ ЗНСЕ АРХАГЕЛ ПАСЖ ПРЕ-СФНТЪ ДЕ ВЕЗН ОУНДЕ СЗ МВНЧЕСКЪ ФЗР ДЕ НЪМЗРЪ НЖ- РОАДЕ ПЗКЖТОШН. ШИ МЕРСЗ ШИ ВЗЪЪ НЪРОАДЕ ВЖРВАЦИ ШИ МЪ- ЕРН. ШИ РЗЪ ДЕ ФОКЪ ШИ ПА- РЖ ЕШНА ДИТЪ ЕН. ШИ АРДЕ ШИ ПРЕ ФЛАЦА ПЗМЗНТЪАШН. ШИ ЛЪ- КРЖМЖ ПРЕ-СФНТА. ШИ ЗНСЕ ЧННЕ СИНТЪ АЧЕСТЪК ШИ ЧЕ ПЪ- КАТЕ АЪ. ШИ ЗНСЕ АРХАГЕЛ. А- 55. ЧЕШЕ СИ СИНТЪ (<i>sic</i>) СВЕТНИЧЪН ШИ ХЪЛНТОРЪН. ШИ МКЗРЖТОРЪН. ШИ КЛЕВЕТИТОРЪН. ШИ СВЪДНТО- РЪН. ШИ КЪ КЛЕВЕТЕЛЕ САЛЕ АЪ СПАРТЪ КАСЕ. ШИ СОЦИ ДЕ СОЦИ АЪ ДЕСИЗРЦИТЪ. Ш'АЪ СПАРТЪ ПОСТЪРНЛЕ. ШИ ВЕЦНВЪН. ШИ СКЪМ- ПЪН. ШИ НЕМНОЛОСТНВЪН. ШИ ЧЮ- ДЕНЪН. ШИ ЕПНСКЪПЪН. ШИ ПЪ-</p>	<p>Pasă, pre-sfântă, de veđi unde să muncescu fără de numără năroade păcătoși. Și mersă, și văđu năroade, bărbați și mueri, și rău de focu și pa- ră eșiia diin ei, și arde și pre fața pământului; și lă- crămă pre-sfânta și đise: Cine sintu acesté și ce păcate au? Și đise arhaghel: Acește sintu sveznicii și hulitorii și ocără- torii și clevetitorii și svădi- torii, și cu clevetele sale au spartu case, și soți de soți au despărțitu, ș'au spartu posturile; și bețivii, și scumpii, și nemilostivii; și gîudecii, și episcopii, și patriarșii: și împărații cea ce n'au făcut voceă lu Hs.; și curvarii, și</p>
--	--

carî n'au vrut să facă voia lui Dumnezeu, sau săracul sau bogatul sau iubitorul de argint și care n'a vrut să facă milă. Și đise maica Domnului: oh, vai de voi, cum v'a înșelat lumea cea deșartă și trecătoare! Și iară văđu maica Domnului într'alt loc, unde se munciau Domni și ardeau în foc ziua și noaptea; și lăcrămă maica Domnului pentru creștinii, și đise către arhanghelul Mihail: dar acestora ce le sînt păcatele? Mihail đise: Aceștia sînt Domni și judecătorii pământului cei nemilostivi, carî au judecat în fățarnicii, și așa se vor munci în vecii vecilor, amin.

да проскоумисахоу проскоу-
роу. и не хранахоу. и рона-
хоу кроуниѣ на землю. како
и звѣзды бжиа. тогда страш-
ный престоль колѣбашеса. и
подножие бжие трепеташе.
да того ради тако мочуться.

и видѣ стаа моужа и
змии крилатъ имѣющъ три гла-
вы. иедина же бѣ глава къ
очима моужю. а в. къ оу-
стомъ его....

и рече [престаа] архистра-
тигъ[= — оу. кто] съ иестъ
бѣдъныи члвкъ. како не мо-
жетъ вгдѣхноути вт змиа сего.

и рече архистратигъ. съ
иестъ гже и[же] стыа гнигы
(=книгы) прочиташе и еуа-
глия самъ не /послоушаше.
люди оучаше а самъ не тво-
раше волн бжиа. блудѣмъ
и всѣмъ незаконїемъ.

и рече архистратигъ силы
гня. поиди престаа да ти
покажю кде са мочить
чинъ англьскыи и апльскыи.

и оувидѣ стаа къ[дѣ ле-
жахоу на пламени огненемъ.
и ядыше ихъ червь неусыпая.

И рече стаа. Кто си суть.

И отвѣща Михаилъ. Си

ἐποίησεν, γεννηθήτω (γεννηθή-
τω) αὐτῷ (αὐτό).

καὶ πάλιν ἐδέσμευσεν ὁ ἄγ-
γελος τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ.

καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχιστρά-
τηγος· δεῦρο, παναγία, καὶ ὑ-
ποδείξω σοι, ποῦ κολάζονται οἱ
ιερεῖς.

καὶ ἐξῆλθεν καὶ εἶδεν ἐκεῖ
πρεσβυτέρους κρεμαμένους, καὶ
ἐκ τῶν εἰκοσιν ὀνύχων αὐτοῦ
πῦρ ἐξήρχετο καὶ κατέκαιεν αὐ-
τούς.

καὶ ἰδοῦσα ἡ παναγία ἠρώ-
τησεν τὸν ἀρχιστράτηγον καὶ
λέγει· τίνες εἰσὶν οὗτοι, καὶ τί
τὸ ἁμαρτήμα αὐτῶν;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
οὗτοι εἰσὶν οἱ ἱερεῖς οἱ τῷ φο-
βερῷ θρόνῳ παριστάμενοι τοῦ
ἀοράτου πατρὸς, καὶ ὅτε ἐμέ-
λιζον τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ ἐξέπευτον οἱ ἀστέρες κάτω
καὶ ὁ φοβερός θρόνος τοῦ δε-
σπότητος ἐσαλεύετο καὶ τὸ ὑπο-
πόδιον τοῦ σωτῆρος ἔτρεμε καὶ
αὐτοὶ οὐκ ἐσυνήκουσαν καὶ διὰ
τοῦτο οὕτως κολάζονται.

καὶ οἱ ἄγγελοι "Ἄγγελοι καὶ λειτουργοὶ τοῦ υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν" καὶ οἱ ἄγ-
γелоὶ εἶπον· «ἡμεῖς δὲν ἤλθκαμεν. Παναγία μου, πρὸς ἐσέ, καὶ ἐσύ πῶς ἤλθες
πρὸς ἡμᾶς;» καὶ εἶπον οἱ ἄγγελοι τὸ Κύριε ἐλέησον τρεῖς φοραῖς καὶ παρευθὺς
ἔπαυσεν ἡ φουρτοῦνα τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐβάρησαν τὰ κύματα καὶ ἐράνησαν οἱ
ἁμαρτωλοὶ· καὶ ἐρώτησεν ἡ Παναγία «ποῖο εἶναι τοῦτο; καὶ τί τὸ ἁμαρτήμα

<p> ТРИ ИРШІИ. ШИ ЛПІАРЦІИ ЧЕІА ЧЕ Н'А[8] ФЖКСТ ВОЕЖ Л8 ХС. ШИ К8ВРАІИ. ШИ ЮБИТОРІИ ДЕ АР- ЦИИИТ8. ШИ ЧЕА ЧЕ-8 К8МПЗ- РАТ8 МАРХЖ СТРЗМЗБЖ. ШИ НЕК8РАЦІИ. ШИ Л8В8И ПР'К-К8РАТЛ. 56. ШИ ЛЗКРЖМЖ ШИ В8ИСЕ. W ВАН ДЕ ВО[И] ПЗКЖТОШИЛОР. ШІ В8ИСЕ АРХАГЕЛ АСК8АТЖ ПР'К-СФНТЖ ЛН- КЖ Н'АН ВЗВ8Т М8ИКА ЧЕА МАРЕ. ШИ В8ИСЕ ПРЕ-СФНТА. БАЖМ8 МИ- ХАИЛЕ ЦЮДЕКЗТОРЮ СХ ВЕДЕМ8 М8ИЧИЛЕ ЧЕЛЕ МАРИЛЕ. ШИ СО- СИРЗ ХЕРОВИМИИ ШИ СЗРАФИМИИ, ПАТР8 С8ТЕ ДЕ ЛЦЕРІИ. ШИ РЗ- ДИКАРЗ ПРЕ ПР'К-ЧИИСТИТА А Л8 ХС МАИКЖ. ШИ W Д8СЬРЖ ЛНА- СТЗИГЛ. ШИ ВЗВ8 АКОЛО В8ИЗ РЬ8 ДЕ ФОК8 ШИ ЛНТ8ИИЕРЕК МАРЕ. ШИ В8ИЕРЗМИИ НЕАД8В8ИИЦІ. ШИ СМОАЛЬ КЛОКОТИИИД8 КА ФО- </p>	<p> iubitorii de argintu, și ceia ce-u cumpăratu marhă strămăbă, și necurații. Și auți pré-cu- rata și lăcrămă, și țise: o, vai de voi, păcătoșilor! Și țise arhaghel: Ascultă, pré- sfântă! încă n'ai văduț mun- ca ceia mare. Și țise pré- sfânta: Blămu, Mihaile giu- decătoriu, să vedemu muncile cele marile. Și sosiră herovi- mii și sărafimii, patru sute de ingerii, și rădicară pre pré- ciustita a lu Hs. maică, și o dusără în-a-stănga; și vă- du acolo ună rău de focu și întunerec mare, și vierămii neadurmiți, și smoală cloco- tindu ca focul spr'inșii, și ca mare sfrărăiia. Și era acii • năroade și strigare, și se a- </p>
--	---

τους;» και ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπε· «τοῦτοι εἶναι οἱ Ἰβραῖοι ἔπου ἐσταύρωσαν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἔλα τὰ ἔθνη τὰ ἀπίστα καὶ ἐκείνοι ἔπου φαρμακείουσαν ἀνθρώπους καὶ ἀποθάνουσαν, καὶ γυναῖκας ἔπου πνίγουσαν τὰ παιδιὰ τους καὶ τὰ βίχουσαν καὶ μαγεύουσαν καὶ μαγεύουσαν» καὶ ἡ Παναγία εἶπε «καθὼς ἔκαμνον ἡῦρον» καὶ πάλιν ἤρχισεν ὁ κύριος ποταμὸς καὶ ἔκαμνε τὰ κύματα του ὡς καὶ πρῶτα καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «ὅποιος βαλθῆι εἰς τούτην τὴν κόλασιν, δὲν βγαίνει πλέον ἀλλοίμονο, ἀλλ'εἰμονον εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἔτι πάντοτε ἔχουσι τὴν κόλασιν.» Καὶ ἡ Παναγία εἶπεν «ἄς ὑπάγωμεν καὶ εἰς ἄλ-

суть. иже образъ англьски носятъ и апостольски на земли. величающе(ся) патриархи и еписи славныи имени. и словяху благословити отцы святїи. по на небеси не звашася святїи. не сотвориша бо тако бо англьскїи и аисльскїи образъ носїша. да того ради тако мучатся.

И видѣ прѣстая жены висяща за вся погги. и пламени исхожаше изъ усть ихъ и оналяше вся. и змія исхожаше изъ пламени того. и прильпяхоу къ нимъ. и воцїяху. глагола(въ)ше. помилуйте насъ. яко мы едины мучимся паче всѣхъ мукъ.

И рече святая прослезившия. Что есть согрѣшенїе тѣхъ.

И рече архистратигъ. То суть понады иже поповъ своихъ не почьтоша. и по смерти ихъ идоша за мужъ. да того ради мучатся.

И видѣ другїя жены во огни лежаща. и различныя змія ядяху ихъ.

И рече святая. Что согрѣшенїе ихъ.

И отвѣща Михайль. То суть монастыря черницы. яже телѣса своя продаша на блудъ. да того ради здѣ мучатся.

И рече архистратигъ. Поуди пресвятая и покажу ти гдѣ (ся) мучитъ множество грѣшникъ.

И видѣ святая рѣку ог-

каї εἶδεν εἰς ἕτερον τόπον ἀνθρώπων καὶ θηρίων πτερωτῶν ἔχοντα τρεῖς κεφαλὰς ὡς φλόγα πυρός· αἱ μὲν δύο κεφαλαὶ πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἡ τρίτη κεφαλὴ πρὸς τὸ στόμα αὐτοῦ.

καὶ ἠρώτησεν ἡ παναγία τὸν ἀρχιστράτηγον. τί τοῦτο, ὅτι οὐ δύναται τις ἐξελεῖσθαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὀράκοντος;

καὶ λέγει ὁ ἀρχιστράτηγος· οὗτος ἐστὶν ἀναγνώστης, ὅστις τὸν λαὸν ἐδίδασκεν, αὐτὸς δὲ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐποίησεν.

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος δεῦρο. παναγία. καὶ ὑποδείξω σοι, ποῦ κολάζονται οἱ τὸ ἀρχαγγελικὸν καὶ ἀποστολικὸν σχῆμα φοροῦντες, ἐπὶ τῆς γῆς πατριάρχαι ἐκαλοῦντο καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐκ ἤδεσαν, ἐπὶ τῆς γῆς ἅγιοι ἐκλήθησαν καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἅγιοι οὐκ ἐκλήθησαν· οὐ γὰρ ἐποίησαν, ὡς τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα φοροῦντες, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως κολάζονται.

καὶ εἶδεν γυναῖκας κρεμαμένας ἐκ τῶν ὀνύχων αὐτῶν, καὶ θηρία κατέτρωγαν αὐτάς. καὶ στενάζουσαι ἐβόουν ἐλεήσατε ἡμᾶς, ὅτι ἡμεῖς μόναι (ὑμεῖς μόνῃ) κολαζόμεθα ὑπὲρ πάντας τοὺς χριστιανοῦς.

- кѢЛ СПР'ИИШ'ИИ. ШИ КА МАРЕ, funda păcătoșii și nu pute zi-
 57. сѢРЬ РЗИА. ШИ ЕРА АЧИИ ИЗ- ce *miluește-ne Doamne, g'u-
 РВАДЕ ШИ СГР'ІГАРЕ. ШИ СЕ А- decătoriu dreptu, și-î mânca
 ФОНДА ПЗКЖТОШ'ИИ. ШИ Н8 П8- viermii neadurmiți, și scriășca
 ТЕ ЗИЧЕ МИЛДЕУЕ-НЕ ДВАМНЕ. cu dinții; și vădură păcătoșii
 П8ДЕКЖТОРЮ ДИРЕП'Т8. Ш'И-И МЗН- diu muncă și strigară cu glas
 КА В'ІЕРМ'ИИ НЕАД8РМНИИ. ШИ și țiseră: Doamne milostive,
 СКРЗШКА К8 ДИИЦ'ИИ. ШИ ВЪ88- fiulă Tatălui! n'am vădutu
 РХ ПЬКЖТОШ'ИИ ДИИ М8НКЖ. ШИ lumină dein vecu, ce acum
 СГР'ИГАРХ К8 ГЛАС. ШИ ЗИСЕРЖ vedemu tine, roditoare Dom-
 ДВАМНЕ МИЛОСТИВЕ Ф'ІЮАХ ТА- nului! Și strigară toți inge-
 ТКА8И. Н'АМ ВЪ88Т8 ЛОУМНИК rii cu glas: Bucură-te, pre-
 ДЕЛ ВЕК8. ЧЕ АК8М ВЕДЕМ8 ТИ- blagoslovită roditoare Dom-
 НЕ РОД'ІТОАРЕ ДОМН8Л8И. ШИ СГР'И- nului, purure fecūrițe! bu-
 ГАРХ ТОЦИ ЛУЕР'ИИ К8 ГЛАС Б8- cură-te, lumină nestinsă! bu-
 К8РЖ-ТЕ ПРЕ-БАСЛОВИТ'А РОД'И- cură-te și tu, arhaghele Mi-
 ТОАРЕ ДОМН8ЛОУИ. И8Р8РЕ ФЕ- haile, rugătorulă dreptu su-
 ЧЮРИЦЕ. Б8К8РЖ-ТЕ Л8МНИИЖ НЕ- fletele tuturoru! Și vădură
 58. СТИИИКЖ. Б8 К8РЖ-ТЕ ШИ Т8 ар- păcătoșii și jăluiră; și văđu
 ХАГЕЛЕ МИХАИЛЕ. Р8ГХТОРЮАЬ ДЕ- pré-cinstita jelaniă ingeriloru
 РЕП'Т8 С8ФАЕТЕЛЕ Т8Т8Р8Р8. ШИ printru păcătoșii, și lăcrămă;

λον τόπον» και όταν υπήρχαν έχει ήτον έλοι λίμναι: πύρινας: και είχαν βρώ-
 μιν μεγάλην και έκαιον πίσσα, κατράμι, θειάρι και ήτον εκεί μέσα πολυ πληθος
 ανδρων τε και γυναικων, και άλλοι εφαινοντο, και άλλοι μόνον εσον ήκούοντο
 αι φωναις των και ήρώτησεν ή Παναγία «ποιοι είναι τουτοι και τι το άμαρτημά
 τους» και ειπεν ο Άρχιστράτηγος: «τουτοι είναι εκείνοι όπου έκαμνον άμαρτιαν
 με τας αδελφας τους, και με ταις εξαδελφαις και με ταις πενθεραις τους, και
 με ταις μητριας τους και με ταις συντέκνισσαις τους, και άλλοι εσοι παρεουσι
 με ξεναις γυναικες, και πλεον σφισμον δέν εχουσι και εσοι ακουωσι τας άγιας

пелую. и видѣвше рѣки тоя
яко огонь текущи. и пояда
всю землю. и посредѣ волны
тоя множество грѣшныиъ.

И видѣвши бца прослезися
и рече. Что есть согрѣшеніе
ихъ.

Рече архистратигъ. То суть
блудници и любодѣицы татіе.
иже послуша(ша) и о тѣхъ, что
ближнии гть. свадници. и кле-
ветници. иже чужіе нивы у-
жинаху или урояху. иже брени
си остани дожидають. иже
ядять труды чужи и ма(л)-
жены и разлучають пъяници.
немилостиви князи. епископи
и патриарси. и цари. иже не
сотвориша воля божія. среб-
ролюбци. иже лихву емлють.
беззаконьници.

Слышавше то прѣстая бца
прослезися и рече. О люте
грѣшникомъ.

И рече ко архистратигу.
Тяжко согрѣшающимъ (лѣпѣ
бы было) дабы ся не ражали.

И рече къ ней Миха-
илъ. Почто ся плачеши. свѣ-
тая. нѣси ли видѣла великъ
мукъ.

И рече пресвята]на. поведи
мѧ. да вижду вса моукы.

и рече къ ней Михаилъ.
коудѣ хочеши бдѣтьнаѧ да
изидемъ на вѣстокъ ли. или
на западъ. или въ рай. на
десно ли или на лѣво. иде
же соуть великыѧ моукы.

и рече прѣстая изидѣмъ
на лѣвоу страну...

καὶ ἰδοῦσα ἡ παναγία ἐδά-
κρυσεν καὶ εἶπεν· τί τὸ ἁμάρ-
τημα αὐτῶν;

καὶ λέγει ὁ ἀρχιστράτηγος· αὐ-
ταὶ εἰσὶν πρεσβυτέρισσαι (πρεσ-
βυτέρησαις), αἵτινες τοὺς πρεσ-
βυτέρους αὐτῶν οὐκ ἐτίμησαν,
ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ἔλα-
βον ἄνδρας, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως
κολάζονται.

καὶ εἶδεν τὸν αὐτὸν τρόπον
ἀρχιδιακόνισταν, καὶ θηρίον δι-
κέφαλον κατέτρωγεν τοὺς μασ-
θοὺς αὐτῆς.

καὶ εἶδεν ἕτερον τόπον γυ-
ναϊκᾶς κρεμαμένας εἰς τὸ πῦρ.
καὶ θηρία κατέτρωγαν αὐτάς.

καὶ ἠρώτησεν ἡ παναγία τὸν
ἀρχιστράτηγον· τίνας εἰσὶν αὐ-
ταί· καὶ τί τὸ ἁμάρτημα αὐ-
τῶν;

καὶ λέγει ὁ ἀρχιστράτηγος.
αὐταὶ εἰσὶν μονάστριαι, αἵτινες
εἰς τὴν πορνεϊάν ἐδωκαν ἑαυτάς
ἑαυτοὺς) καὶ διὰ τοῦτο οὕτως
κολάζονται.

καὶ λέγει ὁ ἀρχιστράτηγος
δεῦρο, παναγία, καὶ ὑποδείξω
σοι, ποῦ κολάζονται τὸ πλῆθος
τῶν ἁμαρτωλῶν.

καὶ εἶδεν ποταμὸν πυρὸς καὶ
ἦν ἡ ἰδέα (εἰδέα) τοῦ ποτα-
μοῦ ἐκείνου ὡς αἷμα, καὶ ἐξερ-
χόμενος κατέτρωγεν τοὺς κει-
μένους ὑπὸ τῶν κυμάτων αὐ-
τοῦ.

и слово рекши престоѣи и
обратишася хѣровими и се-
рафими. и .у. англѣ. изве-
доша престою. ѡт вѣстокъ на
лѣвоюю страну.

.... близъ рѣкы томъ баше
тъма мрачна. и тоу лежаше
множество моужь и женъ. и
клокотахоу яко въ котлѣ. и
яко морьскыя вълны и об-
ражаються надъ грѣшники.
да егда вълны вѣскожахоу
и погроужахъ грѣшники ты-
сящю лавѣтъ. и не можахъ
рещи. помилоуи ны правды-
ныи соудни. кадаше же ꙗ
чървь неосушаа и скръжьтъ
зоубомъ.

и видѣвъше престою англи
стрѣгшии [ихъ] възъиша вси
единѣми оусты глаголюще. стъ
стъ стъ ꙗси бо. и ты бже
блгословимъ та и сна бжиа
родивъшаго та (=са) ѡт те-
бе. яко бо ѡт вѣка не видѣ-
хомъ свѣта. и день видимъ
свѣтъ тебе ради бже. и па-
кы възъиша вси единѣмъ
гласемъ глаголюще. радуиса блг-
дательнаа бже. радуиса про-
свѣщение вѣчнаго свѣта. ра-
дуиса и ты архистратиге
Михаиле. моласа влцѣ за
весь миръ. мы бо видимъ
грѣшныа моущащася. и зѣло
скръбимъ.

и видѣвши бца англѣ
скръбны оунылы грѣшникѣ
ради. ꙗ възплакаса прстаа.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία τί τὸ
ἁμάρτημα αὐτῶν;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος.
οὗτοι εἰσὶν πόρνοι μοιχοί, μά-
χιμοι, κλέπται, παρακροαταί,
παραθερισταί, κατήγοροι. κα-
ταλαληταί, βλάσφημοι καὶ οἱ
πρώτην ὥραν καταλύοντες τῆς
νηστείας καὶ οἱ τρώγοντες ἀλ-
λοτρίους καμάτων, οἱ χωρίζον-
τες ἀνδρόγυνα (ἀνδρώγινα), με-
θυσταί. παρακαμπανισταί (πο-
ρακαμπανίσται), οἱ ἀνελεήμονες
ἄρχοντες καὶ ἐπίσκοποι ἀμετά-
δοτοι (ἐπίσκοποι, ἀμετάδοτοι),
καὶ οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ βα-
σιλεῖς οἱ μὴ ποιήσαντες τὸ θέ-
λημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατα-
φρονοῦντες εἰς αὐτόν, οἱ φιλάρ-
γυροι, οἱ τόκον λαμβάνοντες ἐκ
τοῦ χρυσίου αὐτοῦ.

καὶ ἀκούσασα ἡ παναγία ἐ-
δάχρυσεν καὶ εἶπεν οὐαὶ τοῦς
ἁμαρτωλοῦς!

καὶ λέγει ὁ ἀρχιστράτηγος
τί κλαίεις, δέσποινα, ἀκμὴ οὐκ
ἑώρακας τὰς μεγάλας κολάσεις.

καὶ λέγει ἡ παναγία: δεῦρο,
Μιχαὴλ ὁ μέγας ἄρχων, ὑπά-
γωμεν εἰς τὰς μεγάλας κολά-
σεις (καὶ λέγει: παναγία, δεῦρο,
Μιχαὴλ ὁ μέγας ἄρχων, ὑπά-
γωμεν εἰς τὰς μεγάλας κο-
λάσεις).

καὶ λέγει πρὸς τὴν κεχαρι-
τωμένην ὁ ἀρχιστράτηγος: ποῦ

МЛТРЖ—СА. ШИ ВЕЧНИИИИ СЕН. ШИ
 К8 АПРОПЕЛЕ СЕ8. ШИ УТРЖБИ—
 ТОРІИ ШИ ТЪЛЪХАРІИ. ШИ—8 НЕ—
 КАТ ФЕЧОРІИ МНЧИ. ШИ ШИСЕ ПРЪ—
 СФНТА. Д8ПХ КРЕДИИЦА ЛОР8 СЪ
 ЛЕ ФНА АША. ШИ СЕ АКОПЕРИ
 ЛТ8ИПЕРЕК8ЛЪ ТАРЖШ. ШИ ШИСЕ
 АРХАГЕЛ КЪТРЖ СФНТЪМ (sic) МА—
 РИЖ. ЧИНЕ ЛТРЖ ЛН АЧАСТА М8И—
 КЪ Н'АРЕ АЧЕЛА А ВЕДЕ А8МИИЪ Л
 60. ВЕК8, | ШИ ШИСЕ ПРЪ—СВТНА (sic)
 W ВЛ[И] ДЕ ВОИ ИККЖТОШИЛОР8
 КЪ ФЖРЖ ДЕ СЪВРЪШИИРЕ РЕ ВЕЦІ
 М8ИИИ. ШИ ШИСЕ АРХАГЕЛ КЪЛМ8
 ПРЕ—ЧНСТНТЪ СЪ—ЦИ АРЖТ8. ОУИЪ
 А8ЕР8. ДЕ ФОК8. ОУИДЕ СЕ М8ИЧЕКС
 УИИТ8ЛЪ УМИИЧЕКС. КРЕИИИЧЕКС.
 ШИ ШИСЕ ПРЕ—СФНТА. ЛЪКЪМ8
 АМ8 СЪ ВЕДЕМ8. ШИ В88ΟΥ ΟΥΗ—
 ДЕ ΑΡΔΕ ШИ СЕ М8ИЧНА ФЖРЪ
 САМЖ М8АИИ. ШИ ШИСЕ ПРЪ—

sfânta : După credința lor
 să le fiia așa ; și se acoperi
 întunereculă iarăș. Și țise
 arhagheț cătră sfântâm Mariâ:
 Cine întră în acăsta muncă,
 n'are acela a vede lumină
 în vecu. Și țise pré-svătna :
 o, vai de voi, păcătoșiloru,
 că fără de săvrășire ve veți
 munci. Și țise arhagheț : Blă-
 mu, pre-cistită , să-ți arātu
 unū iazeru de focu, unde se
 muncescu gintulă ominescu
 creștinescu. Și țise pre-sfânta:
 Înblămu- amu să vedemu. Și
 văđu unde arde și se mun-
 ciă fără samă mulți, și țise
 pré-sfânta : C'au greșitu a-
 cește? Și țise arhagheț: А-
 cește sintu ceіа ce s'au bo-
 teđat și s'en făgăduitu cruci-

ημέραν, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἀκούει» καὶ ἡ Παναγία εἶπε «πάρετέ μοι νὰ ὑπάγω-
 μεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ» καὶ παρεῖδὺς τὴν ἐπῆραν καὶ εἶπεν· «ἐλέησον, Δέσποτα,
 τοὺς ἀμαρτωλοὺς, διότι πολλὰ τοὺς ἐλυπήθηκα εἰς τὰ βάσανα ἔπου εἶδα καὶ
 ἔχουν εἰς τὴν κέλασιν» καὶ ἤκουσε φωνὴν ἔπου ἔλεγεν οὕτω· «Δὲν σέλω νὰ
 τοὺς ἐλέησω, διότι δὲν ἔκαμον καλὸν εἰς ἕλην τοὺς τὴν ζωὴν, δὲν ἐτίμησαν
 τοὺς ἀδελφοὺς των, πτωχοὺς δὲν ἐλέησαν ἀλλὰ οὔτε εἰς ξένους ἔκαμαν κα-
 λούνην διὰ τὸ ὄνομά μου, δὲν ἐκρατοῦσαν τὰς παραγγελίας μου, δὲν ἐτίμησαν

и възъишиа вси іединѣмъ гласмъ глюще. добръ іесте пришли въ тѣмоу сѣю. да ны видѣть како ны іестъ мѣка.

и помолиса прѣста съ архангѣлмъ. и слыша плачь грѣшныхъ.

и възвигоша гласъ свои възпиюще и глюще. ги помилоуи ны.

да яко опростиша мѣтвоу. оустависа боура рѣчьна и вълны огньныа. и лавишаса грѣшныици. яко и зърна горюшичьна.

ї видѣвъшии стаа просльзиса и рече. что іестъ рѣка си и вълны іема.

и рече къ мѣи архистратигъ. си рѣка вса смольна. а вълны іема вса огньныа. а иже са моучать. то то соуть Жидове. иже моучиша га нашего Ісѣ Ха сна бѣжиа. и вси лзыци. иже крѣстишаса въ има оца и сна и стго дха. иже крѣстишася соущи ти вѣроуютъ въ дѣмоны. и утвергошаса ба ї стго крѣщения. и иже боудъ створиша о стѣм крѣщении. съ коумы своими и съ мтерьми своими и съ дѣщерьми своими. и отравныици (и)же лдѣше оуморають члвкы. и оруженемъ оубиваю(ть). иже даватъ дѣти своа. и того ради моучатьса противоу дѣломъ своимъ.

и рече стаа. по дѣломъ ихъ боуди тако.

Θέλεις ἢ κεχαριτωμένη ἐξελεῖν, ἐπὶ ἀνατολάς ἢ ἐπὶ δυσμάς, ἢ εἰς τὰ ἀριστερά, ὅπου αἱ μεγάλαι κολάσεις εἰσίν;

καὶ εἶπεν ἡ παναγία πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον ὡς ἐξέλθωμεν, ὅπου αἱ μεγάλαι κολάσεις εἰσίν.

καὶ ἅμα τῷ λόγῳ εἰποῦσα εὐθέως παρέστη τὰ χειροβίμυ καὶ τὰ σεραφίμυ καὶ οἱ τετρακόσιοι ἄγγελοι καὶ ἀπήγαγον τὴν κεχαριτωμένην ἐπὶ τὰ ἀριστερά, ὅπου αἱ μεγάλαι κολάσεις εἰσίν.

καὶ εἶδεν ἐκεῖ ποταμὸν πυρὸς καὶ ἦν ἡ ἰδέα (εἰδέα) τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου σκοτεινότερα πίσεως καὶ ἐπ' αὐτῷ κατέκειτο πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἐκόχλαζεν γὰρ τὸ πῦρ ὡς χαλκίον καὶ ὡς ἄγρια θάλασσα ἐβύδιζεν τοὺς ἁμαρτωλοὺς μυρίας (sic) πήχεις καὶ οὐκ ἠδύναντο εἰπεῖν· ἐλέησον ἡμᾶς, δίκαιος κριτῆς· ἔτρωγεν γὰρ αὐτοὺς ὡς σκόληξ ὁ ἀκοίμητος καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

καὶ ἰδόντες τὴν παναγίαν οἱ ἄγγελοι οἱ φυλάσσοντες αὐτοὺς, ἀνεβόησαν μίαν φωνήν, λέγοντες· ὁ σπλαγχνιζόμενος (ὡς πлагхνιζόμενος) διὰ τῆς Θεότηκου.... ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ εἶδομεν φῶς.

<p> сѢНТА ЧА8 ГРЕШѢТ8 АЧЕШЕ. ШИ ШИ8Е АРΧΑΓΕΛ. АЧЕШЕ СИНТ8 ЧЕΛ ЧЕ С'А8 КОТΕ8АТ ШИ С'Ѣ8 ФѢ- ГЗДАНТ8 КР8ЧІЕН. ІΑΡΧ ΕΗ Α8 ΦЖК8Т8 Α8ΚΡ8Α ΔΙΑΒΟΛ8Α8Η. ШИ Ш'Α8 ΠΕΡΔ8Т8 ВРЕМЕ ДЕ ПОКѢ- 61. И ИИЦЖ (sic). ДЕРЕПТ8 АЧЕΛ СѢ А8ИЧЕ8К8. ШИ ШИ8Е ПРЕ-ЧИНСТИТА ΜΑΝΚΛ Α8 ΧС ΚѢΤΡЖ ΑРΧΑΓΕΛ. ФАЧЕ-ВОЮ W ЧЕРЕР'Ѣ ДЕΛΛ ТИИЕ СѢ ΜΑ ШИ Ε8 Α8ИЧЕ8К8 Κ8 ΚРЕИΪ- ИИΪИ ΚѢ СЕ-8 ГРЕШИТ8 Ф'ИИИ Α8 Δ8ΜΗ8Ε88. ШИ ІΑΡΧ ΓΡЖИ ΠР'Ѣ- СѢНТА. ΚѢΤΡЖ ΑРΧΑΓΕΛ. ΡΟΛΓЖ- ТЕ ШИ ТЕ ΠΗΛΑЦЖ ΠИ ΑΛ ШΑΠ- ΤΕΛΕ ЧЕРЮ. ШИ Κ8 ΤΟЦИ ВОИ- ИИЧИИ ΠΥΕΡΕΪИИ. ΔΕ ТЕ ΡΟΛΓЖ ДЕРЕПТ8 ΠЖΚѢΤΟШИ. ΔΟΛΡЖ НЕ ВΑ ΑСѢ8АТΑ ΔΟΜИ8Α НОСТР8 ІС ХС. СѢ ΜΗ8ΑΠΑСЖ ΠЖΚѢΤΟШИ. ШИ ШИ8Е ΑРΧΑΓΕΛ ВІЮ Δ8ΜΗ8Ε88 </p>	<p> ei, iarâ ei au făcutu lucrul diavolului și ș'au pierdutu vreme de pocăință, dereptu aceia să muncescu. Și țise pre-cinstita maica lu Hs. că- trâ arhaghel: Face-voiu o cereré dela tine, să mă și eu muncescu cu creștinii, că se-u greșitu — fiii lu Dum- nețeu. Și iarâ grâi pré-sfân- ta cătrâ arhaghel: roagâ-te și te înalță în a/ șaptele ce- riu, și cu toți voinicii înge- rești, de te roagă dereptu păcătoși; doară ne va ascu- lta Domnul nostru Is. Hs. să miluîască păcătoșii. Și țise arhaghel: viiu Dumnețeu Hs. al lumiei mare numele lui, și laudu de șapte ori în zi și de șapte ori în nopté; </p>
---	---

τὴν ἁγίαν Κυριακὴν, δὲν ἐτιμοῦσαν τὰς ἐορτὰς τῶν ἁγίων μου ἀλλὰ ἐδοῦλευον,
 εἰς τὴν ἐκκλησίαν μου δὲν ἐπήγαιναν, μόνον εἰς τὰ καπηλεῖα, καὶ εἰς τοὺς
 χοροὺς καὶ παιγνίδια ἔτρεχον, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θελω νὰ τοὺς ἐλεήσω» καὶ
 πάλιν εἶπεν ἡ Παναγία «ἐλέησον, Δέσποτα, τοὺς ἁμαρτωλοὺς τὸ πλάσμα τῆς
 χειρὸς σου, εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ εἰσὶ, συγχώρησέ τους διὰ λόγου μου ἔτι δὲν δύ-
 ναμαι νὰ τοὺς βλέπω νὰ βασανίζωνται, διότι πᾶς χριστιανὸς τὸ ὄνομά μου ἐπι-
 καλεῖται καὶ λέγει τὸ Παναγία Θεοτόκε βοήθει μοι» καὶ πάλιν ἤκουσε φωνὴν

и пакы найде на нѣ боу-
рѣнаѣ рѣка и огньныѣ вълны.
и тьма покры ѿ.

и рече Михайлъ къ бци аще
са кто затворить въ тьмѣ сеи.
нѣсть памяти о немъ отъ ба.

и рече прстаѣ о лютѣ
грѣшникомъ. како не оусы-
палемыи естъ пламы огня сего.

и рече къ нѣи архи-
стратигъ. поиди прстаѣ да
ти покажю езеро огньно. да
видиши. кде са моучить родъ
крестиманьскъ.

видѣ и оуслыша плачь и
въспль отъ нихъ. а онѣхъ не
бѣ видѣти.

и рече. котори се соуть
что ли съгрѣшениѣ ихъ естъ.

и рече къ нѣи Михайлъ.
се соуть иже крѣстишасѣ. и
крѣтъ словѣмъ нарицахоу а
дѣвола дѣла твораше. и
погоубиша врѣма покаянью. и
того ради тако сде моучатьсѣ.

и рече прстаѣ къ ар-
хистратигоу. при единой млт-
вѣ молю ти са. да вънидоу
и азъ да са моучю съ крѣ-
стьяны. пониже чада нареко-
шасѣ сна моего.

и рече архистратигъ. по-
чиваѣ въ рай.

и рече прстаѣ молю ти
са подвѣгнѣ воиньства. зъ нбсѣ
и всѣ воиньства англ. да са
молимъ за грѣшныѣ. не бы
ли насъ оуслышалъ гъ бѣ. и
помиловалъ ихъ.

καὶ ἰδοῦσα ἡ παναγία τοὺς
ἀγγέλους τεταπεινωμένους καὶ
στυγνοὺς ἐδάκρυσεν, καὶ ἐβόη-
σαν οἱ ἐν σκότει, λέγοντες· κα-
λῶς ἦλθατε δι' ἡμᾶς τοὺς ἁ-
μαρτωλοὺς· καὶ ἰδοῦσα ἡ πα-
ναγία τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἤραν
(εἶραν) μιᾶ φωνῇ λέγοντες·
κύριε ἐλέησον· καὶ μετὰ τὸ
ποιῆσαι τὴν ἐκτενὴν, ἠρώ-
τησεν ἡ παναγία τὸν ἀρ-
χιστράτηγον· τίς ὁ ποταμὸς οὗ-
τος καὶ τί τὰ κύματα ταῦτα;
καὶ τίνες κατάκεινται ἐν αὐτῷ;

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος·
τοῦτο ἐστὶ τὸ σκότος τὸ ἐξώ-
τερον καὶ οἱ βασιανίζόμενοι ἐν
αὐτῷ εἰσὶν οἱ σταυρώσαντες τὸν
κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος
τὸν ἐκ σοῦ τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου
σαρκωθέντα καὶ πάντα τὰ μὴ
πιστεύσαντα εἰς αὐτὸν καὶ οἱ
ἐκ τῶν χριστιανῶν οἱ (sic) ἐ-
ξαγορασόμενοι τοὺς δαίμονας
καὶ ἀρνούμενοι τὸν Χριστὸν καὶ
τὸ ἅγιον βάπτισμα καὶ οἱ πορ-
νεύοντες εἰς τὸ ἀφθεκτὸν τῆς
συντεχνίας καὶ οἵτινες εἰς μητέ-
ρα καὶ θυγατέρα ἐπιβαίνοντες
καὶ οἱ ἀποκτένοντες (sic) τοὺς
ἀνθρώπους μετὰ ξίφους καὶ οἱ
φάρμαχοι καὶ οἱ πνίγοντες τὰ
βρέφη.

62. ХС АЛ | ЛСМІЕН МАРЕ НСМЕ- cându-i aducu cântecé dum-
 ЛЕ ЛШН. ШИ ЛАДШ ДЕ ШАПТЕ neđeiaști, rogu-mă și dreptu
 ШРИ Л ШН. ШИ ДЕ ШЕПТЕ ШРІ păcătoși, și nu mă ascultă
 Л НОПТЪ. КЗНДШ-Н АДШКШ КЗН- Dumneđu. Și đise pré-sfăn-
 ТЕЧЪ ДШМНЕСЕДШН. РОГШ-МЗ ШИ ta căтрă arhaghel: Ъи інге-
 ДЕРЕПТШ ПЗКЗТОШН * * * ШИ riloru să mâ ia să mă pue
 НШ МЗ АСКШЛТЪ ДШМНЕСЕШ. ШИ înaité Tatălui nevăđutu. Și
 ШНСЕ ПРЪ-СФНТА КЪТРЪ АРХАГЕЛ. đise arhagghel інгерилор, și
 ШН ЛШЕРИЛОРШ СЪ МЖ А СЪ МЗ sosiră amu herovimii și se-
 ПСЕ ЛНАНТЪ ТАТЖЛЮИ НЕВЗШТШ. rafimii, și luară pré pre-sfânta
 ШН ШНСЕ АРХАГГЕЛ ЛШЕРІЛШР ШН Maria de o puseră înainte
 СОСНРЪ АМШ ХЕРОВІМІИ ШИ СЕ- Tatălui nevăđutu; și-și tîn-
 РАФІМІИ. ШИ ЛВАРЖ ПРЪ ПРЕ- sâ mâinile sale căтрă scaunul
 СФНТА МАРІА ДЕ W ПСЕРЖ Л- înfricat, și-și ridică ochii săi
 НАИИТЕ ТАТЖЛЮИ НЕВЗШТШ. ШИ- căтрă fiului seu Domnul ce-
 63. ШИ ТЫНСЖ МЗ | ИИИЛЕ САЛЕ КЗ- rului și ală пămăntului, și
 ТРЪ СКАШНА ЛФРНКАТ. • ШИ-ШИ sâ rugă și grăi: Miluiește,
 РИДНКЖ WKИИ СЗИ КЗТРЪ ФІ- Doamne despuătoare, crești-
 ИЮЛШ СЕШ ДОМНШ ЧЕРЮЛШИ ШИ нии! că văđuiu muncă de nu
 АЛЖ ПЗМЗНТШЛШН. ШИ СЖ РШГЖ o росу răbda,—și eu mă voiu
 ШИ ГРЖИ. МИЛШНЕШЕ ДВАМНЕ

έπου ἔλεγεν οὕτω «ἀκούσον Παναγία καὶ Μητέρα μου ἕποιος σὲ τιμᾶ καὶ σὲ ἐπικαλεῖται. Θέλω τὸν τιμῆσει καὶ ἐγὼ ὅπου ἔπλασα τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἔκαμα αὐθέντην τοῦ Παραδείσου, καὶ αὐτὸς παρήκουσε τὴν ἐντολήν μου καὶ τὸν ἔβγαλα ἀπὸ τὸν Παράδεισον καὶ πάλιν δι' αὐτὸν ἐκατέβηκα εἰς τὴν γῆν, καὶ μὲ ὠνείδισαν καὶ μὲ ὑβρίσασι, καὶ ἐπτύσασί με εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἐραπίσασί με καὶ μοῦ ἔβαλαν ἀκάνθινον στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐκαρφώσασί με χεῖρας καὶ πόδας εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ἐκεντήσασί με εἰς τὴν πλευρὰν μὲ τὸ

... живѣ гь бѣ има іего велико. з шды на днь. и з на ноць. іегда хвалоу приносимъ влцѣ. и за грѣшныкы гже гви покланіемъса. да ни хоудѣ насъ послушають влдка.

и рече прстама бца. молимъ ти са. повели воинъствоу англъскомуу. и възнесеть ма на высоту нбсьноюу. и поставите ма. прѣдъ невидимымъ. оцьмъ.

и повелѣ архистратигъ. и предѣсташа хѣровимъ и серафимъ (= херувими и серафими). и възнесоша блгодатьноюу на высоту нбсьноюу. (=нбсьноюу). и поставиша ю прѣдъ невидимымъ оцьмъ оу прѣстола.

и възведе (= въздѣ) роуцѣ свои. къ блгдательномуу сноу своемоу. и рече. помилоуи влдко грѣшнымъ. како видѣхъ ма и не могу тѣрпѣти. да са моучю и азъ съ крѣстьяны.

и приде гласъ къ неи гла. како хощю тыма помиловати. а вижю гвоздима. въ дланьхъ сноу моемоу. да не имамъ како ма тѣхъ помиловати.

и рече. влдко не молюса за невѣрныма Жиды. нъ за крѣстьяны молю твое мисрдие.

и приде къ неи гласъ гла азъ вижю како братима моема

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν γενηθήτω αὐτοῖς.

καὶ εὐθέως ἔδωκεν ὁ κλύδων καὶ ἔπεσαν τὰ κύματα ἐπάνω αὐτῶν.

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος πρὸς τὴν παναγίαν· ἕάν τις βληθήῃ ἐν τῷ σκότει τούτῳ οὐκέτι μνεία αὐτοῦ γίνεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία, ὅτι ἀτελεύτητος ἐστὶν ἡ φλόξ τοῦ πυρός.

καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὴν ὁ ἀρχιστράτηγος δεῦρο παναγία, ὅπως ὑποδείξω σοι τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

καὶ ἐξῆλθεν καὶ ἤκουσεν τὸν ὀδυρμὸν καὶ τὸν δὲ (sic) οὐκ ἤκουεν.

καὶ ἠρώτησε τὸν ἀρχιστράτηγον· τίνες εἰσὶν οὗτοι καὶ τί τὸ ἀμάρτημα αὐτῶν;

καὶ εἶπεν· οὗτοι εἰσὶν, παναγία, οἱ (ἡ) βαπτισθέντες καὶ τῷ λόγῳ συνταξάμενοι, τὰ δὲ γὰρ τοῦ διαβόλου ποιήσαντες, καὶ ἀπόλεσαν τὸν καιρὸν τῆς

ДЕСПѢАТОРЕ КРЕЩИНІИ. КЪ ВЪ- мunci cu ei! Și veni glas și
 БЮ МѢНКЪ ДЕ НЪ ВЪ ПОЧЪ РЪВЪ- grăi: Cumu-*i* voiu milui? Și
 ДА. ШИ ЕЪ МЪ ВОЮ МѢНЧИ КЪ ȕise pré-sfânta: Au nu se-*u*
 ЕИ. ШИ ВЕНИ ГЛАС ШИ ГРЪИ. boteȕatu în numele tău? nu
 КЪМЪ-И ВОЮ МИЛЪИ. ШИ ВИСЕ mă rogu, despuiatoriu, dreptu
 ПРЪ-СФЪНТА. АЪ НЪ СЕ-Ъ ВОТЕ- necredinȕoșii Jidovii. Și răs-
 ВАТЪ Л НЪМЕЛЕ ТЪЪ. НЪ МЪ punsâ Hs. și ȕise: Cum se
 РОГЪ ДЕСПѢАТОРЮ ДЕРЕПТЪ НЕ- aibu eu a-*i* milui, cându fra-
 КРЕДИНЧОШІИ ЖИДОВІИ. ШИ РЪ- ȕii săi și mișei mei n'au mi-
 СПЪНСЪ ХЪ ШИ ВИСЕ. КЪМ СЕ luitu? Și iară ȕise pré-sfânta
 64. АНЕС ЕЪ А-И МИЛЪИ. КЪНЪЪ Фра Marie: Miluește, Doamne, cre-
 ФРАЦІИ (*sic*) СЪИ ШИ МИШЕН ștînii, și caută pré faptuȕ
 МЕИ Н'АЪ МИЛЪИТЪ. ШИ ПАРЪ mâinilor tale, că în toată
 ВИСЕ ПРЪ-СФЪНТА МАРІЕ. МИЛЪ- vreme s'au măritu numele tău
 ЕЩЕ ДОАМНЕ КРЕЩИНІИ. ШИ КА- pré pământu. Аșa iară grăi
 СТЪ ПРЪ ФАПТЪА МЪИНИЛЪР pré-cinstitaa: ag'utâ-mi, Doam-
 ТАЛЕ. КЪ Л ТОАТЪ ВРЕМЕ С'АЪ ne! Și ȕise Dumneȕeu cătră
 МЪРИТЪ НЪМЕЛЕ ТЪЪ ПРЪ ПЪ- ѝа: Nu iaste om pre pământu
 МЪИТЪ. АШЪ ПАРЪ ГРЪИ ПРЪ- cela ce mă va chema, să nu-*l*
 ЧИНСТИТАА. АШТЪ-МИ ДОАМНЕ. eu ascultu; iară ei n'au vrutu
 ШИ ВИСЕ ДЪМНЕЕЪ КЪТЪА А.

κοντάρι· και ἐποτίσασί με χολήν και ὄξος οἱ παράνομοι Ἑβραῖοι και ἐθάψασί
 με εἰς τὸν τάφον, και πάλιν εἰς τρεῖς ἡμέρας ἀναστήθηκα και ἀνάστησα και
 ἄλλους νεκροὺς και ὕστερον πάλιν ἀπὸ σαράντα ἡμέρας ἀνέβην εἰς τοὺς οὐρα-
 νοὺς και ἔκαμα ἐγὼ ὅ, τι τοὺς ἔταξα· και αὐτοὶ δὲν ἔκαμαν ἐκεῖνα ὅπου τοὺς
 ἐπαρήγγειλα και διὰ τοῦτο δὲν τοὺς λυποῦμαι νὰ τοὺς ἐλεήσω.» Καὶ ἔταν ἡ-
 κουσε τούτους τοὺς λόγους ἡ Παναγία εἶπε μὲ μεγάλην φωνήν· «Ποῦ εἶναι τὰ
 τέμματα τῶν Ἀγγέλων και τῶν Ἀρχαγγέλων και ἔλων τῶν ἁγίων; ποῦ εἶναι

не помилована, да нѣсть ми како тѣхъ помиловати.

и рече паки прстама. помилоуи влѣк. грѣшныма. помилоуи ги тварь роукоу своєюю. како по всей земли. твоие има нарицають. и въ мѡувахъ и на всакомъ мѣстѣ. и по всей земли глюще. прстама гже бже помагаи намъ. и иегда ражаиетьса члвкъ и глеть. стама бже помози ми.

тгда рече къ ниеи гь. послоушаи прстама бже влѣкце. нѣсть того члвк иже не молить имене твоего. азъ же не оставляю тѣхъ. то ни на нбси ни на земли.

и рече прстама бца. еде иестъ Моиси прркъ. еде ли соуть вси пррци. и вы оци иже грѣха не твористе николи же. кѣде ли Павель възлюбленикъ бжи. еде ли иестъ недѣла. похвала кретьманьскама. еде ли иестъ сила чьстнаго крета ивъже Адама и Гевъгоу wt клатвы избави.

тгда Михаилъ архистратигъ. и вси англи рекоша. помилоуи влѣк грѣшныма.

тгда Моиси възъпи гла. помилоуи влѣк. како азъ законъ твой дахъ имъ.

тгда Ивнъ възъпи гла. помилоуи влѣк. азъ еуанглие твое проповѣдахъ имъ.

тгда и Павель възъпи

μετανοίας καὶ διὰ τοῦτο οὕτως κολάζονται.

καὶ εἶπεν ἡ παναγία πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον· δέομαί σου μίαν αἴτησιν· αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ, ἅς ἐξέλθω καγὼ καὶ ἅς κολάζωμαι μετὰ τοὺς χριστιανούς.

καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἀρχιστράτηγος· σὺ παναγία ἐν παραδείσῳ ἀναπαύσει.

δέομαί σου, ἀρχιστράτηγε τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, κίνησον τὰ δεκατέσσαρα στερεώματα καὶ τοὺς ἑπτὰ οὐρανοὺς, ὅπως ἐπακούσῃ κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἐλεήσει (sic) αὐτούς.

καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος· ζῆ κύριος ὁ Θεός, τὸ ὄνομα τὸ μέγα ἑπτάκις τῆς ἡμέρας καὶ ἑπτάκις τῆς νυκτὸς τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδομεν τῷ δεσπότῃ ἀλλ' εἰς οὐδέν λογίσεται ἡμᾶς ὁ κύριος.

δέομαί σου, κέλευσον τὰ στρατεύματα τῶν ἀγγέλων καὶ ἄρατε εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ καὶ ρίψατέ με ἔμπροσθεν τοῦ ἁοράτου πατρός.

καὶ εὐθέως ἐκέλευσεν ὁ ἀρ-

глы. помилуи вѣдко. како
(= како) азъ иенистолима твоѣ
принесохъ црквамъ.

и рече гь бѣ послушайте
вси вы. аще [иестъ] по еун-
глью моѣмоу. или по зако-
ноу моѣмъ. и аще иестъ по
еунгльскому проповѣданію.
иже проповѣда Иоанъ [и по]
иенистолимамъ. каже принесе
Павль. то такъ соудъ при-
моуть.

и оумѣшь (= не оумѣша)
чсо ради рещи англи. толи-
ко. помилуи правднь иеси ги.

и рече прстаа бца. поми-
лоуи вѣдко грѣшныма. како
ти еунглие твоѣе примаша. и
законъ твоѣ съхраниша.

тѣгда рече къ нѣи гь. по-
слушаи прстаа. аще кто
тѣхъ сътвори зло не пока-
са. нѣ ут работы да добрѣ
глыши. како же законъ тво-
ѣмоу поучишася. и пакы
сътвориша зло иегда не ут-
даша злаго. азъ что да ре-
коу како иестъ речено. дасть
тѣмъ противоу злюбѣ ихъ.

тѣгда и вси стии слыша-

χιστράτηγος καὶ παρέστησαν τὰ
χερουβὶμ καὶ οἱ τετρακόσιοι ἄγ-
γелоὶ καὶ ἦραν τὴν χειριτω-
μένην εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ
καὶ ἔστησαν αὐτὴν ἔμπροσθεν
τοῦ ἀοράτου πατρὸς.

καὶ ἐξέτεινεν τὰς χεῖρας αὐ-
τῆς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν·
ἐλέησον, δέσποτα, τοὺς ἁμαρ-
τωλοὺς, οἵτινες τὴν σφραγίδα
ἔλαβον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος
καὶ ἔπιδε (ἔπηδε) ἐπὶ τὰς κο-
λάσεις,

ὅτι πᾶσα κτίσις ὀνομάζεται
διὰ τοῦ ὀνόματός μου, ὅτι ἔταν
ἄνθρωπος γεννᾶται, λέγει πα-
ναγία δέσποινα, βοήθει μοι καὶ
ἐπὶ παντός πράγματος λέγουν
(sic) κύριε βοήθει μοι.

καὶ λέγει αὐτῇ ὁ κύριος· ἄ-
κουσον, παναγία, ὅστις τὸ ὄνομά
σου ἐπικαλεῖται (ἐπικαλεῖται),
ἐγὼ αὐτὸν οὐκ ἐγκαταλείπω
οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ
τῆς γῆς.

Ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής καὶ ὁ Πρόδρομος; ποῦ εἶναι οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, καὶ
οἱ ἄλλοι ἐβδόμηκοντα; ποῦ εἶναι οἱ προφῆται καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ ὅλοι οἱ ἄγιοι
ὅσοι ἔχουσι παροχήσαν εἰς τὸν Θεόν; Ἐλάτε νὰ προσπέσωμεν καὶ νὰ παρακα-
λέσωμεν τὸν Θεὸν μήπως εἰσακούσῃ τῆς δεήσεώς μας διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς,
καὶ μὴ ἀποδώσῃ αὐτοῖς κατὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἐλέη του
ἐλεῆσῃ αὐτούς» καὶ ἤκουσαν ζωνήν ὅπου ἔλεγεν ἔτσι· «διὰτὶ μὲ παρακαλεῖτε;»
καὶ ἀπελογήθησαν καὶ εἶπον, «διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς νὰ τοὺς ἐλεήσῃς» καὶ ὁ

- ТОШИ СИНТЪ. ШИ ВИСЕ ДЪМНЕСЕЪ. АСКВАТЪ ПРЕ-ЧИНСТНТЪ. СЪЪ ФЖ-КЪТЪ РЪЪ РЖИ СИНТЪ. НЪ ЛИ СЕ'РЖ ДА ДЪПЪ ПРОТИВА ЛОРЪ. ЧЕ ПРЕ ДИРЕПТЪ ЛЕ АСТЕ КЪ ПЪКЪТОШИ СИНТЪ. КЪ ГЪЖИЦІ КЪ Л АЕЦЕ ЛЪ МОУНСІ САС ЛЪЖЦАТ. ШИ КЪ-ВЪНТЪЛА ЕВГЛІЕ-МЕЛА Н'АΟΥ ПЪ-
67. ВИТЪ. ЧЕ СЪ ЛИ СЪ ДЕ РЪЪ ДЕ-РЕПТЪ РЪЪ. АША СЪ ГЪЖАКЪ КЪ ПЪКЪТОШИ СИНТЪ. АКМЪ ЛИ СЪ ДЪ ДЪПЪ ЛЪКЪЛЪ ЛОРЪ. ШИ СЪФНЦІИ АСКВАТЪРЪ КЪВЪНТЪЛА ЛЪ ХЪ. ШИ НИМНЪКЪ НЪ КЪТЕ-ВАРЪ ГЪЖИ. ШИ ВЪЪЪ ПРЪ-СЪФНТА МАРІЕ КЪТЪ РЪГЪЧЮНЕ ФЪ А СЪФНЦІИЛОРЪ. ШИ ВИСЕ ПЪТЪ ВЪЪЪ ДЕСПЪТОРЮ КЪ СЕ ВПРИ РЪГЪЧЮНЪ. ШИ СЕ ЛЪГОСА КЪ-ГЪЖА СЪФНЦІИ. ШИ ВИСЕ ОУНДЕ АСТЕ АРХАГЕЛ ГАВРИНА. ЧЕЛА ЧЕ-МИ СПЪСЕ ВЪКЪРІЕ ШИ ДЪЛАЧЕ ВЕСТЕ. КЪ СЕ ВА НАЦЕ ФІЮЛЪ ТАТЪЖАШИ. АКМЪ НЪ СЕ РОАГЪ ДЕРЕПТЪ ПЪ-КЪТОШИ. ШИ ВИСЕ ВЕНИЦИ ТОЦІ
68. | ЛЪЕРІИ ЧЕЛА ЧЕ ВНА Л ЧЕ-РЮРЕ. ШИ ТОЦИ ДЕРЕПЦІИ ЧЕЛА ЧЕ СЪ ДЕРЕПЦІИ ЛЪ ХЪ. ЛЪПЪРЪ-
- séu făcutu râu, râi sîntu : nu li se'râ da dupâ protiva loru, ce pre dreptu le iaste, că păcătoși sîntu ; că grăiți că în lege lu Muisi sî-au învâțat și cuvântul evanghelie-melîa n'au păđitu, ce să li să de râu dreptu râu , așa să grăiascu, că păcătoși sîntu; acmu li să dâ dupâ lucrul loru. Și sfinții ascultarâ cuvântul lu Hs. și nimicâ nu cutedarâ grăi. Și văđu pré-sfânta Mărie, câtâ rugăciune fu a sfinților, și đise: Îată văđu, despuetoriu, că se opri rugăciuné! Și se întorsîa cătrâ sfinții și đise: Unde iaste arhaghel Gavriil, cela ce-mi spuse bucurie și dulce veste, că se va naște fiului Tatălui? acmu nu se roagâ dreptu păcătoși. Și đise: Veniți, toți ingerii, ceia ce viîa în ceriure, și toți derepții, ceia ce su derepții lu Hs. [în] împărâția lui și au îndrăznire a se ruga dreptu

въше влдоу. не сѣмѣша что
отвѣщати.

и видѣвъши прѣста. яко
вси не оуспѣша ничсо же. и
гь стыхъ не послуша. въ оу-
далаиетъ млсть свою от грѣ-
шныиъ. и рече прѣста кде
иестъ архистратигъ. Гаврилъ
же (= иже) възвѣсти мнѣ.
радоуиса. яко же прѣже всѣхъ
вѣкѣ вънемлаше оца. и ны-
нѣ на грѣшныиы не призы-
раиетъ. кде иестъ великыи.
иже градъ носить на вьрсѣ
своемъ. и на иединой земли.
за неприазнина дѣла члвча
сѣкалана быс земля. и посла
гь оъ [сына] своего. и оу-
твърди плодъ земьныи. кде
соуть слоужители прѣстолюу.
кде иестъ Иванъ бословьць.
почто не мвистеса съ нами.
мольбоу влдцѣ за крѣстим-
ныи грѣшныиы. не видите
ли мене плачущюса за грѣ-
шныиы. придѣте вси англи
соущии на нбсьхъ. придѣте
вси правьдныи: иже гь о-
правьди. вамъ дано иестъ
молитиса за грѣшныиы. при-
ди и ты Михайле. ты иеси

καὶ εἶπεν ἡ παναγία· τοῦ ἡ
προφητῶν Μωϋσέως, τοῦ εἰσὶν
πάντες οἱ προφῆται, τοῦ ὁ ἄ-
γιος Παῦλος ὁ ἡγαπημένος τοῦ
Θεοῦ, τοῦ ἡ ἁγία κυριακή, τὸ
τεῖχος τῶν χριστιανῶν, τοῦ ἡ
δύναμις τοῦ τιμίου σταυροῦ, ὁ
τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὐάν λυ-
τρωσάμενος ἐκ τῆς ἀρχαίας
κατάραι;

τότε Μιχαὴλ ὁ ἀρχιστράτη-
γος καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἦσαν
μίαν φωνὴν λέγοντες· ἐλέησον,
δέεποτα, τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

τότε ἐλάλησεν καὶ ὁ προ-
φήτης Μωϋσῆς· ἐλέησον, δέε-
ποτα, τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὡς
ἐγὼ τὰς ἐπιστολάς σου ἔ-
φερον ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλη-
σίαις.

καὶ εἶπεν κύριος ὁ Θεός· (Θεός·
ἕαν) κατὰ τὸν νόμον, ὃν ἔδω-
κεν Μωϋσῆς καὶ κατὰ τὸ εὐαγ-

Παναγῆος Θεός εἶπε· «διὰ τὴν ἄχραντὸν μου Μητέρα, καὶ διὰ τὰ πλήθη τῶν
Ἀρχαγγέλων καὶ ὄλων μου τῶν ἁγίων, δίδω ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς
ἡμέρας πεντήκοντα ἑπτὰ ἡγουν ἀπὸ τὴν Λαμπρὰν ἕως τῶν ἁγίων Πάντων». Καὶ
ὅταν ἡκούσαν οἱ ἄγιοι ταύτην τὴν φωνὴν, εὐχαρίστησαν καὶ εἶπον «εὐχαριστοῦ-
μεν σοι ὕψι καὶ λόγε τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ὁποῦ μὰς ἐχάρισες τέτοιον ζήτημα,
καὶ ἔδωκες ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς· καὶ πάλιν ἡκούσασαι φωνὴν ὅπου
ἔλεγεν οὕτως· «ἐπάρετε τὴν Παναγίαν, καὶ ὑπάγετέ την εἰς τὸν Παράδεισον,

цна лши. ши лш лдрзшире а | păcătoși! Și ȕise: Vino și tu
 се рѣга дерептѣ пзкжтоши. ши | arhaghele Mihaile, cela ce
 виче вино ши тѣ архагеле ми- | ești mai susu de toate silele
 ханае. чела че еци ма[и] сѣсѣ | cerului, și ȕi tuturoru se că-
 де тоате снеле черѣлши. ши ви | demu înainte lu Hs. și se nu
 тѣтѣрорѣ се кждемѣ лнанте лш | ne sculăm până nu se va
 хс. ши се нѣ не склжм пзнж нѣ | milostivi Dumnezeu și se a-
 се ва милостивн дѣмнезевѣ. ши се | sculte pré noi. Și arhaghelū
 лскѣлте прѣ нон. ши архагелѣ | ȕisă tuturoru, și căȕu însuși
 вичѣ тѣтѣрорѣ. ши кзѣш лсѣши | pré fața sa și cu toți îngerii
 прѣ фаца са. ши кѣ тоці лцѣрѣи. | și cu toate cinurele sântiloru,
 ши кѣ толате чинѣреле сѣнцилорѣ | sfinite și cu milă mare. Și
 сѣнте ши кѣ мнлз маре. ши виче | ȕise pré-luminata fiului seu:
 прѣ-лвмината фиюлши сѣѣ. фиюла | Fiului meu cela pre-ȕubitul!
 69. меѣ че|ла пре-ювнтѣл. дѣцинѣ | deștînge și veȕi rugăcune
 ши веѣ рѣгѣчюне дерептѣ пзкж- | dreptu păcătoși. Și deștînsă
 тоши. ши дѣцинѣѣ фѣюль татѣ- | fiulū Tatălui Domnulū Hs.
 люн домнѣлз хс. дѣла сѣнтѣлѣ | dela sântul prestolū. Și vă-
 (sîc) престолз. ши вѣѣрѣ ши | ȕură și mȕnciȕii diîn mȕncă,
 мѣнчнѣнн днл мѣнжѣ. ши стрн- | și strigară cu glas și grăiră:
 гарѣ кѣ глас ши грзирѣ. ми- | Miluește-ne, fiulū lu Dum-
 лѣѣѣ-не фѣюль лш дѣмнезевѣ ми- | neȕeu! miluăște-ne, împăratū
 лѣѣѣ-не лпжратѣ вечннннѣ | većnicu! Și ȕise Dumnezeu
 (sîc). ши виче дѣмнезевѣ аша. а- | аша: Ascultați, toți oamenii!
 скѣ[л]таці тоци ваменѣн. кѣ фе- | că fecu Adam în chipul meu
 чю адам л кипѣл меѣ ши-л пѣш | și-l puș în raiu, și-ȕ dedu
 л раю. ши-н дѣдѣ вичаца дѣ веѣѣ. | vițaȕa de vecu, iară elū că-
 тарѣ елѣ кзлѣкѣ порзнка ме, л | lăcă porănca me în păcatele

първыи бесплътнымъ. до прѣстола бжии. повели и всѣмъ да припадемъ предъ невидимымъ оцѣмъ. и не подвижимъ себе. дондеже послушають насъ бѣ, и помилоуютъ грѣшныи.

тѣгда ^{*}надеса Михаилъ ниць лицьмъ своимъ предъ престолѣмъ и вса лилы (= силы) нбсьныи. и вси чини бесплътныхъ.

и видѣ вдѣка мольбоу стыихъ. и оуміосърдиса сна ради своего іединчадаго. и рече: сѣниди своу мои възлюбленныи. и вижъ мольбѣ стыихъ. и яви лице свое на грѣшныи.

и сѣшьдѣ гѣ. wt нєвидимаго престола. и оувидѣ ша и въ тѣмѣ соущи. и възъниша вси іединѣмъ гласѣмъ. глюще. помилоуи ны снє бжии помилоуи ны цѣсарю всѣхъ вѣкѣ.

и рече вдѣка. слышите вси. рай насадихъ и члѣка сѣзьдахъ по образоу своемоу. и поставихъ и гна раєви. и

γέλιον, ὃ εὐαγγελίσαστο Παῦλος καὶ κατὰ τὰς ἐπιστολάς, ἃς ἔφερον οὗτοι, οὕτως καὶ ἄς κριθῶσιν.

καὶ οὐκ ἔχων τι εἰπεῖν, εἶ μὴ δίκαιος εἶ σύ, κύριε.

τότε ἰδὼν ὁ δεσπότης τὴν δέησιν τῶν ἁγίων καὶ τῆς Θεοτόκου λέγει· κάτελθε υἱέ μου ἀγαπητέ καὶ ἴδε τὴν δέησιν τῶν ἁγίων καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

τότε κατήλθεν ὁ δεσπότης ἐκ τοῦ ἀχράντου αὐτοῦ Θρόνου καὶ εἶπεν· ἀκούσατε πάντες τῆς φωνῆς· παράδεισον ἐφύτευσα καὶ ἄνθρωπον ἐπλασα κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, αὐτὸς παρέβη καὶ τοῖς ἰδίους ἁμαρτήμασι θαλάτῃ παρεδόθη, ἐγὼ δὲ οὐκ

διὰ τὰ νὰ ἰδῆ τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ ἁγίους μου νὰ χαρῆ.» Καὶ παρευθὺς ἐκίνησε τὸ ἀμάξι τὸ χειρουβικὸν καὶ οἱ τετρακόσιοι ἄγγελοι, καὶ ἐπῆγαν τὴν Παναγίαν εἰς τὸν Παράδεισον καὶ εἶδεν ἐκεῖ Πατριάρχας καὶ Μητροπολίτας, ἱερεῖς καὶ διακόνους, καλοσέρους καὶ καλοσγριάδες, ψάλτας καὶ ἀναγνώστας ὅπου ἔλαμπαν ὑπὲρ τὸν ἥλιον· εἶδε βασιλεῖς καὶ αὐθεντάδες, καὶ ἄρχοντας, ὅπου ἔφεγγαν ὡς τὸ φῶς· καὶ ἐρώτησεν ἡ Παναγία· «ποῖοι εἶναι, καὶ τί ἄρεταις ἔκαμαν ὅπου ἔχουσι τέτοιαν χάριν;» καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος εἶπεν· «αὐτοὶ εἶναι ὅπου ἐκάμασι τὰ καλὰ

- ПЗКАТЕЛЕ САЛЕ. ШИ МОРЦІИ СЖ | sale, și morții să dederă ia-
 ДЕДЪРЖ ПДЪСАЮИ. ПАРЖ ЕС ВЪВЪЮ | duluii; iară eu văduu și nu
 ШИ НЪ ПЪТЪЮ РЪБДА ФАПТЪА | putuu răbda faptul mâinilor
 МЖИИИЛОР МЕЛЕ СЪ-И МЪИ- | mele să-i muncăscă diavolulu,
 70. ЧА|СКЪ ДІАВОЛЪСЪ. ЧЕ ВЕНІЮ, ШИ | ce veniу și luaу peliță di
 ЛЪАЮ ПЕАНЦЪ ДИ ПРЪ-ЧИНСТИТА | pré-cinstita feurițe Mariia,
 ФЕЧЪРИЦЕ МАРІА. ШИ ЛА ІОР- | și la Iordanu mă boteдау,
 ДАНЪ МЪ БОТЕСАЮ. ШИ НЪБЖ- | și izbăвиу Adam diи muncă,
 ВІЮ АДАМ, ДИЛ МЪИИЖ ШИ МЪ | și mă răstigniу pré crucia:
 РЪСТИГНИЮ ПРЪ КРЪЧА. ВРЪЮ | vruу să vă slobozescu de
 СЪ ВЪ СЛОВЪСЕСЪ ДЕ БЛЖСТЕ- | blăstemulū din ънтау. Апă
 МЪАЪ ДИИ ЛЪТЪЮ. ДИЖ ЧЕРЪЮ | cerуу, și-mi dederă oțetu cu
 ШИ-МИ ДЕДЕРЪ ЦЕТЪ. КЪ ФЕРЕ | fere mestecatu; cu mâна мѡа
 МЕСТЕКАТЪ. КЪ МЖНА МА ЗИДІЮ | zidiу omu, e voi ън groupă
 УМЪ. Е ВОИ ЛЪ ГРОАПЪ МЪ ПЪ- | mă pusetu; iarăși eu merșу
 СЕТЪ. ПАРЪШИ, СЪ МЕРЪШ ЛА П- | la ѡдул, vrăжмаșул căлцау și
 ДЪА ВРЪЖЪМАШЪА КЪАКІЮ. ШИ | aleșiі mei ѡвиșу; dedu-le să
 АЛЕШИИ МЕН ЛВИШЪ. ДЕДЪ-ЛЕ | să boteде, și ън cuvăntu să
 СЪ СЖ БОТЕСЕ. ШИ ЛЪ КЪВЪИТЪ | făgăduіască numaі, iară lucru
 71. СЖ ФЪГЖДЪСКЪ НЪМАИ | парь | nu facu. Aceіа să torăнă ън
 ЛЪКРЪ НЪ ФАКЪ. АЧЕА СЪ ТОРЪИЖ | munca асаста. Dereptu aceіа
 ЛЪ МЪИКА АЧАСТА. ДЕРЕПТЪ АЧЕА | п'ам а vă milіui; ce dereptu
 Н'АМ А ВЪ МИАЮИ. ЧЕ ДЕРЕПТЪ | mila maicei мѡе și dereptu а
 МИАА МИИЧЕН МЪАЕ. ШИ ДЕРЕПТЪ | ѡngerіloru rugăciune, că multu
 А ЛЪИРИЛОРЪ РЪГЖЮНЕ КЪ МЪАТЪ | mă rugарă pintru păcătoși, ѡтă
 МЪ РЪГАРЖ ПИИТРЪ ПЪКЪТОШИ. | da-voіу voао și altora а multі:
 ПЪТЪ ДА-ВОЮ ВОЛЪ ШИ АЛТОРА | dela ѡвие мѡ diи đua de pa-
 А МЪАЦИ. ДЕЛА ЛВИЕРЕ МЪ. ДИЛ | ști până la duminеca maré, du-
 СЪА ДЕ ПАЦИИ ПЪИЖ ЛА ДЪМИ-

животъ вѣчныи дахъ имъ. они же ослоухоу створиша. и въ своеимъ хотѣнии съгрѣшиша. и предашася смърти. азъ же не быхъ хотѣлъ об-оузрѣти дѣла роукоу своею моучима ут дивавола. и сънидохъ на земл(ю) и въ-плѣтихъса двци. възнесохъса на креть. да свобожю а ут работы. и ут пьрвыма клатвы. водыи просихъ. и даша ми зълычї (=зълъчи) размѣшенны съ оцътѣмъ. роуцѣ мои създаста члвк(а). и въ гробъ вължиша ма. да и въ адъ сънидохъ(ъ) и врага своего поцърахъ. избраныи своа въскрѣсихъ. и Іерданъ блгословихъ. да вы процю ут пьрвыма клатвы. и вы не брегосте са покаати своихъ грѣхъ. нѣ крстыане са твораще словъмъ тѣчию. а заповѣдии моихъ не съблюдосте. да того ради обрѣтостеса въ огнї негасимѣмъ. да не имамъ васъ помиловати. нынѣ же за млсрдїие оца моего. мако посла ма к вамъ. и за млтвы мтрѣ моего. мако плакаса много за

ἔφερον (ἤφερον) ὄραν τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν μου τυραννούμενον ὑπὸ τοῦ διαβόλου, κατήλθον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ σάρκα ἐφόρεσα ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας καὶ ἐβαπτίσθην καὶ ἐσταυρώθην, ὄξος ἐποτίσθην καὶ ἐτάφην καὶ ἀνέστην, πάντα ταῦτα ἔπαθον διὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ οἱ βαπτισθέντες μόνω λόγῳ συνετάξαντο, τὰ δὲ ἔργα τοῦ διαβόλου ἐποίησαν καὶ οὐκ ἔχω πῶς αὐτοὺς ἐλεῆσαι, νῦν δὲ διὰ τὴν κατάνυξιν τῆς μητρός μου, ὅτι ἔκλαυσεν πολλὰ καὶ διὰ Μιχαήλ τὸν ἀρχιστράτηγον τῆς διαθήκης μου, ὅτι ἐδυσώπησέν με πολλὰ καὶ διὰ τῆς τῶν προφητῶν μου δεήσεως, ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τοῖς κολαζομένοις ἔχειν ἀνάπαυσιν τὴν ἁγίαν μου πεντηκοστὴν ἕως τὸ δοξάζειν πατέρα, υἱὸν ἅγιον πνεῦμα.

ἔργα εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐμίσησαν τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀδικίαν καὶ ὄλα τὰ κακὰ ὅπου γίνονται εἰς τὸν κόσμον καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον καὶ ἀλλοίμονο εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ εἰς τοὺς πόρνοους, ὅτι τιμωροῦνται αἰωνίως· ἀλλοίμονο εἰς ἐκεῖνοους ὅπου δὲν τιμῶσι τὴν ἁγίαν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς καὶ τὰς ἑορτὰς τῶν ἁγίων ἀλλοίμονο εἰς ἐκεῖνοους ὅπου ὑβρίζουσι τοὺς γονεῖς, ὅτι αἰωνίως θέλουν τιμωροῦνται.» καὶ μετὰ ταῦτα ἔφερον τὴν Παναγίαν οἱ Ἄγγελοι πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, οἵτινες συνέγραψαν ὅσα ἤκουσαν καὶ τὰ ἀφῆσαν εἰς τὸν κόσμον πρὸς

- НЕКА МАР'Ѣ ДЪМИНЕКА. А ТОЦИ | mineca a toți sfinții, să lăcuiți
 СФНЦІИ. СЪ ЛЬКЪИЦИ ꙗ РАЮ. | în raiu; dup'ace iară se mer-
 ДЪП'АЧЕ ПАРЪ СЕ МЕРГЪ ꙗ МЪН- | gă în muncă. Și sfinții toți
 КЪ. ШИ СФНЦІИ ТОЦИ СЛЪВНРЬ | slăviră în Dumnezeu și аș-
 ꙗ ДЪМНЕВЕЪ. ШИ АЦЕ[П]ТА- | teptară învieré lu Hs. Slava
 72. РЪ ꙗВІЕР'Ѣ | АЪ ХС, СЛАВА ТА- | Tatălui și а Fііului și а Du-
 ТЪЛЪИ ШИ А ФІЮЛОУИ ШИ А ДЪХЪ- | hului sfântu, și асmu și pu-
 ЛЪИ СФНТЪ. ШИ А КМОУ ШИ ПОУ- | ruria în veciia vecului, а-
 РЪРА ꙗ ВЕЧІНА ВЕКЪЛЪИ АДЕ- | devără.
 73. ВЪРЪ :—:—:—: |

васъ. и за Μιχαηλα αρχι-
στρατιγα. завѣтоу. и за мно-
жество мчнѣхъ моихъ. какѡ
много тρουдишася за васъ.
и се даю вамъ (=вамъ).
μουχαιнимъ сѧ днь и ночь.
ωτ великаго четвърътеа до
стыа пантнкостїа имѣти вы
покои. и прославити оца и
сна и стаго дха.

и ωтвѣщаша вси. слава мї-
лосърдїю твоємоу. слава о-
цю и сноу и стоמוу дхъ.
нынѧ и присно и въ в.:

Τότε οἱ ἅγιοι πάντες ἦσαν
μίαν φωνὴν λέγοντες· δόξα τῇ
βασιλείᾳ σου, δόξα τῇ οἰκονο-
μίᾳ (τῆς οἰκονομίας) σου, δόξα
τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ
ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

νουθεσίαν ἐδικήν μας· καὶ καλότυχοι ἐκεῖνοι ὅπου τὰ ἀκούουσι καὶ φυλάγονται
καὶ δὲν κάμνουσιν ἁμαρτίας καὶ ἀτυχίας εἰς τὴν ζωὴν τους, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι
ὅπου ἔχουσιν αὐτὴν τὴν ἁγίαν Ἀποκάλυψιν, καὶ τὴν ἀναγινώσκουσι μετὰ φόβου
καὶ τρόμου, θελοῦν πάρει ἄξιον μισθὸν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ φορικτῇ παρουσίᾳ τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν
τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

NOTANDA

1. finalul *u* întreg: апссс (32), асзнтс (38, 53), анес (64), ардс (40 de 3 ori), аскслтс (65), аскслтатс (43), аджпатс (50), аржтс (50 61), апостолѣскс (53), арцинтс (56), Адамс (66), адскс (63), еѣсе-речилорс (49), елзмс, ельмс, елжмс (50, 57, 61), лелжмс (52, 61), лелатс (66), ельстемс (66), еотезатс (64), некотезатс, некотѣзатс (48 de 2 ori), дсхс (31, 32 de 2 ori), дерептс, дирептс, дирѣптс, adv. și adj. (33, 35, 40, 41 etc.) деслартс (48), деспърцитс (56) датс (55), діаволс (71), елс (32, 59), лорс (49, 50, 54, 60, 67, 68), ашимс (44), фокс, фокс (39, 40 de 2 ori, 44, 46 de 3 ori etc.), фокслс (45), фечорс (41), фсришс (43) фостс (45) фїерс (47 de 2 ori), факс (72), фжкстс, фькстс (49, 50, 53, 61, 67), фїюлс, фїнюлс (64, 68), фзгздвнтс (61), грешїтс, грешнтс (38, 62, 66), грзаскс (68), гржитс (40), ұздецс (33), цинтс (34), ұратс (42), ұосс (51), Христосс (31), ұсантс (49) ѣдс (34), Іурданс (71), азерс (61), ивнтс (37), лтоунерекс (35 de 2 ori), лцелесс (51, 52), лсс (59), лцересккс (53), л-церилорс (59, 63, 72), квзнтс, коүвзнтс (31, 71), кзндс (36, 47, 51, 64), крещинесккс (31, 61), крвстс (38), кмс (37), крешетс (39, 40), кмпзратс (56), клокотиндс (57) кждемс (69) чегнтс (52), ладдс (63), лзддатс (33), лзмносс (36), локс (46), мнлвнтс (65), мзритс (65), местекатс (71), мнческкс (31, 34, 35, 40 de 2 ori, 41, 42 de 2 ori etc.), мнчн-

лорс (33), мслтс (36, 39, 44, 72), мзрнтатс (54), нсврс (39), нсмзрс (34, 55), нзсксгс (43), вмс (41 de 2 ori, 44, 48, 71), вменескс, вмннескс (34 de 2 ori, 61), вцетс (71), вкрасс (53), почс (64), пзмзнтс, пзмжнтс, пжмжнтс (31, 34, 53, 65 de 2 ori), пророкс (66), пзсйтс, пзснтс (51, 67 de 2 ori), пзкжтошилорс (59, 61), пїердгтс (61), пїептс (39, 40), прїимитс (40), пзринцилорс (40), псртатс (53), рогс (64), рзсзрнтс (32), сзнтс, сънтс, синтс, синзтс (34 de 3 ori, 41 de 3 ori, 42 de 2 ori, 67 de 3 ori etc.), сфзнтс (60, 73), сфинцилорс (69), сфинцилорс (68), слокозескс (71), сссс (37, 69), соцс (41), стрзмсс (42, 43), ссптс (46, 51), скслатс (47), спсркатс (48 de 2 ori), спартс (56 de 2 ori), тотс (38, 41), тгтсрорс (59, 69 de 2 ori), тинсс (44), ворс (40, 67), врстс (65), векс (58, 59, 60, 70), вечникс (70), вжсс, взсс (35, 36), взсстс (58), невзсстс (63 de 2 ori), ведемс (57, 58, 61), вздескс (41), врзтосс, врѣтосс (36, 54), взндс (41), висс (55), внкс (42), зроекскс (51), вакс (35), вжкстс (45), векжндс (54);

*

adesea finalul *u* e privit ca atât de esențial, încât scriitorul îl adaugе d'asupra șirului, anume în: вльстемс (66), лвлатс (66), синтс (67), лвлзмс (61), ллсдс (63), мснческс (62 de 2 ori), фокс (39), лшинс (44), вѣсеречнлврс (49), вмс (48) etc., unde — după pronunțiașiunea actuală—ajunge consóna finală: ллсд, лвлзм etc.;

une-orї o frașă întregă presintă mai de multe ori pe finalul *u* întreg, de ex.: влзм-с пре-чиститж съ-ци аржт-с оунз лзер-с де фок-с оунде се мснческ-с цинтслз вмннеск-с ши крецинеск-с (61), саї : псртат-с пре пзмзнт-с вкрас-с лцереск-с ши апостолѣск-с (53) etc.;

ne întimpină totuși și *u* jumătățit, expres prin *ь* și *з*: алз (64), Павелз апостоль (67), лскрслз (68), фїюлз, фїюль (35, 58, 70), домнслз, домнслъ (59, 70), престолз (70), лпжратъ (70), ель (70), влжстемслъ (71), оунз (39, 48, 57, 61), цинтслз (61), рлдслъ (31), архгель (31, 32 etc.), пророчнтъ (32), сссь (33), флкз (39), татзль (36), декзтз (36), дсхъ (36),

ЛСКРАТЬ (36), ЛТЪНЕРЕКСЛЪ, ЛТЪНЕРЕКСЪ (35, 38, 60), ЛТРЪЗНСЬ (39), СФЗНТЬ (35), МЪНЧЕСКЪ (35), ЦИНЪ (42), ДЕ-ЛЪ (41), ШИ-ЛЪ (42), НЪВРЬ (44), СИНТЪ (47), КРЕЦИНОУЛЪ (48), КРЕЦЕТЪЛЪ (50), ПЪЗНТЪ (52), РЪГЪТОРЮЛЪ (59), АДЕВЪРЪ (73), ceia-ce însă revine la fôrte puțin fașă cu profusiunea finalului *u* întreg, care ne apare, bună ôră, de 19 orî în ФОКС лîngă un singur ФВКЪ, de 22 de orî în МЪНЧЕСКЪ лîngă un singur МЪНЧЕСКЪ, de 41 de orî în СИНТЪ SAŪ СЪНТЪ лîngă un singur СИНТЪ, de unde rezultă pînă la ultima evidență, că scriitorul nu pronunță întreg saŭ chiar de loc pe finalul *u* numai într'un mod excepțional;

finalul *u* perit, fără ca ultima consónă să fie scrisă d'asu-pra șirului : КСМ [ЛС ФЪКЪТЪ] (50).

2. Л întrebunțat ca vocală nasală : МЪНЪЛКЪ (41, 42), СЛ [ВМ] (42), ОУЛ [НЪВРЬ] (44), dar și ОУН (47), ОУНЪ (48);

ДЕЛ (58, 59, 66), ДИЛ (36, 37, 49, 54, 55, 70, 71, 72), dar și ДНН (31, 37, 50, 58, 71);

ДИНТЪ (38), ПРИНТЪ (38), ПРІНТЪ (59 de 2 orî), ПИНТЪ (72);

vocalisarea totală a nasalei : ЛНАИТЪ (63, și tot acolo : ЛНАИНТЕ), ЛНАИТА (50, și tot acolo : ЛНАИНТЪ), ЛНАИТЕ (33, 41, 42, 69), НАИТЕ (41), МЪНКЪДЪ-И (51, dar 53 : МЪНКЪНДЪ-И), МЪЧЕСКЪ (34, pe așuri : МЪНЧЕСКЪ), ЛТРЪШІИ (46), ЧИСТИТЪ (61), ДИ (71);

după Л, de'naintea vocalei și de'naintea consónei tenue, adaos Н : ЛН АЛ [ШАПТЕЛЕ] (62), ЛНАСТЪНГА (57), ЛН АЧАСТА (60), ЛНКЪ, ЛНКЪ (44, 57), ЛТЪНЕРЕК (57)...

3.-ЕН-==actualul *-in-* : ДЪМЕНЕКЪ (66, dar 72 : ДЪМИНЕКА, 45 : ДЪМИНЕКЪ, și tot acolo : ДИМИНЕЦЪ), МЕНЧЮНОШІИ (48).

4. nicăiri nu se confundă *o* cu *u*, afară de ЕПИСКЪПІИ (56), ХЕРОВІИ (63)=ХЕРВІИМІИ (44) și numele propriu МЪСІИ (66), Моисѹи (66), Моисѹи (67);

oa e pretutindenі bine păzit, afară de : НОПТЪ (63), МЕАЖ-НОПТЕ (32), [СЕ] ЛТОРСА (68), ДВРЪ (41), ВМЕНИ (42), ВМЕНИ (49), МОРТЕ (54);

ТЪТЕ (45)=*toate*, dar *oa* de prisos : ДЕ ТОАТ (42);

нwa ‘nobis, (37), dar воaw ‘vobis, (72), cfr. доaw (51).

5. fôrte adesea se pune *-e-* în grupul *e+cons.+e* sau *e+cons.+k*, după cum se pronunță astăzi, dar unde cărțile vechi pun generalmente *-k-*: весте (68), леуе (66, 67 de 2 ori), пште-рѣ (66), меле (70), мела (67), мнлсеце (54, 58, 65, 66, 67, 70 și tot acolo: мнлсаце), мнлнеце (64), котесе (48, 71), време (61, 65), есте (35, 59 și tot acolo: асте, 65 și tot acolo: асте), шепте (63, și tot acolo: шапте, ér 36: шапте, cfr. 33: шасе), кеме (65), мерсе (31 de 2 ori, 52, ér 55: мерсз), креде (38), лнтшнерек, лтоунерекс (35 de 2 ori, 57), лтшн.рекса (35, 36, 38, 60), мшнчеце, мшншеце (43 de 2 ori), дезлеуе (49), престеселе (54), апостолеце (53), лцереце (53), стелеле (51), челе (57), челѣ (54), лчеле (41), бесерекз (45, dar 46: бесарекз), бесерека (47), вѣсеречилорз (49), лвѣерѣ (72), лвнер (72), фетеле (41), еле (46, dar 44: але), фере 71) etc.;

-- anormal pentru *-k-*: [се] мергъ, [сз] мергж (45, 72), векс (33, 37, 58, 59, 60 = *vécu*, вѣкълш (73), димницецз (54);

[сз ли съ] де (67) = ‘să li se *dea*,;

[порзнк.] ме (70) lîngă: [евглия] ма (67), л[внере] мѣ (72);

la superlativ пре: пре-юкитсла (70), пре-сфзнта (33, 34 de 2 ori, 35 etc.), dar mai adesea прѣ.

6. *k* sau *л* pentru *-e-*: прѣ [млика] (33), прѣ [леуе] (66), прѣ [евглия] (66), прѣ [нон] (69), прѣ [фаца] (69), прѣ [крсча] (71), прѣ [сасжиторин] (49), прѣ [пзмзнтз] (65, și tot acolo: пре пзмжнтз), прѣ пре-сфзнта (63), прѣ [алзцин] (52), прѣ [фалтсзл] (65), прѣ [мшнкѣ] (36), прѣ [архафель] (34), спрѣ [аміасзшн] (39), спрѣ [але] (44), [л] ноптѣ (63), кзнтечѣ (63), [w] черерѣ (62), дешкиса (34), [дешкис] цѣа (32), мела (67, dar 70: меле, 72: мѣле), вккзрз-га (32 de 5 ori, 33 și tot acolo: вккзрз-те), [тоате] мшнчлм (31), [патрз] сстз (31), пзкатѣ (43, 47), [челз че] вил (69), лимбилл (49), доамна vocat. (49), [фрате де] фратѣ (48, dar 49: фрате де фрате, cu două accente grave pe *-e*), [сз ле] фил (60), [се] лторса (68, dar 65: лторсж), [мшерн] спьншратѣ (53), [челз че] вил [л чериоре] (69);

mai rar ѣ saū а pentru $-e-$: ДЕДѢРЖ (70, dar 71: ДЕДЕРЖ), ДЕРѢПТЪ (45, pe aīurī ДЕРЕПТЪ , ДИРЕПТЪ), ДЪМНЕВЕАЩИ (63, unde īnsă se pōte citi și: ДЪМНЕВЕЖИ), ВѢСЕРЧИЛОРЪ (49), ДЕСПАТОРЮ , ДЕСПАТОРЕ (64, dar 37: ДЕСПИТОРЕ , 68: ДЕСПЕТОРЮ , 33: ДЕСПЕТОРСАЮ), ГРЪДСКЪ (67), НЕКОТАВАТЪ (48, și tot acolo: НЕКОТЕЗАТЪ), АПОСТОЛѢСКЪ (53);

а pentru $e-$: АШИА (36, dar 53, 55: ЕШІА , ЕШИА), АШИМЪ (44, și tot acolo: ЕШИМ), АЩИ [ЛЪСАДЪТЪ] (33, și tot acolo: ЕЩІ , ЕЩИ), [ПРЕ] АИ (38), АРА [СПЪНСЪРАЦІИ] (47, pe aīurī: ЕРА);

$\text{а} = e$ din *este*: а [ДЕШКИС] (32), а [ПОРЪНКА] (32), [ЧИНЕ] а [АЧЕСТА] (43), [ОУНДЕ] а [СФЗНТЪА] (66), [ОУНДЕ] а [СФЗНТЪА] (66), [ОУНДЕ] а [ПЪТЕРѢ] (66);

$\text{сѣ} = se$: сз сѣ БОТЕСЕ (48), ши сѣ ДЕЗЛЕГАРЪ (49), pe aīurī pretutindenī: се , съ , сз , сж , cfr. mai jos No. 45;

чѣе чѣ (66) pe aceīa-și pagină cu: чѣа чѣ ;

ДА [ДИМНИЕЦЪ] (45).

7. пѣпѣТЪ (39), фѣерЪ (47 de 2 orī, o dată cu i adaos d'asupra), мѣес (65), пѣрДЪТЪ (61), амѣлЪжши , амѣлЪеси (32, 39 de 2 orī), фѣерѣи (54), вѣермѣи , внерзмѣи (57, 58), dar și: мѣес (38, 69, 70), мен (65, 71), кеме (65), $\text{фѣре} = \text{lat. fel}$ (71), $\text{фѣри} = \text{lat. ferae}$ (51), вермѣи (43, 53, 54).

8. reduplicarea vocalelor:

a) $-ла$: слжвѣтала (31), свжнтала (32), чинститала (65);

b) $-їи-$:

пїнчореле (51), unde numai prin acest $-їи-$ se pōte explica forma poporană *kicīōrele* = *piicīōrele*, cfr. mai sus p. 159 No. 10;

крѣцїїнїи * (62), unde $-їи-$ = *ia* din *christianus*, dar și *contras* крѣцїнїи (67), крѣцїнїоуль (48);

вѣїида (73), фїнїюлЪ (64, cfr. 69: фнїюл), хѣрѣвїиїи (44), cfr. млнлїиїе (64);

c) $-їи$ la pluralul nearticulat: [патрЪ сѣте дѣ] лѣерѣи (57), [неїе вмени] спзнѣсрацїи (51), [ара] спзнѣсрацїи [нзрѣд мѣлтЪ] (47), [бзрѣацї ши] мѣерѣи (47), неїе фѣерѣи (54), [превїцїи] спзнѣсрацїи (50);

cfr. lungirea vocalei finale fără reduplicare : $\text{M}\alpha\text{p}\iota\alpha\epsilon$ (34), $\text{M}\alpha\text{p}\iota\epsilon\kappa$ (36), $\text{B}\alpha\epsilon\kappa$ (56), cfr. mai sus p. 293 No. 14; pentru $-\epsilon\epsilon-$ veđi mai jos No. 29.

9. pluralul masculin *acești* sau *aceștia* scris tot-d'a-una cu $-\epsilon$: $\alpha\chi\epsilon\iota\epsilon$ (34 de 2 ori, 38 de 2 ori, 40 de 2 ori, 45 de 2 ori, 46, 47 de 2 ori, 48, 49 de 2 ori, 50 de 2 ori, 52 de 2 ori, 55, 61), $\alpha\chi\alpha\iota\epsilon$ (35), afară de $\alpha\chi\epsilon\iota\mu\kappa$ (51, 55), ceia-ce pare a proba că finalul *i* din *acești* se pronunța în-treg, nu ca *ī*.

10. *z* trecut în *i* după *s* :

$\sigma\eta\eta\tau\varsigma$, $\sigma\eta\eta\tau\alpha$, $\sigma\eta\eta\tau\tau\varsigma$ (34, 38, 40 de 2 ori, 41 de 3 ori, 42, 45, 47 de 2 ori, 48, 49 de 2 ori, 50, 52 de 2 ori, 54 de 2 ori, 55 de 2 ori, 61, 67 de 3 ori, 68), dar și : $\sigma\zeta\eta\tau\tau\varsigma$, $\sigma\beta\eta\tau\tau\varsigma$ (34 de 2 ori, 42, 45, 46, 50, 52, 53, 54); $\sigma\eta\eta\zeta\epsilon\lambda\epsilon$ (51), dar și $\sigma\zeta\eta\zeta\epsilon\lambda\epsilon$ (49).

11. *z* trecut în *e* după ζ : $\tau\rho\omicron\zeta\epsilon$ (38), $\phi\epsilon\chi\sigma\rho\iota\zeta\epsilon$ (71) sau $\phi\epsilon\chi\sigma\rho\iota\zeta\epsilon$ (58), unde este de observat tot-o-dată $-\chi\sigma-$, $-\chi\iota-$ pentru $-\sigma\iota\theta-$, cfr. mai sus p. 293 No. 11.

12. *z* trecut în *e* după ς : $\beta\epsilon\kappa\zeta\eta\alpha\delta\varsigma$ (54), $\lambda\mu\iota\alpha\beta\epsilon\sigma\eta$ (39, și tot acolo : $\alpha\mu\epsilon\alpha\beta\kappa\eta$).

13. *ea* pentru *ia* : $\mu\epsilon\alpha\beta\kappa\eta\omicron\mu\tau\epsilon$ (32), $\alpha\mu\epsilon\alpha\beta\kappa\eta$ (39), lângă $\lambda\mu\iota\alpha\beta\kappa\eta$ (32), $\lambda\mu\iota\alpha\beta\zeta\eta$ (39), cfr. mai sus p. 393 No. 6.

14. $\epsilon\upsilon$ $\zeta\sigma$ $\nu\omicron\upsilon$ $\sigma\eta\sigma\eta\epsilon$ (34, dar 41 : $\tau\omicron\tau\tau\varsigma$ $\zeta\iota$ $\nu\omicron\upsilon$ $\sigma\eta\sigma\eta\epsilon$), cu cūdata metatesă a vocalelor : $\epsilon\upsilon$ $\zeta\sigma$ = $\epsilon\sigma$ $\zeta\iota$, deși într'un mod isolat $\zeta\sigma$ s'ar puté explica prin *tīu* din lat. *tīb-i*, ér $\epsilon\upsilon$ prin acomodafiuone vocalică, analógă cu acea din $\nu\iota\upsilon$ (62) = *vīā*.

15. $\alpha\rho\zeta$ = *īarā* prin dissimilațiune cu finalul *i* din cuvīntul precedente: $\sigma\eta$ $\alpha\rho\zeta$ $\sigma\zeta$ $\lambda\epsilon\gamma\kappa$ $\lambda\eta\mu\beta\alpha$ $\lambda\omega\rho$ (50), $\mu\upsilon\epsilon\rho\iota\eta$ $\tau\rho\epsilon\mu\sigma\rho\kappa$ $\mu\eta\alpha\eta\tau\epsilon$ $\kappa\rho\sigma\chi\iota\epsilon\eta$, $\alpha\rho\zeta$ $\omega\mu\epsilon\eta\iota\eta$ ω $\zeta\eta\eta\alpha$ (42).

16. $-\epsilon$ -*au* se contrage prin aferesa lui *a-* în $-\epsilon$ -*u* : $\chi\epsilon$ - σ $\rho\zeta\tau\eta\gamma\eta\iota\tau$ (59), $\sigma\epsilon$ - σ $\kappa\sigma\lambda\alpha\tau\tau\varsigma$ (45, 47), $\chi\epsilon$ - σ $\beta\kappa\kappa\sigma\tau\tau\varsigma$ (45), $\chi\epsilon$ - σ $\kappa\sigma\mu\eta\zeta\rho\alpha\tau\tau\varsigma$ (56), $\chi\epsilon$ - σ $\nu\sigma\rho\tau\alpha\tau\tau\varsigma$ (53), $\chi\epsilon$ - σ $\nu\eta\sigma\sigma$ (55) $\sigma\epsilon$ - σ $\delta\alpha\tau\tau\varsigma$ (55

че-8 стжт8т (50), се-8 грешит8 (62), че-8 грешѣт8 (38), се-8 котезат8 (64), че-8 прѣимит8 (40), нзск8т8-се-8 (38), се-8 пророчит8 (32), че-8 лск8лат8 (43), че-8 ц8рат8 (42), че-8 лвжцат (52), че-8 четит8 (52), че-8 кз88т (51), не-8 сп8с (37);

de asemenea *-e-i* din *-e-ai*: те-и ивѣт8 (37), денѣте (38) **contras** din **ДЕ** анѣте;

tot așa *o-u* din *o-au*: w-8 пз8ит8 (67);

tot așa *i-u* din *i-au*: шч-8 нек8т (60);

cfr. *se'ra*==*se ară*==actualul **s'ar*, : н8 ли серж да д8пж против8 лор8 (67), серж апрѣде кас8 (45);

mai rar contractiunea se face prin arosopă saŭ cu conservarea ambelor elemente: с'кж траѣ (46), с'88 котезат ши с'к8 фзгз8ит8 (61), ч'88 грешѣт8 (61), с'88 лвжцат (67), с'к8 фжк8т8 (67), ш'88 спарт8 (56), с'88 ав8ит8 (53), с'к8 адж-пат8 (50);

cfr. mai sus p. 85 No. 7, p. 109 No. 10.

17. alte particularități vocalice:

юнгюреле (45);

дирепт8 (58), дерепт8 (33, etc.);

мзиниле (63), мжинилар (65, 70), dar кзинилар (41);

сз редиче (35), рздикж (36, cfr. 57: рздикарз), ридикж (64);

ве [вѣцѣ м8нчи] (61);

черю și чер8 (31), чер888и (69) și черю88и (31 etc.);

цудекзторю (57) și ц8декзторю (58), cfr. mai jos No. 20;

нече (37);

м8н8чѣцѣ (43), cfr. mai jos No. 81;

н8врѣ, н8вр8 (39, 44), н8вр888и (44)=din punct în punct ital. *nuvolo*, de unde prin contractiune actualul *nor=noor=noor*, 8r prin metatesă moldovenescul *nour*, singură formă cunoscută d-luŭ Cihac, Dict. p. 181;

ы pentru *i*: тын8ж (63, dar 44: тин88), лтрѣбѣ (37);

888 (72)=*ѣioa*;

вминеск8 (61) și вменеск8 (34);

ДЕРЕПТЪ АЧАА (41), ДЕРЕПТЪ АЧЕА (35, 40, 43, 51, 52, 61), ДЕРЕПТЪ АЧЕК (51, 52, cfr. 51: ФРНКА АЧЕЖ), ДЕРЕПТЪ АЧЕ (40, 42 de 2 ori, 43, 47, 49, 53, 54 etc.), *tôte* = „pentru aceea”.

18. -ЛЮИ pentru -ЛШИ: ТАТЖЛЮИ (63 de 2 ori, 70), МАДЖЛЮИ (70), ФІЮЛЮИ (36), ДЕСПЕСТОРЪЛЮИ (33), [Н'АМ А ВЪ] МИЛЮИ (72);

-ЛЮ pentru -ЛЪ: КОТЕЖЪТОРЪЛЮ (37);

fenomen curios, anormal în fonetica română — cfr. mai sus p. 271 — dar prin care se explică forma enclitică -*î* pentru *lui* prin intermediul *lui* = *lui* = *î*.

19. distincțiunea între *ѣ* (= *ǣ*) și *ѣ* (= *ǣ*) nu este tot-d'a-una răzită :

ѣ pentru *ѣ*: КРЕЖЪТ (35, 38, și tot acolo de 2 ori: КРЕЖЪТЪ), ВЪЖЪТ (44), ВАЖЪ (31, și tot acolo: ВАЖЪ), ЖИЧЕ (58), ЖИСЕРЬ (67), СПЖИЖРАЦІИ (49), АЖИЖЕЖЕ (50), НЕКОТЕЖАТЪ (48, și tot acolo НЕКОТ'ЖАТЪ), КОТЕЖЪТОРЪЛЮ (37), în cele-l'alte locuri pretutindeni se întrebuițeză corect *ѣ*;

ѣ pentru *ѣ*: ОКРАЖЪ (53), ПЖИЖТЪ (51, 67);

întrebuițat corect numai *ѣ*: ПДРЖИЖИРЕ (69), ИЖЖИЖИ (66), ИЖЖИЖИЮ (71), СЛОВОЖЕЖЕЖЪ (71), ЖИДІЮ (71), ЖРОЖЕЖЕЖЪ (51), АЖЕРЪ (61), ДЕЖЛЕЖЕ (49), ДЕЖЛЕЖАРЪ (49).

20. predilecțiune pentru *ѣ* = lat. *j*: АЖТЖ (65), АЖТЕ (42), ЮДЕЖЖТОРЮ, ЧЖДЕЖЖТОРЮ (57, 58), ЧЖРАТЪ (42), ЧЖРЖ (42), ЧЖДЕЖЪ (33), ЮДЕЖІИ (56), ЧОЖЪ (51), ЮДЕЖКА (67), dar într'un loc: ЖЖДЕЖЕЛОР (41).

21. metatesa licuidei: ТЛЖХАРИИ (48, cfr. 60: ТЛЖХАРИИ), СЛЖИЖРЕЛЕ, СЛЖИЖРИЛЕ (47), ВРЪТОЛСЕ (34), ВРЖТОСЪ (36, 54).

22. alte particularități consonantice:

ВЕРИ [ВЖИИНА] (33), ВЕРИ [ДЕЖИЕПТА] (33), ВЕРИ [СЖ МЕРИИ] (38); ПЖЖТРОЖ, ПЖЖТРОЖ (38, 44), ЛЖ (36), cfr. mai sus p. 59 No. 17; СФЖИЖТЖМ МЛРІЖ (60);

ПОЖ (64).

23. *su=lat. sunt*: ачел с8 чел че-8 ұсрат8 (42), чела че с8 дерепціи (69), оүнде с8 пророчіи (66).

24. pentru articolul *al*: домн8а черюл8и ши алз пзмзнт8ал8и (64), а лүерилор8 р8гжчюне (72), родитолрѣ н8-ан-мнтрече а л8 д8мнезес (31), кзтж р8гжчюне ф8 а сфинцілор8 (68), а л8 хрнстос манкж (57)...

cfr. mai jos No. 54.

25. ordinalele ал тренле (51), ал шлптеле (62), fără amplificativul *-a*;

de asemenea н8р8ре (58, dar 73: поүр8ра).

26. adjectivul post- și pre-articulat în construcțiune cu substantivul post-articulat: м8нчнле челе марнле (57, dar pe aceeași pagină la singular: м8нка чел маре, ёг 44: м8нчнле чале марі), фіюл8и тз8 чела благословнт8а (37), фіюл мес чела пре-юент8а (70).

27. dupla post-articulare în construcțiunea substantivului cu adjectivul: фзнт8а котез8а (60), некрединчощи жидовіи (64), лүфрікат8ал8и ска8н8алоуи (50), крецинии пзкжтошии (67), cfr. mai sus p. 130 No. 18, p. 294 No. 20;

în д8минека марѣ (72) și д8амна родитолрѣ (31), finalul *-ѣ* ar pute să nu fie datorit articolului, cfr. mai sus No. 6;

pentru чинстит8а синцеле л8и (41), veđi p. 131 No. 18.

28. л8 хрнстос (31 de 2 ori, 32, 33 etc.), л8 д8мнезес (31 de 2 ori, 32, 33 etc.), л8 М8нсі (66 de 2 ori, 67), dar și л8и хрнстос (32, 51 de 2 ori).

29. genitivo-dativul femeesc cu *-eei*: чинститееи (66), cu unul din cei doi *e* pus d'asupra șirului;

cu *-iei*: кр8чіеи (42, 61), л8міеи (32, 63).

30. pluralul cu *-ure*: пат8ре (44), чин8реле (69), юн8юреле (45), черюре (36), стазп8реле (47, și tot acolo: стазп8рилe), dar пост8рилe (56).

31. nearticulare:

a) cu sens partitiv: СЪ МѢЧЕСКЪ ЧИИТЪ ММЕНЕСКЪ (34) = "se muncesc mulți *din* némul omenesc", dar într'un alt loc: СЕ МѢИЧЕСКЪ РѢДЪЛЪЗ КРЕЩИИИЕСКЪ (31), СЕ МѢИЧЕСКЪ ЧИИТЪЛЪЗ ММЕНЕСКЪ (61);

b) după *tot*: ГОДЪЖ ВРЕМЕ (65), cfr. mai sus p. 111 No. 30, p. 131 No. 21.

c) în construcțiunea substantivului cu genitivul, prin analogie cu dativul: ТЪРНЕ ЧЕРЮЛЪИ (31), ЛЕЦЕ ЛЪ МЮИИ (67), МОРТЕ ПОПЪЛЪР (54);

d) în construcțiunea substantivului cu posesivul: ЛВИИРЕ МЪ (72), ЛЕЦЕ ТА (67), МИШЕН МЕН (65), prin analogie cu МОШЪ-НОСТЪРЪ (37), КЪМЪКЪТЪЖ-СА (60);

e) în construcțiunea genitivului cu posesivul: ЕВАГГЕЛЪЕ-МЕЛА (67), prin analogie cu: "domnie-tale, etc.;

să observăm însă că'n trei cazuri de mai sus: ЧИИТЪ, МИШЕН și ЕВАГГЕЛЪЕ, ar pute să fie o simplă uitare curat materială din partea copistului de a pune un л și un и d'asupra ultimelor litere.

32. propagațiunea pronomelui personal: СЕ-Ъ ДАТЪ ПРЕ СИНЕ (55).

33. pronume personal pleonastic: ЧЕЛЪ ЧЕ ДЪПЪ МОРТЕ ПОПЪЛЪР А Л Е С'АЪ МЪРИТАТЪ (54), Е И НЪ ЛЪВЪРЪ ЧЕ МАИ РЪСПЪИДЕ СФИНЦЪИ (67).

34. perfectul simplu arcaic :

a) prima pers. sing. : ФЕЧЮ (70), ПЪШ (70), ДЕДЪ (70), ДЕ-ДЪ-ЛЕ (71), ЛВИШЪ (71), МЕРШЪ (71);

b) a doua pers. plur. : ПЪСЕТЪ (71);

c) a treia pers. plur. : ДЕДЪРЪЖ (70), ДЕДЕРЪ (71).

35. perfectul compus arcaic : *a vis* = actualul "a viețuit" : КЪЛЪГЪРЪИЦЕЛЕ ЧЕ-Ъ ВИСЪ ЛЪ МЪИИЪСТЪИРЕ (55), cfr. ЧЕЛЪ ЧЕ ВИЛЪ ЛЪ ЧЕРЮРЕ (69);

nicăiri perfectul compus arcaic *a fapt*, ci: ЛЪ ФЪКЪТЪ, ЛЪ ФЪКЪТЪ (49, 50 etc.), *fapt* fiind conservat numai în participiul substantivat : ФАПЪТЪЛЪ МЪИИИЛЪРЪ (65, 70).

36. la imperfect se păzesc o strictă deosebire între *-iia* la verbele cu *-ire* și *-e* din- *-ѣ=ea* la verbele cu *-ere*:

* imperfectul cu *-iia*: *ешіа, ашина, ешина* (36, 39, 50 etc.), *мшнина* (37), *стрежоуна* (35, 37), *сфрързина* (58);

imperfectul cu *-e*: *псте* (37, 49, 58 etc.), **арде* (39 de 2 ori, 50 etc.), *сзче* (36, 44, dar 37: *сзчѣ*), *шеде* (46), întocmai după cum se pronunță astăzi în Moldova;

ambele forme față'n față: *де-и арде ши мшнина* (46), *арде ши се мшнина* (61).

37. imperfectul compus cu *vrut*: *вине ас врст фї сз нс фїе нзскстс ачеста ум* (43), cfr. mai sus p. 233 No. 24.

38. infinitivul verbelor cu *-ere*, ca și imperfectul lor, are *-e* în loc de *-ѣ*: *нс поци веде* (35), *нс псте веде* (37), *а веде* (60);

н'арз псте еши (45), *н'арз аве пзкат* (46).

39. infinitivul fără *a*: *нс кстесарз гржи* (68), *ен нс авсрз че ман рзспнде* (67).

40. acuzativ fără *pre*: *нзбжвию йдам* (71), *чаа че йдам ши ъва нзкжви* (66), *фечю йдам* (70), *ведемс тине* (58), *зндю умс* (71), *фраціи сзи ши мишен мен н'ас миаштс* (64-5).

41. organicul *sem=actualul* analogic *sintem*: *сем лтшперекс* (59), cfr. mai sus p. 131 No. 30.

42. *ară=actualul ar*: *арз псте* (45), *арз арде* (45), *арз аве* (46), *серж да* (67), *серж апрінде* (45), *скрж траце* (46) etc., unde ortografia cu *-ж* nu lasă nici o îndoelă asupra valorii fonetice *-ă*, cfr. mai sus p. 132 No. 34.

43. *се анес* (64)=actualul 'să am,.

44. *a=lat. ad*: *волау ши лтора а мсаци* (72), *в цинз а мжнж* (42).

45. condiționalul *să*, reflexivul *se* și conjuncțiunea *să* 'dacă', se confundă tot-d'a-una graficesce, fie-care scriindu-se în tôte

modurile posibile, astfel, de exemplu, că se vede alături: ce мѢНЧЕСКЪ (40, 42 etc.), cz мѢНЧЕСКЪ (40, 42 etc.) și сѢ мѢНЧЕСКЪ (41, 52 etc.), ce рѢГЖ (33) și сѢ рѢГЬ (31) etc.

46. omisiunea dissimilativă a prepozițiunii *în* de'naintea cuvântului începător cu *în*—: сѢМ ЛѢТѢНЕРЕКЪ (59) = ‘sintem *în* întunerecul’, ДЕРЕЦІИ ЛѢ ХРИСТОС ЛПЗРЖЦНА ЛѢИ (69) = ‘dreptii lui Hristos *în* împărăția lui’, МСАТЕ ВАКС ЛѢТѢНЕРЕКЪ АЧЕСТА (35) = ‘multe *dacă* *în* întunerecul acesta’.

47. pleonasticul *give*: рЗСПНСЕ СФЪНТА МАРІА ШИ СНСЕ (39), СТРИГАРЪ ПЗКЖТОШИ ШИ СНСЕРЖ (59), СТРИГАРЪ КЪ ГЛАС ШИ СНСЕРЖ (58, iar 70 : СТРИГАРЪ КЪ ГЛАС ШИ ГРЖИРЪ), cfr. mai sus p. 164 No. 51, p. 198 No. 20.

48. *să* cu sensul ‘dacă’: С’АЪ ЛЪСНТЪ ШИ Н’АЪ ФЪКЪТЪ (53), СЪСЪ ФЪКЪТЪ РЪЪ, РЖИ СИНТЪ (67), СЕ-Ъ ГРЕШНТЪ ФІИИ ЛЪ ДЪМНЕСЕС (62), cz СЕРЖ АПРІНДЕ КАСА (45) etc.

49. *ε* = ‘îară’, : Ε ВОИ Л ГРОАПЖ МЖ ПСЕТЪ (71).

50. verbul la plural concordat cu numele colectiv la singular: ce мѢНЧЕСКЪ РЪДЪЛЪЗ КРЕЦІИИЕСКЪ (31), cz мѢНЧЕСКЪ ЦИИТЪ ВМЕНЕСКЪ (34), ce мѢНЧЕСКЪ ЦИИТЪЛЪЗ ВМЕНЕСКЪ (61), нЪ ПЪГЪЮ РЪБДА ФАПТЪЛА МЖНИИЛОР МЕЛЕ СЪ-И МѢНЧІКЪЗ ДІЛВОЛЪЛЪ (70).

51. *nărode* cu sensul de ‘mulțî’, : ИЖРОЛДЕ ПЗКЖТОШИ (55), ИЖРОЛДЕ ВЪРКАЦИ ШИ МЪЕРИ (55).

52. *mare* întrebuintat ca adverb? ПЛЖИЦЕРИ МАРЕ ВЪРТОЛСЕ (34).

53. dissimilațiunea sintactică: РОЛГЖ-ТЕ ШИ ТЕ ЛНАЛЦЪ (62), ДЕРЕПТЪ МИЛА МАНЧЕН МЪЛЕ ШИ ДЕРЕПТЪ А ЛЪЕРИЛОРЪ РЪГЖЦИОНЕ (72), че рЪЪ Е АЧЕСТА ШИ ЧИИЕ ЕСТЕ ЛЪРЪЪ ЕЛЪ (59), cfr. mai sus p. 197 No. 17.

54. construcțiune eliptică: ce-Ъ ГРЕШНТЪ—ФІИИ ЛЪ ДЪМНЕСЕС (62) = ‘și dacă aū greșit, totuși sint fiii lui Dumneșeu, (=în contextul slavic: ПОИЕЖЕ ЧАДА ИЛРЕКОШАСА СЫНА МОЕГО), unde totuși mai curînd s’ar puté admite omisiunea curat materială a vre-unui cuvînt la mijloc, ca și ‘n frasa nu mai puțin ob-

scură* pe aceeași pagină: вїю дѣмнєвєс христос ал лѣмїен марє нѣмєлє лѣн=slav. живєз господь божь, има єго велико=gr. ζῆ κύριος ὁ θεός, τὸ ὄνομα τὸ μέγα...

55. pentru fraseologie :

сз серж (= dacă s'ar) апрїнде касл ачелора де тѣте патрѣ юнгїореле ши сз в лкѣнѣсре фокѣлѣ ши н'арѣ пѣте еши афарѣ, че арѣ арде ачина, ачєа нѣман че н'арѣ авє пѣклѣт, арѣ кѣм сѣрж (=s'ar) траѣе де сѣптѣ фокѣ сѣ пасж афарѣ, аша сз сж трагѣ ши ла бесарєкѣ (45—6);

кѣ мѣна ма зїадїю вмс, е (=їагѣ) вон л гроапж мж пѣсетѣ (=puserăți), арѣши єс мершѣ (=mersei) ла адѣла, врѣжѣмашєл кѣлкаю ши алешнн мен лѣншѣ (=am învīat), дєдѣ-лє (=le dedui) сѣ сж вѣтєвє (71);

фєчїю (=făcuī) (ре) їдѣм л кнпєл мєѣ ши-л пѣш (=pusei) л раїю ши-н дєдѣ (=dedui) внѣца (70);

сѣѣс (=dacă ai) фжкѣтѣ ржѣ, ржи сннтѣ, нѣ ли сєрж (=s'ar) дѣ дѣпж прѣтивѣ (=în contra) лорѣ, че прє дїрєптѣ лє асѣе, кѣ пѣкѣтѣши сннтѣ (67);

кѣм сє лнєѣ (=am) єѣ л-н мнлѣн, кѣндѣ (ре) фрѣцїн сѣн (=lor) ши (ре) мншєн мєн н'ѣѣ мнлѣнтѣ? (64—5);

нѣ асѣе вм прє пѣзмѣнтѣ чєлѣ че мж вѣ кємѣ сѣ нѣ-л єѣ асѣѣтѣ (65);

вѣѣѣю мѣнѣкѣ дє нѣ в почѣ рѣѣдѣл (64);

пѣсѣ, прє-сѣѣнтѣ, дє вєнн (55);

вѣѣѣ прє-сѣѣнтѣ нєѣѣ вѣмєнн мѣнѣкѣдѣ-н нєѣѣ фєрн (51);

ѣѣ н'ѣцн крєѣѣт? (38) — ѣѣ дѣрѣ поѣтє мѣнѣкѣ? (41);

дѣарѣ ѣѣ фѣстѣ кєтєѣї (45) — дѣарѣ нє вѣ асѣѣтѣ (62);

ѣѣ-мн ѣѣѣтє дѣмнєвєс ши снлѣ крѣмнєн! (42).

56. construcțiunea incorporativă: ѣѣдєкѣ-сє-вѣрѣѣ (67), нѣ-сѣѣтѣ-сє-ѣ (38).

57. compozițiune lexică foarte remarcabilă: рѣднѣорѣѣ н ѣ-лѣ н-м н т р є ч е л ѣ лѣ дѣмнєвєс (31), care la prima vedere s'ar păre a fi literalmente: "genitrix non-habes-matricem", unde мнѣтрєчє=lat. *matricem*=it. *matrice* "uterus".

să se observe însă, că МИТРЕЧЕ presupune accentul pe prima silabă, căci altfel ar fi МЪТРИЧЕ, după cum se și găsește în vechile noastre tipăriture, de exemplu în Psaltirea cea versificată a mitropolitului Dosofteiu, ps. XXI:

ДНН МЪТРИЧЕ ШН ДНН СКЪЛДЪТОВАРЕ

ШН ДНН ФАШЕ М'АН ПЪС ПРЕ ПИЧОВАРЕ...

și în toate limbele romanice de asemenea, ca și 'n prototipul latin *matricem*, accentul cade tot pe a doua silabă;

dacă dară, în adevăr, МИТРЕЧЕ este=*matricem*, atunci schimbarea intonațiunii și chiar a vocalismului (ми=*ma*) nu s'ar pute datori decât numai d'ora influinței sinonimului *mitră*=gr. μήτρα, adică МИТРЕЧЕ=~~МЪТРИЧЕ~~+МИТРА.

58. *gintu*=lat. *gentem*: ЦИИТЪС УМЕНЕСКЪС (34), ЦИИТЪСАШИ УМЕНЕСКЪС (34), ЦИИТЪСАЪ УМИНЕСКЪС (61), adică din punct în punct '*gens humana*', în contextul slavic: РОДЪ ХРИСТИАНЬСКІЙ=*γένος τῶν ἀμαρτωλῶν*;

gintu nu ne întimpină nicăiri în vechile tipăriture române, și a despărut cu desăvîrșire din graiul poporului;

d. Cihac (Dict. p. 109) aduce *ghintă*, *gintă*, fără a ne spune de unde a scos aceste două forme, din cari *ghintă* este un macedo-românism, ér *gintă* un neologism din țilele noastre, datorit —pare-ni-se—repositului Asaky, nici una din amîndoa nefind o vorbă poporană în Dacia lui Traian;

arcaicul *gintu*, pe care 'l vom mai găsi mai jos cu o altă nuanță de semnificațiune în textul No. IV, nu derivă însă direct din lat. *gentem*, de unde noi am avé femininul *ginte*, ci trebui să-î presupunem vre-un intermediu, bună-ora:

1°. saū masculinisarea latină rustică a lui *gentem* sub influința sinonimului *genus*=*γένος*, trecut ca masculin în toate limbile romanice, adică *gintu*=*gentem*+*genus*;

2°. saū existența ante-romană la Traci a unui sinonim masculin, prin reacțiunea căruia se va fi masculinisat termenul latin, ceia-ce convergesce, pînă la un punct, cu acea împre-

gîurare că albanesul *ghënd* ‘ginte’, este de asemenea masculin;

3°. saŭ, în fine, înriurirea posterioară specifică daco-română a sinonimilor latini și ne-latini ca: *popor, norod, rod, nēm* etc., ceia-ce ni se pare a fi mai probabil decât tôte.

59. *ŭuo* = ‘unde’, КЗТЕ МШНЧИ СЗНТС ЮВ СЗ МШЧЕСКС ЦННТС УМЕНЕСКС (34), СЗ-ЦИ АРЖТС ЮВ СЕ МШЧЕСКС ПРѢУЦІИ (50), ВЕВИ ЮВ СЗ МШЧЕСКС КЗЛСГЗРІИ (52), cfr. mai sus p. 296 No. 50.

60. *a descinde* = lat. *descendere*: СЗ ДЕЦІИГЖ КЗТР-А МННЕ (31), ДЕЦІИНСЗ АРХАГГЕЛЕ (31), ДЕЦІИИЦЕ ШИ ВЕВІ (70), ДЕЦІИНСЖ ФІЮЛЬ ТАТЖМОИ (70), cfr. mai sus p. 198 No. 29.

61* *peŭiță* = ‘corp’, ЛВАЮ ПЕЛНЦЬ (71), А ПРІИМИТ ПЕЛНЦЖ (38), cfr. mai sus p. 198 No. 28.

62. ФЕЧ-РИЦЕ (71), ФЕЧЮРИЦЕ (58) = ‘virgo’, cfr. p. 165 No. 64.

63. *a sŭrării*, expresiune onomatopoetică pentru ‘sgomotul valurilor mării’, φλοῖστος, : КА МАРЕ СФРЬРЗНА (57) :

bătrînul Aristia care, în traduceri sale homerice, a întrebuințat — dacă ne aducem bine a-minte — grecesimul ‘marea *flisvăindă*’, ar fi spus curat romănesce și mult mai energic: ‘marea *sŭrăriindă*’.

64. ВЛЖМС (39, 57), ВЛЪМС (61), ВЛЗМС (50) = imperativul ‘să mergem’, dar și fără afera sa lui *în*: ЛКЛЗМС (61), ЛВЛЖМС (52).

65. ШИ ЕРА АЧЕЛА ЧАС (31) = ‘și chiar în acel moment’.

66. *ia* în loc de *ianî*: А ЛТШНЕРЕКСЪЛ АЧЕСТА СЗ РЕДИЦЕ (35).

67. *despuctoriu* = ‘stăpân’, ДЕСПЕТОРИО (68), ДЕСПАТОРИО (64), ДОАМНЪ ДЕСПАТОАРЕ (64), ДСПЕТОАРЕ (37), ДЕСПЕТОРСМОИ (33), cfr. mai sus p. 235 No. 45.

68. КШИНА (33) = actualul *buciumă*.

69. АМС (61, 63), veđi mai sus p. 220 No. 21.

70. акм8 (68 de 2 ori, 73), dar și ак8м (58).

71. măgură=“munte, : мзг8ра Блєвн8л8и (31).

72: зробеск8 (51)=*sdrobescu*? cfr. Miklosich v. сздробиѣти: хлѣбы сздробиѣзъ, сздробиѣна пльть.

73. кжче (37)=“pentru ce, , cfr. mai sus p. 199 No. 40.

74. *marhă*=actualul *marfă*: че-8 к8мпзрат8 мархж стржмзбж (56), învederat ung. *marha* “vită, , ceia-ce probéză că comerциul de căpeteniă al Românilor consta în vite.

75. ѱудечѣи [ши епискѣпѣи], unde în contextul slavic: кнѣзи, епископи=gr. ἄρχοντες καὶ ἐπίσκοποι, adică *giudece*=“principe, .

76. *judet*=lat. *judicium* cu sens de “tribunal, : лнште домнилар ши лнште ж8децелар (41), cfr. mai sus p. 236 No. 64.

77. *scump*=“avar, sgărcit, : ск8мпѣи ши немнлостнѣи (56), slav. скжпж (Miklosich).

78. slavisme mai insolite: пророчествѣа (65), повеленѣа (32), locuțiunea întregă: втче благословѣи (31)=“părinte bine-cuvinteză, .

79. sub raportul accentuațiunii, mai cu sémă se observă duplul accent:

pe diftongi: д`вамна (31), `ювнторѣи (56), чер`ю (36 de 2 ori), чер`юре (69), чер`юл8и (32), че`ла, че`ла, аче`ла (33, 35, 41 etc.), меи`ч`юношѣи (48), кжкжтор`ю (33), ботезжтор8л`ю (37), еши`ла (39), `азер8 (61), фѣ`юлюи (36), ѱ`юдекжтор`ю (57), ѱ`юдека (67,) сж мж `ла (63), кжтрж `ла (65), десп8ат`ларе (64), десп8атор`ю (64, 68) etc.;

pe vocale graficesce lungi: `w с8т`ж (32), н8`врѣ (44), `w-кѣи (36, 64), прѣ`wцѣи (50), прѣ`wт8л8и (47), `wm8 (48), ю`w (50), `wкьржторѣи (56) etc.;

pe л: `лцери (32), `лцери (42), `л черю (34), `л фок8 (42), ли`л (36), `лжжтр8`w (38), `лтрѣжж (50), `лтолрче (48) etc.;

pe vocala finală, mai ales neaccentată: в88`ж (31), мерс`е

(31 de 2 ori), дѢМНЕВЕ`Ъ (31, 62, 66), ДЕЦІІНГ`Ж (31), ПЖМЖН-Т`Ъ (31), ВЪКЪРЖ-Т`А, ВЪКЪРЪ-Т`Е (32, 33 de 2 ori), ПЗН`Ж (32), АЧЕЦІ`Е (45, 46, 50), АЧАСТ`А (35), ЕСТ`Е, АСТ`Е, (35, 43), ЛЪМНН`Ж (36), МЗНЪЛК`Ж (41), ВЪРВАЦ`И (36), МЪЕР`И (36), ПЕЛНЦ`Ж (38), МЕРГ`Ж (45), ФАЧ`Е (45), ФРАТ`Е (49), МЪНЧЕСК`Ъ (49), ОУНГ`И (49), КАПЕГ`Е (51), РЪГ`Ь (49), ТРЕНЛ`Е (51), ВОЕ`Ж (56), ДЪСЪР`Ж (57) etc.;

câte două accente duble pe același cuvînt: ЕЛЕ`ВНЪЛЪ`И (31), `АЧЕ`А (35), МЛР`И`Ж (60);

câte două accente duble și unul simplu: `ЛВ`ИЕР`Е МЪ (72);

câte un accent dublu și unul simplu: АМІА`ЪЖ`И (32), АЧЕ`ЦІ`Е (34), АН`Ч`Е (35), Т`АТЖЛЮИ (63), СО`АРЕЛ`Е (36);

câte două accente simple: Т`АТЖЛЪ`И (31), МЪНЧ`И`А (61), А-ЧЕ`СТ`А (35), ЛТРЕ`Б`Ж (40), А-М`ЖН`Ж (42), ФЕЧЮ`РИЦЕ (58), КРЕ-ЦІ`НИИЛЪР (66) etc.

80. *pațeric*:

după licuidă: МЕР`СЕ, МЕР`СЪ (31, 55), МЕР`ГЬ (72), АР`ХАГ-ГЕЛЪ (31, 32, 33 etc.), ВЪР`КАЦИ (34, 39, 44, 47, 55), АР`ДЕ (39 de 2 ori, 46, 50, 55), АР`ДЪ (40 de 3 ori), КЪР`ВИ (40), КЪР`ВИЕ (40), ВЕР`МІН, ВІЕР`МІН (43, 53, 58), ПІЕР`ДЪТЪ (61), ПАТРИАР`ШІН (53, 56), ЛТОАР`СЖ (65), МАР`ХЖ (56), АДЪР`МИЦІ (57), КЪЛ`КАЮ (71), КЪЛ`КЪТОРЮ (33), АЛ`ТЕ (54), АЛ`ТОРА (72), АЛ`ЦІИ (39 de 2 ori), МЪЛ`ТЕ (49), ЛНЛА`ЦЖ (51), АЛ`ТРЕИЛЕ (51);

după nasală: СИН`ТЪ (47), СИН`ТЪ (34, 38, 40, 41, 45, 49, 61, 68), ЮН`ГЮРЕЛЕ (45), МЪН`КЖ (36, 71), МЪН`КА (57, 72), МЪН`ЧИА (37, 46), МЪН`ЧЕСКЪ (40 de 2 ori, 49, 52, 61, 62), МЪН`ЧЕЩЕ (43), МЪН`ЧИ (64), МЕН`ЧЮНОШІН (48), СПЪН`ЪСРАЦІ (49), СПЪН`ЪСРАТЖ (43), СПЪН`ЪСРАЦІИ (52), СЪН`ЦЕЛЕ (49), ДИН`КРЕЩЕТЕЛЪ (50), ДИН`ВЕКЪ (33), ДИН`МЪНКЖ (37, 58), ДИН`ЛТЪЮ (71), МЪН`КА (43, 51, 54, 58), МЪН`КЖН`ДЪ (53), ДЕШІН`ГЖ (31), ДЕШІН`ЦЕ (70), ПЕРЪН`КА (32, 52, 70), НЕСТІН`СЖ (33, 58), ЦІН`ТЪ (34), ЦІН`ТЪЛЪ (61), ПЪН`ЦЕРЕ (36), ПЪРІН`ТЕ (41), ПЪРІН`ЦІИ (66), ПЪРІН`ЦИЛОРЪ (40), ТІН`СЪ (44), ТЫН`СЖ (63), ОУН`ГИ (53), ВЕКЪН`ДЪ (54), АРЦІН`ТЪ (56), ЛН`КЖ (57), СТЪН`ГА (57), СПРІН`ШІН (57), ПРІН`ТЪРЪ (59 de 2 ori), КРЕДИН`ЦА (60), ОУН`ДЕ (61, 66), СФЪН`ГА

(61), пзмзн'тсашн (64), лтсн'че (66), чин'стнтз (67), чин'стнта
(42, 44, 57, 60, 62, 65, 71), дин'цін (58), афсн'да (58):

după p: шап'теле (62), дєрєп'тс (54);

după s: нос'тсриче (56);

după ș: деш'кис (32), деш'киса (34).

81. în loc de *païeric*:

vocala irrațională *z* сай ь: асквльтарж (68), асквльтатз (40),
кзлькж (70), торзнж (72), вржжкм.швл (71, cf. t. 1, p. 17:
вржжнмашін), кврзвіа (60), тхлххарїн (60), алытж (32), алытс
(35), алытз (49), алыцін, алыцін, (39, 52), мхнзка (54), стрж-
мзбж (56), сннзтс (52), внерзлнн (57), дєспарзте (48), архадг-
гєлзл (34), сєсєпннж (39);

vocala irrațională *u*: мєнєчєцє (43).

EXCURS

LA

„CĂLĂTORIA MAÎCEI DOMNULUI LA IAD“.

Grist și Tudor Vladimirescu.

§ 1. Nu de-mult, profesorul A. Wesselofsky dela Petersburg, unul din cei mai ageri scrutatori contimpurani ai credințelor poporane, a publicat, în ‘Țiarul ministeriului Instrucțiunii Publice, din Rusia, un șir de articoli sub titlul comun de : ‘Încercări despre istoria dezvoltării legendei creștine,.

Grație amabilității d-lui profesor A. Potebnia dela Kharkov, la care am recurs în această privință, de vreme ce pe calca librăriei n’am reușit de a ne procura câte-va volume isolate dintr’o colecțiune de vîo 200 tomuri, noi avem astăzi de’naintea ochilor o parte din acea interesantă lucrare, și alune aceia care se referă la ‘Legenda Duminicei, și la ‘Visul Maicei Domnului,.

Regretăm de a nu fi avut la îndemână mai de timpuriu, atunci când studiam noi înși-ne ‘Legenda Duminicei,, monografia d-lui Wesselofsky asupra aceluî apocrif. O regretăm, deși d-sa n’a cunoscut — afară de Fabricius, Closener, Jerlicz și

Ианка — pe nici una din cele-l'alte fântine ale n'ostre: nici redacțiunile orientale, nici redacțiunea din Gerlach, nici redacțiunea maghiară, nici pe cea francesă etc. E și mai curios, că i-a scăpat cu totul din vedere antica redacțiune slavică, care menționează pe Pecneghi; nu mai puțin redacțiunea cea din biblioteca Societății Archeologice dela Moscva; ba pînă și cântecul bulgar cel cu "doă foi din cer",

Orî-cum ar fi însă, d. Wesselofsky completéază întru cât va datele n'ostre prin unele puncturi secundare, mai ales printr'o sémă de redacțiunii germane, între carî prin vechime ocupă primul loc cele anglo-saxone.¹⁾

Mai multe au putut învăța din monografia d-lui Wesselofsky despre "Visul Maiceî Domnului²⁾",; o altă mistificațiune religiósă fórte respândită, cărî sîntem datorî cu tot dinadinsul de a-i consacra aci o notiță a parte, căci:

1. Fórte scurt prin sineși, acest apocrif figuréază tot-d'a-una la un loc cu alte bucăți omogene, mai cu sémă cu "Legenda Duminiceî", și mai mult încă cu "Călătoria Maiceî Domnului la Iad",;

2. Rare-orî se arată pe aîurî mai la lumină intima legătură între cărțile poporane și literatura cea nescrisă a poporului, o legătură une-orî fără nici o strictă liniă de demarcațiune, o legătură așa dîcînd indisolubilă, care ne-a preocupat mereu și nu va înceta de a ne preocupa în cursul volumului de față.

Sîntem veseli dară de a profita, cel puțin acum, de cercetările d-lui Wesselofsky, completându-le la rîndul nostru prin cea-ce le lipsese.

§ 2. "Visul Maiceî Domnului", așa după cum este intercalat în redacțiunea română cea modernă a "Călătoriei Maiceî Domnului", sună în următorul mod:

1) Wesselofsky, Эпистолия о педѣлѣ, въ Журналь мншн т. Пареднаго Просвѣщенія, 1876 martii, p. 50—116.

2) Idem, Слѣтъ Богородици и сводниа редакциѣ Эпистолии, ibid., 1876 aprile, p. 341—363.

“Visul pré-curatei Născătorei, când a adormit în muntele Maslinilor și când veni cătră dinsa Domnul Hristos în vedeniă și ȃise:—
 “Oh, maica mea iubită! Dormi? — Și dacă s’a deșteptat sfinta, a
 “respuns lui Isus Hristos și a ȃis: — Adormi, fiul meu iubit, și
 “éră mă deștepta; și pe tine te-am veȃut însuȃi legat și vîndut
 “și la stîlp legat, bătut și pe cruce ristignit, și din pré-curat și
 “sfintul teȃ trup ca un lemn cojit, și sângele curgênd. — Respunse
 “Isus Hristos și ȃise: — Oh, maica mea iubită! Adevărat că visul,
 “care l’ai visat, voiu să’l paȃ eȃ pentru némul omeneasc și pentru
 “păcatele norodului acestuia . . . Cine o va arăta saȃ o va scrie
 “acéstă carte, acel om va avé milă dela Dumneȃeȃ și privinȃ dela
 “toȃi ómenii, și la césul morȃii lui mă voiu arăta eȃ singură și mă
 “voiu ruga cu toȃi ingerii cătră fiul meȃ, pentru sufletul aceluȃ om
 “care va scrie saȃ o va arăta și altora, saȃ o va purta la sine a-
 “céstă sfintă carte, și-l voiu duce întru împărăȃia cerului, amin.,

Prin ‘muntele Maslinilor’, acest apocrif se aprópiă de începutul redacȃiunii celei scurte a Legendei Duminiceȃ; prin ‘rugăȃiunea pentru păcătoși a Sânteȃi Fecióre cu toȃi ingerii’, se aprópiă, pe de altă parte, de porȃiunea finală a Călătoriei Maiceȃ Domnului. Dacă Legenda Duminiceȃ este $A+B$; dacă Călătoria Maiceȃ Domnului este $C+D$; atunci Visul s’ar puté formula prin $A+x+D$. Astfel se explică de ce poporul, care nu face nimic fără a avé un pretext óre-care, un fel de raȃiune a sa— obscură pentru noi căte o dată, căci este *a sa*, ér nu *a noastră* — a lăsat să se lege pe tóte într’un singur mănuchiu.

§ 3. Am observat pînă acum adesea, că cărȃile poporane circuléază mai tot-d’a-una în căte doă redacȃiuni: una lungă și una scurtă.

Redacȃiunea de mai sus a Visului Maiceȃ Domnului este cea scurtă.

Pe cea lungă o aflăm:

1°. În broșurica ce se publică chîar sub titlul de *Visul Născătoreȃ de Dumneȃeȃ*, unde o însuȃesc mai multe rugăȃiuni ‘găsite la sfintul mormînt al Pré-sfinteȃ, și din care noi s-
 vem doă ediȃiuni bucurescene din 1878, una editată de L.

Alcalay, cea-l'altă fără numele editorului, ambele de pagine 64 in-32 ;

2°. În broşurica intitulată *Carte de închinăciune către Născătoreea de Dumnezeu*, care nu este decât o travestire de speculă a celei de'ntăiu şi din care noi avem o ediţiune craiovenă tot din 1878, editată de Ph. Lazar, 44 pagine in-16.

Ambele cărtecele au avut o mulţime de ediţiuni de câte 5000 de exemplare în cursul ultimilor zece ani, câte două şi trei pe an, pe lângă cari mai adăogându-se cele vr'o 80,000 de exemplare din *Epistoliă*, ar resulta că ciudatul apocrif, în cele două redacţiuni ale sale, s'a răspândit în poporul român în nu mai puţin de vr'o 300,000 exemplare!

Prima ediţiune bucurescă se făcuse la 1846; a doua la 1847³⁾; cele mai multe dela 1862 încóce.

Nu există şi nu va exista — póte — nici o dată o carte romănescă mai poporană, deşi în fond este tocmai cea mai sărăcăciósă din tóte, cea mai lipsită de interes şi de învăţămînt, fără un grăunte de hrană pentru minte sau pentru imaginaţiune.

Cată să constatăm însă, că poporul nu atât o citeşte, pe cât o ț i n e, femeile mai cu sémă purtând'o la sîn sau punënd'o sub perină.

Am fost nu puţin surprins, aflând într'o ȃi că fetiţa mea, de noă ani şi câte-va lune, dar deja elevă în a treia clasa gimnasială, nu se culcă fără a avé lângă dînsa Visul Maicăi Domnului, imitând în acésta pe amicele sale de acciaşi vrístă; şi mărturisesc fără sfială, că nici eu, nici soţia mea, n'am voit a o desamăgi asupra puterii pretinsului talisman, căci copilul-individ, ca şi poporul-copil, are trebuinţă de a trece prin credinţă pentru a ajunge la sciinţă. Din acest punct de vedere așa ȃicënd pedagogic, clerul nostru n'a făcut reu de a lăsa pe Romăni să se desfete în pace cu o nevinovată minciună.

3) Iarcu, op. cit., p. 52, 55.

§ 4. Iată acum redacțiunea românească cea lungă :

«Dormind Pré-sfînta Fecătore Născătore de Dumneđcú în muntele Mcconului, când a fost în cetatea Vitlceului, unde ar fi venit la sfîntia sa Domnul nostru Isus Hristos și a întrebato: Maica mea pré-sfîntă, dormi? Iară ea a đis: Fiul meu pré-dulce, pré-frumós Isuse, am fost adormită, și iată că am văđut strașnic vis pentru tine! Și a đis Domnul: Spune, maica mea, visul ce ai văđut. «Și ea a đis: Fiul meu pré-dulce! Am văđut pe Petru în Roma și pe Pavel în Damasc, érá pe tine te-am văđut în cetatea Ierusalimului, răstignit pe cruce între doi tálhari. Cărturarii și Fariseii și necredincioșii Jidovi defăimându-te, fôrte te-aú batjocorit, și cu fiere te-aú hrănit, și cu oțet te-aú adăpat, cu trestia și cu toiag peste cap te-aú bătut, și în sântul obraz te-aú scuipat, și cunună de spinii pe capul teú aú pus, și unul din ostași cu sulița în cóstă te-a împuns, din care îndată a eșit sânge și apă. Sórele s'a întunecat, luna în roșețá s'a schimbat, catapelézma Bisericeii de sus pînă jos în doá s'a despîcat, întunerec mare s'a făcut peste tot pămîntul dela al șaselea pînă la al nouălea cés. Iosif și cu Nicodim mi se părea că te pogórá de pe cruce, și cu giulgiu curat te-aú înfășurat, și în mormînt nou te-aú pus. Și în Iad te-ai pogorît, și ușele cele de aramă le-ai sfărâmat, și zăvórele cele de fer le-ai zdrobit, pe Adam și pe Eva scoțendu-i afară. Și înviind a treia đi, te-ai înălțat la ceruri și te-ai pus d'a-drépta Tatálui. Iar Domnul a đis: Maica mea pré-sfîntă, adevărat vis ai văđut! Și aceste tóte eú voiu să le pătimesc pentru némul omenesc. Și de va scrie cine-va visul teú și-l va ținé, și la sine îl va purta, și în casa sa îl va avé, de acca casă dracul nu se va apropia, și pe duhul cel necurat îl va goni, și ingerul lui Dumneđeú va sta tot-d'a-una lîngă dînsul d'a-drépta, și de năvălirile despre ómenii ceii reii va fi mântuit; și la drum de va călători și va avé acest vis pe lîngă sine, acel om nu se va teme de grindină, de tunet, de fulger, și de tótá mórtea grabnică va fi ferit; arhanghelul Mihail va fi lîngă dînsul, îndreptând calea lui ori în cotro va merge; la drépta judecată va afla milă, și la eșirca sa din viețá mă voiú arăta lui om de'npreună cu tine, maica mea; și ingerul meu va lua sufletul lui, ducéndu-l întru împărăția cerurilor, veselindu-se acolo cu toți dreptii, cari din véc bine aú plăcut mie, amin.»

§ 5. D. Wesselofsky cunósce o mulțime de redacțiuni rusesce ale Visului Maiceii Domnului, în proză și'n versuri; apoi

o redacțiune polonă în proză; o redacțiune italiană și una portugheză, ambele versificate; în fine, o imitațiune serbă.

Pe lângă acestea, afară de cele două redacțiuni române și afară de o imitațiune spaniolă, noi mai cunoșcem una maghiară în proză, una rutenă tot în proză, una provențială în versuri.

Să începem dela cele prozaice.

§ 6. Nu vom reproduce aci redacțiunea polonă, căci ea nu diferă de cea românească scurtă decât numai dăru prin aceea că adaugă „Britania, (=Bethania) pe lângă „muntele Maslinilor, (w Brytanii na górze Oliwnój), ceia ce am mai vețut mai sus — „Texturi mähăcene, No. I — în redacțiunea cea scurtă maghiaro-ruteno-polonă a Legendei Duminicî; apoi menționează ca judecătorii ai lui Crist pe „Anna, Caiafa, Pilat și Erod; în sfîrșit, mai anină pe ici pe colea câte un cuvîntel fără conștiință.⁴⁾

Nu este totuși fără interes datul cronologic, cu care se încheiă această redacțiune polonă: „S'a scris în anul 1545...”.

De aceeași natură este și redacțiunea rutenă, pe care însă o termină următorul adaos eterogen:

„Aceste sfinte cuvinte, însuși Domnul nostru Isus Hristos le a trimis în lumea acêsta lui Leone, patriarcului dela Ierusalim; iar Leone, „sfîntîndu-le, le-a trimis fratelui său regelui, care era atunci în „resbru și, cu ajutorul lor, a isbutit a birui pe dușmanî; căci „acêsta carte avea atîta putere, încât dacă se afla într'o casă, ac'a „casă nu 'se temea de foc, nici de fermece, nici de vorbele cele rele; „omul care o va purta pe sine, va dovedi pe toți vrăjmașii săi și „va avé iertare de păcate pentru patru-șeci de zile; iar femeia, de „va fi însărcinată și va purta acêsta carte, va avé facere ușoră, și „cînd următorele cuvinte: Hristos cu mine, Hristos d'asupra mea, „Hristos mă păzesc și noapte și'n tot cîșul de orî-ce reu. Rogu- „te, Dumneșeule meu, prin patima ta, pe care ai îndurat'o pentru „noi păcătoșii, apără-mă de orî-ce năpaste și ispită drăcescă. Sfinte „Ione Botezătorule, apără-mă de tôte relele! „⁵⁾

4) Jerlicz, op. cit., t. 2, p. 41-5.

5) Dragomanov, op. cit., p. 168.

Acest adaos, asupra căruia nu credem de trebuință a ne opri mai mult, este un fel de *mixtum-compositum* din Legenda Duminiceî, dintr'un descântec și din alte motive analoge.

E mai originală redacțiunea maghiară, publicată, împreună cu redacțiunea cea scurtă a Legendeî Duminiceî, în : *A hét mennyei sz. zárok*, broșurică despre care noi am vorbit mai sus la No. I între 'Texturî mähăcene,

Ea sună în următorul mod :

'A boldogságos szüz Anyának álma: Hogy a kegyetlen zsidók megfogták és megkötözték, Jeruzsálem városában utczáról utczára Annáshoz, Kaifástól Pilátushoz megkötözve kegyetlenül hurczolták szent testedet, Pilátusnál mezitelen oszlophoz kötözték, kegyetlenül megostoroztak, töviskoronát szent fejedre tevén, kezedbe nádat adtak, mint király ugy csufoltak; hogy szent testedből bőven vért vertek s folyattak ki, s iszonyu halálra ítélték; hogy szent válladra nehéz keresztlát adtak, a városból egy nagy magas hegyre kísérték; hogy a te szent testedet a keresztfára szörnyüképen kétfelé húzták, vas szegekkel hozzá szegezték, és hogy szent szádat epével, eczettel s méreggel itatták, szent oldaladat általverték, hogy abból szörnyü és iszonyu vér és viz csurgott, és terölad mind énreám cseppegett; annakutána hogy téged koporsóba tettek és az én kezeimből kivettek, a min az én szivem igen megszomorodott, és szegény lelkem, testem ellankadott. A mi Urunk Jézus Szüz Máriának így felele, mondván : Kedves szerelmes Anyám, igazán való álmod láttál; mert valaki arról az álomról gondolkozik, vagy magával hordozza, vagy házánál tartja, megszabadul minden gonosztól, és valamire tégedet vagy engemet kér, mindenben meghallgattatik, hirtelen halállal meg nem hal, és semmi fogyatkozás házában nem leszen, szent gyónás és áldozat nélkül meg nem hal; és én és te, szerelmes Anyám! készek leszünk a lelket halála óráján mennyországba vinni, hogy örvendezzen az angyalokkal s megdicsőült szentekkel mindörökön örökké. Amen.,.

Adică :

'Visul bine-cuvintateî Feciore Născătore: Nemiloșî Jidovî te-aũ
'prins și te-aũ legat în orașul Ierusalim, sfintul teũ corp legat la
'purtat fără milă dela Ana la Caiafa și Pilat; la Pilat te-aũ legat gol
'de stîlp, te-aũ bicuit fără milă, punënd pe sfintu'ți cap cunună de
'spini, ți-aũ dat în mână o bucată de trestia și te-aũ batjocorit de

*rege; din sfintu'ți corp aũ stors prin bătăia de a curs cu imbel-
 *șugare sânge; o-ândindu-te la mörte gróznică, pe umărul teũ sfint
 *aũ pus o cruce grea, și te-aũ scos din oraș pe un deal mare și
 *inalt; sfintul teũ corp l'aũ întins pe cruce în doã părți, ca pe
 *un monstru; l'aũ pironit acolo cu piróne de fer, iar sfinta ta gurã
 *aũ adãpat'o cu fiere, oțet și venin; ți-aũ strãpuns sfinta cóstã,
 *ast-fel cã din ea a curs grozav de mult sânge și apã, care de
 *pe tine a picurat pe mine, dupã ce te-aũ așeđat în coșciug, luãndu-
 *te din brațele mele, ceia-ce a întristat förte inima mea, iar sãr-
 *manul meũ corp și suflet și-aũ pierdut simțirea. — Domnul nostru
 *Isus a respuns Feciórei Maria ast-fel: Dragã și iubitã mamã, aĩ
 *avut un vis adevãrat, și dacã se va gândi cine-va la acel vis, saũ
 *il va purta cu sine, saũ il va ține în casa sa, va scãpa de tot rëul,
 *și dacã s'ar ruga de ce-va la mine saũ la tine, va fi ascultat întru
 *töte; nu va muri de mörte grabnicã și nu va suferi nicĩ o scãdere
 *în casa sa; nu va muri fãrã sfinta spovedaniã și comunicare, iar
 *eũ și tu, iubitã mea mamã, vom sta gata în cãsasul morții a-ĩ duce
 *suffletul în raiũ, ca sã se bucure cu ingerii și cu sfinții glorificați
 "în vecii vecilor, amin,.

§ 7. Trecem la redacțiunile în versuri.

Din cele rusesci, lungi și scurte, alegem pe cea urmãtoare,
 pe care d. Wesselofsky o citëzã numai în trecãt :

Что во церкви, во соборѣ,
 На правой рукѣ, на престолѣ
 Стоитъ Дѣва Марія,
 Молится Богу со слезами
 И проситъ своего сына :
 — Оже Ты, Сынъ,
 Я видѣла про Тя сонъ,
 Страшенъ, ужасенъ ;
 Поведутъ Тя къ Богу, къ им-
 ператору,
 Станутъ руки и ноги распнати,
 Голову крестомъ убивати,
 Потечетъ Твоя кровь, что бы-
 страя рѣка,
 Запечется Твое тѣло, что сло-
 вая кара.
 — Оже Ты, Мать,

Iată în bisericã, în catedralã,
 La mãna dréptã, pe altar,
 Stã Fecióra Maria,
 Sc'nchinã lui Dumneđeũ cu
 lacrime
 Și se rógã fiului seũ :
 — O tu, fiule !
 Eũ te-am veđut în vis,
 Infricoșat, gróznic :
 Te vor duce la Dumneđeũ, la
 împãrat ;
 Ți vor rãstigni mânele și picóarele ;
 Cu crucea te vor ucide la cap ;
 Va curge sângele teũ, ca riul
 cel repede ;
 Se va încheга corpul teũ, ca
 scörta de brad...

Я самъ про то знаю,
 Я самъ про то вѣду,
 Что поведутъ Меня къ Богу...
 Кто эгогъ соиъ въ день три
 раза проговоритъ,
 Съ тѣмъ челоѵкомъ будетъ
 ангелъ ходитъ.
 О, Господи, слава Тебѣ!
 Дѣва Богородица, слава Тебѣ!⁶⁾

—O tu, mamă!
 Însuși o cunosc,
 Însuși o știu,
 Că mă vor duce la Dumnezeu!
 Cine va rosti acest vis de trei
 ori pe ți,
 Cu acel om va umbla îngerul.
 O, Dămine! gloriă ție!
 O, Fecioră născătoare! gloriă ție!

Iată acum redacțiunea cea italiană, descoperită de d. Wesselofsky într'un manuscris tocmai din secolul XIV, și 'n care 'pētra de marmură, amintesce 'stîlpul de marmură, din Textul nostru bogomilic No. I, p. 266, § 3.

'Questa seguente orazione è una visione che fecie la Nostra Donna del suo figliuolo Gesù Cristo, ed e di grande vertute a dirla e 'grande perdonanza:

Siedesi, siedesi madre Maria
 In su pietra marmoria;
 Il su'bel figlio di là si venia
 E dicie: che fate voi qui, madre mia,
 Madonna Santa N'aria?
 —I'ò dormito e so isvegliato
 D'un forte songnio che i'ò songniato:
 In sul monte Chavano che io ti vedea a menare,
 Le mani e i piedi ti vedea inchiavellare,
 Corone di spine ti vedea incoronare,
 D'aciato e di fiele ti vedea abeverare,
 Il tuo bel fianco vedieti lanciare,
 Latte e sangue vedie versare.
 —Madre mia, cotesto nonn'è songnio,
 Anzi è ben verità.

'Di l'oggi e di lo sempre. Che sappia tutta giente, chi per lo mio 'amore tre volte il die il dira, le pene dello'nferno giamai non vedrà, 'le scdoria del paradiso mecho le riempierà, nè in acqua chorrente, 'nè in fuoco arezente, nè in podestà potente non perirà. Amen, amen, 'amen, amen, amen.,

6) Maykov, op. cit. p. 516, No. 216.

E mult mai poetică următoarea redacțiune portugeză de pe insulele Açore, unde Maica Domnului ne apare ‘cu păr de aur, și unde ea ‘nici vegheză, nici doarme, ci speră în venirea lui Crist,, după ce visase despre el un vis ‘cum mai bine să nu’l fi visat, :

Senhora Santa Maria,
 Seu cabelo de ouro fino!
 Perguntou seu bento filho,
 Se velava ou dormia?
 Respondeu Nossa Senhora:
 —Filho, perguntas se vélo?
 Eu não velo e não durmo,
 Pela vossa vinda espero!
 Sonhei esta noite um sonho,
 Mais valera não sonhar’o:
 Que o meu filho era morto,
 N’uma cruz crucificado!
 Seus sagrados pés e mãos
 N’uma cruz estão pregados!
 A sua sagrada bocca
 Cheia de fel e vinagre!
 —Calae vos, oh minha mãe,
 Senhora Santa Maria,
 Não valera não sonhar,
 Que isso verdade seria!
 Quem esta oração souber,
 Quando este mundo largar,
 As portas de céu abertas
 De par em par achará,
 Pelas portas do inferno
 Nunca por lá passará.

Iată, în fine, și redacțiunea provençală, în care conversațiunea între Crist și Sânta Fecioră se face prin intermediul arcan-gelului Gabriele și unde nu sînt fără frumseță ‘suspinele stelelor, și ‘picăturile de sînge ale sórelui,, puse în locul pro-zaiceî relațiunii despre crucificarea Măntuitorului:

Au bouesc doou mount des Ouliviers
 Ounte Jesus a fach soun liech,

Jesus un tant grand cris a gitat,
 Que Gabriel s'est reveillat.
 — Gabriel, veillez ou dormetz ?
 —Iou ni n'en douerme ni n'en veille.
 —Anetz au bouesc de Jerusio
 Li trouvaretz ma Mero Mario,
 Li diretz: Diou vous douno lou bouen jour.
 —Mero, boueno Mero, n'en siatz tristo,
 Que marri pantai n'avetz-vous fach?
 —Ai fach un pantai que les estellos
 S'en ananavoun en souspirant,
 Que lou soureou doou ciel saunavo
 Et n'en degoutavo de sang.
 —Ah! Mero, boueno Mero,
 N'es pas un pantai qu'avetz fach,
 Es la puro realita.
 Qu aquest ouresoun saura
 Tous les divendres lou dira,
 Jamai soun amo perira,
 Diou de l'Infer la tirara . . .?)

§ 8. Ceia-ce ni se pare a fi semnificativ în redacțiunea provençală, este prescripțiunea de a se recita ‘Visul Maicei Domnului’, nu în toate zilele, ci anume ‘în toate *vineile*’.

Să nu fie ore acesta, în reminiscința Latinilor din Provența, o remășiță a cultului pagan al *Venerci*, confundat cu adorațiunea creștină a Sântei Fecioare?

Pe lângă cele ce am spus deja într'un alt loc—veđi mai sus pag. 143 § 7—asupra persistinței Venerci în panteonul creștin, vom mai adăoga următorea observațiune generală a unui cugător engles:

‘Creștinismul a devenit în lume o putere intelectuală centrală nu atât prin învingerea și înlocuirea religiunilor rivale, cât prin absorbirea și transformarea lor. Vechile sisteme, vechile rituri, vechile imagini s'aũ altoit cătră noul cređ, reținând mult din anticul lor caracter, dar luând alte numi

7) Arbaud, *Chants populaires de la Provence*, Aix, 1862 t 1, p. 13-14.

‘saă altă nuanță. În Sânta Fecióra se mai recunósce ce-va ‘și din simbolismul gnosticilor, și din Isis a Egiptenilor, și ‘din Cibela . . . , 8).

De ce nu și din Venere?

D. Wesselofsky, căruia i-a scăpat din vedere redacțiunea proventală, ar fi în astă privință — credem noi — de o altă opiniune. Vinerea era o ȓi de predilecțiune a faimóseï secte a Flagellanților, căroră — din acéstă causă — savantul Rus le atribue intercalarea ei în Legenda Duminiceï. De aci însă ar resulta, pe același temei, amestecul Flagellanților și în redacțiunea proventală a Visului Maiceï Domnului.

Ambele ipotese sînt de o potrivă ademenitóre. E mai probabil totuși, că Proventalii aveau în vedere nu atât pe antica Venere, dar nici calendarul flagellant, pe căt pur și simplu acea împregiurare că răstignirea lui Crist s’a întămplat într’o ȓi de vineri, de unde consecința naturală că nici o altă ȓi nu se potrivește mai bine cu aducerea a-minte a Patimeï Măntuitorului la creștinii de orî-ce rit și de orî-ce ginte.

Acésta nu exclude însă cu desăvîrșire pe cele-l’alte doă ipotese. Tóte împreună aă putut concurge în cazul de față, mai mult saă mai puțin, la preferința Proventalilor pentru ȓiua de vineri. În privința credințelor poporane în genere, trebui să ne ferim cu stăruință de a le atribui într’un mod exclusiv câte unci singure cause, căci studiul mai profund ni le arată, aprópe tot-d’a-una, desfășurându-se dintr’o causalitate fórté multiplă, din împletecirea influințelor celor mai eterogene și adesea anacronistice.

§ 9. Tóte redacțiunile de mai sus se aprópiă mai mult de redacțiunea romănescă cea scurtă, cu care unele din ele se chîar identifică. Redacțiunea romănescă cea lungă remăne órecum singuratecă, cuprinđend în sine câte ce-va din alte apocrifuri, bună-óra mențiunea lui Petru la Roma și Pavel la Damasc.

8) Lecky, *History of the rise and influence of the spirit of rationalism*, London, 1865, t. 1, p. 231.

Care din doă să fie cea mai veche?

Ne mărginim a pune înainte această întrebare, fără să ne încercăm a o rezolve.

Deși nu avem la mână din cele doă redacțiuni române nici un text anterior secolului XIX, totuși nu ne îndoim, că străbunii noștri au cunoscut Visul Maicei Domnului între anii 1500-1600, poate chiar mai de'nainte.

Este nu mai puțin probabil, că Români, Slavii, Ungurii, Italianii, Portugesii și Provențalii nu sînt singurele popore în Europa la cari a circulat vre-o dată sau mai circulă acest apocrif; ba încă cine scie dacă, asemenea Legendei Duminice, el nu va fi străbătut cum-va pînă și la creștinii din Asia și din Africa.

Este curios totuși, în ori-ce cas, că nici d. Wesselofsky, nici noi înși-ne, n'am putut găsi o redacțiune grăcă, deși mai toate cărțile poporane religioase ale Slavilor și ale Românilor, după cum am constatat-o adesea în cursul acestui volum, se datoresc fabricii bizantine.

N'ar trebui ore să bănuim de aci, că Visul Maicei Domnului, printr'o excepțiune din regulă, va fi fost un ἄπρξ λεγόμενον născut în Occidente?

Iată încă o întrebare, pe care ărași o lăsăm fără soluțiune.

§ 10. Ori-care ar fi originea primitivă și respândirea relativă a misteriosului Vis, el a reușit a prinde cele mai adânci rădăcine în conștiința poporului român; rădăcine mai adânci — poate — decât ori-unde aîurii, căci numai la noi — întru cât am putut afla pînă acum — acest apocrif a isbutit din sfera 'cărților poporane, a trece cu desăvîrșire, printr'o transfigurațiune totală, în sfera 'literaturei poporane nescrise,.

Tote redacțiunile, menționate sau reproduse mai sus, cele în proză ca și cele versificate, sînt de provenință c ă r t u r a r ă, sau mai bine p o p ă c ă. Tote au fost compuse pentru popor, dar nu de cătră popor, măcar-că după gustul poporului.

Unica prelucrare pe jumătate poporană a Visului, pe care o aduce d. Wesselofsky, este următorul frumos cântec serbesc:

«Pe sântul munte stă o sântă biserică, îngrădită cu mir, afumată
 «cu tămie. In sânta biserică sântul Ilie și sântul Penteleu cântă li-
 «turgia, chiamă pe feciōra Maria: — Veghezî tu ore, saū dormi? saū
 «pe Domnul Hristos il țîi pe brațe? — Nicî veghez cū, nicî dorm,
 «ci țin în brațe pe Domnul Hristos. — Aū năvălit Jidoviî, i-aū
 «răpît pe Hristos, l'aū răstignit pe cruce, sub unghî i-aū bătut cuie,
 «unde aū bătut cuie — acolo a țîșnit sângele, unde a țîșnit sânge-
 «le — acolo aū resărit florî: sburaū ingeriî, culegeaū florile, le le-
 «gaū în mănuchiu-i, le împletiaū în cununc, le duceaū de'nainte a luî
 «Dumneđeū.»

Și apoi adaos în proză :

«Dumneđeū a đis: cine va ceti acēstă rugăciune de trei ori dimi
 «nēța și sēra, cū îi voiu fi în ajutor și-i voiu ierta păcatele.»

Acest cântec însă, după cum am spus, este abia pe jumă-
 tate poporan, nu numai din cauza adaosului celui prozaic dela
 sfirșit, dar pînă și prin amăruntele sale pré-bisericesci, cari
 par'că nu se împacă pe deplin cu admirabila metamorfoasă a
 sângelui în florî.

Mai poporan este următorul descântec spaniol, pe care nu
 l'a cunoscut d. Wesselofsky :

A la puerta del Cielo
 Polonia estaba;
 Y la Virgen Maria
 Allí pasaba:
 — Diz, Polonia, que haces?
 Duermes o velas?
 — Señora mia, ni duermo ni velo,
 Que de un dolor de muelas
 Me estoy muriendo.
 — Por la estrella de Venus
 Y el sol poniente,
 Por el santísimo sacramento
 Que tuve en mi vientre,
 Que no te duela mas ni muela ni diente.⁹⁾

9) Nisard, *Hist. des livres populaires*, t. 2, p. 95.

Aci totul s'a schimbat. Crist s'a prefăcut în *Polonia*, adecă *sânta Apollonia*, care se plânge de durerea de măsele. S'a păstrat numai tonul general, forma dialogului și tipica expresiune :

Duermes o velas . . . ,

pe care noi am vețut'o deja mai sus în redacțiunile portugese și provențală ale Visului Maicei Domnului și chiar în cântecul serbesc.

Nu e fără interes tot o dată de a vedé pe Sânta Fecióră jurând pe 'sténa Venus,, ceia-ce confirmă pînă la un punct observațiunile nóstre de mai sus—pag. 143 și 396—despre désa amalgamare a credințelor creștine cu cele paganice.

Nu se póte îndoi cine-va, că descântecul spaniol procede directamente din Visul Maicei Domnului.¹⁰⁾ Ca descântec, el este tot ce póte fi mai poporan. În privința estetică însă, nu s'a făcut nici un pas înainte, nu s'a adaos nimic roditor cătră originalul cel arid. Este curat poporan, și totuși mult mai pe jos de cântecul serbesc cel pe jumătate poporan.

Numai Româniū aū isbutit a plăsmui din prozaicul Vis o creațiune pe deplin poporană, fără nici un amestec cărturar, și fórte poetică în același timp, deși ea a remas mai credincióasă ideei prototipulni decât descântecul spaniol și decât cântecul serbesc.

Iată o baladă română din Oltenia :

— Tudor, Tudor, Tudorel,
 Dragul mamei voinicel!
 Decând mama ți-ai lăsat
 Și Olteni ți-ai adunat
 Pe ciocoi să-î prindî în ghitară
 Și s'alungî Grecii din țeră,
 Mult la față te-ai schimbat

10) Indirectamente se légă cu același apocrif un descântec săsese din Transilvania, citat de d. Wesselofsky după Schuster, *Siebenbürgisch-sächsische Volkslieder*, p. 307—8, unde Crist șéde pe o 'pétra de marmură,, ca *Maica Domnului* în redacțiunea italiană, ér rugăciunea 'trebui citită în tóte vinerile,, ca în redacțiunea provențală; dar ideia visului și dialogul aū despărut acolo cu desăvirșire.

Și mi-te-ai întunecat!
 Spune, maică, ce te dore?
 Că m'ou face vrăjitoare,
 De alén să te descânt:
 Să calcî vesel pe' pămînt!

— Alei, maică! alei, dragă!
 Curând visul mi-l deslégă!
 Că scii, maică? am visat
 Buzduganu-mî fărîmat,
 Sabia-mî cea bună nouă
 Am visat'o ruptă 'n două,
 Pușca mea cea ghintuită
 Am visat'o ruginită;
 Maică! pistólele mele
 Le-am visat făr' de oțele;
 Apoi înc'am mai vèdut
 Șerpe galben prefăcut,
 Ce purta córne de țap
 Și créstă roșă 'n cap;
 El avea ochîu vîndător,
 Avea graïu lingușitor,
 Și mă tot ruga mereu
 Să mă duc la cuibul seú!

— Ba, ferescă Dumneđeú!
 Să nu te ducî, fătul meú,
 C'acel șerpe veninos
 E vr'un dușman ticălos,
 Vre-un hoț volintiraș
 Și la inimă vrăjmaș.

— Maică, măiculița mea!
 Cum să scap de cursă rea?
 Căci un glas prevestitor
 Îmi tot spuné c'am să mor...

— D'ai să mori, drăguțul meú,
 Facă ce-a vrea Dumneđeú!
 Dar să scii tu dela mine,
 C'un Român voinic ca tine,
 Pin'ce cade, pîn'ce móre
 Calcă șerpîi în picíóre,

Căci d'un șerpe 'nveninat
I se iertă un păcat!¹¹⁾

Crist, 'mântuitorul', omenirii, a devenit aci Tudor Vladimirescu, 'mântuitorul', României. Dialogul între muma și fiu, ideia visului profetic, fatala lui realizare, toate acestea au ramas intacte. S'a conservat la sfârșit pînă și caracteristica 'iertare a păcatelor'. Deosebirea esențială este numai că visază fiul, iar nu muma. Imitațiunea saă — mai bine — l o c a l i s a r e a 'Visului Maicci Domnului, e învederată; și totuși cătă distanță, sub raportul poetic, dela sarbedul original pînă la strălucita lui resfrângere!

Se scie că August Comte, părintele așa numitului Positivism, propunea introducerea unui nou calendar, în care numile cele obscure din Menee să fie înlocuite prin ilustrațiunile omenirii, prin Dante, prin Shakspeare, prin Guttemberg, prin Cesar etc., remânând însă neatînși giganti creștinismului: un Paul saă un Augustin.¹²⁾ Românul, în acest sens, a fost mai de mult p o s i t i v i s t, fără a înceta totuși un singur moment de a respecta religiunea. El n'a renegat pe Crist, dar i-a făcut cu propriile sale mijloce o iconă, o imagine, o reprezentațiune locală, un tip mai familiar din răstignitul eroi național. Nu Crist s'a pogorît pînă la Tudor Vladimirescu, ci Tudor Vladimirescu s'a rădicat pînă la Crist...

11) Alexandri, *Poesii populare*, ed. 2, p. 216.—*Revista Română*, 1863, p. 308, unde sînt varianturi.

12) Caro, *La religion positiviste*, în *Etudes morales sur le temps présent*, Paris, 1855, p. 83.

III.

APOCALIPSUL

APOSTOLULUI PAUL

APOCALIPSUL APOSTOLULUI PAUL.

INTRODUCERE.

§ 1. Neuïtatul Ozanam, într'un studiu 'Despre fântinele poetice ale Comediei Divine', a analizat un lung șir de 'călătorie la iad', antice și medievale, începând dela un pasagiu din Mahâbhârata pînă la Infernul lui Dante.¹⁾

Lista, deși foarte lungă, este totuși departe de a fi fără lacune; și nu noi vom lua asupra-ne sarcina de a o completa, ba nici măcar de a o reproduce.

Cele mai celebre visiuni antice de această natură sînt a lui Ulisse în Homer și a lui Enea în Virgiliu, pe lângă cari ar fi păcat de a uita parodia mușcătorului Lucian, unde ne arată pe marele rege Filip redus în iad la modestul rol de a-și cărpi nesce vechi papuci.

La Romani imaginile muncelor din Infern erau atât de comune, atât de răspândite în popor, încât Plaut dice unde-va:

Vidi ego multo saepe quae Acherunti fierent
Cruciamenta....;

iar la Greci Aristotele ne spune că, din cele patru feluri de tragedie, unul este anume acela în care acțiunea se petrece în Tartar.

1) Ozanam, *Des sources poétiques de la Divine Comédie*, în *Les poètes franciscains*, p. 351—469. — Cfr. Alfred Maury, *Enfer*, în *Encyclopédie moderne*, t. 14 (1851), p. 76—115.

Cu toate acestea, nici o dată capitala Satanei n'a fost mai frecventată ca în cursul véculei de mijloc. În literatură cel puțin, acea epocă ne-a lăsat mai multe pelerinagiiuri la Iad decât la Ierusalim; și 'n orî-ce cas, nesce pelerinagiiuri cu mult mai citite. Să ȳea cine-va Viețele Sântilor, cele grece sau cele latine, și o să se sperie de mulțimea visiunilor infernale. Altele, tot pe atât de numeroase, nu s'aũ cuprins în Hagiografiă. Cele mai renumite sînt: a lui Patrick, a lui Guerino Meschino, a lui Tindal, a lui Wettin, a lui Bernold, a lui Alberic, a lui Owen, a lui Winfred, a sântului Ansgar, a santei Terese, a regelui Carol Pleșuvul, a marchesului Hugo de Brandeburg, a landgrafului Ludovic de Turingia etc.²⁾, iar la Bizantinii: a lui Timarion și a lui Mazari. Se găsesc printre ele pină și bucăți comice, ca: 'Jongleur qui va en enfer, și altele, cari ne amintesc, prin lipsă de respect pentru cele ne-sfinte, pogorirea în Infern a lui Bacchus în Aristofan.

Nu mai menționăm drăciile ne-creștine, bună-ora cãlătoria la Iad a poetului evreesc Immanuel ben Salomo pe la 1330, pe care'l cãlãuzia profetul Daniele, întocmai ca Virgiliu pe Dante.³⁾

§ 2. Multe și diferite cauze, unele generale, altele proprie evului mediu, aũ concurs la producerea acestui fenomen.

Pe de o parte, don-quistismul era la ordinea zilei. Toți, pină și sfinții, doriau a fi cavaleri. Pe apostolul Paul — veđi mai jos §-ful 4 — trubadurii il numiau 'baronul Paul, : *Pol le ber*; iar pictorii și sculptorii bisericesci il inarmau ca pe un vitéz mergend la bătăliă.⁴⁾ Era spiritul timpului. Pe când unii provocau la duel pe falnicii paladini, alții chiãmau la trintă

2) Cfr. Delepierre, *L'Enfer, essai philosophique et historique sur les légendes de la vie future*, Londres, 1876, passim.

3) Steinschneider, *Apocalypsen mit polemischer Tendenz*, în *Zeitschr. d. d. morgenl. Gesellschaft*, t. 28 (1874), p. 628.

4) St. Laurent, *Iconographie de St. Pierre et St. Paul*, în Didron aine, *Annales archéologiques*, t. 25, p. 217: 'Or saint Paul n'était, assurément, revêtu d'aucun caractère militaire, sa mission était purement civile; et cependant, dès le Moyen-Age, l'usage avait prévalu de l'armer de pied en cap, comme un guerrier...'

pe însuși dracul, ba încă mergeaū chiar la el a-casă, pentru a-ī arunca mǎnușa drept între córne.

Pe de altǎ parte, teribilul e frumos: 'fair is foul and foul is fair',, dupǎ expresiunea fermecǎtoreselor lui Shakspeare. Poporul alérgǎ nebun dupǎ ceīa ce'l îngrozesc: aci, la arena gladiatorilor; dincolo, la auto-da-fé; dincóce, la lupta taurilor; pretutindenī, la guillotină saū la spīndurǎtore, negreșit nu pentru a fi victimǎ, dar pentru a privi în siguranțǎ suferințele altora, pentru a vęrsa o lacrimǎ, pentru a simți o bǎtaia de inimǎ. Și ce óre póte fi mǎi teribil ca Infernul, construit ad-hoc prin fantasia omului din tot ce însuflǎ teróre?

Nu mǎi vorbim de alte cauze mǎi secundare. Frica iadului inlesnīa stǎpínului ținerea în frǎu a celor stǎpíniiți, dar și pe cei stǎpíniiți îi apęra adesea de desfrǎul stǎpínului; frica iadului umplea pínǎ'n vírf punga clerului, dar împedeca în același timp abuserile clericale; frica iadului funcționa ca un fel de lege penalǎ preventivǎ în sfnul superstițioasei barbarie a vécului de mijloc; mǎi în sfírșit, frica iadului era bunǎ atunci pentru toți și pentru fie-care.

§ 3. Crist, Maica Domnului și Apostolii staū în capul religiunii creștine, conducători vęduți cǎtrǎ cele nevędute, } elasticǎ trǎsurǎ de unire între om și Divinitate.

Cǎlǎtoriele lor la iad trebuiaū sǎ serve de model pentru excursiunile posterióre mǎi mǎrunte.

Cea mǎi puțin poporanǎ a fost pogorirea în Infern a lui însuși Crist, descrisǎ, nu fǎrǎ scǎnteii de adevǎratǎ poesiǎ, dar pré pe scurt, mǎi mult ca o aparițiune decǎt ca o 'umblare',, în pretinsul evangeliu al lui Nicodem, de unde a trecut pe de'ntregul în Messiada lui Klopstock.

Dacǎ acest apocrif a fost saū n'a fost cunoscut Románilor, nu scim. Intre cǎrțile bogomilice, în orī-ce cas, el nu figurǎzǎ. Mult gustat nu era nicī în Occidente. Puținǎtatea amǎruntelor infernale se pare a-ī fi stricat în opiniunea publicǎ a ómenilor din vécul de mijloc, cǎrorǎ le plǎceaū grozǎviele grǎmǎ-

dite una peste alta într'o panoramă pe cât se póte mai prelungită.

Să nu uităm totuși, că din evangeliul lui Nicodem episodul lui Crist în Infern a fost intercalat într'un alt apocrif mai norocos, mai poporan, certamente familiar Bogomililor — veđi mai sus p. 256 —, anume în așa numitele 'Intrebări ale apostolului Bartolemeu cătră Maica Domnului', de care există manuscrise slavice fórte vechi.⁵⁾

Despre pogorirea Maicei Domnului, de tot lungă, plină cu fel de fel de 'quae Acherunti fierent cruciamenta', și tocmai de aceia fórte poporană în tóte țerele creștine medievale, noi am vorbit pe larg în introducerea la textul precedente.

Dintre Apostoli, pogorirea în iad a fost rezervată celui mai de frunte, celui mai vorbitor și mai umblător tot-o-dată: Paul, a căruia călătoria, în adevăr, dacă n'a întrecut în popularitate pe a Maicei Domnului, dar cel puțin n'a ramas nici decum în urmă.

Este remarcabil, că însuși Dante o citéză într'un mod indirect în cântul II din 'Infern', :

Andòvvi poi lo vas d'elezione . . . ,

unde o glossă adaugă: 'Paolo apostolo, lo quale fu vaso d'elezione, andò al inferno'.⁶⁾

§ 4. Textul grec al acestui apocrif, publicat întreg de cătră Tischendorf, de'mpreună cu variante dintr'o redacțiune siriacă, și a căruia compunere nu este cu mult posterioară epocei lui Teodosiū cel Mare, pórtă titlul de: 'Ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου Παύλου.'⁷⁾

El a fost prelucrat în evul mediū, în proză și'n versuri, în mai tóte limbele europene, începând dela cea latină.

Reproducând un fragment dintr'o redacțiune versificată francesă, d. Paul Meyer îl precede de următórea notiță:

5) Tichonravov, op. cit., t. 2, p. 18—22.

6) Ozanam, op. cit. p. 375.

7) Tischendorf, *Apocalypses*, p. 34—69.

‘Je ne m’étendrai pas sur ce poème, ayant l’intention de l’étudier, avec d’autres sur le même sujet, dans un mémoire sur les légendes pieuses dans la littérature française, dont je rassemble les matériaux depuis bien des années. Je me bornerai à dire qu’il est fondé sur un apocryphe dont nous possédons deux rédactions latines. . . ,

Și apoi adauge :

‘Je connais en français cinq réductions rimées de cette légende . . . ,⁸⁾

Și acésta nu e încă tot.

O a șesea redacțiune francesă rimată, compusă în 334 versuri de cătră călugărul anglo-normand Adam de Ros în secolul XIII, a publicat’o întrégă Ozanam :

Seignors freres, ore ecoutez,
Vos qui estes à Deu nummez,
Et aidez-moi à translater
La visiun saint Pol le ber⁹⁾

Tot în versuri, mai este cunoscută o veche traducțiune englesă,¹⁰⁾ ér în proză—una provențală¹¹⁾ și una italiană.¹²⁾

N’am avut ocasiunea de a da peste redacțiunile medievale spaniolă saū portugesă și peste cele germane; dar n’-ar fi greu a ne îndoui despre existența lor; ba încă nu ne sfim a bănui, că fericitul apocrif va fi fost tradus óre-când pină și unguresce.

Din cele orientale, afară de redacțiunea siriacă, Du Pin citéză una coptică, ér Assemani una arabă.¹³⁾

Pe noi însă, după ce am indicat respândirea așa numitului Apocalips al lui Paul, în cursul evului mediū, pină la marginele extreme ale creștinătății spre apus și spre resărit, ne

8) P. Meyer, *Descente de St. Paul en Enfer*, în *Romania*, t. 6 (1877), p. 11—16.

9) Ozanam, *Dante et la philosophie catholique*, Paris, 1859, p. 413—423.

10) Warton, *History of poetry*, I, 19, ap. Ozanam, *Les poètes franciscains*, p. 375.

11) Gidel, *Apocalypse de Marie*, în *Annuaire des études grecques*, t. 5 (1871), p. 102.

12) Villari, *Antiche legende e tradizioni che illustrano la Divina Comedia*, ap. Wesselofsky, Вера, Анастасія и Пятница, în *Журналъ Мин. Нар. Просвѣщенія*, 1877 februarîi, p. 188.

13) Tischendorf, op. cit. Proleg. p. XVI.

interesă mai cu sémă, în cazul de față, anume redacțiunile cele slavice.

Apostolul Ginților bucurându-se, de'mpreună cu arcangelul Mihail, de cea mai deosebită favóre din partea Bogomililor, este învederat că aceștia, mai mult ca orî-cine altul, nu puteau să nu-și însușescă cu grabă un apocrif care, din tóte puncturile de vedere, se potrivía de minute cu propria lor doctrină.

Să observăm că Apocalipsul lui Paul, chiar în evul mediú, era considerat de către ortodoxii cei riguroși ca o operă eretică a Paulicianilor,¹⁴⁾ iar prin urmare ca ce-va fórté bogomilic, din cauza intimei legătura între ambele aceste secte de nuanță manicheică.

Dela Bogomilii apoi, el a trecut la Români.

§ 5. Apocalipsul lui Paul a avut sórtea tuturor cărților poporane: redacțiunile sale, une-orî chiar copiele aceleia-și redacțiuni, diferă una de alta.

Un exemplu.

Biblioteca Imperială din Viena posedă trei redacțiuni latine manuscrise ale acestui apocrif (NNo: Rec. 3129, Theol. 745 și Lunael. F. 11), dintre carî:

cea de'ntâiu se începe cu: 'Paulus vero cum erat in carne,;

cea a doua: 'Dies dominicus dies est electus,;

cea a treia: 'Oportet nos timere,...¹⁵⁾

Generalmente însă, lăsându-se la o parte deosebirile specifice din limbă în limbă și din timp în timp, prototipul s'a diferențiat într'o redacțiune lungă și o redacțiune scurtă.

Vechia redacțiune slavică cea lungă, cu variante după două copie, s'a reprodus de către profesorul Tichonravov dela Moscva

14) Bekker, *Anecdota graeca*, t. 3, p. 1165, ap. Tischendorf, op. cit. p. XV: 'ἀλλὰ καὶ ὁμωνύμως ψευδῆ συγγραμμάτα εἰσιν, ὅσων ἡ λεγομένη ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου Παύλου· οὗ γὰρ ἐστὶ τοῦ ἁγίου Παύλου, ἀλλ' ἑτέρου, αἰρετικοῦ, τοῦ Σαμουισατέως, ὃθεν οἱ Παυλικιανοὶ κατὰγονται.

15) *Tabulae codicum MS-rum in Bibliotheca Vindobonensi asservatorum*, t. 1, p. 147, 265, t. 3, p. 110.

sub titlul de: СЛОВО О ВИДИНЬИ СВАТАГО АПОСТОЛА ПАВЛА (Cuvînt despre visiunea sântului apostol Paul).¹⁶⁾

Ea diferă pré-puţin de textul grec publicat. de Tischendorf :

Бысть слово господне ко мнѣ
глаголю. рчи людемъ симъ. до-
колѣ согрѣшаете и прилагаете
грѣхы на грѣхы. и прогнѣваете
господа бога створшаго небо и
землю. и вы нарѣчаетеся бо-
жья члвк. а дѣла дѣлающе
сима дѣлающе....

Ἐγένετο λόγος κυρίου πρὸς
με λέγων· εἰπέ τῷ λαῷ τούτῳ.
ἕως πότε ἁμαρτάνετε καὶ προσ-
τίθεσθε τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ παρ-
οργίζετε τὸν θεὸν τὸν ποιή-
σαντα ὑμᾶς, λέγοντες εἶναι τέχ-
να τῷ Ἀβραάμ, τὰ δὲ ἔργα
τοῦ σατανᾶ πράττοντες....

De aci însă nu urmăzeă că redacțiunea slavică cea lungă este mai veche. Și la Bizantină putea să fi existat o redacțiune scurtă, alături cu cea lungă, dintr'o epocă medievală cât de depărtată. Slavii, după tótă probabilitatea, aũ tradus ambele din grecesce.

Redacțiunea slavică cea scurtă, reproducă de curînd de profesorul Stoian Novaković dela Bielgrad, după ce fusese publicată pentru prima óră deja la 1520 în Venetia de către Bojidar Vuković, se întituleză: СЛОВО СВАТАГО ПАВЛА АПОСТОЛА О ИСХОДѢ ДОУШЕВНѢМЪ (Cuvîntul sântului apostol Paul despre eșirea sufletelor).¹⁷⁾

§ 6. Deosebirea între ambele redacțiuni este mare.

Redacțiunea cea lungă cuprinde întréga istoriă p o s t u m ă a sufletului uman, consistând din trei momente :

- 1° Judecarea sufletului de către Dumnezeu ;
- 2° Resplătirea sufletului celui bun în Paradis ;
- 3° Pedépsa sufletului celui reũ în Infern.

Secțiunea Paradisului este mai mică decât a Infernului, nu numai pentru că 'n raũ nemeresc mai puțini, dar mai cu sé-

16) Tichonravov, op. cit., t 2. p 40—58.

17) Novaković, Примери књижевности и језика старог и српско-словенскога, Bielgrad, 1877, p. 437—40.

mă—rațiune retorică—pentru că fericirea se descrie mai cu a-nevoie decât durerea.

Din cele trei momente, în redacțiunea cea scurtă găsim abia pe cel de'ntăiu. Paradisul și mai ales Infernul, atât de voluminos prin natura sa, sînt lăsate la o parte. Totul se reduce la porțiunea cea introductivă, la ‘judecarea sufletului de către Dumnezeu’, sau—după titlul puțin corect ce și-l'a ales acésta redacțiune—la ‘eșirea sufletelor’.

Nu mai este dară o călătorie la iad, ci numai, ca să șicem așa, strîngerea gîmantanului, aședarea sacului cu care sufletul se pregătesce a pleca în lumea cea-altă.

Dacă redacțiunea cea scurtă ar fi cronologicesce posterioară Călătoriei Maicei Domnului la iad, atunci ea s'ar pute considera ca rezultatul unei d i s s o c i a ț i u n i d e i d e i, în puterea căriia din Apocalipsul lui Paul s'a șters tot ce sémenă pré-mult cu cuprinsul celui-alt apocrif.

§ 7. Redacțiunea cea lungă a fost cunoscută și ea strămoșilor noștri în secolul XVI.

O traducere română nu s'a descoperit încă; dar în textul, pe care'l vom publica mai la vale sub No. IV, se află o indicațiune foarte precisă în astă privință, și anume:

... СИСЦЕ ПЦЕРСА АС ПАРЕА АПОСТОЛАХ, КЗ-МЪ ПОРЪЖ ДЕ-И АРЪТЬ ТОАТЕ МЪНЧИЛЕ, КЗ АРЪ ФИ ОУНЪ ВОИНИКЪ ДЕ ТРЕН-ВЕЧИ ДЕ АНИ ДЕ АРЪ ПРЪ-ВЪЛАН В ПІАТРЪ ШИ В АРЪ СЛОВОВИ П ЧОС СЪ ЗВОАРЕ П ТРЕН АНИ СЪ КАЗЪ АКОЛО, АКОЛО ЕСТЕ МЪНКА ПЪКЪЖТОШНАОРЪ.

Acest pasagiu corespunde celui următor din redacțiunea slavică cea lungă:

... АЩЕ КТО ВЪЗМЕТЬ КЛ-МЕНЬ И ВЕРЖЕТЬ В КАЛДАЗЪ ГЛЪБОКЪ РЪКАО, И ПО МНОЗЪ ДО-ИДЕТЬ ДНА, ТАКО ЕСТЬ ГЛЪ-ВИНА...

... dacă va lua cine-va o pétră și o va svirli într'un puț foarte adînc, încât să ajungă la fund după mult timp. așa este acésta adîncime...

Intre redacțiunea slavică cea lungă și redacțiunea corespunzătoare românească, pe care ni-o indică pasagiul de mai sus, exista, prin urmare, o însemnată diferență în amănunte; fondul însă era identic. În redacțiunea cea scurtă, fie slavică, fie românească, pe care o dăm într-întregă mai jos, nu ne întimpină nicăiri, din contra, "o piatră prăvălită, sau ce-va analog.

§ 8. Nici redacțiunea românească cea scurtă n'a ajuns pînă la noi completă.

În volumul lui popa Grigorie din Măhaciu, ea cuprinde paginile 21-30; dar între paginile 24-25 lipsesc o fîiă înfrîgă, adică $\frac{1}{6}$ din totalitate.

Grația contextului slav, pe care, după edițiunea d-lui Novaković, noi îl reproducem în josul textului românesc, am putut completa, sub raportul sensului, această regretabilă lacună.

§ 9. Textul de față ne procură o indicațiune cronologică foarte prețioasă, deși indirectă.

Ca și contextul slav, el cuprinde începutul lui Tatăl-nostru pînă la: "și pe pămînt,

Noi cunoșcem deja această rugăciune — vezi mai sus pag. 118-19 — după patru exemplare dintre anii 1560-1619, în cari pasagiul în chestiune sună în următorul mod:

1560:	1580:	1593:	1619:
ТАТЬЯЛЬ НОСТРОУ ЧЕ ЕЩИ Л ЧЕ- РЮ, СФИНЦЪСКЖ- СЕ НОУМЕЛЕ ТЪОУ, СЪ ВІЕ ЛПЪРЖ- ЦІЕ ТА, ФІЕ ВОА ТА КОУМ Л ЧЕ- РЮ АША ШИ ПРЕ ПЪМЪНТЬ. . .	ТАТЬЯЛЬ НОСТРЪ ЧЕ ЕЩИ Л ЧЕ- РЮ, СФИНЦЪСКЖ- СЕ НОУМЕЛЕ ТЪЪ, СЪ ВІЕ ЛПЪРЖ- ЦІА ТА, ФІЕ ВОА ТА КОУМЪ Л ЧЕ- РИ АША ШИ ПРЕ ПЪМЪНТЬ. . .	parintele nos- tru ce esti in ce- riu, swincaske- se numcle teu, se vie inperecia ta, se fie voia ta, komu ie in ceru assa ssi pre pemintu . . .	ТАТЬЯЛЬ НОСТРЪ ЧЕА ЧЕ ЕЩИ Л ЧЕРЮРЕ, СЕ СФЕН- ЦЪСКЖ-СЕ НЪМЕ- ЛЕ ТЪЪ, СЪ ВІА ЛЕ ЛПЪРЖЦІА ТА ШИ СЕ ФІЕ ВОА ТА КА Л ЧЕРЮ ШИ ПРЕ НЪМЪНТЬ. . .

Prin urmare, între texturile din 1560 și 1580 nu este nici o deosebire, iar texturile din 1593 și 1619 se depărtază pré-

puțin de același tip comun al lui Tatăl-nostru, tip ce se vede a se fi răspândit la toți Români în a doua jumătate a secolului XVI.

Cu totul altfel, mult mai imperfect, mai rudimentar, mai dibuitor, mai primitiv, este pasagiul corespunzător în textul de mai jos, și anume:

ТАТЪА НОСТРЪС ЧЕЛА ЧЕ АЦИИ Ꙗ ЧЕРЮ, СВЪЗНТЪС НЪСМЕЛЕ ТЪС, КЪН-
АЪ ВЕРИ ВЕНИ АННТЪС АПЪЗЪЦНЕ ТЪ, ФІЕ ВОЛА ТА КЪМ Ꙗ ЧЕРЮ
АША ПРЪ ПРЕ ПЪМЪЗНТЪС. . .

De aci este legitim de a conchide, că traducerea românească a Apocalipsului lui Paul s'a făcut în prima jumătate a secolului XVI, pînă a nu se fi născut tipul cel cu 'sfințescă-se, și 'să vie,, pe care'l găsim așa dîcînd stereotipat dela 1560 încóce.

Să se alătore cu acésta cele spuse deja de noi la pag. 247 despre epoca generală a 'Texturilor bogomilice, din volumul lui popa Grigorie.

КЪВЪЗНТЪА СВѢТАСИ ПАВЕЛ
АПСЛЪ ДѢ ЕШИРѢ СЪФЛЕТЕЛЪР.

ФЪРЪ ДЕ СТАРЕ. ВЪ РЪГАЦИ
ФРАЦИЛЪР КЪТРЪ ХС. Л ТОЛТѢ
ЧАСРИЛЕ. ШИ ВЪЛ ШИ НВАПТЕ.
ШИ БЛСВИЦИ ДЪМНЕСЕВ. КЪ Л
ТЪТЕ СІЛЕ ДЕКА АПЪНЕ СВАРЕЛЕ
ТО[ЦИ] ЛЪЕРІИ ВМЕНІЛЪРЪ. А
ВЪРБАЦИЛЪР ШИ А МЪЕРІЛЪР.
МЕРЪ ЛА ДЪМНЕСЕВ СЪ СЕ ЛКІНЕ.
ШИ ДЪКЪ ЛЪКРЪРЕЛЕ ТЪЛТЕ Л-
НАНІТѢ ЛЪ ХС. ДЕЛА ТОЦИ ВА-
МЕНІИ. Е ДЪЪЛ СВІТЪ АСЕ ДЕЛА
ХС. Л ТЪМЪПІНАРѢ ЛОРЪ. ШИ

CUVĂNTUL SĂDINTULUI PAVEL
APOSTOLŪ DE EȘIRĒ SUFLETELOR.

Fără de stare vă rugați, fra-
ților, către Hs. în toate căsu-
rile, și ziua și noapte, și bla-
gosloviți Dumneșeu. Că în tote
șile, deca apune soarele, toți
îngerii omeniloru, a bărbați-
lor și a muerilor, mergu la
Dumneșeu să se închine, și
ducu lucrurile toate înainte
lu Hs. dela toți oamenii; e
Duhul svântu iase dela Hs.

СЛОВО СВѢТАГО ПАВЕЛА АПОСТОЛА О ИСХОДѢ ДОУШѢВНѢМЪ.

СЫНОВЕ ЧЛОВѢЧЬСЦІИ, БЛАГОСЛОВИТЕ ГОСПОДА БЕЗЪПРѢСТАНИ НА
ВЪСЕ ЧАСИ ДНЬ И НОЦЬ; НА ВЪСЕ БО ДЪНИ ЗАХОДЕЩОУ СЛЪНЦОУ И
ВЪСИ АГГЕЛЫ ЛЮДЬСЦІИ, МОУЖЬСЦИ ЖЕ И ЖЕН'СЦІИ, ВЪСХОДЕТЬ КЪ БОГУ
И ПОКЛАНЯЮТЬ СЕ И ПРИНОСЕТЬ КОГОЖДО ДѢЛА ЕЖЕ СЪДѢВАЮТЬ ЧЛО-
ВѢЦИ ВЪТЪ ЮТРА И ДО ВЕЧЕРА, ЛЮБО ДОБРА, ЛЮБО ЗЛА. ЕСТЬ БО
АГГЕЛЬ ДОБРАГО ЧЛОВѢКА, И ИДЕТЬ РАДОУІЕ СЕ КЪ БОГУ; ЕСТЬ ЖЕ
АГГЕЛЬ ЗЛАГО ЧЛОВѢКА, И ИДЕТЬ ПЛАЧЕ СЕ КЪ БОГУ; И ВЪСИ СХОДЕТЬ

ГРЪАЦІЕ ДЕ ОУНДЕ ВЕНІЦІ ЛУЦЕ-
 РІИ МЕН ДЕ АДЪЧЕЦИ АЧЪЛЕ САР-
 ЧИНЕ ЮШОДРЕ ШИ РЪГЪЧЮНИ КЪ
 АЛТЕ ДАРЪРЕ ДЪЛАЧИ ШИ ЧИНСТИТЕ
 21. КАРЖ ЕИ РЪСПИНАДЪ АША. НИИ
 ВЕНИМС ДЕЛА ЧЕА ЧЕ С'АЪ АСАТЪ
 ДЕ ДЪЛАЧАЦА АЪМІЕН. ДЕРЕПТЪ СВН-
 ТЪА ИЪМЕЛЕ ТЪЪ. ШИ СЪ РЪАГЪ
 АША. ТАТЪА НОСТРЪ ЧЕЛА ЧЕ АЦИ
 Л ЧЕРЮ СВНТЪ ИЪМЕЛЕ ТЪЪ.
 КЪНАДЪ ВЕРИ ВЕНИ ДИИТРЪ АПЪ-
 РЪЦНЕ ТА. ФІЕ ВОАЪ ТА КЪМ Л
 ЧЕРЮ АША ПРЪ ПРЕ ПЪМЪНТЪ.
 ДЕ СЪ МЪНЧЕСКЪ Л ПЪСТІЕ, ШИ
 Л МЪГЪРИ ШИ Л ПЕЦІЕРИ. ШИ СЪ
 ДЪКЪ Л ВРАШЪ ШИ Л ЧЕТЪЦИ. ДЕ-И
 ГОНЕСКЪ ШІ-И ХЪЛЕСКЪ. ШИ-И 8-
 ЧИГЪ. ШИ СКЪПЕСКЪ СПРЕ АИ. ЕИ
 Л ТОАТЕ ЧАСЪРИАЕ ПЪКЪНГЪ, ШИ
 СЪ ФЪЛЪМЪНЪЕСКЪ. ШИ СЪ АСЕ-
 ТОШАЪЖ. КАРЖ ЕИ АБЪАЖНАДЪ Л
 ЧЕТЪЦИ. ДЕРЪПТЪ СВНТЪ КЪВЪН-
 ТЪА ТЪЪ. ШИ СЪНТЪ 8ЧИШИ, ШИ
 88А ШИ НОАПТЕ. КАРЪ ИИИМА

în tămăpınaré loru și grăiaște:
 De unde veniți, îngerii mei,
 de aduceți acéle sarcine Iu-
 șozre și rugăciuni cu alte da-
 rure dulci și cinstite? Îară ei
 răspundu așa: Noi venim
 dela ceia ce s'au lăsatu de
 dulcăța lumiei dereptu svăn-
 tul numele tău și să roagă
 așa: „tatăl nostru cela ce
 „iaști în ceriu, svântu nume-
 „le tău, cându veri veni din-
 „tru înpărăție ta, fie voaia ta
 „cum în ceriu așa pré pre pă-
 „mântu”, de să muncescu în
 „pustie și în măguri și în peșteri,
 „și să ducu în orașé și în cetăți,
 „de-i gonescu și-i hulescu și-i u-
 „cigu și scuепescu spre iai; ei în
 „toate ăsurile plăngu și să flă-
 „mănzescu și să însetoșadă; iarâ
 „ei înblându în cetăți deréptu
 „sfântu cuvântul tău și sântu

втвѣтъ длюце Бога в дѣлѣхъ чловѣчьскыхъ. Измаде же доухъ
 на срѣтеніе имъ втъ Бога и рече имъ: втъ коудъ пріидосте,
 аггелы мои, носецие брѣмена благоухъ дѣла и молитвы чьстныне?
 Они же втвѣщаше: мы втъ вѣхъ пріидохомъ втрекшихъ се
 салстїи мир'скыхъ имени ради светаго твоего и глаголющїихъ:
 „вче нашъ, иже іеси на небесы, да скетыть се име твое и да
 пріидѣтъ царьство твое, и да коудеть воля твоя, яко на не-
 беси и на земли“, скитлющїихъ се въ градѣхъ, изгонимїи и хоу-
 лимїи, влемеы и впаьваемїи по вьсе часи, плачущие се и жеждоущие,

22. АWR АСТЕ МИАВАСЖ. НОИ СЕМ | uciși și ȋua și noapte, iară ini-
 ДЦЕРІ ДИКЗ НЕ МИРЖМ8 ДЕ | ma lor ȋaste miloasâ ; noi sem
 РЖБДРЕ ЛОР. ШИ ГРЗИ ГЛАС | ȋngeri, ȋncă ne mirămu de răb-
 КЪТРЬ ЕИ. ШИ ЗНСѢ АЧЕА | dare lor ! Și grăi glasu cătră
 СЗ-И ЦИЦИ. КЗ ВОИ АИЧЕ СЕЦИ | ei și ȋisé : Aceia să-i știți,
 К8 МИНЕ. ІАРЗ Д8АЧАЦА МЕ АСТЕ | că voi aice сеѣи cu mine, iară
 АКОЛО К8 ЕИ. КЪ СЗНТ8 АЧЕА | dulăța me ȋaste acolo cu ei,
 ФІИ МЕИ ЧЕА ПРЕ-ЮБИЦІИ. СТАЦИ | că сântу aceія fii mei ceія
 Д ТОАТЕ ЧАСРІАЕ ДЕ СЛ8ЖИЦИ, | pre-ȋubiȋii ; стаți ȋн toate ѳа-
 АWR. НЕЧЕ ДИНИWRЗ Н8 АЗСАРЕ | surile de slujȋți lor ; нече di-
 ПРЕ ЕИ. КЗ АWK ДЕ ВЕСЕЛІЕ А- | нioră ду лăсаре pre ei, că loc
 ИЧА АСТЕ АЧЕЛОРА Т8Т8РОР8.*) | de veselie аicія ȋaste аcelора
 ІАРЗ СЕ Д8К8 ДЦЕРНИ. ШИ СЛ8ЖЕСК8 | tuturору. Іарă се дучу ȋngerii
 АWR8, ШИ ІАРЬ ДЦЕРНИИ WМЕНИ- | și slujescu loro. Și iară ȋn-
 ЛОР ЧЕЛWРА ЧЕ Н'А8 ФАПТЕ В8НЕ. | gerii оmenilor celора ce н'ау
 МЕРГ8 СЗ СЪ ДКИНѢ АА СКА8Н8А | fapte bune mergu să să ȋn-
 ТАТЗЛ8И. ЕИ МЕРГ8 ТЗНГ8ИИД8- | chiné la scaunuл Tatălui ; ei
 СЕ КЪ Д8К8 Н8МАИ, СТЗМБЗТЗЦИ | mergu тănguȋнду-се, că дучу
 ДЕЛА WМЕНІИ СЗИ. ДХ8А СВНТ8 | numai strămbătăți dela оме-
 АСЕ Д ТИМЗПИНАРЕ АWR8. ШІ | нии săи. Дућул svăntу ȋase ȋн
 ГРЗИ ГЛАС КЗТРЖ ЕИ. ШИ ЗНСЕ | timăpinare loro, și grăi glas

*) Era scris: Т8Т8Р8Р8, apoi s'a adaus de aceiași mână un o d'asupra lui p.

ПРѢХОДЕЦІЕ ИЗ' ГРАДА ВЪ ГРАДЪ ЗА СЛОВО ТВОЕ СВЕТОЕ И ПРѢПОМАСНИ
 ДНЬ И НОЩЬ, ВЪ РОУКАХЪ ИМОУЩЕ МИЛОСТІИНО ; МЫ ЖЕ, АГГЕЛЫ НХЪ,
 ЧЮДИМ' СЕ, ЗРЕЦІЕ ТРЬПѢНІА НХЪ. И СЕ БЫСТЬ ГЛАСЪ КЪ НИМЪ ГЛА-
 ГОЛЕ : СЕ ІЕСТЕ ІАКО ДА ВѢДОУЩЕ, ІАКО ЗДѢ ВАМЗ СТОЕЦІИМЪ МОА
 БЛАГОДѢТЬ СЪ НЫМИ ІЕСТЬ, ІАКО СЫНЬ МОИ ВЗЗЛЮБЛЕН'НЫИ ПРѢДСТОИТЬ
 ПО ВСЕ ЧАСИ СЛОУЖЕ ИМЪ, НИКОГДА ЖЕ WСТАВЛЮ НХЪ, ІАКО МѢСТО
 И ВЕСЕЛІЕ НХЪ ЗДѢ ІЕСТЬ ВСѢХЪ. И ПАКЫ ИДОШЕ АГГЕЛЫ СЛОУЖИТИ
 ИМЪ. И СЕ ДРОУЗЫ АГГЕЛЫ ПРІИДОШЕ WТЬ НИѢХЪ ПРѢДЪ ПРѢСТОЛЪ
 БОЖІИ. ТЫ ЖЕ ПОКЛАНІАХОУ СЕ И РЫДАХОУ, И ДОУХЪ БОЖІИ ИЗЫДЕ

- ДЕ ЗНАДЕ ВЪНИЦИ ЛУЧЕРІИ МЕН |
23. ДЕ АДЪЧЕЦИ АЧЕЛЕ | сарчинѣ гре- |
 ле. ши венници поносици. ен |
 рзспнѣс нѣн венним дела в- |
 мени ботезаци л нсмеле тзс. |
 парз ен факс воє трспсаш сес. |
 ДЕ ГРЪМЗДЕСКЪ ПЪКАТЕ ПРЕ ПЪ- |
 КАТЕ. ДЕ `СЪ СПРКЪ КЪ РЕЛЕ ЛЪ- |
 КРЪРЕ. ПРЪ-ЮБИРЕ. ШИ КЛЕВЕ- |
 ТЕСКЪ. ШИ МЪНТЪ ОУННИ КЪТРЪ |
 ЛЪЦІ. КЪ ФЪРТЪШАГЪРЕ. ШИ КЪ |
 КЪРВЕ. ШИ КЪ ЗАВИСТІИ. ШИ- |
 ШЪ ВАРЪ СЪНЦЕЛЕ. ШИ -СЪ ГРЪ- |
 БИТОРИ Л ФЪРЪ-ДЕ-ЛЕЦИ. ШИ |
 КАКЪ ПОРЪНКА ТА. ШИ ТОАТЕ |
 ЛЪКРЪРЕЛА СЪ СПРКЪ. КРЪЧЕ В |
 ЦИИ Л МЪНИЛЕ САЛЕ ПАРЪ ДИИ |
 РЪСТЪА ЛОРЪ ГРЪЩА ДІАВОЛЪА. |
 ПАРЪ СВНТЪА БОТЕЩА НЪ-А ПЪ- |
 ЗЕСКЪ. ШИ ПРАЗНИЧЕЛЕ СВНТЕ АЛЕ |
 ТАЛЕ. ШИ А ШАПТЕ ШІ СВНТА ДЪ- |
 24. МИНАКЪ ЕН НЪ В ПЪЗЕСКЪ. ШИ |
- cătră ci și ȕise: De unde vѣ-
 niți, ȕingerii mei, de aduceți
 acele sarcinѣ grele și veniți
 ponosiți? Ei răspundu: Noi
 venim dela omeni botezați în
 numele tău, iară ei facu voe
 trupului seu de grămădescu
 păcate pre păcate, de să spur-
 că cu rele lucrure: pré-ȕubi-
 re, și clevetescu, și mântu unii
 cătră alăți, cu furtușagure și
 cu curvie și cu zavistii, și-șu
 varsă sângele, și-su grăbitori
 în fără-de-legi, și calcă porunca
 ta, și toate lucrurelia să spurcă;
 cruce o ținū în mânăle sale,
 iară din rostul loru grăeștă
 diavolul, iară svântul boteșul
 nu-l păzescu și praznicele svîn-
 te ale tale, și a șapte ȕi svânta
 Duminăcă ei nu o păzescu. Și

НА СРЪТЕНІЕ ИМЪ, И БЫТЬ ГЛАСЪ КЪ НЫМЪ ГЛАГОЛЕ: ВТЬ КОУДОУ
 ПРІНДОСТЕ, АГГЕЛЫ МОИ, НОСЕЩЕ ТЕШ'КА БРЪМЕНА? ШИИ ЖЕ ГЛАГО-
 ЛАШЕ: МЫ ПРІНДОХОМЪ ВТЬ ИНЪХЪ НАРИЦАЮЩИХЪ ИМЕ ТВОЕ, ПАЛТИ
 ОУГОДИИ ТВОРЕЩЕ И ПРИКЛАДАЮЩЕ ГРЪХЪ КЪ ГРЪХЪ И ИИЕДИНОЕ
 МОЛНТВЫ ЧИСТИМЪ СРЪДЦЕМЪ НЕ СЪТВОР'ШЕ; ЧТО БО ПОТРЪКЪА НАМЪ
 СЛОУЖИТЬ ТАКОВЫМЪ ГРЪШНИКОМЪ? И РЕЧЕ ГОСПОДЬ: ИДЪТЕ, НЕ
 ПРЪКСТАЮЩЕ, СЛОУЖИТИ ИМЪ, ДОН'ДЪЖЕ ВЪРАТЕТЬ СЕ И ПОКАЮТЬ СЕ,
 И ПРІНДОУТЬ КЪ МНЪ, И АЗЪ ТОГДА СОУЖДЪ ИМЪ.

ВИДИТЕ ОУБО, СЫНОВЕ ЧЛОВЪЧЬСЦІИ, ІАКО ВЪСА ДЪЛА ЧЛОВЪЧЬСКАА
 НА ЗЕМЛИ АГГЕЛЫ ВЪЗНОСЕТЬ НА НЕБЕСА ПРЪДЪ БОГА, ЛЮБО ДОБРАА,

[dise Dumneđeū: Duceți-vă, fără încetare, de le slujiți lor pînă ce se vor întorce și se vor pocăi și vor veni la mine, și atunci eū îi voiu judeca.—Vedeți dară, fii omenesci, că tóte faptele ómenilor de pe pămînt íngerii le duc în cer de'naintea lui Dumneđeū, fie cele bune, fie cele rele; și sciind acésta, nu încetați de a lăuda pe Dumneđeū. Căci íată eū, Pavel, am fost în Duluul sfânt și am veđut acestea. Și la întrebarea mea, íngerul ce mă purta ímí díse: Urmézá după mine, Pavle, de'ti voiu aráta locașul sfinților și vei cunósce locașul celor drepti, unde sînt duse sufletele celor drepti. Și veđui acolo bunătăți nepovestite. Și apoi ne-am pogorit sub pămînt, unde este íntunerecul și íadul, și aci mî-a arátat sufletele pácătoșilor și locașul unde ele sînt duse. Și íarășí am mers sus la tăriá, unde veđurám pe Satana cu íngerii lui, cu puterile și cu maí marii lui; și eraū aci lupte și rescóle, vrénd reū unul altuía; și eraū sufletele cele pizmașe, clevetitóre, desfránate și mánióse; și'n fruntea lor eraū sufletele cele viclene, cari ínrá în inimele puternicilor de'í ațiță la mórtea unul altuía. Și am íntrebat eū pe ínger: Cine sînt aceștiia? Și-mí díse íngerul: Sînt stápinii pámîntesci și domnii lumii aceșteia; sînt cei ce se trimit asupra sufletelor ómenilor necredincióși în cíasul morții, căcî n'aū avut credință în Dumneđeū, n'aū avut nádejde în Dumneđeū, nici în numele lui. Și căutaí spre cer, și veđui acolo alți íngerí, ale cărora fețe luminaū ca sórele, și eraū íncinși cu bráne de aur, și eraū fórte cinsteși în haínele lor, și era scris numele]

любо злая; да вѣдоуше сн вса, беспрѣстани благословише Госпо-
да. Яз' же Пав'ль, бывъ въ доусѣ светѣ и сіа видѣхъ. Иакы же
вѣщавъ ангель воден ме, и рече ми: послѣдоуи ми, Павле, и
покажоу ти мѣсто светыхъ, и познаеши мѣсто праведныхъ, и дѣже
носимии соугъ доуше праведныхъ. И видѣхомъ тоу пенз'речен'ныи
докротн, и иакы снндоховѣ въ пвдземельныи, и дѣже тма есть
и адъ. И тоу показа ми доуше грѣшныхъ, и въ коіе мѣсто носить

лѢ ХС. ПРЕ ЕИ. ШИ ЕРА Л ТОА-
 ТЪ ФРѢМСЕЦЕ ШИ МИЛОШИ. ШИ
 ЛТРЕБАЮ ЛЦЕРСА. ЧЕ ЛЦЕРІ СИНТЪ
 АЧЕЦІЕ. ШИ-МИ РЪСПИНСЬ ЛЦЕ-
 РСА ШИ СИСЕ. АЧЕЦІЕ СИНТЪ Л-
 ЦЕРІИ ВАМЕННАВР ДИРЕПЦИ. ШИ
 СНИШ КЪТЪРЪ ЛЦЕРС. ТОЦІ ДЕРЕПЦИ
 ШИ ПЪКЪТОШІИ. ЦИНС-СЕ КЪНДЪ
 МОРЪ. ШИ-МИ СІСЕ ЛЦЕРСА КЛЪ-
 ТЪ ПРЕ ПЪМЪНЪТЪ. ШІ КЪСТАЮ
 ШІ ВЪСЮ ТОАТЪ ЛЪМЕ. ШИ ФЪ
 КЪ В НИМКА. ШИ СИСЕ ЛЦЕРСА
 ЧЕЛА ЧЕ МЪ ПЪРТА. АКОЛО ЕСТЕ
 МЪРІАЕ. ШИ ЮКІРЪКЪ ВМЕННАВР
 ЧЕЛЪ ДЕШАРТА. ШИ ВЪСЮ ОУЛ
 ИВЪРЪ ДЕ ФОКЪ ПРЕСПРЪКЪ ТОТЪ
 ПЪМЪНЪТЪ. ШИ СІШЪ ЧЕ АСТЕ
 25. ДОАМНЕ АЧЕЛА. ШИ | ШИ(*sic*)-МИ
 СИСЕ ЛЦЕРСА. АЧЕЛА НЪВР ДЕ
 ФОКЪ АСТЪКЪ А ВМЕННАВР НЕВЪНИ.

lu Hs. pre ei, și era în toată
 frământa și miloși. Și întrebău
 îngerul: ce îngeri sintu acește?
 Și-mi răspunsă îngerul și dîse:
 Acește sintu îngerii oameni-
 lor direpți. Și dîș cătră î-
 geru: Toți derepți și păcă-
 toșii știu-se cându moru? Și-
 mi dîse îngerul: Caută pre
 pămănatu. Și căutaïu, și vă-
 đuiïu toată lume, și fu ca o
 nimica. Și dîse îngerul cela
 ce mă purta: Acolo este mă-
 riac și iubire omenilor cea
 deșarta. Și văđuiïu uin nuoru
 de focu prespre totu pămân-
 tul, și dîșu: Ce iaste, Doam-
 ne, acela? Și-mi dîse înge-
 rul: Acela nuor de focu iasté

се. И пакы ндоховѣ въ пвднекеснал на тврѣдѣ, и тоу оузрѣховѣ
 сотонѣ, и аггелы его, и власти и старѣишины его. И вѣмхоу враны
 и впльченїа, дроугъ дроугѣ завидеце, и вѣхѣ тоу доуци завис-
 тавни, клеветавїи и блондны и напраснїви, и тоу вѣхѣ дрѣ-
 жателе лоукави доуци, вьлазеце-вь срьдца властемь, да оубиеть
 дроугъ дроуга. И вѣпросихъ аггела: кто сїи соутъ? И рече ми
 аггелъ: се соутъ властелие земьныи и князы мира сего, сїи соутъ
 послаеми по доуше невѣрныхъ чловѣкъ въ вѣрме сѣмръти,
 не иеше во вѣры Божѣ, ни оуповаше на Бога, ни на име иего.
 И вѣзрѣхъ на небо, и видѣхъ ниїи аггелы, ихъ же лица свѣтѣхѣ
 се яко сьнце, и помани помани златими, имоуце почкеть великоу
 на ризахъ своихъ, и написано вѣше име божїе на нихъ, испльнѣ

МЕА ЧЕ СЕ МЕСТГЯКЪ ШИ СЪ Л-
 ПРЕИЖЪ Л РЪГЪЧЮНЪКЪ ПЕРИЦНАУР.
 ЕС ПАЖИШЪ ШИ ВИШЪ КЪТЪЖ
 ЛУЕРОУ. ВОЮ СЪ ВЪСЪ СЪФЛЕТЕЛЕ
 ВАМЕННАУР, ДИРЕПЪЦНАОУРЪ ШИ
 А ПЪКЪЖЪГОШИНОУРЪ. Л ЧЕ КИИЪ
 АСЪ ДИИ АЧАСТА АСМЕ. ШІ-МИ
 РЪСИДИСЪ ЛУЕРЪА ШИ-МИ ВИСЕ.
 КАСТЪ Л ЧОСЪ ШИ КЪСТЪЮ Л
 ЧОСЪ ПРЕ ПЪМЪИТЪ. ШИ ВЪСЪЮ
 СЪ ВМЪСЪ МЪРИИДЪ. ШИ-МИ ВИСЕ
 ЛУЕРЪА. АМЕЛА АСТЪКЪ ДИ ДЕРЕПЪТЪ.
 ШИ КЪСТЪЮ ШИ ВЪСЪЮ ФАПТЕЛЕ
 АШИ ЧЕ-Ъ ФЪКЪСТЪ Л НЪМЕЛЕ АЪ
 ДЪМНЕСЪ*) Л ТОАТЪ ВІАЦА СА
 ЧЕА ЧЕ-Ъ ВИСЪ ПРЕ ПЪЖЪИТЪ.
 26. ШІ ТОАТЕ ФАПТЕЛЕ СТА ЛНАИИ-
 ТЕ АШИ ЛН АМЕЛА ЧАС. ШИ ВЪ-
 СЪЮ КЪ Л ФАПТЕ БЪНЕ КЪ СЪ-
 ВЪРЪШИТЪ. ШИ Ш'АЪ ФЪКЪСТЪ В-
 ДИХНАЛЕ СЪФЛЕТАШИ СЪС. ШИ КЪ
 ЮКІРЕ ШИ КЪ ДЪЛАЧАЖ. ЛНАИИ-

a omenilor nebuni, cea ce se
 mestecă și să împreună în
 rugăciune peritilor. Eu plânșu
 și țișu cătră ingeru : Voiu
 gă văđu sufletele oamenilor,
 direpătiloru și a păcătoșiloru,
 în ce chipu ȳasu din acăsta
 lume. Și-mi răspunsă ingerul
 și-mi țișe : Caută în g'osu.
 Și căutaȳu în g'osu pre pă-
 mântu, și văđuu u omu mu-
 rindu. Și-mi țișe ingerul : А-
 cela ȳasté di dereptu. Și că-
 utaȳu, și văđuu faptele lui
 ce-u făcutu în numele lu Dum-
 neдеu, în toată viața sa ceȳa
 ce-u visu pre pământu ; și
 toate faptele sta înainte lui
 în acela čas, și văđuu că în
 fapte bune cu săvrășitu, și
 ș'au făcutu odihniăle sufletu-

*) Аci mai era scris o dată : ФАПТЕ, și apoi șters.

в'сеие красоти и милости. И въпросихъ аггела : которѣи сы соуть?
 И отвѣщавъ рече ми : сѣи соуть аггелы праведныхъ чловѣкъ. И
 рѣхъ емоу : вси ли праведници и грѣшници знаютъ се, егда
 оумирають? И рече ми аггелъ : зри на землю! И видѣхъ въскъ
 мирь, и вѣѣаше прѣдъ мною ни въ что же. И рѣхъ аггелоу во-
 дециоמוу ме : се ли есть величѣство чловѣче въсоуіе метѣще се?
 И оузрѣхъ веллкъ огньнь, распрострѣть надъ всѣмъ миромъ
 И рѣхъ : что се есть, Господи? И рече ми : се есть безаконіе
 смѣшено съ молитвами грѣшныхъ чловѣкъ. Азъ же всплакахъ
 се и рекохъ къ аггелъ : хотѣа' быхъ видѣти доуше правед'ныхъ

<p>ТЕ-И СТА ЛУЕРСА, Л8 Д8МНЕСЕ8. ШИ ДЕПРЕШН8 К8 ЛУЕРШИ ДРЗ- ЧЕШИ. ШИ К8СТАРЖ ТОЛТЕ ФАН- ТЕЛЕ УМ8Л8И. ШИ ДЕ ЧЕЛЕ РЕ- ЛА Н8 АФААРЖ НЕМНН8 ЛА ЕЛ8. ШИ ВЪ88Ю УМ8А К8 К8 ТОЛ- ТЖ Д8АЧАЦА ЛУЕРШН СОКОТНА ШИ П8ЖІЕ С8ФЛЕТ8А Л8И П8ИИ8 К8ИД8-Л Л8АРЖ ДИ ТР8И8. ШИ ДЕ ТРЕН УРІ ГРЖИРЖ Л8И. С8- ФЛЕ[ТЕ] К8НОУЦЕ-ЦІ ТР8И8А Т88 ДЕ ЛИ ЕШИТ. ДОСТОИИ8КЪ ЕЦІ. ШИ ІАРЖ ТЕ ВЕРИ ЛТОРЧЕ Л ТР8И8А Т88 ЛА С8А ДЕ ЛУІЕРЕ. ДЕ СЪ ПРИИМЕУИ ЧЕ ЦИ Е ГЪ- 27. ТИТ8 К8 ТОЦІИ ДІРЕПЦІИ. ШИ Л8АРЖ С8ФЛЕТ8А ДІ ТР8И8. ШИ-Л С8Р8ГАРЖ ШИ С8 К8НОСК8Р8. ШИ СІСЕРЖ С8ФЛЕТ8А8И Р8ГАТ8-НЕ-И. Д8П'АЧЕА ЛИ ФЪК8Т8 ВО8 Л8 Д8МНЕСЕ8 ПР'К П8М8ИТ8. ШИ ВЕНІНА. ЛУЕРСА ШИ ИЗ8И8А ПРЕ И8М8ИТ8 Л ТОЛТЕ ВНАЕ. ШИ</p>	<p>lui sau; și cu iubire și cu dulceață înainte-i sta ingerul lu Dumnezeu și depreună cu ingerii drăcești; și căutară toate faptele omului, și de cele relia nu aflară nemică la elu. Și văduiu omul că cu toată dulceața ingerii socotiia și pă- zie sufletul lui, până cându-l luară di trupu; și de trei ori grăiră lui: Suflete, cunoște-ți trupul tău de ai eșit, dosto- nică ești și iară te veri în- torce în trupul tău la đua de înviere, de să primești ce ți e gătită cu toții direc- ții. Și luară sufletul di trupu, și-l sărutară și sa cunoșcure, și điseră sufletului: Rugatu ne-i, dup'aceia ai făcutu voia lu Dumnezeu pré pământu, și veniia ingerul și păđiia pre</p>
---	--

и грѣшнихъ чловѣкъ, кымъ врагоумъ исходитъ въ миръ сего?
 И отвѣщавъ аггелъ, и рече ми: възри долоу! И възрѣхъ долоу.
 И видѣхъ чловѣка оумирающа. И рече ми аггелъ: се праведникъ
 бѣ. И възрѣвъ, и видѣхъ дѣла его, еже сътвори за име божіе
 въ вѣсѣмъ житіи своемъ, іеже пожитъ, и вса прѣдсташе прѣдъ
 нимъ въ тѣ часъ. И видѣхъ юже скончавъша се, и верѣте покон
 и дрѣзновеніе. И прѣдсташе блази аггелы коупно же и злы, и
 видѣше и іакоже и все чловѣкы: злы же не верѣтоше мѣста
 въ шемъ. И видѣше іе чловѣкъ все. Блази же аггелы възеше
 доушоу его, и вѣхоу хранеще ю, доидѣже изыде въ тѣлесе,

ВИСЕ ЛЦЕРСА. БЪКЪРЖ-ТЕ СФЛАЕТЕ
 КЪ ЕС МЪ БЪКЪРЪ ДЕ ТИНЕ КЪ
 ЛН ФЪКЪРЪ ВОА ЛЪ ДЪМНЕВЕЪ ПЪ-
 НЪ А[Н] ВИС ПРЕ ПЪ[МЪ]НЪТЪ.
 ЕС АМЪ ДЪЧЕ ФАПТЕ КЪНЕ Л
 ТОВАТЕ ВЪЛЕ КЪТЪРЪ ХС. АНЛА КЪ-
 РЪ ЕШІ ДЪСА СФНТЪ Л ТЪМПИ-
 НАРЕ СФЛАЕТЪСАШН ШН ВИСЕ ЛЪН
 СФЛАЕТЕ СЪ НЪ ТЕ ЧЮДЕЩН НЕ-
 ЧЕ СЪ ТЕ СВНЕЩН. КЪ ВЕРІ МЕР-
 ЧЕ Л ЛОКЪАЪ ЧЕЛА ЧЕ Н'АН МАН
 ВЪСЪТЪ НЕЧЕ ДИНИВАРЪ АША. ШІ
 28. ФН-ЦН-ВОЮ ЕС ЛТЪ'АУСГОРЮ, КЪ
 АМЪ АФАТ ЕС ЛТЪЪ ТИНЕ У-
 ДІХЪНЕАЪ КЪТЪ АМЪ ФСЕТЪ Л-
 ТЪЪ ТИНЕ. ДЪСА СФНТЪ МЕРЧЕ
 ЛНАНТЕ СОУФЛАЕТЪСАШН. Л ЧЕРЪ.
 ТАРЪ ЛТЪЪ ДЪСА СЪСЪ ЕН СЪА
 ДРАЧІН ДЕ ДЕНАРТЕ ШН СЪ ТЪН-
 ГЪНА ШН ГЪНА. У КЪ КЪТЪ
 САЛЪЖЪ ТЕ-Н СПОДОБИТЪ СФЛАЕТЕ
 КЪ АДЕВЪРЪ КЪ ФЪЩІАН ДЕ НОН.
 ШІ ДЕКА ЛТЪЪ СФЛАЕТЪСА ПРЕ
 ПОРТА ЧЕРСАЮН. Л ЛЪСТЪРЪ КЪ

pământu în toate ȝile. Și ȝise
 ingerul: Bucură-te, suflete, că
 eu mă bucuru de tine, că
 ai făcut voia lu Dumnezeu
 paună ai vis pre pământu: eu
 amu duce (?) fapte bune în
 toote ȝile cătră Hs. Așa iară
 eși Duhul sfântu în tâmpi-
 nare sufletului și ȝise lui:
 Suffete, să nu te ciudești, nec
 să te sviești, că veri merge
 în loculū cela ce n'ai mai
 văȝutū necce dinioară așa, și
 fi-ti-voiu eu într'ag'utoriu, că
 amū aflat eu întru tine odi-
 hănelă cătū amū fostu întru
 tine. Duhul sfântū merge ina-
 ite sufletului în ceru, iară întru
 Duhul susū ci sta dracii de de-
 parte, și să tânguia și graia:
 O, cu cătā slavā te-i spodobitu,
 suflete! cu adevāru că fugiūai
 de noi. Și deca întrā sufletul
 pre porta cerulūi în lăutru,

И ТРИ КРАТІИ РЕКОШЕ ІЕН: ДОУШЕ, ПОЗНАИ Т'ѢЛО СВОЕ, УТНОУДАЖ ЖЕ
 ИЗЫДЕ, ДОСТОИТЬ БО ТИ ПАРЫ ВЪ Т'ѢЛО ТВОЕ ВЪЗЪРАТИТИ СЕ ВЪ
 ДНЬ ВЪСКРЪСЕНІА, ДА ВЪСПРІИМЕШИ ОУГОТОВАН'НАА СЪ ВЪС'ѢМИ ПРА-
 ВЕДНЫМИ. И ВЪСПРИЕМ'ШЕ ДОУШЪ ТОУ УТЬ Т'ѢЛА, И ЦЕЛОВАШЕ Ю ІАКО
 ЗНАЕМА СОУЦІА И Р'ѢШЕ ЕН: МОЛИМ' ТИ СЕ, ПОНИЕЖЕ ІЕСН СЪТВОРИЛА
 ВОЛЮ БОЖІЮ СОУЦІИ НА ЗЕМАН. И ПРІИДЕ АГГЕЛЬ ХРАНИВІ Ю НА ЗЕМЛИ
 ПО В'СЕ ДНИИ, И РЕЧЕ ІЕН: РАДОУИ СЕ, ДОУШЕ, АЗ' БО РАДОУЮ СЕ У
 ТЕБ'Ѣ, ІАКО СЪТВОРИИ ВОЛЮ БОЖІЮ, ЖИВОУЦІИ НА ЗЕМАН, АЗ' БО ПО
 ВСЕ ДНИИ ВЪЗНОШАХЪ Л'ѢЛА ТВОІА БЛАГА КЪ БОГЪ. ТАКОЖДЕ ЖЕ И
 ДОУХЪ ИЗЫДЕ НА СР'ѢТЕНІЕ ІЕЕ И ГЛАГОЛА ЕН: ДОУШЕ, НЕ СЪМОУЩАИ

ТЪРІЕ ЗИСЕ ШИ КЪ ГЛАС МАРЕ | cu tărie zise și cu glas mare
 РЪСПНХЕ ЛОРЪ ШИ ВИСЕ АША. ДЕ | răspunse lor și dise așa:
 ВКЪРЖЛЕ ВОАСТРЕ ФЪУЮ ЕС. ШИ | De ocărâle voastre fugiți eu
 КЪ ПЪТЕРЕ ШИ СИЛА ЛЪ ХЪ МЪ | și cu putere și sila lu Hs.
 ЛЪРЪДИЮ. АША МЪ ПЪРТЪ ЛЪМЪ- | mă îngădiiu.—Așa mă purtă
 РЪА ШИ—МИ АРЪТЪ. ДЕ СЪ ЦИЦИ | îngiarul și-mi arătă, de să
 ТЪЦИ КЪ НЪ ЛАСЪ ДЪМНЕЗЕС ШЕР- | știți toți că nu lasă Dumne-
 БНИ, ШИ СЛЪУЛЕ САЛЕ ЛЪ ПО- | deșerbii și slugile sale în
 НОСАЪ НЕКЪРАЦИЛЪР. ЧЕЛА ЧЕ | ponoslul necuraților, cela ce
 СЛЪЖАЩЕ ЛЪ ДЪМЛЕЗЕС (*sic*) ДЕ- | slujăște lu Dumlezeu dreptu
 29. РЕПЪТЪ СЪФЛЕТЪА СЕЪ ЛЪ ТОАТЕ | sufletul seu în toate țilele
 ВНАЛЕ ВІЕЦІЕН САЛЕ. АЧЕА СПЮ | vieții sale. Aceia spuу voao,
 ВОЛЪ ФРАЦИИ МЕН ПРЪ—ЮБИЦИ. | frații mei *pré-iubiți*; așa și
 АША ШІ ВОИ СЪ АРЪТАЦІ ЛЪКЪРЪ | voi să arătați lucrure bune,
 БЪНЕ. ДЕСТОИНИЦИ СЪ ФНИЦИ ЛЪ | *destoinici* să fiți împărăție ce-
 ПЪРЪЦІЕ ЧЕРЪЛЪИ*) ПЪНЕЦИ ЛЪ | rului. Puneți într'ănimile voa-
 ТРЪЗНИМИЛЕ ВОАСТРЕ ФРИКА ЛЪ | stre frica lu Dumnezeu, nu
 ДЪМНЕЗЕС. НЪ ДЕ НЕГЪНДИРЕ ШИ | de negândirē și de lene voa-
 ДЕ ЛЕНЕ ВОАСТРЪ СЪ ПЕРДЕЦИ | stră să perdeți dulцаța ce-u
 ДЪЛАЦА ЧЕ—Ъ ГЪТИТ ВОЛЪ ДОМ—

*) D'asupra lui -рѣ- scris cu aceeași mână ю pentru a se putē citi și:
 черюлѣи.

се ни оусоумни се, нь прїиди на мѣсто, егоже не видѣ николиже,
 боудѣ ти и азъ помощникъ, вѣрѣтохъ бо и азъ въ тебѣ покои,
 елико вѣрѣме быхъ въ тебѣ. И доухъ идѣше прѣдъ нїєю на не-
 беса. вѣздоушни же вѣсы, далече стоїеце, рыдахоу галголюше:
 въ какѣмъ славѣ сподобила се іеси, доуше, по истинѣ изъвѣже
 вѣть насъ! Іегда же бысть въноутрь вратъ небесныхъ крѣпчани-
 шимъ гласомъ вѣвѣцаен рече: къзны влше изъвѣгль есмь, Хри-
 ста моего силою вграждаема.

Сїе сказа ми аггелъ воден ме. Да вѣсте, іако не вставитъ
 Господь рабъ своихъ въ поношенїе нечѣстивоумоу, иже искрѣно ра-

нѢА нострѢ ІС. ХС. ачелѢа е слава ши ꙗнѣрѣцѣе ши цинѣ- тѢаѢ кѢ татѢаѢ ши кѢ дѣха сѣнѣтѢ де акѢм. ши нѣрѣрѣ ꙗ 30. векѢ :— адеврѢ :—	gătît voao Domnul nostru Is. Hs., aceluia e slava și înpâ- răție și ținutul cu Tatălu și cu Duhul sfântu de acum și purure în vecu, adevăru.
--	--

БОГАЮЩІИХЪ ЕМѢ ВСЕ ДНИ ЖИВОТА СВОЕГО. СѢа сказахъ вамъ, чедѢ
 моя възлюблен'наѢ, да и вы покажете плоди достоини небеснаго
 царствѢа, и вѣложите Богъ страхъ въ срдѣца наша, да не невѣрѣ-
 женіемъ и лѣностію погоубимъ оуготован'наѢ намъ благаѢ въ
 ГосподѢ нашего Іус. Христа, іемоуже слава и дръжава съ щемъ
 и светымъ доухомъ и нынѢ и присно и въ вѣкы вѣкомъ а-
 мѣнѢ.

NOTANDA

1. finalul *u* întreg: мѢНЧЕСКЪ (22), ГОНЕСКЪ (22), ЧЛѢСКЪ (22), СЧУГЪ (22), СКЪЕНЕСКЪ (22), ПЛКНГЪ (22), ФЛѢМЪИЗЕСКЪ (22), Л-ЕЛЖИДЪ (22), МЕРГЪ (21, 23 de 2 ori), ДЪКЪ (21, 22, 23 de 2 ori), СФЪИГЪ, СВЪИТЪ, (21, 22, 23, 30), ЛОРЪ, ЛОРЪ (21, 23 de 2 ori, 24, 29), РЪСНУИДЪ (22, 24), ЛХСАТЪ (22), ДЕРЕПЪТЪ (22, 30), КЪИДЪ, КЪИДЪ (22, 25), МИРЖАМЪ (23), ТОТЪ (25), ТЪГЪРОРЪ (23), САЪЖЕСКЪ (23), ГРЪЖАЪДЕСКЪ (24), КЛЕВЕТЕСКЪ (24), ПЪЗЕСКЪ (24 de 2 ori), ЛЪЦЕРЪ (25, 26), МОРЪ (25), ЧЕРЪ (29), МЪРИИДЪ (26), КИИЪ (26), ДЕРЕПЪЦИЛОРЪ (26), ПЪКЪТОШИЛОРЪ (26), ВЪЪЪ (26), ФОКЪ (25, 26), НЪУРЪ (25), СПОДОБИТЪ (29), ЧОСЪ (26 de 2 ori), АДЪ-ВЪРЪ (29, 30), УМЪ (26), УМЕННЛОРЪ (21), ФЪКЪТЪ, ФЪКЪТЪ (26, 27, 28), ВИСЪ (26), СЪВЪРЪШИТЪ (27), ЕЛЪ (27), ВЪИШЪ (25, 26), ПЪЖИИЪ (26), ВЕКЪ (30), ТРЪПЪ (27, 28), ФОСТЪ (29), МЪИТЪ (24), ТАТЪЛЪ (30), ЦИИЪТЪЛЪ (30), ПЪМЪИТЪ, ПЪМЪИТЪ, ПЪМЪИТЪ, ПЪМЪИТЪ, ПЪМЪИТЪ (22, 25, 26 de 2 ori, 28 de 2 ori), АСЪ (26), СЪИТЪ, СИИТЪ (22, 23, 25 de 2 ori);

finalul *u* scris d'asupra șirului: ФАКЪ (24), ФЪКЪТЪ (26), ГЛАСЪ (23), БСКЪРЪ (28), ВЕНИИЪ (22), cfr. mai sus p. 369 No 1;

frasa cu *u* întreg mai de multe ori: ЕС ПЪЖИИЪ ИИ ВЪИШЪ КЪТРЪ ЛЪЦЕРОУ ВОЮ СЪ ВЪЪЪ (26), КЪСТАЮ ЛЪ ЧОСЪ ПРЕ ПЪМЪИТЪ ИИ ВЪЪЪЮ 8 УМЪ МЪРИИДЪ (26) etc.;

7. се-с съвършитс (27), че-с фзксѣтс (26), че-с гзѣнтс (30), че-с внсс (26), те-н сподобентс (29), рсгачтс-не-н (28), cfr. p. 373 No. 16.

8. alte particularități vocalice:

мзнтс (24) = *mințesc*;

черсашн și черюашн (30);

пердеци (30), мен (21, 23 etc.) fără *-ic-*;

снтс (25 de 2 ori) și счнтс (22, 23), cfr. p. 373 No. 10;

сксепескс (22);

дирепци (25) și дерепци (25);

мзннле (24) fără *-i-*;

нсврс (25), нсвр (26), cfr. p. 374 No. 17;

ачеце (25 de 2 ori) = *acești*, cfr. p. 373 No. 9;

шн-шь [варсз] (24);

мзрїле (25) = *măria*, cfr. p. 373 No. 8;

слсжаче (29);

вкръжле (29);

юшдаре (21);

сша (21, 22, 27).

9. -люн pentru -лшн: черслюн (29), cfr. mai sus p. 375 No. 18.

10. confuziune perpetuă între *с* (=dz) și *з* (=z), fiind scris alături: знсе și внсе (29), пзгїе (27) și пзшнл (28), котесл și котезаци (24) etc., cfr. p. 375 No. 19.

11. alte particularități consonantice:

дсмлезес (29), probabilmente numai prin eroare grafică;

чосс (26 de 2 ori), лшсторю (28), cfr. p. 375 No. 20;

верн [вени] (22), верї [мерце] (28), верн [лторче] (27):

счнгс (22).

12. *să* = lat. *sunt*: шн-сз гръвнтори (24).

13. articolul *al*: празничеле свннте лле тлле (24), dar numai *a* pentru *а*: [лшерїн] а вкръжацилвр шн а мшерлвр (21), pentru

al: ΗΣΩΡ ΔΕ ΦΟΚΣ ΔΣΤ'Κ Α ΨΜΕΝΗΛΩΡ (26), pentru *ale*: [σφλε-
τελε] ΔΙΡΕΠΚΙΝΛΟΡΣ ΨΗ Α ΠΖΚΚΤΟΨΗΛΟΡΣ (26);
Α ΨΑΠΤΕ [sī] (24), fără amplificativul -a.

14. adjectivul post- și pre-articulat în construcțiune cu substantivul post-articulat: ЮБИР'К ΨΜΕΝΗΛΟΡ ЧЕА ΔΕΨΑΡΤΑ (25);
pentru φΐη ΜΕΗ ЧЕА ΠΡΕЮКΪΨΐΗ (23). cfr. mai jos No. 20.

15. dupla post-articulare în construcțiunea substantivului cu adjectivul: СВΖΗΤΣΑ ΚΟΤΕΨΣΑ (24), ΤΟΨΐΗ ΔΐΡΕΠΪΨΐΗ (28), cfr. mai sus p. 376 No. 27:

pentru СВΖΗΤΣΑ ΗΨΜΕΛΕ ΤΖΣ, cfr. p. 131 No. 18, p. 376 No. 27.

16. adjectiv nearticulat de'naintea substantivului articulat: σφκΐηΤΣ ΚΒΨΚΐηΤΣΑ [τ'ς] (22), unde însă scriitorul a putut să uite de a pune un Α d'asupra lui σ.

17. genitivo-dativ femeesc cu -iei: ΛΨΜΐΗΕΝ (22), ΒΐΕΪΪΕΗ (30).

18. ΛΨ ΧΡΙΣΤΟΨ (25, 29), ΛΨ ΔΨΜΝΕΨΕΨ (26, 27, 28 etc).

19. pluralul cu -ure: φΨΡΤΨΨΑΓΨΡΕ (24), ΔΑΡΨΡΕ (21), ΛΨ-
ΚΡΨΡΕ (24, 30), ΛΨΚΡΨΡΕΛΕ (21), ΛΨΚΡΨΡΕΛΑ (24), dar: ЧΑΨΨΗΛΕ
(21, 22, 23).

20. nearticulare:

după *tot*: ΤΟΛΤЖ ΛΨΜΕ (25), ΤΟΛΤЖ ΦΡЖМСЕЦЕ (25), ТΨΤΕ ΨΐΛΕ,
ТΨΨΤΕ ΨΐΛΕ, ΤΟΛТЕ ΨΗΛΕ (21, 28 de 2 ori), dar: ΤΟΛТЕ ЧΑΨΨΗΛΕ
(21, 22, 23), ΤΟΛТЕ ΨΗΛΕΛΕ ΒΐΕΪΪΕΗ (30) etc.;

în construcțiunea substantivului cu genitivul și cu posesivul:
РЖЕДАРЕ ΛΟΡ (23), φΐη ΜΕΗ (23), ТИМЖΠΗΝΑРЕ ΛΩΡΣ (23), ΤΖΜ-
ΠΗΝΑРЕ σφλεΤΨΔΨΗ (28), ВОЕ ΤΡΨΠΔΨΗ (24), ППЗРЬЦИЕ ТА (22),
ΛΕΝΕ ВОΛСТРЖ (30), cfr. mai sus p. 377 No. 31;

[ΔΕΨΤΟΗΗΗΗΗИ СΨ ФИЦИ] ППЖРЖЦΐЕ ЧЕРΔΛΗИ (30);
ΨΣΑ ΨΗ ΗΨΑΠΤΕ (21, 22).

21. pronume personal pleonastic: ЕИ СТА ΔΡΑΪΐΗ (29), ΚΡΨЧЕ
Ψ ЦИΗЬ (24), КΟΤΕΨΣΑ ΗΨ-Λ ΠΖΨΕΚΨ (24) etc.

22. perfectul simplu arcaic: ЕС ПАЖИШС ШИ ВИШС (26), ВИШ, ВИШС (25 de 2 ori).

23. perfectul compus arcaic: [ЧЕА ЧЕ]-С ВИСС (26), АИ ВИС (28), cfr. p. 377 No. 35.

24. imperativul negativ arcaic: НС ЛЬСАРЕ [ПРЕ ЕИ] (23).

25. *-iia* la imperfectul verbelor cu *-ire*: СОКОТНА (27), ПЪВНА (28), ТЪНГНА (29), ГРЪНА (29), ФЪЦІАН (29);

-iia: ВЕНІНА, cfr. p. 372 No. 8;

-ie: ПЪВІЕ (27).

26. НОН СЕМ (22), ВОИ СЕЦИ (23), cfr. p. 378 No. 41.

27. pleonasticul *give*: РЪСПВНСЕ ЛОРС ШИ ВНСЕ (29), РЪСПВНСЪ ЛЪЕРША ШИ-МИ ВНСЕ (26), РЪСПВНСЪ ЛЪЕРША ШИ ВНСЕ (25), cfr. p. 379 No. 47.

28. *E=“Iarǎ”, : Е АСХСА СВЪНТЪ АСЕ (21)=în contextul slavic: ИЗЫДЕ ЖЕ ДОУХЪ, adică E=ЖЕ.

29. *ni* cu sensul lat. *ne*: НЪ ДЕ НЕГЪНДНРЕ ШИ ДЕ ЛЕНЕ ВОАСТРЪ СЪ ПЕРДЕЦИ (30)=în contextul slavic: ДА НЕ . . .

30. *de* cu sens partitiv: ДЕ ЧЕЛЕ РЕЛА (27);

АЧЕЛА АСТЕ АН (?) ДЕРЕНТЪ (26)=în contextul slavic: СЕ ПРАВЕДНИКЪ БЪ.

31. *de*=“ca”, : ДЕ СЪ ПРІНМЕИИ (27)...

32. construcțiunea incorporativă: ФИ-ЦИ-ВОЮ ЕС (28), РЪГЛАТЪ-НЕ-И (28).

33. construcțiunea metatetică: ЦИНС-СЕ [КЪИДЪ МОРС] (25)...

34. ЕС АМС АСЧЕ (28)=?

АША ПРЪ ПРЕ ПЪМЪНТЪ (22)=?

35. pentru fraseologieă: ВЪВЮ W M S A KZ K8 ТОАТЪ АСАЧА ЛЪЕРІИ СОКОТНА ШИ ПЪВІЕ СФЛЕТША АС И (27)=veduți că în-gerii cu totă dulceața socotia și păzia sufletul *omului*.

36. *a se sviī*=actualul *sfiī* și chiar *sii*: *сх те свиеции* (28)= în contextul slavice: *оуѡѡмнии се*, cfr. t. 1, p. 303 No. 171.

37. *a se ciudi*=‘a se mira’,: *сх нс те чюдеции* (28)= paleo-sl. *чюдѡити-сѧ* ‘mirari’, totuși în contextul slavice: *не съмоуѡиѧ се*=‘nu te turbura’,.

38. *преспрѣ*=actualul *peste*, cfr. t. 1, p. 111 nota 2, p. 114, p. 296 No. 136.

39. *măgură*: *л нсѣтѣ ши л мѡгсри ши л пейерѣи* (22), cfr. t. 1, p. 288 No. 105.

40. *цинстѡс* (30)=‘putere’,=literalmente din contextul slavice *дрѣжава* ‘*tenere*’, cfr. totuși p. 166 No. 75.

41. *поношци* (24)=‘rușinați’, *поносла* (29)=‘rușine’, paleo-sl. *поношити*, *поносѣ*, iar pentru -л- cfr. paleo-sl. *понослиркѣ*.

42. *ш е р е н и ши сѡциѡе* (29)=în contextul slavice numai *рѡкъ*.

43. *ѡдѣхнелѣ* (29), *ѡдѣхнѡле* (27), paleo-sl. *отѣдѣхнѣти*.

44. *фѣрѣ де старе* (21)=‘ne’ncetat’, literalmente după contextul slavice: *вѣзѣ прѣстѡни*.

45. pentru accentuațiunea, cfr. mai sus p. 383 No. 79, nefind de adaus ce-va nou.

46. *païeric* :

după nasală: *рѣспн’ѡс* (22, 24), *рѣспн’сѣ* (26), *кън’ѡс* (22), *ѡнн’трѣ* (22), *фѡлмѡн’зѣскѣ* (22), *сѣн’тѣ*, *снн’тѣ* (22, 23, 25), *лн’кѣ* (23), *пѡлмѡн’тѣ* (25, 26, 28), *пѡлн’шѣ* (26), *мѣрнн’ѡс* (26), *лнлнн’тѣ* (27), *тѣн’гѣнѡ* (29), *гѣн’ѡре* (30), *тѣл’пн-пѡре* (28);

după licuidă: *спср’кѣ* (24), *фср’тѣшѡгѣре* (24), *мѣр’ѣе* (28), *пѣр’гѡ* (29), *пѣр’ѡеци* (30);

după labială: *шѡп’тѣ* (24), *ѡнрѣп’ци* (25), *ѡрѣрн’тѣ* (26, 30), *фѡп’тѣ* (26).

47. vocala irrațională *z* sau *ь* : *здѣхънелъ* (29), *дерепьци-*
лоръ (26), *пѣмънътъ* (25), *лъцѣ* (24), *тѣмъпинарѣ* (21) și *ти-*
мъпинарѣ (23), numai într'un loc din trei simplul paieric :
тѣм'пинарѣ (28).

48. ca specimen de ortografie, un singur cuvânt din trei
 silabe scris în cinci moduri : *пѣмънътъ*, *пѣмънътъ*, *пѣмънътъ*,
пѣмънътъ și *пѣмънътъ* (22, 25, 26, 28).

IV.

CUGETĂRI ÎN ÓRA MORȚII.

Cugetări în óra morții.

INTRODUCERE.

§ 1. Textul, pe care'l publicăm mai la vale, ocupă în volumul lui popa Grigorie paginile 73—114, terminându-se pe pagina unde se începe Rugăciunea Sântului Sisinie și începându-se pe pagina unde se termină Călătoria Maicei Domnului la Iad.

Neavând nici un titlu separat, el pare, la prima vedere, ca și când ar fi o simplă continuare a celor ce'i preced.

Acésta este cu atât mai semnificativ, cu cât tóte cele-lalte "Texturî Bogomilice, sînt *î n t i t u l a t e*.

E ce-va neisprăvit, nerevedut, la care nu s'a pus *la dernière main*.

§ 2. Unele bucăți din acest text pot fi copiate, altele sînt certamente traduse; unele și altele însă, de'mpreună cu pasagele proprie ale autorului, forméză o compilațiune óre-cum originală; originală — negreșit — nu prin tóte părțile sale constitutive, ci prin distribuirea lor, prin combinarea elementelor celor dispartate, a căroră grupare, dacá s'ar mai fi neteđit întru cât-va puncturile unde ele sînt întrecusute, ar presinta un corp compact și armonios.

Scriitorul se pare a fi cunoscut el-însuși imperfecțiunea operei sale. Une-orî el își îndrepteză stilul. Așa la pag. 75 al manuscrisului, după ce scrisese: *ва ер...*, adică începutul din: *ερτα*, îl șterge și pune sinonimul: *μιαση*. La pag. 76 suprimă pe: *κσμ ε*, punând în loc: *κσμ πετρικωμενι κς ρσγα λς ασμνεσεσ*. La pag. 78, după ce pusese: *κσρκατε σιιητς*, a șters aceste cuvinte, înlocuindu-le d'asupra prin: *τρικσρκ κα σμερα*, din cari apoi a șters: *κα σμερα*, rămânând numai: *τρικσρκ*. Și așa mai încolo. Aceste corecțiuni totuși nu s'au atins de cusutura diverselor fragmente, din cari se compune întregul.

Însuși compicatorul indică pînă la un punct, pôte numai pînă la o redacțiune ulterioară definitivă, independența diferitelor sale materialuri, punând după fie-care din ele nesce steluțe și începând pe fie-care cu câte o literă majusculă scrisă cu roșu. Într'un loc, la pag. 90, noua bucată pörtă chiar un fel de titlu deosebit: *Δαρσριαε ιηι φρκμσκίε λερενχιανορ κ λς σα δε υοδευς*.

§ 3. Din cele de mai sus rezultă, că textul nostru, în totalitatea sa, nu este o copie după o operă anterioară a unui alt autor, și nu este iarăși o traducere dintr'o limbă străină, ci trebuî considerat ca o lucrare proprie a necunoscutului cărturar român de pe la 1550, căruia îi datorim interesanta colecțiune de apocrifuri bogomilice din volumul lui popa Grigorie.

Citind mereu și transcriind la cărți poporane, se vede că s'a încercat o dată a croi și el, bine-reu, o nouă carte poporană, tot așa cum s'au croit atâtea altele mai 'nainte sau mai în urmă: printr'o amalgamare, mai mult sau mai puțin dibace, a unor rapsodie eterogene.

Este o adevărată fericire pentru noi, că autorul n'a reușit pe deplin în această dorință, păcătuind nu numai prin lipsa de ciment între părțile constitutive ale întregului, dar încă mai cu sémă prin *c i t a ț i u n î*. O carte ajunsă a fi poporană nu citéză mai nici o dată. Tocmai de aceia este mai anevoiósă descurcarea fântinelor sale. Textul nostru, din contra, ne spune

el-însuși, de unde a luat cutare saă cutare pasagiū, deși nu tot-d'a-una.

§ 4. Ca și generalitatea literaturii bogomilice, lucrarea ce ne preocupă are în vedere, mai pe sus de tôte, eternul antagonism între principiul binelui și principiul reului, între Paradis și Infern, între Dumnezeu și Satana. Dar șovăirile sufletului omenesc între aceste două extreme nu se desfășură aici o b i e c t i v a m e n t e, ca în Apocalipsul lui Paul sau în Călătoria Maicei Domnului, unde drama se jôcă de'naintea unui spectator pus în afară, ci într'un mod s u b i e c t i v: sufletul în agoniă cugetă cu îngrijire la ceia-ce i se pôte întâmpla lui însuși.

Literatura medievală numără o mulțime de opere și opuscole analóge, ortodoxe și eretice, în proză și 'n versuri, dintre cari cca mai frunósă, pôte, este o poemă francesă din secolul XIV, compusă din 60 strofe, terminate tôte prin desperatul: «Je vois morir, :

«Je vois morir. Venez avant
 «Tuit cil qu'encore estez vivant.
 «Et jeune et viel et feble et fort,
 «Vous estez tous jugez a mort.
 «S'en poves dire sanz mentir
 «Chascun de vous: je vois morir . . .»¹⁾

Strabunii nostri aū cunóscut două lucrări de acest fel, asupra cărora cată să ne oprim un moment.

§ 5. Homilia sântului Ciril de Alexandria «despre eșirea sufletului, : *περί ἐξόδου ψυχῆς*,²⁾ a fost adesea tradusă slavonesce sub titlul de: *Глаголо о исходе души отъ тела* (Cuvînt despre eșirea sufletului din corp).³⁾

Grecesce, afară de edițiunii separate, ea s'a intercalat în *Ἐρολόγιον*, publicat în Veneția la 1535 și 1553,⁴⁾ unde s'a pus la sfîrșit, ca un fel de apendice la rugăciunii.

1) Varnhagen, in *Zeitschr. f. romanische Philologie*, t. 1 (1877), p. 549.

2) S. Cyrillus, *Opera omnia*, Lutetiae, 1638, t. 1, part. 2, p. 404.

3) Cfr. Kalaydovicz-Stroev, *Опис. рукописей гр. Толстова*, p. 107, 396.

4) Fabricius, *Biblioth. graeca*, ed. Harles, t. 9, p. 485.

Tot așa noi o găsim românește în *Molitvennicul* episcopului Mitrofan dela Buzău din 1701 sub lungul titlu de:

КЪЗЪНТЬ ПЕНТРЪ ЕШНРЪ СЪФЛЕТЪЛЫЙ ДЕН ТРЪПЪ ШИ ПЕНТРЪ ЛФРИКОШАТА А ДОЛВА ВЕННРЪ ЛЫЙ ХС. АА ЧЕЛЪН ДЕНТРЪ СФИНЦИ ПЪРНИТЕЛЕ НОСТРЪ КЪРНАЛЪ АРХІЕПИСКОПЪА АЛЕКСАНДРІЕН, ФОЛРТЕ ДЕ ФОЛОС СЪФЛЕТЪЛЫЙ, КАРЕЛЕ АДЪЧЕ ЛА ОУМНАНЦЪ ШИ ЛА ПОКЪНЦЪ; СКОАСЪ ЛЪЖЙ ДЕН ЕЛЛІИЕ ПРЕ АНМБА СЛОВЕНЪКЪКЪ, ШИ ІАРЪ ПРЕ АНМБА ЧЪКЪ ПРОАСЪТЪ РЪСЪКЪКЪ, ШИ АКЪМ ПРЕ АНМБА РЪМЪЗІЪКЪКЪ.⁵⁾

Iată începutul:

“ТЕМЪ-МЪ ДЕ МОАРТЕ, КЪ АМАРЪ МІЕ ЛЪМН АСТЕ. ЛГРОЗЕСКЪ-МЪ ДЪ ФЪКЪЛЪ ІАДЪЛЫЙ, КЪ ФЪР’ ДЕ СЪФЪРШНТЬ АСТЕ. СІЗНМАНТЕЗЪ-МЪ ДЕ СЪКЪШННРЪ ДНЦІАЛОР, КЪЧЙ НЪ АСТЕ ЛЪКЪРЪШНТЪ КЪЛДЪРІН. ЛГРОЗЕСКЪ-МЪ ДЕ ЛЪТЪНЪРЕКЪ, КЪ НЪ АРЕ ПАРТЕ КЪ ЛЪМНА. ТЕМЪ-МЪ ДЕ БІАРМЕЛЕ ЧЕЛ ВЕННАТЬ, etc.

Se pôte ca anonimul nostru să fi cunoscut acest opuscol al sântului Ciril; dar noi unii nu sîntem în stare de a da vre-o probă în astă privință, căci alăturarea ambelor texturi nu ne presintă nici un indice sigur, nici un paralelism destul de convingător.

Nu se pôte contesta, negreșit, o mare asemenare în următorul șir de întrebări:

Anonimul:

ОУНДЕ-ЦІ А ЛЪШНН АВЪЦІА ШИ КОГЪЦІА ШИ СЪМІІА?

ОУНДЕ-ЦІ А ЦННТЪА ТЪЪ ШИ ФРАЦІН ТЪН ШИ ПЪРНЦІН ТЪН ШИ СЪЦІН ТЪН?...?

ОУНДЕ ЦН-СЪ МЕСАЛЪ КЪ БЪСЪТЪРІЛЕ ШИ КЪ МЪНЪКЪРІЛЕ...?

Ciril:

ЛЪТЪ АЧЕЛЪ ЧАСЪ ОУНДЕ ВА ФН ЛАЪДА ЛЪМІЙ АЧЕЦІА?

ОУНДЕ МЪРІРЪ ДЕНАРТЪ? ОУНДЕ ДЪЗМІЕРАДЪЧЮННЛЕ? ОУНДЕ ВЕНЧЪННЦЕЛЕ РЪЛЕ?

ОУНДЕ УСПЪЦЕЛЕ ЧЪЛЕ ЛЪЗ-СТЪЛІТЕ? ОУНДЕ НЪЛЪЧІРІЛЕ? ОУНДЕ ВАНХНЕЛЕ? ОУНДЕ ПОДОБЕЛЕ? ОУНДЕ АВЪЦІНЛЕ? ОУНДЕ НЪМЪА ЧЕЛ МАРЕ...?

⁵⁾ *Euchologhionu adică molitvennicul acum tipăritul al doile rândă, Buzău, 1701, in-4, foile 245-262. — Răgretăm de a nu cunoște prima edițiune, care cată să fi fost din secolul XVII.*

Acéstă asemănare însa, fie cât de isbitóre în aparință, póte să nu fie rezultatul unei cunoscințe directe cu Homilia lui Ciril, de vreme ce pasage analóge ne întimpină adesea pe ațur, și mai ales într'o altă scriere despre 'eșirea sufletului', pe care — după cum vom vede îndată — este aprópe sigur că o citise anonimul nostru.

§ 6. Nu e aci locul de a schița biografia lui Négoe Basarab, acest Marc-Aureliu al Țerei-Romanesci, principe artist și filosof, care ne face a privi cu uimire, ca o epocă excepțională de pace și de cultură în mijlocul unei întunccóse furtune de mai mulți secol, scurtul interval diutre anii 1512-1521.

Se dice, că el însuși și-ar fi descris viéta; dar manuscrisul acestei prețioase auto-biografie, depus în vechia mitropoliă din Țirgovisce, cine mai scie de când nu se mai pomenesce.⁶⁾

S'a conservat totuși într'o copiă cu mult posterióră, iar prin urmare fórte desfigurată, o altă operă a lui Négoe Basarab, asupra cării atrăsese óre-când atențiunea d. Cogălnicénu, pe care o citase în trecăt reposatul Bălcescu, și care s'a și reprodus în Bucuresci la 1843 sub titlul de: *Învățaturile bunului și credinciosului Domn al Țerii-Românesci Négoe Basarab Vv. către fiul seă Teodosie Vv.*, pagine II, 336 in-8, cu portretul autorului.

Acéstă edițiune s'a executat după un manuscris din 1654, care între 1714-1716 fusese în posesiunea lui Stefan-voda Cantacuzino și pe care în zilele nóstre spătarul Antonie Sion l'a dăruit Bibliotecii Centrale din Bucuresci, unde l'am vedut noi înși-ne și'n parte l'am și utilizat la 1865.⁷⁾ Edițiunea s'a făcut sub îngrijirea 'Sfinției sale Părintelui Ioan Eclisiarhul Curții', care se laudă în prefață că: 'a îndreptat'o'. In realitate însă, acest pretins 'îndreptător', și-a dat tótă silința posibilă de a strica edițiunea, schimbând fără milă limba o-

6) Engel, *Gesch. d. Walachey*, p. 199.

7) Veđi a mea *Arhivă Istorică a României*, t. 1 part. 2, p. 111 sqq.

riginalului; un vandalism cu atât mai de regretat, cu cât manuscrisul a perit de vr'o căși-va anî, nu se scie cum, din Biblioteca Centrală.

Ultimul capitol din aceste ‘Invățăture, este intitulat: *Rugăciunea lui Ioan Négoe Basarab care a făcut la eșirca sufletului său*. In edițiunea din 1843, după care l'am consultat noi, el ocupă paginile 320-336.

Și aci țarași ne întimpină un fel de c e s t i o n a r, ca acela pe care l'am veđut mai sus în opuscolul sântului Ciril.

Bună-óră :

‘Spune-mî acum, ticălóse suflete, unde este domnia noastră? Unde ‘este muma noastră? Unde sînt feciorii și fetele noastre? Unde este ‘slava cea deșartă a lumii aceștiia și bucuria ei? etc. etc.›

Pe acéstă coincidință însă, dacă ea ar fi singură, noi n'am pune mult preț, nefind ce-va caracteristic, deși nu trebuie să-î refusăm o însemnătate óre-care.

După tótă probabilitatea, Négoe Basarab va fi cunoscut opuscolul *περι ἐξόδου ψυχῆς*, la care pare a face allusiune în doă pasage, unde vorbesce despre trecerea sufletului ‘prin vămile cele infriçoșate, și ‘prin vămile cele nefățarnice,’, cęia-ce se explică din Homilia sântului Ciril :

‘... цинк сѡфлетѡвъ сфиницѣн ѡцери трекжидѣ аа въ мнлѣ челора
‘че пхзескѣ кхилѣ шии шпрескѣ шии нѣ ласъ сѡфлетѣе сѣ сѣ сѣ,
‘кѣ фиѣиѣ-карѣ в а м ѣ ѡи аѡѣе аѡи ѡианите толѣ фѣлѡриѣ
‘аѣ пѣкарѣ оуѣкѣите, etc.

In acest cas, cestionarul de mai sus, imitat de Négoe după Ciril, va fi fost imitat apoi după Négoe de către anonimul român de pe la 1550.

Este mult mai semnificativ, că însuși începutul textului nostru, saū mai bine ȑicęnd întregul întăiū fragment are aerul de a fi i n s p i r a t d'a-dreptul din ultima învățătură a lui Négoe Basarab; și anume :

Anonimul:

(a) Vedeți-mă fără glas și fără sufletu dăcându. Plângeți după mine, fraților și soții mici și gintul și cunoșcutii mei, (b) că până a-seră al-alta séră cu voi grăia, și de năprasnă-mi vine și-mi sosi căsul de mortia. (c). Ce veniți să ne ertămu, că dacă înaițe voastră. Sărutați-mă sărutare de apoi, că cu voi de acmu nu voiu mai înbla. (d) Că mâ ducu eu unde acolo fățerie nu este: slugile amu și cu domni înpreună stau, împărații cu voinicii, nișeii cu bogații; și toți asemenea vor sta, cine-și cu ale sale păcate vor sta: unii se vor preslăvi, alții să vor rușina. (e) Ce vă rugați dreptu mine; rugați-vă către Domnul Dumneșeu, (f) să nu mă judece înprotiva lucrului meu în locul cela de muncă, ce se mă ducă unde este luminată viața de veci.

Négoe:

(a). Iată acum mi se apropie căsul morții; ci păsați de chemați pre iubiții mei coconi și pre dragele mele cocone și pre dragii mei boierii și slugii. Iară ei veniră toți la mine și stătură înaintea ochilor mei, și le dișel: Veniți, iubiții mei . . .

b). . . Astăzi limba mea, cu care d'a-pururé vă îndulciam și de'npreună cu voi petreceam și ne veseliam, acum se amări și se încuiă, și de acum nici o vorbă dulce nu vă pôte respunde și să vă grăescă . . .

(c) . . . Și de acum nu măi pot lungi cuvinte către voi, că s'a apropiat căsul și vremea sfârșitului meu, ci numai veniți de vă iertați cu iertarea cea de apoi . . .

d) . . . Merg la judecătorul cel nefățarnic, unde vor sta toți într'o potrivă și întocmai: împărații și domni, boierii și slugile, bogații și săracii, toți vor fi într'un chip; și saii se vor osindi, saii se vor proslăvi, fiesce-care după lucrul seii . . .

e) . . . Bucurați-vă și voi, boierii mei și slugile mele cele credincioșe, cari mă-ai slujit bine; bucurați-vă toți și rugați pre Dumneșeu pentru mine . . .

f) . . . După păcatele mele nu mă voiu pôte izbăvi, ci acum totă nădejdea mea spre tine pun, Dumneșeu meu . . .

Față cu un asemenea paralelism, măi ales la litera *d*, ar fi, credem noi, măi cutețător de a tăgădui legătura între ambele texturi, decât de a recunoșce că compilerul de pe la 1550 consultase 'invățătura la eșirea sufletului, cea curat

românescă, scrisă numai cu vr'o 30 de ani înainte. Să nu se uite mai pe d'asupra, că opera lui Négoe a ajuns pînă la noi într'un manuscris abia de pe la 1654 și într'o edițiune foarte coruptă. Un text al ei din secolul XVI s'ar apropia și mai mult de textul nostru anonim.

Vom mai adăoga, că fragmentul al doilea, mai lung decât cel de mai sus, aduce și el a Négoe, dacă nu în trăsăturile isolate, cel puțin în fisionomia sa totală.

Maî pe scurt, cunoscința anonimului nostru cu 'Invățăturile, lui Négoe trece peste marginile unei simple probabilități.

Pentru noi în parte, ea este mai pe sus de îndoelă.

§ 7. Ultima învățătură a lui Négoe Basarab, ca și celelalte ale sale, ne oferă unele trăsuri de cea mai înaltă posia, pe cari nu putem a nu le atinge aci măcar în trecăt.

Ce pôte fi mai frumos, bună-óră, ca următórea comparațiune:

„ . . . astăđi, fiî meî, vă depărtați de mine și săriți dela inima mea ca o scîntee când sare pre fața apêi în adîncurile cele întune- cate și în valurile cele cumplite. »

Și mai remarcabil este pasagiul:

„ . . . ca turturéua ceia ce se desparte și-î pere soția; multa jale și dor are pentru dînsa, și nici o dată pre copaciú verde nu se pune, ci tot pre uscat; și când va să bé apă, întîî o turbură cu picîórele și atunci bea; și nici o dată inima ei nu dobăndesca veselîă . . . ,

Este învederat, că Négoe Basarab nu face aci decât a reduce în proză vechiul nostru cîntec poporan:

Amărită turturică,
Căt remâne singurică,
Sbóră tristă pin pustie,
Maî mult mórtă decât vie!
Căt trăesce, tot jelesce;
Cu alta nu se 'nsoțesce!
Trece pin pădurea verde,
Dar ea pare că n'o vede.
Sbóră, sbóră pîn' ce cade,
Și pe lemn verde nu șede,

Iar când stă câte o dată,
 Stă pe ramură uscată,
 Ori se pune pe o stincă,
 Și nici bea, nici nu mănincă!
 Unde vede apă rece,
 Ea o turbură și trece!
 Unde vede-un vînător,
 Cătră el se duce 'n sbor...⁸⁾

Acest cântec, prin urmare, cată să fi fost la noi foarte iubit pe la începutul secolului XVI.

Cat despre filiațiunile sale externe, mă voiu mărgini de a reproduce cea-ce'mi scria neuitatul meu părinte, sînt acum 20 de ani, într'o epistolă din 10 februarie 1859 :

‘Bagă bine de sémă, că doîna noastră țerănescă despre ‘*Turturica* își are surorî gemene în multe alte țeri. Țată ce ‘dice, de pildă, sărmana turturică într'o romanță spaniolă din ‘vécul al XIV-lea, pe care veđi-o în *Cancionero de Romances*, ‘Antverpia, 1550, p. 245 :

Que ni poso en ramo verde,
 Ni en prado que tenga flor,
 Que si hallo el agua clara
 Turbia la bevio yo...

‘Apoi o baladă danesă cu același înțeles a pus'o vestitul ‘Oelenschläger în tragedia sa *Axel und Walbor*, după cum ‘ni-o spune și Ampère în *Littérature et voyages*. În sfîrșit, ‘imî aduc aminte că Serbiî aű și ei o doîină foarte asemănată ‘cu a noastră.,

În secolul trecut, pe timpul Banului Ianăchiță Văcărescu, acest cântec poporan se cînta ce-va altfel, cu óre-carî varianturi ce'l aprópie și mai mult de romanța spaniolă și de textul lui Négoe Basarab :

Amărîta turturea
 Când remâne singurea,

8) Alexandri, *Poesii populare*, ed. 2, p. 364.

Căci soția și-a repus,
 Jalea ei nu e de spus.
 Cât trăesce, tot jelesce
 Și nu se mai însoțesce!
Trece prin flori, prin livețe;
Nu se uită, nici nu vede.
Și când șede câte-o dată,
Tot pe ramură uscată.
 Umblă prin dumbrav'adîncă;
 Nici nu bea, nici nu mănâncă.
 Unde vede apă rece,
 Ea o turbură și trece;
Unde e apa mai rea,
O mai turbură și bea.
 Trece prin pădurea verde
 Și se duce de se perde;
 Sboră pînă de tot cade,
 Dar pe lemn verde nu șede.
 Unde vede vînătorul,
 Acolo o duce dorul,
 Ca s'o vîdă, s'o lovîscă,
 Să nu se mai pedepsîscă...

Remănînd văduv, Văcărescu își aplicase acest frumos cântec poporan, mai adăogînd dela sine următoarele doa strofe:

Când o biătă păsărică
 Atît inima își strică,
 Incăt doresce să mîră
 Pentru a sa soțioră;
 Dăr eü, om de naltă fire,
 Decăt ea mai cu simțire,
 Cum pôte să'mi fie bine?
 Oh! amar și vai de mine!

Din cauza acestui adaus, cântecul nostru poporan, unul din cele mai vechi, a ajuns mai tîrziu a fi atribuit lui Văcărescu⁹⁾, deși cele două strofe eșite în adevăr din péna lui se deosebesc

9) *Revista Romînă*, 1861, p. 510-11.

cu desăvîrşire prin artificialitate, prin ‘a sa soţioră’, prin ‘naltă fire, etc., de mersul nemeşteşugit al operei poporului, care la rîndul seü diferă éráşî tot pe atáta de felul celor-l’alte poezie ale nemuritorului Ban Ianăchiă...

§ 8. Primul fragment din textul de mai la vale, ba şi fragmentul al doilea, se par a fi dat naştere compilaţiunii întregi prin adaosul succesiv al unui şir de alte bucăţi omogene.

Dacă dară acest început este imitat după Négoe Basarab, atunci totalitatea póte fi privită ca un reflex prelungit al scrierii nemuritorului principe român, pe care totuşi compilatorul nu-l citéză.

Citaţiunile sale, afară de Noul Testament şi afară de Crisostom, se reduc la două apocrifuri bogomilice: Apocalipsul apostolului Paul în redacţiunea cea lungă şi Pseudo apocalipsul evangelistului Ioan.

Iată pasagiul în cestiune:

... КЪ СПСЪХЪ ХРИСТОСЪ ЛШН ІЕУАГГЕЛІСТОУ ІУАНЪ БОГОСЛОВЪ ШН СПСЪЕ ПЦЕРЪА ЛЪ ПАВЕА АПОСТОЛЪ, КЪ-ЛЪ ПОРТЪ ДЕ-Н АРКТЪ ТОАТЕ МЪНЧНАЕ, КЪ АРЪ ФН ОУНЪ ВОИНИКЪ ДЕ ТРЕВЕЧН ДЕ АНН ДЕ АРЪ ПРЪВЪАНН В ПІАТРЪ ШН В АРЪ СЛОВОВИ П ЦОС СЪ ЗКОАРЕ П ТРЕН АНН СЪ КАВЪ АКОЛО, АКОЛО ЕСТЕ МЪНКА...

Acéstă naraţiune, aşa cum este scrisă: ‘spuse îngerul lu Pavel apostolü că..’, se referă mai mult, dacă nu unicamente, la Apocalipsul lui Paul, în care însă, precum ne-am încredinţat mai sus la pag. 412 § 7, există numai ‘svîrlirea petrei într’un puţ fórté adînc, încât să ajungă la fund după mult timp’, dar nici o vorbă despre cel ‘voinic de trei-deci de ani’, şi despre intervalul de ‘trei ani’,.

Nemic de acéstă natură, ba nici măcar ‘svîrlirea petrei’, nu se găseşte în numeroşele redacţiuni slavice ale Pseudo-apocalipsului lui Ioan, din care Tichonravov a publicat un text din secolul XV şi unul din secolul XVI, cel de’ntâiu întitulat: ГЛОВО СВАТАГО ІУАННА БОГОСЛОВЦА В ПРИШЕСТВІИ Господни, како

χομιετз прѣити на землю (Cuvîntul sântului Ioan Teologul despre venirea Domnului, când va veni pe pământ).¹⁰⁾

Ce se întâmplă însă? Tischendorf a dat la lumină textul grecesc al acestui apocrif: Ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου după vr'o opt manuscrise, cari la un loc ne procură din punct în punct pasagiul românesc de mai sus, căci unele din ele dic:

...că ară fi ună voinică de tre-deci de ani, de ară prăvăli o piatră și o ară slobodi în g'os...

...ἔσον δύναται ἀνὴρ τριακονταέτης κυλίσαι λίθον καὶ ἀπολύσαι κάτω εἰς τὸν βυθόν...

Iar altele adaugă:

...să zboare în trei ani să cadă...

...ἵνα τρία ἔτη φθάσει...¹¹⁾

De aci se învederează, că Româniî cunosceaî în secolul XVI o redacțiune lungă a Apocalipsului lui Paul, diferită de cele slavice existinți, cel puțin întru atâta că se furișară în ea elemente din Pseudo-apocalipsul lui Ioan; și tot-o-dată, pe de altă parte, cunosceaî Pseudo-apocalipsul lui Ioan într'o redacțiune deosebită, mai apropiată de cele grecesci decât de cele slavice.

§ 9. S'ar puté nasce întrebarea: De ce óre laboriosul adunător român de 'Texturi bogomilice, n'a copiat în colecțiunea sa aceste două apocrifuri, alături cu. Călătoria Maiceî Domnului și cu cele-l'alte?

La nevoie, ar fi lesne de a respunde, că manuscrisul bogomilic cel intercalat în volumul lui popa Grigorie póte să nu fi fost decât o mică parte dintr'o colecțiune mai întinsă. Noi preferim totuși de a căuta o soluțiune mai puțin expeditivă. Să se observe, că 'n textul de mai jos anonimul nostru nu citéză nici unul din apocrifurile copiate de cătră el însuși; o

10) Tichonravov, op. cit. t. 2, p. 174-192.—Despre alte manuscrise ale acestui apocrif, cfr. Novaković, op. cit. p. 433, unde este și începutul unei redacțiuni serbe.

11) Tischendorf, op. cit. p. 88-9.

împregăturare, care ne-ar face deja ea singură a bănuî *per contrarium*, că pe cele citate nu le copiasc.

Ne mai întrebăm dară încă o dată: de ce nu le-a copiat?

Redacțiunea cea lungă a Apocalipsului lui Paul nu putea să figureze lângă cea scurtă, pe care o cuprinde în sine într-egă, astfel că ar fi fost o repetițiune. Cât despre Pseudo-apocalipsul lui Ioan, el se depărtază pré-mult de caracterul specific al celor-l'alte "Texturî bogomilice, din volumul lui popa Grigorie, cari tóte aű în vedere exclusivamente sufletul omenesc la eșirea din corp și după acéstă eșire. Colectorul a voit să codifice, ca să șicem așa, acéstă și numai acéstă pre-ocupațiune. În Pseudo-apocalipsul lui Ioan, din contra, sufletul jócă un rol de tot secundar. Evangelistul se urcă pe muntele Tabor, și de aci apoi se începe între el și Mântuitorul un dialog asupra celor șapte pecetî, cari se vor deschide la sfîrșitul lumii, ca și 'n Apocalipsul cel admis de Biserică. Este dară ce-va cu totul în afară de programa cea p s i c h i c ă a colecțiunii întregi.

§ 10. După Tischendorf,¹²⁾ prima mențiune a Pseudo-apocalipsului lui Ioan ar fi din secolul IX. În cursul vécului de mijloc, el se respândise chiar afară din Europa, precum probéză existența unor redacțiuni arabe.

La Bogomilî acest apocrif era atât de poporan, încât anume din Bulgaria, nu de așurî, l'aű căpătat Albigensii din Occidente. Redacțiunea latină manuscrisă din arhivul inquisițiunii dela Carcassone pórtă notița: "Hoc est secretum Haereticorum 'de Concorezio, *portatum de Bulgaria* Nazario suo Episcopo, 'plenum erroribus.,¹³⁾

§ 11. Ultimul fragment din textul de mai jos, în care se slăvesc "călugării ceia ce se-au pocăitu,, fiind amenințați tot-o-dată din "cinulú călugărescu, cei "căduți în păcate,, pe când nicăiri nu se vorbesce despre preuțiî de mir, pare a ne spune că însuși autorul era călugăr.

12) Op. cit. Proleg. p. XVIII.

13) Schmidt, *Hist. de la secte des Cathares*, t. 2, p. 275.

Acésta resultă nu mai puțin din descrierea paradisului, unde sînt puși numai ‘călugări plăcure alature cu îngerii înpréună,, fără nici un alt amestec.

Să nu uităm însă, că Bogomiliî în genere, după nemerita expresiune a profesorului Golubinsky, formaū: ‘o tagmă călugărescă creștină cu o doctrină dogmatică necreștină,.¹⁴⁾ După cum am mai spus'o într'un alt loc, ei mai toți se îmbrăcaū călugăresce, nu beaū vin, nu măncaū carne și condamnaū radicalmente căsătoria.

În acéastă din urmă privință, mai este de observat, că în primul fragment, unde Négoe Basarab pune ‘coconi și cocóne,, adecă copii de ambele sexe, anonimul nostru nu are decât ‘frați,, ‘soți,, ‘gintul și cunoscuții,,; iar în fragmentul al doilea, menționând de asemenea numai ‘gintul,, ‘frați,, ‘părinții,, și ‘soți,, vorbesce cu muștrare despre sufletul care se îngrijesce în viéță de ‘feciori,, și de ‘muere,,...

Mai pe scurt, autorul era Bogomil în tótă puterea cuvîntului; Bogomil pină și prin aceia că nu-î place a cita Vechiul Testament, pentru care acéastă sectă manifestă o pronunțată aversiune.

Despre tóte astea, alătură cele spuse mai sus la pag. 252-4 § 5.

§ 12. Terminăm.

Dacă textul nostru n'ar avé alt merit decât acela de a ne aduce indirectamente la Négoe Basarab și de a constata că Românii din secolul XVI mai cunosceaū alte apocrifuri afară de cele cuprinse în volumul lui popa Grigorie, și tot încă ar fi mult.

Să se mai adauge cătră acésta, că el este unica compozițiune bogomilică cunoscută de fabrică curat romănescă.

Căt despre însemnătatea sa lingvistică, veđi *Notanda*.

14) Golubinsky, op. cit. p. 162.

I.

ВЕДЕЦН-МЖ ФЖРЬ ГЛАС ШН
 ФЬРЬ СФЛЕТС*) ВЪКЪНДЪ. ПЛЪН-
 ЦЕЦН ДЖПЖ МННЕ ФРАЦИЛОР ШН
 СОЦНН МІЕН. ШН ЦННТЪЛ ШН КЪНО-
 СКЪЦІН МЕН. КЪ ПЪНЖ А-СЕРЖ АЛ-
 АЛТА СЪРЖ. КЪ ВОИ ГРЖНА ШН ДЕ
 ИЗПРАСНЖ-МН ВИНЕ ШН-МН СОСН
 ЧАСЪЛ ДЕ МОРТА. ЧЕ ВЕНИЦІ СЕ
 НЕ ЕРТЪМЪ. КЪ ВЪКЪ ЛНАИТЕ
 ВОАСТРЪ. СЪРЖТАЦН-МЖ СЪРЖТАРЕ
 ДЕ АПОИ. КЪ КЪ ВОИ ДЕ АКМЪ
 НЪ ВОЮ МАИ ЛЪЛА. КЪ МЖ ДЪКЪ
 73. ЕЪ СНАДЕ | АКОЛО ФЬЦЕРІЕ НЪ ЕСТЕ.
 СЛЪЦНЛЕ АМЪ ШН КЪ ДОМНИИ Л-
 ПРЕШНЖ СТАЪ ЛПЖРАЦІН КЪ ВО-
 НИИЧІН. МИШЕНИ КЪ БОГАЦІН. ВЪ-
 ТРЪЦІН КЪ ТИИЕРІН. ШН ТОЦН
 АСЕМЕНЕ ВОР СТА ЧИНЕ-ШН КЪ АЛЕ
 САЛЕ ПЪКАТЕ ВОР СТА. ОУНІН СЕ
 ВОР ПРЕСЛЪВИ. АЛЦІН СЪ ВОР РЪ-
 ШИНА. ЧЕ ВЪ РЪГАЦІ ДЕРЕПТЪ

Vedeți-mă, fără glas și fă-
 ră sufletu ȳăcându! Plângeți
 după mine, fraților și so-
 ȳii miei, și gintul și cuno-
 scuȳii mei! că până a-seră
 al-alta séră cu voi grăiia, și
 de năprasnă-mi vine și-mi
 sosi ăasul de mortia. Ce ve-
 niți se ne ertămu, că ȳacu
 înaite voastră. Sărutăți-mă
 sărutare de apoi, că cu voi
 de acmu nu voiu mai îmbla,
 că mă ducu eu unde acolo
 fățerie nu este: slugile amu
 și cu domniî împreună stau,
 împărații cu voiniciz, mișeî
 cu bogații, bătrăniî cu tine-
 rii; și toți asemenea vor sta,
 cine-și cu ale sale păcate vor
 sta: unii se vor preslăvi, alții
 să vor rușina. Ce vă rugați

*) Intăiu era scris: ФЬРЬ СЪ . . . , apoi s'a șters. Se vede că autorul se o-
 prise, căutând, pentru ideia de "respirațiune", un alt cuvint decăt *suflet*, care este
 ambiguu; dar negăsindu-l, a scris ărăși: ФЬРЬ СЪФЛЕТЪ.

МИНЕ, РЪГАЦИ-ВЪ КЪТЪРЪ ДОМНЪА
 ДЪМНЕСЕЪ. СЪ НЪ МЪ ЖЪДЕЧЕ П-
 ПРОТИВА ЛЪКРЪЛЪН МЕС П ЛОКСА
 ЧЕЛЪ ДЪ МЪНЪКЪ. ЧЕ СЕ МЪ ДЪКЪ
 ОУНДЕ ЕСТЕ ЛЪМННЛТЪ ВЪЦЪ ДЪ
 ВЕКЪ.

dereptu mine, rugați-vă către
 Domnul Dumnezeu să nu mă
 judece înprotiva lucrului meu
 în locul cela de muncă, ce se
 mă ducă unde este luminată
 viață de veci.

II.

74. ИША СЕ РОАГЪ СЪФЛЕТЪАЪ КЪ
 МАРЕ РЪГЪЧЮНЕ. ЛЪСАЦИ-МЪ ПЪЕ-
 МИЛЪНИЦИ-МЪ ЛЪСАЦИ-МЪ ПЪРЪ
 АНЪ. СЪ ПЪЛЪНЪГЪ ДЪ ПЪКАТЕЛЕ МЕЛЕ
 ЧЕЛЕ РЕЛЪБЛЕ ЧЕ АМЪ ФЪКЪТЪ ДОАРЪ
 МЪ ВЪ МИЛЪНЪ**) ДЪМНЕСЕЪ. ДЪПА
 АЧЕ МЪ ВЕЦИ ЛЪА КЪМ ВЪАЪ ЗИСУ
 ДЪМНЕСЕЪ. АТЪНЧЕ ГЪЖЕСКЪ П-
 ЦЕРЪНЪ ФЪРЪЗЪ МИЛЪ. ШИ ЗИКСЪ ЛЪША
 АНЪНЪ ТЪНЪ СЪСЪ СЪРЪШИТЪ. ЕШИ
 ДЪНЪ ТЪРЪПЪ КЪ НЕ-Ъ ЗИСУ МАРЕ-
 ЛЪЪ ЦЮДЕЦЪ. ЧЕЛЪ ПЪФРИКАТЪА СЪ
 ТЕ МЪТЪМЪ ДЪНЪ АЧАСТА ЛЪМЕ.
 КЪ ТОЦИ АНЪНЪ ТЪНЪ АНЪ ВЪНЪ ПЪ
 НЕГЪДЪИРЕ ТА. ДЪ ЖЕЛЪНЪНЪ СЪ
 БЕИ ШИ СЕ МЪНЪПЪЧЪНЪ. ПЪРЪ ДЪ
 МОРТЕ НЪ ТЕ ТЕМЕИ. АКМЪ ДЕКА
 ВЕШИ КЪ ТЕ ЛЪШМЪ ТЪ ПОМЕ-
 НЕЩИ ДЪ ПОКЪНЪЦЕ. ЛЪШИАИ ТОА-
 ТЪ ПЪВЪЦЪТЪРЪА СЪКЪНЪПЪТЪРЪНЪ.
 ШИ КЪМЪ ЦИ ВЪ ФЪНЪ ДЕКА ВЕРИ
 75. МЪРЪНЪ. БЕЧИНСНЧЕ УМЕ | КЪ ПЪ

Așa se roagă sufletulu cu
 mare rugăciune : Lăsați-mă,
 îngerii lu Dumnezeu, se pocă-
 escu ! Miluiți-mă ! lăsați-mă
 întru anu să plângu de pă-
 catele mele cele reléle ce am
 făcut , doară mă va milui
 Dumneđen ; dupa ace mă veți
 lua, cum v'au zisu Dumne-
 đeu. Atunce grăescu îngerii
 fără milă și đicu așa : Anii
 tăi séu sfrășitu ; eși, suffe-
 te, din trup, că ne-u đisu
 marelé g'udețu, cela înfrica-
 tul, să te mutămă din acá-
 sta lume ; că toți anii tăi i-ai
 visu în negădire ta, de jelui-
 ăi să bei și se mânâinci, ăa-
 ră de morte nu te temeii ;
 acmu, deca veđi că te luomă,
 tu pomenești de pocăințe ! Au-
 đăiăi toată învățătura Scrip-
 turiei și cum ți va fi deca

*) Aci era scris : МЕН, apoi s'a șters.

**) Înainte scriitorul începuse : ЕР . . . adecă : ЕРТА, apoi l'a șters și a scris :
 МИЛЪНЪ.

ТООТЕ ВНАЕ ВЕДЕН КСМ ПЕТРЕК
 ВАМЕНІИ КС РСА ЛС. Д. *) ШИ
 ЕЗТРАНИИ ШИ ТИИЕРІИ. КСМ НС
 ТЕ ПОКЗИШИ Л ВРЕМЪ ТА. АК-
 МС ЕЛЗМС КЪТРА ДСМНСА **) ТЗС
 ШИ ДОМНСА НОСТРС. АТСН-
 ЧЕ СЕ ВА ТРАУЕ ССФЛЕТСА ДЕЛ
 ТООТЕ ЛКЕЕТСРИЛЕ. ШИ-А ВОРС
 ЛСА ЛФРИКАЦИИ ЛУЕРИ. ССФЛЕТЕ
 АТСНИИ НС ВЕРИ ГРИЖИ НИЧИ
 ДЕ ФЕЧОРИ НИЧИ ДЕ МСЕРЕ. ЧЕ
 НСМАИ ЧЕ ТЕ ВЕРІ ТЕМЕ ДЕ Л-
 ФРИКАТЛАС УДЕЦС. ШИ ТЕ ВЕРИ
 КСТРЕМСРА КСМС-ЦИ ВА ПЛЗТИ
 ДСМНЕСЕС ПРЪ ФАПТЕЛЪ ТАЛЕ.
 ОУНДЕ ЦІ-А АТСНИИ АВСУІА ШИ
 БОГЪЦІА. ШИ СКСМПІА. ОУНДЕ
 ЦІ-А УИИТСА ТЛС ШИ ФРАЦІИ
 ТЖИ ШИ ПЗРИИЦІИ ТЗИ. ШИ
 СЦІИ ТЗИ. СОУФЛЕТЕ УМЕ НИМЪ
 76. ДЕ ЧЕА НС-ЦИ ПОТРС АУСТА.
 ОУНДЕ ЦИ-СЪ МЕСАЛЪ КС ЕКС-
 ТСРИЛЕ. ШИ КС МАНКЪРИЛЕ. ШИ
 ЮКОСТЕ ТА. ШИ ДСАЧАЦА ТА ШИ
 ЮЕНРЕ ТРСНСАШИ ТЗС. АЧЕЛЕ ТОО-
 ТЕ СПСРКАТЕ СИИТС.***) КА СКА
 АС ТРЕКСТС. КА ФСМСА СКС
 СПАРТС. КА ПРАХСА ДЕ ВЗНТС
 АС ПЕРИТ. ССФЛЕТЕ УМЕ ЧЕ ФО-
 ЛОС ЦІ-Е ДЕ ДСАЧА[ЦА] ТРСНСАШИ.
 ЧЕА ЧЕ ТЛ ЛЧИИИДЕН ШИ ССА ШИ

veri muri, becisnice ome, că
 în toate zile vedei cum pe-
 trec oamenii cu ruga lu Dum-
 neđeu, și bătrânii și tinerii;
 cum nu te pocăiși în vremé
 ta? Acum blămu cătră Dum-
 nul tău și Domnul nostru.
 Atuncea se va trage sufletul
 deîn toate încheeturile, și-l
 voru lua înfricații îngeri. Su-
 flete! atunci nu veri griji nici
 de fecóri, nici de muere, ce
 numai ce te veri teme de
 înfricatulu g'udețu, și te veri
 cutremura cumu-ți va plăti
 Dumneđeu pré faptele tale.
 Unde ți-ia atunci avuția și
 bogățiia și scumpiia? Unde
 ți-ia gintul tău și frații tăi
 și părinții tăi și soții tăi?
 Suflete-ome! nimé de ceia
 nu-ți potu ag'uta! Unde ți-să
 mesialé cu béuturile și cu
 mâncările, și iuboste ta, și
 dulcața ta, și iubire trupului
 tău? Acele toate spurcate sin-
 tu: ca ubra au trecutu, ca
 fumul séu spartu, ca prahul
 de vântu au perit. Suflete-ome!
 ce folosu ți-e de dulcața tru-
 pului, ceia ce tia încindei și

*) După ВЕДЕ era scris: КСМС ЛЪ Е, apoi s'a șters.

**) D'asupra lui Д e pus cu aceeași mână o pentru a îndrepta pe ДСМНСА, fără însă a fi șters С.

***) Cfr. mai sus p. 436 § 2.

НОУПТЕ. Л КСРВІЕ ШИ Л ВАНХ-
 НАЛЪ. ШИ ТЪ МЪНИАН. ШИ КС
 ЛИМБА БАДУКОРИАН. ШИ ДОСЪ-
 ДНИ, ШИ АСКВАТАН. ШИ ЮБИАН
 ХИТЛАНШГЪРЕ. КС МЪНИЛЕ ОУЧИ-
 ДЕН СЪРАЧИН, ШИ СЪРАЧЕЛЪ. МРЪ
 КС ПИЧОДРЕЛА КЪРЕИ ШИ СЪРИАН,
 ШИ ЦЮКАН Л ГАЛСЪРЕ ДЕ ЧИН-
 78*) ПОИ | В ВАН ДЕ ТИНЕ СЪФЛЕНЕ.
 МЪАТЕ ЮБИАН Л ДЕШЕРТЪ АКМЪ
 ПАЗНУИ ШИ ТЕ КЪТРЕМЪРИ. КЪ
 ТРЪПЪА ЦИ-А ВОР МЪНКА ВІЕРЬ-
 МНИ Л ГРОЛПЪ. НИ АМЪ СЪФЛЕТЪ.
 ЧИНЕ АРЪ ПЪТЕ СПЪНЕ ФРИКА
 ШИ КЪТРЕМЪРЪА ШИ МЪНКА ЧА-
 СЪАШИ ДЕ МОАРТЕ. КЪ МОАРТЕ
 ФЪРЪА ДЕ ВЕСТЕ ВИНЕ. КА ШН ЛЕЪ
 РЪГЪНДЪ ШИ КС ТЪАТЕ АРМЕЛА.
 КС СПАТЪ. ШИ КС КЪЦИТЪ. ШИ КС
 СЕЧЕРЕ. ШИ КС ПИЛЪ. ШИ КС СЪКЪ-
 РЕ. ШИ КС ЦАПЪ. ШИ КС СЪЦЕТЕ.
 ШИ КС ТЕСЛА. ШИ КС БАРДЪ ШИ
 СВРЕДЕЛ. ШИ КС ГРОЪА ЮТЕ Л
 ТОАТЕ КИПЪРИЛЕ. ШИ КС ТОАТЕ-ЛЪ
 МЪНЧЕЦІЕ ДЕ-ЛЪ ПЪНГЕ ШИ-А ТАЕ.
 79. ЧЕ СЕ ПОАТЕ СПЪНЕ МЪНКА МОР-
 ЦІИЕН. АША КЪМ АРЪ ВЪЧЕ ГОЛЪ
 Л ПАРЪА ДЕ ФОКЪ СЕ СЕ ФРИГЪ.
 АТЪНЧІ-И АДЪКЪА ДЕ БЕ ПЪХАРЪА
 ЧЕЛА ДЕ МОАРТЕ АМАРЪ. АТЪНЧІ-И
 АСЕ СОУФЛЕТЪА АФІРЪ. АТЪНЧІ
 АРАЧІИ СЕ АДЪНЪА АПРОАПЕ ДЕ
 ТИНЕ.***) ДЕ СТАЪ ШИ АДЪКЪА

Țua și noapte, în curvie și
 în odiumală? Și té măniiai,
 și cu limba badg'ocoriiai, și
 dosădiei, și ascultai, și iubi-
 iai hitliansugure! Cu mânilе
 ucidei săracii și săracelē, iară
 cu picoarelia curei și săriiאי
 și ȝucaii în glasure de cin-
 poi! O, vai de tine, suflete!
 Multe iubiiai în deșertu; ac-
 mu plāngi și te cutremuri,
 că trupul ȝi-l vor mânca vie-
 rămiי în groapă. Ni amu,
 sufletē, cine ară pute spune
 frica și cutremurul și munca
 ȝasului de moarte? Că moar-
 te fără de veste vine, ca
 un leu rāgāndu și cu tuate
 armelia: cu spatā, și cu cu-
 țitu, și cu secere, și cu pilā,
 și cu săcure, și cu țapā, și
 cu săgete, și cu teslā, și cu
 bardā și svredel, și cu gro-
 zā iute în toate chipurile;
 și cu toate-lū muncește de-lū
 g'unghе și-l tae. Ce se poate
 spune munca morȝiei? așa
 cum ară ȝăce golu în parā
 de focu se se frigā. Atunci-i
 aducū de be păharul cela de
 moarte amarā; atunci-i iașe
 sufletul afarā; atunci dracii
 se adunā aproape de tine de

*) Paginațiunea pusă în manuscris din greșelă: 78 în loc de 77.

**) Scris: ТИИА, apoi Е pus d'asupra lui И.

СКРИСЕ ТОАТЕ ПЗКАТЕЛЕ ТАЛЕ ЧЕ
 АН ФЖКСТ. ДИИ ТИНЕРЕЦЕ ПЗ-
 НЖ ЛА МОРТЕ. ДЕ ЛЕ ПННЬ Л
 КСМЗПННЖ. АС ДОАРЗ АН ВЕН-
 ДИТЗ ВР'СЛ ВМ МИШЕЛЪ. САС
 АН ОУЧИСЬ. САС АН ФСРАТЗ. САС
 ДОАРЖ АН ВЪНДСТ ПР'К ЧИНЕ-ВА.
 САС Н'АН ЛЬКВНТЗ БИНЕ КС ВЕ-
 ЧИННА ТЗС. САС АН ФЖКСТ ПРЕ-
 ЮБИРЕ ТРСПВАН. СА[С] ДОАРЗ
 АН ГРЗНТЗ МЕНЧЮНЖ. САС Н'АН
 ЮБИТЗ ПРЕ ТОЦІ*) УМЕНІИ 8-
 80. НЛА КА АЛТЪА | ТОАТЕ КЗТЕ-И
 ГРЕШНТЗ. ДЕ КЗНАС АН НЖСКСТ.
 ШИ ВЪСННАС ШИ НЕВЪСННАС. ШИ
 КС ВОЕ ШИ ФЪРЗ ВОЕ. ТОАТЕ
 СХНТЪ СКРИСЕ ШИ ЛЕ АДЪКЪ ДЕ
 W АЛТЪРИ МЪАЦИ ДРАЧИ НЕВЪЗ-
 ЗЪЦИ. ШИ ЗИКЪ АША НИ СЪ-ЛЪ
 РЪПНМ СЪ-ЛЪ АСВМ. ДЕ АЛЪТЪ
 АЛТЪРИ ВОРЪ СТА ДОН ЛЪЕРИ АН
 АС ХС. ДЕ ВОРЪ АЩЕПТА ДЕЛА
 ТИНЕ. ШИ ВОРЪ АДЪЧЕ ТОАТЕ
 ФАПТЕЛЕ БЪНЕ ДЕ ЛЕ ВОР ПЪНЕ
 Л КСМПЖНЖ. Д'БАТЪ АЛТЪРИ
 ВОРЪ КЗЪТА ЛЪЕРІИ АС ХС. АС
 ДОАРЗ АН МИАШИТЬ ВР'ЪИ СЕРАКЪ
 САС АН ДАТ МЪНКАРЕ ФЛЪМЪИ-
 ШЛАР. САС АН АДЪПАТЪ ВР'ЪИ
 СЕТОСЪ. САС АН ЛЪЕРЬКАТ ВР'Ъ
 ВМ МИШЕЛЪ САС АН МИАШИТЬ

stau și aducu scrise toate
 păcatele tale ce ai făcut din
 tinerețe până la morte, de
 le pună în cumăpână: au
 doară ai obiditū vr'uin om
 mișelū, sau ai ucisū, sau ai
 furatū, sau doară ai vândut
 pré cine-va, sau n'ai lăcuitū
 bine cu vecinul tău, sau ai
 făcut pre-îubire trupului, sau
 doară ai grăitū mencună, sau
 n'ai îubitū pre toți omenii unul
 ca altul. Toate căte-i greșitū
 de cându ai născut, și vă-
 đindu și nevăđindu, și cu voe
 și fără voe, toate sântu scrise,
 și le aducu de o laturi mulți
 draci nevăzuți, și đicu așa:
 Ni să-lū răpim să-lū luom!
 De alătă laturi voru sta doi
 ingeri ai lu Hs. de vorū a-
 ștepta dela tine și voru a-
 duce toate faptele bune de le
 vor pune în cumăpână. Deltă
 laturi voru căuta ingerii lu
 Hs.: au doară ai miluitū vr'un
 seracu, sau ai dat mănecare
 flămăndilor, sau ai adăpatu
 vr'un setosu, sau ai înbrăcat
 vr'u om mișelū, sau ai mi-
 luitu vr'oîn omu în priînsoare,

*) Scris: прѣвѣцѣ, adică scriitorul citise de'ntăiū în original: [н'ан юбитъ]
 прѣвѣцѣ, și apoi vedēnd din urmarea frazei că a greșit, a adaus un т d'asupra
 lui w; probă, în ori-ce cas, că acest pasagiu este o copiă după un exemplar
 românesc mai vechiu.

81. В'олъ умъ л прилсоаре сѣ | sau vr'uin betegu, sau ai datu
вр'ѣл бетегѣ. сѣ ли датѣ сѣ- | sălaşu vr'unui călătoru, sau
лашь вр'ѣни кзакторѣ. сѣ ли | ai grăitū bine dereptu vr'uin
ли грзитѣ бине дерептѣ вр'ѣл | om obiditū de-i agūtatu cu
ум вендѣтъ, де-и ацютатѣ кѣ | cuvântul, sau milostenie de-
кѣвѣнтѣл. сѣ мнлостеніе, де- | reptu vr'uin mişel. Toate le
рептѣ вр'ѣл мишел. тоате ле | vor căuta űngerii lu Hs. de
вор кѣста лѣрѣи лѣ хс. де лѣ | lē voru pune în cumpănă.
ворѣ пѣне л кѣмпзѣнѣ. сѣ-лъ | Să-lū voru lua űngerii lu Dum-
ворѣ лѣ лѣрѣи лѣ дѣмнеѣѣѣ. | neđeu, ei-lū voru duce în viia-
ен-лѣ ворѣ дѣче л вѣнца ве- | ța vecului, înainte lu Dum-
кѣлѣн. лнлннте лѣ дѣмнеѣѣѣ. | neđeu și naște űngeriloru, în
ши нлнте лѣрѣіlorѣ. л весѣ- | vesăliia nesfrăşitā; iarā să-l
лѣ несфрѣзѣнтѣ. лрѣ сѣ-л | voru lua űngerii diavolului,
ворѣ лѣ лѣрѣи дѣволѣлѣн, ен-лъ | ei-lū vor duce în munca ve-
вор дѣче л мѣнка веѣлѣн. | cului.

III.

- Ірѣ кѣндѣ ворѣ вѣчина архѣ- | Iarā cându voru bucina
гелни спре патрѣ корнѣре л | arhaghelii spre patru cor-
пѣмѣнтѣлѣн. де треи врѣ кѣ | nure a pământului, de trei ori
фрѣнкѣ ши вѣрѣ марѣ пѣмѣн- | cu frică și burā marē pămân-
82. тѣл се вѣ | кѣтрѣмѣра ден л | tul se va cutremura den în
(sic) тоате капетелѣ. атѣнче | toate capetelē; atunci voru
ворѣ лѣіа морѣи. сѣрѣ фи де | înviia morții, sērā fi de fieri
фѣери мѣнкаци. сѣ де пасери | măncați, sau de paseri măn-
мѣнкѣтѣ. сѣ де пеѣи мѣнка- | catu, sau de pești măncați,
ѣи. тоци ворѣ лѣна днн морте | toți voru înviia din morte dii
днл тоате адѣнкѣрилѣ пѣмѣн- | toate adăncurilā pământului,
тѣлѣн ши мнѣни ши марѣи ши | și micii și marii, și dereptii
дерепѣи ши пѣкѣтошіи. ши | și păcătoşii, și gūdeci strămbi
ѣѣдѣчи стрѣмѣи. ши лпѣраѣи | și împărații, și bogații și mişei;
ши бѣгаѣи ши мишелни. ши | și vorū sta toți asemenea,
ворѣ ста тоци асеменеле. чнне | cine cu faptele salē, și de đī

- к8 фАПТЕЛЕ САЛѢ*). ШИ ДЕ ВИ | și de noapte, și deîn toate
 ШИ ДЕ НОАПТЕ. ШИ ДЕЛ ТОАТЕ |  asurile și toate ascunsurile
 ЧАСЕРИЛЕ ШИ ТОАТЕ АСКЪНСЕРИЛЕ | se vor ivi: nece uîn  aru diîn
 СЕ ВОР НВИ. НЕЧЕ 8Л ПЪР8 ДИЛ | capul loru nu va fi peritu.
 КАП8А ЛОР8 Н8 ВА ФИ ПЕРИТ8. | Unii vor fi luminați, alții și
 ОУНІИ ВОР ФИ А8МИНАЦИ. АЛЦІИ | mai luminați, alții vor fi în-
 ШИ МАН А8МИНАЦИ. АЛЦІИ ВОР | tunecați. Atunce vor vede toți
 83. ФИ ЛТ8НЕКАЦИ. АТ8НЧЕ ВОР ВЕДЕ |  ac oșii mar  de focu clo-
 ТОЦИ ПЪКЖТОШНИ. МАРѢ ДЕ ФОК8 | cotin d  și sfr indu, și m niia
 КЛОКОТИНЪДЪ. ШИ СФРЗИНЪ8. ШИ | lu Dumne eu fi-va atunci,  i
 МЗНІНА А8 Д8МНЕ88 ФИ—ВА А- | va aprinde lume de va arde
 Т8НЧИ. ШИ ВА АПРИНДЕ А8МЕ | totu  am ntul și toți munții
 ДЕ ВА АРДЕ ТОТ8 ПЪМЖНТ8А. ШИ | și toate m gurile, și toată
 ТОЦИ М8НЦІИ ШИ ТОАТЕ МЖГ8РИЛЕ. | spurc ciun  ce se-u facut pre
 ШИ ТОАТЖ СП8РКЖЧЮНѢ. ЧЕ СЕ—8 |  am ntu. Atunce mar  de apă
 ФЖК8Т ПРЕ ПЪМЖНТ8. АТ8НЧЕ | va seca, și toate r urele, și
 МАРѢ ДЕ АПЖ ВА СЕКА. ШИ | toate izvoarele atunci; cum
 ТОАТЕ РЪ8РЕЛЕ. ШИ ТОАТЕ ИЗ- | zice Hs.  n evanghelie: ste-
 ВОАРЕЛЕ АТ8НЧЕ. К8М ЗНЧЕ ХС | lele voru c d a, și soarele va
 Л ЕУГАІЕ, СТЕЛѢЛЕ ВОР8 КЪ- |  ntuneca, cerul l voru  nv li
 ДА. ШИ СВАРЕЛЕ ВА ЛТ8НЕКА. | arhagghelii ca u sfitocu, și se
 ЧЕРЮА А ВОР8 ЛВЪЛИ АРХАГГАІИ | va ivi ceru nou ca soarele.
 КА 8 СФИТОК8. ШИ СЕ ВА НВИ | Atunci se va ivi din ceru
 ЧЕРЮ НО8 КА СОАРЕЛЕ. АТ8НЧИ | r sticnitul lu Hs. cinstita cru-
 СЕ ВА НВИ ДИИ ЧЕРЮ РЪСТИКНИ- | ce de va lumina prespre toate
 84. Т8А А8 ХС. ЧИНСТИТА КР8ЧЕ | capetele  am ntului, și vor
 ДЕ ВА А8МИНА ПРЕСПРѢ ТОАТЕ | c nta pregiur   a cinure de
 КАПЕТЕЛЕ ПЪМЖНТ8А8И. ШИ ВОР |  ngeri, arhagghelii și herovimii
 КЗНТА ПРЕЦЮРЬ А ЧИН8РЕ ДЕ | și s rafimii și toat a puterile,
 ЛЦЕРИ АРХАГГАЫ ШИ ХЕРОВІМІИ. | și vor  găta scaunul de giu-
 ШИ СЪРАФІМИИ ШИ ТОАТЖ П8- | doctu. Atunci se va de chide
 ТЕРИЛЕ, ШИ ВОРЬ ГЖТА СКА8Н8А | poar ta cerului despre r s -

*) Inainte era scris САЛА, apoi s'a îndreptat САЛѢ.

КИДЕ ПОДРЪТЪ ЧЕРКОЛЪИ ДЕСПРЕ
 РЪСЪРИТЪ. ШИ СЕ ВА ИВИ ЛПЪРА-
 ТЪЛЪ ХС. КЪМ ГРЪЦЕ ПРОВОКЪЛ.
 ШИ ВА БОУЧИНА ШИ ВА АПРІНДЕ
 ФОКЪ КЪ МАРЕ БОУРЪ ШИ КЪ
 МАРЕ ТРЕСНЕТЪ. АТЪИЧИ ВОРЪ
 КЪЖТА ДЕ-А ВОРЪ ВЕДЕ ТОЦИ
 ВАМЕНІИ ШИ ТОЛТЕ ФЕАЮРИЛЕ.
 АТЪИЧЕ. КОУМ ГРЪЦЕ ХС. КЪ
 ВА ШЕДЪ СПРЕ СКАВНА СЛА-
 [В]ЕИ САЛЪ. АТЪИЧИ ВОРЪ СТА
 ДЕСПРА Л СЪИНИЪ ИЛИНЪ ДЕ
 85. ЛЪЕРИ. ШИ ИЪМЪИТЪЛА ВА ФИ
 ЛНДЕСАТЪ ДЕ ВАМЕНИ ПЛИНЪ. А-
 ТЪИЧИ-ШИ ВОРЪ ВЕДЕ ТОЦИ ВА-
 МЕНІИ ФАНТЕЛА САЛЕ. АЪ БОУНЕ
 АЪ РЕЛА. ШИ ТОЛТЕ АЪСКЪНСЪРИЛЕ
 ЛНАИИТЪ ФЕЦЕЕН САЛА. АТЪИЧИ
 ВА ТРЕМИТЕ ХС АРХАГАН КОУ
 ФОКЪ ШИ ТРЕСНЕТЪ ШИ ФЪЛЪЕР.
 ШИ КЪ ПАТРЪ ВЪИТЪРЕ. ДЕ ВОРЪ
 ЛЛЕЦЕ ТОЦИ ДЕРЕПЦИИ. ДЕ-И ВОРЪ
 ПЪНЕ*) ДЕ ДЪРЕПТА АЪИ ХС.
 ПАРЪ СТЪМЪВЪИИ ДЕ СТЪИИГА.
 КОУМ ЛЛЕЦЕ ОУНЪ ПЪСТОРЮ В-
 ИЛЕ ДИЛ**) КАПРЕ. АТЪИЧЕ ПЪ-
 КЪТОШІИ ВОРЪ ПЛЪИЦЕ ШИ СЕ
 ВОР ТЪИГЪИ. ШИ ВО[Р] ВИЧЕ. В
 КЪМ НЪ НЕ-МЪ ПОКЪИТЪ. В КОУМ
 НЕ-МЪ ПІЕРДЪТ ВРЪМЕ ДЕ ПО-
 КЪИИЦЕ. ДЕ-МЪ БАДЪО|КЪРИТЪ.
 ШИ АМЪ ЧЪКАТЪ, ШИ-МЪ СЪРИТЪ.

rită, și se va ivi împăratulă
 Hs., cum grăește prorocul, și
 va bucina și va aprinde fo-
 cu cu mare bură și cu mare
 tresnetu. Atunci voru căuta
 de-l voru vede toți oamenii
 și toate feliturile. Atunce, cum
 grăiaște Hs. că va ședé spre
 scaunul slavei salé. Atunci
 voră sta desupra în sâninu
 plină de ingeri, și pământul
 va fi îndesatu de omeni plinu.
 Atunci-și voră vede toți oa-
 menii faptelă sale, au bune,
 au relé, și toate auscunșurile
 înainte feței sală. Atunci
 va tremite Hs. arhaggheli cu
 focu și tresnetu și fulger, și
 cu patru vânture, de voru
 alege toți derepții, de-i voru
 pune de dérepta lui Hs., iară
 strămăbii de stânga, cum a-
 lege ună păstoră oile diîn
 capre. Atunce păcătoșii voru
 plănge și se vor tângui, și
 vor țice: o, cum nu ne-mu
 pocăitu! o, cum ne-mă pier-
 dut vréme de pocăințe, de-mă
 badg'ocurită și amă g'ucatu
 și-mă săritu în helianșug!

*) De'ntăiū era scris: ПЪРЕ, apoi s'a adaus HE, scriitorul uītând insă a șterge PE.

**) De'ntăiū s'a scris: ДИНЪ, apoi s'a adaus d'asupra Л.

ꙗ хетааншѣг. ѡ кѣче н'ам пос-
 тигѣ. ѡ кѣче н'ам мнлштѣ
 мншени. ѡ кѣче нс не-м по-
 кѣнтѣ. де се не фне аксм ер-
 тате пѣкатела. че амс рѣсѣ
 ши амь вестѣ. ши амь мѣн-
 катѣ фѣрѣ де леѣе. ши не-м
 веселитѣ фѣрѣ дирептѣ. ши а-
 чеа време аѣ трексѣг. ѡ а-
 млар нѡѡ ши ютѣ. атѣнче ва
 еши марѣ де фокѣ ꙗнлнтѣ
 ꙗудецѣаши. ши вор веде пѣ-
 кѣтошѣи че-ѣ аѣкрат. ѡ фрика
 ши кѣтремѣрѣа маре. ꙗѣрѣи
 сннтѣ негрѣшнѣи ꙗкѣ се ворѣ
 кѣтремѣрѣа де фрика ꙗудецѣаши.
 атѣнче ва кѣѣта ꙗѣрѣатѣль
 ꙗѣдеѣ хс спрѣ дирептѣ.
 ши ва веде сѣнѣи аѣмннѣи
 87. ши се ва весели де аи. | ши ва
 грѣи кѣ глас аѣлче. веннѣи
 баснѣи де татѣа мѣѣ. де
 добѣнѣи ꙗѣрѣѣа ши внѣа
 де векѣ. веннѣи постннѣи мен
 веннѣи фѣи аѣмннѣен. веннѣи
 млостивѣи мен. веннѣи аѣмн-
 нѣи татѣаши мѣѣ. веннѣи
 чеа че аѣи лѣсат аѣме ши
 аѣи веннѣи аѣпѣ мнне. веннѣи
 чеа че аѣи рѣѣдѣтѣ ꙗ нѣмеле
 мѣѣ. веннѣи де ꙗѣрѣѣи кѣ
 мнне прѣ-ѣбнѣи мѣн. атѣнче
 ва кѣѣта ꙗѣрѣатѣа хс кѣ[трѣ]
 чеа аѣ стѣнѣа са. ши ва внче
 аша. аѣѣчеи-вѣ аѣкрѣа. ши

O, cāce n'am postitŭ? o, cāce
 n'am miluitŭ mișeii? o, cāce
 nu ne-m pocăitŭ, de se ne fie
 acum ertate păcatella? ce amu
 răsŭ, și amŭ beutu, și amŭ
 mâncatu fără de lege, și ne-m
 veselitu fără dreptu, și accĭa
 vreme au trecutŭ! O, amar
 noo și ĭutĕ! Atunce va eși
 marĕ de focu înainte gĭude-
 țului, și vor vede păcătoșii
 ce-u lucrat. O, frica și cutre-
 murul mare! Ĭngerii sintu
 negreșiți, încă se voru cutre-
 mura de frica gĭudețului! A-
 tunce va căuta ĭnpăratulŭ
 gĭudețu Hs. sprĕ drepta, și
 va vede sfĭnții luminați, și
 se va veseli de ĭai, și va grăi
 cu glas dulce: Veniți, blagos-
 loviții de tatăl meu, de do-
 bândiți ĭnpărăția și viața de
 vecu; veniți, pustnicĭi mei;
 veniți, fii luminiei; veniți,
 milostivii mei; veniți, lumi-
 nații tatălui meu; veniți, ceĭa
 ce ați lăsat lume și ați ve-
 nit după mine; veniți, ceĭa
 ce ați răbdatŭ ĭn numele meu;
 veniți de ĭnpărățiți cu mine,
 prĕ-ĭubiții mii! Atunce va
 căuta ĭnpăratul Hs. cătră ceĭa
 dé-stānga sa, și va đice așa:

- вж прїиминци прѣцѣл. лгоуѣчи
 вл веде хс пжкжгошїи негри
 ши спсркаци. ши лтѣнекаци.
88. ши ва грзи кс глас де зр џїе.
 фжрж де мзсзрж. дѣчеци-вж
 дела мине немилостивилор. къ
 н'аци мнлвнт мншени. ниче
 ес вою мнлвн вои, ничи аци
 асквлатат. иевгаїе ши скриптсра.
 нече лферекаци оученичии мїеи.
 нече ес вою аскв[та] пазн-
 џѣре ши тзнгшре воастрж.
 че аци мзккатс ши аци бест
 ши в'аци беселитс л дѣлаца
 воастрж фжрз де лѣџе. дѣче-
 ци-вж дела мине пжкжтоши-
 лорс. ксрварилор ши нексра-
 цилор. къ лтроу лскенс хи-
 тлени аци фостс. ши ржс
 аци фькст. дѣчеци-вж*) дела
 минѣ блжстемацилор. л фокс
 вексвн. оунде е гзтит дїаво-
89. лвлн. ши лнџерилор лн. кз
 аци фькст воє лн. кз аци
 бадџоксритз ши аци клеветитз
 ши в'аци лентс де кжтрж рс-
 гжчюни. дѣчеци-вж л лдоу л
 кспторслю де фокс. оунде вор
 фн џипетеле ши пазнџериле.
 ши скрхшькарѣ дннцилорс. а-
 тѣнче хс ва зврзлн кс томгс
 де фокс де-н ва гчиде ши-н ва
 рсмпє. ши ва тримитѣ лџерїи
- Aduceți-vă lucrul și vă prii-
 miți prețul! Atunci va vede
 Hs. păcătoșii negri și spur-
 cați și întunecați, și va grăi
 cu glas de urgie fără de mă-
 sură: Duceți-vă dela mine,
 nemilostivilor, că n'ați miluit
 mișei — nice eu voiu milui
 voi, nici ați ascultat ievan-
 ghelie și scriptura, nece în-
 ferecați ucenicii miei — nece
 eu voiu asculta plângere și
 tânguire voastră; ce ați mân-
 catu și ați beut și v'ați ve-
 selitu în dulceața voastră fără
 de lege! duceți-vă dela mine,
 păcătoșilor, curvarilor și ne-
 curaților, că întru auseuns
 hitleni ați fostu și rău ați
 făcut! duceți-vă dela miné,
 blăstemaților, în focul vecu-
 lui, unde e gătit diavolului
 și ingerilor lui, că ați făcut
 voe lui, că ați badg'ocuritū
 și ați clevetitū și v'ați lenitu
 de câtră rugăciuni! duceți-vă
 în iadu în cuptorulū de focu,
 unde vor fi țipetele și plân-
 gerile și scrășăcaré dinților!
 Atunce Hs. va zvrăli cu to-
 țagul de focu de-i va ucide
 și-i va rumpe, și va trimité
 ingerii de-i voru arunca în

*) Аci s'аў маў repetat ultimele două silabe : ци-вж.

ДЕ-И ВОРЪ АРЪНКА Л КЛОКОТЕАК Л МАРК ДЕ ФОКС*). АТЪНЧЕ ДЕ- РЕПЦІИ ЕИ ВОРЪ АЪМИНА КА СОРЕЛЕ ЛТРО ПЪРЖИНА ТАТЪЛЪСИ. ІАРЪ ПЪЖЪТОШІИ Л МЪНКА ВЕКЪЛЪСИ.	clocotelé în maré de focu. Atunce derepții, ei se voru lumina ca sorele întro pără- țîia Tatălui; iară păcătoșii în nunca vecului.
---	--

IV-V.**)

ДАРЪРИЛЕ ШИ ФРЪЖМЪЦЕ ДЕРЕП- 90. ЦИЛОРЪ ЛА ВЪЛА ДЕ МОДЕЦЪС.	Darurile și frâmséte derepți- lorû la đua de g'odețu.
АЪМИНА-ВА ФЛЦА ЛОРЪ КА СТЕ- ЛЕЛЕ Л ЧЕРЮ. ОУНІИ ВОРЪ ФИ АЪМИНАЦИ, АЦІИ ШИ МАИ АЪ- МИНАЦИ. КЪМ ГРЪЕЩЕ АПСЛАЪА (sic). ОУНОРА ЛЕ ВА ФИ ФАЦА КА АЪМИНА АЪНИЕН, АЦІИ КА АЪМИНА ВИАЕЕН. АЦІИ КА ФІЕРЪА АПРІНСЪ КЪНДЪС САР СКЪНТЕНАЕ ДИИТРЪ ЕАЪ. АЦІИ КА СВРЕЛЪСИ. АЦІИ ВОРЪ ФИ АЛБИ КА У ХЪРТІЕ. АЦІИ КА АЪНА. АЦІИ ВОРЪ ФИ РЪМЕНИ. АЦІИ ВОР ФИ ЧИНЕ КЪМ ВА ФИ ФЪСТЪС ШИ ЕАЪ. ПРЪК ТОЦИ [ВА] ФИ СКРИПТЪРЪ ЧИНЕ КЪ ЧЕ АЪ СЛЪ- ЖИТЬ АЪ АЪМНЕВЕЪС. СТА-ВОРЪ АЛЕСА ЧИНЪРЕ АЪМИНАТЕ ДЕ ДЪК- РЕПТА ЛОУ ХЪС, МЪЛАЦИ ФЪРЪЖ ДЕ 91. НЪМЪРЪ. АЧЕЛОРА ТЪТЪ[РЪ]РЪ ЛЕ ВА ДЪШКИДЕ ХЪС КОМОРЪЛА ЛПЪ- РЪЦІЕН ЧЕРЪЛЪСИ. ШИ ЛЕ ВА ДЪ-	Lumina-va fața loru ca ste- lele în cerû. Uuii voru fi luminați, alții și mai luminați, cum grăește apostollul: unora le va fi fața ca lumina lu- niei, alții ca lumina đileei, alții ca fierul aprinsu cându sar scânteile dintru elu, alții ca [rađele?] sorelui, alții voru fi albi ca o hărtie, alții ca lăna, alții voru fi rumeni, alții vor fi cine cum va fi fostu și elû. Pré toți va fi scriptură: ci- ne cu ce au slujitû lu Dum- neđeu. Sta-voru alesia cinure luminate de dérepta lu Hs. mulți fără de numărû. Acelora tuturorû le va deșchide Hs. comorăle împărățici cerului, și le va đarui veșminte luminate

*) S'a scris de'ntătu prin asimilațiune grafică: фѡѡѡ; apoi observăud greșela, scriitorul a adans: КЪ, nîtând însă a șterge фЪ.

**) Ambele fragmente IV și V, separate în manuscris prin steluțe și prin inițiala roșie, fiind strins legate unul cu altul, n'am cređut de cuviință a le isola.

- рши вешминте лсминате. ши кшншнн лпзрхтецин. атшнче ворс лчепе а кшнта лжерин ши ар-хагглыи. ши херовинин ши сз-рафимин ши вор лжсда прѣ хс. ши вор дешкнде порта чзтз-циен. ши ворс нви комоаржле. ши дарсреле лпжрзциен черюлви. хс ва шеде спрѣ скашнла славен сале. ши ва кема хс тоци сфинцин. де ворс приими делмхна лс хс вешьментеле, ши дарсриле тоци чини-ши кс чинсте ши кс дарса сзс. ши ма-
92. ннте ва мерѣе прѣ-чинсти'та манка лс хс. ши дел талзпѣеи парж де фокс ва лзса. ши динтрс а славж неспссь фи-ва ши фаца еи съ ва лсмина ка сореле ши ва мерѣе де се ва лкина домислшн хс. дчпз ачел ши-ва плека*) хс капла кьтрж манка са. ши ва лса сфинта кшншнж де w ва пшн л чиститла капла ен. ши ва шн[че] приимеце манка ме ачаста славж. чел че ме-с дьршнтс татжлз мш. кз кь (sic) кс ачаста амз кьлкатс прѣ диволсалс. кз ес динтрс тини синтс ши м'ам нзскстз, ши ам лслтз пелице. ши-и ва да оуи вешзментс мо-
93. хоржтс лпжрхтекс. | дшпж а-
- și cununî împărătești. Atunce voru începe a cânta îngerii și arhagghelii și herovimii și sărafimii, și vor lăuda pré Hs.; și vor deschide porta cătăției și voru ivi comorăle și darurile împărăției cerului. Hs. va șede spré scaunul slavei sale, și va chema Hs. toți sfînții de voru priimi deîn mâna lu Hs. veșămentele și darurile, toți cine-și cu cinste și cu darul său. Și ma-
inte va merge pré-cinstita maica lu Hs.; și deîn talăpé ei pară de focu va lăsa, și dîntru ia slavă nespusă fi-va, și fața ei să va lumina ca sorele: și va merge de se va închina Domnului Hs.; după aceia și-va pleca Hs. capul cătră maica sa, și va lua sfânta cunună de o va pune în cistitul capul ei, și va țice: primește, maica me, acăsta slavă, ceia ce me-u dăruitu tatălū miu, că eu acăsta amū călcatu pré diăvolulu, că eu dîntru tine sin-
tu și m'am născutū și am luatū pelițe. Și-i va da un veșămentu mohorātu împărătescu. După aceia va grăi

*) Aci era scris de'ntălu: капла, apoi s'a șters cu aceeași mână.

ЧЕА ВА ГРЗИ АША. ПАСЖ СФНТЖ
 МАНКА МЕ Л БВКСРІА ДОМНАСН
 ТЪС. ШИ КС ТОЦІ ЧЕА ЧЕ ТЕ-С
 РСГАТЪ ШИ АС САЗЖИТЬ ЦНЕ ПРЪ
 ПЗМЗНТЪ. ШИ ДЕСТОННИЧИН ЛОУ-
 МИНАЦИН ФЕЧОРІН ТЪН. А ВА
 СЪРСТА ПРЪ-ЧИНСТИТЕЛЕ АЛЕ АСН
 МЗНИН. КС ФРЖМСАЦЕ МАРЕ ВА
 ЛТРА Л СФНТА ЧЕТАТЕ. ШИ ВОРЪ
 КЪНТА ЛЦЕРІН ЛТРО СЛАВА W-
 ДИХНЪЛЕЕН САЛЕ.* *—* * ДВПЖ
 АЧЕА ВА КЕМА ХС. ДОНСПРЪЖЪЧЕ
 АПСЛЫ ШИ ЛЕ ВА ДА ВЕШЗМЕНТЕ
 ЛПЪРЪТЕЦІН. ШИ ДВАУСПРЪЖЪЧЕ
 СКАСНЕ ДЕ АСРЪ. КС ПІЕТРИ СКЪМПЕ.
 КС БПРОСЪ. ШИ КС МЪРГРІТАРЮ.
 94. ДВП'АЧЕА ЛЕ ВА ДА КЪНЪНИ Л КА|ПЪЛ
 АУРЪ. МАН АСМИНАТЕ ДЕ СОАРЕЛЕ.
 ДЪНА АЧЕА ВА КЕМА ДЪМНЕВЕС.
 ШАПТЕВЕЧН ДЕ АПОСТОЛИ. ШИ ПРО-
 РОЧН. ШИ МЪЧЕНИЧН. ШИ ПРЪ-
 ГЪТИЦІН АСН ЧЕА ЧЕА (sic) ЧЕ
 С'АС ГЪТАТЪ ДЕЛА АДАМ ПЪНЖ
 ЛА СВРЪШИТЪА ВЕКЪАСН. ШИ-И ВА
 СЛОБОВН ХС Л ПОМЕТЕЛЕ РАУАСН.
 КЪ РАУАЗ ПАННЪ ЕСТЕ ДЕ РОДЪРЕ
 ШИ ДЕ ФЛОРН ЛФРЖМСАЦАТЕ Л
 ТОАТЕ КИПЪРНАЕ. ШИ ЧЕТАТЕ АС ХС
 ШИ ТЪРНЪРНАЕ КС КОРНЪРЕ ЛПЛЕ-
 ТИТЕ КС МЪРГРІТАРЮ, ШИ КС БИ-
 СОСЪРЕ ЛПЛЕТИТЕ. ШИ КС ЧИНСТИТЕ
 АСМИНАТЕ ПІЕТРИ СКЪМПЕ. БОГЪ-
 ЦІНЕ, ЛПЪРЪЖІЕН ВЕКЪАСН ПАННЪ.
 ШИ КОРАБНА ЛПЪРЪТЕСКЪ. ШИ
 95. МЪАЦИ КЪАСГЪРІ | ЛТРЪНСЪ ПЪЗ-

aşa : Pasă, sfântă maica me,
 în bucuria Domnului tău, și
 cu toți ceia ce te-u rugatu
 și au slujitū ție pré pământu,
 și destoinicii luminații fe-
 corii tăi. Ia va săruta pré-
 cinstitele ale lui mâini; cu
 frâmsiațe mare va întra în
 sfânta cetate: și voru cănta
 îngerii întro slava odihnéleei
 sale.—După aceia va chema
 Hs. doisprăzéce apostoli, și le
 va da veșămente împărătești și
 doaosprăđéce scaune de auru
 cu pietri scumpe, cu birosu și
 cu mărgăritariu: după aceia le
 va da cununi în capul loru,
 mai luminate de soarele;
 după aceia va chema Dum-
 neđeu șapteđeci de aposto-
 li și proroci și măcenici și
 prégătiții lui, ceia ce s'au
 gătatu dela Adam până la
 svrășitul vecului. Și-i va slo-
 bođi Hs. în pometele raifului,
 că raiful plinū este de rodure
 și de flori înfrâmsiațate în
 toate chipurile, și cetate lu
 Hs., și turnurile cu cornure
 înpletite cu mărgăritariu, și
 cu bisorure înpletite, și cu
 cinstite luminate pietri scum-
 pe: bogăție împărăției vecului
 plină și corabiă împărătescă.
 Și mulți călugări întră'nsă

к8ре. алат8ре к8 лѣрѣи лпрѣ-
 8нж. к8 дх8а сфнт8 л векч
 несврзшнт8. к8 к8н8ни л8ми-
 нате ши лфрзмзсцате. ши
 вор8 кзнта лпрѣоунж к8 лѣ-
 рѣи. к8 л8да л слава сфнтееи
 тронце л век8 адевр8 оунѣи
 коу альцѣи се вор8 весели вѣ-
 рж де старе. аколо н8 ва фї
 век8 нече анс. нече време. не-
 че час. нече 8н нече ноапте.
 нече се ва ши кзн88 е н8мз-
 р8. нече ва трече времѣ ници
 се ва адауѣ. нице ва липси
 пloe нице кзлздрж де соаре.
 нице вор8 м8ни де фoлме.
 нече де сѣте. нице алтж ми-
 шелиж. че н8ман лтр'8н ки-
 96. поу па|че фѣрз де гриже вор8
 вѣе вѣла де век8. н8 вор8 аве
 скрзбж. нече д8рерѣ. нече с8-
 спинаре. нече во[р] аве фрикж
 де морзте. нече де цюдец.
 нече ва фи похтж де тр8н8.
 че тоате похтеле ши хитлен-
 ш8г8рне дѣвол88ни вор пери.
 н8 ва липси а м8ни. нече
 а се фаче фoлмени. нече ва
 липси варж. нече тоамнж. не-
 че 8арнж. нече прѣмзварж. че
 н8ман л8минж ши д8лацз л
 век8 се вор весели*) л д8лацз
 сз вор лд8лчи ши сз вор8

plăcure alature cu ینگeri în-
 prėună, cu Duhul sfântu în
 vecu nesvrăşitu, cu cununi
 luminate şi înfrămăşetate; şi
 voru cânta înprėună cu ینگe-
 rrii cu lauda, în slava sfînteei
 troiţe în vecu adevăru. Unii
 cu alăţii se voru veseli vără
 de stare. Acolo nu va fi vecu
 nece anu, nece vreme nece
 čas, nece đi nece noapte; nece
 se va şti cându e număru;
 nece va trece vremé nici se
 va adaoge; nice va lipsi ploe,
 nice călădură de soare; nice
 voru munci de foame, nece
 de sete, nice altă mişeliă; ce
 numai într'un chipu: pace fără
 de grije. Voru vie viaţa de
 vecu: nu voru ave scrăbă,
 nece durere, nece suspinare;
 nece vor ave frică de morăte,
 nece de giudeţ, nece va fi
 pohtă de trupu; ce toate poht-
 tele şi hitlenşugurile diavolu-
 lui vor peri. Nu va lipăsi a
 munci, nece a se face foa-
 meni, nece va lipsi vară, nece
 toamnă, nece 8arnă, nece pri-
 măvară, ce numai lumină şi
 dulceaţă: în vecu se vor ve-

*) Аci era scris: ш[н], apoi s'a şters.

сподоби. в ферикаціи кз вор
фи ка днцери черюли. ши
н8 се вор маи скимба нече
днниварж. че тотъ се вор8
вор8 (*sic*) весели л век8а ве-
97. к8а8и. | seli, în dulcață să vor îndulci
și să voru spodobi. O, feri-
cații! că vor fi ca îngerii ce-
rîului și nu se vor mai schim-
ba nece dinioară, ce totu se
voru veseli în vecul vecului.

VI.

Ирж греще деф сфинци
вци мареле патриарх8а иванъ
златаоуст8а двьцатор8а а тов-
тж л8ме. в амар8а во8а тль-
харилор. в амаръ чела че в-
кидецие прѣ мишен. в амар8
чел8е че-ши оураще брателе
се8 ши вечин8а се8. в а-
маръ чел8а че н8 аск8альтж
ши н8 чинстеще пзринции сзи
ши дховник8а се8. в амаръ че-
л8е че клеветеще. ши х8леще
прѣ алицѣ. виче хс, н8 веде
церьк8а л вкюл алыт8а. че
вези бр8на деф вкюл тж8. в
амар8а менчиношилор8. в амар
чел че цурж прѣ кр8че прѣн-
98. тр8 коурѣѣ. в амар8 чела |
че калжж кр8че. в амар8 чела
че-ши фаче фацж ла дѣмни ши
дз мнтж пентр8 сз поатж кз-
лька мишени. в мар8 фьцарни-
чилор8. в амар чела че сз темѣ
де дѣмни пзмзнт8а8и. ирж де
лпхрат8а черюли н8 се таме.
в амар прѣ-юкиторилор. в а-
Іарă grăește deîn sfinții otți
marele patriarhul Ioanū Zla-
taustū, învățătorulū a tootă
lume: O, amarū vo8o, tlăha-
rilor! O, amarū cela ce obi-
dește pré mișei! O, amaru ce-
lue ce-și urăște fratele seu și
vecinul seu! O, amarū celu-
ia ce nu ascultă și nu cin-
stește părinții săi și dzhov-
nicul seu! O, amarū celue ce
clevetește și hulește pré alții!
—dice Hs.: nu vede ștercul
în ochiul alătuia, ce veđi
brăna deîn ochiul tău. O a-
marū mencinoșiloru! O, amar
ceia ce giură pré cruce printru
curviia! O, amaru cela ce
calăcă cruce! O, amaru cela
ce-și face față la domni și
dă mită pentru să poată că-
lăca mișei! O, 'maru fățar-
niciloru! O, amar cela ce să
temé de domnii pământului,
iară de împăratul ceriului nu
se tiame! O, amar pré-îubi-

- МАР ЧЕЛА ЧЕ БЕ ШИ МЪНЪЛКЪ
 КЪ ЧИМПОИ ШИ КЪ ЧЕТЕРИ, ШИ
 КЪ АЛЪСТЕ. W АМАР ПРЕУТЪА
 ЧЕЛА ЧЕ НЪ Е ДЕСТОИНИКЪ ШИ
 КЪНТЪ ЛЕТОУРГІЕ КЪМ НОУ СЕ
 ПОКЪЩЕ ЧЕ СЪ ЛАСЪ ФОКЪЛДИ
 ДЕ ВЕКЪ W АМАРЪ ВОЛАВ КЪРВА-
 99. РИЛОРЪ. | W АМАРЪ ЧЕЛА ЧЕ ХЪ-
 ЛЕЩЕ КАРТЪ. ШІ СКРИПТЪРА. W
 АМАР ЧЕЛА ЧЕ ГЪНДЕЩЕ КЪМЪ-ШИ
 ВА ЛЪРЪША ТРЪПА СЪ. W А-
 МАР ЧЕЛА ЧЕ-ШИ ПІЕРДЕ ВРЪМЕ ДЕ
 НО[КЪ]ИИЦЕ. ЛН АЧАСТА ЛЪМЕ. КЪ
 Л ЧЕА ЛЪМЕ НЪ СЕ ВА МАИ ПОКЪИ.
 ЧЕ СЪ ВА МЪНЧИ Л ВЕЧН ДЪ ВЕЧН.
 W АМАР БЕЦИЦИЛОР. W АМАРЪ ЧЕА
 ЧЕ НОУ МЪРГОУ. Л СФНТА ДЪ-
 МИНЕКЪ ЛА БЕСЕРЪКЪ*) ЛА КАСА
 ЛЪ ХЪ. W АМАР ЧЕЛА ЧЕ НЪ ПЪ-
 ЗЕЩЕ ПРАЗНИЧЕЛЕ ШИ ПОСТЪРИЛЕ.
 КЪ КЪРЪЦНА. КЪМ ГРЪЩЕ ПРА-
 ВНАА СФНЦИЛОР. КЪ АЧЕА СЪН-
 100. ТЪ МЕНЧЮНОШИ БО|ТЕЗЪ[ЛЪ]И W
 АМАР ЧЕ ЧЕА (*sic*) ЧЕ СЪ СФЪДЕСКЪ
 ШИ МОРЪ НЕЕРЪТАЦИ. W АМАРЪ
 ЧЕЛА ЧЕ-ШИ ПОДОБЕЩЕ ТРОУПА
 ШИ СЪ ЛАБЪ ЛЪРЪ СИНЕ. НЪ
 НЪМАИ ВАМЕННИ ПІЕРЪ КЪ АЧЕА
 КЪ ТРЪФА ШИ КЪ ЛАБЪА. ЧЕ ШИ
 ЛЪЕРІИ ДЕЛ ЧЕРЪ ЛЪ КЪВЪТЪ
 ШИ ЛЪ ПЕРИТЪ. W АМАР ЧЕА ЧЕ
 НЪ СЕ ПОКЪЕСКЪ ДЕ ПЪКАТЕЛЕ
 СЛАЕ КЪ АЧЕА ТОЦИ СЕ ДЪКЪ Л
- torilor! O, amar cela ce be
 și mănăincă cu cimpoi și cu
 ceteri și cu alăute! O, amar
 preotul cela ce nu e destoi-
 nică și cântă leturghie: cum
 nu se pocăește, ce să lasă
 focului de vecu! O, amaru
 vodo, curvariloru! O, amaru
 cela ce hulește carté și scrip-
 tura! O, amar cela ce găn-
 dește cumu-și va îngrășa tru-
 pul său! O, amar cela ce-și
 pierde vreme de pocăințe în
 acăsta lume! că în ceia lume
 nu se va mai pocăi, ce să va
 munci în veci dé veci. O, amar
 bețiților! O, amară ceia ce nu
 mērgu în sfânta duminică la
 beserécă la casa lu Hs.! O, a-
 mar cela ce nu pazește prazni-
 cele și posturile cu curăția
 cum grăește pravila sfînților,
 că aceia sântu menciuoși bo-
 tezului! O, amar ceia ce să sfă-
 descu și moru neerătați! O, a-
 maru cela ce-și podobeste tru-
 pul și să laudă întru sine! nu
 numai oamenii pieru cu aceia
 cu trufa și cu lauda, ce și înge-
 rii dein ceru au căđutu și au
 peritū. O, amar ceia ce nu se
 pocăescu de păcatele sale, că
 aceia toți se ducu în foculū

*) Era scris: КЕСЕРЪКЪ, apoi s'a pus un ъ d'asupra lui К.

фоквалз нестинс. ши л вер- мѣи неадзрмѣи. ши л тартарс. в мѣнка ши амарса маре. ши ваменѣи нс пречепс.	nestinsu și în vermi neadur- miți și în tartaru! O, mun- ca și amarul mare! și oame- nii nu precepu.
---	---

VII.

Кз спсца хс. лши иевганстоу иванз егословз. ши спссе л- церса лс павел апсав кз-ль 101. портж де-и арзть тоате мс н- чиле. кз арз фи оунь воиникс де трезечи де дни де арз прз- вѣли в пѣатрѣ ши в арж сло- боши л цос сз збоаре л три дни сз каеж аколо, аколо есте мѣнка пзкжтошилорс. дерептоу ачае тоци крециниѣи ши ез- трзниѣи, ши тинерѣи сз сж испо- ведескж де тоате пзкателе сале. сз сж покжаскж кс лакржмиле сале ши кс постса. ши кс роу- гжчюне. *) поате спарзѣе скри- пзтѣра пзкателорс сале.	Că spusia Hs. lui ievan- ghelistu Ioanū bogoslovū, și spuse ingerul lu Pavel apos- tolu, că-lū portā de-i arātā toate muncile, că arā fi unū voinicu de treḑeci de ani de arā prāvāli o piatrā și o arā sloboḑi în g'os sā zboare în trei ani sā caḑā acolo, acolo este munca păcătoșiloru. De- reptu aceia toți creștīnii, și bătrānii și tinerii, sā sā is- povedescā de toate păcatele sale, sā sā pocāiascā: cu la- crāmile sale și cu postul și cu rugāciune poate sparāge scripătura păcateloru sale.
---	---

VIII.

Ксм гржеѣе хс л сфнта еуглѣе. ферекаци де чеа че плаңгоу. къ ачае мѣнѣеци 102. ворз фи. ферекаци де чеа че плаңгс ши сз тѣнѣескоу аиче.	Cum grăește Hs. în sfānta evanghelie: Ferecați de ceia ce plāngu, că aceia māngā- eți vorū fi! Ferecați de ceia ce plāngu și sā tānguescu.
---	--

*) De'ntāiū era scris: роугжчюне, apoi s'a șters ц, dar cu altā cernelā.

КЪ АКОЛО ВОРЪ РЪДА ШИ СЪ ВОРЪ | аice, că acolo voră răдѣа și
 ВЕСЕЛИ. W ФЕРИКАЦИ МИШЕНИ КЪ | să voru veseli! O, fericаți
 СВФЛЕТЪА ШИ КЪ НИИМА ДЪ- | mișeii cu sufletul și cu inima
 РЕПЦИ. *) ШИ ПЛЕКАЦІ. КЪ А- | дeрепți și plecați, că acelora
 ЧЕЛОРА АСТЕ ЛПЪРЖЦІА ЛЪ ХС. | ăaste împăраțiia lu Hs.! O,
 W ФЕРИКАЦИ ДЕ ВЛЪЖІИ. КЪ АЧЕА | fericаți de blăдii, că aceia
 ВОРЪ ДОБЪНДИ ДЪАЧАЦА ВЕКЪАНИ. | voru добăнди dulceața vecului!
 W ФЕРИКАЦИ ДЕ ЧЕА ЧЕ СЪ ФЛЪ- | O, fericаți de cea ce să flă-
 МЪНЪЕСКЪ ШИ СА ЛСЕТОШАСЪ. КЪ | мăндеску și sіа însetoșадă,
 АЧЕЛОРА СЕ ВА ДА САЦИВЪА Л | că acelora се va da sațiulu
 ВЕКЪ. W ФЕРИКАЦИ ДЕ WМЕНІИ | în vecu! O, fericаți de ome-
 МИЛОСТИВИ КЪ АЧЕА МИАНИЦИ | nii milostivi, că aceia milui-
 ВОРЪ ФИ Л ВЕКЪ. КЪ МИЛОСТЕНІЕА | țи voru fi în vecu! că milo-
 W ДЪКОУ ЛЦЕРІИ Л ЧЕРЮ ПЪНЪ | stenieia o ducu îngerii în ce-
 ЛА СФІТЪА ПРЪСТОЛА ЛНАИТЕ ЛЪ | рiу până la sfântul прѣстолу
 ХС. W ФЕРЕКАЦИ ДЕ ЧЕА ЧЕ | ănaite lu Hs. O, ferecați de
 103. ПОАРТЬ ГЪНДЪ БОУНЪ КЪТРЪ**) | ceia ce poartă гăнду bunu
 ХС. КЪ АЧЕА КЪ ДЪМНЕВЕЪ СЕ | căтрă Hs., că aceia cu Dum-
 ВЪДЪ. W ФЕРИКАЦИ ДЕ WАМЕНІИ | недѣу се văду! O, fericаți
 ЧЕА ЧЕ ФАКЪ ПАЧИЛЕ ШИ ЛПАКЪ | de oamenii ceia ce facă pa-
 СФЪДИЦІИ КЪ АЧЕА СОУ ФІИИ ЛЪ | cile și înpacă sfăдиții, că a-
 ДЪМНЕВЕЪ. W ФЕРИКАЦИ ДЕ ПРИ- | ceia су fiii lu Dumnedѣу! O,
 ДЪДИЦІИ ЧЕА ЧЕ-И СКОТЪ АЛЦІИ | fericаți de придăдиții ceia ce-i
 ДЕ ПРЕ ЛОКЪРЕЛЕ ЛОРЪ ПРИНТЪРЪ ДЕ- | scotu алții de pre locurele loru
 РЕПТАТЕ. КЪ АЧЕЛОРА ЕСТЕ ЛПЪ- | printru dereптate, că acelora
 РЖЦІА ЧЕРЮАНИ. W ФЕРИКАЦИ | este împăраțiia ceriului! O,
 ДЕ ЧЕА ЧЕ-И БАТЪОКЪРЕСКЪ АЛ- | fericаți de ceia ce-i batug'o-
 ЦІИ ПРИНТЪРЪ МИШЕАНА ДЕ-И | curescu алții printru mișeliia
 ПОРЕКЛЕСКЪ. ДЕ ЛЕ ГРЪЕСКЪ Л | de-i poreclescu, de le грăescу
 БАДЪОКЪРЪ. КЪ АЧЕА МАРИ-С Л- | în badg'ocурă, că aceia ma-
 НАИТЕ ЛЪ ХС. W ФЕРИКАЦИ ДЕ | ri-s înainte lu Hs.! O, feri-
 ЧЕА ЧЕ СЪ СФЪДЕСКЪ ШИ КЪРЪНДЪ | cați de ceia ce să sfăдеску

*) Înainte se scrisese: ПЛЕКАЦИ, de aci prin schimbarea primelor litere s'а făcut: ДЪРЕПЦИ.

**) După acest cuvînt era scris: ДЪ..., adică începutul din ДЪМНЕВЕЪЪ, апої s'а ȳters cu d etă!

- СЕ ЛПАКЖ. ШИ Н8 ДЬ ЛОК8 МЗ-
НІНЕН САЛЕ. КЗ АЧЕА КАЛКЖ
104. ПРЕ КА|П8А ДІАВОЛ8А8И. К8М ГРЖ-
ЕЩЕ ПАВЕА АПСАЬ ШИ 8ИЧЕ АША.
СЗ ТЕ ВЕ[РИ] СФЪДИ 88А СЗ Н8
ШАВЖ СОАРЕЛЕ Л МЗНІА ТА НЕЧЕ
СЗ РЗСАЕ. W ФЕРИКАЦИ ДЕ ПОС-
НИЧІИ ШИ АУ8НХТОРІИ К8 К8РЬ-
ЦИЕ. КЗ АЧЕА С8Е Л ЧЕРЮ КА
ПРЕ W СКЛРЖ. ШИ Н'А8 КЕА ЛА
ПОАРТА РА РАЮА8И (sic) ЧЕ ЛН-
ШИШИ ЛТРЖ Л РАЮ. W ФЕ-
РЕКАЦИ ДЕ ЧЕА ЧЕ СЗ СКОА-
ЛЗ Л СФНТА Д8МННЕКЖ ШИ Л
ПРАЗДНИЧЕЛЕ А8 ХС ДЕ СЗ СКОАЛЗ
ДЕ НОАПТЕ ДЕ СЕ РОАГЬ А8 ХС.
ШИ СЗ РОАГЖ СФВИНЦИЛОР8 (sic)
СЗ СЕ РОАЦЕ А8 ХС ДЕРЕПТЬ ЕЛЬ.
ШИ МЕРГ8 ЛА БЕС'КРЕКЬ. ШИ СЗ
СПОВЕДЕЦІЕ ДЕ ТОАТЕ ПЗКАТЕЛЕ
105. ЧЕ-8 ГРЕ|ШИТ8 ПРЕСПРЕ СЗПТЖ-
МЖНЖ. АЧЕА П8Р8РЕ СЗ СПАЛЬ
ДЕ ПЗКАТЕЛЕ ЛОР8 ШИ СЗ ЛОУ-
МИН'Б8Ж ЛНАНТЕ А8 ХС ШИ НА-
НТЕ ЛНЦЕРИЛОР8. W ФЕРИКАЦИ ДЕ
ЧЕА ЧЕ-ШИ ЛАСЗ ПЗРИНЦІИ ШИ
ФРАЦІИ, ШИ СОРОРИЛЕ ШИ БРАТЬ-
ШІИ СЗИ. ШИ ТОАТЖ Д8АЧАЦА ДЕ
ПРЕ ПЗМЪНТ8 ДЕРЕПТ8 Д8МННЕС8.
КЗ АЧЕА-С ФІИИ ЛОУ Д8МННЕС8
ШИ АСАМЕНЕ К8 ЛНЦЕРІИ. W ФЕ-
РИКАЦИ ДЕ СОЦІИ БЗРЬКАЦІИ ШИ
КРЕЩИНЕЛЕ. ЧЕА ЧЕ К8Р8НД8 СЕ
ВОР8 ЛЬСА ШИ СЗ ВОР8 ЕРТА ДЕ
ВОЛА СА ДЕ-ШИ ВОР8 ПРІИМИ К8
- și curundu se înpacă și nu
dă locu măniiiei sale, că a-
ceia calcă pre capul diavo-
lului! cum grăește Pavel a-
postolū și ȃice așa: să te
veri sfădi ȃua, să nu șaȃă
soarele în mânia ta, nece să
răsaе. O, fericăți de posnicii
și ag'unătorii cu curăție, că
aceia sue în cerū ca pre o
scară, și n'au cheia la poar-
ta raіului, ce înșiși întră în
raіu! O, ferecați de ceia ce
să scoală în sfânta duminecă
și în prazdnicele lu Hs. de
să scoală de noapte de se
roagă lu Hs. și să roagă
sfvințiloru să se roage lu Hs.
dereptū elū, și mergu la be-
sérecă și să spovedește de
toate păcatele ce-u greșitu
prespre săptâmână: aceia pu-
rure să spală de păcatele
loru și să luminédă înaite lu
Hs. și naite îngeriloru. O,
fericați de ceia ce-și lasă pă-
rinții și frații și sororile și
bratășii săi, și toată dulcаța
de pre pământu dereptu Dum-
neȃeu, că aceia-s fiii lu Dum-
neȃeu și asiamene cu îngerii!
O, fericăți de soții, băрăбаții
și creștinele, ceia ce curundu
se voru lăsa și să voru erta
de voaia sa de-și voru prii-

- къръциѣ. ши фечорѣи де лнтзи
 106. | кз ачѣа дѣмнеѣсѣ приимѣсѣсѣ
 лтрѣ еи. ѡ ферикаци де ѡаме-
 нѣи чѣа чѣ сз роагъ ши ѡѡа ши
 ноште. къ ачѣа гонѣсѣсѣ днрл-
 ннѣ са дѣхѣрнлѣ ши члсѣрелѣ
 релѣ. нѣ нѣман лраннѣ лѣи.
 чѣ ши прѣспре елѣ лтрѣ дхѣ.
 ѡ ферикат дѣ*) чѣла чѣ-ши
 лртѣ ѡиноватѣлѣ сѣѣ ши ни-
 микѣ нѣ а дѣла елѣ кз ачѣла
 нѣ-л ѡа ѡѣдека хѣ ла ѡюдеѣсѣ.
 кѣм грѣѣѣ павѣл апостол. сз
 а флѣмѣндѣ ѡрѣжмашѣл тѣѣ
 е тѣ-лз милѣѣѣ ши-и дѣ
 пѣннѣ дѣ-лз сатѣрѣж. дѣчи сѣ
 верѣ фачѣ аѣа кѣрѣѣннѣ априн-
 107. ши дѣ фокѣ апринѣи | л ка-
 пѣл лѣи. ѡ ферикат дѣ чѣла
 чѣ-ши портѣ трѣпѣл л кѣрѣѣѣ.
 лртѣ кѣ нннѣ роагъ дѣмнеѣсѣ.
 кз дхѣл сѣнтѣл спѣ ачѣла ѡ-
 днхѣѣѣ ши скаѣнѣл лѣ хѣ
 лтрѣжннѣ ачѣлѣ аѣѣ. кз а-
 чѣла трѣпѣл кемѣ-сз бѣсѣрѣкѣ.
 ѡ ферикаци дѣ ѡменѣи чѣл
 чѣ фрѣжнѣл ѡа са л толтѣ
 ѡнѣл са. ши ноште лѣкрѣрѣлѣ
 салѣ. кз ачѣл факѣ ѡѣ лѣ
 дѣмнеѣсѣ. аѣа грѣѣѣ хѣ л
 сѣнтѣ еѡглѣѣ ачѣлора. бѣкѣрѣ-
 цн-ѡж ши ѡж ѡѣѣлнѣ кз
 мѣлтѣ прѣѣѣ аѣѣ ѡаѡ лпѣ-
 108. рѣѣннѣ чѣрѣлѣн. | кз лтрѣ пѣ-

mi cu curăție, și fecorii de
 întâi, că aceia Dumnețeu
 priimescu întru ei! O, feri-
 cați de oamenii ceia ce să
 roagă și ăua și nopte, că
 aceia gonescu dirainte sa du-
 hurile și ăasurele relé! nu
 numai înrainte lui, ce și pré-
 spre elu întru dăhu. O, fe-
 ricat de cela ce-și iartă vi-
 novatulă seu și nimică nu ia
 dela elu, că acela nu-l va
 g'udeca Hs. la giudețu! cum
 grăește Pavel apostol: să ia
 flămăndu vrăjmașul tău, e
 tu-lă miluește și-i dă păine
 de-lă satură; deci, se veri
 face așa, cărbuni aprinși de
 focu aprinși în capul lui. O,
 fericat de cela ce-și portă
 trupul în curăție, iară cu i-
 nima roagă Dumnețeu, că
 Duhul sfântu spe acela o-
 di/nește și scaunul lu Hs.
 într'ânlă acelue iaste! că
 acela trupu chemă-să besere-
 că. O, fericați de omenii ce-
 ia ce frăngu voia sa în toată
 viața sa, și noapte lucrurele
 sale, că aceia facu voe lu
 Dumnețeu! Așa grăește Hs.
 în sfânta evanghelie acelora:
 Bucurați-vă și vă veseliți, că
 multu prѣțu iaste voao înpă-

*) Маѣ era scris o dată дѣ, dar s'a șters.

рѣціє татѣлѣи мѣс марє вѣацѣ
 асте ши мергѣ ес ма[и] мѣла-
 тоу сѣ гѣтєсѣ. сѣнтѣла павєл
 апсѣлѣла (sic) лѣ хс аша грѣ-
 аше. вки дє вмоу нѣ вѣдѣ ѣ
 нинѣмѣ дє вмс нѣ полтє гѣн-
 дѣ. чє гѣтєсє дѣмнєсєс вл-
 мєнилорѣ сєн чєл чє факѣс
 вое лѣи.

răției cerului, că întru pă-
 răție tatălui miu mare viață
 ăaste, și mergu eu mai multu
 să găteđu. Sfântul Pavel a-
 postolulul lu Hs. așa grăiaște:
 ochi de omu nu vădu, în i-
 nimă de omu nu poate gândi,
 ce găteđe Dumnezeu oameni-
 loru sei ceă ce facu voe lui.

IX.

Іѣрѣ ла вѣла дє ѣудєцѣ дєка
 вл ѣсдєка пѣкѣтошѣи. ши-и
 вл арѣнка ѣ іадѣ. ши вл пѣнє
 оуѣ мѣнтє дє пєатрѣ прѣ гѣ-
 ра іадѣлѣи дє-л вл асѣпа.

Īară la đua de ġiudeđu ,
 deca va ġ'udeca păcătoșii și-
 i va arunca în ăadu, și va pu-
 ne un munte de peatră prė
 gura ăadului de-l va astupa....

X.

Оамєнѣи ботєсѣи чєл чє-с
 вѣс ѣ пѣкатє. ши нѣ сє-с
 109. спобєдѣтѣ | ши нѣ с'аоу покѣ-
 нѣс. скѣла-сѣ-вор лл вѣла дє
 ѣудєцѣ. голѣ ши нєгрѣ ѣтѣ-
 нєкѣцѣ. стрѣмєн ши грѣзѣи
 нєкѣрѣцѣ. ши юцѣ. ши амарѣ
 ивѣ-сє-вѣ фѣцѣ лѣр. хѣтлєнѣ.
 кѣм нѣ сє полтє спѣнє спѣрѣ-
 кѣчюнє лорѣ. оуѣнорѣ лє вл фѣ
 фѣцѣ кѣ цѣрѣна пѣмѣнтѣлѣи.
 алѣцѣи кѣ тѣна спѣрѣкатѣ дѣл
 оуѣлицѣ. алѣцѣи кѣ гоуѣноуѣ. ал-
 цѣи лє вл фѣ трѣпѣлѣ пѣ-

Oamenii boteđați, ceă ce-u
 vis în păcate și nu se-u spo-
 veditu și nu s'au pocăitu ,
 scula-să-vor la đua de ġiu-
 deđu goli și negrġ, întune-
 cați, strămbi și grođavi, ne-
 curați și ăuți, și amară ivi-
 se-va fața lor hitlenă, cum
 nu se poate spune spurăcă-
 cġune loru. Unora le va fi
 fața ca țărăna pământulġii,
 alății ca tina spurcată diin
 uliță, alții ca ġunoiuł, alții
 le va fi trupul putredu ca

ТРЕДЪ. КА СЪНЪ КЪЗНЕ МОРТЪ
 КЪЗНДЪ—И САРЪ ВІЕРМІН ДИИТРЪ
 ЕЛЪ. АЛТОРА ЛЕ ВА КЪРЪ ДИЛТРО
 УКИ СМРАД КЪ ПЪРОН. ШИ ВОР
 110. ФИ ЛГЪНФАЦИ. АЛЦІН ВОРЪ ФИ
 НЕГРИ КА ЛСЪШ ДІАВОЛА. АЛЦІН
 ВОР ФИ КА ПЕНЛЕ АСПІДЕЕН. АЛЦІН
 КА ПІЕАЛЕ АСЕНСАШН. АЛЦІН КА
 ФЪМЪЛА ВЕРЪН. АЛЦІН ВОРЪ ФИ
 СЪНЦЕРАЦИ. АЛЦІН КА ПІЕНЛЕ ПО
 РЪЧИЛОРЪ. АЛЦІН АСПЪМАЦИ. АЛ
 ЦІН ВОРЪ ФИ ГЪНОИЦИ. АЛЦІН КЪ
 ТОАТЪ СПЪРЪКЪЧЮНЕ. ДИЛ ТАЛ
 ПЕ ПЪНЪ Л КАПЪ. ГРОЗАВИ ШИ
 ЛПЪЦИЦИ Л ТОАТЕ КИПЪРИЛЕ.
 АЧЕА ТОЦИ ВОР ГРЪИ ОУНІН КЪ
 ТРЪ АЛАЛЪЦИ. У АМАР НОВ ШИ
 ЮТЕ. КЪ АЧАСТА ЕСТЕ СЪЛА ДЕ
 ПОИ ВЕНРЕ ЛЪ ХЪС. КЪМ АЪСИАМЪ
 111. | ПЪНЪ НЪ ЕРАМЪ МОРИН.

ună căine mortu cându-i saru
 viermii dintru elu, altora le
 va cură diintro ochi smrad
 cu puroi și vor fi îngănfați,
 alții voru fi negri ca însuș
 diavolul, alții vor fi ca peile
 aspideei, alții ca piețale asenu
 lui, alții ca fumul verđi, alții
 voru fi săngerati, alții ca pieile
 poruciloru, alții aspumați, alții
 voru fi gunoiți, alții cu toată
 spurucăciune diin talpe până
 în capu, grođavi și inpuțiți
 în toate chipurile. Aceia toți
 vor grăi unii cătră alalăți:
 O, amar noo și iute! că a
 căsta este đua de poi, venire
 lu Hs., cum auđiamu până
 nu eramu morți.

XI.

ІРЪ КЪЛОУГЪРІН АА ЦЮДЕЦЪ
 КЕМА—И—ВА ДЪМНЕВЕЪ. ДЕ ДЕРЪПТА
 СА. ОУ ЧИНЪ ДЕ СЕКОРЪ МАРЕ ДЕ
 ВОРЪ ФИ КЪЛЪГЪРІН ЧЕА ЧЕ СЪЪ
 ПОКЪИТЪ. КЪ ПОКЪИИЦЕ АДЕВЪРА
 ТЪ. ШИ ВОР ЛНТРА Л СЪИТА ЧЕ
 ТАТЕ КЪ МЪАТЪ КЪКЪРІА ШИ КЪ
 МЪАТЪ СЛАВЪ. ЕИ ШИ—ВОР РЪДИКА
 МЪИИИЛЕ ЧАЛЕ ШИ ВОРЪ САЗВИ Л
 СЪИТА ТРОИЦЕ ЛТРОЪ ТАТЪАЪ
 ШИ ФІЮЛЬ ШИ Л ДЪХЪ СЪИТЪ.
 ШИ ВОРЪ ФИ МЪАЦИ ПЕРИЦИ ДЕЛ

Îarâ călugării la gűdețu
 chema-i-va Dumneđeu de de
 répta sa, u cinu de seboru
 mare, de voru fi călugării
 ceia ce sėu pocăitu cu po
 căințe adevărată; și vor în
 tra în sfânta cetate cu muł
 tă bucuriia și cu multă sla
 vâ. Ei și-vor rădica măinile
 sale și voru slăvi în sfânta
 troițe intru Tatălū și Fіulū
 și în Duhul sfăntu. Și voru

- чинѣлз кзалъгърескѣ кзѣѣци ꙗ | fi mulți periți defn cinulŭ
 112. пзкате ши | ворѣ ста де стѣн- | călugărescu, căduți în păcate,
 га лѣ хс. веде-ворѣ ши ворѣ | și voru sta de stânga lu Hs.
 аскѣлата. ши кѣ маре желаніе | Vede-voru și voru asculta,
 ворѣ стрига ши ворѣ плахне | și cu mare jelanie voru stri-
 кѣ амаръ маре. ꙗшишь сѣ ворѣ | га și voru plânge cu amarŭ
 оучиде прѣ сине ѡнде вор веде | mare. Înșișŭ să voru ucide
 слава сфнцилорѣ. ши дарѣреле | pré sine, unde vor vede sla-
 ши минѣната-ши фрѣмсаце че- | va sfîntiloru și darurile și
 тѣциен. ши дѣлаца ши бѣнѣ- | minunata-și frâmsiațe cetă-
 тате лоу хс. аша ворѣ веде | ției, și dulceața și bunătate
 к'аѣ перитѣ. ши се-ѣ ꙗпѣрѣ- | lu Hs. Аșa voru vede c'au
 цитѣ де вѣнаца ꙗпѣрѣциен че- | peritu și se-u înpărățitu de
 рюлѣши. ши кѣ амар маре ворѣ | vîiața înpărăției ceriului. Și
 плахне. ши прѣ сине се ворѣ | cu amar mare voru plânge și
 счиде. ши ворѣ зиче w ван | pré sine se voru ucide și voru
 де нон коум вом фи дѣспе- | zice : o, vai de noi, cum vom
 рѣцици де хс. ꙗ вечна веѣѣ- | fi desperățiți de Hs. în ve-
 113. лѣши амнн. | cia vecului! Amin.

NOTANDA.

1. finalul *u* întreg forte des: аспр (94), амс [рзс] (87), апрінс (91), алевър (96), анс (75, 96), амлр (98 de 2 ori, 99 de 3 ori, 100, 101), адск (80, 81), адьпат (81), а-цютат (82), бест (87), бирос (94), боунс (103), батццокареск (104), блзм (76), бетег (81), кспторзю (90), къкат (93) ксрварилор (99), кмс (76 de 2 ori, 100), къст (101), ксрнд (104, 106), кипоу (96), капс (111), клзгьреск (112), ксцит (79), кзнд (81, 82, 91, 96), клзжтор (82), чер (101), дирепт, дерепт (82, 87, 102, 106), динцилор (90), дьршит (93), диволзл (93), дск (73, 101, 103), дсх (107), дешерт (79), дат (82), ерам (112), ертъм (73), ел (91, 107 de 2 ori, 110), лор, лвр (83, 91, 95, 104, 106, 110), фост, фост (89, 91), фьцарничилор (99), флаж-мзневеск (103), фльмьнд (107), фржнг (108), фак (108, 109), фолос (78), фок (80, 84, 85, 86, 87, 90 de 3 ori, 93, 107), гзтат (95), гзтев (109), гзнд (103), грзеск, гржеск (75, 104), грешит (106), гонеск (107), гол (80), цудец, цудец, (75, 85, 87, 107, 109, 110, 112), цскат (87), идс, идоу (90, 109), лпзржтеск (93), иеуаггелнстоу (101), лнцирилор, лцирилор (82, 106), лпзржит (113), лфрикатзл (76), лндесат (86), лент (90), лок (104), мьнкат, мзнкат, мжнкат (83, 87, 89), мохоржт (93), менчиношилор (98), мерг

мѣргоу (100, 105, 109), морс (101), мѣлтс, мѣлтоу (108, 109), мортс (110), мишелс (81), милѣнтс (81), небѣвнидс (81), не-сврзшитс (96), нѣмзрс (96), нестинсс (101), не-мѣс (86) = *ne at*, ммс, ммоу (81, 109 de 2 ori), маменилорс (109), плинс (86), покжескс (75, 101), покжитс, покжитс (86, 110, 112), пзкателорс (102), пзкжтошилорс (89, 102), пжмжнтс, пзмжнтс (84, 94, 106), пїерс (101), перитс (83, 113), пре-ченс (101), пажнгоу, пажнгс (102, 103), прѣстола (103), пореклескс (104), прїнемескс (107), пстредс (110), порсчилорс (111), потс (78), пьрс (83), прѣцс (108), ржсс (87), ржгатс (94), ржгжндс (79), сарс (110), сьритс (87), сфжнтс (96, 108, 112), сфинцилорс (113), сзнтс, синтс (78, 81, 87, 93, 100), сфж-дескс (101, 104), сацислс (103), скотс (104), споведитс (109), себорс (112), сѣфлетслс (74), сѣфлетс (73), сфрьшитс (75), спартс (78), серакс (81), сетосс (81), сфржиндс (84), сфитокс (84), сзнинс (85), треснетс (85, 86), тотс (84), трекстс (78, (87), трспс (97, 108), тартарс (101), тьнгѣескоу (103), ве-селитс (87, 89), вешзментс (93), воиникс (102), вздс (104, 109), въвиндс (81), висс (75), взнтс (78), векс (88, 96 de 3 ori, 97, 99, 103 de 2 ori), ворс la viitor de vr'o 60 de ori, вакс (73), сзкжндс (73), знкс (75), знсс, знсс (75 de 2 ori);

une-ori finalul *u* e scris d'asupra șirului, ca în фокс (85), сфждескс (101) etc.;

destul de des și finalul *u* jumătătit, expres prin *z* și *ь*: прецюрь (85), ворь, ворз la viitor (81, 83, 45 de 2 ori, 86, 102, 111, 112), дпжрлгслс (85, 87), плинь (85, 95), векз (74), мѣтзмз (75), лсммз (75), лдскь (80), венднть, венднтз (80, 82), мишель (80), оүчнсь (80), фсрлгз (80), лькжнтз (80), гржнтз (80, 82), юкнтз (80), грешнтз (81), знкь (81), мл-лвнть (81, 87), сзлашь (82), клокотинздь (84), знь, оүнь (86, 102, 110), динь (86), амз, амь (75, 87 de 3 ori, 93), пос-тить (87), покьнть (87), рзбдлть (88), влдооксрнть, влдоокс-ритз (87, 90), клеветитз (90), дерепть (105), дерепцилорс (90), ель, елз (91, 105), слзжнть (91, 94), нѣмзрз (91),

ТОТЬ (97), ТЪТЪРОРЬ (92), ТАТЪЛЪ, ТАТЪЛЪ (93, 112), НЪСКЪТЪ (93), ЛЪАТЪ (93), РЪЮЛЪ (95), ЛЪВЪЦЪТОРЪЛЪ (98), АМАРЪ, АМАРЬ (98 de 5 orî, 100), ДЕСТОИНИКЪ (99), ПЕРИТЪ (101), ФОКСЪЛЪ (101), ФАКЪ (104), ВИНОВАТЪЛЪ (107), ЛЪВЪИАМЪ (111), ФЪЮЛЪ (112), ЧИНЪЛЪ (112), СЪ-ЛЪ, СЪ-ЛЪ (81 de 2 orî, 82), ЕН-ЛЪ, ЕН-ЛЪ (82 de 2 orî), КЪ ТОАТЕ-ЛЪ (79), ДЕ-ЛЪ (79, 107), КЪ-ЛЪ (101), ТЪ-ЛЪ (107), ДЕ-МЪ (86)=*de am*, НЕ-МЪ (86)=*ne am*, ШН-МЪ (87)=*și am*;

finalul *u* înlocuit prin paieric: ВОР' [СТА] (74), СЪН' [СЪРАКЪ] (81), ОУН' [ВЕШЪМЕНТЪ] (93), СЪН' [КЪПОУ] (96), ОУН' [МЪНТЕ] (109), [СЪ-]Л' [ВОРЪ ЛЪА] (82), ВОР' [ВЕДЕ] (83), [ЧЕРЮА] Л' [ВОРЪ ЛЪВЪЛН] (84), ВОР' [КЪНГА] (85), КЪМ' (86), ЛЪНЦЕРНОР' (90), ВОР' [ДЕШКИДЕ] (92), ВОР' [ВЕСЕЛН] (97), ВОР' [ФН] (110);

nu cunoscem nici un text românesc, în care finalul *u* întreg și finalul *u* jumătățit său chiar supres să se contrabalanceze atât de bine, ceia-ce concurge mult la eufonia stilului, de ex.: ЛЪ КЪСЪТЪ ШН ЛЪ ПЕРИТЪ, ФОКСЪЛЪ НЕСТИНСЪ, СЪНЪ КЪИНЕ МОРЪТЪ, ОУНЪ ВОИНИКЪ, ЛЪВЪИАМЪ ПЪНЪ НЪ ЕРАМЪ etc.

2. -ЕН- pentru actualul *-in-*: ВЕШЪМЕНТЪ (93), ВЕШЪМЕНТЕ (94), ВЕШЪМЕНТЕЛЕ (92, și tot acolo: ВЕШЪМНТЕ), МЕНЧЮНЪ (80), МЕНЧЮНОШН (100), МЕНЧЮНОШНОРЪ (98).

3. *л* întrebuițat ca vocală nasală: МЪНЪЛЪНН (75), МЪНЪЛЪКЪ (99), ПРИЛЪСОАРЕ (81);

ДЕЛ (76, 92, 93, 112), ДНЛ (83 de 2 orî, 110, 111), ДННЪ cu *л* pus d'asupra lui *н* (86), даг și ДНН (75 de 2 orî, 83, 84), ДЕН (83), ДННТРЪ (93 de 2 orî);

ПРНТРЪ, ПРНТРЪ (98, 104 de 2 orî) și ПЕНТРЪ (99);

ВР'ЪЛ [ВЕТЕГЪ] (82), ВР'ЪЛ [МНШЕЛ] (82), ВР'ОЛ [ВМЪ] (81);

vocalizarea completă a nasalei: С [СФНТОКЪ] (84), ОУ [ЧННЪ] (112), [ВР']Ъ [ВМ] (81), СЕРА (78), НЕРЪДИРЕ (75), ВЪЖЪИ (103), ЛЪНАНТЕ (73, 103, 106), НАНТЕ (82, și tot acolo: ЛЪНАНТЕ).

4. aproape tot-d'a-una *-e-* în grupul *-è+* cons *+e* său *-è+* cons. *+ѣ*, acolo unde vechile tipăriture române pun regulat *ѣ* său *а*: АСЕМЕНЕ (74, даг 106: АСАМЕНЕ), АСЕМЕНЕЛЕ (83),

АЧЕЛЕ (78), ЧЕЛЕ (75), ВЕСТЕ (79), СЕЧЕРЕ (79), СЪЦЕТЕ (79), МЪНЧЕЩЕ (79), МЕЛЕ (75), ТИНЕРЕЦЕ (80), ГРЪЩЕЩЕ, ГРЪЩЕЩЕ, ГРЪЩЕЩЕ (85, 91, 98, 100, 102, 105, 107, 108, dar 85 și 109: ГРЪЩЕЩЕ), АЛЕЩЕ (86 de 2 ori), ЛЕЩЕ (87, dar 89: ЛЪЩЕ), ВРЕМЕ (87, 96, dar 86 și 100: ВРЪМЕ), ВРЕМЪ (76, 96), СТЕЛЕЛЕ (91), АЛЕСА (91), ЛЧЕПЕ (92), МЕРЩЕ (92, 93), ПРЪМЩЕЩЕ (93), ЕЩЕ (74 de 2 ori, 95, 102, 104, 111, dar 103, 108, 109: АЩЕ), ВЪНДЕЩЕ (98), ЧИНЩЕЩЕ (98), КЛЕВЕЩЕЩЕ (98), ХЪЩЕЩЕ (98, 100), ТЕМЕ (76), ТЕМЪ (99, și tot acolo: ТАМЕ), ПОКЪЩЕЩЕ (99), ГЪНДЕЩЕ (100), ПЪРДЕ (100), БЕСЕРЕКЪ (108, dar 105: БЕСЪРЕКЪ), БЕСЕРЪКЪ (100), ПЪЩЕЩЕ (100), ПОДОБЕЩЕ (100), КЕА (105), МЕСАЛЪ (78), РЕЛЪЛЕ (75), РЕЛЪ (86, 107), СПОВЕДЕЩЕ (105), МИЛЪЩЕЩЕ (107), ВЪНХЪЩЕЩЕ (108), ДЪРЕРЪ (97), ФЕЩЕЩЕ (86), ЧЕТЕРИ (99), ПЪТЕРИЛЕ (85), ШЕДЕ (92);

anormalul *e* pentru *ѣ* sau *а* în grupul *-ѣ+cons. +ă*: АСЕРЪ (73, și tot acolo: СЪРЪ), КЕМЪ (108), ХИТЛЕНЪ (110) ЛПЪРЪТЕСЪ (95), ИСПОВЕДЕСЪ (102), ДЕКА (75 de 2 ori, 109 etc., nicăiri ДЪКА), ГЪТЕСЕ (109)=*gătésză*, unde tot-o-dată finalul *-e=ă* (cfr. mai jos No. 16);

alte cazuri de *e* pentru *ѣ* sau *а*: ВЕКЪ, ВЕКС, ВЕКСАШИ (74, 82, 89 etc., nicăiri ВЪКС), МЪНГЪЩЕЩЕ (102), КЕТЕГС, (82), ВЕН (75), БЕ (80, 99), ЧЕЛСЕ (98 de 2 ori, și tot acolo: ЧЕЛСА), АЧЕЛСЕ (108), [МАНКА] МЕ (93, 94);

cfr. mai sus p. 427 No. 4.

5. foarte des *ѣ* sau *а* pentru *-e*: МЕСАЛЪ (78), САЛА sau САЛЪ (83, 85), ТА [ЛЧИНДЕН] (78), ТЪ [МЪННАН] (78), СЪРАЧЕЛЪ (78), МАРЕЛЪ (75), [СЪРЪ] МАРЪ (82), ФАПТЕЛЪ (76), ФАПТЕЛА (86), ПИЧОУРЕЛА (78), СЪФЛЕТЪ (79), АРМЕЛА (79), ТИНА (80), МИНЪ (89), КАПЕТЕЛЪ (83, dar 85: КАПЕТЕЛЕ), АДЪНЪСРИЛА (83), ЛЪ [ВОРЪ ПЪНЕ] (82), ПРЕСПРЪ (85), СПРЪ (87, 92), РЕЛЪ (86, 107), ТОАТА (85), ПЪКАТЕЛА (87), ЮТЪ (87), ТРИМЪНТЪ (90), КЛОКОТЕЛЪ (90), АЛЕСА (91), ТЕМЪ (99), [ВЕЩЕЩЕ] ДЪ [ВЕЩЕЩЕ] (100), СПЪСА (101, și tot acolo: СПЪСЕ), [ВОР] РЪДА (103), СА [ЛЪСЕТОШАЛЪ] (103), А=*e*, *este* (76 de 2 ori, 107), [ЧАСА ДЕ] МОРТА (73), НИМЪ (76), [МЪАТЪ] БЪКСЪІА (112), ПРЪ [ПЪМЪНТЪ] (94), ПРЪ

[чине-ва] (80), прѣ дивоволѣс (93), прѣ [гѣра] (109), прѣ [сине] (113 de 2 ori), прѣ [фаптелѣ] (76), прѣ [мишен] (98), прѣ [лаціи] (98), прѣ [крѣче] [98];

mai rar ă saŭ a pentru -e-: вѣстѣриле (78), весалѣа (82), стелѣлѣ (84), месалѣ (78), дѣрепта (86, 91), дѣрепци (103), прѣцѣс (108), прѣцѣл (88), пазнѣре (89), лпрѣснж (96 de 2 ori), мѣргоу (100), бесерѣкѣ (100), прѣспре (107), релѣле (75);

a pentru e- numai în: [се ва веселѣ дѣ] ли (87);

cfr. mai sus p. 427 No. 5.

6. finalul *z* trecut în *e* după *ц*: пелице (93), фрѣмсаце, фрѣмсѣце, фрѣмсаце (90, 94, 113), тронце (112), тинереце (80), покжинце (75, 86, 100, 112), cfr. mai sus p. 427 No. 6;

în фѣцерѣ medialul -e- = -ă- pöte să fie datorit acomodăriunii cu -ie.

7. *oa* bine păzită, afară de: морте (75, 80, 83), морта (73), морѣте (97), порта (92, 105), плое (96), портж (108), шмени (86), шменин (80), vocativul шме (75, 76, 78), нопте (107), грозж (79), сореле (90, 93), сврелѣн (91), коморѣле (92, și tot acolo коморѣле cu a scris d'asupra lui *o*, ca și la 95 în солреле);

oo pentru *oa*: товтж (98), ноппте (78);

ua pentru *oa*: тѣате (79);

oa pentru *o*: вола (106, dar 108: воа).

8. confuziunea între *o* și *u*: сл (82) și ол (81), дѣмнѣл și домнѣл (76), цодецѣс (90, pe aŭurі: цѣдецѣс și цюдецѣс), сорориле (106), вѣдокорилѣн (78) lângă вѣдоцѣкритѣ (86, 90), портж (101) = perfectul *partă*, și mai sistematic în: лтро [слава] (94), дилтро [шкн] (110), лтро [пѣрѣцил] (90, dar 109: лтрѣ пѣрѣцѣе).

9. мѣиниле (112), мѣини (94), пѣинне (107), кѣинне (110), dar o dată și мѣиниле (78) fără -i-.

10. фѣерѣл (91), пѣатрѣ (102), пѣетри (94, 95), пѣерде (100), пѣердѣт (86), пѣерѣс (101), пѣенле (111, cu *і* scris d'asupra, dar tot acolo și: пенле), вѣермѣн, вѣерѣмѣн (79, 110, dar 101: вермѣн), фѣери (83, cu *і* scris d'asupra), мѣер (88 de 3 ori, o

dată cu *i* d'asupra) și мїен (73, 89), reduse apoi la мїс (93, 109) și мїн (88), dar și fără *-i-*: мес (74), мен (73, 74, 88 de 2 ori);

пїеале (111) pentru пїеле саї пїале;

пеатрж (109), cfr. mai sus p. 293 No. 6, p. 373 No. 13.

11. lungirea accentatului *i* prin reduplicare: мхнїна (84) și la genitivo-dativ: мхнїнен (104), коржцїе (95), прїнмннцн (88); reduplicarea neaccentatului *i*: морцїнен (80), кїнаца (113).

12. *-їеа-* pentru *-їа-*: пїеале (111), мнлостенїеа (103), cfr. mai sus No. 10.

13. aferesa lui *a* pentru *a* înlătura hiatul: кзте-н [грешнтз] (81)=*căte ai*, де-н [ацютатз] (82)=*de ai*, не-мз [покжнтз] (86)=*ne amu*, не-м [покьнтъ] (87)=*ne am*, не-мз [пїерадзт] (86), де-мз [блдуоксритъ] (86)=*de amă*, шн-мз [сьрнтз] (87)=*și amă*, не-з [внсз] (75)=*ne au*, ме-з [дършнтз] (93)=*me au*, те-з [рзгатз] (94)=*te au*, че-з [грешнтз] (105)=*ce au*, че-з [аскрат] (87), че-з [внс] (109), се-з [фзкзт] (84)=*se au*, се-з [споведнтз] (109), се-з [лпзрзцнтз] (113), rare-orii și contractiunea fără aferesă: скз [покжнтз] (112), сьрь [фн] (83), сьз [сьрьшнтз] (75), сьз [спартз] (78) etc., саї prin аросорă: с'лоу [пскжнтз] (110);

de aceeași natură: депон (111)=де лпон (73);

маннте (92)=*mai ainte*;

w марз (99)=w амарз (ibid.).

14. [лтрз] пьржцїе (109), [лтро] пьржцна (90), aferesa lui *ън-* explicată mai sus p. 379 No. 46, cfr. t. 1, p. 412 No. 8.

15. după *s*:

ă trecut în *e*: серакз (81, dar 78: сьрачнн), себорз (112);

» » » *i*: сннтз (78, 87, 93, dar 81, 100: сзнтз);

e » » *ă*: ськзрє (79), сзнннз (85).

16. după *z* trecerea vocalei obscure în *i*: възннз (81), невъзннз (81);

гжтезе (109)=*gătéză*.

17. alte particularități vocalice:

лж е (76) = *le e*, cfr. p. 232 No. 9;

пачнле (104), алатсре (96);

фржмсаце (113 etc.), лфржмсацате, лфржмзсецате (95, 96);

вса (78, 90, 105, 107, 109, 110, 111) = *đuaa*;

ы = *i*: архаггелы (85), архаггелын (92), апостолы (94);

лншиши (105) = лшншь (113);

бест (89), бестс (87), бѣстсриле (78), nicăiri cu *bă-*, cfr.

t. 1 p. 418 No. 31;

десперцици (114) = *despărțiți*;

чхтхциен (92, dar 113: четхциен), cfr. p. 159 No. 11;

metatesa licuidei: тлъхарилар (98), ерна (98), зврзлн (90).

18. șovăirea între *u* și *ju* după *у*: уюдец (75 etc.) și уседец (76), ацста (78) și ацютатс (82), ускатс (87) și уюкан (78); șovăirea între *i* și *ju* după *ч*: менчюноши (100) și менчюношиорс (98).

19. -лю, -люн pentru -лс, -лси: кспторслау (90), пзмьнтслюн (110), cfr. mai sus p. 375 No. 18, p. 428 No. 9.

20. trei cazuri de trecerea lui *n* în *r* întocmai ca în Texturile Măhăcene: псре (86) îndreptat apoi în псне, și pe una și aceeași pagină: диринте și лраннте (107).

21. o predilecțiune foarte pronunțată, aproape exclusivă, pentru *у* contra lui *ж*: уюдец, уюдецс, уседецс, уодецс. (75, 76, 85, 87, 90, 97, 107, 109, 110, 112), уюдецсашн (87 de 2 ori), уседека (107, 109), уюдечи (83), ацста (78), ацютатс (82), уюкан (78), ускатс (87), уснге (79), ацснхторин (105), уюрж (98), елдцоксрь (104), елтсцоксрескс (104), елдцокориан (78), елдцоксриць (86, 90);

numai în primul fragment, cel imitat după Négoe Basarab: жсдече (74).

22. acomodățiunea:

progresivă: *t+c* din *t+g*: рхстникнитсл (84), cfr. mai sus p. 110 No 17;

regresivă: $d+g'$ din $t+g'$: БЛАДЦОКЪРЬ (104), БЛАДЦОКОРИАН (78), БЛАДЦОКСРИТЬ (86, 90) din БЛАТЪЦОКСРЕСКЪ (104).

23. nu se observă nici o deosebire între $\xi (=z)$ și $\varepsilon (=dz)$: ЗИКСЪ și pe aceeași pagină ЗИКС (75), ЗИЧЕ (113), НЕВЪЗЪЦИ și tot acolo ВЪЗНИДЪ, НЕВЪЗНИДЪ (81), ДОНСПЪЗЪЧЕ și tot acolo ДВАЛСПЪЗЪЧЕ (94) etc.

24. conservarea slavicultui h devenit la Români actualmente f : ПОУТЪ (97), ПОУТЕЛЕ (97), ПРАХЪ (78), cfr. p. 112 No. 50.

25. alte particularități consonantice:

o din va : ЛЪВМ (81), ЛЪВМЪ (75);

СПЕ (108) = СПРЕ (92);

БЪЧИНА (82), БОУЧИНА (85) = actualul *buciumă*;

ЧИМПОИ (99) și ЧИНПОИ (78);

vără = *fără* (cfr. mai sus p. 240 § 5), însă poate numai prin aliterațiune cu cuvintele ce-î preced: ВОРЪ ВЕСЕЛИ ВЪРЪ [ДЕ СТАРЕ] (96);

СФВИНЦАОРЪ (105), compromis între forma СФВИНТЪ și forma СВЪНТЪ, cfr. mai sus p. 218 No. 9.

26. întrebuintarea corectă a articolului *al*: АЛЕ САЛЕ ПЪКАТЕ (74), ДОИ ЛЪЦЕРИ АИ ЛЪ ХРИСТОС (81);

a pentru *ale*: КОРНЪРЕ А ПЪМЪНТЪЛЪИ (82);

АЛАЛЪЦИ (111), АЛАЛТА [СЪРЪ] (73);

cfr. mai jos No. 27.

27. tripla articulare în construcțiunea adjectivului cu substantivul: ПЪКАТЕЛЕ [МЕЛЕ] ЧЕЛЕ РЕЛЪЛЕ (75);

în construcțiunea substantivului între două adjective: МАРЕЛЪ ЦЮДЕЦЪ ЧЕЛЪ ЛЪФРИКАТЪЛЪ (75);

în construcțiunea adjectivului cu genitivul: ПРЪ-ЧИНСИТЕЛЕ АЛЕ ЛЪИ [МЪИИ] (94).

28. dubla post-articulare în construcțiunea substantivului cu adjectivul: МАРЕЛЕ ПАТРИАРХЪЛЪ (98);

pentru ЧИНСИТЪЛЪ КАПЪЛЪ ЕИ (93), cfr. mai sus p. 429 No. 15;

ДЕСТОННИЧНИ ЛЪМНИАЦИИ ФЕЧОРЪИ ТЪИ (94).

29. nearticularea:

a) a substantivului de'naintea genitivului: ПЪРЪЦЕ ТАТЪАШИ (109), ПЪАЛЕ АСЕНЪАШИ (111), ВЪИРЕ АЪ ХРИСТОЪ (111), ФРЪМЪАЦЕ ЧЕТЪЦИЕН (113), ВЪИЪТАТЕ ЛОУ ХРИСТОЪ (113), ЮИРЕ ТРЪПЪАШИ (78), ПРЪБЪИРЕ ТРЪПЪАШИ (80), ФЪИ ЛЪМИНЪИЕН (88), ВОЕ АШИ (90, 108, 109);

b) a substantivului de'naintea posesivului: НЕГЪАИРЕ ТА (75), ЮОСТЕ ТА (78), ТЪИГЪИРЕ ВОАСТЪЖ (89);

c) după tot: ТОУТЪ АМЕ (98), ТОУТЪ СПЪРЪКЪЮНЕ (111), А ТОАТЕ ШЛЕ (76);

d) КЛАЪКЪ КРЪЧЕ (99), ВА АПРИДЕ АМЕ (84), АЦИ АСАТ АМЕ (88);

e) ВЪА ШИ НОПТЕ (107), ВЪА ШИ НОУПТЕ (78);

f) МОАРЕ ФЪРЪ ДЕ РЕТЕ ВЪНЕ (79).

30. numai într'un loc: АШИ ХРИСТОЪ (86), pe aîurî pretutindenî: АЪ АЪМНЕСЕЪ (74, 76, 82 de ori etc.), АЪ ХРИСТОЪ (81 de 2 ori, 82 etc.)...

АШИ ІЕУАГГЕАНСТОУ (101).

31. genitivo-dativul femeesc cu *-eei*: ФЕЦЕЕН (86), ШЛЕЕН (91), УАИХЪЛЕЕН (94), СФИИТЕЕН (96), АСПИДЕЕН (111, cu un e scris d'asupra şirului);

cu *-iei*: СКРИПЪРИЕН (75), ЛЪМИНЪИЕН (88), ЛЪИИЕН (91), ЧЕТЪЦИЕН, ЧЪТЪЦИЕН (92, 113);

cu *-iei*: МОРЪИЕН (80), МЪИИЕН (104), cfr. mai sus No. 11.

32. pluralul cu *-ure*: ЧАСЪРЕЛЕ (107, dar 83: ЧАСЪРИЛЕ), ХИТААНШГЪРЕ (78, dar 97: ХИТАЕНШГЪРИЛЕ), ГЛАСЪРЕ (78), КОРЪИРЕ (82, 95), АСКЪРЕЛЕ (108), ПАЪКЪРЕ (96), РЪЪРЕЛЕ (84), ЧИИЪРЕ (85, 91), ВЪИТЪРЕ (86), ДАРЪРЕЛЕ (113, 92 şi tot acolo: ДАРЪРИЛЕ), РОДЪРЕ (95), ЛОКЪРЕЛЕ (104), БИСОРЪРЕ;

cu *-ră*: КОМОРЪЛЕ (92), КОМОАРЪЛЕ (92).

33. *ară* pentru actualul *ar*: АРЪ СЛОВОВИ (102), АРЪ ПЪЖЛИ (102), АРЪ ФИ (102), АРЪ ВЪЧЕ (80), АРЪ ПЪТЕ (79) etc., cfr. mai sus p. 378 No. 42.

34. вері флаче (107), вери мѣри (75), вери грижи (76), вери теме (76), вери кѣтремѣра (76).

35. *su, sŭ, s'* pentru 'sunt', ачѣа соу фѣини (104), ачѣа-с фѣини (106), мари-с лѣнинте лѣ (104), оунде ци-сѣ (78).

36. gerundiul cu *-undu*: кѣрѣндѣс (104), dela forma arcaică a *cură*—lat. *currere*: лѣ ва кѣ р ѣ диѣтро вки (110), de unde tot-o-dată a doua persoană a imperfectului *curei*: кѣ р ѣ и ши сѣриани, cfr. mai jos No. 38.

37. de trei ori vocativul *ume* (75, 76, 77), dintre cari de doă ori în compozițiune cu *suflet*: соуфлетѣ-уме, сѣфлетѣ-уме (76, 78).

38. imperfectul cu *-iia* dela verbele cu *-ire*: желѣниани (75), лѣсниани (75), лѣсниамѣз (111), юкиани (78, 79), сѣриани (78), dar și cu *-ie*: досѣдени (78);

imperfectul cu *-e* dela verbele cu *-ere*: темѣи (75), вѣдѣи (76), лѣниндѣи (78), оундѣи (78), кѣрѣи (78);

prima persoană a imperfectului fără *-m*: [eŭ] кѣ вон г р ж и л (73)—actualul *grăiam*, cfr. mai sus p. 197 No. 15.

39. infinitivul cu *-e* pentru *-k*: [вѣ] вѣдѣ (87, 88), [ворѣ] вѣдѣ (83, 86, 113 de 2 ori), вѣдѣ[-ворѣ] (113), [ворѣ] лѣвѣ (97 de 2 ori), [вѣ] шѣдѣ (92, dar 85: ва шѣдѣѣ), [лрѣ] пѣтѣ (79), [лрѣ] вѣжѣ (80);

la imperativ: [нѣ] вѣдѣ (98).

40. trecerea din conjugățiunea *-ire* în conjugățiunea *-are*: *fericat* sau *ferecat* pentru *fericit*: фѣрикат (107, 108), фѣри-каци (103 de 3 ori, 104 de 4 ori, 105, 106 de 2 ori, 107, 108), фѣрекаци (97), фѣрекаци (102, 103 de 3 ori, 105), unde să se observe tot-o-dată reîntorcerea analogică a lui ч la к, cfr. mai sus p. 133 No. 50;

гѣтит (89) dela *a găti* alături cu гѣтатѣ (95) dela *a găta*, гѣта (85), fără vre-o diferențiere semasiologică.

41. trecerea din conjugățiunea *-ere* (*-ere*) în conjugățiunea

-*ere* (-*ere*): [ворс] лѡіа (83 de 2 ori) lîngă organicul: [ворс] вїе (97), dela care perfectul compus *a vis*: аннн тзи ан висс (75), чеа че-с вис л пзкате (109).

42. din лсемене (74) o formă amplificată cu *-le* prin analogiă cu *doile, treile* etc.: ворс ста тоци лсеменеле, cfr. t. 1 p. 90 nota 3.

43. pronumele pleonastic: алгора ле ва ксрз (110), тсгс-рорь ле ва дешкнде (92), оунора ле ва фи (110), трснса ци-л вор мьнка (79), аннн тзи ан висс (75), алцін ле ва фи трснса (110), черюа л ворс лѡвли (84), кзндс-н сарс вїермїн динтрс елс (110) etc., dar și fără pleonasm, de ex.: пзкатеа тале че ан фжкст (80), лчелора есте лпзржціа (104).

44. acusativ fără *pre*: вою мнлн вон (89), роагь дсмнеес (108), дсмнеес примескс лтрс ен (107), лчела нс-л ва ұсдека христос (107).

45. metatesa sintactică: веде-ворс (113), кемж-сз (108), фи-ва (84, 93), ста-ворс (91);

мж дскс ес снде аколо (73), амарз нвн-се-ва флца лвр (110).

46. construcțiunea incorporativă, нвн-се-ва (110), кема-н-ва (112), сксала-сз-вор (110).

47. specimen de ne'ngrijire stilistică: сз сколз л сфзнта дсмннекж ши л празднчеле лс христос де сз сколз де нолпте де се роагь лс христос ши сз роагж сфвинцилорс сз се роаце лс христос дерепть ель ши мергс ла кескрекь ши сз споведеце (105), cu două 'scôlă', trei 'se roagă', saŭ 'să roge', trei 'Iu Hristos', și confuziunea între singular și plural;

млатс прѡцс дсте воав лпързцен черюаши (108)=?

рзстикнитс лс христос (84)=?

48. casuri interesante de dissimilațiune sintactică:

forma viitorului dissimilată în directă și metatetică: веде-ворс ши ворс аксата (113), фи-ва лтснчи ши ва лпрнде (84), ва лзса ши динтрс л славж неснсцз фи-ва (93);

pronumele dissimilat prin post-punere și pre-punere: БСКРА-
ци-ВЖ ши ВЖ ВЕСЕЛНИЦИ (108), АДЪЧЕЦИ-ВЖ АСКРА ши ВЖ ПРІИ-
МИЦИ ПРЪЦСА (88);

КЪ МАРЕ ЖЕЛАНІЕ ВОРЪ СТРИГА ши ВОРЪ ПЛАНЦЕ КЪ АМАРЬ
МАРЕ (113);

СЪРЪ ФИ ДЕ ФІЕРИ МЪНКАЦИ, САЪ ДЕ ПАСЕРИ МЪНКАТЪ, САЪ
ДЕ ПЕЦИ МЪНКАЦИ (83);

cfr. mai sus p. 61 No. 35, p. 133 No. 42, p. 164 No.
49, p. 197 No. 17, p. 234 No. 40, p. 379 No. 53;

acest fel de *chiasmus* este cu atât mai remarcabil, cu cât
în vechile texturi române el nu este nici decum rezultatul
unei preocupățiunii stilistice, ca bună-ora la Cesar în: ‘pro
vita hominis nisi hominis vita reddatur, (D. B. G.
VI. 16), ci se produce într’un mod instinctiv, involuntar, și
lesne se poate observa pînă astăzi în graiul țeranului;

cătră exemplele de dissimilațiune sintactică din volumul lui
popa Grigorie, iată—tot din secolul XVI—altele căte-va din
Omiliarul lui Coresi: фолокѣиѣ-не ши не слокозѣиѣ (VIII 6),
кътрѣ дѣмнезеекскѣ ши фѣрмсецаѣтѣлѣн ачестѣн (=cătră frămse-
țatul acesta) адзпость (XVII, 9), кътрѣ ѣцелегѣторѣи ши пре-
чепѣторѣлар (=precepătorii) (XXVI, 12), не ноуман проповедѣна
ши сѣ ѣвѣце (=învăța) домнѣл (XXIII, 14), вѣрѣ непречепѣиѣ
ши пизмашѣи ѣоудѣни а вкѣрѣ ши сѣ лскоуѣнѣж (=a ascunde)
(XXV, 3), впрекѣ-не ши не ѣпартѣ (XXV, 9), арѣтѣ-не ши
не споуѣ (XXVI, 3), топѣиѣ-се ши се поутреѣѣиѣ (XXIX, 4),
припѣиѣ-се ши се невоѣиѣ (ib.), грзекѣ къ дѣлече е амарѣ ши
амарѣлѣн (=că amarul е) дѣлече (XXIX, 12), сѣ се мѣстече
дерепциларѣ хитѣлѣни ши коураѣи споураѣиларѣ (=spurcațiilor
сугаțiilor) (XXX, 15), слокозѣиѣ-не ши не милѣн (XXXV, 4), рѣс-
тигнѣскѣ-се ши се сколѣж (XXXVI, 15), де испита лоуѣ ши де
хитѣлѣни-и (=hitlenia lui) (XXXVII, 8), сѣ ва фи фостѣ ши
богатѣ сѣ ши сѣрѣкѣ, вѣре марѣ вѣре мѣкѣ, вѣре вѣтрѣжѣ вѣре
тѣнѣрѣ, сѣ е домнѣ сѣ е вѣарѣн (XXXVIII, 11) etc.;

în Psaltirea sa, Coresi dissimiléză mereu, deși originalul
slavic nu-î oferă nici un fenomen sintactic analog, de ex.:

ВЕСЕЛЕСКЪ-МЖ ШИ МЖ КЪКЪРЬ, unde slavonesce pronumele nu-și schimbă nici decum pozițiunea: ВЪЗВЕСЕЛЪ-СА И ВЪЗРАДЪЖ-СА (Ps. IX).

49. expresiuni caracteristice:

НЪ ДЪ ЛОКЪ МЪНІЕН (104);

ФАЧЕ ФАЦЪ ЛА ДУМНИ (99);

АЪСАЦИ-МЖ АТРС АНЪ (75), cfr. p. 296 No. 54;

ПОАРТЬ ГЪНДЪ БОУНЪ КЪТРЪ... (103);

АН ГЪНТЪ БИЕН ДЕРЕПЪ ВРЪА УМ (82);

ДЕН А ТОАТЕ (83);

ЧЕ НЪМАН ЧЕ (76)...

50. fraza: W АМАР ПРЕВЪА ЧЕЛА ЧЕ НЪ Е ДЕСТОИНИКЪ ШИ КЪН-ТЪ ЛЕТОУРІЕ, КЪМ НОУ СЕ ПОКЪЕЦІЕ, ЧЕ СЪ ЛАСЪ ФОКЪАШИ ДЕ ВЕКЪ (99), a fost aproape literalmente reprodușă de popa Grigorie în Legenda Duminiceй: ВАН ДЕ ДЕ ПРЕУТОЛЪ ЧЕЛА ЧЕ НО-И ДОСТОИНИКЪ ШИ КЪНТЪ ЛЕТОРІЕ, КОУМ НЪ СЕ ПОКЪАЦІЕ, ЧЕ СЪ ЛАСЪ ФОКЪАШИ ДЕ ВЪКЪ (13).

51. *gintu*: фрацилор ши социн мїен ши цинтсала ши къпоскъцин (73), цинтсала тжш ши фрацин тжш ши пхринуцин тжш ши социн (76), prin urmare cu o altă nuanță de sens decât mai sus la p. 381 No. 58, și anume cu o accepțiune mai specifică latină de *gens* 'colectivitatea consăngenilor, : 'les deux mots '*gens* et *familia*, pris au point de vue politique, sont entre eux 'comme le tout est à la partie; *gens* est la souche qui contient ordinairement plusieurs familles; *familiae* en sont les 'branches...';¹⁾

să ne mai aducem aminte, că Românii au conservat tot din latina și termenul cel subordonat *făméiă=familia*, veđi în Texturi Măhăcene p. 61 No. 37, pe lingă care să se alăture următorele pasage din Noul Testament tipărit în Alba-Julia la 1648:

КАРЕЛЕ ДЕ АЛЕ АШИ ШИ МАИ ВЪЗТОСЪ ДЕ ФЪМЪА СА НЪ ПОАРТЪ ГРИЖЕ=si quis autem suorum et maxime *domesticorum* curam

1) Barrault, *Traité des synonymes de la langue latine*, Paris, 1853, p. 673-4.

non habet—ει δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα οἰκείων οὐ
προνοεῖ (Paul. ad Timoth. I. V. 8);

ΔΗΤΡ'ΑΥΕΑ СЗНТ8 АΥΕΙΜ'Ѣ УЕ НХВЗЛЕСК8 ꙗ ФЗ МЕН ШИ Д8КЪ
ПРЕ М8ЕРИ К8ПРИНСЕ—ex his enim sunt qui penetrant *domos*
et captivas ducunt mulierculas—ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες
εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰγμάλωτίζοντες γυναικάρια (Paul. ad Ti-
moth. II, III, 6);

ΚΟΤΕΖΑ'ΑΜЪ ΔΕΡΕПТЪ АУ'ѢА ШИ ФЗ М'Ѣ А СТЕФАНЕНИ—baptizavi
autem et Stephanae *domum*—ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ ἐ-
ξ οὗ (Paul. ad Corinth. I, I, 16)...

ei bine, ambele aceste venerabile resturi juridice ale Romei,
gens și *familia*, au perit astăzi cu desăvîrșire din graiul po-
porului român, reîntroducându-se în țilele noastre ca neologisme.

52. АКМ8 (73, 75, 76, 79), cfr. p. 296 No. 51 etc.

53. АМ8 (74, 79), cfr. p. 382 No. 69.

54. *ni*—'étă, prin aferesă din *iani* (cfr. p. 112 No. 48):
НИ АМ8 С8ФЛЕТ'Ѣ ЧИНЕ АРХ П8ТЕ (79)—'iani dară, sufețe, cine
etc.,, НИ СЗ-ЛЬ РЗПИМ (81)—'iani să'l răpim,.

55. ХИТЛЕНИ (89), ХИТЛЕНЖ (110), ХЕТЛАНШ8Г (87), ХИТЛАН-
Ш8Г8РЕ (78) etc., cfr. mai sus p. 112 No. 53.

56. *îngânfat*, care a conservat astăzi numai semnificațiunea
morală de 'vaniteux, 'orgueilleux, are aci literalmente sensul
fisic al francesului *gonflé*—it. *gonfiato*—lat. *conflatus*: АТОРА
ЛЕ ВЛ К8РЪ ДИПТРО ВКН СМРАД К8 П8РОИ ШИ ВОР ФИ ꙗ Г Ъ Н Ф А Ц И
(110);

cu toate astea, o legătură etimologică între al nostru *gânfat*
și latinul *conflatus* este foarte anevoiă de stabilit, nefiind în
fonetica română nici un cas de *gân*—*con*- și *-fa*—*fla*-;

unica ipotesă plausibilă pentru a apropia pe *gânfat* de
conflatus ar fi o formă intermediară metatetică *clonfat* (cf.
• *chlag*—*clag* din *caglu*—*coagulum*), de unde *glonfat* cu *g* din
c de'naintea licuidei (cfr. *gras crassus*), apoi *ghinfat* (cfr.
ghindă—*glandem*).

57. *a pridădi*: ПРИДЪДИЦИН ЧЕА ЧЕ-И СКОТЪ ДАЦИН ДЕ ПРЕ ЛО-
КЪРЕЛЕ ЛОРЪ (104), veđi t. 1, p. 442 No. 147.

58. *spată*: КЪ СПАТЪ ШИ КЪ КЪЦИТЪ (79), cfr. mai sus p. 166
No. 71.

59. *auscund*=*obicinuitul ascund*: ТОЛТЕ А С К К В Н С В Р И Л Е
(86), ЛТРОУ А С К К В Н С (89), adecă de doă ori, ceia-ce cu greū
s'ar puté atribui unei erori grafice, dar într'un loc ŝi: АСКВН-
СВРИЛЕ (83);

au- să nu fie óre aci=*ab-* din lat. *abscondo*?

60. *căce*=‘pentru ce, saū ‘de ce,: В КЪЧЕ Н'АМ ПОСТИТЬ?
В КЪЧЕ Н'АМ МИШИТЪ МИШЕНИ? В КЪЧЕ НЪ НЕ-М ПОКЪИТЬ? (87)
cfr. mai sus p. 383 No. 73, p. 199 No. 40.

61. *mişel* pretutindenī cu sensul de ‘sărac’, *misellus*: МИ-
ШЕЛЪ (81, 82), МИШЕН (98), МИШЕНИ (74, 83, 89, 99, 103),
МИШЕЛИА (104).

62. ВЛЪМЪ (76), cfr. p. 199 No. 33, p. 382 No. 64.

63. ПЕЛИЦЕ (93), cfr. p. 133 No. 51 etc.

64. *bisor*=‘un fel de pétră scumpă,: КЪ МЪРГЪРИТАРЮ ШИ
КЪ В Н С О Р Р Е (95), învederat paleo-slav. вискръх ‘margarita,
(Miklosich);

cu o pagină mai sus: *birosu*, éráŝi o ‘pétră scumpă,: КЪ
ПІЕТРИ СКЪМІЕ КЪ В Н Р О С ШИ КЪ МЪРГЪРИТАРЮ (94), dacă nu
este o metatesă din *bisoru*=вискръх, atunci cată să fie rusul
бирюза=turc. *pîruzè*=neogr. пероуџè ‘turquoise,.

65. *prinsóre*=‘temniță, închisóre,: АИ МИШИТЪ ВР'ОЛ WMS Л
ПРИЛСОАРЕ (81).

66. *a înfereca*=? НИЧИ АЦИ АСКЪАТАТ ІЕВАГГЕЛІЕ ШИ СКРИПТЪРА,
НЕЧЕ Л Ф Е Р Е К А Ц И ОУЧЕНИЧИИ МІЕН (89).

67. *asen*=lat. *asinus*: ДАЦИН КА ПІЕАЛЕ А С Е Н В Л В Н (111),
cu conservarea română specifică a latinului *s* între vocale,
întocmai ca în *casă*=*casa*, *Rusalîr*=*Rosalia*, *nas*=*nasus* etc.,

unde toți cei-l'alți Neo-latini îl pronunță ca *z*, ceia-ce probază că *asen*, actualmente de tot perdut prin concurență cu *măgar*, nu era o vorbă împrumutată, ci adusă din Italia.

68. numiri de instrumente musicale: цюкли ꙗ гласѣре де чинпои (78), кѣ чинпои ши кѣ четѣри ши кѣ алз-сте (99);

alăută—veđi t. 1, p. 267 No. 5;

ceteră—lat. *cithara*, dar prin intermediul maghiarului *citera* germ. *zither*, cfr. Cihac, Dict. I, p. 52;

cinpoiu sau *cinpoiu*—it. *zampogna*—lat. *symphonia*, cfr. francesul dialectic *chinfounio* și *sampogna* ‘cornemuse’,¹⁾

69. *creștină* cu sens de ‘névéstă’, ‘uxor’, в фрикаци де социн, въръбаціи ши крещинеле (106), cfr. în t. 1, p. 125 nota, sensul pejorativ dat cuvîntului *creștin*.

70. *a încinde*—lat. *incendere*: ꙗчинден (78).

71. *înfricat*—actualul *înfricoșat*: ꙗфрикации ꙗѣри (76), ꙗфрикатѣ ѡдеѣс (76), cfr. p. 296 No. 53.

72. *бецицлар* (100) actualul *bețivilor*.

73. *a sfrăi*: [марѣ] сѣржинѣс (84), pentru reduplicatul *a sfrărăi*, despre care veđi mai sus p. 383 No. 63.

74. *тартар* (101)—‘ѣад’, gr. *τάρταρος* lat. *tartarus*, trecut și la Slavî: тарѣтарѣ (Miklosich).

75. цюдечи стрѣмѣи ши ꙗꙗраціи (83), cfr. p. 383 No. 75.

76. *gîudeț* se întrebuintează cu două înțelesuri:

a) ca ‘judecată’, : вѡрь гѣта скаѣнѣа де цюдеѣс (85), фѡкс ꙗнѣнте цюдеѣсѣи (87), фрика цюдеѣсѣи (87), ва ѡдеѣка хри-стѡс ла цюдеѣс (107), сѣа де цюдеѣс (90, 109, 110), ла цю-деѣс кемѣ-и-ва (112) etc.;

b) ca ‘judecător’, sau ‘tribunal’: ꙗмарѣлѣ цюдеѣс ѣѣла ꙗ-

1) *Revue des langues romanes*. t. 6 (1874), p. 478.

ФРИКАТЪА (75), ЛПЖРАТЪАВЪ ЧЪДЕЦЪ ХРИСТОС (87), ЛФРИКАТЪАВЪ ЧЪДЕЦЪ (76);

cfr. маї sus p. 236 No. 64, p. 383 No. 76.

77. *să, se*, cu sensul ‘dacă’, : сз-л ворѡ лѡа (82 de 2 ori), сѣрь фи (83), се верї фаче (107), сз л фльмьндъ (107), сз те вери сфьди (105).

78. *e*==‘îară’, : е тѡ-лѡ миаѡеце (107), cfr. p. 61 No. 36, p. 134 No. 55 etc.

79. *spre* cu sensul latinului *super* : шеѡе спре скаѡнѡа (92).

80. преспрѣ (85), преспрѣ (106), прѣспре (107)=actualul *peste*.

81. *au*=lat *aut* : аѡ боѡне аѡ релѣ (85), cfr. p. 235 No. 56 etc.

82. *bratăș*:==‘văr’, saŭ ‘fărtat’, : фрацин ши сорорнаѡе ши бр а т ѡ ш и н (106), slav. бр а т ѡ ‘frate’,.

83. imperativul пасж (94)=‘du-te’, ‘pășese’,.

84. *felii*=‘specia animală’, : ваменїи ши тоате феаюрнаѡе (85).

85. *bură*: де трен врн кѡ фрикж ши б ѡ р ѡ марѣ пзмьнтѡа се ва кѡтремѡра (82), кѡ маре боѡрѡ ши кѡ маре треснетѡ (85), învederat slav. боѡрн ‘procella’, ‘tempesta’, (Miklosich), pe care d. Cihac (Dict. I p. 1) confundă în modul cel mai nemetodic cu derivatele din latinul *vapor*.

86. тоци мѡнции ши тоате м ѡ г ѡ р и л ѡ е (84).

87. долрѡ (75, 80 de 3 ori, 81)=‘peut-être’,.

88. фоамени (97), în loc de фоамеци, plural dela фоамете; să fie óre printr’o eróre grafică? ori printr’o falsă analogiă cu pluralul *óameni*?

89. талпе (111), талпѣ (93)=actualul *talpă*.

90. *îute* cu sensul slavicultuї лютѡ, лютѣ: кѡ грозѡ ю те л тоате кнпѡриле (79), амаp нон ши ютѣ (87), амаp нон ши ю те (111).

91. slavisme mai insolite: wtци ‘parinți, (98), ЗЛАТАОУСТЯ ‘Crisostom, (98), БОГОСЛОВЪ ‘teolog, (101), смрад ‘putoře, (110), сфитокъ ‘sul, (84), vocativul БЕЧИСНИЧЕ (75)=slav. БЕЗЪЧЪСТЪНИКЪ ‘infamis, , ЮКОСТЕ (78)=slav. ЛЮБЪСТВО ‘amor, .

92. despre accentuațiune și întrebuintarea paiericului, nu avem nimic de adaus cătră cele spuse la texturile precedinți.

93. vocala irrațională x saŭ ь :

după r: вѣрьмѣн (79), вѣрьбацін (106), морзте (97), полрзта (85), неерзтаци (101), спарзце (102), спѣрьккчюне (110), рнзрзцитъ (113)=*inprărită*, десперзцици (114);

după l: талзпѣ (93), кзлькѣ (99), калзкж (99), аксѣльгж (89), алътса (98), алъцін (96), алъцін (110), алътѣ (81), аллъци (111), ккзздрж (96);

după nasală : кѣмзпънж (80), стрзмзбѣн (86), клокогинздь (84);

după ș: скрзшькарѣ (90).

94. vocala irrațională и: спѣрьккчюне (111), порзчнлорѣ (111).

POST-SCRIPTUM

LA

CĂLĂTORIA MAÎCEI DOMNULUI LA ÎAD.

SÂNTUL PETRU ȘI MUMĂ-SA.

§ 1. Ne sosese în acest moment importanta lucrare a profesorului Miklosich: ‘Despre migrațiunile Românilor în Alpii dalmatini și 'n Carpați’, unde—între cele-lalte—ne întimpină următorea narațiune în dialectul istriano-român:

De la maje lu sveti Petru, che vire fara din pkè toc anj opt zile.

Sveti Petru avut a (vut a) ura (o) maje, kar a fost kativa muljère, fost avara, grumbokuvintaja, envidiosa (nenavidna), aveja toc șapte mar pekac (pekaci de morte), nav fakavejt nicur bire (niçur bur lucru); nu lj a fost za de niçur, și n a davejt niș lu niçur. En tot sae zivljenje (pir a vijut) n a fakut ata lemozina, se nu o (ura) șbula dat a lu un pekljar. Și ja murit a. Morta kèn (ku) a fost, gospodinu (șijoru) vo pus en pkè. Si čestu ljej filju, kar le fost en čer, avut a mare pașion, zaç (perke) luj maje fost a en pkè, si vavik rugat a gospodinu (șijoru), si prirugat a, neka lj façe ča bire se raevo levei din pkè, si pure vo en ur kantun de čer, ali serae vo provej, čire stije, se nu saera si rivedej en sire veri. Sijoru (gospodinu) zis a: ma kum vèr tu ke vo havu fara ken nigdar n a fakut bur lukru,

ke nav (n a) nigdar fakut lemozina, și niș de bire en lume. Zis a sveti Petru: ma pur avut a de faće karle bur lukru? n a fakut nanka ur, jo kmoce voj turna kavta en melj libri. Si kolae (kolo) kavtat a pre ur mare libru, si vaede, ka častata maja lu sv. Petru en tota vraema (pir a vije fost) n a ato fakut de bire, si ke n a ničura lemozina fakut, far de kav (ke av) o șbula lu ur (un) brizè nu dat (poveretu). Zis a gospodinu sisoru: ben din casta șbula elj voj akordej, ke potè veri sus netezendo se pre časta șbula; ma ver vedaè, ke și anè va avae sae invidia. Și gospod. (sij.) kalejt a casta șbula, si ja se rempigae (potezae). Atornu de ja sa kacat kita ate sufflete e ja trupae ku... tica ur, cela atu, (ura ča ata) si treile si toc zičendo: emnac tja ke voj alje nu klaema. Zis a gosp. (sijor) lu sv. Petru: vezut aj tu, aj tu vezut, ke am jo pravo račun, ke j semprovavik isteša, e ke ara isteša kativeria. Si tunce gosp. (sijor) mulejt a sbula ku ja, si mes a en fundu de pkè. Pre kavtatu pak (riguardu) de svet Petru lj a lasat ke untrat de saki anj kenje zija lu sveti Petru, neka vire fara e ke steje opt (osem) zile oè si kolo si se remena pre lume. Infati vire fara toc anj, si en ceste opt zile, ke staje fara, face de tote sortile, si ne face aketa si aketa pati.¹⁾

Acest text a fost comunicat lui Miklosich de cătră Antonio Ive, carele la rîndul seù îl căpătase dela preotul Anto Mice-tić, Istriano-român din Valdarsa, cunoscut de-mult prin rela-țiunile sale cu reposatul Ion Maiorescu²⁾ și cu Ascoli³⁾.

Miklosich ne asigură, că a reproduș textul de mai sus în-tocmai după original, în care însă el mărturiseșce că n'a în-țeles multe lucruri: "Der Abdruck halt sich genau an das Original, von dem mir gar vieles dunkel ist."

N'am fi în stare nici noi de a traduce literalmente întréga bucată, în care, pe lîngă dificultățile sale intrensece, s'aù mai furișat unele erori de transcripțiune. Iată însă, aprópe *in extenso*, sensul narațiunii:

Sântul Petru avusese o mumă fórte rea, sgărcită, grosolană la vorbă, pizmătareșă, care avea tóte cele șapte păcate de mórte. Ea nu făcuse nici un bine nimenui, nu i-a fost milă

1) Miklosich, *Über die Wanderungen der Rumunen*, Wien, 1879, p. 9.

2) I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, Iași, 1874 p. 8, 16 etc.

3) Ascoli, *Studj critici*, t. 1 (Gorizia, 1861), p. 52.

de nemini, n'a dat nimenui nemic: singura pomană, ce făcuse în tot timpul vieței sale, a fost o cėpă, pe care a dat'o unui cerșitor. Murind ea, Dumneđeu a pus'o în iad. Dar fiul ei, carele era în cer, simția o mare durere că maică-sa se află în iad, și mereu se tot ruga lui Dumneđeu: să-i facă grația de a-i da și ei vre-un locușor în cer. Cum vrei tu— îi ȃcea Dumneđeu—s'o scot eă din iad, când ea n'a făcut nici o dată vre-un bine în lume? Decī sântul Petru s'a apucat să caute într'o mare carte a sa, și a găsit acolo că muma-sa, cât a trăit, n'a făcut alt bine și altă pomană, decât numai că a dat o cėpă unui cerșitor. Dumneđeu a spus însă că o iertă și pentru atăta, dându-i voe să se suie în cer pe acea cėpă; dar a adaus: vei vedé totuși, că ea nici acuma nu se va lăsa de pizmă. Apoi Dumneđeu a întins acea cėpă din cer pînă'n iad, și îndată o mulțime de suflete aă început a se cățara pe ea, ca să se urce și ele în cer; însă muma sântului Petru le gonīa pe tóte, ȃcīnd că ele nu sīnt chiămate. Veđend acēsta, Dumneđeu a ȃis sântului Petru: iată dară că eă am avut dreptate, căci ea tot a remas cu reutatea ei. Atunci Dumneđeu a slobozit în jos acea cėpă, și ea a mers pînă 'n fundul iadului. Orī-cum însă, pentru hatīrul lui Petru, Dumneđeu a iertat pe maīca sfântului să iēsă din iad în fie-care an câte pe opt ȃile și să petrēcă atunci pe ici pe colé în lume. Tocmai în cursul acestor opt ȃile ómenīi sufer de reutatea ei...

Acest text, cel maī lung din câte ne sīnt pînă acum cunoscutē în dialectul istriano-român, nu póte a nu ne interesa sub tóte puncturile de vedere. Pe de o parte, el este de o mare însemnătate în privința curat lingvistică; pe de alta— ceia-ce ne preocupă maī în speciă în cazul de față—el se află într'o intimă legătură cu Călătoria Maīcei Domnului la Iad și chiār cu cele-lalte apocrifurī așa ȃcīnd infernale ale Bogonililor.

§ 2. În introducerea generală la "Texturī Măhăcene", noi am arătat identitatea între r h o t a c i s m u l istriano-român și acela al lui popa Grigorie. Textul de maī sus ne dă un șir de

cuvinte, cu $n=r$, pe cari le găsim întocmai așa în manuscrisul preutului dela Măhaciu; de exemplu: *bire*—*бире* (17), *bur*—*бурь, бурь* (127, 129, 158, 159), *pir*—*пирь* (156), *cire*—*чире* (158, 156, 160, 234), etc. Însă cea-ce'i cu mult mai remarcabil, este că aci, ca și'n graiul dela Măhaciu, n nu numai se conservă excepționalmente, dar încă forma cu n se întrebuintează une-orî alături cu forma cu r , bună-óră: *un* [pekliar], *gospodinu*, *pașion*, *lemozina*, *remena*, după cum și la popa Grigorie noi găsim: *mzenie* (10), *mekneshilops* (11), *vamennawp* (2), *oynsa* (135), *asmhulat* (132) și altele. Dintr'o parte ca și din cea-l'altă, ne întimpină dară un fel de luptă între cele două tendințe antagoniste, o luptă în care n nu pierde nici o dată speranța de a-și recăștiga pozițiunea usurpată asupra-i de către r .

Sub raportul morfologic, este interesant de a vedé în textul de mai sus două tipuri aoristice: *a facaveit* lângă *a facut* și *a daveit* lângă *a dat*, tipul cel lung fiind format cu acelaș element *-v-* prin care se distinge la Slavî verbul frecuentativ, de ex. *дававѣ* lângă *давѣ*, fără însă a fi acesta la Istriano-români un împrumut slavice, căci la Albanesi — coincidința mai apropiată—acest *-v-* caracterisă chîiar aoristul unei clase verbale: *kerko-v-a*, *pago-v-a* etc.

Importanța lingvistică a acestuî text s'ar arăta și mai la lumină, dacă ni-ar fi cu puțință de a-l analiza într'un mod interlinear. O bună parte dintr'însul nu se pôte explica prin cea-ce scim noi despre dialectul istriano-român după cercetările lui Ascoli, Miklosich și Ion Maiorescu. Orî că acest text represintă un sub-dialect nestudiat încă, sau că el ne dă dialectul într'o fasă a sa mai arcaică, mai învechită,—una din două. Reservând altora, mai apropiați de fața locului, limpederea acestei dilemme, noi din parte-ne trecem la un alt punct de vedere.

§ 3. 'Muma sântului Petru', ca bucată literară, se compune din aceleași două elemente din cari s'a combinat balada

poporană serbă despre ‘Luminósa Mariă’, reproducă mai sus la pag. 308-9, și anume din :

1°. Călătoria Maicei Domnului la Iad;

2°. Cântecul românesc și sudo-slavic despre ‘Locul în raïu’, pe care noi l’am atins în trecăt la pag. 310.

Prin urmare, dacă Călătoria Maicei Domnului este A, dacă Locul în raïu este B, Muma sântului Petru și Luminósa Mariă, lăsându-se la o parte ingredientele lor secundare, se formulează ambele de o potrivă prin $A+B$.

Și totuși între ele există, la prima vedere, o diferență extremă, căci fie-care a luat din cele două elemente constitutive câte un alt ce-va. Dacă vom dice că A cuprinde în sine c și d , pe când B se compune din e și f , va resulta că Muma sântului Petru este $c+e$, iar Luminósa Mariă $d+f$, ca și când n’ar avé a face una cu alta.

În Luminósa Mariă au intrat:

1° Din Călătoria Maicei Domnului, ideia pogorării Santei Fecióre în iad;

2°. Din Locul în raïu, tipul unei femei atât de păcătoase, încât nu vrea s’o scóță din infern nici chiar fiul seü, deși are la dispozițiune cheile paradisului.

În Muma sântului Petru au intrat:

1°. Din Călătoria Maicei Domnului, ideia iertării parțiale a păcătoșilor;

2°. Din Locul în raïu, relațiunile de familiă ale apostolului.

§ 4. ‘Locul în raïu’, cu care coincidă ‘Muma sântului Petru’, nu este tocmai colinda cea scurtă, despre care noi am vorbit la pag. 310, ci o baladă poporană bulgară destul de lungă, publicată în trei exemplare diferite de cătră frații Miladinovtzi și unde, după ce apostolul refușă maicei sale intrarea paradisului, muștrând’o pe larg—ca și ’n acea colindă—pentru tóte câte păcătuișe, apoi i se face milă de dînsa, și iată că ’n curs de trei ani el se rógă lui Dumneșeu, pri-mind în fine drept respuns:

Да си пойдниш по край море,
 Да усучиш танка вжрѣца,
 Да ѝ пуцниш у пекол-от,
 Да сѣ фати твоя майка,
 Твоя майка грешна душа.
 Тамо пмат други грешни,
 Грешни седумдесет души,
 Да сѣ държат от нейдзнии поли,
 Нейдзнии поли и ржкави,
 Да излезѣт на бѣли свет....
 Ми отиде свѣти Петер,
 Ми отиде по край море.
 Му сѣ фати за деспа пола,
 Му сѣ фати лен поясмо,
 Го усуча тѣнка вжрѣца,
 Па го пуцни у пекол-от.
 Вжрѣца-та не достигнала;
 Свѣти Петер си имаше,
 Си имаше русо перче,
 Па паддаде тѣнка вжрѣца.
 Глас си даде свѣти Петер:
 — О ти майка, грешна душо!
 Те взмоливх от господа.
 Ел' чуете седумдесет души!
 Държете сѣ за полп-те,
 За полп-те, за ржкави!...
 А що бѣше завидлива,
 Ток' що виде бѣли свѣта:
 — Ай от тува свински керки,
 Свински керки, песьи керки!
 Я сум дойла свѣти Петра,
 Я сум лулада свѣти Петра,
 Вие не сте го допле,
 Ни на сте го луладе!...
 Тораѝ господ пак си дочу.

Du-te la marginea mării,
 Resucesce o șvora subțire,
 Slobozesce-o în ȋad:
 Ca s'o apuce maică-ta,
 Maică-ta suflet păcătos.
 Mai sînt acolo și alți păcătoși,
 Păcătoși șapte-zeci de suflete:
 Să se țină și dinșii de pôlele ei,
 De pôlele ei și de mânecele,
 Ca să ėsă la lumea cea albă...
 S'a dus sântul Petru,
 S'a dus la marginea mării:
 Acolo s'a acățat de pōla lui
 dréptă,
 S'a acățat un mănunchiu de in;
 Resuci el dintr'însul o șvora
 subțire
 Și o slobozi în ȋad;
 Dar șvora nu era de ajuns,
 Și sântul Petru a mai luat,
 A mai luat și din pērul seū bălan
 De a înnădit șvora cea subțire.
 Apoї a strigat sântul Petru:
 — O, tu maică, suflet păcătos!
 Am milostivit eū pentru tine pe
 Dumneđeū!
 Dar ascultați și voi, 70 de suflete:
 Țineți-vē de pôlele ei,
 De pôlele, de mânecele!...
 Ea însă, fiind pizmătareță,
 Le strigă, dacă a vēđut lumea
 cea albă:
 — Fugiți de aci, purcele!
 Purcele, cățele!
 Eū sînt care am dat lapte
 sântului Petru,
 Eū sînt care am legănat pe
 sântul Petru;
 Nu voi Ț-ați dat lapte,
 Nu voi l'ați legănat!...
 Acēsta Dumneđeū a auđit'o.

Стреде вѣрѣца мя сѣ сына,	S'aũ desfăcut firele șvórei:
На дно лекол ми пропадна....	S'a prăvălit în fundul Iadului... ⁴⁾

§ 5. Prin ideia ȳertării parțiale a păcătoșilor, narațiunea istriano-română se înlănțuesce nu numai cu Călătoria Maicei Domnului, dar încă cu redacțiunea cea lungă a Apocalipsului lui Paul și cu mai multe alte apocrifuri medievale, de exemplu cu legenda lui Brendan, unde Crist dă câte-va țile de ȳertare lui Iuda.

Asupra acestei trăsuri caracteristice, Ozanam observă :

‘Rien de plus touchant que ce pardon partiel, le seul que Dieu ‘puisse accorder aux réprouvés. On y reconnaît les habitudes de ‘douceur que la religion introduisait dans la société moderne.’⁵⁾

§ 6. Nu este fără interes în redacțiunea istriano-română a Mumei sântului Petru comicul epizod al cepăi, pe care nu-l vedem în redacțiunile cele slavice.

‘A da cui-va cępă,, este la Români o expresiune proverbială pentru a țice: ‘a nu da mâi nemic,. N’ar fi de mirare, ca acéstă metaforă să se găsească și pe aĩurĩ. Departe dela noi, în dialectul sardinez dela Logudoro, se întrebuinteză de asemenea proverbialmente: *mi faghes un azu* ‘imĩ faci o cępă, saũ: *mi’mportat un azu* ‘imĩ aduce o cępă,, pentru a țice: ‘mi fai niente,, ‘m’importa un frullo.’⁶⁾

Aci însă cępă jócă un rol mitologic: ea procură ȳertarea păcatelor și servă a scóte sufletele din Iad. Acésta ne aduce a-minte, că’n India și la Serbi: ‘on attribuait à l’ail une vertu particuliere contre les mauvais esprits.’⁷⁾

Să nu uităm, că și faĩmosa erbă omerică μῶλυ, care scăpase pe Ulisse, era tot un fel de cępă.⁸⁾

4) Miladinovtzi, Български народни лѣсни, Zagreb, 1861, p. 47—51, cfr. ibid. p. 56.

5) Ozanam, *Poètes franciscains*, p. 374.—Cfr. Wesselosky în Журналъ Минист. Нар. Просвѣщенія, 1877 februarĩi, p. 188 nota.

6) Spano, *Vocabulariu sardu-italianu*, Kalaris, 1851, p. 104.

7) Pictet, *Les origines indo-européennes*, ed. 2 (1878), t. 1 p. 374

8) Dierbach, *Flora mythologica*, Frankfurt a. M., 1833, p. 192.

APENDICE

LA

„TEXTURI BOGOMILICE“

I. BALADA ‘CUCUL ȘI TURTURICA,’.

II. POVEȘTEA NUMERELOR.

APENDICE

LA

„TEXTURI BOGOMILICE“.

INTRODUCERE.

Bogomiliî, ca și frații lor Albigensiî, ca și Valdensiî, ca și Flagellanții, ca și cele-l'alte secte eretice din vécul de mijloc, aveaû o literatură poporană a lor, o literatură poporană în tótă puterea cuvîntului: cântece, povești, descântece, cimiliture etc.; parte, zămislite chîiar între sectariî, generalmente ómenî din popor, lipsiți de orî-ce cultură; parte, adoptate de cătră dînșii dela ortodoxi, întru căt cele împrumutate se potrivîaû cu propria lor doctrină și, prin urmare, servîaû a o întări mai bine în memoria adeptilor saû a o respândi printre glóte.

Pe lingă acéstă literatură poporană directamente eretică, mai exista o altă așa dicînd indirectă, născută și crescută cu bună credință în sínul poporațiunii celei ortodoxe, dar avîndu-și ascunsa rădăcină în vre-o idee condamnată de biserică, în vre-un apocrif tendențios, în vre-o emanațiune de cea ce—pe drept saû pe nedrept—era considerat ca eresă.

A distinge în literatura poporană actuală a unei națiunii elementul eretic direct de cel indirect, ba chîiar elementul eretic în genere, este cu atât mai greû, cu căt sectele etero-

doxe din evul-mediū erau p o p o r a n e în totalitatea lor. Una din trăsurile comune cele mai caracteristice ale eresiei medievale era tocmai cultul pentru limba cea nemeșteșugită a poporului, în locul căriia biserica întrebuința atunci o limbă ne'nțelésă, străină saū cel puțin obsolită. În acest mod poporul, fie cât de ortodox, era tot-d'a-una cu mult mai aprópe de ereticii din sínul seū, decât de clasa cea cultă, și mai ales de cler.

Greutatea de a urmări eresia în literatura poporană devine și mai mare prin disparițiunea celor mai multe din scrierile eretice, pe cari biserica domnitóre le distrugea într'un mod sistematic. Dela unele secte nu n'ia remas nimic; dela altele, pré-puțin; despre mai tóte, sîntem siliși a judeca mai cu sémă după câte ne spun adversarii lor, rare-or'i nepártenitori și cu sânge rece.

Iată de ce, față cu tot felul de dificultăți, nu fără multă sfială întreprindem noi, în cele doă monografie ce urméză, a reversa o rađă de lumină, în lipsa unor indicațiuni positive, asupra originii mai mult saū mai puțin eretice, probabilmente bogomilice, a unei porțiuni din literatura poporană a Românilor.

În or'i-ce cas, este prima încercare de acéstă natură.

I.

BALADA

„CUCUL ȘI TURTURICA“

la Români, la Moravi, la Provențali, la Reto-romani,
la Perși, la Turcomani etc.

§ 1. Balada „Cukul și turturica, este una din acele prepuține bucăți poporane române, cari posedă deja un simbul de bibliografiă.

În cursul ultimilor trei ani, am scris despre ea :

H a s d e ũ, *Cukul și turturica la Români și la Persiani*, în *Columna lui Traian*, 1876, pag. 40-44 ;

A c e l a ș i, *Balada poporană Cukul și turturica în România, în Persia și în Franța*, tot acolo, 1877, pag. 301-303 ;

Dr. M. G a s t e r, *Cukul și turturica*, în *Convorbiri literare*, 1879 septembrie, pag. 229-234 ;

în fine, a atins-o în trecut V. S m i t h, *Vieilles chansons du Velay et du Forez*, în *Romania*, 1878, p. 64 nota.

Și totuși originea, filiațiunile, pînă și natura acestei balade, am rămas pînă acum obscure, căci nu se adunase destul ma-

terial obiectiv, fără care nu se putea procedea la deslegarea problemei într'un mod metodic.

După îndelungate cercetări, sperăm a face în această privință un mare pas înainte față cu studiile anterioare, ale mele proprii și ale junelui meu amic Gaster, cărui i se datorează mai în specie :

- 1°. indicarea variantelor curat române ale acestei balade;
- 2°. constatarea unui variant morav de origine românească.

§ 2. Ceia-ce a paralisat mult pînă astăzi studiul comparativ al literaturii poporane în genere, este puțina rigóre a metodei. Se grupază mereu tot ce se asemănă, fără a se deosebi cu scrupulositate gradurile de asemenare. În acest mod, pe de o parte se fac mai tot-d'a-una salturi peste puncturi intermediare, pe de alta se confundă adesea lucruri de o înrudire problematică sau numai aparinte.

Pentru ca literatura poporană comparativă să se rădăcească la o adevărată înălțime științifică, se cere aplicarea acelei severe metode, prin care se distinge astăzi *linguistica*.

Dacă varianturile interne și externe ale unei bucăți poporane sînt pré-puține, ele trebuiesc d'o cam dată numai adunate, întocmai așa cum se aud în popor, fără a se trage cu grabă din comparațiunea lor o concluziune, cărui îi va lipsi o temelie solidă.

Dacă varianturile sînt multe, atunci, mai 'nainte de tóte, cată să se clasifice în cele interne, corespunzătoare divergințelor dialectice în lingvistică, și 'n cele externe, datorite altor popóre.

După cum în lingvistică, de exemplu, românul *nas* nu póte fi comparat d'a-dreptul cu sanscritul *násá*, ci de'ntăiu cu tipurile romanice, cari ne vor da drept prima concluziune prototipul latin *nasus*, cu agñutorul căruia, dacă am voi, vom puté apoi, alăturându-l cu sanscrita, cu gotica etc., să ne urcăm, printr'o a doua concluziune, pînă la un prototip ario-european; tot așa în literatura poporană comparativă, ultima concluziune pe o scară fórte vastă trebuí să resulte din concluziuni anterioare mai restrînse.

Prin varianturi, în literatura poporană ca și 'n lingvistică, se înțeleg exemplare diferite în formă, în accidente, în puncturi secundare, dar identice în toate elementele fondului, iar nu numai în unele din ele.

Procedând în acest chip, tot încă poate cine-va să greșescă; va avea însă, cel puțin, conștiința liniștită de a fi luat toate măsurile, posibile sau accesibile, pentru a descoperi adevărul.

Să vedem acuma, dacă o asemenea procedură se poate aplica la 'Cucul și turturica,.

I. V a r i a n t u r i i n t e r n e.

§ 3. Dr. Gaster a grupat foarte bine toate varianturile interne cunoscute ale baladei poporane ce ne preocupă, adică toate varianturile r o m â n e s c i.

El le numără patru, din cari unul s'a slavizat în Moravia împreună cu Românii de acolo, ceia-ce nu-i răpescе totuși însușirea de a fi un variant intern, de vreme ce n'a trecut la un alt popor, ci numai s'a tradus mai târziu de către acei ce-l avuseseră mai de'nainte ei-înșiși romănesce.

Gaster n'a cunoscut un al doilea variant moravo-român, prin care numărul total se rădică la cinci.

Pentru mai multă claritate, vom începe prin a examina:

a) V A R I A N T U R I L E D A C O - R O M Â N E.

§ 4. Variantul cu titlul propriu de 'Cucul și turturica, s'a cules în Moldova de către d. Alexandri.

După a doua edițiune, el sună în următorul mod :

Cucul.	Turturica.
Dulce turturică,	Pentru dumné-ta
Dalbă păsărică!	10. Eū n'aș țice ba,
Haī să ne iūbim,	Dar țic și țic ba
Să ne drăgostim	Pentru maică-ta,
5. La nourī, la sóre,	Că-ī bănuitóre
În frunđi la recóre,	Și fărmeătóre :
La stele, la lună	15. Ea'mī va bănui
Cântând împreună!	De te-oū pre-iūbi,

Și m'a fărmecca
De te-oïu desmierda.

Cucul.

- Dragă turturică,
20. Pasere dălbică,
Nu-mî fiț dușmănică!
Vara că ne'ndémnă
Și frunța ne chiamă
Să ne drăgostim
25. Și să ne iubim.

Turturica.

- Ba, cucule, ba,
Nu te-oïu asculta.
Dă'mî tu bună pace,
Că, deü, m'oïu preface
30. Azimîoră'n vatră
Cu lacrămi udată
Și de foc uscată,
De toți lepădată.

Cucul.

- Orî-cum te'î preface,
35. Tot nu țî-oïu da pace,
Că și eü m'oïu face
Un mic vătrărel,
Frumos, supțirel,
Și'n foc voïu intra
40. De te-oïu săruta,
Și te-oïu coperi,
De foc te-oïu feri;
Incăt chîar de silă,
Dacă nu de milă,
45. Tu me'î îndrăgi
Și ne vom iubi.

Turturica.

Eü n'aș dice ba
Pentru dumné-ta,

- Dar cumplit mî-e témă
50. De cumplita'ți mamă,
Că-î bănuitóre
Și fărmeccătóre.
Decăt m'a mustra
Că te-oïu desmierda,
55. Și mî-a bănui
Că te-oïu pré-iubi,
M'oïu face mai bine,
Ca să scap de tine,
Trestioră'n baltă,
60. Subțire și naltă.

Cucul.

- Orî-cum te-î preface,
Tot nu țî-oïu da pace,
Că și eü m'oïu face
Un mic clobănaș
Din fluer doïnaș,
65. Ș'oïu căta prin baltă
O trestia naltă,
Și căt te-oïu vedé
Pe loc te-oïu tăia,
Și'n tine-oïu cănta
70. Și te-oïu săruta.

Turturica.

- Ba, cucule, ba!
Nu te-oïu asculta,
Porumbacule!
Frumușelule!
75. Pestișorule!
Drăgușorule!
Sciü că mî-ar fi bine
Să fiü tot cu tine;
Dar maică-ta'î rea,
80. Și decăt cu ea
M'oïu face mai bine,
Cu gândul la tine,
Iconiță mică
Într'o biserică.

Cucul.

85. Orî-cum te-î preface,
Tot nu ți-oîu da pace,
Că și eă m'oîu face
Un mic dăscălaș
La cel sfînt locaș,
90. Și pe la icône
Voîu duce plocône,
Și m'oîu închina,
Și le-oîu săruta
De lunî care pică

95. Pînă duminică ;
Îar când te-oîu zări,
Astfel ți-oîu grăi :
«Sfîntă iconică,
«Fă-te păserică,
100. «Ca să ne ȳubim,
«Să ne drăgostim
«La nourî, la sóre,
«In frunđi la recóre,
«La stele, la lună,
105. «In vecî împreună!,¹⁾

La 1852 d. Alexandri publicase acéstă baladă cam altfel, negreșit după un exemplar tot poporan, dar atât de diverginte, încât ambele trebuesc considerate ca doă sub-varianturî.

In locul versurilor 1—8 din a doua edițiune, sînt aci numai patru :

Mică turturică,
Dalbă păserică,
Fi-mî tu ibovnică
Pînă duminică !

In locul versurilor 19—25, sînt iarăși numai patru :

Dragă turturică,
Nu-mî fîi dușmănică,
Și 'mî fîi ibovnică
Pînă duminică !

Versurile 32—33 lipsesc.

In locul versurilor 37—46, citim :

Dumic vătrăraș,
In foc arde-m'aș !
Și te-oîu coperi,
De foc te-oîu feri,
Și mi-te-oîu sufla,
Și te-oîu săruta,
Și tot nu-î scăpa

1) Alexandri, *Poesii populare*, ed. 2, p. 7-9.

D'a-mî fi ibovnică,
 Dragă turturică!

In locul versurilor 49—56, citim:

Dar Țic și Țic ba
 Pentru maică-ta,
 Că-î bănuitoare
 Și fermecătoare;
 Și mî-a bănui
 Că te-oîu prĕ-îubi,
 Și m'a fermeca
 Că te-oîu desmierda;
 Decăt m'a mustra
 Și m'a fermeca.. ,

adecă se repetă, cu ôre-carî variațiuni, versurile din a doua replică.

După versul 71 se mai adauge:

Și tot nu-î scăpa
 D'a-mî fi ibovnică,
 Dragă turturică...

Îarășî printr'o repetițiune în gustul poporan a cuvintelor spuse deja mai 'nainte.

Versurile 91—105 sînt scurtate în următorul mod:

Ș'așa m'oîu smeri
 Că voîu tot veni
 In cea biserică,
 De luni care pică
 Pînă duminică;
 Și m'oîu închina,
 Și te-oîu săruta;
 Și tot nu-î scăpa
 D'a-mî fi ibovnică,
 Dragă turturică!

Nu mai indicăm diferențele cele mici de căte un cuvînt saŭ doă.

In sub-variantul din 1852 'Cucul și turturica, numără 95 versurî, cu Țece mai puțin decăt în cel dela 1866.²⁾

2) Alexandri, *Poesii populare. Balade*, Iași, 1852, t. 1, p. 35-39.

§ 5. Variantul din Bucovina, cules în satul Cîahor de cătră d. S. F. Marian, se întitulază : ‘Bărbatul urît,.

Acest titlu arată deja el-însuși, că motivul poporan a luat aci o altă nuanță.

Nu mai mici sînt diferențele de formă ale acestui variant.

Iată-l întreg :

<p>— Urîte urîte!
 Du-te la oi, du-te
 Într'un vîrf de munte,
 Ș'acolo te-ascunde</p> <p>5. Într'o silhă verde,
 Ș'acolo te perde!
 Du-te și-mi dă pace:
 Cu tine nu-mi place
 Mai mult să trăesc,</p> <p>10. Să mă chinuesc
 Și să'mi amăresc
 Inimîora mea,
 Sărmana de ea,
 Ș'al meu sufletel,</p> <p>15. Sărmanul de el!
 Căci traîul cu tine—
 Vai ș'amar de mine!
 Eū am socotit,
 Când m'am logodit,</p> <p>20. Că cu mintea mea
 De soț mi-oīu lua
 Spicul grăului—
 Cinstea tîrgului;
 Dar—vai!—mē'nșelai,</p> <p>25. Căci eū imi luaī
 Spicul secării—
 Urîtul țeriī,
 Neghina cea rea
 Ce n'o pot mânca,</p> <p>30. Nicī a arunca,
 Nicī altei a da.
 Te luaī pe tine,
 Urîte de lume!
 Și c'urîtul teū</p> | <p>35. Ce să mă fac eū?
 — Fâ-te ce'i voi,
 Că tot a mea'i fi!</p> <p>— Urîte, urîte!
 Du-te la oi, du-te</p> <p>40. Într'un vîrf de munte,
 Ș'acolo te-ascunde
 Într'o silhă verde,
 Ș'acolo te perde!
 Și'mi dă bună pace,</p> <p>45. Că eū, deū, m'oīu face,
 De urîtul teū,
 Colo'ntr'un păriū
 Mrénă d'apă lină
 Jos la rădăcină!</p> <p>50. — Fâ-te ce te'i face,
 Că și eū m'oīu face
 Dar' un pescărel,
 Tînăr, voīnicel,
 Și tot mi-oīu căta</p> <p>55. Unde mi-oīu afla
 Mrénă d'apă lină
 Jos la rădăcină;
 Și mi-te-oīu afla,
 Și 'n mână te-oīu lua,</p> <p>60. Și te-oīu săruta:
 Tot veī fi a mea,
 Nu a altuīa!</p> <p>— Urîte, urîte!
 Du-te la oi, du-te</p> |
|--|--|

65. Într'un vîrf de munte,
Ș'acolo te-ascunde
Într'o silhă verde,
Ș'acolo te perde!
Că de nu'mî dai pace,
70. Eū, deū, că m'oīu face
Mlădiță de ulm
Jos pe lîngă drum!
— Fă-te ce te'ī face,
Tot nu țī-oīu da pace,
75. Că și eū m'oīu face
Un căraușel,
Tinăr, sprintenel,
Și tot mī-oīu căta
Unde mī-oīu afla
80. Mlădiță de ulm
Jos pe lîngă drum;
Și eū te-oīu afla,
Și mi-te-oīu tăia,
Și mi-te-oīu lua :
85. Tot vei fi a mea,
Nu a altuīa!
— Urīte, urīte!
Du-te la oī, du-te,
Că decăt cu tine
90. Ș'acolo te-ascunde
Într'o silhă verde,
Ș'acolo te perde!
Du-te și 'mī dá pace,
Că de nu—m'oīu face,
95. De uritul teū,
Lîngă un păreū
Mlădiță de soc
La capăt de pod!
— Fă-te ce te'ī face,
100. Tot nu țī-oīu da pace,
Că și eū m'oīu face
Dar' un clobănaș
- Din fuer doīnaș,
Și tot mī-oīu căta
105. Unde mī-oīu afla
Mlădiță de soc
La capăt de pod;
Și mi te-oīu tăia,
Fluer mī-oīu forma,
110. Flueraș de soc
Cu rostul de foc,
Cu găurī de zele,
Să cânte cu jele
Inimiórei mele:
115. Și vei fi a mea,
Nu a altuīa!
— Urīte, urīte!
Du-te la oī, du-te,
Că decăt cu tine
120. M'oīu face maī bine
Flóre galbenă
In cea țarină!
- Fă-te ce te'ī face,
Tot nu țī-oīu da pace,
125. Că și eū m'oīu face
Dar un cosășel,
Mîndru, voīnicel,
Tare hărnicel;
Cósa mī-oīu lua
130. Și tot mī-oīu căta
Unde mī-oīu afla
Flóre galbenă
In cea țarină;
Și eū te-oīu găsi
135. Și mi-te-oīu cosi,
La sór' te-oīu usca,
In pălmī te-oīu freca,
In vînt te-oīu suffla:
Și nu-ī fi a mea,
140. Nicī a altuīa! *)

3) Marian, *Poesiī poporale române*, Cernăuți, 1873, t. 1, p. 96-101.

§ 6. În fine, în satul Steiu de lângă Crișul-negru, la pôlele apusene ale Transilvaniei, d. Miron Pompiliu a cules un al treilea variant al baladei în cestiune; un variant care, ca și cel bucovinén, se distinge prin originalitatea țeseturei sale.

El pörtă titlul: ‘Tudorița și moșnegul,’

Îl dâm aci iarăși întreg:

Pe țermuri de Dunăriță
Merge dalba Tudorița,
Olurele zuruind,
Cisme roșii tropotind,
5. Cu rochița vînturând,
Pe norocu-și blăstemând.
Blăstema și blăstema,
Și nime n’o auđia,
Numai un moșneg bătrîn
10. Ce ședea în sălci pândind.

—Fetișoră, puțul meu!
Ce blastemi norocul teú ?
Vino, dragă, la moșu,
Că eú sînt ce blastemi tu!
15. Eú am casă,
Eú am masă,
Și prin curte
Vite multe,
Eú am coșuri de bucate
20. Și am cară ferecate...

—Decât moș, fie găzduc,
Mai bine fecior sărac!
Că moșul îmbătrînit
Ca păcatu’i de urit:
25. Es’afară tot tușind,
Întră’n casă mărăind;
Íar feciorul cel sărac
E plăcut ca ș’un colac:
Es’afară fluerând,
30. Întră’n casă tot cîntând,
Cu dragoste’n veci trăind

Și pe mine’tinerind!
Și omul care’i bătrîn
Merge’n cîmp și strînge fin,
35. Vine-a casă tot gemênd,
Făr’a ȓice un cuvînt;
Și de cină vrînd a-í da,
El ȓice că n’a cina
Pînă nu s’a mai culca;
40. Dar tînărul, săracul,
După ce-a gătăt finul,
Vine-a casă tot horind,
La mindruța lui gâudind;
Și de cină vrînd a-í da,
45. El ȓice că n’a cina
Pînă nu m’a săruta!
Decât un moșneg bogat
Să’mi fie mie bărbat,
Mai bine eú face-m’oú
50. Batăr lîng’un moșinoú
Floriceúa cîmpilor,
Și pe mine pasce-m’or
Bouți’i bouarilor.

—Íar eú, fată, face-m’aș
55. În finațe un cosaș,
ȓi de vară
Pînă’n séră
Tóte florile-aș cosi,
Pre tine te-aș miroși,
60. Și la sînu-mi te-aș lua
Și cu drag te-aș săruta,
De mine tot n’aí scăpa!

—Decăt, moșule, cu tine,
Maî bine va fi de mine
65. Să mă fac o mîndră mrénă,
Mîndră mrénă mureșénă.

—Nicî așa n'ăi avé pace,
Că eû un pescar m'aș face,
Mreja'n Mureș aș întinde,
70. Tóte mreuele le-aș prinde,
Și pre tine te-aș găsi:
De mine nu poți fugi!

—Decăt ție nevestuică
Maî bine o păseruică,
75. C'aș sbura din créngă'n créngă

Cātu-î pădurea de largă,
Ș'aș sbura din fag în fag,
Ș'aș trăi'n frunziș cu drag!

—De te-î face păserea,
80. Tot cată să fii a mea,
Că m'aș face-un vînător
Ce iewa paserea din sbor;
Și prin codri m'aș lua
Pînă, dragă, te-aș afla,
85. Arcul iute-aș încorda,
Aripa ți-aș săgeta,
Și în brațe m-ăi căde:
Tot cată să fii a mea!4)

§ 7. Pentru a scurta, vom numi A¹ sub-variantul din Alexandri dela 1852, A² sub-variantul din a doua edițiune, P variantul din Pompiliu, M variantul din Marian.

În variantul P, versurile 21-46, adecă aprópe a treia parte din totalitate, represintă un alt cântec poporan de tot independente, o satiră intercalată aci într'un mod stângaciu, care ea-însăși posedă următorul variant bucovinén:

Frunđă verde pănușică,
Draga mamei frumușică!
Spusu-ți-am ție de mică
De bătrîn să nu te-apuci,
După tînăr să te duci?
Că bătrînul când se scólă,
Pe obraz d'abia se spală,
Și prin casă mocoșesce,
Și pricinî îți tot găsese;
Și de merge la lucrat,
Vine séra supărat;
Și de-î puî luî de mánecat,
El dice că n'a mánca

La cap pîn' nu le-î lega.
Îar cel tînăr când se scólă,
Intr'o clipă mi se spală,
Te cuprinde 'n calde brață,
Te sărută cu dulceta,
Și numaî d'abia te lasă,
Și se duce 'n câmp la cósă,
Și lucréză pînă 'n séră,
Și se 'ntórce-a casă iară;
Și de-î puî ce-va pe masă,
Nu se uită, nu te lasă,
Și dice că n'a mánca
Pînă nu te-a săruta....5)

4) Pompiliu, *Balade populare române*, Iași, 1870, p. 16-19.

5) Marian, op. cit. t. 2, p. 90-91.

Tot așa în cele-lalte două varianturi par a se fi furișat diverse ingrediente secundare de pe din afară, cari au concurs a le diferenția unul de altul, a le desbina atât de mult pe câte-trele. Unele din acestea au putut să 'și părădă la noi cu timpul existența lor individuală; dar și ele se mai găsesc încă în literatura poporană străină. Așa în variantul A motivul:

Și le-oîu săruta
De luni care pică
Pînă duminică...,

care în sub-variantul A¹ se mai repetă încă de două ori, sub forma și mai bine caracterisată de:

Fi-mi tu ibovnică
Pînă duminică...,

ne întimpină adesea în cântecele poporane italiene, de exemplu:

Amime, bela, per sta setimuna,
Che ai do de st'altra parto e vago via.
E me ne parto un pezzo a la lontana,
Amime, bela, per sta setimana...

sau:

Voglimi bene questa settimana,
Che di quest'altra me ne vo' andare...⁶⁾

Fără a urmări mai departe aceste interpolări populare, constatate sau posibile, dar puțin importante în cazul de față, bună-oră motivul socrului în variantul A, despre care veți mai jos §-ul 11, să ne mărginim asupra fondului.

§ 8. Cele trei variante de mai sus ne oferă aceleași peripecții de luptă între o fată și un seducător. Acesta este simbul comun, omogen, carele însă, rodind de trei ori, a produs trei fructe de câte o altă nuanță:

6) Ap. Schuchardt, *Ritornell und Terzine*, Halle, 1874, p. 21.

In variantul A, seducătorul e tânăr și frumos;

In variantul P, el este bătrîn;

In variantul M, e urît.

In variantul A, femeia îl iubesce, deși fuge de seducțiune;

In variantul P, nu l'a iubit, nu-l iubesce și nu-l va iubi;

In variantul M, l'a iubit, dar nu-l mai iubesce.

Care ôre din aceste trei nuanțe să fie cea mai veche?

Varieturile P și M se întălnesc în punctul: 'nu-l iubesce,.

Acastă întălnire între variantul din Crișana și cel din Bucovina, la doă extremități ale pămîntului românesc, probază —negreșit—că punctul în cestiune e vechiu la noi; dar ea nu dovedesce că el este mai vechiu decât variantul A.

Numai trei termeni de comparațiune, e pré-putîn pentru ca să ne pripim a trage din ele o consecință.

Din fericire mai avem încă doă varianturi interne, anume:

b) VARIANTURILE MORAVO-ROMĂNE.

§ 9. Vom lăsa mai întăi să vorbescă d. Gaster:

'Wenzig (Westslawischer Märchenschatz, Leipzig, 1857, 'p. 220) comunică o baladă poporană din Bohemia, care mi 'se pare a sta în relațiune intimă cu versiunile lui Pompiliu 'și Marian, și care cred că este de origine românescă, cu tôte 'că editorul nu specifică că ar fi cules'o din gura Românilor 'slavisați, dela cari însă ne dă o grămadă însemnată de basme, 'pe cari le caracterisază ca originare românesci, alăturând 'pretutindenî vorba: w a l a c h i s c h. Cu tôte acestea, dic 'că se pare a fi de aceiași origine, cum lesne se pôte con-'vinge fie-care alăturând traducerea noastră ce urmază cu cele 'romănesci:

—Haï, iubito, draga mea,
Că curînd ne-om cununa,
Căci a mea tu tot vei fi,
Chîar dacă nu me'i iubi!

Și'n pădure voiu sbura,
Căci eî nu te voiu iubi,
Nicî a ta eî nu voiu fi!

—În porumb alb m'oîu schimba

—Eî cu pușca voiu ținti
Și cu glouț te-oîu nemeri,

Căci a mea tu tot veî fi,
Chîar dacă nu me'î iubi!

—In pesce eû m'oîu schimba,
'N fundul apeî m'oîu băga,
Căci eû nu te voîu iubi,
Nici a ta eû nu voîu fi!

—Mréjă bună voîu întinde

Şi pe tine te voîu prinde,
Căci a mea tu tot veî fi,
Chîar dacă nu me'î iubi!

—Atuncî îepure m'oîu face,
Ca să staî în crîng cu pace,
Căci eû nu te voîu iubi,
Nici a ta eû nu voîu fi!

—Cu ogariî te-oîu goni
Şi de mine nu-î fugi,
Căci a mea tu tot veî fi,
Chîar dacă nu me'î iubi!

§ 10. Am spus în §-ul 3, că mai există un al doilea variant românno-morav.

Ni l'a comunicat profesorul Dr. U. Jarnik din Viena, așa după cum îl auîise ore-când cântat la Praga de cătră d-na Studnicka.

Îată'l în text și'n traducere, prevenind însă că neajunsul tipografic ne-a împedecat de a reproduce ortografia bohemă, și că nici eû, nici d. Jarnik, nu înţelegem exclamativul 'boja boja', cu care se încep primele două strofe și cea din urmă:

—O boja boja
Musîş byt' moja,
Treba bys chtêla skoît' de mora,
Prece ty moja musîş byt'.
5. Prece ty za mn'a musîş jit'.

—O boja boja
Nebudu tvoja,
Treba tych mêla skoît' de mora,
Prece ja tvoja nebudu,
10. Prece ja za t'a ne pudu.
Ja sa udêlam malou rybicou,
Uteku ja ti chladnou vodickou.
Prece etc.

—A ja mam doma zlatou udicu,
15. A na tu chytneu tuto rybicou,

—
Trebuî să fiî a mea!
Chîar dacă ai sări în mare,
Totuşi a mea trebuî să fiî,
Totuşi după mine trebuî să mergi!

—
Nu voîu fi a ta!
Chîar dacă aş sări în mare,
Totuşi a ta nu voîu fi,
Totuşi după tine nu voîu merge!
Eû mă voîu face mic pescișor:
Voîu fugi în riuleţul cel rece,
Totuşi etc.

—Iar eû am a-casă undiţă de aur:
Voîu prinde cu ea acel pescișor,

Prece etc.	Totuși etc.
—Ja sa udělám malým zajučkem, Uteču ja ti hustým lesučkem, Prece etc.	—Eü mě voü face mic ȧpuraș: Voü fugi de tine în dása pădure, Totuși etc.
20. —A ja mam doma malého psučka, A ten mě chyti toho zajučka, Prece etc.	—Iar eü am a-casă un mic cățel: Acela 'mı va prinde pe ȧpuraș, Totuși etc.
—Ja sa udělám hvězdou na nebi, A budu svitit' ludem na zemi, 25. Prece etc.	—Eü mě voü face o stea pe cer: Voü lumina ómenilor pe pãmînt, Totuși etc.
—Ja si vyhledam toho hvězdarze, A on mné onu hvězdu ukaze, Prece etc.	—Eü імı voü gãsi pe cel zodiaș Și el імı va arãta acea stea, Totuși etc.
—O boja boja	—
30. Musim byt' tvoja, Triba bych mĕla skočit' do mora, Prece ja tvoja musim byt', Prece ja za t'a musim jit'.	Trebuı sã fiü a ta! Chıar dacã aș sãri în mare, Totuși eü a ta trebuı sã fiü, Totuși eü dupã tine trebuısã merg!

Dialectul slav ic al acestuı text, transcris de cãtrã Dr. Jarnik cu multã grabã într'un moment de conversațiune, dar pe care 'l conservãm aci întocmai cum ni s'a dat, era pentru noi fórte problematic. Cređurãm darã de cuviință a consulta asupra-ı pe profesorul Miklosich. Marele slavist ni-a respuns, cã nemic analog nu se gãsesce în colecțiunea cãntecelor poporane boheme a luı Erben, nici în a celor morave a luı Sușil, și cã dialectul nu póte fi bohem, ci aparține mai mult Moraviei orientale, adecã regiunii unde locuiesc așa numiții Valahı din Moravia.

De-mult deja frații Jireček au constatat originea romãnescã a acestor 'Valahı din Moravia,.' 7) Ultimele cercetãri ale luı Miklosich au pus faptul mai pe sus de ori-ce îndoelã. 8)

7) Veđı t. 1, p. 288 nota 6.

8) *Ueber die Wanderungen der Rumunen*, p. 6-7, 22-25.

Tot ce nu se scie încă d'o cam dată, este numai epoca aproximativă a aşezării Românilor în munţii resăriteni ai Moraviei; un punct foarte important, pe care—póte—il va lumina întru cât-va studiul de faţă.

§ 11. Cele două varianturi româno-morave, pe cari le vom formula prin V¹ şi V², diferă unul de altul într'un mod destul de simţit. Ele se întâlnesc totuşi prin acea împregiurare, că în ambele seducătorul nu se metamorfoséză el-în-suşi, ci se mulţumesc de a întrebuiţa numai mijloce externe pentru a đejuca metamorfozele fetei: el nu se face undiţă, ci 'are undiţă', nu se făce căne, ci 'are căţel, etc. Elementul miraculos este astfel redus, ba chiar scăđut pe jumătate; însă comparaţiunea tuturor celor-lalte varianturi interne de mai sus, ca şi a celor externe de mai la vale, lesne ne convinge, că acéstă scădere a miraculosului, acéstă naturalisare a dramei, este o modificare posterióră a temeii primitive, o variaţiune specifică moravo-română.

În ambele varianturi româno-morave fata 'nu iubesce, şi nu se vede a fi iubit vre-o dată pe seducătorul ei. De aci rezultă, că 'iubirea, în variantul A, carele în acest punct rămâne singur-singurel contra varianturilor M, P, V¹ şi V², este o nuanţă mai nouă, necunoscută prototipului român comun.

E foarte probabil, că ura fetei contra aceluia ce o urmăresce a despărut în A numai graţiă întroducerii acolo a motivului străin al 'sócrei, asupra cării antipatia s'a concentrat tradiţionalmente, sócra fiind urită în literatura poporană din tóte ţerele.

'Le suocere — observă Angelo de Gubernatis — hanno 'nell'opinione popolare quel posto medesimo che le matrigne: 'sono tristi. Quindi nel Pesarese, chiamano bacio di Giuda 'quello che la suocera dà alla nuora; nell' Umbria dicono: 'suocera e nuora, tempesta e gragnuola; nella F i e r a del 'Buonarroti, un tale volendo far sacramento per qualcosa di

‘spiacevole, grida: *orbè, suocera mia!* E nella novella 227 di ‘Franco Sacchetti, il piacevole motto di una nuora diventa ‘proverbio: *Buon per te, p a s s e r a, che non avesti suocera...*,⁹⁾

O sócră, iată spaîma și a păsăruiceî nóstre din Cucul și turturica. Ura reversându-se asupra acestuî motiv întrodus de pe aîuri, seducătorul s’a descărcat pe neașteptate de povară și a putut să capete cu încetul o nuanță simpatică, pe care —mai repetâm încă o dată—el n’o avea de loc în vechîl prototîp român al baladeî.

În totalitatea varianturilor interne, metamorfosele correlative ale celor două elemente sînt:

ELEMENTUL PASIV:

Azimă (A 30);
Trestia (A 59, M 97);
Icônă (A 84);
Pesce (M 48, P 65, V¹ 13,
V² 11);
Arbure (M 71);
Flóre (M 122, P 51);
Pasere (P 74, V¹ 5);
Îepure (V¹ 21, V² 17);
Stea (V² 23);

ELEMENTUL ACTIV:

Vătrar (A 37);
Cântăreț din fuer (A 64,
M 102);
Popă (A 89);
Pescar (M 52, P 68, V¹
17, V² 14);
Cărăuș (M 75);
Cosaș (M 127, P 55);
Vinător (P 81, V¹ 9);
Ogar (V¹ 25, V² 20);
Zodiaș (V 26²).

Așa dară, varianturile daco-române și cele moravo-române se întălnesc numai în metamorfosa *p e s c e — p e s c a r* și *p a s e r e — v î n ă t o r*. De aci s’ar puté afirma a-própe cu certitudine, că aceste două metamorfose figuraū deja în prototîpul român comun. Să mai adaogăm că’n variantul A ambele elemente sînt *p ă s e r î* chiar înainte de începerea metamorfoselor, adecă printr’o primă metamorfosă, luată ca punct de plecare pentru cele-l’alte.

9) Gubernatis, *Storia comparata degli usi nuziali*, Milano, 1878, p. 194.

Acésta este tot ce ne póte procura comparațiunea varian-
turilor interne : un prototip represintând lupta între un per-
secutor și o victimă, cu nesce metamorfose bi-laterale, puține
la număr și fórte simple.

De altmintrea, orî-cum să fi fost acel prototip, derivatele
lui represintă pentru noi cea mai veche baladă română po-
porană existente, căci ea este, cu o perfectă siguranță, anterioră
despărțirii Moravo-românilor de către Daco-romani, cea-ce cată
să se fi întâmplat fórte de-mult, de vreme ce astăzi cei de-
ntăiū sînt deja pe deplin slavisați, ba încă slavisați nu se mai
scie de când.

§ 12. Să trecem acum la :

II. V a r i a n t u r i e x t e r n e,

și mai întâiū de tóte la :

a) VARIANTURILE NEO-LATINE,

dintre cari cele mai numeroase sînt:

α) VARIANTURILE PROVENȚALE,

isbutite a se respândi pînă și 'n America.

§ 13. Se scie immensul succes, pe care l'a căștigat opera
marelui poet provençal contimpuran Frederic Mistral: *Mirèio
pouèmo prouvençáu*, ajunsă în câți-va ani la o a șesea edi-
țiune.

Unul din epizódele cele mai admirate ale acestei poeme
este următorul cîntec al frumoasei Magali :

O Magali, ma tant amado,
Mete la tèsto au fenestroun!
Escouto un pau aquesto aubado
De tambourin e de vióloun.

Èi plen d'estello, aperamount!
L'auro es toumbado,
Mai lis estello paliran,
Quand te veiran!

O, Magali, a mea pré-îubită!
Scóte capul la feréstră:
Ascultă puțin acest concert
De tambure și de vióre.

E plin de stele colo sus,
Vîntul a trecut:
Dar stelele vor păli,
Când te vor vedé.

Dou grand soulèu que found
lou glas!

— O Magali! se tu te fas
La souleiado,
Lou verd limbert iéu me farai,
E te béurai!

— Se tu te rëndes l'alabreno
Que se rescound dins lou bertas,
Iéu me rendrai la luno pleno
Que dins la niue fai lume i
masc!

— O Magali! se tu te fas
Luno sereno,
Iéu bello nèblo me farai:
T'acatarai.

— Mai se la nèblo m'enmantello,
Tu, pèr acò, noun me tendras;
Iéu, bello roso vierginello,
M'espandirai dins l'epinas!

— O Magali! se tu te fas
La roso bello,
Lou parpaioun iéu me farai:
Te beisarai.

— Vai, calignaire, courre, courrel
Jamai, jamai m'agantaras.
Iéu, de la rusco d'un grand
roure,
Me vestirai dins lou bouscas.

— O Magali! se tu te fas
L'aubre di moure,
Iéu lou clot d'èurre me farai:
T'embrasserai!

— Se me vos prene à la brasseto,
Rèn qu'un vièi chaine arra-
paras...
Iéu me farai blanco moungeto

Din marele sóre ce topesce
ghîtaşă!

— O, Magali! dacă tu te faci
Raşă de sóre.
Eû salamandră mẽ voû face:
Te voû bé!

— Dacă tu te faci salamandră
Ce se ascunde 'n desiş,
Eû mẽ voû face lună plină.
Care nôptea luminéză fermecă-
torilor!

— O, Magali! dacă tu te faci
Lună senină,
Frumósă brumă m'oû face eû:
Te voû acoperi!

— Dar dacă bruma mẽ 'nvălesce,
Tu totuşi nu mẽ veî avé:
Eû, ca trandafir fecîtoresc,
Mẽ voû desfăşura între spinî!

— O, Magali! dacă tu te faci
Trandafir frumos,
Flinture eû mẽ voû face:
Te voû sâruta!

— Du-te, gonaciule! fuga! fuga!
Nicî o dată, nicî o dată nu mẽî
ajunge!
Eû cu scórşta unî mare stejar
Mẽ voû îmbrăca în codru!

O, Magali! dacă tu te faci
Arborele măgurelor,
Îederă mẽ voû face eû:
Te voû îmbrăţişa!

— De'î vré să mẽ stringî la pept,
Veî apuca numaî un bătrîn
stejar!
Eû mẽ voû face albă călugărişă

Dou mounastié dou grand Sant
Blas!

—O Magali! se tu te fas
Mounjo blanqueto,
Iéu, capelan, counfessarai,
E t'ausirai!

—Se dou couvènt passes li porto,
Tóuti li mounjo trouvaras
Qu'à moun entour saran pèr orto,
Car en susàri me veiras!

— O Magali! se tu te fas
La pauro morto,
Adounc la terro me farai:
Aqui t'aurai!

— Aro coumence enfin de crèire
Que noun me parles en risènt:
Vaqui moun aneloun de vèire
Pèr souvenènço, o bèu jouvènt!

— O Magali! me fas de bèn!..
Mai, tre te vèire,
Ve lis estello, o Magali,
Coume an pali!..

In locaşul marelui Sãn-Blasiu.

— O, Magali! dacã tu te faci
Cãlugãriþã albã.
Eũ, ca duhovnic, te voũ spovedi:
Te voũ auþi!

—Dacã tu treci pãrta mãnãstirii,
Veĩ gãsi tãte cãlugãriþele
Umblãnd în giurul meũ,
Cãci mẽ veĩ vedẽ în giũlgũ!

— O, Magali! dacã tu te faci
Sãrmanã mãrtã,
Atunci eũ mẽ voũ face pãmĩnþ:
Acolo te voũ avẽ!

—Acum eũ încep dar a crede
Cã tu nu glumesci;
Iãtã inelul meũ de sticlã
Pentru amintire, frumosule flãcãũ!

— O, Magali! tu'mĩ faci bine!..
Dar din datã ce te-aũ vãduþ,
Privesce stelele, o Magali!
Cum ele aũ pãlit!...¹⁰⁾

Nu scim, pînã la ce punct anume d. Mistral a adaus dela siue, în fond și 'n formã, la cãntecul poporan provenþal. El-ĩnsuși mãrturisesc, cã poesia de mai sus a fost compusã de cãtrã dĩnsul dupã o ariã luatã din popor: 'P'air populaire sur lequel a été c o m p o s é e la Chanson de Magali.,¹¹⁾ Orĩ-cum ar fi, ea a avut meritul, mai cu sãmã, de a atrage atenþiunea generalã asupra originalului celui poporan, singurul important din punctul de vedere istoric; și astfel, peste puþin, s'aũ cules o mulþime de varianturĩ ale acestei balade în tãtã Francia, cari mult timp încã ar fi ramas necunoscute, sã nu le fi sgãndãrit în ascunseturile lor acest fericit ĩndemn.

10) Mistral, *Mireille, poème provençal*, Paris, 1878, p. 116—126

11) *Ibid.* p. 129.

§ 14. Mai întâiu, iată variantul audît de d. Dr. Guibaud în regiunea Narbonnesă a Provenței :

<p>—Catarino, m'aimio,
Rebelho-te simplèt;
Regardo à ta finestro
Lou mai et lou bouquet.</p> <p>5. Regardo à ta finestro
Las guirlandos de fous,
Per celebrà ta festo,
Que planto l'amourous.
Per celebrà ta festo,</p> <p>10. Mas prumièros amours,
Te jougarei d'aubados,
D'aubados de tambours.</p> <p>M'enchaute pla d'aubados,
N'es pas ço que me cal :</p> <p>15. Ço que sustout me presso,
Es de me maridà,
Ço que sustout me presso
Es de me maridà,
Car, s'aco duro gaire,</p> <p>20. Iéu m'anirei negà.</p> <p>—S'ao te duro gaire,
Que te borgues negà,
Iéu me farei nadaire
Et n'anirei pescà.</p> <p>25. —Se tu te fas nadaire
Per me veni pescà,
Iéu me farei andialo,
Te glissarei en ma.</p> <p>—Se tu te fas andialo</p> <p>30. Per me glissa à la ma,
Me farei la floureto
Que brillo dins lou prat.</p> <p>—Se tu te fas floureto
Que brillo dins lou prat,</p> | <p>- Caterino iubită!
Deșteptă-te, mă rog;
Privesce din feréstră
La maü și la buchet!
Privesce din feréstră
Cununele de flori,
Pentru a 'ți serba ziua
Gătite de amant!
Pentru a 'ți serba ziua,
Întăul meü amor,
Îți voü face concerte,
Concerte din tambure.</p> <p>—Nu'mi pasă de concerte:
Nu'î asta grija mea;
Ceia-ce mă zoresce
Este să mă mărit;
Ceia-ce mă zoresce,
Este să mă mărit,
Căci d'aș mai sta tot astfel,
M'oü duce să mă 'nnece!</p> <p>D'ar fi să stai tot astfel,
D'ar fi ca să te 'nnecei,
Eü notător m'oü face
Ca să te pescuesc.</p> <p>—De te faci notător
Ca să mă pescuesci,
Mě voü face țipar
Să-ți alunec pintre mână,</p> <p>—De te faci țipar
Să-mi aluneci pintre mână,
Mě voü face floricea
Strălucind pe câmp.</p> <p>—De te faci floricea
Strălucind pe câmp,</p> |
|--|---|

35. Me farei margarideto
Per estre à toun coustat.

—Se te fas margarideto
Per estre à moun coustat,
Iéu me farei rousèlo

40. Que mirgalho lou prat.

—Se tu te fas rousèlo
Per mergalhà lou prat,
Iéu me farei segaire,
Te prendrai am'el blat.

45. —Se tu te fas segaire
Per me prene am'el blat,
Iéu me farei la bicho
Que sauto su'l serrat.

—Se tu te fas la bicho

50. Que sauto su'l serrat,
Iéu me farei cassaire,
T'aurei am'un fialat.

—Se tu te fas cassaire
Per me prene au fialat,

55. Iéu me farei la roso
Del jardin de papa.

—Se tu te fas la roso
Del jardin de papa.
Iéu me farei l'aigueto

60. Per te plà arrousà.

—Se tu te fas l'aigueto
Per me plà arrousà,
Iéu me farei l'abelho
Per te poudè baisà.

65. —Se tu te fas l'abelho
Per me poudè baisà,
Iéu me farei la luno
Que brilho al cèl ta grand.

—Se tu te fas la luno

70. Que brilho al cèl ta grand,

M'oïu face și eü o flóre
Lîngă tine crescênd.

—De te faci și tu flóre
Lîngă mine crescênd,
M'oïu face mac selbatec
Ascuns pintre grâü.

—De te faci mac selbatec
Ascuns pintre grâü,
Mě voïu face cosaș:
Cu grâul te-oïu lua.

De te faci cosaș
Cu grâul să mă ieï,
M'oïu face căprioră
Pe munte sărind.

—De te faci căprioră
Pe munte sărind,
M'oïu face vînător:
Te-oïu prinde în laț.

—De te faci vînător
Să mă prinđi în laț,
M'oïu face trandafir
In grădina tatei.

—De te faci trandafir
In grădina tatei,
Mě voïu face rouă
Ca să te stropesc.

—De te faci rouă
Ca să mă stropesci,
M'oïu face albină
Și te-oïu săruta.

—De te faci albină
Ca să mă săruți,
Mě voïu face lună
Luminând pe cer.

—De te faci lună
Luminând pe cer,

<p>Iéu me farei nuage,
T'anirei al dabant.</p> <p>—Se tu te fas nuage
Per m'anà al dabant.</p> <p>75. Iéu me farei l'estèlo
Que brillo al cèl ta grand.</p> <p>—Se tu te fas l'estèlo
Que brillo al cèl ta grand,
Iéu me farei l'aubeto,</p> <p>80. T'aurei en me lebant.</p> <p>—Se tu te fas l'aubeto,
Per m'abe'n te lebant,
Iéu me farei moungeto
Dins un coubant.</p> <p>85. —Se tu te fas moungeto
Dins un coubant,
Iéu me farei lou prestre,
T'aurei en counfessan.</p> <p>—Se tu te fas lou prestre</p> <p>90. Per m'abe'n counfessan,
Iéu farei de la morto,
Las surs me plouraran.</p> <p>—Se tu fas de la morto.
Las surs te plouraran;</p> <p>95. Me farei terro santo,
De iéu te coubriran.</p> <p>—Se te fas terro santo,
De que me coubriran,
Tant bol dounc que tu m'ages,</p> <p>100. Coum'un autre galant.
Tant bol dounc que tu m'ages
Coum'un autre galant,
Beni dounc que t'embrasse,
Sarro-me tendrement!</p> | <p>Mě voïu face nor
De'nainte ta.</p> <p>—De te faci nor
De'nainte mea.
Mě voïu face stea
Luminând pe cer.</p> <p>—De te faci stea
Luminând pe cer,
M'oïu face aurorâ:
Te-oïu prinde în zori.</p> <p>—De te faci aurorâ
Să mẽ prindî în zori,
Mě voïu face maică
Intr'un sfînt locaş.</p> <p>—De te faci maică
Intr'un sfînt locaş,
M'oïu face preut
Să te spovedesc.</p> <p>—De te faci preut
Să mẽ spovedescî,
M'oïu preface mórâtă:
Maïcele m'or boci.</p> <p>—De te prefaci mórâtă,
Maïcele bocind,
M'oïu face țărînă
Și te-oïu coperi.</p> <p>—De te faci țărînă
Ca să mẽ acoperî,
Maï bine îea-mě tu
Decât un alt voïnic!
Maï bine îea-mě tu
Decât un alt voïnic:
Vino de mẽ sărută,
Imbrățîșându-mě dulce!¹²⁾</p> |
|---|---|

12) Montel et Lambert, *Chants populaires du Languedoc*, în *Revue des langues romanes*, t. 4 (1877), p. 264-7.

Din toate varianturile provențale, am ales mai cu preferință pe cel de mai sus din mai multe puncturi de vedere. Pe de o parte, el se apropie mai mult de faimăsa imitațiune a d-lui Mistral; pe de alta, el este cel mai lung și—tot-o-dată—cel mai neartificial, adecă cel mai poporan pînă și prin imperfecțiunile sale, dintre cari ne vom mărgini de a indica aci numai vr'o două.

La versul 31 cîntărețul uită, care anume din cei doi actori ai baladei este cel persecutat și care este persecutorul, schimbându-le de o dată rolurile, astfel că tocmai pe persecutor îl vedem pe neașteptate metamorfosându-se într'o floriceică pentru că să se ascundă de cel persecutat.

La versurile 63-4, vice-versa, persecutatul este acela care se apucă a nu lăsa în pace pe persecutorul seú, voinđ cu orî-ce preț să'l sărute.

Versurile 67-8 și 75-6 caracteriséză cu același cuvint 'luna, și 'stéua, :

Que brilho al cèl ta grand...

ceia-ce nu mai este o repetițiune poetică, atât de iubită de popor, ci constituă pur și simplu o scăpare din vedere, poporană și ea, dar cu mult mai rară.

Acest variant îl vom formula prin PR¹.

§ 15. Cel mai apropiat de PR¹ este variantul PR², publicat de d. Arbaud sub nemeritul titlu de 'Les transfourmatiens, .

El cuprinde 80 versuri și se adreséză la o 'Margaretă,, care înlocuesce pe 'Caterina,, din PR¹:

Margarido, ma mie,
Mes premieres amours,
Te fau toucar d'aubados,
D'aubados de tambours...

Ar fi de prisos a-l reproduce aci întreg, de vreme ce el se întâlnește cu PR¹ în toate metamorfosele, ba pînă și'n or-

dinea lor, începând dela amenințarea fetei de a se înneca și sfârșind cu finala hotărîre de a se împăca :

Tant vau dounc que tu m'agues
 Coum'un autre galant!

O desbinare abia pe jumătate consistă numai în aceia că vînătorul din PR³ alérgă după 'iepure, în locul 'căpriórei, din PR¹, și că 'albina, sărută 'flórea,, iar nu — ideia mai ciudată — 'roua de pe flóre,.

D. Arbaud observă :

'Cette chanson este fort connue dans toute la Provence, 'aussi en existe-t-il de nombreuses variantes, mais elles portent 'exclusivement sur la forme, le fonds et les détails restent 'les mêmes.,

El-însuși citéză trei sub-varianturî provențale, afară de un al patrulea care, deși este franțusesce, dar se cântă tot în Provența.

Intr'unul din aceste sub-varianturî persecutorul repetă mereu fetei :

Fagues que que fagues,
 Belo, iéu t'aurai...¹³⁾,

adecă literalmente ca în varianturile române :

Fâ ce-î face...;

o coincidență foarte interesantă chiar sub raportul curat linguiștic.

§ 16. Vom formula prin PR³ următorul variant, cules numai în fragment la Carcassonne:

—Sé tu té métés daillaire,
 Qué m'ajés en daillan,
 Jéou mé mettréi escarpo
 An aquél riou tan gran.

—De te faci șcerător
 Ca să mă aibî cosind,
 Mě voiu face crap
 In cel mare riü!

13) Arbaud, *Chants populaires de la Provence*, Aix, 1864, t. 2, p. 128-134.

<p>5. —Sé tu té métés escarpo
An aquél riou tan gran,
Jéou mé mettréi pescaïre
E t'aourei en pescan.</p> <p>—Sé tu té métés pescaïre</p> <p>10 E qué m'ajés en pescan,
Jéou mé mettréi mounjéto
An aquél coubén tan gran.</p> <p>—Sé tu té métés mounjéto
An aquél coubén tan gran,</p> <p>15. Jéou mé mettréi érmito
T'aourei en coufessan.</p> <p>—Sé tu té métés érmito
Qué m'ajés en coufessan,
Jéou mé mettréi estèlo</p> <p>20. An aquél céel tan gran.</p> <p>—Sé tu té métés estèlo
An aquél céel tan gran,
Jéou mé mettréi bruméto,
Té passarei daban.</p> <p>25. Sé tu té métés bruméto,
Qué mé passés daban,
Jéou mé farei la morto,
Atal m'enterraran.</p> <p>—Sé tu fas dé la morto,</p> <p>30. Qu'atal t'enterraran,
Jéou mé mettréi terréto,
E dé iéou té coubriran.</p> | <p>—De te faci tu crap
In cel mare riü
Mě voïu face pescar
De te-oïu pescui!</p> <p>—De te faci pescar
Să mẽ pescuescï,
Mě voïu face maïcă
In cel mare schit!</p> <p>—De te faci maïcă
In cel mare schit,
M'oïu face săhastru:
Te-oïu avé spovedind!</p> <p>—De te faci săhastru
Să mẽ aïbï spovedind,
Eü m'oïu face stea
Pe cel mare cer!</p> <p>—De te faci tu stea
Pe cel mare cer,
Mě voïu face nor
De'naintea ta!</p> <p>—De te faci tu nor
De'naintea mea,
Mě voïu face mórtă
Și o să mẽ 'ngrópe!</p> <p>—De te faci mórtă
Ca să te'ngrópe,
M'oïu face țărină:
De mine te-or coperi!¹⁴⁾</p> |
|---|--|

§ 17. Cel mai scurt din varianturile provențale este cel cules de d. Dr. Cavani la Montferrier în departamentul Hérault și care se adresază la o 'Janetă',:

<p>— Adiu, Janetoun m'amiga, Mas pus cheras amours,</p>	<p>— Iute, dragă Janetă, Scumpul meü amor,</p>
---	--

14) Gaidoz et Rolland, *Mélusine, revue de mythologie*, Paris, 1877, p. 341-2.

<p>Beni entendre une cansouneta
Que n'es facha per bous.</p> <p>5. — Se iéu l'entende dire
Ou l'entende cantà,
Dedins la ribieireta,
Iéu, m'anarai gità.</p> <p>— Se dins la ribieireta</p> <p>10. Bous, bous anàs gita,
Iéu me mettrai pescaire,
En pesquen bous aurai.</p> <p>— Se bous mettès pescaire,
Qu'en pesquen bous m'ages,</p> <p>15. Iéu me mettrai erbeta
Dins lou pradet tant grand.</p> <p>— Se bous mettès erbeta
Dins lou pradet tant grand,
Iéu me mettrai dalhaire,</p> <p>20. En dalhen bous aurai.</p> <p>— Se bous mettès dalhaire,
Qu'en dalhen bous m'ages
Iéu me mettrai sureta
Dins lou couvent tant grand.</p> <p>25. — Se bous mettès sureta
Dins lou couvent tant grand,
Iéu me mettrai frereta,
En counfessen bous aurai.</p> <p>— Se bous mettès frereta,</p> <p>30. Qu'en counfessen m'ages,
Iéu me mettrai esteleta
Dins lou ciel qu'es tant grand.</p> <p>— Se bous mettès esteletta
Dins lou ciel qu'es tant grand,</p> <p>35. Iéu me mettrai nibetta,
En niben bous aurai!</p> | <p>Vino să ascultî cântecul
Pentru d-ta!</p> <p>— De mi'l veî ñice
Saŭ mi'l veî cânta,
Maî bine 'n rîuleţ
Eŭ să m'arunc!</p> <p>— Dacă 'n rîuleţ
Va fi să te-aruncî.
Mě votu face pescar:
Te-oïu avé pescuind!</p> <p>— De te faci pescar
Să mẽ pescueşci,
Mě voïu face érbă
Pe câmpul cel mare!</p> <p>— De te faci érbă
Pe câmpul cel mare,
Secerător m'oïu face:
Te-oïu avé secerând!</p> <p>— De'ï fi secerător
Să mẽ aîbî secerând,
Eŭ m'oïu face sôră
In schitul cel mare!</p> <p>— De te faci sôră
In schitul cel mare,
Eŭ m'oïu face popă:
Te-oïu avé spovedind!</p> <p>— De te faci popă
Să mẽ spovedescî,
Eŭ m'oïu face steluţă
Pe cerul cel mare!</p> <p>— De te faci steluţă
Pe cerul cel mare,
Nouraş m'oïu face:
In negură te-oïu avé!¹⁵⁾</p> |
|--|--|

15) *Revue des langues romanes*, 2e série t. 4, p. 263—4.

Acest variant — îl vom formula prin PR⁴ — este foarte important.

Cel mai scurt dintre toate, deși complet, el se pare a fi conservat fără adaosuri, ba poate chiar cu suprimeri, trăsăturile esențiale ale prototipului provençal, pe care l'au a m p l i f i c a t cele-lalte varianturi.

El ne dă numai patru șiruri de metamorfoze:

pesce—pescar;
 erva—cosaș;
 călugăriță—preut;
 stea—nor.

Finalul cel sentimental din PR¹ și PR² lipsesce aci, ca și'n PR³. Fata nu sfârșește prin a se îndupleca. Ea poate să cadă de nevoe, dar nu țice că iubesce.

§ 18. Publicând varianturile PR¹ și PR⁴, dd. Montel și Lambert observă:

‘Ces chants représentent le c h e f-d'o e u v r e du genre, ‘la Chanson des Métamorphoses, illustrée par la *Magali* de ‘Mistral.’¹⁶⁾

§ 19. După cum Româniî din Moravia, slavizându-se, și-au tradus ‘cântecul metamorfoselor’, din românesce în slavonesce, tot așa parțiala f r a n ț u s i r e a Provenței a făcut ca această baladă să se cânte acolo și franțusesce, fără a înceta totuși de a fi curat provençală.

Varianturile franceso-provențale sînt numeroase.

La Lodève, tot în departamentul Hérault, adecă alături cu PR³, d. Rouis a cules următorul variant, pe care'l formulăm prin F¹:

—J'ai fait une maitresse,
 Trois jours, n'y a pas longtems.
 J'irai la voir dimanche,

Sans plus tarder.
 5. J'irai revoir la belle,
 Par amitié.

16) Ibid. t. 1, p. 325.

- Si tu me viens voir di-
manche,
Sans plus tarder,
Je me mettrai rosette
10. Sur un rosier,
Et tu n'auras de moi
Aucun agrément.
- Si tu te mets rosette
Sur un rosier,
15. Je me mettrai fleuriste,
Fleuriste jardinier:
Je cueillerai la rose,
Par amitié.
- Si tu te mets fleuriste,
20. Fleuriste jardinier,
Je me mettrai bichette,
Courant dans les champs,
Et tu n'auras de moi
Aucun agrément.
25. —Si tu te mets bichette,
Courant par les champs,
Je me mettrai chasseur,
Pour te chasser:
Je chasserai la biche
30. Par amitié.
- Si tu te mets chasseur
Pour me chasser,
Je me mettrai étoile

Du firmament,
35. Et tu n'auras de moi
Aucun agrément.

—Si tu te mets étoile
Du firmament,
Je me mettrai nuage,
40. Nuage blanc:
Je couvrirai l'étoile
Du firmament.

—Si tu te mets nuage,
Nuage blanc,
45. Je ferai la malade
Dans un lit blanc,
Et tu n'auras de moi
Aucun agrément.

—Si tu te fais malade

50. Dans un lit blanc,
Je me mettrai docteur
Pour te docter:
Je docterai la belle
Par amitié.

55 —Si tu te mets docteur
Pour me docter,
Je ferai bien la morte
Pour un moment,
Et tu n'auras de moi

60. Aucun agrément.

—Si tu fais bien la morte
Pour un moment,
Je me mettrai saint Pierre
Du paradis,

65. Et j'ouvrirai la porte
A ma bonne amie.¹⁷⁾

17) Ibid. t. 4, p. 261-3.

În acest variant, dintre cele cinci şiruri de metamorfose, una: *b o l n a v — m e d i c*, este nouă; precum şi ingeniosul final de a se preface persecutorul în *s â n-P e t r u* pentru a primi pe *m ó r t a* în Paradis.

Prin tonul său păcălitor, acest variant se deosebeşte mult de cele curat provenţale, în cari dialogul nu se pogorâ nici o dată pînă la glumă.

De altmintrea, în F^1 ca şi'n PR^4 , féta nu se împacă cu persecutorul său.

§ 20. Vom formula prin F^2 un alt variant franceso-provenţal, cules de d. V. Smith în *Velay* şi pe care noi îl vom reproduce aci iarăşi întreg, fiind-că el — prin formă şi prin unele amărunte — se depărtază de F^1 şi de toate varianturile provenţale.

Iată-l :

—O, petite brunette que j'aime tant,
Je te donnerai le livre de mon argent,
Si tu voulais me rendre mon coeur content.

—Je ne veux point du livre de ton argent,
5. Je veux me mettre en dame dans un couvent:
Jamais tu en auras le coeur content.

—Si tu te mets en dame dans un couvent,
Je me mettrai en prêtre, gaillard chantant:
Confesserai les dames de ton couvent.

10. —Si tu te mets en prêtre, gaillard chantant,
Je me mettrai en lièvre, courant les champs:
Et jamais tu en auras le coeur content,

—Si tu te mets en lièvre, courant les champs,
Je me mettrai en forme d'un chien courant:
15. J'attraperai le lièvre, courant les champs.

—Si tu te mets en forme d'un chien courant,
Je me mettrai en grive, volant en l'air:
Et jamais tu en auras mes amitiés.

- Si tu te mets en grive, volant en l'air,
 20. Je me mettrai en forme d'un bon chasseur :
 Je tirerai la grive, volant en l'air.
- Si tu te mets en forme d'un bon chasseur,
 Je me mettrai en caille, volant au blé :
 Et jamais tu en auras mes amitiés.
25. —Si tu te mets en caille, volant au blé,
 Je me mettrai en forme d'un moissonnier :
 J'attraperai la caille, volant au blé.
- Si tu te mets en forme d'un moissonnier,
 Je me mettrai en truite dans la rivier :
 30. Et jamais tu en auras mes amitiés.
- Si tu te mets en truite dans la rivier,
 Je me mettrai en forme d'un esparvier :
 J'attraperai la truite dans la rivier.
- Si tu te mets en forme d'un esparvier,
 35. Je me mettrai en rose sur un rosier :
 Et jamais tu en auras mes amitiés.
- Si tu te mets en rose sur un rosier,
 Je me mettrai en forme d'un jardinier :
 Je cueillerai la rose sur le rosier.
40. —Si tu te mets en forme d'un jardinier,
 Je me mettrai en pomme sur le pommier :
 Et jamais tu en auras mes amitiés.
- Si tu te mets en pomme sur le pommier,
 Je me mettrai en forme d'un grand panier :
 45. Je cueillerai la pomme dans le panier.
- Si tu te mets en forme d'un grand panier,
 Je me mettrai étoile au firmament,
 Et jamais tu en auras ton coeur content.
- Si tu te mets étoile au firmament,
 50. Je me mettrai nuage, nuage blanc :
 Je couvrirai l'étoile du firmament.

—Si tu te mets nuage, nuage blanc,
 Tu m'as suivi partout jusqu'au firmament:
 Prends-moi en mariage, brave galant!¹⁸⁾

D. Smith observă în privința colecțiunii sale întregi: ‘main-tes fois nous nous bornons à revêtir d'un français aussi lit-téral que possible des chants provençaux de la rive droite ou de la rive gauche du Rhône,.’¹⁹⁾ În cazul de față însă, traducțiunea francesă este departe de a fi ‘literală’. Originalul provençal, orî-care ar fi fost, ne apare în F² slăbit cu desă-virșire, muțat, sârbețit prin nesce adaosuri reū brodite. Unde era suc, s'a turnat apă, încât sucul a despărut, dar nu mai este nici măcar apă. Dintr'o singură ‘pasere de vînat, s'aū bifurcat ‘pătîrniche, și ‘sturđ, . Pe lîngă ‘rose sur un rosier, s'a mai acățat ‘pomme sur un pommier, . ‘Vinătorul, fiind deja întrebuițat pentru ‘pătîrniche, , nevoia a silit de a pune pentru ‘sturđ, nepotrivitul correlativ de ‘secerător, . Tot așa ‘grădinarul, fiind opus ‘trandafirului, , s'a născocit cu d'a-sila o ‘coșniță, pentru a se opune ‘mârului, .

§ 21. O dată întorsă franțusesce chiar în Provența, ba încă în mai multe feluri, balada metamorfoselor, trecend mai în-tâiū în regiunile învecinate, bună-óră în Bourbonnais și'n Berry,²⁰⁾ a reușit cu timpul a se respândi în tótă Francia, diferențiându-se treptat într'o grămadă de varianturi, dintre cari abia o mică parte s'aū putut da la lumină, tóte grațiă sgomotului produs prin norocósa Magali a lui Mistral.

Astfel departe la nord, d. Garcin a găsit'o tocmai în Pi-cardia într'un frumos variant, din care ne pare reū de a cu-nósce numai următorul fragment:

—Je me rendrai rose
 Sur un rosier:
 Tu n'auras ni de moi
 Ni d'amitié!

5. —Ah! si tu te rends rose
 Sur un rosier,
 Je me rendrai jardinier
 Pour t'y cueiller:

18) *Romania*, t. 7 (1878), p. 62-3.

19) *Ibid.* p. 53.

20) *Ib.* p. 63 nota 2.

Je t'y cueillerai, la belle,
10. Par amitié!

—Si tu te rends jardinier
Pour m'y cueiller,
Je me rendrai carpe
Dans un vivier:
15. Tu n'auras ni de moi

Ni d'amitié!

—Ah! si tu te rends carpe
Dans un vivier,
Je me rendrai pêcheur
20. Pour t'y pêcher:
Je t'y pêcherai, la belle,
Par amitié!

—Si tu te rends pêcheur
Pour m'y pêcher,
25. Je me rendrai biche
Courant les champs:
Tu n'auras ni de moi
Ni d'agrément! . . . 21)

Acest variant, pe care'l vom formula prin F^3 , cu tóte că geograficesce s'a depărtat atât de mult de Provența, este însă fără alăturare mai puțin încărcat decât F^2 , mai aproape de frumsețea cea nesilită a varianturilor curat provențale.

§ 22. Cu migrațiunile Francesilor în America, cântecul nostru a isbutit a trece și el dincolo de Oceanul Pacific.

Coloniî francesi, originariî din Provența și de pe aîurî, îl cântă astăzi în selbatega și frigurósa Canadă.

D. Gagnon a publicat doă varianturî canadiane, dintre cari unul — fie F^4 — nu este decât sub-variant la F^1 , presintând totuși la sfirșit o altă întorsetură fórte interesantă, și anume:

—Si tu te mets pêcheure pour me prêcher,
Je me mettrai soleille au firmament:
De moi tu n'auras pas de contentement.

—Si tu te mets soleille au firmament,
Je me mettrai nuage pour te cacher:
Je cacherai la belle, ma bien-aiinée.

21) Garcin, *Les Français du Nord et du Midi*, Paris, 1868, citat de Chavée în *Revue de linguistique*, t. 1 (1868), p. 487.

--Si tu te mets nuage pour me cacher,
 Je me mettrai Saint Pierre au paradis:
 Je n'ouvrirai la porte qu'à mes bons amis!²²⁾

Aci dară féta, iar nu persecutorul ca în F¹, se preface în Sânt-Petru, ceia-ce este mai logic și se pare a fi mai primitiv. În adevăr, ne mai sciind încotro să scape de gónă, victima își află un adăpost sigur, un locaș bine îngrădit contra ispitei, numai dóră devenind portar al Paradisului, de unde:

—Je n'ouvrirai la porte qu'à mes bons amis!

§ 23. Cel-l'alt variánt canadian — fie F⁵ — trebui reprodus întreg :

<p>—Par derrièr chez ma tante
 Il lui ya-t-un étang,
 Je me mettrai anguille,
 Anguille dans l'étang.</p> <p>5. —Si tu te mets anguille
 Anguille dans l'étang,
 Je me mettrai pêcheur:
 Je t'aurai en pêchant.</p> <p>—Si tu te mets pêcheur
 10. Pour m'avoir en pêchant
 Je me mettrai allouette,
 Allouette dans les champs.</p> | <p>—Si tu te mets allouette,
 Allouette dans les champs,
 15. Je me mettrai chasseur:
 Je t'aurai en chassant.</p> <p>—Si tu te mets chasseur
 Pour m'avoir en chassant,
 Je me mettrai nonnette,
 20. Nonnett' dans un couvent.</p> <p>—Si tu te mets nonnette,
 Nonnett' dans un couvent,
 Je me mettrai prêcheur:
 Je t'aurai en prêchant.</p> |
|--|---|
25. —Si tu te mets prêcheur
 Pour m'avoir en prêchant,
 Je me donn'rai à toi
 Puisque tu m'aimes tant!

D. Gagnon observă :

‘Le dernier vers: *Je me donn'rai à toi puisque tu m'aimes tant!* devrait être séparé des vers qui précèdent par plusieurs couplets. C'est simplement parce que ces couplets ont

22) Gagnon, *Chansons populaires du Canada*, Québec, 1865, p. 140.

‘eté oubliés que cette chanson, și poétique d’ailleurs, se termine si sottement. Il ne fut jamais venu à l’esprit de nos braves habitants, qui n’ont, grâce à Dieu, jamais mis le pied ‘au théâtre, et qui n’ont jamais, non plus, nourri leur esprit ‘des romans de Mms et Mme Dumas, Sue, Sand, Kock et ‘C-ie, de fabriquer ce dénouement à la *Favorite*.²³⁾

Orî-ce s’ar puté dice despre acéstă observațiune. cam ușoratecă, adevărul este că, dacă vom supprime finalul cel sentimental prin care ballada ‘se termine si sottement, restul va semena, prin simplitatea cea primitivă și puținătatea metamorfoselor, mai cu sémă cu PR⁴.

§ 24. Posedând patru varianturi provențale și cinci franceze, său mai bine franceso-provențale, căci tóte — direct său indirect — își aũ lęgănul tot în Provența, avem dreptul de a trage din alăturarea lor o conclusiune destul de sigură, pe care — sperâm — n’o vor desminți varianturile ce nu le-am putut cunósce.

Maî întâiũ, iată statistica metamorfoselor:

ELEMENTUL PASIV:

1. bolnavă (F¹ 44. F⁴);
2. călugăriță (PR¹ 83. PR². PR³ 11. PR⁴ 23. F² 5. F⁴. F⁵ 19);
3. căprióră (PR¹ 47. F¹ 21. F³ 25. F⁴);
4. flóre (PR¹ 55. PR²);
5. flóre (PR²);
6. flóre (PR¹ 31);
7. flóre (F¹ 9. F² 35. F³ 1);
8. flóre (PR¹ 39);
9. iérbă (PR³. PR⁴ 15);

ELEMENTUL ACTIV:

- medic (F¹ 50. F⁴);
 duhovnic (PR¹ 87. PR². PR³ 15. PR⁴ 27. F² 8. F⁴. F⁵ 23);
 vînător (PR¹ 51. [F²]. F¹ 26. F⁴);
 rouă (PR¹ 59. PR²);
 albină (PR²);
 flóre (PR¹ 35);
 grădinar (F¹ 15. F² 38. F³ 7);
 cosaș (PR¹ 43);
 cosaș (PR². PR⁴ 19);

23) Gagnon, op. cit. p. 76-9.

10. iepure (F ² 11);	ogar (F ² 14);
11. iepure (PR ²);	vinător (PR ²);
12. lună (PR ¹ 67);	nor (PR ¹ 71);
13. mâr (F ² 41);	coșniță (F ² 44);
14. mórță (F ¹ 56);	St. Petru (F ¹ 62);
15. mórță (PR ¹ 91. PR ² . PR ³ 27);	țărînă (PR ¹ 95. PR ² . PR ³ 31);
16. pasere (F ² 17. F ⁵ 11);	vinător (F ² 20. F ⁵ 15);
17. pasere (F ² 23);	cosaș (F ² 26);
18. pesce (PR ¹ 27. PR ² . PR ³ 3. PR ⁴ 7. F ³ 13. F ⁴ . F ⁵ 3);	pescar (PR ¹ 23. PR ² . PR ³ 7. PR ⁴ 11. F ³ 19. F ⁴ . F ⁵ 7);
19. pesce (F ² 29);	șoim (F ² 32);
20. St. Petru (F ⁴);	*
21. sóre (F ⁴);	nor (F ⁴);
22. stea (PR ¹ 75. PR ²);	aurora (PR ¹ 97. PR ²);
23. stea (F ¹ 32. F ² 47. PR ³ 19. PR ⁴ 31);	nor (F ¹ 38. F ² 50. PR ³ 23. PR ⁴ 35);
24. *	albină (PR ¹ 63).

Din acest tabel rezultă, că prototipul comun, de unde s'aŭ desfășurat cu timpul atâtea varianturi, cuprindea în sine cu certitudine metamorfozele: c ă l u g ă r i ț ă — d u h o v n i c (No. 2), p e s c e — p e s c a r (No. 18) și s t e a — n o r (No. 12, 21, 22, 23), cari ne întimpină aprópe în totalitatea derivatelor provențale și franceze.

Este nu mai puțin sigur, că acel prototip mai avea metamorfozele v i n ă t o r (No. 3, 11, 16) și c o s a ș (No. 8, 9, 17) pentru elementul activ, deși correlativele acestora nu sînt tot atât de certe, varianturile desbinându-se pentru elementul pasiv între c ă p r i ó r ă, i e p u r e și p a s e r e d'o parte, între fl ó r e și i é r b ă de alta.

Este mai mult decăt probabil, în fine, că prototipul mai cunoșcea încă metamorfosa m ó r ț ă — ț ă r i n ă (No. 14, 15), pe care aŭ căutat s'o înlătore varianturile franceze, ferindu-se de imagini lugubre, dar care persistă în majoritatea celor provențale.

Maî pe scurt, metamorfosele cele primitive ale baladei provențale sînt :

ELEMENT PASIV :		ELEMENT ACTIV :
1. călugăriță	—	duhovnic ;
2. pesce	—	pescar ;
3. stea	—	nor ;
4. [îerbă ?]	—	cosaș ;
5. [pasere ?]	—	vînător ;
6. mórta	—	țărînă.

Noî am bănuit deja maî sus în §-ful 17, că variantul PR⁴ este cel maî vechîu, cel maî apropiat de prototipul provențial comun. În adevăr, din cele șese șiruri de metamorfose originare, el a conservat primele patru.

§ 25. Din varianturile provențale, în doă—PR¹ și PR²--fêta ajunge a îubi pe persecutorul seû; în altele doă—PR³ și PR⁴—nu'l iubesce. Greutatea relativă a variantului PR⁴ ne face a crede că și'n prototipul provențial comun fêta n ù i u b i a. Galanteria finală din PR¹ și PR² pare a fi un ingredient posterior, datorit — probabilmente — influinței franceze, după cum a ghicit'o în parte d. Gagnon.

§ 26. Orî pe unde a străbătut în Francia și'n coloniile franceze cântecul metamorfoselor, el a devenit fôrte respândit.

‘Cette douce cantilène — dice d. Gagnon — est connue de ‘tout le monde en Canada.’²⁴⁾

‘Cette chanson — ne spune d. Smith — est l'une des plus ‘populaires de la France, l'une de celles qui plaisent le plus ‘à l'esprit par la forme de la lutte qu'elle revêt, par l'ingé-
‘nieuse invention de ressources que chacun des deux interlo-
‘cuteurs est contraint de déployer. Nos dentelières ont plai-
‘sir à la chanter aux veillées, et en juin, quand les jeunes
‘hommes de la montagne descendent dans nos collines ou dans

24) Gagnon, op cit. p. 76.

‘nos plaines pour prêter leurs bras aux fauchaisons et aux moissons, le *Jeu des transformations* est, aux heures de repos, l'une de ces chansons avec lesquelles ils aiment à mesurer la puissance de leur voix.,²⁵⁾

Și totuși acest cântec, în totalitatea sa, diferă radicalmente de totalitatea poeziei populare franceze și chiar provențale.

Însuși d. Smith mărturează că :

‘Quand cette chanson fut envoyée de l'arrondissement d'Aix à la section du *Comité de la langue* chargée de réunir les chansons dignes de voir le jour dans un recueil national, certains membres du Comité ne crurent pas à la popularité de cet chant, ils craignirent même une supercherie . . . ,²⁶⁾

Dd. Montel și Lambert, în frumoasa lor colecțiune de cântece languedociene, nu scieau unde anume să așeze această baladă, care în orî-ce rubrică era : ‘un peu déplacée, à cause même de sa forme de composition, qui est *toute particulière.*,²⁷⁾

Cu alte cuvinte, toți cunoscătorii constată în acest cântec ce-va *ne-françusesc*: un ôre-care aer a c l i m a t a t, iar nu i n d i g e n.

Înainte însă de a ne pute rostii într'un mod general asupra varianturilor neo-latine, se'nțelege a celor occidentale, mai avem de examinat :

β) VARIANTUL RETO-ROMAN.

§ 27. În Engadin, la Reto-romaniî din Elveția, o ramură neolatină atât de puțin studiată pînă astăzi, d. de Flugi a descoperit următoarea baladă poporană :

Chi me ais que famailg	Cine să fie acel flăcău
Chi's leiva usche manvailg	Ce se scôlă așa de diminătă
Cun la staila dal sulailg?	De o dată cu zorile?
Chi me ho'l per marusa?	Cine să fie a lui drăguță?

25) V. Smith, loco cit., p. 62.

26) Ib. p. 61.

27) *Revue des langues romanes*, 2-e sér. t. 1, p. 325.

5. L'ho zuond üna bella matta;
Ma da seis bap ho ella artô
Bain üna pitschna dota:
Sulet ün êr chi rösas ho
portô.
- O bella matta, voust
am der
10. Üna bella rösa da ticu êr?
- O madinà cha nu farò,
Cha mieu bap m'ho scu-
mando.
- Nu voust tü ma marusa
gnir?
- Aunt cu quella eu dvanter,
15. In ün graunet am voelg
cunvertir,
Ed in la terra am voelg
zuper.
- Scha tü voust gnir ün bel
graunet,
Ed in la terra at voust zuper,
Voelg eau gnir ün utscheet.
20. Ed our dalla terra at voelg
picler.
- Ün utscheet scha tü voust gnir,
Ed our dalla terra am voust
picler,
Voe'm convertir in chiamuotschet
Ed in la cripla am voelg rischer.
25. —Füssast tü ün chiamuotschet,
Per in la cripla at rischer, •
Voelg esser eu ün chatschedret,
Ed our dalla sassa at voelg
claper.
- Este o fêtă pré-frumușică;
Dar dela tată-seu ea are
O zestre cam mică:
Un câmp cu trandafirî.
- Frumosă fêtă! mî-ai da
tu ôre
Un frumos trandafir din
câmpul teû?
- O, nicî o dată n'o voiu
face,
Căci tatăl meu m'a oprit!
- Nu vreî tu dară să'mî
fîi drăguță?
- Decăt să ajung eü acolo,
Mai bine m'oïu preface in
grăunte
Și m'oïu ascunde în pămînt!
- De teî preface mai bine in
grăunte,
Ascunđendu-te'n pămînt,
Eü pasere mă voiu face
Și din pămînt te-oïu ciuguli.
- Pasere de te veî face
Din pămînt să mă cîugulescî,
Mă voiu face căprioră,
Avîntându-mă pe stâncî.
- De veî fi tu căprioră,
Avîntându-te pe stâncî,
Eü vînător mă voiu face
De pe stâncî ca să te-apuc.

<p>—In chatschedret t'voust convertir, 30. Ed our d'la sassa am voust claper, Schi voelg eu gnir üna bella rösa, Ed in la piazza am voelg plazzer.</p> <p>—Scha tü füssast üna rösa Ed in la piazza at voust plazzer, 35. Ün cumpredar voelg eu gnir, Gio dalla piazza t'acquister.</p> <p>—Scu cumpredar voust tü gnir Gio dalla piazza am voust cumpreer, Voelg in aunglet am convertir 40. Ed aint in tschêl am voelg retrer.</p> <p>—In ün aunglet t'voust convertir Ed aint in tschêl voust at plazzer, Schi voelg ün otr'aunglet en gnir, E sves in tschêl at voe brancler.</p>	<p>—Un vînător de te vei face Ca de pe stâncă să m'apuci. M'oïu face eü trandafir mîndru, Scos de vîndare în tîrg.</p> <p>—De'ï fi tu trandafir mîndru Scos de vîndare în tîrg, Cumpărător mē voïu face Și din tîrg te-oïu căpēta.</p> <p>Cumpărător de te'ï face Ca să mē capețï din tîrg, Eü m'oïu preface în înger Și m'oïu ascunde în cer.</p> <p>—În înger de te'ï preface Ca în cer să te ascunđï, Eü m'oïu face un alt înger: Chîar în cer te-oïu săruta!²⁸⁾</p>
---	--

Noï nu ne îndoim, că Reto-romaniï trebuï să fi posedênd mai multe varianturï ale acestuï cântec, a căroră culegere ar fi, negreșit, de cea mai mare importanță în cestiunea ce ne preocupă.

Judecând, cu ôre-care sfială, după un singur exemplar, ni se pare că balada metamorfoselor a străbătut în valea Engadinului din Provența, pôte chîar într'o versiune francesă, căci începutul despre 'drăguță, amintesce pe 'maîtresse, din varianturile F¹ și F⁴.

Metamorfosele reto-romane sînt:

1. grăunte	—	pasere ;
2. căprióră	—	vînător ;
3. flóre	—	cumpărător ;
4. înger	—	înger ;

²⁸⁾ Flugli, *Die Volkslieder des Engadin*, Strassburg, 1873, p. 82-4.—Cf. Cornu, în *Romania*, t. 3 (1874), p. 114.

dintre cari părechia 2, 1b și 3a se regădesc în varianturile provențale și franceso-provențale, deși 1b este aci activ, iar nu pasiv; dar părechia 4 e de tot originală, măcar-că aduce a-minte pînă la un punct pe S â n-P e t r u din F¹ și F⁴. Tot atât de originale mai sînt apoi 1a și 3b.

Este foarte remarcabil, în sfîrșit, că variantul reto-roman, pe care'l vom formula prin E, nu cunósce finalul cel sentimental: féta *n u i u b e s c e*.

§ 28. La Slavî, la Grecî, în Germania și'n Italia, întru căt ne este permis a ne întemeia pe îndelungate cercetări, cântecul metamorfoselor nu există.

Pe Peninsula Pireneică, el este cunoscut numai acolo unde se vorbește limba provențală: în Catalonia.²⁹⁾

În acest mod, în Europa intrégă acéstă frumoasă baladă își are doă cuiburi sigure, de unde a putut să se respândescă și'n parte s'a și respândit: la resărit România și la apus Provența.

Am constatat însă mai sus în §-ul 25, că Provența nu pôte fi, în orî-ce cas, decăt o patriă a d o p t i v ă a acestuî cântec, străbătut acolo dintr'o altă țéră.

De unde dară?

Învederat din România, de vreme ce nu avem în tótă Europa vre-un al treilea punct de plecare.

§ 29. Metamórfosele comune varianturilor române și celor provențale, adecă tuturor varianturilor e u r o p e a n e, sînt:

ELEMENTUL PASIV:

ELEMENTUL ACTIV:

1. pesce (M 48. P 65. V ¹	pescar (M 52. P 68. V ¹ 17.
13. V ² 11. PR ¹ 27. PR ² .	V ² 14. PR ¹ 23. PR ² .
PR ³ 3. PR ⁴ 7. F ³ 13.	PR ³ 7. PR ⁴ 11. F ³ 19.
F ⁴ . F ⁵ 3);	F ⁴ . F ⁵ 7);

29) Briz, *Cants populars catalans*, I. 125, ap. V. Smith, loco cit. p. 63, nota 2.

2	{ a) pasere (P 74. V ¹ 5.
F ² 17. F ⁶ 11. cfr.
F ² 23);	vinător (P 81. V ¹ 9. F ² 20.
F ⁵ 15. cfr. PR ¹ 51. F ¹
		26. F ⁴ . PR ² . E 29);
3	{ b) iepure (V ¹ 21. V ² 17.
F ² 11. cfr. PR ²);	ogar (V ¹ 25. V ² 20. F ² 14);
		3. fióre (M 122. P 51. PR ¹
39. cfr. PR ¹ 55. PR ² .
PR ¹ 31. F ¹ 9. F ² 35.
F ⁵ 1. PR ⁴ 15. E 31);
4	stea (V ² 23. PR ¹ 75. PR ² .
PR ³ 19. PR ⁴ 31. F ¹ 32.
F ² 47).	cosaş (M 127. P 55. PR ¹
43. cfr. PR ² . PR ⁴ 19
F ² 26).
		*

In fine, dacã vom uni i c ó n a și c ă l u g ă r i ț a într'o singurã ideã de *sacrum*, vom mai avé:

5. <i>res sacra</i> (A 84. PR ¹ 83.
PR ² . PR ³ 11. PR ⁴ 23.
F ² 5. F ⁴ . F ⁶ 19); | <i>sacerdos</i> (A 89. PR ¹ 87.
PR ² . PR ³ 15. PR ⁴ 27.
F ² 8. F ⁴ . F ⁵ 23). |
|---|---|

Prototipul comun româno-provençal posedã, prin urmare, c e l m u l t c i n c i ș i r u r i de metamorfose, consistând din imaginii de tot patriarcale, proprie traîului cãmpenesc, cu o nuanțã religiósã.

Nuanța cea religiósã se mai resfrînge în S â n-P e t r u al unora din varianturile franceze și'n c e i d o i î n g e r i din variantul reto-roman.

§ 30. Dacã ne-am întreba acumã d'a-dreptul: în ce mod Româniî transmis-au ei Provençalilor cântecul metamorfose-lor?—un respuns temeînic la o asemenea cestiune, pusã îna-nte de timp, ar fi peste putințã.

Pentru a dobãndi o soluțiune metodicã, care sã resulte dela sine dintr'o înlãnțuire treptatã a faptelor, catã sã cercetãm mai întãiu de tôte, dacã nu existã cum-va varianturî ale a-cestei balade afarã din Europa, de pe unde s'o fi cãpãtat Româniî, dupã cum dela Româniî au luat'o Provençalii.

Numai prin alăturarea tuturor varianturilor, cel puțin a tuturor celor accesibile în momentul de față, vom pute petrunderi în adevărata natură a cântecului nostru; iar adevărata lui natură, o dată descoperită, ne va înlesni apoi înțelegerea motivului și modului de transmisiune a acestei aventurose călătore, care ne apare sărind din Carpați la Pirenei.

Să trecem dară la :

b) V a r i a n t u r i a s i a t i c e ,

și mai întâi :

a) V A R I A N T U L P E R S I A N .

§ 31. D. Alexandru Chodzko, mai bun persianist decât slavist, a publicat—din nefericire numai în traducere—următorul cântec poporan, cules în dialectul ghilani între triburile persiane de pe țărmul sudic al Mării-caspice :

El.

Tu te preumbli sus pe movilă,
Aruncând în mine cu petricele.
O, dacă aș fi eu șoim,
Cum te-aș mai prinde în ghiarele mele!

Ea.

5. Dacă ai fi tu șoim
Ca să mă prinzi în ghiarele tale,
Eu m'aș face pește
Și m'aș cufunda în Mare.

El.

Dacă ai fi tu pește
10. Ca să te cufunzi în Mare,
Eu m'aș face pescar
Ș'aș veni să te pescuesc.

Ea.

Dacă tu ai fi pescar
Ca să mă pescuesci

15. Eu m'aș face nor
Și aș sbura către cer.

El.

Dacă tu ai fi nor
Ca să sbori către cer,
Eu m'aș face ploiă
20. Și te-aș străbate.

Ea.

Dacă tu ai fi ploiă
Ca să mă străbați,
Eu în pământ
Aș încolți ca ierbă.

El.

25. Dacă tu în pământ
Ai încolți ca ierbă,
Eu m'aș face oiță
Și te-aș mânca.

<i>Ea</i>	<i>El.</i>
Daca tu ai fi oiță 30. Ca să mă mănâncă, Eū m'aș face ac In prăvălia unui croitor.	Dacă tu ai fi ac 35. In prăvălia unui croitor, Eū m'aș face ață Ș'aș intra în urechia acului! ³⁰⁾

§ 32. Variantul persian, pe care'l vom formula prin G, este de o importanță extremă în studiul de față, nu numai pentru că — serviciu negativ — el ne strămută d'o-dată în Asia, împedecându-ne astfel, prin lărgirea cercului de observațiune, de a ne pronunța fără timp asupra originii posibile a prototipului româno-provençal, dar încă — serviciu pozitiv — pentru că stabilește într'un mod categoric toate trăsurile fundamentale ale prototipului general așa dîcînd asiatico-european, și anume:

- 1°. Cîntec, iar nu proză;
- 2°. Metamorfose bi-laterale, nu uni-laterale;
- 3°. Luptă între un bărbat, care iubesce saū pretinde a iubi, și între o fétă;
- 4°. Nu iubire, ci mai mult ură din partea elementului pasiv, care în variantul persian debută prin a arunca de sus cu petre în persecutorul seū.

Trecînd la amărunte, ne întimpină în G pe prima liniă metamorfosa pe *sc* — pe *scar*, de care ne-am isbit aprópe în toate varianturile europene; apoi metamorfosa *ierbă*, foarte respîndită în varianturile provençale, unde am veđut de asemenea metamorfosa *nor*, care însă acolo jócă un rol activ.

Metamorfosa persecutorului în *șoim*, cu care se începe G și care ne apare într'un mod sporadic și'n varianturile franceze, deșteptă în noi o bănuélă, foarte legitimă chîar dacă ar lipsi acéstă împregiurare.

30) Chodzko, *Specimens of the popular poetry of Persia*, London, 1842, p. 487-8.

Unul din cele mai frumoase cântece poporane române, pe care d. Alexandri îl aşeză între balade, este «Şoimul şi flórea fragului».

Iată-l:

Sus în vírf de brăduleţ,
S'a oprit un şoimuleţ.
El se uită drept în sóre,
Tot mişcând din aripóre.
Jos la trunchiul bradului
Cresce flórea fragului:
Ea de sóre se feresce.
Şi de umbră se lipesce.

—Florícică dela munte,
Eü sînt şoim, şoimuţ de munte!
Eşî din umbră, din tulpină,
Să'ţi vöd faţa la lumină,
C'a venit pînă la mine
Miros dulce dela tine,
Căt am pus în gândul meü

Pe-o aripă să te íeü
Şi să mi te port prin sóre
Pîn'te'í face roditóre.

—Şoimuleţ, du'şos la graiu!
Fie-care cu-al seü traü.
Tu aí aripí sburátóre
Ca să te ínalţi la sóre;
Eü la umbră, la recóre,
Am menire 'nfloritóre.
Tu te légănî sus, pe vînt;
Eü më légăn pe pămînt.
Du-te'n cale'þî, mergî cu bine,
Făr'a te gândi la mine,
Că e lume'ncăpátóre
Pentr'o paşere ş'o flóre.³¹⁾

Acest admirabil cântec, unde ne întimpină acelaş vioü dialog între un seducător şi o fétă, cu aceiaşi nepregetată resistinţă din partea elementului pasiv, ni se pare a nu fi decăt un fragment amplificat dintr'un vechiu variant românesc al baladei metamorfoselor, în care persecutata se prefúcea în flóre şi persecutatul în ş o í m.

Vom formula acest semi-variant prin K.

§ 33. Cântecul ghilanî nu póte fi singurul variant persian al baladei nóstre. E mai mult decăt probabil, că o posedă de asemenea, în varianturî mai mult saü mai puţin diferenţiate, cele-l'alte dialecte persiane, póte chîar Curđiî şi Afganiî. Probă este că, într'un alt variant, ea a trecut la triburile turce aşedate în Perşia.

31) Alexandri, *Pocsiî populare*, ed. 2, p. 31.

β) VARIANTUL TURCO-PERSIAN.

§ 34. Textul turc al cântecului de mai jos nu s'a publicat. Noi cunoştem, prin urmare, numai traducerea englesă, cam obscură, făcută de d. Chodzko sub titlul de: "Cértă între un amant şi o fétă, :

<i>She.</i>	<i>Ea.</i>
I am the grass on the top of a mountain.	Eü sînt érbă p'un vîrf de munte.
I am a sharp diamond-dagger.	Eü sînt un ascuţit pumnar de diamant.
Be silent, aushik, or else I'll sting you.	Tací, amantule, căci te voiu străpunge.
I, turned into a snake, into a dragon.	Iată-mé prefăcută în şérpe! Iată-mé zmeü!
<i>He.</i>	<i>El.</i>
5. I'll walk safe on the green turf of the mountain's top.	Eü voiu călca fără grijă érba de pe vîrf. muntelui.
I can throw a spell upon a snake.	Eü pot fermeca pe şérpe.
I know how to get possession of you.	Sciü eü, cum să te apuc.
I, turned into a strong magic word.	Iată-mé prefăcut într'un descântec puternic!
<i>She.</i>	<i>Ea.</i>
Do not talk to me, impious aushik.	Nu 'mî vorbi, nelegüitule amant!
10. I become a saint ; I, turned into a dragon.	İată-mé sfîntă! İată-mé prefăcută în zmeü!
Take the benedictions which I have deserved from heaven, but give me an answer.	Iea bine-cuvîntările ce le-am căştigat în cer, dar dá-mî un răspuns.
I, transformed into Nakir and Munkir.	İată-mé schimbată în cei doi ingerî ce judecă pe cei morţi!
<i>He.</i>	<i>El.</i>
Do not talk to me, impious goat.	Nu 'mî vorbi, nelegüită capră

I become a saint; I turn myself
into Khyber.	Întă-mă devenit sfint! Mă prefac
în cetatea Khyber!
15. Take the merits which I have
before heaven:
Give me an answer.	Iea meritele mele de'naintea
cerului,
Dar dă-mi un răspuns.
<i>She.</i>	<i>Ea.</i>
I put an arrow to my bow;
A coward will not withstand me.
I rejoin a group of beauties.	Eu pun o săgétă la arcul meu:
Un mişel nu va pute să'mi reziste.
Eu mă 'ntorc la o cétă de frumuseţi.
20. I, turned into a ruby of the
purest water.	Întă-mă prefăcută în cel mai
curat rubin!
<i>He.</i>	<i>El.</i>
I'll be a slave to my sweetheart's
brow
And to her auburn tresses of hair
that fall gracefully
on her shoulders.
I rubbed myself upon a touch-
stone.
I became a coin of the purest
gold.	Eu voiu fi robul sprincenei iubitei
mele
Şi al pletelor blonde ce-î cad
graţios pe umeri.
Eu mă 'ncerc însumi pe pétra
de probă:
Întă-mă devenit o monetă de cel
mai curat aur!
<i>She.</i>	<i>Ea.</i>
25. The bosom of a sweetheart is the
garden of paradise.
How many aushiks sigh after it!
But it is not accessible to every
one.
I, turned into the fortress Khyber.	Sínul iubitei este o grădină de
paradis.
Mulţi amanţi suspină după el;
Dar nu orî-cine îl póte dobândi.
Întă-mă schimbată în cetatea
Khyber!
<i>He.</i>	<i>El.</i>
30. As I put my head on your path,
I'll call the aid of my patron
Heider,
And will take the fortress of
Khyber.
I, turned into Allahu-akber!	Când m'oi pune eu în calca ta,
Voiu chema în ajutor pe patronul
meu Ali
Şi voiu lua cetatea Khyber.
Întă-mă prefăcut în strigăt de
năvală!

<i>She.</i>	<i>Ea.</i>
Sayadi says: I am burning ; Now I rise aloft, now I descend.	Vînătórea ȃice : eũ sînt flacără: Acum mę rădic în sus, acum mę las în jos.
35. I burn at the break of the day; I, turned into a lantern, into a torch.	Eũ ard în faptul ȃilei. Iată-mę prefăcută în lampă! Iată-mę torȃă!
<i>He.</i>	<i>El.</i>
Aushik says: O woe! O woe! Thy beauty scoffs at the moon. Thou art a beautiful eyed she- camel.	Amantul ȃice : vai ! vai ! Frumseȃea ta glumesce la lună. Tu ești o cămilă cu ochi frumoși; Eũ m'am prefăcut într'un cămi- loiu nebun. Pazesce-te! ³²⁾
40. I am turned into a mad he- camel. Beware !	

Acest variant turco-persian, căruĩ fi vom ȃice TP, întrufese cele patru caractere esenȃiale ale prototipului asiatico-european, arătate în §-ful 25; și totuși el diferă fórt mult de tóte varianturile, pe carĩ le-am examinat pînă aci. Pe de o parte, el este de un misticism, care une-orĩ se aprópiă de nonsens; pe de alta, pe când în totalitatea celor-lalte varianturĩ noi vedem în orĩ-ce replică cãte o singură metamorfosă, aci metamorfosele sînt grămădite, fie-care interlocutor prefăcându-se d'o dată în *a*, *b*, *c*, fără să aștepte respunsul adversarului, ceia-ce mai măresce obscuritatea întregului.

Acest fenomen să fie óre datorit schimbării radicale de sfera genetică prin trecerea cãntecului din familia ario-europeă, unde el ne apare omogen pretutindenĩ dela Pireneĩ pînă la Marea-caspică, în familia turanică, unde l'a întimpinat o altă logică, o altă ordine în legarea ideelor și 'n expresiunea simȃmintelor ?

Orĩ-cum ar fi, TP nĩ-a conservat o importantă trăsură, dispărută în G, dar pe care noi am constatat'o în prototipul european: elementul religios. Ceĩ d'o i Ńgerĩ din TP ne

32) Chodzko, op. cit. p. 405-7.

amintesc pe cei doi îngeri din variantul reto-roman; apoi un sfânt și o sfântă; în fine, descântec saū ‘cuvîntul magic’, după cum îl traduce d. Chodzko.

Religiunea a jucat dară un rol însemnat în prototipul comun asiatico-european.

§ 35. În Persia se opresc cercetările noastre.

Pe aîurî în Asia noi în deșert ne-am încercat a căuta vre-un variant al cântecului metamorfoselor, ajungînd la convicțiunea că el nu se găsește acolo, decăt numai dóră la popóre eranice saū, cel mult, prin împrumut dela Eranî.

Ar fi fórte interesant de a-î afla o urmă mai cu sémă la Armenî, a căroră literatură poporană este d’o cam dată aprópe necunoscută, dar căroră—întru cât putem judeca după puține specimene publicate—le place în poesiă dialogul.³³⁾

§. 36. Avem dară trei și numai trei centrurî de repaos în lunga călătoria a baladei noastre: Persia—România—Provența.

Orî-cine ar vré s’o urmărescă afară din aceste trei puncturî de radiațiune, cată să nu pérđă din vedere un singur moment armătorul criteriū, stabilit cu mult tact de d. Smith :

‘Les chants dans lesquels l’un des deux seulement exprime ‘le désir d’être transformé en l’objet qui touche de plus près ‘l’être aimé appartiennent à toutes les poésies; un tel désir ‘est le voeu universel de la passion, et sa manifestation n’est ‘point ce qui caractérise notre églogue; ce qui fait son originalité, c’est cette série de problèmes que l’un des interlocuteurs pose à l’autre, et l’heureuse promptitude avec laquelle ‘cet autre les résout. Les chants où se déroulent de tels problèmes de métamorphoses sont donc les seuls qui peuvent être ‘considérés comme des versions parallèles ou parentes à notre ‘chant.’³⁴⁾

Să fi avut de’nainte’i acest criteriū, d. Victor Leclerc³⁵⁾ nu

33) Cfr. Alishan, *Armenian popular songs*, Venice, 1852, passim.

34) Smith, loco cit., p. 64 nota.

35) Ap. Arbaud, op. cit. t. 2, p. 134.

și-ar fi închipuit obârșia baladei metamorfoselor în oda lui Anacreonte εἰς κόρην :

¶1 Τατάλου ποτ' ἔστι
 Ἄσος Φρυγῶν ἐν ὄγῳ...;

odă imitată în secolul trecut de către faimosul cavalier de Boufflers :

Que ne suis-je la fougère
 Où, sur le soir d'un beau jour,
 Se repose ma bergère, etc.³⁶⁾

Tot așa, balada metamorfoselor n'are nemic a face cu acele basmurî, în cari amantul și amanta se metamorfoséză amîndoi pentru a fugi de un a l t r e i l e .

Este mult mai seriósă, dar fórte depărtată, o altă analogiă.

§ 37. D. Gaster pune mare preț, în cestiunea ce ne preocupă, pe un ciclu metamorfic, de-mult îndicat de veneratul meî amic profesorul Benfey în clasica'î întroducere la *Panéatantra*, și anume lupta de transformațiunii reciproce între un dascal și un discipol saũ între un persecutor și un persecutat, luptă povestită în óre-carî legende de provenință sanscrită buddhistică.

Iată cuvintele d-luî Gaster, cari merită de a fi reproduse în întregul lor :

«Incepem cu un basm românesc din Schott No. 18 pag. 193—199: Dracul și ucenicul seũ. Fiul unuî țeran, care învățase carte, dar nu se procopsise, se duce să caute pe dracul ca să mai învețe dela dînsul. Dracul se învoescé cu tată-seũ, să nu-î plătósă nimica dacă-l va recunósce după un an de țile, iar de nu — băiatul să rămînal al draculuî. Băiatul țise tatáluî că va încovoia degetul arătător dela mâna stîngă, și așa o să-l recunósă. După un an vine tatăl, îl recunósce, și vrea să-l scóță din șcôla draculuî. Dracul însă îl rugă să'l mai lase un an la dînsul, și apoi să și-l ȳea îndărît. Tot așa ȳ merge și la anul, dar în sfîrșit plécă dela dracul. Venind

36) Saint-Victor, *Odes d'Anacréon*, Paris, 1813, p. 190.

a-casă, băiatul spuse tatălui său că o să se facă boiu, pe care să nu-l vîndă mai jos de două banițe de bani, dar să nu cum-va să vîndă și frînghia de care'l ducea. După ce'l vîndu, băiatul iar se făcu om, și se întorse a-casă. Apoi se schimbă într'un cal, rugînd însă pe tată-său să nu vîndă friul, că acum are să vină dracul singur să-l cumpere, și îndată ce are și friul, el e pierdut. Țeranul însă, vedînd grămada de bani, căci căpătase șese banițe de galbeni, îi dede și friul. Dracul plecă vesel a-casă. Odată merse feciorul dracului cu alți puî de draci la o nuntă. Tată-său îi dede calul fermecat și-i porunci să nu-i dea apă de beut, nici ce-va de mîncat. Pe drum însă îl indemnau cei-l'alți tineri, dîcînd că are să ajungă acolo cu o mîrțogă de cal, slăbănogită, de rușine. Dar cum beu calul puțină apă, se schimbă într'o svărlugă și o tuli la fugă. Dracul bătrîn o simți îndată și se apucă după dînsul, făcîndu-se știucă; dar cînd era să-l apuce, se făcu băiatul inel și sări în degetul fetei de împărat ce sta tocmai la mîlul apei, și o rugă să nu-l dea în mîna dracului. Dracul, vedînd că nu pôte să'l scôță dela dînsa, se duse la împărat de ceru inelul său. Inelul dîse atunci fetei de împărat să cêră dela dracul să-i facă un pod de aur cu un puț în mijloc și cu pomi verzi la anîndoă părțile; și dacă va face, fata de împărat să nu-i dea inelul în mîna, ci să-l lase să cadă jos. Cum cădu, se și prefăcu într'o grămadă de semințe, care se împrășticau în tôte părțile; dracul ce să facă? se face cocoș și începe să le mînânce; maș însă sări în pantoful fetei de împărat și se făcu nagăț, care scose ochii cocoșului și'l omorî. Apoi deveni iar om și se însură cu fata de împărat. Cu acêsta se potrivește întocmai basmul serbesc la Vuk Karagicî, No. 6. Și aici se învață la dracul, se face cal și se vinde fără friu; apoi casă fără cheiă; a treia oră se face porumb, și dracul cumpărător vindereu. Porumbul, ca și la Schott, devine inel în degetul unei fete de împărat. Dracul slujesce trei ani pentru inel; dar, rugată de inel, fata împăratului îl aruncă jos, unde se transformă într'o grămadă de meșu; dracul, ca vrabiă, începu să'l mînânce; un grăunte însă sîrind în papucul fetei de împărat, se face cotoiu și omorî vrabia, scăpînd astfel de dracul.

*In literatura Europei mai dăm, afară de Stroparola: *Piacevoli notti* VIII, 5 (6), de Grimm, *Kindermärchen* No. 68, și Grimm vol. III, p. 117 — 119, unde e citată tîntă literatura europeană, pe care o trecem noi aici, ne voind a ne depărta prè-mult de obiectul cercetării noastre; cari basme amîndoă se asemîna foarte mult cu cele două sus amintite, adică cu cel românesc și cu cel serbesc; mai dăm încă de o altă paralelă în Hahn No. 68, care ne raportă la cele orientale prin tră-

sătura caracteristică că tînărul remâne orb, după ce învinge pe dracul tot în acelaş mod ca şi în cele-l'alte basme.

«Trecînd în Orient, ni se presintă 'ca cea mai modernă recensiunea din Ceî patru-şeci veziî, Nôptea XVIII, p. 195 şi următ. Un tînăr învaşă necromanşia, este urmărit de meşterul seû, se transformă în baiă, apoi în porumb; meşterul într'un coroîu; el într'un trandafir, care cade la picîórele împăratului; meşterul făcîndu-se lăutar, cere pentru cîntecele sale numai trandafir; dar cum se aprópic, trandafirul devine grăunte de meîu; meşterul cocoş; dar un grăunte se face om şi-î rumpe capul. O formă mai antică are acéstă luptă în 1001 Noşîi (nôptea 54—55). Un fecîor de împărat este transformat de cătră un demon într'o maîmuşă, păstrîndu-şî însă tóte facultăţile omenesci. Conducînd înaintea unui Sultan, acest din urmă se miră de sagacitatea şi frumósa scrisóre a unei maîmuşe, şi chîamă pe fiică-sa să-î arate o maîmuşă aşa de minunată. Dar fiica era o vrăjitoare, şi îndată ce întră în odaiă, unde se afla prinşul-maîmuşă, ea recunósce că e om, şi—rugată de tată-seû—se înduplecă a'l face iarăş om; se apucă dar la luptă cu demonul care 'l schimbăse, şi transformă un fir de pěr într'o sabiă cu care vrea să taie leul, formă sub care acest din urmă i se presintă; el se schimbă dar într'o scorpiă, pe când ea într'un şerpe; el într'un vultur, ea într'un vultur negru; el într'o pisică tărcată, ea într'un lup; el mai întăiu verme în rodiă, apoi sîmbure de rodiă, ea cocoş; el într'un pesce, ea într'o stîncă; în sfîrşit se transformă amîndoi în doă flacărî. Sărînd o scîntee în ochiul maîmuşei, o orbi de un ochiu, precum am' vėđut mai sus în basmul albanes; dar ea îl birui cu acest mod. Acéstă isbândă însă a fost fôrte scumpă, căci şi ea îşi perdu viaţa, fiind arsă de focul ei intern.

«Acest din urmă mod de luptă, pe care 'l întălnim în 1001 de Noşîi, ne este fôrte cunoscut din basmele romănesci, unde şi feşî frumoşî şi balaurî se fac unul flacără galbenă, altul flacără roşîă, şi corbul care sbórá d'asupra lor móiă o aripă în seû şi stropesce pe fėt-frumos, care-î fągăduesce trei zmei şi trei cai de mănecat, pe când aripa cea-l'altă o móiă în apă şi stropesce pe zmeu. De ex. «Spaîna zmeilor, în basmele lui Fundescu etc.

«Ajungem în sfîrşit la forma cea mai veche, originară: forma mongolică din Ssiddi-kür, care se baséză pe indicul Vetálapancavinşati, adică cele doă-şeci şi cincî istorie ale unui Vctala (vărcolac). În Ssiddi-kür introduşîiunea forméză un fel de cercevea, în care se află cele-l'alte poveşî. Şepte vrăjitori aveañ. o calfă; acesta fuge şi se schimbă într'un cal; frate-seû, cam prost, vinde calul tocmai la aceşî

vrăjitorii, cari îndată ce simt că este cal vrăjit și că este tocmai ucenicul lor, pe care 'l caută, vrâu să-l înjunghie; calul fuge și se face pesce, cei șapte vrăjitori se fac șapte bățlanii; el se face apoi porumb, ei șapte coroii; porumbul fuge și se ascunde în sînul lui Năgasena. Vrăjitorii se transformă în cerșitori (adică în Blikshus = preoții cerșitori) și rîgă pe Năgasena să le dea metaniile sale; porumbul se prefăcuse într'un globuleț de metanii și sfătui pe Năgasena să le dea toții globuleții, dar pe cel mai mare să-l țină în gură. Aruncând dar metaniile, se fac vermi, și vrăjitorii găine, cari se pun de-î mîncă. Acum Năgasena lasă să cadă globulețul cel mai mare, care se face îndată om și omîră pe cele șapte găine, cari murind se prefac în trupuri omenești.³⁷⁾

§ 38. În ciclul, urmărit de d. Gaster, ne întîmpină :

1°. Un persecutor și o victimă ;

2°. Metamorfose bi-laterale active și pasive.

Aci se mărginesce însă totă asemănarea cu ciclul celălalt.

Diferințele între ambele sînt :

1°. Ciclul d-lui Gaster nu e cîntec, ci poveste;

2°. Nu e dialog, ci acțiune;

3°. Victima nu este o fătă fugind de seducțiune;

4°. Chiar unde apare o fătă pe scenă, nu ea este victimă, ci din contra;

5°. Persecutorul nu iubesce și nu pretinde a iubi pe victima.

Ambele cicluri, să ȳicem x și z , s'aũ p u t u t nasce dintr'un prototip comun y ; dar bifurcarea aceluĩ prototip s'ar urca într'o anticitate immemorială și, o dată bifurcându-se, fie-care din cele doă exemplare emancipate va fi apucat o cale caracteristică independinte, unul producînd x' , x'' , x''' etc., cel-l'alt pe z' , z'' , z''' ..., fără a se confunda vre-o dată unul cu altul în interesantele lor migrațiuni prin Asia și prin Europa, unde s'aũ întălnit adesea la acelea-și popóre.

Dacă originile exemplarului z , adecă ale ciclului d-lui Gaster, se perd în India, tot atăt de antic pôte să fie și exemplarul x , a căruia străbatere în Carpați și'n Pirenei trebuĩ să

37) Gaster, în *Convorbiri literare*, 1879, p. 232-4.

fie foarte veche, iar fără comparațiune și mai vechiu câtă a fi, negreșit, cuibul seî primordial în Persia.

Să nu uităm totuși, încă o dată, că înrudirea între ambele cicluri, asemenate abia prin două puncturi contra a cinci divergențe, nu este o rezultată, ci o simplă posibilitate, și încă de o natură foarte ecuivocă. În adevăr, în locul *bifurcării*, nimic nu ne-ar împedea de a admite ipotesa *amalgamării*: două cicluri, cu totul diferite prin origine, s'au putut amesteca pînă la un punct într'o epocă primordială, unul din ele primind ce-va dela cel-l'alt, sau chiar împrumutându-se ambele unul pe altul. Ipotesa bifurcării ar corespunde 'doubletului', în Linguistică; ipotesa amalgamării ar fi un fel de 'etimologieă poporană', *Volksetymologie*; în orî ce cas însă, este o ipotesă, nimic mai mult, deși o ipotesă instructivă.

§ 39. D. Gaster a scăpat din vedere un alt ciclu, care este mult mai apropiat de 'Cucul și turturica', dar tot încă afară din sfera unei înrudiri sigure, a unei filiațiunii neco-testabile.

Bătrînul Cantemir, descriînd usurile nupțiale la Români, ȳice că trimișii mirelui cer dela părinții fetei să le dea că pri-ó r a, pe care o vîneză. Socrîi răspund că nu e la dînșii, ci póte să fie la vecinî. Veđend însă că cu acésta nu scapă, eî scot o b a b ă. Nu-î asta! — strigă peșitorii: căprióra noastră avea pěr de aur, ochi de șoim, dinți de mǎrgăritar, pept de gîscă, gît de lebedă etc., și dacă nu ni-o veți da, avem o g a r î, carî s'o găséscă. Lucrul ajunge astfel la cértă, la amenințări, și numai atunci părinții arată de nevoe pe féta.³⁸⁾

Intocmai astfel se petrece și la căsătoria unui Celt din Bretania. Intre peșitor și așa numitul apěrător al fetei se încinge următorul viú dialog în versuri:

<i>Ar bazvulan.</i>	<i>Peșitorul.</i>
Enn han ann T.á d holl-galloudek, Ar Mab hag ar Spered-Meulet,	In numele Tatălui pré-puternic, Al fiului și sfintului Duh,

38) Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, p. 131—2.

Bennoz ha joa barz ann ti-me
Muioc'h evit zo gan-i-me.

Ar breutaer.

Na petra 'teuz'ta, ma mignon,
Pa ue d-eo joauz da galon?

Ar bazvalan.

Eur goulming em boa em c'houl-
dri,
Hag eur gudon em boa gat li,
Ha setu digouet ar sparfel,
Ker prim hag eur barrad avel,
Ha ma c'houlmig en deuz spon-
tet,
N'ouier doare pelec'h ma ost.

Ar breutaer.

Meurbed da gavaun kempennet
Evit bea ker glac'haret;
Kribet e teuz da vleo melen,
'Vcl ma iefez d'ann abaden.

Ar bazvalan.

Ma mignon, n'em godiset ket;
Ma c'houlmik wenn p'euz ket
gwelet?
N'em bo, a-vad, plijadur 'bed,
Ken n'em bo ma c'houlmik
kavet.

Ar breutaer.

Da goulmik, n'em euz ket gwe-
let,
Na da gudon wenn ken-neurbed.

Ar bazvalan.

Den iaouang, eur gaou a lercz,
Gwelet e bet gand re oa mecz,

Fie bine-cuvintare în astă casă
Și mai multă bucuriă decât a
mea!

Apărătorul.

Dară ce ai tu, amice,
De nu-ti este inima voioasă?

Peșitorul.

Aveam eu o porumbiță
Trăind în coteț cu porumbul,
Dar iată c'a năvălit un șoim,
Îute ca și vîntul:
Mi-a speriat porumbița
De a fugit nu se mai scie unde!

Apărătorul.

Și totuși eu te ved pre-gătit
Pentru un om atât de întristat:
Ți-ai peptenat pîrul cel bălan,
Ca și când ai merge la o horă.

Peșitorul.

Nu-ți bate joc de mine, amice!
N'ați vețut voi alba'mi porum-
biță?
Eu nu voiu fi fericit în lume,
Pînă nu'mi voiu găsi porumbița.

Apărătorul.

Eu n'am vețut porumbița ta,
Nici albul tei porumbel.

Peșitorul.

Îmi spuî minciuni, tinere!
Trecătorii din afară au vețut'o

Hag o nijal trezek da bors,
Hag o tiskenn barz da liors.

Ar breutaer.

Da goulmik n'em euz ket gwe-
let,
Na da gudon wenn ken-neubed.

Ar bazvalan.

Ma c'hudon vo kavet maro,
Ma na zeu ked he far endro ;
Mervel a rei ma c'hudon baour:
Me ia da welet dre ann nour.

Ar breutaer.

Harz ! ma mignon, na iaffec'h
ket,
Me ia ma unan da welet.

Sburând spre curtea ta
Și lăsându-se în grădină.

Apărătorul.

Eü n'am veđut porumbița ta,
Nici albul teü porumbel.

Peșitorul.

Albul meü porumbel va muri
De nu-și va găsi soția ;
Va muri bietul porumbaș ...
Las'să caut eü prin ușa.

Apărătorul.

Stăi, amice! Nu e voe a trece!
Voü merge să veđ eü singur.

(Intră în casă, de unde apoi se'ntorce după o clipă).

D'am liorz, ma mignon, onn bet
Na koulmik 'bed n'em euz kavet
Nemed eur frapad boukedou,
Bleuniou lila ha rozennou,
Ha dreist-holl eur rozennik gaer,
Savet e kornig ar voger.
Me ia d'he c'hask d'hoc'h mar
keret,
Da lakat laouen ho spered.

M'am dus, amice, în grădiniță,
Dar n'am găsit porumbița,
Ci o mulțime de flori,
Tot crini și trandafir,
Și înai ales un bobocel
Inflorind în colț pintre tufe.
Mă duc să ți-l gădesc,
Ca să'ți fie inima voioasă.

(Intră cărși în casă, și revine cu o mică fetiță)

Ar bazvalan.

Braoik fe! koant hag a feson
Da lakat laouen eur galon!
Ma ve ma c'hudon ar c'hlizin,
Teufe da gouca war-n-ezhin.

Peșitorul.

Deü, frumoasă flóre,
Tocmai să'nveselască inima!
Dacă porumbelul meü ar fi rouă,
S'ar lăsa pe dinsa ...

(După o pauză)

Me ia da bignat d'ar c'hreunial;
Marse ma eet di, o nijal.

Ar breutaer.

Obomet, mignon kaer, gortoet,
Me ia ma unan da welet.

Mě voŭu sui eũ în pod :
Dóră a nimerit acolo porumbița.

Apărătorul.

Maŭ stăi, dragă amice,
Mě duc eũ-însuși.

(Se re'ntorce cu sócra)

D'ar c'hreunial d'al lae onn bet,
Na koulm e-bed n'em euz kavet,
Nemed ann damoezennik-man,
Hi chomet warlec'h he unan :
Lak-hi deuz da dok mar kerez,
Da gaout frealzidigez.

Ar bazvalan.

Kemend a c'hreun zo enn da-
moen,
Kelliez evn gand ma c'houlm
wenn,
Dindan he eskel, enn he neiz,
Hag hi ker goustadik e kreiz.

Am fost în pod,
Dar n'am găsit porumbița,
Ci numai acest s p i c :
Pune-ți-l în pălăriă,
Ca să te maŭ mângăi.

Petitorul.

Câte grăunțe are spicul,
Atăția puŭ va purta porumbița'mŭ
Cea albă sub aripăorele'ŭ,
Stând ea în mijloc duŭsă.

(După o pauză)

Mont a raun d'ar park da welet.

Ar breutaer.

Harz, ma mignon, na iaffec'h
ket,
Sotra refec'h ho potou ler ;
Me ia ma unan enn ho lec'h.

Mě duc s'o căut la câmp.

Apărătorul.

Stăi, amice! opresce-te!
Îți veŭ mănji frumoșiŭ papuci.
Las'să mě duc eũ pentru tine.

(Se re'ntorce cu bunica)

Ne gavann koulmik mod e-bed
Nemed eunn aval 'meuz kavet,
'Nn aval-ma, krizet a bell-zo,
Dindan ar wecn, 'toutez ann delio.
Enn ho jakotik likit hi,

N'am găsit nicăiriŭ porumbița,
Ci numai acest măr,
Măr sbărcit de vechime
Sub arbore pintre frunđe:
Pune-ți-l în buzunar,

În exemplarul celtic, ca să scape de persecutorul seă, fêta se metamorfoséză succesivamente în:

copil — flóre,
sócră — spi e,
bunică — mâr,

afară de prima metamorfosă: porumbiță; pe când elementul activ este porumbel, dar tot-o-dată ne apare ca rouă, și se pare că tot dînsul este șoim.

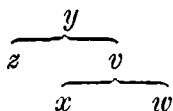
Acest ciclu, afară de antagonism, bi-lateralitatea metamorfoselor și nuanța cea religioasă, pe cari le aflăm de asemenea în ciclul d-lui Gaster, se mai aprópiă de Cucul și turturica prin alte două puncturi:

1°. Dialog în versuri, nu narrațiune în proză, și anume cântee, iar nu basm;

2°. Luptă între un bărbat și o fêtă, pe care el o iubesce și voesce s'o prință.

Există însă, tot-o-dată, o mare diferență. Cei doi luptători nu sînt aci puși față 'n față, ci despărțiți printr'un al treilea, carele nu se metamorfoséză. Fêta nu apare de loc pe scenă. Nu mai vorbim de deosebiri secundare.

Dacă am admite că ciclurile x și z s'aũ desfășurat dintr'un singur arhetip y , apoi ar trebui să derivăm tot de acolo ciclul w , represintat prin cântecul cel nupțial. Ba ce-va mai mult. Am fi conduși a presupune un sub-archetip v pentru cele două tipuri poetice. Cu alte cuvinte, dintr'un arhetip comun, caracterisat prin: "persecutor și victimă+metamorfose bi-laterale+nuanță religioasă,, s'aũ născut: 1° un tip prozaic, fără dialog, cu luptă între doi bărbați, excepționalmente între un bărbat și o fêtă mai tare decât dînsul; și 2° un tip poetic, în dialog, cu luptă între un bărbat și o fêtă gonită de el; din acesta din urmă s'aũ bifurcat apoi "Cucul și turturica, pe d'o parte, pe de alta cântecul cel nupțial. Adecă:

Maî repetâm însă și de astă dată: în privința înrudirii directe chiar a cântecului nupțial cu balada metamorfoselor, tot încă este numai o p o s i b i l i t a t e, nu o r e s u l t a n t ă.

Pentru a asigura acea filiațiune, orî-cât de ademenitoare ar fi ea, se cer nesce probe maî decisive, pe cari nu le avem.

A trece sub tăcere asemeni interesante coincidențe, cari—în orî-ce cas—deschid un nou câmp cercetării, ar fi foarte nemetodic; dar nu e tocmaî corect de a întemeia pe ele cu grabă alt ce-va decât o probabilitate.

§ 41. Ciclul cel prozaic, în care d. Gaster se încercă a găsi sorgintea baladei Cucul și turturica, este, după Benfey, de o natură eminentemente religioasă: el represintă lupta cea originară între partisanii Buddhismului și partisanii Brahmanismului.⁴⁰⁾ Și maî religios este cântecul cel nupțial, prin însăși natura sa rituală, făcând parte integrantă din ceremonialul căsătoriei.

Fie cele trei cicluri înrudite saū nu, cea-ce este indiferinte în cazul de față, de ce ore n'ar fi de o natură analógă și balada metamorfoselor, unde s'a constatat la tot pasul presința unui element religios?

Respunsul la acéstă întrebare noi nu'l vom căuta însă în Buddhism, ci într'o altă direcțiune maî apropiată, pe care ni-o indică extremul variant oriental al baladei nóstre: în Persia.

§ 42. Paganismul persian a concurs, mediat saū imediat, la nascerea tuturor sectelor creștine dualistice.

Doă din acestea, m a n i c h e i s m u l și p a u l i c i a n i s m u l, s'aū născut cele de'ntăiū, chiar în Persia saū la hotarele ei, în intervalul dintre secolii III-VII.

Manicheismul și paulicianismul combinate aū produs, ce-va înainte de secolul X, secta b o g o m i l i c ă, căriia un popă

40) Benfey, *Pantschatantra, fünf Bücher indischer Fabeln, Märchen und Erzählungen*, Leipzig, 1859, t. 1, p. 411: „Dieser Kampf des Zauberlehrlings mit den Meistern scheint ursprünglich sich aus den vielfachen Zauberkämpfen zwischen buddhistischen und brahmanischen Heiligen, von denen die Legenden der Buddhisten berichten, gestaltet zu haben.“—Cfr. *Orient und Occident*, t 3 (1864), p. 374.

bulgăresc n'a făcut decât a-i da o formă definitivă și care—veți mai sus p. 249 — era aprópe egalmente încuibată în Bulgaria și'n România.

În fine, ce-va înainte de secolul XI, bogomilismul, răspândindu-se spre Occidente, a contribuit la nascerea puternicej secte a *Albigensilor* în Provența, carj recunoscEAU ei-înșii de a fi o ramură a Bogomililor.

Mai pe scurt, cele trei stațiuni ale creștinismului dualistic sînt: Persia — Dunărea de jos—Provența.

Cum óre se întîmplă, că anume aceste trei regiuni sînt tot-o-dată cele trei stațiuni ale baladei poporane Cucul și turturica, în care este atât de manifest elementul religios și care, în același timp, ne depinge într'un mod atât de poetic tocmai lupta între un principiu reu și un principiu bun, adecă însuși fondul doctrinei dualistice, însuși simburile *Parsismului*?

§ 43. Cea mai bine cunoscută din sectele neo-manicheice, sînt *Albigensii*.

D. C. Schmidt, prima autoritate în acéstă materie, după ce vorbește despre cărțile cele favorite ale acestor ereticj, adauge :

‘Otre ces livres, qui paraissent avoir été composés de préférence pour les hommes plus instruits, la secte avait aussi des écrits et même *des chants populaires dans les idiomes nationaux* et qui n'ont dû être les moins curieuses de ses productions. Tous ces ouvrages, qui seraient aujourd'hui pour l'historien d'un si grand prix, l'inquisition les a détruits...’⁴¹⁾

Inquișiunea putea să distrugă și a și reușit a distruge cărțile; dar ‘cântecele poporane, se distrug ele óre vre-o dată prin jandarmj saũ prin decrete?

Acele cântece poporane ale *Albigensilor* trebuiaũ să fi fost pline de imaginj poetice, judecând după puternica fantasiã

41) Schmidt, *Histoire et doctrine de la secte des Cathares ou Albigeois*, Paris 1849, t. 2, p. 2. — cfr. *ibid.* p. 163.

care'i făcea să-și închipuască, de exemplu, că: 'Le principe 'mauvais est le soleil; la lune est son épouse, et par une 'rencontre mensuelle ils produisent la rosée qui tombe sur la 'terre',⁴²⁾—ceia-ce ne amintesc, fie ȃis în trecăt, că 'n sub-variantul românesc K principiul cel reu este legat cu s ó- r e l e :

Pe-o aripă să te ieși
Și să mi te port prin sóre...

În sfișit, metamorfozele cată să fi jucat și ele un rol însemnat în poesia poporană a Albigenilor, de vreme ce ei credeau în metempsicosă.⁴³⁾

Tóte acestea se aplică d'o potrivă bine la cele-l'alte secte creștine dualistice. Intre Albigenși și Bogomilii nu era aprópe nici o diferență pronunțată. Căt pentru Paulicianii și mai cu sémă Manicheii, ne ajunge a aduce a-minte imaginațiunea orientală și contactul lor direct cu zoroastrismul.

§ 44. Din cele de mai sus rezultă, că'n balada metamorfoselor seducătorul, principiul cel reu, nu póte fi decât Satan. Cine însă este victima, principiul cel bun, frumoșa fétă pe care demonul, după o lungă resistință, reușese a o învinge, deși ea'l uresce?

Mitul, pe care'l căutăm, există la sectele dualistice din vécul de mijloc; și nimic nu ne împedică de a'l crede împrumutat, ca și fondul doctrinei lor, dela anticul paganism persian.

Iată legenda în cestiune:

Satan, după ce zidise lumea cea materială, vroia cu orice preț să facă pe om. Corpul a eșit cum a eșit, dar nu se mișca, lipsind sufletul. Atunci demonul s'a decis a fura din cer un ínger, pentru ca să'l bage în corpul cel ne'n suflețit al omului. Însă cum să'l fure? Trebuia să'l înșele, să'l seducă pentru ca să'l prindă, trebuia să recurgă el-însuși la fel de fel de travestiri pentru ca să nu se ghicéscă cine este...

42) Schmidt, op. cit. t. 2, p. 14.

43) Ib. p. 46-7.

Acastă legendă trecea la dualiști prin diferite variațiuni, unele cărturare, altele poporane, dintre cari numai o parte au ajuns pînă la noi.

‘Les dualistes absolus — dice d. Schmidt — croient se tirer ‘d’embarras en attribuant la cause de la chute au Dieu ‘mauvais par le mythe suivant: le Dieu mauvais, jaloux de voir ‘le Dieu bon régner sur un peuple saint et heureux, et enviant à ‘ce peuple sa félicité inaltérable, *s’introduisit dans le ciel, prit la ‘figure d’un ange resplendissant de beauté et de lumière, et parvint ‘à se faire aimer des âmes célestes qui ne soupçonnaient pas ‘sa ruse; après les avoir, par mille séductions, attachées à ‘sa volonté, il leur persuada de le suivre sur la terre etc.*,⁴⁴⁾

Dominicanul Moneta din secolul XIII resumă această doctrină în următoarele cuvinte: ‘Diabolus, qui et Satanas dicitur, in- ‘videns Altissimo, *caute ascendit in coelum Dei sancti, et ibi “c o l l o q u i o f r a u d u l e n t o p r a e d i c t a s a n i m a s d e c e - ‘pit, et ad terram istam et caliginosum aërem duxit...*,⁴⁵⁾

Balada metamorfoselor nu este dară decât acel ‘colloquium fraudulentum,, prin care demonul voesce să înșele pe înger, să’l atragă la sine, pentru ca să’l închiadă apoi în corpul lui Adam: ‘quemdam Angelum lucis in eo summa vi inclusisse,, după expresiunea unei alte fântîne din vécul de mijloc.⁴⁶⁾

Acastă legendă circula atunci pîntre sectele dualistice, după cum am mai spus, cu diferite variațiuni,⁴⁷⁾ cari însă tóte aveau în vedere de a lămuri, în ce mod Satan, prin perfidiă, a isbütit a da corpului uman, fabricat de cătră dînsul, sufletul vieței, emanat dela Dumneđu.

În variantul persian modern G, desbrăcat deja de orî-ce nuanță religioasă, începutul mai păstrează ce-va din tendința cea originară: îngerul stă sus, aruncând cu petre în Satan, carele de jos îl amenință cu ghiarele sale.

44) Schmidt, op. cit., t. 2, p. 25.

45) Ap. Hahn, *Geschichte der neu-manichäischen Ketzer*, Stuttgart, 1845, p. 68.

46) Ibid. p. 454.

47) Schmidt, t. 2, p. 68.

În variantul TP, Satan se preface și el în ‘sfînt, pentru ca să pótă apuca pe ‘sfânta,, după cum și’n variantul E el se transfigurează în ‘înger, lîngă cel-l’alt ‘înger,...

Odată nemerită adevărata natură a baladei metamorfosèlor, nu mai este greū de a întrevédé urmele arhetipului pînă și’n varianturile cele mai degenerare.

§ 45. Numai prin legătura Albigenilor cu Bogomilismul se limpedește trecerea cîntecului nostru din România în Provența; numai prin legătura Bogomilismului cu Paulicianismul și Manicheismul, se explică, pe de altă parte, migrațiunea acestui cîntec din Persia în România.

Un singur fapt mai rămîne obscur.

Cum de nu se găsește nici un variant al baladei metamorfoselor tocmai la Bulgari, deși acolo, mai mult ca ori-unde, prinsese rădăcină secta bogomilică?

Perdut’o-au ei, ori n’au avut’o nici o dată?

Este mai probabilă pierderea, de óră-ce întroducerea acestui cîntec din Persia în România, împreună cu Bogomilismul, trebuia să se fi întîmplat prin Bulgaria.

Ipotesa, că Românii ar fi putut să’l capete în evul mediū dela Pecenegi, dela Cumanii sau dela vre-un alt popor turanic, care’l va fi adus din Persia; ipotesă plausibilă la prima vedere și care n’ar fi nici ea cu mult în desacord cu rezultatele dobândite în §-fii precedinți, căci tot Bogomiliii din România ar fi comunicat apoi cîntecul în cestiune Albigenilor;—această ipotesă nu este admisibilă din cauza variantului TP. În adevăr, balada ario-europeă s’a desfigurat din dată ce a trecut la Turanii, ba chiar la Turanii din Persia, *à fortiori* la cei mai de departe; și deci—dacă printr’un canal turanic ea s’ar fi re’ntors mai târziu Ario-europeilor, am vedé-o la aceștiia deja desfigurată, cea-ce nu este. Varianturile române și cele provențale sînt fără alăturare mai aprópe de G decăt de TP. Cum dară s’ar puté admite, ca ele să derive dintr’un prototip analog cu TP?

Dacă străbunii noștri n'au primit acest cântec din Bulgaria, atunci este mai mult decât sigur că nici dela Turani nu l'au luat, ci vom fi siliți a bănuși, într'un asemenea caz, o veche propagandă pauliciană sau manicheică în România, anterioră Bogomilismului propriu zis. Lucrul nu e tocmai cu neputință, mai ales dacă ne vom aduce a-minte cele zise la pag. 250-52 § 4.

§ 46. Noi am presupus în §-ul precedent, că Bulgarii au putut să perdea orî să nu fi avut de loc balada metamorfoselor.

Ar fi nu mai puțin legitimă o a treia presupunere, și anume: cântecul în chestiune există la Bulgari, dar nu s'a scos încă la lumină.

Colecțiunile poeziilor poporane bulgare, publicate de Bezsonov, frații Miladinovtzi, Ciolakov, Dozon etc. sînt departe de a ne da ce-va complet.

Se zice că Academia croată din Agram ar avea în momentul de față la dispozițiune o colosală colecțiune inedită de cântece bulgare din Macedonia, consistînd din vr'o 250,000 versuri, cari sînt mai cu sémă de un caracter mitologic.

Este adevărat că colectorul lor, d. Vercović, faimosul descoperitor al pretinsei "Vede a Slavilor", nu este tocmai o bună garanție de autenticitate; să nu uităm însă, în același timp, că pînă și acolo unde el și-a permis de a falsifica în formă sau în amărunte, totuși fondul este poporan, și critica filologică—așa cum a ajuns ea în starea actuală a științei—lesne va pute să alégă neghina din grâu.⁴⁸⁾

A zice dară într'un mod categoric, că Bulgarii nu cunosc balada metamorfoselor, ar fi d'o cam dată pripit.

§ 47. Orî-cum ar fi, cu tóte lacunele ce mai sînt în argumentațiunea de mai sus și pe cari în parte noi înși-ne ne-am și făcut datoria de a le indica, credem a fi demonstrat că:

48) Cfr. Geitler, *Poetické tradice Thráckuo i Bulharuo*, Praha, 1878, passim.

1°. ‘Cucul și turturica, este de origine persiană, de’ntâiă paganică zoroastrică, apoi creștină manicheico-pauliciană ;

2°. Din Persia, fie mai direct prin Manichei sau prin Pauliciani, fie mai îndirect prin Bogomili, acéstă baladă a străbătut în România ;

3°. Din România, tot prin proselitism religios, ea a petruns la Albigensi din Provența.

Epoca acestor migrațiunî, circumscrisă prin aparițiunea doctrinei dualistice la Dunărea de jos și prin desvoltarea sectei Albigensilor în Occidente, este necesarmente între secolii X-XI, póte chiar IX-XI; ceia-ce probéză tot-o-dată, fie đis între parentesî, că aședarea Românilor în Moravia este posterióră secolului X, de vreme ce ei aú dus acolo cu sine prețiosul cântec al metamorfoselor....

II.

POVESTEA NUMERELOR

la Români, la Slavi, la Francezi, la Evrei etc.

§ 1. Aceiași metodă, care ne-a servit în studiul baladei Cucul și turturica, ne va călăuzi acum în limpedirea unui alt monument, dacă nu tot așa de poetic, cel puțin de o potrivă vechiu, al literaturii populare a Românilor.

Să începem dară prin a cerceta:

I. Varianturile interne,
și mai întâi:

α) VARIANTERILE ROMÂNE.

§ 2. Intre așa numitele "Cântece de stea și de vicleim", cu cari își petrece Românul în ajunul lui Moș-Crăciun, ne întimpină următoarea aritmetică populară:

1.

— Dascăle pré învățate
Cel ce 'nveți pe școlari carte,
Spune'mi cine-î u n u l ?
— Unul, fiul Maricî,
Cel ce 'n Cer locuesce
Și pre noi ne stăpânesce.

2.

— Dascăle pré învățate
Cel ce'nveți școlariî carte,
Spune'mi mie ce sînt d o ă ?
— Doă table a lui Moisi,
Unul fiul Mariei,
Cel ce'n cer locuesce
Și pre noi ne stăpânesce.

3.

— Dascăle pré învățate
 Cel ce'nveți în școlă carte,
 Spune'mi mie ce sînt trei?
 — Trei fețe Dumneșească,
 Doă table a lui Moisi,
 Unul fiul Mariei,
 Cel ce'n cer locuesce
 Și pre noi ne stăpănesce.

4.

— Dascăle pré învățate
 Cel ce'nveți în școlă carte,
 Spune'mi mie ce sînt patru?
 — Patru sfinți Evangheliști,
 Trei fețe Dumneșească,
 Doă table a lui Moisi,
 Unul fiul Mariei,
 Cel ce'n cer locuesce
 Și pre noi ne stăpănesce.

5.

— Dascăle pré învățate
 Cel ce'nveți în școlă carte,
 Spune'mi mie ce sînt cinci?
 — Cinci rânile Domnului,
 Patru sfinți Evangheliști,
 Trei fețe Dumneșească etc.

6.

— Dascăle pré învățate
 Cel ce'nveți în școlă carte,
 Spune'mi mie ce sînt șese?
 — Șese-s crinii Precistei,
 Cinci rânile Domnului,
 Patru sfinți Evangheliști etc.

7.

— Dascăle pré învățate
 Cel ce'nveți la școlă carte,

Spune'mi mie ce sînt șapte?

— Șapte taîni Dumneșească,
 Șese-s crinii Precistei,
 Cinci rânile Domnului,
 Patru sfinți Evangheliști etc.

8.

— Dascăle pré învățate
 Cel ce'nveți în școlă carte,
 Spune'mi mie ce sînt opt?
 — Opt sînt fericirile,
 Șapte taîni Dumneșească,
 Șese-s crinii Precistei etc.

9.

— Dascăle pré învățate,
 Cel ce'nveți în școlă carte,
 Spune'mi mie ce sînt nouă?
 — Noă cete îngeresci,
 Opt sînt fericirile,
 Cinci rânile Domnului etc.

10.

— Dascăle pré învățate
 Cel ce'nveți la școlă carte,
 Spune'mi mie ce sînt de ce?
 — Dece porunci Dumneșească,
 Noă cete îngeresci,
 Opt sînt fericirile,
 Șapte taîni Dumneșească,
 Șese-s crinii Precistei etc.

11.

— Dascăle pré învățate
 Cel ce'nveți la școlă carte,
 Spune'mi ce sînt un-spre-dece?
 — Un-spre-dece-s voscresuele,
 Dece porunci Dumneșească,
 Noă cete îngeresci,
 Opt sînt fericirile,
 Șapte taîni Dumneșească etc.

12.

— Dascăle pré invēțate
 Cel ce'nvețî în școlă carte,
 Spune'mî ce sînt doî-spre-țece?
 — Doî-spre-țece-'s Apostoliî,
 Un-spre-țece-'s voscresnele,
 Țece poruncî DumneȚeescî,
 Noă cete îngerescî,
 Opt sînt fericirile,

Șepte taîni DumneȚeescî,
 Șese's criiî Precisteî,
 Cinci rânele Domnului',
 Patru sfinți Evangheliști,
 Trei fețe DumneȚeescî,
 Doă table a lui Moisi,
 Unul fiul Mariei,
 Cel ce 'n cer locuesce
 Și pre noi ne stăpânesce.¹)

§ 3. Un alt variant s'a cules de d. S. F. Marian în Bucovina și s'a reproduș acum ca broșura No. 6, sub titlul de 'Originea cimiliturelor', în interesanta colecțiune de 'Basmel Românilor', ce se publică într'un mod periodic de cătră librăria Dressnandt din Brașov.

Iată-l întreg:

'Pe când umbla DumneȚeu și cu Sf. Petru pe pămînt, s'a întălnit într'o Ți dracul cu dînșîi, și întrebăndu-l DumneȚeu unde se duce, el îi răspunșe: 'Mă duc să cimileș pe la casele ômenilor, și omul acela care va deslega cimiliturele mele, va intra împărăția ta; iară acela care nu le va putē deslega, va fi al meu!'

'Țicēnd acestea, dracul s'a făcut nevēȚut prin văzduh. Iată că înserase, și DumneȚeu cu Sf. Petru aș tras la o casă de mas. Gazda, bucurāndu-se că drumeȚii aș venit la el în sălaș, i-a priinit fôrte bine, i-a ospētat cu ceia ce a avut, și după aceia le-a așternut un pat să se culce.

'Când erau să adormă cu toȚii, iată că și dracul în chip de om intră în casă, și cum a intrat a și început a cimili: 'Cimel-cimel: ce e unul?',

'Gazda nu sciea ce să-i respunȚă; DumneȚeu însă, nefind încă adormit, și sciind pré-bine că acesta e dracul care a venit să momēscă pe om prin cimiliturele sale, îi răspunșe:

—La u n puȚ bun
 Mulți voînicî s'adun!

'Dracul cimili măi departe:

—Cimel-cimel: ce e doî?
 —Omul cu doî ochi bine vede!

1) Anton Pann, *Versuri saș cântece de stea și de viclein*, Bucureșci, 1877, p. 51-60.

- Cimel-cimel: ce e trei?
 —Casei cu trei ferestre bine-î şede!
 —Cimel-cimel: ce e patru?
 —Carul cu patru roţe bine fuge!
 —Cimel-cimel: ce e cincî?
 —Mâna cu cincî degete, bine prinde!
 —Cimel-cimel: ce e şese?
 —Plugul cu şase boi, bine ară.
 —Cimel-cimel: ce e şapte?
 —Unde-s şapte fete într'o şedătoare, şedătorea e plină.
 —Cimel-cimel: ce e opt?
 —Unde sînt opt feciori în casă,
 Nu băga mâna'n feréstră,
 Că nu-î scóte-o sănătósă!
 —Cimel-cimel: ce e noă?
 —Să crăpî, drace, drept în doă!
 —Cimel-cimel: ce e dece?
 —Să piei, drace, 'n apă rece!

*Vedënd dracul, că tóte cimiliturile i le-a ghicit şi nesciind că era Dumneđu, a fiuit şi s'a făcut nevěđut.

*De atunci încóce dracul n'a mai cercat să înşele pe niminea cu cimiliturile sale, şi ómenii aű rămas toţi ai lui Dumneđu.

§ 4. Un al treilea variant, cules de d. P. Ispirescu în Muntenia, face parte dintr'un basm destul de lung, întitulat: 'Măzărel împărat.

Un ştrengar, care nu avea altă stare decât 'trei bóbe de mazăre, de unde-î eşise şi porecla de *Măzărel*, înşelă pe un împărat de-l face să-î dea pe féta în căsătóriă, trecënd de 'naintea tuturor de un om 'putred de bogat. După un timp óre-care, trebuia să arate avuţia ce are, şi nu sciea de unde s'ó íea. Atunci întră la învoielă cu 9 draci, 'ómeni roşii, cu tocmelă ca tótă bogăţia lor să fie a lui, dacă le va ghici 9 ghicitori; iar de nu, să le dea lor pe cel de'ntăiú copil ce i se va nasce. Dumneđu însă, sub chip de 'unchiaş bătrîn şi neputincios, de care lui Măzărel îi fusese milă, se decise a' l scăpa, şi la nópte s'a culcat în aceiaşi odaiă, ca să respundă el 'ómenilor celor roşii, la ghicitórele lor.

De aci, reproducem textualmente :

“După ce se culcară și se stinse lumina, un sgomot surd, ca de o vijeliă ce se aprăpă, se auzi. Apoi o voce răgușită și aspră țise:

— Măzărel împărat! Măzărel împărat!

— Ce poftești? respunse unchiașul.

— Nu te chem pe tine,—țise; pe Măzărel împărat îl strig.

— Tot una este, respunse unchiașul; stăpănu-meu dórme; este obosit,

“Atunci un sgomot de o mulțime de glasuri se auzi, ca cum se gâlcevia cine-va. Apoi iarăși se auzi vocea de'tăiu strigând:

— Măzărel împărat! Măzărel împărat!

— Ce este? respunse iarăși unchiașul.

— Ce a fi u n a ?

— Una este luna, respunse bătrînul.

— Tu ești, Dómne?

— Crăpi, drace!

“După aceia se făcu un vuet de socotăi că este țadul afară. Apoi altă voce țise :

— Ce a fi d o ă ?

— Doi ochi în capul omului bine vede.

— Tu ești, Dómne?

— Crăpi, drace!

— Ce a fi t r e i ?

— Unde sînt trei fete mari în casă, cода să nu-ți bagî.

— Tu ești, Dómne?

— Crăpi, drace!

— Ce a fi p a t r u ?

— Carul cu patru rôte bine umblă.

— Tu ești, Dómne?

— Crăpi, drace!

— Ce a fi c i n c i ?

— Palma cu cincî degete bine te isbesce.

— Tu ești, Dómne?

— Crăpi, drace!

“Atunci se auzi din nou nesce sgomote ca de tunete și de trăsnete; se cutremurau casele și par'că sta să se cufunde pămîntul. Se auzi iarăși strigând pe Măzărel împărat, care se făcuse mititel și nici nu suffa. Tăcea málcă. Bătrînul respunse și de astă dată. Apoi o altă voce țise :

— Ce a fi ș é s e ?

- Fluerul cu șese găuri bine resună.
 — Tu ești, Dómnne?
 — Crăpî, drace!
 — Ce a fi șé p t e?
 — Unde sînt șépte frați, să nu te amesteci în trebile lor.
 — Tu ești, Dómnne?
 — Crăpî, drace!
 — Ce a fi o p t?
 — Plugul cu opt boi bine restórnă țelina.
 — Tu ești, Dómnne?
 — Crăpî, drace!
 — Ce-o fi n o ă?
 — Unde sînt noă fete mari, casa remâne nemăturată.
 — Tu ești, Dómnne?
 — Crăpî, drace!

*Măzărel împărat, care auđise tóte astea, nu putu să dórmă tótă nóptea, măcar că se făcuse linisce de puteai auđi o muscă; și aștepta đioa ca mortul colacul.

*Adoua đi când se sculă, iewa pe unchiaș de unde nu e. Eși afară; când, ce se véđă? Noă leșuri crăpate de ómeni roși, pe carí le dede corbilor de le máneară...²⁾

§ 5. Din comparațiunea celor trei varianturi române rezultă:

1°. Primul variant, pe care'l vom formula prin AR, diferă fórté mult de cele-l'alte doă, BR¹ și BR², nu atât prin forma versificată, pe care o întrevédem de asemenea în BR¹ și chîar în BR²:

- Ce a fi una?
 — Una este luna...

ci mai ales prîn:

a) Natura sa eminentemente religiósă dogmatică, ca și când ar fi un catechism, pus în versuri pentru înlesnirea memoriei;

b) Preocupațiunea sa didactică saú 'dăscăléscă', care'l face să fie o adevărată carte poporănă, iar nu o manifestațiune nescrisă a poporului;

2) Ispirescu, *Legende și basmele Romínilor*, București, 1872, part. I, p. 53-5.

c) Repetițiunea la fie-care cifră a tuturor cifrelor precedinți de jos în sus, ceia-ce dă celor două-spre-șeci strofe următorea ciudată expresiune aritmetică:

```

      1
     2 1
    3 2 1
   4 3 2 1
  5 4 3 2 1
 6 5 4 3 2 1
 7 6 5 4 3 2 1
 8 7 6 5 4 3 2 1
 9 8 7 6 5 4 3 2 1
10 9 8 7 6 5 4 3 2 1
11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1
12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

```

2°. Varianturile BR¹ și BR² represintă unul și același tip puțin diferențiat, trecut pe nesimțite din poesiă în proză și distins prin:

a) Caracterul seŭ de poveste, de felul acelora căroră Hahn, în clasificarea generală a basmurilor, le dă epitetul de *Turando* saŭ "basmuri cu ghicitorii", citând, ca exemple, miturile lui Oenomaos, Atalante, Oedipos etc. la Greci, Vafthrudnismal în Edda scandinavă și altele;³⁾

b) Natura sa cel mult mitologică, dar nici de cum religiósă, și cu atât mai puțin dogmatică;

c) Inlăturarea orî-cării preocupațiunii didactice: este ce-va poporan nescris în tótă puterea cuvintului, nu ce-va cãrturãresc.

Tipului B, represintat la noi prin BR¹ și BR², mai aparține un variant străin, pe care totuși sîntem siliți a' l despărți de cele externe, fiindcă s'a născut pe pãmîntul românesc și ni se pare a fi tradus imediat din romănesce, anume:

3) Hahn, *Griechische und albanesische Märrchen*, Leipzig, 1864, t. 1, p. 54.

β) VARIANȚUL SĂSESC.

§ 6. Nu vom reproduce textualmente și nu avem nevoie nici măcar de a traduce în întregul său povestea nemțescă din Transilvania, publicată de d. Haltrich sub titlul de: ‘Găsitor de mazăre’, pe care o vom formula prin BRS.

În adevăr, totalitatea acestui basm, aproape fără nici o deosebire, nu este alt ce-va decât BR², dela care se depărtază într’un mod mai simțit, apropiându-se sau chiar identificându-se cu BR¹, numai în partea finală.

În loc de ‘noă ómenî roșîi’, este aci un singur drac, căruia nu-î răspunde Dumnezeu d’a-dreptul, ci prin gura lui Măzărel.

Urméază dialogul, după ce dracul promisese tînărului un castel și noă porcí, dacă-î va ghici cimiliturile :

‘Ce este un u l și de preț?’

‘Tînărul răspunde: Un bun puț în curte prețuesce mult pentru un gospodar.

‘Dracul s’a mulțumit cu acest răspuns și a întreat mai departe:

— Ce sînt d o î și de mare trebuință ?

— Cine are d o î ochi sănătoși, lumea și cerul îi sînt deschise ; dacă-î perde, totul i se ’nchide.

‘Dracul, cam supérat că iarăși s’a brodit răspunsul, întrebă mai încolo :

— Ce sînt t r e î și bine se întrebuintéază ?

— Când are cine-va o furcă cu t r o î crăcî, póte să mănânce în liniște și finul nu-î lipsesce.

‘Se potrivía și răspunsul acesta. Dracul, ferbénd de mânia, mai întrebă :

— Ce sînt p a t r u și fórté de folos ?

— Cine are p a t r u bune róte la căruță și p a t r u bunî telegarî, póte departe să mérgă.

— Ce sînt c i n c î și un lucru de trébă? mai întrebă dracul cu înfélă.

— Cine are c i n c î boî bunî, póte să încarce o mare povară, căcí de-î va lipsi cum-va al patrulea, va inhăma pe al cincilea.

— Ce sînt ș é s e și de noroc? Răspunde íute! íute!

— Cine are ș é s e pogóne de câmp, are un venit bun și nu va cerșitori.

— Ce sînt ș e p t e și de ispravă?

— Cine are ș e p t e feciorî voinicî, își isprăvesce orî-ce lucru în an și pôte să se bucure.

— Ce sînt o p t și tocmai cum trebui?

— O p t fete, tocmai o ș e d e t o r e.

*Dracul turba de furiă, vețînd că tînerul i-a ghicit așa de bine și iute tôte ghicitorile.

— Mai așt_eptă! strigă el. De nu'mî vei responde la a noua întrebare, tot al meu vei fi! Ce este n o ă și lucru bun?

— Sînt ceî n o ă porcî în coteț. Nu-i așa? Și acuma ei sînt ai mei!

*Atuncî dracul fugi blăstēmând, iar tînarul puse mîna pe castel și pe ceî noă porcî, etc.,⁴⁾

§ 7. Iată acum comparațiunea între BR¹, BR² și BRS în privința fie-cării cifre a-parte:

1=puț (BR¹, BRS)—luna (BR²);

2=ochî (BR¹, BR², BRS);

3=ferestre (BR¹)—fete (BR²)—furcă tricornă (BRS);

4=rôte (BR¹, BR², BRS), pe lîngă cari în BRS ‘caî,;

5=degete (BR¹, BR²)—boî (BRS);

6=boî (BR¹)—fluer cu șese găuri (BR²)—pogone de cîmp (BRS);

7=fete (BR¹)—frați (BR², BRS);

8=frați (BR¹)—boî (BR²)—fete (BRS);

9=fete (BR²)—porcî (BRS).

În BR² și BRS sînt de o potrivă 9 cifre; în BR¹ sînt 10, în realitate însă la întrebările a noua și a țecea nu se responde acolo nimic.

Câte-trele varianturile se unesc pe deplin numai asupra cifrelor 2 și 4, ceia-ce prob_eză că ‘doi ochî, și ‘patru rôte, existaî cu o perfectă certitudine în prototipul român.

‘Boî,, ‘fete, și ‘frați, se află de asemenea în tôte varian-turile, dar cu nesce ecuivalințe cifrice diferite.

De tot isolate sînt: ‘furca=3,, ‘pogone de cîmp=6, și

4) Haltrich, *Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Sieberbürgen*, Hermannstadt, 1877, p. 183-7.—Prima edițiune: Berlin, 1856.

‘porci=9, în BRS; apoi ‘ferestre=3, în BR¹; și ‘n fine,
‘luna=1, și ‘fuer=6, în BR².

Ferindu-ne de a trage din toate acestea de o cam dată vre-o
concluziune generală, să trecem la :

II. V a r i a n t u r ı e x t e r n e,

între cari primul loc, cel puțin prin mulțime, ocupă:

α) VARIANTURILE PROVENȚALE.

§ 8. Mai întâi, iată variantul, publicat de d. Arbaud sub
titlul de ‘Les nombres, :

U n, fai lou pichot fiou de la viergi Mario,
Que benid' sie la ben lausado!

D o u s, es les tauros de Mose;
Un fai lou pichot fiou de la viergi Mario,
Que benid' sie la ben lausado!

T r e s, es la patrio;
Dous les tauros.

Q u a t r e, es les quatre evangelistos de Diou
Que soun Jacques, Mathiou, Jean et Marc d'abriou;
Tres la patrio.

C i n q, es les cinq plagos de Jesus-Christ;
Quatre les quatre evangelistos.

S i e i, es les siei lampis que velhoun dins Jerusalem;
Cinq les cinq plagos.

S e p t, es les sept joyos de la mero de Diou;
Siei les siei lampis.

H u e c h, es les huech armetos
Que descendoun doou ciel en terro;
Sept les sept joyos.

N o o u, es les noou offros de sant Jause;
Huech les huech armetos.

D e z, es les dez coumandaments de Diou,
Noou les noou offros

O u n z e, es les onze rayouns de la luno,
Dez les dez coumandaments

D o u z e, es les douze rayouns doou soureou,
Ounze les onze rayouns de la luno,
Dez, es les dez

T r e z e, es les treze millo viergis,
Douze, les douze rayouns doou soureou.
Ounze, les onze rayouns de la luno,
Dez, les dez coumandaments de Diou,
Noou, les noou offros de sant Jause,
Huech, les huech armetos descendudos doou ciel en terro,
Sept, les sept joyos de la mero de Diou,
Siei, les siei lampis que velhoun dins Jerusalem,
Cinq, les cinq plagos de Jesus-Christ,
Quatre, les quatre evangelistos de Diou,
Tres, es la patrio,
Dous, les tauros de Mose,
Un fai lou pichat fiou de la viergi Mario
Que benid' sie la ben lausado!⁵⁾

Adecă :

1==fiul Mariei ;	7==bucuriile Maicei Domnului;
2==tablele lui Moise;	8==fericirile ;
3==patriarhiile ;	9==darurile sântului Iosif ;
4==evangelistiile ;	10==poruncele lui D-zeu ;
5==rânele lui Crist ;	11==rațele lunei ;
6==lâmpelile ce ard în Ierusalim ;	12==rațele soarelui ;
13==trei-spre-șeci mii de feciore.	

La cifra 9, d. Arbaud aduce variantul :

Noou es, les noou freros de Sant Jause

ceia-ce nu ne luminéază cătuși de puțin, cei 'noă frați, ale

5) Arbaud, op. cit. t. 2, p 42—6.

sântului Iosif fiind o particularitate biografică tot atât de obscură ca și cele 'noă daruri, ale lui.

La cifra 8, noi am tradus pe ghicite 'armetos, prin 'fericiri,, având în vedere mai cu seamă, că și d. Arbaud observă aci într'o notă: 'peut-être les huit *béatitudes*,.

Acest variant provençal, pe care'l vom formula prin AP¹, se recităză întocmai ca variantul român AR: la fie-care străfă se repetă de jos în sus toate străfele precedinți, formându-se astfel curiosul treunghiu aritmetic, semnalat mai sus în §-ul 5.

§ 9. Dd. Montel și Lambert au publicat un alt variant provençal, fie AP², care diferă întru cât-va de AP¹ în caracterizarea cifrelor, și anume:

1. Un, lou bon Dieu.	7. Sept, las joias de Nostra-
2. Dous, lous Testamens,
Un, lou bon Dieu.	Dama,
Sieis, lous luns dou Temple,
3. Tres, la Trinitat,
Dous, lous Testamens,
Un	Cinq.
4. Quatre, lous Evangelistas,
Tres, la Trinitat,
Dous	8. Ioch, las Beatitudas,
Sept
5. Cinq, las plagas de nostre
Segne,
Quatre, lous Evangelistas,
Tres	9. Nòus, lous Anges,
Ioch
6. Sieis, lous luns dou Temple,
Cinq, las plagas de Nostre
Segne,
Quatre	10. Dech, lous Coumandamens,
Nòus
	11. Ounze, las Estelas,
Dech
	12. Douge, lous Apôtres,
Ounze, las Estelas,
Dech, lous Coumandamens,
Nòus, lous Anges,
Ioch, las Beatitudas etc. ⁶⁾

Aci sînt numai 12 cifre, dintre cari 4, 5, 6, 7, 8 și 10 coincidă cu AP¹.

Cifrele diverginți sînt:

6) Montel et Lambert, *Chants populaires du Languedoc*, în *Revue des langues romanes*, 2-e série, t. 3 (1877), p. 78—9.

- 1=‘fiul Mariei, (AP¹) — Dumnezeu (AP²);
 2=tablele lui Moise — Testamenturile;
 3=patriarhii — Treimea;
 9=frații lui Iosif — îngerii;
 11=rațele lunii — stelele;
 12=rațele soarelui — apostolii;
 13=13 mi de feciore — O.

Dd. Lambert și Montel constată, că copiii învață pe din afară această enumerațiune, ca un fel de prescurtare a catechismului.

§ 10. Un al treilea variant provençal—AP³—este cel catalan, publicat de d. F. Pelay Briz sub titlul: ‘Los dotze nombres, :

U n a n'es una
 una sols una
 la que va parí à Batlem
 la Verge pura.
 Jo vos las diré
 las dotze paraulas que Cristo
 digué.

D u a s son duas
 las taulas de Moisés.
 Una n'es una
 una sols una
 la que va parí etc.
 Jo vos las diré

las dotze paraulas que Cristo
 digué.

T r e s ne son tres
 la Santissima Trinitat es.
 Duas son duas etc.

Q u a t r e son quatre
 los quatre Evangelistas.
 Tres son tres etc.

C i n c h ne son cinch
 las cinch llagas de Cristo.
 Q u a t r e son quatre etc.⁷⁾

Și așa mai departe pînă la 12 inclusiv, unindu-se cu AP¹ numai prin cifra 2, cu AP² prin cifrele 3, 9 și 12, cu AP¹ și AP² prin 4, 5 și 10, iar diferind de ambele prin:

- 1=Sânta Fecioră;
 6=‘las horas de la creu,=órele pe cruce?
 7=bucuriile sântului Iosif;

7) Briz, *Cansons de la terra*, Barcelona, 1871, t. 3, p. 5—8.

8=inimile drepte;

11=11 miș fecióre;

dintre cari înse 7 nu este decât un compromis între 7 și 9 din AP¹, iar 11 o modificare a lui 13 tot de acolo.

De tot original este refrenul: ‘Vě voiu spune cele doă-spre-
decî cuvinte đise de Crist’, atribuind astfel Povestea Nume-
relor tocmai Mântuitorului.

Este nu mai puțin interesantă particularitatea, pe care ne-o împărtășește d. Briz despre modul de a recita acest quasi-cântec. După ce se termină ultima strófă cu cifra 12, enume-rațiunea întrégă se repetă apoi în ordinea inversă, formând adecă următorul pătrat în locul treunghîului din §-ful 5 :

12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

12

O asemenea recitațiune duréză, negreșit, césurî întregî, procurând Catalanilor o petrecere, pe care o póte aprecia numai dóră un pasionat matematic.

§ 11. Cea mai ingeniósă parodiă populară proventală a Po-
vestei Numerelor, este următorul cântec, întitulat ‘Luna lui
Maiñ, :

1. Le prumié del més de mai,
Qu'embouiarei à mai mio?
Un o perdic que bolo, que bolo,
Uno perdic que bolo.

La întâiü Mañu
Ce să trimit eü drăguței?
Un a pătîrniche ce sbóră, sbóră,
Una pătîrniche ce sbóră!

2. Le segoun del més de mai,
 Qu'embouiarci à mai mio?
 D o s tourtourèlos,
 Uno perdic que bolo...

La doă Maïu
 Ce să trimit eï drăguței?
 D o ă turturele,
 Una pătirniche ce sbóră...!

3. Le tres del més de mai,
 Qu'embouiarci à mai mio?
 T r e s pijouns blancs,
 Dos tourtourèlos,
 Uno perdic que bolo...

La trei Maïu
 Ce să trimit eï drăguței?
 T r e i porumbei albï,
 Doă turturele,
 Una pătirniche ce sbóră etc.

Așa urmază tot înainte, repetându-se mereu cifrele precedente de jos în sus, pînă la 15 Maïu, când darnicul amant trimite drăguței sale—‘c i n c î - s p r e - Ț e c i buți cu vin, !⁸⁾

Vom formula această imitațiune prin A/₁P.

D. Montel ne mai dă, ca o altă parodiă a aceluiași cântec, un joc copilăresc, ‘une sorte de cheval fondu, unde unul din jucători spune cifra, iar alții trebiu ȳute să-ı găsescă o rimă, de exemplu :

Un ?—lou lum;
 Dous ?—d'amellous;
 Tres ?—lou bres etc.⁹⁾

În acest joc, care merge pînă la 12, dar probabilmente n'are a face cu Povestea Numerelor, cifrele precedente nu se mai repetă tóte în ordinea inversă, despărënd cu desăvîrșire trăsura didactică cea mai caracteristică a tipului A, dusă pînă la non-plus-ultra în variantul AP³.

§ 12. Tot ca provențale de origine, trebuesc considerate :

β) VARIANTURILE FRANCESE,

dintre cari cel mai depărtat geograficesce, dar diferind în fond pré-putin de AP², este variantul AF¹, conservat în Canada:

8) Montel et Lambert, op. cit. p. 85—6.

9) Montel, *Contes populaires*, în *Revue des langues romanes*, 1-e série, t. 3 (1872), p. 211.

[— Dis-moi pourquoi u n ?]

— Il n'ya qu'un seul Dieu.

— Dis-moi pourquoi d e u x ?

— Il y a deux Testaments,

Il n'ya qu'un seul Dieu.

— Dis-moi pourquoi t r o i s ?

— Il ya trois grands patriarches,

Il y a deux Testaments,

Il n'ya qu'un seul Dieu.

— Dis-moi pourquoi q u a t r ' ?

— Il y a quatre évangélistes,

Il ya trois grands patriarches etc.

Apoï urméză :

5=‘cinq livr's de Moïse, ;

6=‘six urn's de vin rempli's à Cana en Galilée, ;

7=‘sept sacrements, ;

8=‘huit béatitudes, ;

9=‘neuf choeurs des anges, ;

10=‘dix commandements, ;

11=‘ònz' cents mill' vierges, ;

12=‘douze apôtres, .1)

Prin cifrele 4 și 10 AF¹ coincidă cu AP¹, AP² și AP³ tot-o-dată ; prin 8 cu AP¹ și AP² ; prin 9 și 12 cu AP² și AP³ ; prin 1 și 2 cu AP² ; prin 3 cu AP¹ ; prin 11 cu AP³.

Puncturile de divergință de câte-trele varianturile provențale sînt :

5=Pentateucul;

6=cófe de vin dela Cana ;

7=Sacramentele.

D. Gagnon însoțesc acest variant canadian de următórea importantă notiță :

‘Je connais depuis bien longtemps cette ancienne ronde
‘que l'on pourrait parfaitement appeler une *ronde religieuse*.
‘L'exécution en est très-simple. Les danseurs se comptent

‘d’abord à haute voix, de façon que chacun d’eux se trouve
 ‘désigné par un nombre pair ou impair. Le chant commence
 ‘ensuite et la chaîne se met à tourner. On tourne ainsi con-
 ‘stamment, tantôt à droite, tantôt à gauche; mais quand les
 ‘chanteurs en sont au sixième couplet, et chaque fois que
 ‘ce sixième couplet se répète, tout le monde s’arrête, et,
 ‘pendant que l’on chante: *Six urnes de vin remplies*, les
 ‘danseurs désignés par un nombre pair se tournent, d’abord
 ‘à droite, puis à gauche, et font à leurs voisins de profonds
 ‘saluts. Ceux que désigne un nombre impair font la même
 ‘cérémonie en sens inverse: le tout avec la gravité d’une
 ‘cérémonie religieuse. Puis, lorsque l’on chante: *A Cana en*
 ‘*Galilée*, les danseurs recommencent.,¹⁰⁾

Iată dară Povestea Numerelor prefăcându-se într’un danț!

§ 13. Dela acel respect religios, pe care’l constată mai
 sus d. Gagnon, Francesului nu i-a fost greu de a sări la
 glumă.

Parodiile franceze ale cântecului ce ne preocupă sînt de o
 varietate extremă, dar nu sînt sigure: asemănarea lor cu Po-
 vestea Numerelor după tipul A ar pute să fie fictivă.

Iată una în dialectul de lîngă Metz :

1-2. Ing et dousse,		Unul și doi,
Lès ôyes so boussent;		Gâscele se împing;
3-4. Treûhh et quouëtte,		Treî și patru,
Lès ôyes so bèttent;		Gâscele se bat;
5-6. Cinq et hhihh,		Cincî și șese,
Lès ôyes so bihent...		Gâscele se lęgănă, etc.11)

Acastă parodiă — fie $A_{1/1}F$ — merge așa pînă la 12, dar
 cifrele nu se repetă, după cum nu se repetă nici în cele două
 următoare.

Parodia $A_{1/2}F$, din departamentul Yonne, este tot pe atât
 de trivială, pe cît de neșărată este cea precedentă.

10) Gagnon, op. cit. p. 298—304; cfr. ib. p. 369-71.

11) *La Mélusine*, 1877, p. 171.

Iat'o:

- 1-3. Un, deux, trois,
 La culotte en bas;
 4 6. Quatre, cinq, six,
 Levez la chemise;
 7-9. Sept, huit, neuf,
 Tapez sur le boeuf;
 10-12. Dix, onze, douze,
 J'ai les fesses toutes rouges.¹²⁾

Dacă nu mai ingenioasă, cel puțin mai practică, este parodia A/₃F, din departamentul Jura. Lucrătorii dela drumul de fer, când bat pariul în pământ, însoțesc loviturile în tact de următorul cântec:

<p>1. Eu voilà une,
La jolie une;
Une s'en va,
Ça ira;
Deux s'en vient,
Ça va bien!</p>	<p>2. En voilà deux,
La jolie deux;
Deux s'en va,
Ça ira;
Trois s'en vient,
Ça va bien!</p>
<p>3. En voilà trois,
La jolie trois, etc.¹³⁾</p>	

Tóte astea, mai repetăm încă o dată, ar puté să fie de tot străine tipului A, și chiar Povestii Numerelor în genere. O parodiă bine asigurată, necontestabilă, nu este decât variantul provençal A/₁P.

§ 14. Părăsind pe un moment Franța, unde ne vom întórce mai la vale, să trecem acum peste Pireneii la:

γ) VARIANTURĂ PORTUGUESE,

cară, deși foarte originale, ni se par totuși a fi străbătut în Portugalia anume din Provența.

12) Ibid. p. 78.

13) Ib. p. 218.

Se scie că 'n evul-mediū, anume între secolii XI-XIII, literatura provenţală, cultă şi poporană, cea religiōsă ca şi cea profană, a exercitat o influinţă simţită asupra mişcării intelectuale portugese.¹⁴⁾

Orî-cum ar fi, Povestea Numerelor a reuşit a se localisa în Portugalia atât de bine, încât a căpătat acolo un aer *sui generis*, o individualitate propriă în comparaţiune cu exemplarele provenţale, şi chiar cu cele-lalte exemplare europene. Ce-va mai mult; varianturile portugese, după cum ne vom încredinţa îndată, nu pot proveni din cele provenţale cunoscute, ci ne fac a bănuî un variant retăcit, un variant mixt, în care se contopîa tipul A cu tipul B, pe când actualmente noi n'am găsit în Provenţa nici o urmă de tipul B, atât de răspândit la Români.

§ 15. D. Coelho cunósce trei său patru varianturi portugese.

Variantul ABP¹ a perdut forma dialogică, devenind curat narativ :

1. U m e' nosso Senhor Jesu Christo.
2. D u a s szo aş duas tabuas de Moysés,
Um e' nosso Senhor Jesu Christo.
3. T r e s szo as tres pessoas da Santissima Tri' lude,
Duas szo as duas etc.¹⁵⁾

După 1=Crist, 2=tablele lui Moïse şi 3=Trinitatea, merge așa pînă la 12 :

4=evangelistiî; 5=ranele lui Crist; 6=luminări sănţite; 7= sacramentele;		8=coruri de îngerî; 9=templuri; 10=porunce; 11=11 miî fecîore;
12=apostoliî.		

14) Braga, *Historia da litteratura portugueza*, Porto, 1876, p. 32-42.

15) Coelho, *Romances sacros*, în *Romania*, t. 3 (1874), p. 272.

Acest variant, ca și cele-l'alte portugese, servă drept des-cântec, mai ales contra dracului. La finea lui se adauge următórea strofă :

Sete raios leva o sol!
 Sete raios leva a lua!
 Arrebenta para ahi nabo,
 Que esta alma nzo é tua!

Șepte rațe are sórele;
 Șepte rațe are luna;
 Píei de aci, drace,
 Căci acest suflet nu e al teú!

o strofă care se pare a fi luată dintr'un alt variant, căci '7=Sacramentele, nu se împacă cu '7=rațele sórelui,.

Prin acest final, orí de unde ar veni el, íată-ne strămutați pe neașteptate în elementul a n t i - d e m o n i a c al tipului B, element despărut cu desăvîrșire din varianturile provențale cunoscutе și din cele francese.

§ 16. Variantul ABP² se bucură în Portugalia de o veche celebritate juridică.

El se află înregistrat în următorul mod în procesul Annei Martins, pe care inquisițiunea din Lisabona a condamnat'o în secolul XVII a fi arsă de viuă, ca vrăjítóre și fermecătóre :

—Custodio queres ser solto?

—Elle respondia:

Em graça de Deus quero.

1. —Dize-me um que, é só Deus, amen;
2. Dize-me deus, que szo as tabuinhas de Moysés;
3. Dize-me tres; as tres szo os tres patriarchos de Jacob;
4. Dize-me quatro, que szo os quatro Evangelistas Lucas Marcus e Matheus; - *eu* *tra . u*
5. Dize-me cinco, que szo as cinco chagas de N. S. I. Christo;
6. Dize-me seis, que szo os seis cirios bentos,
 Que a virgem accendeu
 Quando seu bento filho nasceu;
7. Dize-me sete, szo os sete goivos que goivaram a Virgem Maria;
8. Dize-me oito, que szo os oito corpos dos Santos ou os oito corpos christaos que estzo em Massarelos;

9. Dize-me nove, que sao os nove anjos;
10. Dize-me dez, que sao dez mandamentos;
11. Dize-me onze, que sao os onze mil virgens;
12. Dize-me doze, que sao os doze Apostolos;
13. Dize-me treze, que sao
As treze varinhas do sol
Que arrebentam ao diabo
Do pequeno até ao maior.

Acest variant, care merge pînă la 13, conservă, cel puțin în parte, forma dialogului, diferind tot-o-dată de variantul cel narativ ABP¹ prin cifrele:

- 3=Trinitatea (ABP¹) — Patriarchiî (ABP²);
 7=Sacramentele — bucuriele Maicei Domnului;
 8=coruri de îngeri — móshte de sfinți;
 9=templuri — îngeri;

afară de 13=rațele sórelui ‘cari alungă pe toți dracii dela mic pînă la mare.,

Trebuî să mai adaugăm, că unul dintre cei doi vorbitori este aci specificat: *Custodio*, adecă ‘îngerul păzitor,, pe când în ABP¹ acest personagiu se menționează numai în titlu: ‘O-raçzo de S. Custodio,, dar nu în text.

Anna Martins—dice dosarul procesului—repetă de trei ori acest descântec, cu care, ‘sempre com bom successo,, scotea pe draci din bieții păcătoși;¹⁶⁾ nu ni se spune însă, dacă se repetau la fie-care strofă tóte cifrele precedinți, ca în generalitatea tipului A.

Nu este fără interes, că la cifra 4 se menționează numai trei evangeliști, ca și când n’ar fi fost sigur numele celui de al patrulea. Asupra acestui punct, indiferente în aparință, noi vom mai reveni mai jos.

§ 17. Cel mai important variant portuges este ABP³.

16) Coelho, op. cit. p. 274.

Aci conversațiunea se petrece pe față între ‘Îngerul păzitor, și ‘diavolul.

Fie-care strofă se începe prin :

D.—Custodio, amigo meu.	— Păzitorule, amicul meu.
C.—Custodio sim, amigo nzo.	— Păzitor sînt, amic nu.
D.—Dize-me as santas palavras, Dize-m’as ditas e retornadas....	— Ți-mî cuvintele cele sfinte, Ți-mî vorbele și respunsurile....

apoi urmază :

— Eu te digo duas etc.,

repetându-se la fie-care cifră tóte cifrele precedinți.

Prima strofă, care cuprindea caracterizarea lui 1, lipsește :

Cele-l’alte cifre sînt :

2=tablele lui Moise;	6=luminările sánțite;
3=Trinitatea;	7=Sacramentele;
4=evangeliștii;	8=fericirile;
5=ranele lui Crist;	9=lunele de sarcină ale S. Fecióre;
10=poruncele;	
11=11 mîi fecióre.	

Cifra 12, care încheiă șirul, este caracterisată într’un mod cam analog cu finalul variantului ABP¹:

—Eu te digo doze;	—Eü îți Țic doă-spre-Țeci;
Doze raios tem o sol,	Doă-spre-Țeci raȚe are sórele,
Doze raios tem a lua;	Doă-spre-Țeci raȚe are luna;
Rebenta d’ahi, diabo,	PieȚ de aci, drace,
Que esta alma nzo é tua.	Căci acest suflet nu e al teü!

D. Coelho, constatând că descântecul de mai sus este fórte respândit în Portugalia și că ’n unele sub-varianturi ‘Îngerul păzitor, e înlocuit prin ‘Sântul Ciprian,, adaugă :

‘Poporul asigură, că în acest dialog dracul se’ncercă a răpi ‘sufletul adversarului seü, fie Custodio, fie Ciprian, și că ’n

‘adevăr, dacă sântul ar greși într'un singur răspuns, ar fi pierdut.’

Ei bine, tocmai această sbuciumare a demonului contra sufletului, și tocmai această consecință pentru suflet la cas de nedeslegarea enigmelor, elemente cu totul străine tipului A, sînt trăsăturile cele mai caracteristice ale tipului B, după cum am vedut-o în BR¹, BR², BRS, și vom mai vedea mai jos. Variantele portugese formeză dară pe deplin un dibaciu compromis între tipurile A și B, adecă un al treilea tip AB. O asemenea amalgamă însă ar fi imposibilă, dacă Portugesii, sau cel puțin Provențalii, n'ar fi cunoscut tipul B alături cu tipul A.

§ 18. Tot din Provența, probabilmente însă prin intermediul frances, derivă :

2) VARIANTURILE CELTICE,

dintre cari unul a făcut atăta sgomot în lumea științifică, a stîrnit atătea certe, bănueli, lovirii și apărări, încât posedă astăzi o literatură întregă, compusă din cărți, broșure și articoli de prin țiare, toate însă străine metodei comparative pe o scară întinsă, ceia-ce le-a împedecat de a reversa o rață de lumină asupra cestiunii.

§ 19. Viconteles Hersart de la Villemarqué, în capul colecțiunii sale de ‘Cânturi poporane ale Bretaniei’, încoronată de Academia Francesă și pe care noi o cunoșcem în a șesca edițiune, a pus—între ‘cânturi mitologice’,—o lungă bucată intitulată *Ar rannou*: ‘Les séries ou le druide et l'enfant’,

Bucata se începe prin :

Ann drouiz.

—Daik, mab gwenn Drouiz; ore;
Daik, petra fel d'id-de?
Petra ganinn-me d'id-de.

Ar bugel.

—Kan d'in euz a eur rann,
Ken a oufenn breman . . . ,

. Druidul întreabă mereu pe copil: ce vrei să-ți cânt? Copilul cere succesivamente ‘șirul numărului’, unul câte unul dela 1 pînă la 12. Druidul caracterisă fie-care cifră pe rînd, repetând în același timp de jos în sus pe toate cele precedinți, întocmai după cum am vețut în generalitatea tipului A.

Cele mai multe cifre nu sînt caracterisate printr’o singură echivalență, ci printr’o aglomerațiune.

Așa:

- 1=mórtea ‘nevoia unică, tatăl durerii, ;
- 2=doi boi înhămați la o scóică și murind de obosélă;
- 3=trei părți ale lumii, — trei începuturi și trei sfîrșituri ‘pentru om ca și pentru ștejar,, — trei crăimi ale lui Merlin ‘pline de fructe de aur, de flori strălucite, de copilași rîdetori, ;
- 4=patru cuți ale lui Merlin ‘pentru a ascuți săbiele vitejilor, ;
- 5=cinci zóne pămîntesci, — cinci vécuri, — cinci stânci ‘peste sóra nóstră, ;
- 6=șese copilași de céră ‘înviuați prin puterea lunei,, — șese ierburî de léc ‘într’un mic cazan, unde piticul amestecă beutura, ținênd degetul cel mic în gură, ;
- 7=șapte sorî și șapte lune, — șapte planete ‘împreună cu Găina,, — șapte elemente ‘cu făina aerului, ;
- 8=opt vînturî, — opt focurî ‘cu Marele Foc, aprins în luna lui maîu pe muntele resboîului,, — opt vacî albe ‘ale Dómnei, pascênd érbă ‘pe insula cea adîncă, ;
- 9=noue mănute albe ‘pe mésa ariei lîngă turnul Lezar-meur,, — noue mume plângênd, — noue vestale ‘danțând cu flori în cosite și cu rochiî de lână albă, împregiurul fântinei, la lumina lunei pline,, — scrófa cu cei noue purcei la ușa cotețului, țipând ‘mic! mic! mic! iute la mâr! bătrînul gligan va să vă învețe!,
- 10=dece corăbiî dușmane venind dela Nantes, ‘vai voue! vai voue! ómenî dela Vannes!,
- 11=un-spre-deci preuți înarmați ‘fugênd dela Vannes cu

săbiî sfărâmate, cu haîne săngerate, cu bețe de corn,
din 300 ce erau, ;

12—doă-spre-đeci lune și doă-spre-đeci semne ale zodiacului,
—doă-spre-đeci semne la resboiu, etc.¹⁷⁾

D. de la Villemarqué începe prin a da următórea noțiune
generală despre acéstă curiósă bucată :

‘La pièce qui ouvre ce recueil est une des plus singulières
‘et peut-être la plus ancienne de la poésie bretonne. C’est un
‘dialogue pédagogique entre un Druide et un enfant. Il con-
‘tient une sorte de récapitulation, en douze questions et douze
‘réponses, des doctrines druidiques sur le destin, la cosmogo-
‘nie, la géographie, la chronologie, l’astronomie, la magie, la
‘médecine, la métempsycose...,

Unde va fi găsit tóte acestea în cântul de mai sus, d. de
la Villemarqué nî-o lîmuresce fórte ingenios pe cincî pagine
îndesate de note, carî ne’nvață, de exemplu, că ‘scrófa cu cei
noue purcei, este un simbol mitologic al Celtilor, represintat
pe o medaliă în Montfaucon, menționat în legende și ’n cro-
nice locale, și așa mai încolo.

§ 20. Mulți aũ primit fără control descoperirea d-lui de la
Villemarqué.

Unul din erudiții francesi cei mai distinși, competente mai
cu sémă în studiile celtice, reposatul Roget de Belloguet, o
luase de tot la serios, đicënd că : ‘elle nous révèle peut-être
‘la méthode particulière que les Druides, qui repoussaient tout
‘enseignement écrit, employaient avec les enfants.,¹⁸⁾

Dar furtuna n’a zăbăvit a isbucni.

Dd. Le Men, d’Arbois de Jubainville, Luzel și alții aũ a-
tacat succesivamente, în întreg saũ în parte, colecțiunea d-lui
de la Villemarqué.¹⁹⁾

17) Villemarqué, op. cit. p. 1 și urm.

18) Belloguet, *Ethnogenie gauloise*, t. 3, *Le génie gaulois*, Paris, 1868, p. 360—62.

19) Cfr. mai cu sémă Luzel, *De l’authenticité des chants du Barzoz-Breiz*, St.
Brieuc, 1872.

Intre cele-lalte, s'aũ gãsit în Bretania, în vr'o 50 de varianturi care de care mãi ciudate, o galimatiã în limba celticã, intitulatã *Gousperou ar Ranet* "Vespelele bróscelor, .

Iatã un specimen în traducere francesã :

- *1=Demi-soleil à Marie : passe le soleil à Marie.
- *2=Deux propriétaires qui parient : passe au large, tu feras bien.
- *3=Trois bagues d'argent pour jouer. Passant, dis-moi, où sont
"les trois fils du logis?
- *4=Quatre vaches d'un noir de mûre, traversant des terres, des
"terres...
- *5=Cinq canards chantant *l'Exaudi*.
- *6=Six frères, sept soeurs.
- *7=Sept soleils, sept lunes.
- *8=Huit petits batteurs sur l'aire : battant des pois, battant des
"pampres ; ils battent sur l'aire en se tenant par la main.
- *9=Neuf prêtres armés revenant de Nantes, avec leurs épées bri-
"sées, leurs chemises sanglantes : le plus rude gars qui lève la tête
"tremble en les voyant.
- *10=Dix chariots tout neufs, qui ne cessent de gémir, en grand
"danger de périr.
- *11=Grognant et regrognant, onze truies toutes semblables allant
"à l'accouplement.
- *12=Douze épées amies démolissent le bout du pignon menu comme
"son.,

D. de la Villemarqué nu ascundea nici de cum, ba încă a spus'o -- pôte—el cel de'ntãiu, cã o asemenea galimatiã existã la Bretoni; criticii scî însã aũ pretins cã numai ea existã în realitate, iar "cântul mitologic, nu este decãt o nãscocire, o falsificare, o contra-facere artisticã a acelei galimatie.

Unul din ei, d. Lejean, ñice :

"On peut se demander comment on a pu tirer de cette folie
"en douze couplets le chant réellement beau des *Séries*. Rien
"de plus simple : on a conservé la charpente, le rythme,
"quelques vers du texte ; sur le reste, on a plaqué des vers
"nouveaux dont l'ensemble forme un résumé complet de la
"mythologie celtique.,²⁰⁾

20) Lejean, *La poésie populaire en Bretagne*, in *Revue celtique*, t. 2 (1873), p. 61.

În mersul firesc al lucrurilor, parodia se nasce din serios, nu vice-versa. Nimănuî n'a venit în minte de a susține, bună oră, că Povestea Numerelor la Provençală s'a născut din parodia provençală A/1P, aprópe tot atât de absurdă ca și parodia celtică de mai sus.

Explicațiunile cele druidice ale d-luî de la Villemarqué pot fi false, fără ca totuși să fie fals însuși cântul, cel puțin fără a fi fals în totalitatea lui.

Criticii nu și-au dat cea mai mică ostenelă de a studia cestiunea într'un mod comparativ pe o scară vastă.

Ne vom mărgini d'o cam dată de a atrage atențiunea asupra unui singur punct.

D. Villemarqué n'a cunoscut și n'a p u t u t s ă c u n ó s c ă variantul transilvan BRS.

Cum de se întâmplă dară, că 'cei 9 purcei, din variantul celtic se regăsesc tocmai în Ardél; și-î vom mai revedé mai la vale în §-ful 28, deși împuținați la număr, într'un variant slav ic tot al tipuluî B?

Noî credem, că varianturile celtice, fie cele serióse, fie cele burlesce, provin tóte din amestecul tipuluî A cu tipul B; un amestec însă de o altă natură, negreșit, decât acela al varianturilor portugese.

Vom formula dară cântul cel pretins druidic al d-luî Villemarqué prin ABG, iar parodia prin AB/1G.

Însă Celții din Bretania mai posedă și tipul curat A, cel puțin într'un :

ε) VARIANT LATIN.

§ 21. D. Villemarqué cunósce acest variant —AGL— în două exemplare aprópe identice: cel întâiu, publicat de preutul Tanguy Guéguen la 1650; cel-l'alt, comunicat de abbatele Henry.

Îată începutul după ambele:

Guéguen :

|

Henry :

—Dic mihi quid unus?

—Unus est Deus
Qui regnat in coelis.

—Unus est Christus
Qui regnat Deus.

—Dic mihi quid duo?
—Duo sunt Testamenta,
Unus est Deus, etc.

Apoi răspunsurile comune ambelor:

3=Patriarhi;	8=fericirile;
4=Evangelisti;	9=coruri de ingeri;
5=Pentateucul;	10=poruncele;
6=urnele in Cana Galileei;	11=stelele lui Iosif.

Puncturile in diverginta:

7=Sacramentele — luminările;
12=apostolii — articolii credintei.²¹⁾

Este de observat coincidenta acestui variant cu cel frances din Canada sub raportul lui 5=‘Pentateucul, si 7=‘urnele in Cana Galileei,; doă ecuivalinte, pe cari nu le gasim de loc in varianturile proventale.

7) VARIANTURI ITALIANE.

§ 22. Din Italia noi nu cunoscem nici un reprezentante direct, sau cel puțin sigur, al vre-unuia din cele trei tipuri A, B și AB.

Se află însă o mulțime de cântece poporane enu mer a t i v e, foarte asemenate cu presupusele parodic proventale și francesc ale tipului A, cari totuși, ca și acelea mai tôte, ar pute să fie în realitate fără nici o înrudire genetică cu Povestea Numerelor.

La Neapole, bună oră, se aude:

Uno, doje e tre!	Una, doă, trei!
Lu papa nun è re,	Papa nu e rege,
Lu re nun è papa,	Regele nu e papă,

21) De la Villemarqué, op. cit. p. 16-17.

La vespa nun è ape,
L'ape nun è vespa etc.

Vespea nu e albină,
Albina nu e vespe etc.,

și așa înainte pînă la infinit,²²⁾ ca și când s'ar apuca cine-va a cânta: 1 nu e 2, 2 nu e 3, 3 nu e 4, 4 nu e 5 etc.

Nu ne este cunoscut, de asemenea, nici un variant spaniol.

Înainte de a trece la cele germane și slavice, să nu uităm un variant imitat dela Germani, sau mai curând dela Slavi, într'o limbă orientală, dar retăcită în Europa, astfel că nu scim cum să-i găsim vre-un loc mai potrivit în studiul de față, și anume :

9) VARIANTUL EVREESC.

§ 23. În acest variant —AE— fie-care străfă se începe prin:
‘—Cine scie ce este [cifra cutare]?, ; urmază respunsul :
‘—Eü sciü ce este [cifra cutare]...; ; apoi se repetă mereü ca și'n cele-l'alte varianturî ale tipului A, tôte cifrele precedinți.

Iată începutul :

1. אחד מי יודע. אחד אני יודע. אחד אלהינו שבשמים ובארץ;
2. שנים מי יודע שנים אני יודע. שני לוחות הברית. אחד אלהינו שבשמים ובארץ;
3. שלשה מי יודע. שלשה אני יודע. שלשה אבות. שני לוחות הברית. אחד אלהינו שבשמים ובארץ;
4. ארבע מי יודע. ארבע אני יודע. ארבע אמהות. שלשה אבות...

Peste tot sînt 13 cifre :

1=Dumnezeü ;	8=șilele înainte de circum-
2=tablele lui Moïse ;	cisiune ;
3=patriarchiü ;	9=lunile de sarcină la fe-
4=nevestele patriarchilor (Sara,	meiä ;
Rachela, Rebecca și Lia) ;	10=poruncele ;
5=Pentateucul ;	11=stelele lui Iosif ;
6=cărțile Mischnei ;	12=triburile ovreesci ;
7=șilele săptămânei ;	13=atributele lui Dumnezeu.

²²⁾ Casetti e Imbriani, *Canti popolari delle provincie meridionali*, Torino, 1872, p. 189-194 și 445, unde sînt grupate mai multe paralelurî. — Cfr. Gianandrea *Canti popolari Marchigiani*, Torino, 1875, p. 259-603.

D. Darmestetter a constatat, că Evreii posedă acest cântec, care se recită împreună cu altele în primele două zile ale Paștelor, numai de pe la finea secolului XVI și numai în Germania și în țările slavice, nicăiri în Occident.²³⁾

În acest mod, fără a ne opri asupra'i, putem trece la:

1) VARIANTURI GERMANE.

§ 24. După o lungă despărțire, iată-ne iarăși față'n față cu tipul B.

Între basmurile din Schleswig-Holstein, adunate de Müllenhoff, este unul care se intitulază: 'Numerele dela unul pînă la șapte,.

Un țeran, sărăcit și ajuns la desperare, ese la câmp, unde întâlnește pe un om forte mic la statură. Acesta îi propune că'l va îmbogăți îndată, cu singura condițiune că, după un timp ore-care, să-i spună însemnarea numerelor dela 1 pînă la 7. La expirarea fatalului termen, Crist îi vine în ajutor, învețându-l mai de'nainte deslegarea cam pré-naivă a celor șapte enigme, și anume:

Eins ist eine Schiebkarre :	1—o róbă cu o rôtă ;
Zwei eine Karjole ;	2—o cariolă cu două rôte :
Drei ein Dreifuss ;	3—tripod ;
Vier ein Wagen ;	4—căruță ;
Fünf die Finger an der Hand ;	5—degete ;
Sechs die Werkeltage in der Woche ;	6 zile de lucru ;
Sieben das Siebengestirn.	7—Plejade. ²⁴⁾

Müllenhoff citează numai în trecăt un alt variant german — vom formula ambele prin BH¹ și BH² — auzit în partea nordică a Schleswigului. Acolo dracul este înlocuit printr'un bogat "om din munte, . La cas de a nu ghici cele șapte numere, țeranul va perde pe fiul seú cel mai mare.²⁵⁾

Același tip B ne întimpină în :

23) Darmestetter, în *Romania*, t. 1 (1872), p. 223.

24) Müllenhoff, *Sagen, Märchen und Lieder*, Kiel, 1845, p. 303-5.

25) *Ibid.* p. 306.

x) VARIANTUL NEO-GREC.

§ 25. Acest variant —BN— s'ar puté numi greco-albanes, căci circulă pîntre Grecii din Epir, de unde a trecut apoi pe insula Tinos.

Aşa cum îl reproduce Hahn în două exemplare, cari se completează unul pe altul, el se deosebesce pré-puţin, aprópe prin nemic, cel puţin în întrigă. de variantul român BR² şi chiar de variantul BRS, afară dóră că ‘găsitorul mazării, se chîmă aci *Penteklimas* în loc de *Măzărîcă*. În episodul dela sfîrşit, care ne interesă mai în speciă, figuréază la Greci o babă care deslégă enigmele, iar nu un moşnég, ca în basmul românesc.

Iată acum şi caracterisarea cifrelor, cari merg pîná la 10, dar numai în aparinţă, ca şi'n BR¹, căci în fapt la cifra 10 nu se constată decăt victoria omului asupra dracului :

1 Dumneđeū;	6=şése stele în Pleiade;
2—cei drepti (die Gerechten);	7=jocul celor şépte đine;
3—tripod;	8—insectul octopod;
4—şitele vacéi;	9=lunele sarcinei la femeiă;
5=degete;	10=enigmele dracului. ²⁶⁾

λ) VARIANTULI SLAVICE.

§ 26. Profesorul A. Wesselofsky dela Petersburg, atât de competente în tot ce se referă la literatura poporană în genere, a bine-voit a-mi împărtăşi într'o epistolă, că toţi Slavin cunosc cantece poporane analóge cu ‘Dic mihi quid unus,, adică după tipul A.

Iată propriile sale cuvinte :

‘Il y en a en Bulgaric, chez les Russes, les Polonais et les Tchêkes. ‘Ils commencent ordinairement par la question typique: Dis-moi; ‘les questions et réponses varient de 7 à 9 et 12. Je vous donne ‘les réponses avec les variantes :

26) Hahn, *Griechische und albanesische Märchen*, Leipzig. 1864 t. 2, p. 211 cfr. ibid. t. 1, p. 148-51.

- *1=le fils de Marie—Dieu ;
 *2=deux tables de Moïse ;
 *3=la Trinité—les trois patriarches ;
 *4=les quatre évangélistes ;
 *5=les cinq coupes de l'église — les cinq plaies du Sauveur—
 les cinq vierges folles et les cinq vierges sages de l'Évangile.
 *6=les six ailes des chérubins—les six vases à la noce de Ca-
 na ;
 *7=les sept Conciles—les sept hiérarchies des anges—les sept
 Sacrements ;
 *8=les huit cercles du soleil (les 8 cieux?)—les huit chants de
 l'Eglise ;
 *9=les neuf joies de l'année—les neuf hiérarchies des anges ;
 *10=les Dix Commandements—les dix lépreux de l'Évangile—les
 dix (?) Sacrements ;
 *11=les onze apôtres (sans Judas?) — les onze patriarches — les
 onze étoiles mineures—les frères de Joseph ;
 *12=les douze mois—les douze apôtres. »

Acéstă interesantă notiță ne scutesce de a ne mai întinde asupra tipului A la Slavî, mulțumindu-ne a formula tóte varianturile slavice prin AS*.

Vom mai adăuga însă, că la Ruși acest tip pórta caracteristicul nume de 'cântec evangelic, : *евангелистая пѣснь* ; și că variantul, pe care'l cunoștem noi înși-ne, se începe acolo aprópe întocmai ca AR :

Вы люди оны Рабы поучены, Надъ школами выбраны ! Повѣдайте, что есть единый?.. ²⁷⁾		Voï, ómeniï aceia, Robi învățați, Aleși peste școle, Spuneți: ce este unul?...
--	--	---

§ 27. E fórte interesant, că la Bulgari se află o parodiă necontestabilă a acestui 'cântec evangelic, ; necontestabilă, căci în fond ea nu diferă de parodia provențială A/1P, a cării origine din tipul A—precum am văzut mai sus în §-ul 11—este asigurată prin repetițiunea cifrelor.

27) Kirjevskii, Русскіе народныя стихи, р. 191—3, in Чтения Моск. Общества исторіи, 1848, No. 9.

Iat'o;

Прва вечер вечераѣме		1-a séră am cinat [u n] puŭ mă-
Ѣсно пиле геребица ;		ricel de pătîrnice ;
Втора вечер вечераѣме		2 a séră am cinat do i porum-
Два гудаба пролетив ;		beŭ de primăvără ;
Трети вечер вечераѣме		3-a séră am cinat tre i găine
Три кокошки менгюшки...		grecesci . . . ;

apoi, apetitul crescând mereu, ca și'n parodia cea provențială, după cum în tipul A sporesce mereu prin repetițiune volumul strófelor, parodia bulgară se isprăvesce prin enormitatea :

Единайцета вечераѣме		11-a séră am cinat un-s pre-
Единайсет копы крастави ! ²⁸⁾		de ci cai răpciugoși !

Е peste puțină, ca parodia bulgară A₁S și cea provențială A₁P să nu aibă o sorginte comună. Acea sorginte însă fost'a ea la Dunăre ? fost'a în Pirenei ? — o vom vedé mai departe.

§ 28. In fine, Slavii cunosc și tipul B ; însă unicul lui variant — BS — pare a fi de o provenință română relativamente modernă, căci s'a cules numai în Podolia, la hotarul Basarabiei, în dialectul ruten.

Iată-l în traducere :

«Un om sărac a plecat în târg să cumpere pâne pentru copii. Îl «întălnesce dracul și'l întrebă : Unde te duci, omule ? El raspunde : «Mă duc în târg să cumpăr pâne pentru copii. Dracul îi țice : Dacă «te veŭ vinde mie, îți voŭ da șese porci și te veŭ face bogat. Bie- «tul om s'a învoit, și chiar în acea séră dracul i-a și adus șese «porci, cu tocmelă de a veni peste trei ani. Omul a tăiat un porc, «a vindut cei-l'alți cincŭ și s'a îmbogățit. Peste trei ani el s'a pus «pe gânduri : veni-va dracul după mine ? Atunci se arată un bă- «trîn și se rógă a fi primit pe o nópte. El întrebă apoi despre grija «omului, și aflând totă întâmplarea, îi țice : Nu te teme ; numai «când va veni dracul, tu să nu-i raspunđi nimic. Pe la mieđul noptii, «iată și dracul în feréstră și so apucă a întreba, raspunđendu-i bă- «trînul :

28) Miladinovtzi, op. cit., p. 419.

— Кто есть в хаті?	— Cine'î în casă?
— Один так як одного нема.	— U n u l ca ne-unul.
— А два?	— Iar doi?
— Вдвох добре молотити.	— D o î împreună bine îm-
— А три?	blătesc-
— Втрох добре в дорогу	— Iar trei?
їхати.	— T r e î împreună hine că-
— А чотирі?	lătoresc..
— Чотирі чоловік колосі	— Iar patru?
мав, то свії віз має.	— P a t r u róte când are o-
— А п'ять?	mul, are o căruță.
— П'ять чоловік дівок мав,	— Iar cincî?
то свої вечерніш мав.	— C i n c î fete când are o-
— А шість?	mul, are o ședětore.
— Шість кабанів чорт мав,	— Iar șese?
бідному чоловікові дав і на	— Ș e s e porci avea dracul,
вічне віддання пропало.	î-a dat unuî bîet om și î-a per-
	dut pentru tot-d'a-una.

*S'a supêrat dracul, a rupt acoperișul de pe casă și a sburat ;
 *Iar omul a mulțumit bătrînului, că l'a scăpat de mörte.*²⁹⁾

§ 29. Ne oprim acuma în speciă asupra tipului B, din care cunoșcem în Europa șепте varianturі: BR¹, BR², BRS, BH¹, BH², BN și BS.

Din acestea, BR¹, BR², BRS și BN аű 9 cifre, de vreme ce respunsul la 10 în BR¹ și BN nu caracterizează acestă cifră, ci numai curmă lupta prin păcălirea dracului.

Variantul BS are 6 cifre sau mai бие 5, respunsul la 6 fiind de aceia-și natură ca 10 în BR¹ și BN.

Este de cređut totuși, că acest variant, atât de scurtat în амărunte, este scurtat tot-o-dată și 'n numêrul cifrelor. În varianturile BRS și ABG sînt '9 porci', și tot 9, iar nu 6, cată să fi fost și 'n BS; cu atât mai mult, dacă Rutenii vor fi împrumutat tipul B dela Români.

Remân dară în divergință numai varianturile BH¹ și BH², cari nu se radica mai sus de 7 cifre.

29) Dragomanov, op. cit., p. 56—7.

În acest mod, majoritatea varianturilor ne dă 9 cifre, dar cu tendință de a le urca la 10 sau de a păstra pe 10. A urca, dacă în prototipul comun vor fi fost numai 9; a păstra, dacă el avea 10, dintre cari ultima cifră începuse a se perde.

Este remarcabil că, după d. Wesselofsky — vezi mai sus § 26 — la Slavii există și varianturi ale tipului A numai cu 9 cifre, ba chiar cu 7.

În oricare cas, numărul cifrelor în tipul B nu trece nicăieri peste 10 :

§ 30. În toate cele șapte varianturi, cifrele sînt caracterizate în următorul mod :

1=puț (BR¹, BRS) — luna (BR²) — róbă (BH¹⁻²) — Dumneșeu (BN, BS²);

2=ochi (BR¹, BR², BRS) — cariolă (BII¹⁻²) — cei drepti (BN) — îmblătitori (BS);

3=ferestre (BR¹) — fete (BR²) — furcă tricornă (BRS) — tripod (BH¹⁻², BN) — călători (BS);

4=căruță (BR¹, BR², BRS, BII¹⁻², BS) — țitele vacii (BN);

5=degete (BR¹, BR², BH¹⁻², BN) — boi (BRS) — fete (BS);

6=boi (BR¹) — fluer cu șese gaure (BR²) — pogone de câmp (BRS) — țile de lucru (BH¹⁻²) — Pleiade (BN) — porci (BS);

7=fete (BR¹) — frați (BR², BRS) — Pleiade (BH¹⁻²) — ține (BN);

8=frați (BR¹) — boi (BR²) — fete (BRS) — insectul octopod (BN);

9=fete (BR²) — porci (BRS) — lunele de sarcină (BN).

De aci urmăm, că prototipul comun european al tipului B avea ecivalințele :

4=róte de căruță,

5=degete,

cari se află în marea majoritate a varianturilor; probabilmente și :

2=ochi,

pe care — ecivalință atât de firască — o găsim în toate varianturile române.

Cea mai curiosă ecivalință este 'fete', care răspunde la 7 (BR¹), la 5 (BS), la 8 (BRS), ba chiar într'unul și același

variant BR² la 3 și la 9 tot-o-dată. Este învederat, că prototipul comun avea ‘fete, ; dar — sub care cifră anume?

La 7 în variantul român BR¹ răspund ,fete,, în variantul neo-grec — ‘đine,, adecă tot ‘fete,. Numai la cifra 7 se întâlnesc ‘fete, în două varianturi, cea-ce ne face a crede, că și ’n prototip acéstă ecuivalință figura la 7, dislocându-se apoi în varianturile cele derivate.

Accepțiunea de ‘đine,, ca mai mitologică, ni se pare a fi mai proprie în tipul B.

Vom avé dară ca primitive, cel puțin în Europa :

2=ochi,

4=róte de căruță ;

5=degete ;

7=đine.

Ecuivalințele isolate și pré-artificiale, ca ‘róbă,, ‘cariólă,, ‘imblătitori,, ‘furcă tricórnă,, ‘tripod,, ‘călători,, ‘octopod, etc., trebuî înlăturate, ca de tot posterióre.

În privința celor-l’alte, orî-ce soluțiune ar fi pripită.

§ 31. Tóte varianturile tipului B se află în țerile române saú în vecinătate, afară numai de cele două varianturi germane, carî — prin lipsa deosebirelor între cifre — forméză în realitate un singur variant.

Dela Dunăre pînă la Schleswig-Holstein e departe !

Cu tóte astea, provenința așa đicënd danubiană a varianturilor BH¹—² se probéză nu numai prin completa lor isolare în Germania și prin extrema asemenare în peripeție cu BS, dar mai pe sus de tóte printr’o mărturiă medievală autentică, cumcă tipul B exista la Români deja pe la începutul secolului XIII.

În variantul român BR², dracul este represintat prin ‘ómenî roșii,. În variantul german BH², demonul este un ‘om din munte, (Bergmann), iar în BH¹ un om de o statură *fórté mica* (ganz kleines Männchen).

Să ascultăm acuma, ce ne spune cronicarul contimpuran

Albericus Trium-Fontium, mort pe la 1246, carele călătorise el însuși în Oriinte, ba trăise și 'n Ungaria.³⁰⁾

Sub anul 1235, el țice :

Eodem anno extra sylvas juxta Kerte apparuit quaedam, ut dicitur, daemonum ludificatio, apparuerunt rubei homines, qui de montana quadam exierunt in rubeis equis, minoris tamen staturae quam sint nostri, homines fere ducenti, qui discursos varios spectante populo iaciebant, illis de oppido contra illos irruentibus, caveam suam intraverunt, nec postea compa-ruerunt, unus tamen aliquantum ab uno de oppido retentus fecit ejus manum omnino esse rubeam, et sic effugit, qui quamdiu vixit, rubea permansit. Fere omnes illi, qui eos viderunt, aliquid infortunium eodem anno incurrerunt...³¹⁾

În același an, în Transilvania linga Kertz, s'a ivit, după cum se povestese, un fel de *jucăria dracescă*: s'a arătat nesce *ómenî roșii*, eșiți *dintr'un munte*, călări pe cai tot roșii, dar *mai mici decât ai noștri*, peste tot vr'o 200 ómenî, cari *făceau vorbe* de'naintea poporului. Năvălind asupra-le o sémă de orășeni, ei s'a întors în pescera lor și nu s'a mai arătat; unul însă dintr'înșii, fiind reținut cât-va timp de cătră un orășen, a roșit de tot mâna acestuia și a scăpat, iar mâna a ramas roșă pentru tot-d'a-una. Aprópe toți, căți veduseră acea arătare, a pățit câte ce-va în cursul anului...

Fondul acestei narațiunii este: nesce draci, sub formă de ómenî roșii fórte mici, eșiți dintr'un munte, vrënd să înșele pe creștini prin vorbe, 'discursus varii', în cazul nostru enigme cifrice, au fost învinși și goniți.

Fie acei draci numai unul ca în BH^{1—2}, fie 9 ca în BR², fie 200 ca în Albericus, este o cestiune indiferinte.

Vechiul orășel Kertz, astăzi un biet sat cu ruine, se află anume în țera Făgărașului, partea altă dată cea mai românescă a Transilvaniei, unde era renumită însă în evul mediu o mănăstire nemțescă.

Fie prin Germanii din Ardél, fie prin călători ca Albericus, tipul B a străbătut dară pînă la Schleswig-Holstein.

30) Despre viața lui, cfr. Hasdeu, *Originile Craiovei*, București, 1877, p. 10-14.

31) Albericus, *Chronicon*, ed. Leibnitz, Lipsiae, 1698, t. 2, p. 556.

§ 32. Deci în Europa, și anume în România, Povestea Numerelor după tipul B duréză, cu o certitudine documentală, cel puțin de șapte secolii; pe când nemic, din contra, nu dovedește o mare vechime a tipului A.

Cum-că tipul A s'a născut în adevăr din tipul B, dând apoi ambele naștere tipului amestecat AB, o demonstrează într'un mod definitiv, dacă vom trece din Europa în Asia:

μ) VARIANTUL PERSIAN.

§ 33. De'ntâiu Perles,³²⁾ apoi mai cu sémă Reinhold Köhler,³³⁾ au semnalat importanța enigmelor cifrice dintr'un vechiu text persian scris în dialectul pehlevic, care datózá din primii secolii ai erei creștine, înainte de urcarea pe tronul persian a dinastiei Sassaniđilor.³⁴⁾

Cuprinsul aceluï text consistă în lupta de enigme între fermecătorul Akht și piosul Gôsht-i Fryânó. Acela care nu va deslega ghicitorile, trebui să péră din mâna adversarului seú. Elementul cel bun învinge. Intre enigmele, propuse de elementul cel reú, figuréză și cele 10 cifre: "Spune-mi ce este 1 și nu sînt 2? ghici gîndul meu!", — "Spune-mi ce sînt 2 și nu sînt 3? etc.,

Mai pe scurt, sîntem aci chiar la sorgintea tipului B, o sorginte veche de vr'o doă miș de ani, verificându-se astfel cu desăvîrșire paternitatea acestui tip în privința celor-lalte doă B și AB.

În variantul persian cifrele sînt caracterisate așa:

1=sórele;	6=epocele lumii;
2=sufiu și resufiu;	7 íngerii;
3 gîndul, cuvîntul și íapta;	8 celebritățile lumii;
4 apă, pămînt, plante și animale;	9—găurele în corpul omului;
5 bunii regi Kaianiđi;	10=degete.

32) Perles, *Zur rabbinischen Sprach- und Sagenkunde*, Breslau, 1873, p. 98 nota.

33) Köhler, *Die Pehlevi-Érklärung von Gôsht-i Fryânó* in *Zeitschr. d. morgenl. Gesellschaft*, t. 29 (1875), p. 635-6.

34) Ap. Haug, *The book of Arda-Viraf*, Bombay, 1872 p. 205-6.

Respunsurile la 5, 6 și 8 sînt specifice persiane, cari nu puteau a nu se modifica prin trecere în orî-ce altă sferă etnică.

‘Degete, ne întimpină și ’n prototipul european, dar nu la cifra 10, ci la 5, ceia-ce se pare a fi mai primitiv.

‘7 îngeri, coincidă de minune cu ‘7 dîne, din variantul român BR¹ și din cel neo-grec.

In fine, ‘1=sórele, amintesce pe ‘1=luna, in variantul BR².

Orî-cum ar fi, antica origine persiană a tipului B, iar prin urmare a Povestii Numerelor în genere, se ridică mai pe sus de orî-ce îndoélă :

1°. Același duel pe mórte între cele două elemente antagoniste ale cosmogoniei eranice ;

2°. Aceleași enigme cifrice, și anume pînă la 10.

§ 34. Köhler constată, că din Persia Povestea Numerelor a petruns tot în Asia la Turanî, citând :

») VARIANTUL KIRGHIS,

cuprins într’un cântec întitulat ‘Ciocărlia,

In acest variant caracterisarea cifrelor este :

1=Dumneđeü ;	6=cuvintele lui Dumneđeü;
2=sórele și luna ;	7=infernurile ;
3 Oturashyp (?) ;	8=paradisurile ;
4—Kalifi ;	9=fii profetului Ibrahim ;
5=rugăciuni ;	10=lunele de sarcină la femeia.

Ceia-ce distinge variantul kirghis, ca și variantul turcoman al baladei Cucul și turturica, — veđi mai sus p. 548 — este confusiunea și misticismul respunsurilor. Iată, de exemplu, într’o traducere germană literală, respunsul la 3 :

Ich will sagen, was ich weiss, viele sind versammelt,
Wird es richtig sein, wenn ich so sage ?
Was sollen es vier sein, du feindlicher Ungläubiger,
Auf das Nachtgebet folgt das Oturashyp...

Un fenomen analog în variantul ABG nu indică óre un fel de t u r a n i s m, de-mult bănuit, în logica Celților?³⁵⁾

§ 35. În migrațiunea sa din Asia în Europa, Povestea Numerelor ne prezintă din punct în punct acelea-și trei stațiuni principale, pe cari noi le-am urmărit deja în călătoria bala-dei Cucul și turturica :

Prima stațiune : P e r s i a, patria sectelor creștine dualis-tice a Manicheilor și a Paulicianilor ;

A doua stațiune : R o m ă n i a, adăpost medieval al Bogomililor, născuți în Bulgaria din Pauliciano-manichei ;

A treia stațiune : P r o v e n ța, cuibul Albigensilor, sectă omogenă cu Bogomili și chiar patronată de Bogomili.

§ 36. A pune doctrinele religioase în dialog, ba încă anume sub formă de enigme, une-oră chiar cifrice, era în spiritul e-resiilor medievale în genere, dar mai ales la Bogomili.

Astfel sînt, între apocrifurile favorite ale acestei secte: Conversațiunea Maicei Domnului cu apostolul Bartolomeu, a lui Ioan Teologul cu Mântuitorul, a aceluia-și cu patriarcul Avram, a Mântuitorului cu Satana etc., iar mai cu sémă așa numita ‘Convorbire a trei ierarhi,.’³⁶⁾

Povestea Numerelor, religioasă chiar în arhetipul persian, oferind cea mai proprie stofă pentru un asemenea catechism, Bogomili s’au grăbit a transforma basmul B în exercițiul catechetic A, urcând scara cifrelor dela 10 la 12, póte chiar la 13, și introducënd, ca un mijloc mnemonic foarte dibaciu, repetițiunea la fie-care străfă a cifrelor precedinți.

Cât privește cifrele în poezia poporană în genere, fie chiar cu scop didactic, dar în alt fel de combinațiuni, adevă nu ca enigme într’un dialog, ele pot fi înrădite cu Povestea Numerelor și pot a nu fi, după cum am observat’o deja mai de multe oră cu ocaziunea parodiilor cifrice provențale, francce

35) Cfr. Benloew, *Aperçu général de la science comparative des langues*, Paris, 1872, p. 139—145.

36) Тихонравов, *Памятники отреченной русской литературы*, Москва, 1863, т. 2, p. 435.

și italiene, de cari s'ar găsi multe alte exemple la diferite popoare. Sașii din Transilvania, bună-ora, se exercită în tabla de multiplicare prin următorul cântec :

Einmal eins ist eins —
geld habn mer keins, etc.³⁷⁾

§ 37. Ca ce fel să fi fost în amăruntele sale cestionarul cel bogomilic al tipului A, este greu a decide; și acésta mai ales din cauza grămădirii modificărilor posterioare, după cum se pôte vedé din următorul tabel statistic :

- 1=Crist (AR, AP¹, ABP¹, AGL, AS*) — Dumneșeu (AP², AF¹, ABP², AGL, AE, AS*) — Sânta Fecioră (AP³);
- 2=Tablele lui Moise (AR, AP¹, AP², ABP¹, ABP², AE, AS*) — Testamentele (AP², AF¹, AGL);
- 3=Trinitatea (AR, AP², AP³, ABP¹, ABP², AS*) — patriarhii (AP¹, AF¹, ABP², AGL, AE, AS*);
- 4=evangeliștii (AR, AP¹, AP², AP³, AF¹, ABP¹, ABP², ABP³, AGL, AS*) — nevestele patriarhilor (AE);
- 5=ranele lui Crist (AR, AP¹, AP², AP³, ABP¹, ABP², ABP³, AS*) — Pentateucul (AF¹, AGL, AE) — cupóele bisericei (AS*, — fetele nebune și fetele cu minte din Evangeliu (AS*);
- 6=crini S-tei Fecioare (AR) — lămpile în Ierusalim (AP¹, AP², ABP¹, ABP², ABP³), — órele ristignirii (AP³) — urnele în Cana (AF¹, AGL, AS*) — cărțile Mischnei (AE) — aripele cherubimilor (AS*);
- 7=Sacramentele (AR, AF¹, ABP¹, ABP², AGL, AS*) — bucuriele S-tei Fecioare (AP¹, AP², ABP²) — bucuriele S-tului Iosif (AP³) — rațele sórelui (ABP¹) — rațele lunei (ABP¹) — luminările (AGL) — óilele septemănei (AE) — Conciliile (AS*) — coruri de íngerí (AS*);
- 8=fericirile (AR, AP¹, AP², AF¹, ABP², AGL) — inimele dreptele (AP³) — coruri de íngerí (ABP¹) — moștii (ABP²) — óile înainte de circumcisiune (AE) — cercurile sórelui (AS*) — cânturile bisericei (AS*);
- 9=coruri de íngerí (AR, AP², AP³, AF¹, ABP², AGL, AS*) — darurile St-lui Iosif (AP¹) — frații lui St. Iosif (AP¹) — templeuri (ABP¹) — luncele de sarcină (ABP², AE) — bucuriele peste an (AS*);
- 10=porunce (AR, AP¹, AP², AP³, AF¹, ABP¹, ABP², ABP³, AGL, AE, AS*) — leproși din Evangeliu (AS*) — Sacramentele (AS*);

37) Schuster, *Siebenbürgisch-sächsische Volkslieder*, Hermannstadt, 1865, p. 401. — Tot acolo, p. 284, este textul săsesc dialectic al enigmelor din BRS, cu care cfr. și la p. 476 nota 103.

- 11—voscesnele (AR) — rađele lunei (AP¹) — stelele St-lui Iosif (AP², AGL, AE, AS*) — miř de feciore (AP³, AF¹, ABP¹, ABP², ABP³) — apostolii (AS*) — patriarhiu (AS*);
 12—apostolii (AR, AP², AP³, AF¹, ABP¹, ABP², AGL, AS*) — rađele sorelui (AP¹, ABP³) — rađele lunei (ABP³) — articolii credinței (AGL) — triburile evreesi (AE);
 13—miř de feciore (AP¹) — rađele sorelui (ABP³) — atributele lui Dumneđu (AE).

§ 38. A explica tóte ecuivalințele de mai sus, ar fi a face un lung tractat teologico-mitologic.

Vom atrage atențiunea numai asupra ‘evangelistilor, în doă varianturi de provenință provențială. În AP¹, evangelistii sînt: ‘I a c o b, Mateiu, Ioan și Marcu, ; în ABP²: ‘Marcu Luca și Mateiu,, fără a se menționa numele celui de al patrulea. Se scie, că pretinsul evangeliu al lui Iacob este un apocrif, pe care-l recunosceaū numai ereticii, ba încă ca ‘proto-evangeliu,, și se scie în același timp, că dinșii aveaū mai multe alte evanghelii pseudepigrafice,³⁸⁾ astfel că nu scieaū bine ei-înșii numărul evangelistilor.

§ 39. Povestea Numerelor este dară, ca și balada Cucul și turturica, un fel de c a r t e p o p o r a n ă de origine persiană, cunoscută Românilor din secolul XII și care, póte tot de pe atunci, s’a propagat din regiunea dunărenă peste mai întréga Europă.

În Portugalia ea a ajuns a fi un simplu descântec contra dracului ; în America a scăduț la trépta unui danț de o monotonie superlativă ; în fine, printr’o întărđiată săritură, a nemerit pînă și ‘n Talmud !

Tipul B, care este cel primitiv, s’a păstrat mai cu deosebire la Români. E forțe ciudat, că noi nu-l găsim la Bulgari, primii adepti ai Bogomilismului, după cum ei se par a nu avé nici balada Cucul și turturica. Asupra acestui fenomen, veđi cele đise mai sus la pag. 564-5 § 45...

38) Fabricius, *Codex apocryphus Novi Testamenti*, t. 1, Hambourg, 1719. p. 40 și urm. — Cfr. Tichonravov, op. cit. t. 1, p. IV.

PARTEA III

SPECIMEN

DE

GRAMATICA COMPARATIVĂ ISTORICĂ

A

LIMBEI ROMÂNE.

O PAGINA

DIN

SINTAXA ROMANO-ALBANESA

REDUPLICAREA ȘI TRIPLICAREA ARTICULULUI DEFINIT.

§ 1. O schiță foarte pe scurt a primelor patru capitole ale studiului de față s'a publicat în Revista Linguistică Italiană.¹⁾ Mai pe larg, aceiași parte și capitolul V s'a reproduc în *Românul*, 1879, februarie-martie. Aci însă este locul cel mai propriu de a se da la lumină lucrarea într'ăgă, căci toate fenomenele, pe cari le constatăm mai jos în privința limbii noastre, ba tocmai cele mai rare și mai instructive, se găsesc în prețiosul volum al lui popa Grigorie din Măhăciu, mai mult decât în or'ce alt text românesc, vechiu sau nou, tipărit sau manuscris.

§ 2. Ilustrul meu amic profesorul G. I. Ascoli, în ultima sa publicațiune, vorbind despre câte-va trăsuri comune între limba română și limba albanesă, face—între cele-l'alte—următoarea observațiune:

¹⁾ Hasdeu, *Le type syntactique homo-ille ille-bonus et sa parentèle*, în *Archivio glottologico italiano*, t. 3 (1879), p. 420-41.

„Pentru a exprime ceia-ce se ȕice italianesce *il bell'uomo*, limba română pôte ŕi obicĭnuesce a ĩntrebuinȕa o construcȕiune străină tuturor dialectelor neo-latine, anume: *omu-l cel bun*, literalmente: *homo ille ille bonus*. Eĭ bine, limba albanesă, la rĭndul seũ, trebui să traducă pe *il bell' uomo* prin *nyeri-u i miră*, ceia ce ĩnsemnăză de asemenea: *homo ille ille bonus.*„²⁾

Ascoli n'a făcut aci, cu cunoscuta sa petrundere, decăt a atinge ĩn trecăt, a destăinui printr'o răpede raȕă de lumină, un punct fôrte important, care merită de a fi studiat cu tot din-adinsul; căci el presintă, ĩn diferitele sale manifestaȕiuni, una din particularităȕile cele mai caracteristice, cele mai respăndite, cele mai ĩnrădăcinate ale limbei române.

Vom examina fenomenul de'ntăiũ la Romăni, apoi la Albanesi, de aci la cele-l'alte popóre balcanice, ŕi'n fine—pe căt se va puté fără a ne abate dela metódă—ĩn afară de acéstă sferă.

I. L i m b a r o m â n ă .

ȕ 3. Pentru ȕicerea francesă *l'homme bon=ille homo bonus*, romănesce se pôte ȕice de o potrivă corect: *omu-l bun=homo ille bonus*, ŕi: *omu-l cel bun=homo ille ille bonus*.

Intre ambele modurĭ de a se exprime există o diferenȕă generală ŕi o diferenȕă parȕială.

Diferenȕa generală consistă ĩn mai marea energiă a expresiunii *omu-l cel bun*, adecă a formei cu duplul articol; energiă resultând din ĩnsăŕi natura procesului de reduplicare, la care tôte limbele, mai mult saũ mai puȕin, ĩntr'un cas saũ ĩntr'altul, recurg atunci când voesc a ĩntări saũ a rădica la emfasă ideia cuprinsă ĩntr'o silabă considerată ca cea mai semnificativă.³⁾ Schleicher, ĩntr'o notiȕă ĩntitulată „Curiosităȕi lingvistice„, ne dă exemple analóge de reduplicaȕiune, de triplicaȕiune,

2) Ascoli, *Studj critici*, t. 2, Roma, 1877, p. 67.

3) Cf. Sayce, *The principles of comparative philology*, London, 1874, p. 270, 347.

ba chiar de quadruplicațiune și de quintuplicațiune în unele graiuri polinesiane și africane; bună-ură: *lo-a* ‘lung’, *lo-lo-a* ‘mai lung’, *lo-lo-lo-a* ‘fôrte lung’, etc.⁴⁾ Mai pe scurt, *omu-l cel bun* presintă ce-va mai mult decât *omul bun*; ce-va care, după cum constată Ascoli, lipsește celor-l’alte limbe neolatine.

Mai este o altă diferență, o diferență parțială, pe care a surprins-o deja Bucovinénul Blazewicz. În *omu-l bun* atențiunea este atrasă asupra ideei din prima parte a construcțiunii: *om*; în *omu-l cel bun*, din contra, intențiunea vorbitorului apasă nu asupra substanței, ci mai ales asupra calității: *bun*.⁵⁾ Limba română posedă în aceste două forme un fin mijloc de nuanțare, pe care frații noștri din Occidente sînt siliți a-l înlocui prin accent, prin inversiune sau prin perifrasă.

Vom vedé mai la vale, că bogăția de colorit în această privință merge la Români și mai departe, fără a se mărgini numai cu cele două nuanțe; dar mai ’nainte să spunem un cuvînt despre numeroasele varianturi ale lui *cel*, care jocă un rol atît de interesant în studiul de față.

§ 4. Vistierul Ienache din glorioasa viță a Văcărescilor, cel mai vechiu autor de gramatică tipărită din Țera-Românescă, înșiră în următorul mod diversele forme ecuivalinți lui *cel*, fie ca articol, fie ca pronume demonstrativ:

Masculin singular:

acela, cela, cel, ăla;

Masculin plural:

acei, cei, ăi;

Feminin singular:

aceia, cea, aia, cea, a;

Feminin plural:

acele, cel^e, ale.⁶⁾

4) Kuhn's *Beitraege*, t. 2, p. 392. — Ca explicațiune psihologică a fenomenului, cf. W. Humboldt, *Gesammelte Werke*, t. 7, p. 334.

5) Blazewicz, *Grammatik der romanischen Sprache*, Lemberg, 1856, p. 40.

6) *Observații sale băgări de seamă asupra regulilor și orîndușelor gramaticii rumânescei*, Rimnic, 1787, p. 46.—După edițiunea din Viena, 1787, p. 38.

Văcărescu sciea deja, cel întâiū dintre toți, că *cel în omu-l cel bun* este un articol, iar nu pronume, căci el ȳice fôrte limpede :

‘Se scriū din obiceiū doī articoli, cum la : *lucruri-le cele bune, ómeni-ī cēī frumoși etc.*,’))

Acest pasagiū este cu atât mai remarcabil, cu cât vestiȳii Samuil Klain și Șincai, compileriī celeī de ’ntăiū gramatice române din Transilvania, anteriori abia cu 7 ani lui Văcărescu, nu deosebăiă de loc articolul *cel* de pronumele *cel*,⁸⁾ după cum nu-l deosebăiă nici Némțul Johann Molnar, scriind, peste un an după Văcărescu, cea mai grósă gramatică existente a limbēi române, în care pe *omul cel mare* traduce prin ‘*jener grosse Mensch*, în loc de : ‘*der grosse Mensch*,.’⁹⁾

Nu mai puțin nedumeriȳi, în urma vistierului Ienache și pînă în ȳilele nóstre, aū fost Radu Tempea,¹⁰⁾ Alexi,¹¹⁾ d. Laurian¹²⁾ și alȳi; ba pînă și astăȳi, cu fôrte puține excepȳiuni, dacā sînt încă și acelea, se învaȳă în școlele nóstre că *cel în omu-l cel bun* este un simplu demonstrativ.

Insuși reposatul Heliade sta la îndoielă asupra naturei acestuī nenorocit *cel*.

El ȳice :

‘Avem încă și alte articole, cari se pun numai înaintea ‘adjectivelor și sînt : *cel* și *ăl*, *cea* și *a*; cum : *omu-l cel înțelept*, *femei-a cea înțeleptă*, cari sînt adjective demonstrative mai mult.’¹³⁾

Dacă *cel* în *cel înțelept* saū *cel întâiū* ar fi în adevăr ‘adjectiv demonstrativ mai mult’, după cum bănuiesce Heliade,

7) Ed. Rimnic p. 124; ed. de Viena p. 151.

8) *Elementa linguae daco-romanae*, Vindobonae, 17c0, p. 16.—După ediȳiunea din Buda, 1805, p. 26.

9) *Deutsch-walachische Sprachlehre*, Wieu, 1788, p. 332.—După ediȳiunea din Hermannstadt, 1810, p. 304.

10) *Gramatica romănescă*, Sibiu, 1797, p. 28.

11) *Grammatica daco-romana*, Viennae, 1826, p. 45.

12) *Tentamen criticum in originem linguae romanae*, Viennae, 1840, p. 104.

13) *Gramatica romănescă*, sine loco, 1828, p. 34.

iar nu curat un articol definit, atunci ar urma necesarmente că tot ‘demonstrativ mai mult, este francesul *le* în *le sage*, *le premier*, sau germanul *der* în *der weise*, *der erste*.

Dar să revenim la varianturile lui *cel*.

Pe lângă formele enumerate de Văcărescu, pe cari cam tot așa le găsim în gramatica lui Diaconovici Loga,¹⁴⁾ trebui să mai adăogăm la masculin pe *ăl* și *al* cu pluralul seū *ăi*, la feminin pluralul *ăle* sau *ălea*.

D. Picot ne mai procură formele aspirate, întrebuințate în Banat: *hăl* pentru *ăl*, *ha* pentru *a*, *hăi* pentru *ăi*, *hăle* pentru *ăle*, apoi *ahăl*, *ahaia*, *ahăi* și *ahăle*.¹⁵⁾

Pe pagina 378 din exemplarul manuscris al Psaltirii lui Coresi, aflător actualmente în Muzeul din București,¹⁶⁾ citim scris, cu caractere din secolul XVII, probabilmente de cătră un Bănățen:

ДѢНЬ СЪМЛА ЧЪ МАРЕ АМ ДАТ ЛА W РЪИТОРЕ КОСТ[АНДЕ] 2, ДѢНЬ А ХА ИА АМ ДАТ ЛА КИРѢА СФОРЪЛОР WP[УИ] 2, ДѢНЬ А ХА А АМ ДАТ ЛА АЛЪЗ РЪМТОРЕ КОСТ[АНДЕ] 2 ШИ ЛА КИРѢА СЛАЛОУРНАЛОР КОСТ[АНДЕ] 4.

În acest chip scriitorul întrebuința în același timp forma *cea* și forma *ahaia*; pe cea de'ntăiu însă ca articol, pe cealaltă ca pronume demonstrativ. Este interesant tot-o-dată, sub raportul fonetic, că aspirând inorganic în *ahaia*, el suprimă aspirațiunea *cea* organică în *salaur*=turcul *salahor*, cea-ce se explică însă prin influința serbă.

Românii din Dacia lui Traian, întru cât sciū eū, rezervă pentru articol numai forma *cea* scurtă: *cel*, *ăl*, *cea*, *a*, *cei*, *cele* etc. Românii din Macedonia, din contra, preferă pentru acosta pe forma *cea* lungă. Ei nu dic: *om-lu țelu bunu*, ci: *om-lu*

14) *Gramatica românească*, Buda, 1822, p. 74.

15) Picot, în *Revue de linguistique*, t. 5, p. 245. — La începutul secolului trecut, Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, București, 1872, p. 151, atribuia forma aspirată *ahela* pentru *acela* locuitorilor Țerei-Românești în genere.

16) Cfr. Tocilescu, *Inscripțiunile dela Schitul Verbita*, București, 1878, p. 18.

ațelu bunu. Așa cel puțin am citit în toate texturile macedo-române cunoscute, deși sub-dialectele de acolo, necercetate încă, pot înfățișa divergințe.

În fine în Transilvania, după repozatul Ion Maiorescu, ar exista și forma *cělă* în loc de *cela*, pe care el o aușise de asemenea la Româniî din Istria.¹⁷⁾ Ori-cum ar fi, la plural Istriano-româniî ȕic *celi*, judecând mai cu sémă după prețioșele texturi adunate de Miklosich: ‘*celi vii și celi morți*,¹⁸⁾

Resultă dară că, după provinciă sau localitățî, Românul ȕice: *omu-l acel bun. cel bun. ăl bun, cela bun, ăla bun* etc., la plural: *ómeni-ı acei bunı, cei bunı, ăi bunı* etc.; după cum la feminin se ȕice: *muțere-a aceia frumósă, acea frumósă, cea frumósă, ăia frumósă, a frumósă*, la plural: *muțerile acelo frumóse, cele frumóse* și așa mai încolo; divergind uniî de alțî prin forme, dar posedênd toțî fără excepțune pe *cel* cu funcțiune de articol.

Aci este locul de a stabili o distincțiune.

ȕ 5. Pe când femininul *a* pentru *cea* cu pluralul seü *ale* pentru *cele* póte fi pus de o potrivă de ‘naintea a tot felul de adjectivi, cel puțin în graul din Țera-Românescă, care preferă de asemenea pe *ăl* lui *cel* și pe *ăi* în loc de *cei*, — corespondintele seü masculin *al* și *ai*, adecă forma *cea* bărbătésă cu *a* clar, nu cu obscurul *ă*, se întrebuintéză la toțî Româniî din Dacia lui Traian exclusivamente de ‘naintea numerelor ordinale, a pronumelui posesiv și a genitivului, nicı o dată de ‘naintea adjectivului în sensul strict al cuvintului.

Așa se ȕice:

al doile, lıngă a doua, cu care compară pe *a frumósă* = *cea frumósă*;

17) *Itinerar în Istria*, Iași, 1874, p. 91.

18) *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, Wien, 1861, p. 58. — După speci-menele publicate de Ascoli, *Studj critici* t. 1, Gorizia, 1861, p. 55, s’ar puté crede că Istro-Româniî întrebuintéză fórté rar articolul *cel*. — Cfr. și texturile în Miklosich, *Ueber die Wandrungen der Rumunen*, Wien, 1879, p. 8—10.

al meă, aî meî, lîngă a mea, ale mele, cu cari compară pe *ale frumoșe=cele frumoșe*;

aî omuluî, aî ómenilor, a muierî, ale muierilor, etc.

Dacă ne aducem bine a-minte, numai în *al-alt* lîngă *ăl-alt*, *cel-alt* și bânățenul *hăl-alt*, formele *al*, *ăl* și *cel* alternéză fără deosebire.

Afară de *al-alt*, Macedo-româniî nu cunosc pe *al*, *aî*, *ale*, decât sub unica formă redusă *a*; adecă aplică pe femininul singular *ă* cătră tóte genurile și numerele: *a doilea*, *a mieă*, *a steaolîi*, *a domnuluî*, *a calîilor* etc.

Aceiași reducere a tuturor formelor la femininul singular *a* ne întîmpină în unele regiuni ale Transilvaniei, de exemplu în préjma Blajuluî.

În gramatica de Klain și Șincai noi citim: *a doilea*, *a treilea*, *fărtați a lui*, *a meă tată*, *a meî părinți* etc.¹⁹⁾

La Moldoveni aceeași formă redusă *a* pentru *al*, *a*, *aî*, *ale* este aprópe tot așa de predominătoare în graiul poporan, mai cu deosebire în privința genitivuluî, de 'naintea căruia se pune numai *a*, fie el concordat cu un feminin saú cu un masculin, cu un singular saú cu un plural.

Se scie că poețiî noștri utilizéză une-orî pentru metru, póte și pentru armoniă, pe acest *a*, mai comod decât formele cele lungi; bună-óra Bolliac în 'Schitul, :

'E verde ca tulpina *a cărî crăci pălite*

'Se 'ncarcă 'n mieđul țernei...»,

în loc de: 'ale cărî crăci,.

Intrebuințarea cea corectă a lui *al*, după gen și număr, deosebesce mai cu preferință pe Munteni.

Ca model póte servi următórea bucată din poesia lui Bolintinénu 'La o rîndunică,, :

Iară noi prin țeri străine
Plângem țera ta cu dor.

19) Ed. din 1780, p. 28—9, 34.

Tris̃ti de *ale ei suspine*,
 Insetați d'ol *ei amor*.
 Când în țera 'nstrăinată
 Încă te vei înturna,
 Vino, dragă, înc'o dată
 Pe ai t^{ei} a-î cerceta.
 Insă la *a ta privire* etc.

Dintre texturile publicate de noi în colecțiunea de față, vedem:

Intr'un scurt zăpis mehedințen, scris la 1599: '*a noastră scriptură*,, '*al lor cuvînt*,, '*părinți ai noștri*.,²⁰⁾

În interesanta cronică oltenă a lui Moxa de la 1620 concordarea lui *al* este foarte corectă în: '*rele lucrure ale lui*,, '*fecor al^u meu*,, '*a lui maică*,, '*nepoții lui Iacov și ai Iudei*, etc., dar totuși în mai multe alte pasaje femininul singular *a* usurpă locul tuturor celor-lalte forme.²¹⁾

În volumul lui popa Grigorie:

1° Flexiunea regulată a lui *al*:

Textur^ı Măhăcene: '*Legenda Duminiceⁱ*, 4: o ȃisă de-*ale* méle; '*Încercări de traducere*, 130: *ai* doii, 128, 159: *al* treile etc.; '*Întrebarea creștinescă*, 205: *al^u* doile, 201: *a zécé*, 205: făcător^ıul cer^ıului și *al^u* pământului, 201: cuvinte *ale* lui, 211: faptele bune *ale* lui, 212: *al* cui nume etc.; '*Predica I*, 239: numele sântu *al* tău, 234: cuvente *ale* lor, 238: *ale* nostré bure lucrure etc.; '*Legenda sântei Vinerⁱ*, 193: foc *al* lor, 185: slugi *ale* lui etc.; '*Predica II*, 225: *ale* méle năravure;

Textur^ı Bogomilice: '*Rugăciunea de scóterea dracului*, 114: *ai* doii, *ai* treii, 115: *al^u* șasele, 123: fecori *ai* Melintiei, 122: fecori *ai* surori-me etc.; '*Călătoria Maiceⁱ* Domnului, 72: *a* ingeriloru rugăciune, 68: rugăciune fu *a* sfințiiloru, 57: *a* lu Hristos maică etc.; '*Apocalipsul lui Paul*,

20) T. 1, p. 88.

21) Ibid. p. 424, No. 60.

24: praznicele svinte *ale* tale; ‘Cugetări în óra morții, 74: *ale* sale păcate, 81: îngeri *ai* lu Hristos. . .

2° Flexiunea lui *al* redusă numai la *a*:

Texturii Bogomilice: ‘Apocalipsul lui Paul, 21: ingerii *a* bărbaților și *a* muerilor, 26: nuor de focu iaste *a* omenilor, 26: sufetele direpăților și *a* păcătoșilor; ‘Cugetări în óra morții, 82: cornure *a* pământului.

§ 6. Numai într’un singur idiotism, masculinul *al* s’a petrificat, rămânând neschimbat, oricare ar fi genul său numeral în concordanță, și nereducându-se nici o dată la *a*; anume atunci când este legat cu prepozițiunea *de*, formând țicerea *al-de*, bună-órá în ‘Sburătorul, lui Heliade:

‘Or aide l’*al-de* baba Comana...

apoi mai departe:

‘Tot smeú a fost, surato. Veđuși împelițatul!

‘Că țintă l’*al-de* Flórea în clipă străbátu...,

saú în ‘Ocna, lui Bolliac.

‘Ajung cu ea a-casă ș’o bag la *al-de* tata...,

pasage în cari *al-de* se rapórtă la o ființă cunoscută, bine determinată, fie bărbat saú femeia; de unde însă, întocmai ca în francesul *certain*, s’a putut desvolta în urmă accepțiunea, astăzi aprópe unicamente admisă, de “óre-cine, în expresiunea poporană *al-de voi*, *al-de ei*, adecă ‘óre-cine de felul cutare,.

Tot cu sensul de ‘cine-va bine cunoscut,’, deși cu o nuanță propriă, figurează *al-de* în gramatica basarabiană a lui Doncev, care ne spune: ‘Pentru a arăta numirile familice în numărul ‘plural, se íntrebuințază prepoziția *al-de* saú finalele -escii, -ulescii: *al-de* Cazimir=Cazimirescii, *al-de* Catargi=Catargiescii, *al-de* Ghica=Ghiculescii etc. De ex: Pre *al-de* Cazimir ‘și *al-de* Alexandri, ca și pre Donicescii și Bălșescii..., ²²⁾

22) Doncev, *Cursul primitiv de limba română*, Kișineú, 1865, part. 2, p. 23.

E ciudat că nici într'o gramatică românească, afară de a lui Doncev, nu se vorbește nimic despre nefericitul *al-de*; și este și mai ciudat, că el nu se găsește nicăiri în vechile monumente ale limbii române.

Limbile romanice occidentale, de nu mă amăgesc, nu ne prezintă nici o analogie în astă privință, afară numai dacă va privi cine-va pe *al-de* ca o metatesă a articolului partitiv frances și italian, compus în ordinea inversă din aceleași părți constitutive *de* și *ille*, însă cu un înțeles de tot depărtat. Francesul "j'ai trouvé *des* amis, sau italianul "parlare a *degli* sciochi, nu s'ar pute exprime românește nici într'un cas cu ajutorul lui *al-de*. Noi preferim, prin urmare, de a-l considera, pînă la probă contrariă, ca un ce specific românesc.

Ceia-ce ne confirmă în această opinie, este existența în limba română a idiotismului: săracu-*l de* mine, păcătosu-*l de* el, amăritu-*l de* om²³⁾ etc., unde *-l de* corespunde lui *al-de*, astfel că *al* ni se pare a înlocui un adjectiv articulat órecare, ce-va cum s'ar dice: "cunoscutu-*l de* cutare,. Dar de ce atunci noi nu avem și *a-de*, care să corespundă cu: "cunoscut-*a de* cutare,?

De astă dată, oricum ar fi, nu este în cestiune idiotismul *al-de*, fie cât de interesant, ci elementul *al* în genere.

§ 7. Alături cu articolul *cel* există dară în limba română, după toate dialectele, articolul *al*, care se declină de asemenea după gen și număr, putend însă a fi înlocuit la toate genurile și numerele, mai mult sau mai puțin, prin femininul singular *a*, pe când femininul *cea*, din contra, nu póte înlocui nici o dată pe *cel*, *cei*, *cele*.

Sub raportul etimologic, *al* se referă cătră *cel* din punct în punct ca *ast* cătră *cest*.

Să examinăm acuma mai de aproape, în ce anume consistă

23) Cf. Coresi, *Evanghelie cu învățătură*, Brașov, 1560, quatern II, p. 2: "amăritul de omă să se sature,—amăritul om,

între ambele diferența cea funcțională, adecă în modul de întrebuințare al fie-căruia.

§ 8. Natura adjectivală a numerelor ordinale și a pronomilor posesivi n'a fost nici o dată și nu pôte fi contestată. *Doile, doua, meü, mea*, sînt rude fôrte de apröpe cu *bun, bună*, formând cel mult o varietate din clasa adjectivilor calificativî, dar nici de cum o rubrică separată. Nemic mai corect ca ȕicerea 'adjectiv ordinal, sau 'adjectiv posesiv,. De aci rezultă că funcțiunea lui *al* în *al meü* este aceeași cu funcțiunea lui *cel* în *cel bun*. În ambele casurî de o potrivă este un articol pus de 'nainte a unui adjectiv. De asemenea în privința lui *al doile*, deși acéstă construcțiune se pôte explica mai bine într'un alt mod, după cum vom vedé mai jos, când vom avé a vorbi despre limba arménă.

O mai mare dificultate se pare a presinta la prima vedere rolul lui *al* în *al omului, al ómenilor*. *Omului, ómenilor*, să fie óre adjectivi? Indoíela în acéstă privință ar fi fost legitimă numai dóră înainte de frumoíele cercetări ale lui Garnett, carele a demonstrat definitivamente, că ori-ce genitiv în ori-ce limbă nu este decăt un adjectiv, *patris* în *domus patris* fiind tot una cu *paternus* în *domus paterna*.²⁴⁾ Chiar înainte de Garnett însă, adjectivitatea genitivului fusese preveđută fôrte bine de cătră Schlegel, Becker și alții, deși nu ajunsese încă a deveni o dogmă lingvistică.²⁵⁾

Deci: limba română are un articol pre-positiv adjectival, diferențiat în doă forme primare: *cel* și *al*, lăsându-se la o parte varianturile cele secundare ale fie-căruia.

24) Garnett, *On the origin and import of the genitive case*, în *Proceedings of the Philological society*, t. 2 (1846), p. 165, reprodus apoi cu alte studie ale lui Garnett în *The philological essays*, London, 1859, p. 214. Este o eróre de a atribui paternitatea acestei demonstrațiuni lui Höfer, a cărui excelinta lucrare *Zur Lautlehre*, Berlin, 1839, p. 90—97, abia atinge cestiunea adjectivității genitivului.—Cf. Max Müller, *Lectures* ed. 5, p. 114, și Hübschmann, *Zur Casuslehre*, München, 1875, p. 104.

25) Cf. Charma, *Essai sur le langage*, Paris, 1846, p. 217.

§ 9. In *omu-l cel bun*, după cum constatase deja Văcărescu, construcțiunea substantivului cu adjectivul este de două ori articulată: *homo ille ille bonus*.

In *al doi-le*, este de două ori articulat un singur adjectiv din cele numite circumstanțiale.²⁴⁾

Tot de două ori este articulat un singur adjectiv în genitivul *al omu-lu-î*, ceia-ce franțusește ar trebui să se țină: ‘*l’homme-le-de*,’

In fine, iarăși articulat de două ori și iarăși un singur adjectiv, ne întimpină în *cel-al-alt*, literalmente: *ille-ille-alter*.

De aci urmăzează că în *omu-l al doi-le* construcțiunea substantivului cu adjectivul este de trei ori articulată: *homo-ille ille-duo-ille*.

De asemenea în *omu-l cel-al-alt*, care nu este decât: *homo-ille ille-ille-alter*.

Nu mai puțin la Macedo-români în *fratile a[l] viși-nu lu-î*, ceia-ce ar fi franțusește: ‘*frère-le le-voisin-le-de*,’

In expresiunea *omu-l cel al doi-le*, care nu presintă nimic anormal în limba română, avem chiar patru articoli în construcțiunea unui singur substantiv cu un singur adjectiv: *homo-ille ille ille-duo-ille*! Dar poporul obicînuiesce a întrepunc într’o asemenea construcțiune prepozițiunea *de*: ‘*omu-l cel de al doi-le*,’

Să se mai observe că la noi, ca și la Macedo-români, ordinalele *al doile*, *al treile* etc. se pronunță generalmente *al doi-le-a*, *al trei-le-a*, prinuind la coddă același apendice pe care-l găsim în *acest-a*, *acel-a*, *acum-a*, *atunci-a*, *al-a*, *ai-a*, *ale-a*, și care, orî-cum ar voi cine-va să-l boteze sau să-l comenteze, servă a întări sensul cuvîntului, a-l mai afirma, ce-va ca la Elini *-i* în *ούτος-ί, αύτη-ί, τούτον-ί, εκείνος-ί*, sau ca la Francesi *-là*, astfel că *omu-l cel al doi-le-a* ar suna franțusește: ‘*homme-le le le deuxième-le-là*, !!

24) Termin introdus de Silvestre de Sacy, *Principes de Grammaire générale*, part. I, ch. 7.

Să adăugăm însă, că amplificativul *-a* în cóna ordinalelor e fórte rar în texturile române din secolul XVI. În volumul lui popa Grigorie, mai în speciă, noi vedem : ‘al doi-le, (202, 205), ‘al trei-le, (51, 128, 159, 207), ‘al șase-le, (115, 128), ‘al șapte-le, (62) etc., pretutindenî fără *-a*.

§ 10. Dacă Ascoli credea cu tot dreptul a fi atât de importantă dupla articulare română în *omu-l cel bun*, cu cât și mai important i-ar fi apărut acest fenomen, să fi voit a împinge analiza ce-va mai adînc, constatând că el face abia o mică parte dintr’o sistemă întrégă, fórte complicată, depărtată cu desăvîrșire de mecanismul limbelor neo-latine occidentale și—după cum ne vom încredința mai jos—coincidând în tóte particularitățile sale, pînă și ’n cele mai mărunte, numai cu sistema albanesă.

Dar de o cam dată mai avem de urmărit încă o construcțiune analógă, pe care n’am atins’o în desvoltările de mai sus, rezervându-î un loc a-parte.

§ 11. Pe lîngă formele *omu-l bun* și *omu-l cel bun*, mai există construcțiunea *omu-l cel bunu-l*.

Poporul din unele regiuni ale Munteniei și de peste Olt o întrebuintéză pînă astă-đi, deși în cărți noi am vedut’o de o cam dată numai într’o mică comediă, represintată óre-când pe scena din Bucuresci și unde un țeran din Ilfov đice: ‘vorbele ale dulci-le,.²⁷⁾

Acest tip, care ne dă un al treilea grad de intensitate, de energiă, de emfasă, în comparațiune cu primul grad *omu-l bun*, este fórte familiar Macedo-românilor, după cum ne-a încredințat d. Apostol Margarit și alții. Cu tóte astea, în renunțita gramatică a lui Boiadji, resfoind’o cu destulă atențiune, noi am dat peste un singur specimen de acest fel, anume: *fișor-lîi ațelîi nîiș-lîi*, adecă ‘feciori-î cei mici-î, alături cu: *fișor-lîi ațelîi nîiși* = ‘feciori-î cei mici,.²⁸⁾

27) Dumitrescu, *Zmărândița s-rî fata pândarului*, Bucuresci, 1855, p. 28.

28) Boiadji, *Macedonischische Sprachlehre*, Bucuresci, 1863, p. 166 și 208.—După prima edițiune, Viena, 1813, p. 166 și 228.

Maî pe scurt, de 'ncóce și de 'ncolo de Dunăre, este de o potrivă cunoscută grafului român, măcar-că de o potrivă nesocotită în gramatică și 'n literatură, construcțiunea *omu-l cel bunu-l*.

Nicăiri însă ea nu ni se presintă pe o scară maî întinsă și cu nese trăsuri maî pronunțate, ca în cel maî voluminos monument al limbei române din secolul XVI, asupra căruia ne vom opri aci un moment maî cu din-adinsul.

§ 12. In anul 1580—1581, sub îngrijirea diaconului Coresi și a doî popî din Brașov, s'a tipărit romănesce un Omiliar in folio, cuprîndend 320 foi în 39^{1/2} quaternionuri.

In acéstă carte noi am găsit peste trei-sute de casuri ale formulei *omu-l cel bunu-l*, pe cari le vom clasifica în următorele patru-spre-đeci modalități de aplicațiune:

a) Masculin singular: *omu-l* cela rău-l (X. 11), *locu-l* cela frumosu-l (XII, 15), *soare-le* cela dereptu-l (XIV. 9), *omu-l* cela vechiu-l (VIII. 1, XIV. 13, XXXVI. 14), *glasu-l* cela dulce-le (XVIII. 3), *lucru-l* cela bunu-l (I. 6, III. 7, IV. 14, XII. 14, XXIX. 5) etc.

b) Feminin singular: *măn-a* céia tare-a (VIII. 7), *țar-a* céia făgăduit-a (X. 12), *gur-a* céia mincinoas-a (XII. 2. 3), *viaț-a* céia bun-a (XIV. 3), *parte-a* céia stâng-a (III. 5, XXXVII. 13), *cale-a* céia larg-a (VIII. 3, XXVI. 15) etc.

c) Masculin plural: *sfinți-i* céia aleși-i (II. 5), *oameni-i* céia buni-i (III. 16), *muguri-i* céia mari-i (VII. 16) etc.

d) Feminin plural: *păcate-le* celé réle-le (II. 2, III. 11), *cugete-le* celé bune-le (IX. 4), *cuvinte-le* celé mincinoase-le (XIV. 5), *fieri-le* celé sălbateci-le (XXIV. 10) etc.

e) Casul de sub *a* și *b*, când însă maî urméză un alt adjectiv numai post-articulat: *viaț-a* céia dulce-a și înfrămșețat-a (IX. 5), *inem-a* céia bun-a și deșchis-a (XVI. 8), *vântu-l* cela neopritu-l și greu-l (III.7) etc.

f) Casul de sub *b*, când însă maî urméză un alt adjectiv post-articulat și pre-articulat: *munc-a* céia iute-a și céia amar-a (XI. 1), *viaț-a* céia nesfrășit-a și céia bun-a (V. 12) etc.

g) Casul de sub *c* și *d*, când însă mai urmăzează un alt adjectiv numai post-articulat: preuți-i ceia derepți-i și buni-i (VIII. 4), slugi-le celé bune-le și înțelepte-le (VIII. 4), lucrurile celé bune-le și dulci-le (X. 5) etc.

h) Casul de sub *g* cu doi adjectivi numai post-articulați: paști-le celé cinstite-le și iubite-le (IX. 4).

i) Substantivul la genitivo-dativ, articolul prepositiv și adjectivul la nominativ: mândri-ei ceia bun-a (I. 16), vieți-ei ceia dulce-a (XII. 3), dumnezeu-lui cela viu-l (XII. 16), păcate-lor celé marile (XIV. 4) etc.

j) Substantivul și articolul prepositiv la genitivo-dativ, adjectivul la nominativ: sufletu-lui celuia necuviosu-l (V. 8), lucrurilor celora bune-le (XXVI. 15) etc., ba chiar cu un adjectiv suplentar numai post-articulat: oameni-lor celora dulci-i și blânzi-i (XX. 11).

k) Substantivul și adjectivul la genitivo-dativ, articolul prepositiv la nominativ: lucruri-lor celé nevăzute-lor (IX. 15).

l) Tóte la genitivo-dativ: vraciu-lui celuia mare-lui (X. 11), mielu-lui celuia nevinovatu-lui (XXXII. 8), oameni-lor celora răi-lor (XIII. 10) etc.

m) Casul de sub *l*, cu un alt adjectiv numai post-articulat la nominativ: vraciu-lui celuia milostivu-lui și dulce-le (V. 15).

n) Când substantivul este separat de adjectiv printr'o altă parte a cuvântului: draci-i noștri ceia neadormiți-i (XIII. 13), trupuri-le păcătoșilor celé întunecate-le (VII, 8), frâmséte-a lui ceia neputred-a (XII. 14) etc.

Ceia ce e de observat în exemplele din Coresi, este că articolul pre-positiv al adjectivului post-articulat e tot-d'a-una amplificat cu *a*: *cel-a*, *cei-a*, *celor-a*, pe când această emfatică anexă lipsesce acolo unde adjectivul nu este post-articulat, de exemplu: *vrajmașu-l cel iute* (XVII. 2), *mintea cé bună* (XXXI. 12), *răbdare-a cé lungă* (XXXIV. 10), *coconi-lor cei nezlobivi* (XVII. 4). Pe aceea-și pagină figuréază: *tărie-a ceia mare-a* alături cu: *tărie-a cé multă* (XXX. 4). Cu alte cuvinte, *onu-l*

cel-a bunu-l ‘homme-le le-là bon-le, se distinge în Coresi și prin amplificativul *-a* de *omu-l cel bun* ‘homme-le le bon,.

§ 13. Afară de Omiliarul dela 1580, formula *omu-l cel bunu-l* ne întimpină mai cu deosebire des în prețioșele texturi dintre 1550—1600, cuprinse în volumul lui popă Grigorie, și anume:

Texturi Măhăcene: ‘Legenda Duminicăi, 2: fapte-le voastre celé multe-lé, 3: greșale-le voastre cialé multe-le, fapte-le voastre cialé riăle-le, fărădelégı-a voastră căia mult-a, 6: viermi-i ceia neadormiți-i, mâr-a mé căia înralt-a, scaunu-l meu cela sfântu-l, 7: sfinți-i miei ceia mari-i, 8: cuinrur-a căia sfânt-a, capu-l miu cela précuratu-l, 13: omu-l cela nemilostivu-l, 15: maic-a mă ceâ précurat-a, 16: tată-lă meu cela nevăđutu-l, focu-l cela nestinsu-l; ‘Predica II, 231: eresuri-le cělă réle-le, 224, 225: focu-lă cela mare-le, 224: bunătate-a ei cělă deșart-a, 227: veselii-le cělă mari-le, soți-a ta cělă iubit-a, 229, 230: chinu-lă cela mare-le, 230: nâravuri-le trupului cělă réle-le.

Texturi Bogomilice: ‘Călătoria Maicei Domnului, 57: munci-le cele mari-le, 37: fiu-lui tău cela blagoslovitu-l, 70: fiu-l meu cela preiubitul; ‘Apocalipsul lui Paul, 25: iubire-a omenilor ceia deșart-a, 23: fii[i] mei ceia preiubiți-i; ‘Cugetări în óra morții, 75: păcate-le mele cele relé-le, mare-lé giudețu cela înfricatu-l.

În aceste exemple, ca și ‘n cele din Coresi, articolul prepositiv *cel*, afară de vr’o doă excepțiuni, este tot-d’a-una amplificat cu *-a*.

§ 14. Articulul *cel* saü *al* aparține, în modul cel mai necontestabil, adjectivului și numai adjectivului.

El este atât de adjectival, încât Germanul Clemens nu s’a sfiit de a îndesa într’un dicționar româno-german toți adjectivii nostri supt singura rubrică *cel*:

cel ascuns, der heimliche,
cel bătrîn, der alte,

cel credincios, der treue,
cel legat, der gebundene etc.²⁹⁾

Acéstă excentricitate se justifică pînă la un punct printr'o particularitate a limbei române. La noi aprópe toți adjectivii sînt în același timp adverbii; astfel *frumos* însemnă de o potrivă ‘pulcher, și ‘pulchre,, *reă*—‘malus, și ‘male,, *drept*—‘rectus, și ‘recte,, *credincios* ‘fidelis, și ‘fideliter, etc.; dar numai adjectivul póte să primescă articolul *cel*. Un adverb, ba chiar o prepozițiune, devine adjectiv din dată ce i se pre-pune acest articol; de exemplu: *cei dela țeră*, *cei din oraș*, *obicciele cele de atunci* etc., întocmai ca grecesce în: οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς, οἱ ἐν τῇ πόλει, τὰ τότε ἤθη...

În Omiliarul din 1580 ne întimpină la tot pasul adjectivii pre-articulați, întrebuințați fără nici un substantiv, deși sînt și post-articulați tot-o-dată, precum: *cela bunu-l* (II. 1), *celora bunu-lor* (V. 2), *celora dragi-lor* (XIV. 4), *ceia dragi-i* (X. 6), *ceia setoși-i* (XV. 3), *célé mici-le* (XVI. 11, XIX. 8), *célé bune-le* (II. 1) etc.

De asemenea în volumul lui popa Grigorie: *ceia înturecați-i* (235), *ceia fățarnici-i* (234) etc.

De aceiași natură este locuțiunea poporană, care ocurge nu o dată în basmele muntene adunate de d. P. Ispirescu, precum: ‘o nuntă d’ale împărătesci-le,, ‘o masă d’alea înfricoșate-le li se pregăti în pripă și luară câte nițel vin d’alea nemuritoare-le, etc.,³⁰⁾ unde adjectivul pre- și post-articulat urmază după un substantiv nearticulat.

Nu mai puțin adjectival este același articol sub forma *al* în *al doile* sau *al meș*; iar cu atât mai mult în *cel-al-alt*, pronunțat generalmente *cela-l-alt*, unde tóte elementele sînt legate, unite, cimentate în modul cel mai intim.

Este evident că articolul *cel* sau *al* se concórdă la gen și număr cu adjectivul seú, carele și el se concórdă de aseme-

29) Clemens, *Kleines walachisch-deutsch Woerterbuch*, Ofen, 1823, p. 157—169.

30) Ispirescu, *Legende și basmele Românilor*, part. 1, p. 50, 53, 59 etc.

nea cu substantivul ce 'l însoțesce sau carele se presupune. Ar fi de prisos de a mai țice chiar această, dacă n'am avé a face decât cu *cel bun, cea bună, cei buni, cele bune*, sau cu *al doile, a doua, ai mei, ale mele* etc. Sîntem datorî însă a o spune, fiindcă există o excepțiune din această regulă generală: o excepțiune fundamentală, foarte remarcabilă, prin care limba română se separă iarăși cu totul de suratele sale din Occidente.

Este un fenomen, care merită pe deplin de a fi studiat mai de aproape.

§ 15. Deși articolul *al*, construit cu genitivul, aparține acestuia din urmă, adecă adjectivului, ca și 'n *al meu, a mea* etc., totuși el se pune în acord la gen și la număr cu substantivul ce-î precede. Se țice, de exemplu: *acastă casă a boierului*, literalmente: 'cette maison *la-boyard-le-de*, dar: *acel cal al cocónei* = 'ce cheval *le-damé-la-de*,.

Dacă vom înlocui pe *al* printr'un simplu pronume demonstrativ, sau fie și relativ, adecă prin accepțiunea cea primitivă a orî-cărui articol definit, fenomenul va înceta de a fi curios, ni se va explica de sine, ba încă va apare ca singurul logic. In adevăr: 'astă casă *astă* boierului, sau: 'acel cal *acel* cocónei, cuprind un pleonasm, dar sînt foarte naturale. Nelogică ar fi numai dóră construcțiunea contrariă: 'astă casă *acel* boierului, sau 'acel cal *acea* cocónei,.

Și totuși un asemenea mod de a articula pe genitiv, fie cât de firesc, distinge numai pe Români între tóte popórele neo-latine. Din acest punct de vedere, chiar dacă n'ar fi altele — cea ce vom cerceta mai departe — construcțiunea noastră genitivală merită deja o deosebită atențiune, căci altmintrelea—adecă de 'nainte ordinaledor și posesivilor, când aceștia nu sînt însoțiți de substantiv—întrebuințarea lui *al* coincidă cu cea neo-latină: *al meu* = 'le mien,, *a mea* = 'la mienne,, *al doile* = 'le deuxiême, etc.

§ 16. Articulul prepositiv al genitivului se perde la noi în a-parință, când urmază după un substantiv articulat, de exemplu:

casa boierului sau *calul cocónei*, nu *casa a boierului* sau *calul al cocónei*; după cum el se perde, de asemenea, în *fratele meu* în loc de *fratele al meu*. Acéastă disparițiune însă nu este în realitate decât o contractiune a două elemente omofone: *cas'-a boierului* pentru *casa-a...*, *calu'l cocónei* pentru *calul-al...* Și probe despre acésta, étă-le :

1°. La Macedo-români, după cum am vădut'o mai sus, o asemenea contractiune nu s'a introdus. Ei dic : 'fratila a niu', 'jocurile a mele', 'casa a vișinului', 'óra a morțiłii a mei', etc. Fiind învederat, că forma cea necontrasă e mai veche decât cea contrasă, resultă că trebuia s'o fi avut óre-când și Români din Dacia lui Traian. Acésta se confirmă, între altele, prin următóarele fapte :

2°. In Omiliarul din 1580 ne întimpină de multe óri articolul genitival *al* după un substantiv post-articulat, precum : 'milosrădie-a a dulcelui, (XI, 9), 'locu-l al muncilor, (XVI, 13), 'tărie-a a domnului, (XVII, 4), 'mărăcini-i ai iubireei, (XXI, 1), 'înțelepție-a a lor, (XXXII, 13), 'cuvinte-le ale céstii evanghelii, (I, 4) etc.

3°. Tot acolo pronumele posesiv se vede pre-articulat în urma unui substantiv post-articulat, precum : 'mil-a a sa, (VII, 13), 'dulce-lui al tău părinte, (XI, 9) etc.

4°. In Texturî Bogomilice noi citim : 'pécinstite-le ale lui mâini, (94); în Texturî Măhăcene : 'nume-le al lui, (210).

5°. In Transilvania acéastă constructiune necontrasă pare a se conserva în popor pînă astăđi, cel puțin în unele localități, de vreme ce Klain și Șincai o mențióneză anume ca mai puțin elegantă decât cea contrasă : 'loco *cauallul a domnului* elegantius dicitur *cauallul domnului*, quod idem significat.,³¹⁾

6°. In Texturî Măhăcene și'n Texturî Bogomilice ne întimpină fórté des o contractiune identică cu cea în cestiune, dar în nesce casurî unde limbagiul obicnuit n'a consacrat'o, de

³¹⁾ Ed. din 1780, p. 15.—Acest pasagiú este însă modificat in ed. din 1805 p. 24.

ex: ‘zéce cuvinte-*le* sale, (198, 201, 202)=‘*dece* cuvinte *ale* sale,, ‘sfânta peliț-*a* lui și curatul sânge-*le* lui, (241) =‘sfânta peliț*ă* a lui și curatul sânge *al* lui,, ‘slăvitul nume-*le* tău, (238)=‘slăvitul nume *al* tău,, ‘cinstitul capu-*l* lui, (125)=‘cinstitul capu *al* lui, etc., ceea ce ne explică facilitatea cu care, prin aceeași procedură, s’au contopit articolul prepositiv al genitivului cu articolul postpositiv al substantivului.

Maî pe scurt, tripla articulare în construcțiunea substantivului cu adjectivul genitival: ‘*equus-ille ille dominae-illius*,, un fenomen sintactic atât de interesant sub toate raporturile, nu este propriă dialectului macedo-român, după cum se crede generalmente, ci aparține limbei române întregi. Numai de dincoace de Dunăre a ramas totuși intactă, dar nu pretutindenea, fina lui concordare cu substantivul ce precede, pe când acolo unde cele patru forme: *al*, *a*, *ai*, *ale* s’au redus toate la singurul feminin *a*, s’a sters cu desăvîrșire elementul logic al construcțiunii.

§ 17. Din cele de maî sus rezultă, că articolul prepositiv este trăsura cea maî caracteristică a adjectivului român.

Substantivul pôte fi numai post-articulat: *omu-l*, *părinte-le*, *femea-a*, *feciori-i*, *fete-le*.

Un *cel*, un *ăl*, un *a* de ‘naintea substantivului nu sînt nici o dată articoli, ci tot-d’a-una pronume demonstrativi *netociți*. Dic ‘netociți,, căci tocmai tocirea ideologică a unui pronume, generalmente demonstrativ, une-orî relativ, este ceea-ce’l schimbă în articol, făcându-l să înceteze de a maî servi la indicațiunea realistă a lucrului său a pozițiunii între lucruri. Articulul nu este decât un pronume tocit, micșurat, deslipit de elementul seû material; un pronume ‘attenuated,, după expresiunea lui Whitney.³²⁾

32) *Language and the study of language*, ed. 3. p. 274.—Definițiunea articolului în Heyse, *System der Sprachwissenschaft*, Berlin, 1856, p. 407-8, este obscură pe de o parte, unilaterală pe de alta.

Astfel *cel* său *ăl* este numai articol în *casa cea mare* — ‘la grande maison’, ; dar e numai pronume demonstrativ în *cea casă mare*—‘cette grande maison-là’,. Din dată ce ar vré cine-va să indice un edificiu materialmente, pe lângă *casa cea mare* trebuî a se mai adăoga: ‘pe care o veđi, o scii etc.’, pe când un asemenea corolar este deja implicat în: *cea casă mare*. Negreşit că şi aci el se pôte adăoga după placul vorbitorului; însă nu ca o necesitate, ci ca un fel de gest însoţind într’un mod suplementar o indicaţiune orală destul de clară.

D. Cipariu ne asigură, că poporul—probabilmente în Transilvania—dice une-orî *cel domn bun* în loc de *domnul cel bun*, întrebuiţând pe *cel* ca articol prepositiv al substantivului.³³⁾

Venerabilul canonic, mişcat prin cunoscuta sa antipatiă pentru artichul postpositiv, fiindcă ar dori ca Româniî să nu aibă nemic afară de ceia-ce se găsesce deja în cele-l’alte limbe neo-latine, lesne a putut să fie îndus într’o eróre óre-cum sentimentală asupra adevératei accepţiunii a construcţiunii *cel domn bun* în gura poporului, luând pe *cel* drept articol acolo unde el nu este decât un demonstrativ.

În vechile monumente literare române ni s’a întâmplat a da noi înşi-ne peste tipul sintactic *cel domn bun* într’un sens a pr ó pe de articol.

În Omiliarul din 1580 găsim următoarele şése casuri :

- a) ‘Şarpele când tréce prentu o gaură strimă şi se despoae de *cé piéle véche*, (XIV, 13);
- b) ‘Să purcédem spre lucrare *celor lucrure bune*, (XVIII, 3);
- c) ‘*Cé léne multă* să o lepădăm, (XVIII, 12);
- d) ‘*Céle cuvintele* cu nebulie cine le-ară spune, (XX, 14);
- e) ‘Să-şi ude *cel déget mai mic* al lui în apă, (XXVI, 9);
- f) ‘Să răsipim *céle păcate* ce-s băgate întru suflete-ne, (XXIX 5).

Apoi în Cronica lui Moxa alte patru :

33) Cipariu, *Principia de limba*, p. 71.

- g) ‘Gonița pre *cei creștini derepți*;’³⁴⁾
 h) ‘Tăe atunci 35 de mii de *cei vrăjmași hitlenni*;’³⁵⁾
 i) ‘Se ivi atunci *cé sté* comit ca o sabie;’³⁶⁾
 j) ‘*Cei boiari buni...*’³⁷⁾

În volumul lui popă Grigorie:

Dintre **T e x t u r i M ă h ă c e n e**, un singur cas sigur ne întimpină numai în Legenda Duminicei 4: ‘spuse *cei* fete précurate,, căci în Legenda santei Vineri—veđi mai sus p. 161 No. 20 — întrebuițarea analógă a lui *cel* pare a se datori influinței originalului grec.

În **T e x t u r i B o g o m i l i c e**—nu găsim nici un cas, unde *cel* de’naintea substantivului să nu fie pronume demonstrativ în tótă puterea cuvintului.

La un număr de vr’o 1500 de casuri de întrebuițarea lui *cel* ca articol prepositiv adjectival, cari se află în Omiliar, în Moxa și’n volumul lui popa Grigorie, étă dară peste tot 10, să đicem chiar 15 sau 20 de excepțiuni de o funcțiune quasi-substantivală. Dar nici acestea nu sînt decăt *quasi*.

Dacă articolul *cel* ar poté în adevăr să fie substantival, noi l’am găsi unde-va de ’naintea unui substantiv neconstruit cu adjectivul. Să luăm frasa: ‘*câne-le* nu se ’mpacă cu *pisic’a*,. Se póte óre đice, fără a se trece pe dată în sfera demonstrativului pur: ‘*cel cănie* nu se ’mpacă cu *cea pisică*,?’

D. Cipar ne aduce exemplul: ‘*cel domn bun*,. În Coresi și ’n Moxa citim: ‘*cea piele véche*,, ‘*celor lucrure bune*,, ‘*cea léne multă*, ‘*cei creștini derepți*,, ‘*cei vrăjmași hitleni*,, ‘*cei boiari buni*,, adecă pretutindenî construcțiunca substantivului cu adjectivul, iar nu un substantiv isolat.

În ‘*cele cuvinte-le*, *cel* este un demonstrativ întocmai ca grecesce în *οὔτοι οἱ λόγοι*.

34) T. 1, p. 369.

35) Ibid. p. 371.

36) Ib. p. 374.

37) Ib. p. 388.

Numai și numai în ‘cele păcate, și în ‘cea stea, p^ote fi o îndoelă ore-care asupra naturei lui *cel*, deși nimic nu prob^ăză că el este aci articol, articol cu or^î-ce preț, iar nu un simplu demonstrativ.

Ceia-ce remâne dară constatat, este numai posibilitatea sporadică a articolului *cel* de a s^ă rⁱ în construcțiunea substantivului cu adjectivul. ‘Cel deget mai mic, este o anastrofă pentru: ‘degetul cel mai mic, substantivul per^șând aci articolul se^u postpositiv prin falsă analogiă cu cazul când se construesce cu demonstrativul *cel*. Tot așa, prin metatesă sintactică regresivă, p^ote s^ă sară în limba română pînă și articolul postpositiv, adecă cel substantival, care se pare la prima vedere a fi inseparabil. Astfel mitropolitul Dosofteiu țice într’un loc: ‘rugăciună noastră a serbi-lor tăi, și ap^oi într’un alt pasagi^u din aceiași scriere: ‘rugile a lor tăi șerbi,³⁸⁾ unde *lor* din *șerbi-lor* s’a deslipit dintr’o pozițiune cu mult mai solidă și a făcut o săritură cu mult mai grea decăt *cel* în *cel domn bun* pentru *domnul cel bun*. Să nu uităm însă că metatesa sintactică, ca și cea fonetică, ca și or^î-ce tranzițiune distractivă în Linguistică, este un fenomen anormal.

Prin urmare, noi ne credem pe deplin autorizați să a firmăm, că articolul prepositiv în limba română există numai pentru adjectiv, nici o dată pentru substantiv. Substantivul p^ote fi post-articulat, numai post-articulat.

§ 18. Am spus mai sus, că un articol definit derivă prin tocire ideologică, une-or^î și fonetică tot-o-dată, dintr’un pronume demonstrativ sau din cel relativ.³⁹⁾

Tocirea nu este însă nici o dată atât de radicală, încăt să nu remănă o nuanță primitivă, o urmă a originii.

Din acest punct de vedere, articolul român postpositiv, adecă substantival, diferă esențialmente de articolul prepositiv sau adjectival. Pe când cel de ‘ntăi^u păstrează o necontestata-

38) Dosofteiu, *Trebnic*, Iași, 1679, f. 30 și 37.

39) Cfr. Egger, *Notions de grammaire comparée*, ed. 4, p. 67.

bilă nuanță demonstrativă, cel-alt ne presintă un caracter relational destul de pronunțat; și acesta nu numai în compozițiunea *cel-ce*, dar și atunci când se întrebuițază curat ca articol. Așa, de exemplu, în psaltirea cea în proză a mitropolitului Dosofteiu frasa slavonă: ‘*зхмийъ ций егоже създа ругачнск емоу*, este tradusă românește: ‘*zmăul acesta cel formuit să-și mădărăscă șie*,⁴⁰⁾ Același pasagiū sună lătineste: ‘*draco quem finxisti ad illudendum ei*, iar grecesce: ‘*δράκων ούτος εν έπλασας εμπάλλειν αύτῳ*,. Intr’un cuvânt, *cel* în *cel formuit* ‘*le créé*,, fără a perde cât de puțin rolul seū de articol prepositiv, corespunde aci pronomelui relativ din cele-lalte limbe: *ниже, quis, ὅς*.

O asemenea nuanță relatională nu convine nici o dată articolului nostru postpositiv. *Omu-l* ar puté fi perifrasat prin construcțiunea demonstrativă: ‘*cet homme*,, pe când *cel bun* s’ar împăca pînă la un punct cu întorsetura relativă: ‘*qui est bon*,. Ambii articoli în ‘*omu-l cel bun*, se urcă la o accepțiune originară de: ‘*cet homme qui bon*,.⁴¹⁾

Acéstă observațiune despre nuanța relatională a articolului român prepositiv își va avé interesul seū în desvoltările de mai jos.

§ 19. În *cel bunu-l, al doi-le* etc. adjectivul ne apare închis între un articol prepositiv și un articol postpositiv. Articulul postpositiv, prin urmare, este nu numai substantival, dar póte fi și adjectival. De aci se nasce întrebarea: în privința unui adjectiv, din cei doi articoli, care se fie óre cel mai important?

În *al meă, ai meă* etc. noi vedem numai articolul prepositiv.

40) Dosofteiu, *Psaltirea de ’nțeles*, Iași, 1680, ps. 103, f. 133.

41) Să nu uităm că și ’n limbele neo-latine occidentale articolul definit de ’nainte adjectivului trebuī une-orī a se lua într’un sens relational. Așa Fuchs, *Die romanischen Sprachen*, Halle, 1849, p. 335, traduce pe spaniolul ‘*lo bueno*, prin ‘*das was gut ist*,. Dacă acésta se întâmplă acolo rar, cauza este lipsa unui articol special pentru adjectiv

De asemenea în adjectivii *cei doi*, *cele trei*.⁴²⁾ În *cel-al-alt* sînt doi articoli prepositivi și nici unul postpositiv. Numai adjectivul înzestrat deja cu artichul prepositiv pôte să mai fie și post-articulat; pe cînd adjectivul pre-articulat, din contra, nu are nici o trebuință neapărată de a fi post-articulat. Resultă dară că artichul prepositiv este cel adjectival *per excellentiam*, artichul postpositiv funcționînd numai într'un mod complementar.

Un adjectiv care nu este decăt post-articulat încetază prin însăși acesta de a fi adjectiv, trecînd în categoria substantivilor. *Bunul*, *reul*, *frumosul*, sînt tot așa de substantivi ca grecesce τὸ καλόν sau τὸ κακόν.

Țicînd acesta, noi facem abstracțiune, negreșit, de tipul sintactic *bunul om*, unde adjectivul usurpă ôre-cum locul substantivului. O asemenea construcțiune, patronată din ce în ce mai mult de cătără scriitorii noștri și pe care Alexandri a împins'o pînă la ultima margine în :

Latina gintă e regină....,

este fôrte poetică a-nume prin aceia că... nu e obicînită în graul poporului. La singular ea este de tot rară, astfel că Românul nu întrebunțază mai nici o dată, de exemplu, *dulce le pom*, *all'a pânură*, locuțiuni citate totuși ca poporane de cătără romanistii străini.⁴³⁾ La plural, acesta este și mai rar, și mai n e r o m ă n e s c. În cîntecele poporane române, adunate de cătără însuși Alexandri, cū n'am găsit, pe patru-sute de pagine, un singur adjectiv articolat de'naintea unui substantiv; și dacă mî-a scăpat chîar ce-va din vedere, apoi numai dôră vr'un cas sau doă, nu mai mult. O întorsetură ca în poesia poporană italiană :

Vaghe le montanine pastorelle,
Donde venite etc.

42) Forma macedo-română *doi-tii*, *trei-tii*, nu este o excepțiune, adjectivul fiind aci substantivat. Ca adjectiv, Macedo-românii Țic și cî: *ațelii doi*, *ațele trei* etc.

43) Diez, *Grammatik*, ed. 3, t. 3, p. 39.

ar fi pré-artificială în limba română cea vorbită, ba și 'n cea cântată. Pînă și adjectivii nearticulați de 'naintea substantivului formeză în literatura noastră poporană abia o treime, în comparațiune cu numărul adjectivelor puși după substantiv, ceia-ce este construcțiunea cea normală.

Ce-va mai mult. Aversiunea limbei române adevărat poporane pentru tipul *bunu-l om* e atât de pronunțată, încât la eventuala punere a adjectivului de 'naintea substantivului Românul resimte tentațiunea diametralmente opusă de a articula pe substantivul cel din coddă, lăsând nearticulat pe adjectivul cel din frunte, ceia-ce—dacă n'ar fi un cas foarte rar—s'ar pute formula prin *bun omu-l*.

Iată vr'o doă exemple din volumul lui popă Grigorie :

Legenda sântei Vineri 195 : *curatū sufletu-l*;

Fragment liturgic 220 : *mare mil'-a, milostivă domnu-l...*

§ 20. Să recapitulăm principalele puncturi de mai sus:

1. Romănesce substantivul se pune generalmente înainte de adjectiv : *om bun, femeec frumósă*.

2. Substantivul póte fi numai post-articulat : *omu-l, femeec-a*.

3. Adjectivul, când urmăză după substantivul articulat, se póte construi în următóarele cincî moduri :

a) adjectiv nearticulat : *omu-l bun* ;

b) cu un singur articol prepositiv : *omu-l cel bun* ;

c) cu doî articoli prepositivi : *omu-l cel al-alt* ;

d) cu un articol prepositiv și un articol postpositiv : *omu-l cel bunu-l, omu-l al-doi-le* ;

e) cu doî articoli prepositivi și un articol postpositiv : *omu-l cel al-doi-le*.

1. Complementul genitival face parte din tipul 3d.

Să trecem la :

II. L i m b a a l b a n e s ă .

§ 21. Ca și romănesce, limba albanesă posedă doî articoli definiți, mai puțin diferențiați în formă, dar tot așa de deose-

biți prin funcțiune: un articol postpositiv și un articol prepositiv.

Ca și romănesce, substantivul albanes pôte fi numai post-articulat, anume:

La masculin singular: *-u* sau *-i*;

La feminin singular și la plural pentru ambele genuri: *-tă*.

Ca și romănește, adjectivul albanes pôte să aibă doi articoli: un articol postpositiv, care nu se deosebesce prin formă de cel substantival, și un articol prepositiv anume:

La masculin singular: *i-*, nici o dată *u-*;

La feminin singular: *e-*, nici o dată *a-*;

La neutru singular⁴⁴⁾ și la plural pentru toate genurile: *tă*.

Ca și romănesce, articolul prepositiv albanes caracterisează esențialmente pe adjectiv. După cum Clemens—am spus-o mai sus—începea toți adjectivii români prin *cel-*, în același mod Lecce, autorul celei mai vechi gramatice albanese, începe toți adjectivii prin articlii prepositivi *i-* și *e-*. El nu țice nici o dată *math* (mare) sau *mir* (bun), ci numai *imath=i-math* ‘le grand’, sau *emath=e-math* ‘la grande’, *imir=i-mir* ‘le bon’, sau *emir=e-mir* ‘la bonne’, etc. ⁴⁵⁾ Articlii prepositivi *i-* și *e-*, sînt atât de strîns legați cu adjectivii lor, încât mulți în trecut nu-i consideraă ca nesce elemente separate, cređându-le că fac o parte integrantă a cuvintului. ⁴⁶⁾ Reposatul lord Strangford; cunoscător adînc al tuturor limbilor balcanice, își închi-puă că a făcut o adevărată descoperire, când a cutedat a descompune pe *imiră* și *emiră* în *i-miră* și *e-miră*!⁴⁷⁾

44) Generalmente se contestă genul neutru la Albanesi. Studial texturilor ne-a convins însă, că el există în realitate. Cfr. între ceî-l'alți: De Rada, *Grammatica della lingua albanese*, Firenze, 1871, p. 27.

45) Lecce, *Osservazioni sulla lingua albanese*, Roma, 1716, după edițiunea lui Rossi, Romă, 1866, p. 20 etc.

46) Așa Blanchus, *Dictionarium latino-epiraticum*, Romae, 1635, — Pouqueville, *Voyage dans la Grèce*, Paris, 1820, t. 2, p. 617, — Kaballiotos, *Prôtopeiria*, Venetia, 1770, etc. obicînuesc a scrie *êberde* (alb), *iri* sau *iry* (noș), *ibegate* (bogat), *ekukie* (roșu) etc. Cfr. Vater, *Vergleichungstafeln d. europ. Stamm-Sprachen*, Halle, 1822, p. 176 etc.

47) *Original letters and papers*, London, 1878, p. 145.

Să observăm că la Albanesi, întocmai ca la Români, ba și mai mult decât la noi, adjectivul nearticulat se poate lua drept adverb. *Bucură=frumos* înseamnă ‘pulcher, și ‘pulchre,, *dreptă=drept* înseamnă ‘rectus, și ‘recte, etc.; fenomen care ne întâmpină comparativamente foarte rar în limbile neolatine.⁴⁸⁾

Ca și românesce, pozițiunea normală a adjectivului la Albanesi este după substantiv, de ‘nainte a căruia el nu se pune decât numai în unele cazuri excepționale, mai ales atunci când vorbitorul vrea să atragă atențiunea într’un mod emfatic asupra calității lucrului, ca la noi, bună oră, în *frumósă femeia* în loc de *femeia frumósă*.⁴⁹⁾

În fine, articolul prepositiv *i*, ca și *cel* la Români, prezintă o pronunțată nuanță relativă, astfel că De Rada îl traduce prin ‘qui est,, ‘quae est, ‘quod est.⁵⁰⁾

§ 22. După aceste considerațiuni generale, să dăm acuma între limbile română și albanesă un șir de corespondințe morfologice, cari convergesc toate către tipul ‘homo-ille ille-bonus,.

1. Românului *omu-l* ‘homme-le, corespunde albanesul *nëcri-u* ‘homme-le,.

2. Românul *omu-l bun* ‘homme-le bon, diferă de albanesul *nëcri i-miră* ‘homme le-bon, numai prin alipirea articolului către substantiv, cea-ce ar pute să fie un simplu efect de atracțiune în loc de: *om. îl-bun*, de vreme ce se știe că elementul relativ, după cum e și articolul nostru prepositiv, este expus în genere de a fi atras prin cuvântul ce precede.⁵¹⁾ O confirmațiune a acestei bănueli ni se va prezenta mai jos, când vom avea a vorbi de limbile eranice.

48) Diez, t. 3, p. 9.

49) Cfr. Dozon, *Grammaire albanaise*, în *Revue de philologie et d’ethnographie*, t. 3 (1878), p. 231.

50) Op. cit. p. 42.

51) Cfr. Steinthal, *Assimilation und Attraction*, în *Zeitschr. f. Voelkerpsychologie*, t. 1, p. 94 etc.

3. Românului *omu-l cel bun* ‘homme-le le-bon, corespunde perfectamente albanesul *nëri-u i-miră* ‘homme-le le-bon,.

4. Românului *al-doi-le* ‘le-deux-le, corespunde albanesul *i-dit’-i* ‘le deuxième-le,, cu acea diferență însă, că forma noastră derivă d’a-dreptul din cardinalul *doi*, pe când cea albanesă nu vine din *di* ‘deux,, ci din ordinalul nearticulat *dită* ‘deuxième,.

5. Românului *cel-al-alt* ‘le-l’autre, corespunde albanesul *tătără*, contras din *tă-i-atără*, care însemnă de asemenea literalmente ‘le-l’autre,.⁵²⁾ Asupra acestei corespondințe, care este foarte remarcabilă, noi vom mai reveni mai la vale.

6. Românului *omu-l al-doi-le* ‘homme-le le-deux-le, corespunde albanesul *nëri-u i-dit’-i* ‘homme-le le-deuxième le,, negreșit cu reserva făcută la punctul 4.

7. Românului *al-omu-lu-i* ‘le-homme-du, corespunde genitivo-dativil albanes *i-nëri-ut* ‘lë-homme-du,.

8. În sfârșit, articolul genitival se concórdă albanesce, întocmai ca românesce, cu substantivul ce precede: *vaiș’-a e-baba-it=fat’-a a-tată-lu-i* ‘filia-illa illa-pater-illius,, dar: *baba-i i-vaișă-să* sau *baba-i i-vaiș-et=tată-l al-fet’-ei* ‘pater-ille ille-filia-illius,.

Acéstă din urmă particularitate, Lecce o resumă în privința limbei albanese în următorul mod:

‘Quando due nomi sostantivi s’incontrano assieme, il secondo ‘sarà sempre genitivo; e se il primo sarà di genere mascolino, al genitivo prederà la vocale *i*; se poi sarà di genere ‘femminino, al genitivo prederà la vocale *e* etc.,⁵³⁾

Să pună cine-va în acest pasagiu pe *al* în loc de *i* și pe

52) Cfr. explicațiunea cam analoă a lui Camarda, *Saggio di grammatologia sulla lingua albanese*, Livorno, 1864, t. 1, p. 215.—Teoria lui Bopp, *Ueber das Albanesische*, Berlin, 1855, p. 31-2, e cu totul inadmisibilă.

53) Lecce, op. cit. p. 300.—Cf. Xylander, *Die Sprache der Albanesen*, Frankfurt, 1835, p. 74.—Hahn, *Albanesische Studien*, Gramm. p. 42 etc.

a în loc de *e*, nimic mai mult decât atâta, și ță că vom avé o regulă specifică a limbei române.

§ 23. Recurgând la formule algebraice, dacă vom exprime pe substantiv prin *S* și articolul substantival prin *s*, pe adjectiv prin *A* și articolul adjectival prin *a*, apoi prin *x* articolul genitival și prin *d* desinința genitivului, adecă *-i* la Români și *-t* la Albanesi, atunci vom căpăta următoarele tipuri:

1. $S+s$: homo-ille ;
2. $S+s A$: homo-ille bonus ;
3. $S a+A$: homo ille-bonus ;
4. $S+s a+A$: homo-ille ille-bonus, homo-ille ille-alter ; .
5. $S+s a+A+a$: homo-ille ille-bonus-ille, homo-ille ille-secundus [duo]-ille ;
6. $S+s a+a+A$: homo-ille ille-ille-alter ;
7. $S+s x+S+s+d$: filia-illa illa+pater-ill-ius.

Casurile 2 și 3 putând a se reduce în ultima analiză la unul singur, avem dară, pe terenul strict al articolului definit, șese formule morfologice, sau mai bine sintactice dintre cele mai caracteristice, cari tôte se aplică întocmai, se adaptéză așa ăicând geometricesce numai și numai cătră limbele română și albanesă, fiind cu desăvîrșire străine și chiar contrare familiei linguistice neo-latine, nu mai puțin celei germane, și mai cu sémă celei slavice.

Dar formulele exprimă regule generale, pe când Albanesi și Români se întâlnesc pînă și 'n neregularități, pînă și 'n acele excepțiuni, acele fenomene anormale, cari nu se pot formula și dintre cari vom arăta aci pe cele mai interesante.

§ 24. Pronumele neo-latin *lui*, frances și italian *lui*, a fost cōmentat în multe feluri, fără totuși a se fi ajuns pînă acum la vre-o soluțiune definitivă. Se admite generalmente, că el se compune din doă elemente constitutive, dintre cari în cel de 'ntăiu întră *l-*, adecă *ill-*, iar în cel-alt *-i*; dar remâne cestiunea deschisă, dacă descompunerea trebui să fie *ill-ui* sau *illu-i*.

Un rezultat serios, credem noi, se p \acute{o} te dob \acute{a} ndi numai atunci, dac \acute{a} vom studia pe *lui* \acute{i} n leg \acute{a} tur \acute{a} cu corespondintele se \acute{u} feminine: italian, proven \acute{t} al \acute{s} i vechiu francez *lei*, macedo-rom \acute{a} n *lei*. Nic \acute{i} *lui* f \acute{a} r \acute{a} *lei*, nic \acute{i} *lei* f \acute{a} r \acute{a} *lui*, nu se pot explica.

În *lei* se afl \acute{a} *-i* ca \acute{s} i \acute{n} *lui*, dar lipsesce *u-*. Prin urmare, ambele forme se descompun \acute{i} n *lu-i*, *le-i*, nic \acute{i} o dat \acute{a} \acute{i} n *l-ui* f \acute{a} \acute{s} \acute{a} cu *le-i*, de vreme ce finalul *-i* \acute{i} n ambele forme fiind un element identic, nu p $\acute{o$ te fi tractat \acute{i} n fie-care din ele \acute{i} ntr'un alt mod.

Ilustrul Pott a b \acute{a} nuit o dat \acute{a} , c \acute{a} femininul *lei* se urc \acute{a} la un prototip *illa-i*.⁵⁴⁾ Atunci masculinul *lui* revine necesarmente la *illu-i*. Dac \acute{a} vom al \acute{a} tura ac \acute{e} st \acute{a} descompunere cu francezul *autru-i*, italianul *altru-i*, rom \acute{a} nul *altu-i*, \acute{i} n car \acute{i} tema reprezint \acute{a} acusativil latin *alterum*, precum \acute{s} i *unu-* din *unum* \acute{i} n al nostru *unu-i*, va trebui s \acute{a} conchidem c \acute{a} *illu-* \acute{i} n *illu-i* este de asemenea pentru *illum*, iar *illa-* \acute{i} n *illa-i* pentru *illam*; cu alte cuvinte, singurul *-i* represint \acute{a} aci pe dativ sa \acute{u} pe genitiv. În *nimeni-i* din *nimene*, \acute{i} n *c \acute{a} ru-i* din *care*, *cut \acute{a} ru-i* din *cutare* etc. tematicul *-e-* a trecut la noi \acute{i} n *-u-* prin analogi \acute{a} cu cele-l'alte masculine. La Macedo-rom \acute{a} n \acute{i} ac \acute{t} iunea analogiei s'a \acute{i} ntins \acute{s} i mai departe, pref \acute{a} c \acute{e} nd nu numai pe *al teu* 'ille-tuus, \acute{i} n *a tu-i*, dar \acute{s} i pe *al me \acute{u}* ='ille-meus, \acute{i} n *a n \acute{u}* -i.

Limba rom \acute{a} n \acute{a} , pe care lingui \acute{s} tii str \acute{a} in \acute{i} au pr \acute{e} l \acute{a} sat'o la o parte \acute{i} n cercet \acute{a} rile lor pe terenul filologiei romanice, posed \acute{a} aci un avantajiu immens asupra surorilor sale din Occidente. Pe c \acute{a} nd acolo numai *lei*, *costei* \acute{s} i *colei* \acute{i} nf \acute{a} ti \acute{s} ez \acute{a} —anume la Italian \acute{i} —o form \acute{a} feminin \acute{a} , iar pentru *altrui* ea nu se g \acute{a} sesce, la noi l \acute{i} ng \acute{a} *altu-i* avem *alte-i*, l \acute{i} ng \acute{a} *unu-i*—*une-i*, l \acute{i} ng \acute{a} *cut \acute{a} ru-i*—*cut \acute{a} re-i*, l \acute{i} ng \acute{a} *c \acute{a} ru-i*—*c \acute{a} re-i*, l \acute{i} ng \acute{a} *cestu-i*—*ceste-i* etc. \acute{S} i mai remarcabile s \acute{i} nt formele macedo-rom \acute{a} ne: *nostru-i*='nostrum-i', *vostru-i*='vestrum-i', \acute{s} i altele, l \acute{i} ng \acute{a} *vostre-i*='vestram-i', *nostre-i*='nostram-i', etc.

54) Pott, *Romanische Elemente in den langobardischen Gesetzen*, \acute{i} n Kuhn, *Zeitschr.*, t. 12, p. 196.

După modelul număróselor forme nearticulate în *-ui*, d. Alexandri nu s'a sfit de a introduce, cu mult gust, un genitivo-dativ nearticulat *întregu-î* în "Oda ostaşilor români,":

Sînt bătăile de inimă a *întreguî* nēm al nostru....

Originea curat etimologică a finalului *-i* e cu totul indiferinte în cestiunea de faţă. Cēia-ce ne preocupă, este numai rolul seŭ de desininţă casuală, anume genitivo-dativă la Români, dativă şi une-orî genitivă la cei-l'alţi Neo-latini, de exemplu în textul lombard din secolul XI citat de Pott: "filia "quondam *lui*, que profitetur se ex natione sua lege vivere "Romana, et ille filius *lui*,"⁵⁵⁾ Natura genitivală a lui *lei* şi *lui* se mai demonstră, între altele, prin corespondintele lor plural *loro*, care este genitivul şi numai genitivul *illorum*.⁵⁶⁾

Lui este dar *illu-i*, nici decum *ill-ui*.

Dacă ar puté să mai persiste vre-o îndoelă în acéstă privinţă, ea dispore prin alăturarea declinaţiunii articulate române cu cea albanesă. Albanesce nominativul articulat dela *nĕri* "om, este *nĕri-u*==romănesce *omu-l*, în cărţile nóstre vechi *omu-lu* saŭ la Macedo-români *om-lu*. Genitivo-dativul albanes este *nĕri-u-t*==romănesce *omu-lu-î*. Decî romănesce *-lu-* în *-lui*, ca şi albanesce *-u-* în *-ut*, este articolul definit la nominativ, pe care'l strămută în genitivo-dativ numai finalul *-i* la Români şi finalul *-t* la Albanesi. Intocmai aşa se petrece în limbele scandinave, cari aŭ şi ele un articol definit postpoşitiv. Nearticulatul "om, în sveđiana, bună-órá, se đice *man*, danesce *mand*; articulatul "omu-lu, se đice *man-en* saŭ *mand-en*; genitivul "omu-lu-î, se đice *man-en-s* saŭ *mand-en-s*, unde numai *-s* represintă pe genitiv, *-en-* fiind articolul definit la nominativ. Comparaţiunea între *omu-lu-î*==*nĕri-u-t*==*man-en-s*, tóte însemnând literalmente "homme-le-de, demonstră pînă la ultima evidinţă compoşitiunea neo-latinului *lui* din *illu-i* cu sens de

55) Ibid. p. 195.

56) Cumcă *autrui* este anume genitiv, cfr. Brachet, *Grammaire historique de la langue française*, ed. 4, p. 181.

‘le-de, mai rămânând numai de a se urmări etimologia separată a lui *-i*, ceia-ce lăsăm pe altă dată.⁵⁷⁾

De aci însă decurge o consecință. Dacă genitivul masculin este *omu-lu-î*, adică *-i* adaus cătră nominativul articulat, atunci și genitivul feminin *cununei* trebui să resulte de asemenea din adausul lui *-i* cătră nominativul *cunun'a* din *cunună-a*, astfel că prototipul *cununei* nu pôte fi decât *cunună-a-i*. In același mod la Albanesi genitivul masculin *nieri-u-t* necesiteză, prin adausul lui *-t* cătră nominativul articulat, pe un genitiv feminin *curonă-a-t*. Așa la Scandinavi — ca să ne'torcem la analogia de mai sus—masculinului *man-en-s* ‘homme-le-de, îi corespunde foarte regulat femininul *kron-an-s* contras din *krona-an-s* ‘couronne-la-de,.

In limba română cea veche, așa după cum o găsim în tipăriturile din secolul XVI și de pe la începutul secolului XVII, genitivul feminin este *cununeei*, adică *cunune-e-i*. In texturile din volumul lui popa Grigorie din Măhaciu un asemenea genitivo-dativ singular feminin *-cei* nu e de loc rar: *slaveei* (6,238, 239), *rugăcîuneei* (184), *sîntecii* (96,185,195), *svintecii* (190), *înpărățieci* (187), *Mariceii* (182), *șileei* (91,152), *caseii* (157), *Sarceii* (156), *sfințieci* (218), *cinstitecii* (66), *fețecii* (86), *aspidceii* (111) etc. Nu puține exemple se află și 'n texturile din totul I al publicațiunii de față.

Așa dar prototipul *cunună-a-i* a suferit scăderea lui *-ă-a-* la *-e-e-*, de unde apoi, printr'o contragere ulterioară, s'a născut forma actuală *cununei*, in care un singur *-e-* mai represintă pe *-ă-a-*. Nu mai vorbim despre formele poporane *cununii* și chiar *cunini*, datorite acțiunii asimilative a finalului *i*.

Același fenomen ni-l înfățișeză limba albanesă. Desinița arcaică a genitivo-dativului feminin este aci *-e-t* pentru *-e-e-t* din primitivul *-ă-a-t*. Așa dela *dită* ‘di, articulat *dit'a*==*dită-a*,

57) Vom observa numai că Meunier și Havet, *Mémoires de la Société de Linguistique*, t. 1 p. 56 și t. 3 p. 187, cred că și latinul *illius* este compus cu un genitiv suplimentar *-ius*. Acest *ius* nu ne-ar explica ôre pe romanicul *-i*?

în traducerea Bibliei figurază genitivul *dittet* pentru *diteet* (Matth. XI. 23) = *dită-a-t*.

În acest mod, românul *omu-lu-î* ne oferă nu numai o construcțiune sintactică identică cu albanesul *nëri-u-t*, ambele ‘*homme-le-de*,, dar încă în forma feminină corespundinte, printr-o procedură anormală, s’a făcut la Români și la Albanesi aceia-și trecere fonetică succesivă a lui *-ă-a-* în *-e-*: *cunun-e-î* = *cunună-a-î*, *dit-e-t* = *dită-a-t*, literalmente: ‘*couronne-la-de*,, ‘*journée-la-de*,.

Coincidența e cu atât mai instructivă, cu cât între articolul definit feminin *-a* la Români și între același articol *-a* la Albanesi nu este nici o înrudire etimologică, cel de’ntăiu urcându-se la prototipul *-la*, corespunzător articolului masculin *-lu*, pe când cel-lalt derivă din radicala pronominală *va*, pe care o indică articolul masculin *u*. Formele primitive ale articolului definit s u b s t a n t i v a l cată să fi fost:

$$\begin{array}{l} \text{la Români} \left\{ \begin{array}{l} lu \succ l \\ la \succ a \end{array} \right. \\ \text{la Albanesi} \left\{ \begin{array}{l} va \succ u \\ vâ \succ a. \end{array} \right. \end{array}$$

Dar étă un alt ce-va nu mai puțin interesant.

§ 25. Am văzut mai sus, că Macedo-românii, Moldovenii și în parte Ardelenii obișnuesc a înlocui pe cele patru forme bine caracterisate: *al*, *a*, *aî*, *ale*, prin singura formă *a*, care nu este decât femininul singular. Așa se țice *a-meî*, literalmente: ‘*la-mien*,; *a-mele* = ‘*la-miennes*,; *a-doi-le* = ‘*la-deux-le*,; *acest cal a boieru-lu-î* = ‘*ce cheval lu-boyard-le-de*, etc.

Ei bine, limba albanesă ne presintă un fenomen foarte analog cu această remarcabilă neregularitate.

În construcțiunea substantivului cu genitivul, Albanesii întrebuințază articolul prepositiv feminin la singular, adecă *e-*, după tot felul de pluraluri, fie feminin, fie masculin, fie neutru. De exemplu: *kuî-tă e-buîar-i-t* ‘*les chevaux du boyard*,, literalmente: ‘*chevaux-les la-seigneur-le-de*,, curat ca în limba

noastră din secolul XVI sau după modul macedo-român: *căi-î a boiaru-lu-î* în loc de: *căi-î aî*. . . Alt exemplu: *ămpretăr-et e-de-u-t* ‘les rois de la terre’, literalmente: ‘rois-les la-pays-le-de’, ca românește în: *împărăți-î a pământu-lu-î* în loc de: *împărăți-î aî* . . .

Propaginațiunea femininului *e-* pe socotéla tuturor celor-l’alte forme ale articolului prepositiv, fie ca acuzativ singular și plural, fie ca nominativ plural pentru toate genurile, este la Albanesi atât de pronunțată, încât d. Dozon, neînțelegând natura lucrului, s’a crezut dator a imagina pentru acest *e-* o paradigmă a-parte, separată de paradigma articolului prepositiv și pe care o califică, numai dóră ca să scape de încurcătură: ‘un petit mot que j’appellerai, *faute de mieux*, le conjonctif.’⁵⁸⁾

Dacă ar fi consultat limba română, d. Dozon lesne s’ar fi convins, că albanesul *e-* nu este decât femininul singular al articolului prepositiv, propaginat într’un mod anormal, din punct în punct ca al nostru *a-*.

Îata în fine, un al treilea specimen, nu mai puțin instructiv, de as menî întâlniri pină și între anomaliile articolului definit la Romani și la Albanesi.

§ 26. Românește pluralul dela *cel-al-alt* este *cei-l’alți* contras din *cei-al-alți*, *ceia-ce* înseamnă literalmente: ‘les-le-autres’, printr’o ciudată asociațiune între articolul la singular cu articolul la plural. Apoi la feminin se dice: *cea-l’altă*, contras din *cea-al-altă*, adecă ‘la-le-autre’, printr’o asociațiune tot atât de ciudată între masculin și feminin.

Albanesce ‘cel-al-alt’, este *tă-i-atără*, pronunțat *t’-i-atără*. Acéstă construcțiune pôte fi privită în două moduri din cauza duplei funcțiuni a lui *tă*.

De’ntăiu, *tă* fiind articol prepositiv neutru la singular, *tă-i-atără* pôte fi tradus prin ‘illud-ille-alter’, însoțindu-se două

58) Dozon, op. cit p. 355. Cf. Hahn, *Alb. Stud. Gramm.* p. 28.

genuri diferite, tot așa ca românește în *cea-al-altă* = ‘illa-ille-alter’. Mai mult decât atâta. Femininul la Români reprezintă nu numai pe feminin, dar tot-o-dată și pe neutru din celelalte limbe; de exemplu: *o sciă acésta* = ‘scio hoc ipsum’, *acésta este* = ‘hoc est’, *aceia ți-am spus’o* = ‘illud dixi tibi’, etc. În acest chip albanesul *tă-i-atără* și românul *cea-al-altă* se pot traduce ambele de o potrivă prin ‘illud-ille-alter’.

Însă *tă* este în același timp pluralul articolului prepositiv pentru toate genurile, ast-fel că *tă-i-atără* ar mai pute să fie și ‘les-le-autre’, prin însoțirea pluralului cu singularul, tot așa ca românește în *cei-al-alti* = ‘les-le-autres’.

Mai pe scurt, ori-cum ar fi să ne dăm seamă de anomalia tipului albanes, ne vom isbi vrënd-nevrënd de o analogie română.

La adecă, este o analogie pînă și ‘n acea împregiurare, că locuțiunea albanesă *tă-i-atără* întrunesc ambele forme ale articolului prepositiv: *tă-* și *i-*, după cum românul *cel-al-alt* întrunesc de asemenea pe *cel* și *al-*!

§ 27. Scăderea lui *-ăa-* la *-e-* în genitivo-dativul feminin singular; respândirea neregulată a femininului singular *a-* și *e-* în locul formelor eterogene la singular și la plural; în sfîrșit, construcțiunea lui ‘alter’, cu cele două varianturi întrunite ale articolului prepositiv, discordate la gen și la număr; toate acestea sînt nesce coincidențe cu totul de o altă natură, decât cele șese formule normale, așa dîcînd algebraice, comune Românilor și Albanesilor în întrebuintărea articolului definit.

În Linguistică însă, dacă nu și ‘n cele-l’alte, anomalia este tot atît de importantă ca și regula; ba pôte chiar și mai importantă une-orî, atunci anume când este vorba de a constata filiațiunea limbelor.

‘Vom stabili ca un principiu general,—dîce marele Pott în ‘studiul seû despre criteriile înruderii lingvistice,—vom stabili ‘ca un principiu general, că constatarea puncturilor normale ‘sau regulate, în cari se întălnesc unele limbi, capătă o tă-riă și mai demonstrativă în favórea originii comune, dacă

‘aceste limbi se mai întălnesc pînă și ’n anomaliele lor, pînă și ’n abaterile lor specifice dela normă și dela regulă.’⁵⁹⁾

§ 28. N'am cređut necesar de a semnala mai sus într'un mod expres coincidența formală perpetuă a genitivului cu dativul la Români și la Albanesi.

Omu-lu-î=ñeri-u-t însemnăză d'o potrivă ‘hominis, și ‘hominis’.

În ambele limbe, după tóte dialectele saű sub-dialectele lor, nu există o singură excepțiune dela acéstă coincidență.

Terminând însă aci despre limbele română și albanesă în parte, sîntem datorii a indica măcar în trecăt acest fenomen, asupra căruia vom mai reveni m'ai jos pe larg cu ocasiunea limbei armene. Pe d'o parte, el se află, prin *-lu-î=ñ-u-t*, într'o strînsă legătură cu cestiunea articolului postpositiv; pe de alta, noi îl găsîm de asemenea în a treia limbă balcanică, la care vom trece acuma, și anume:

III. L i m b a b u l g a r ă .

§ 29. Cel întăiű Thunmann în secolul trecut,⁶⁰⁾ apoi în ȓilele nóstre Kopitar,⁶¹⁾ Miklosich⁶²⁾ și Schuchardt,⁶³⁾ aű indicat succesivamente modul cel adevărat sciințific de a urmări în limbele actuale de pe peninsula balcanică resturile graiului autoeton, primordial, anterior cuceririi romane și invasiunii slavice, fără a mai vorbi despre dominațiunea cu mult m'ai tărđia a Otomanilor.

Punėndu-se pe același tărîm, iată ce ȓice Ascoli în ultima sa publicațiune:

59) Pott, *Die Kennzeichen der Sprachverwandschaft*, in *Zeitschr. d. deutschen morgenländ. Gesellschaft*, t. 9, p. 443.

60) Thunmann, *Untersuchungen ueber die Geschichte d. oestlichen europ. Voelker*, Leipzig, 1774, p. 175, 246.

61) *Wiener Jahrb. d. Litteratur*, t. 46, p. 85 etc.—Kopitar, *Kleinere Schriften*, Wien, 1857, p. 238.

62) *Die slavischen Elemente im Rumanischen*, p. 5 etc.

63) *Der Vocalismus des Vulgarlateins*, t. 3, p. 49 etc.

‘Fenomenele cele caracteristice ale limbei albanese trebuî
 ‘alăturate cu multă fineță cu fenomenele analóge, prin cari
 ‘cele-l’alte doă limbî învecinate manifestă, la rîndul lor, reac-
 ‘țiunea unui graiü aborigen contra jugului invasorilor poste-
 ‘riori și represintă óre-cum pe acel graiü; adecă trebuî ală-
 ‘turate cu acele fenomene, prin cari limba română se separă
 ‘de cele-l’alte dialecte neo-latine și limba bulgară se separă
 ‘de cele-l’alte dialecte slavice.,⁶⁴⁾

Noî din parte-ne ne-am unit de-mult cu acéstă programă, dar cu o rezervă óre-care fórte substanțială. Recunóscem pe deplin necesitatea unei comparațiuni metodice între cele trei limbî balcanice învecinate: româna, albanesa și bulgara; mergem chiar mai departe, cerënd întinderea speculațiunii comparative, pe un plan secundar, asupra limbei grece — vechî și noue —, ba încă asupra celei serbe și celei slovene. Și totuși credem că este o mare retăcire, o eróre capitală, de a pune pe aceeași liniă legătura între Români și Albanesi pe de o parte, și raportul Bulgarilor cătră Români și Albanesi pe de alta. Români și Albanesi sînt rude între ei, dar nu sînt nici decum rude cu Bulgarii.

Pe când morfologia română și cea albanesă sînt aprópe identice în tóte puncturile, pînă și ’n trăsurile lor cele mai ascunse și mai complicate; limba bulgară, din contra, nu este decăt o *caricatură* a morfologiei comune da co-epirote, maîmuțând nesce plecări asemenate, exprimënd nesce veleități pe cale de a se manifesta, nesce tendiuțe pe jumătate realizate, adesea greșite chiar în acéstă jumătățire.

Aseménarea între româna și albanesa este o aseménare c o n- g e n i t a l ă, o aseménare din nascere, din tulpină. Divergințele între ele se datoresc unor aginți posteriori, unor condițiuni mesologice diferite, unor împregürări cari aü reușit să modifice exteriorul, dar n’aü putut să schimbe fondul, esența, scheletul. Cu totul alt ce-va e limba bulgară. Ea este cu desă-

64) Ascoli, *Stuj critici*, II, p 64.

virşire de un alt n m. Fenomenele, cari   sînt comune cu româna ŝi cu albanesa, nu sînt nici o dată, dar nici o dată organice, ci  -a  fost numai a l t o i t e pe din afară intr'un mod stângaciu intr'o epocă nu pr -depărtată, ŝi ac sta mai cu sémă sub influința elementului român.

Să le examinăm mai de apr pe, negreŝit însă intru c t se atinge numai de articolul definit, singurul punct ce ne interese  in studiul de fa .a.

  30. Bulgarii posedă ŝi ei formula româno-albanesă S+s, adecă post-articularea substantivului: *celeuk- t*=rom. *omu-l*=alb. *n eri-u*; *mama-t *=rom. *mum'-a*=alb. *m mm'-a*; *sito-to*=rom. *c uru-l*=alb. *sit'-a* etc. Acest articol postpositiv sună la masculin singular *- t* sau *-ot*, la feminin singular *-t *, la neutru singular *-to*, la plural pentru t te genurile *-te*. Să nu-ŝi inchipuesc  însă cine-ya, judec nd după aparin te, precum s'a făcut până acum de c tr  to i linguiŝtii, cumc  post-articularea substantivului este tot at t de esen ial  in limba bulgară ca in cea rom n  sau ca in cea albanesă.

Bulgarul lesne p te să supprime articolul se  postpositiv; p te s l înlăture, după bunul se  plac, in modul cel mai arbitrar, fără ca ac sta să aibă vre-o consecin .a pentru sensul frazei. Articulat sau nearticulat, substantivul conservă aceiaŝi nuan .a de semnificațiune. ŝi ca probă despre ac sta, o probă f rte elocinte, să luăm din cele trei limbi, puse aci in compara iune, c te o bucată analógă din literaturile lor poporane respective.

In eleptul Salomon, in órele sale de ne'n telec iune, celebr nd in "C ntarea c nt rilor", pe frumoŝa Sulamit ,  ice că părul ei este ca o turmă de capre ŝi din ii ca o turmă de berbeci, g tul ca un st lp de marmură ŝi sinul ca doi pui de c prio r  etc., la cari t te—lucruri f rte gra ioŝe după epocă—m ndra Evreic    respunde la r ndul se , că corpul lui este ca osul de elefant împodobit cu safir, ŝi mai c te altele. Cam tot in felul acesta, un c ntec albanes compară talia copilei cu o v r-
gu , peli a ei cu chihlibar, părul ei cu c rdele unei ghitare,

sufierea cu profumurile de munte și buzele cu garófă; iar un cântec bulgar ne spune că féta este ‘subțire-naltă’, obrajii ei sînt ca brînză prós-pătă, sprâncenele ca găitan de Țarigrad, gura ca o cేశcă de argint, ochiî ca cereșe negre, limba ca o smochină dulce. În fine, se scie lungul șir de imaginî, cu mult mai poetice, prin cari se depinge ciobanul român în balada noastră poporană ‘Mieóra’,. Íată acuma textualmente pasagiul român, pasagiul albanes și pasagiul bulgar, în cari articolul post-positiv este indicat pretutindenî cu litere italice:

Mîndru-*l* ciobănel
 Țras printr’un inel,
 Fețișór’-*a* lui
 Spum’-*a* lapte-*lu-î*,
 Musteciór’-*a* lui
 Spicu-*l* grâu-*lu-î*,
 Perișoru-*l* lui
 Pén’-*a* corbu-*lu-î*,
 Ochișori-*î* lui
 Mur’-*a* câmpu-*lu-î*.⁶⁵⁾

Textul albanes:

Moî, e hol’*a* si liastar-*i*
 E bard’-*a* si këhribar-*i*,
 Liështëă tată si telî-İongar-*i*,
 Er’-*a* trëndălină-malli-*i*,
 Buz’-*a* karafilă-dukian-*i*...⁶⁶⁾

Textul bulgar:

Na snagă—tenko-visoko,
 Lițe mu—présno sirene,
 Vėjdi mu—stambol-găitani,

65) Alexandri. *Poesii populare*, ed. 2, p. 3.

66) Camarda, op. cit. t. 2, p. 24.—Să se observe, că noi considerăm ca forme post-articulate casurile de așa numitul genitivo-dativ albanes nedeterminat, asupra căruia vom reveni cu o altă ocaziune. Albanesce genitivo-dativul ‘de om’, se exprimă prin nominativul ‘omu-*l*’,: *nieri-u*. Cfr. vechilul român: ‘*lu* Petru,’= ‘*de* Pierre,’.

Usta mu—ceška srebărna
 Oci mu—cerni cereși,
 Țazik mu—sladka smokina...⁶⁷⁾

În pasagiul român, articolul postpositiv se găsește de trei-spre-deci ori; în pasagiul albanes, cel mai scurt din toate, de noue ori, fără a se mai număra articolul prepositiv; în pasagiul bulgar—nici una singură dată!

Nu ne-ar fi a-nevoie de a înmulți pînă la infinit asemenea exemple, cari demonstrează pînă la ultima evidență, că articolul postpositiv n'a intrat, ca să șicem așa, în însuși sucii limbei bulgare, ci abia plutesce șovăitor pe d'asupra. Bulgarul se serveste de acest articol în modul cel mai capricios, cel mai fantastic, une-ori omițându-l unde ar trebui să fie, alte ori grămădindu-l r o c o c o după adjectivi, după pronumi, pînă și după adverbii!

§ 31. Acest articol postpositiv bulgar, atât de nestatornic sub raportul funcțiunii, se bucură el cel puțin de vre-o formă fixă, precisă, după cum este *-l* și *-a* la Români, *-i*, *-u*, *-a* la Albanesi?

Nu. Nici măcar atăta. Sînt unele graiuri bulgare, unde în loc de *-tă* figurază articolul postpositiv *-nă*. Astfel în districtul Akhî-celebi, de exemplu, se șice *vîera-na* pentru *vîera-tă* 'credinț'-a, *kandili-ne* pentru *kandili-te* 'lampe-le', *kalpaka-nă* pentru *kalpak-ăt* 'căciul'-a, etc. Rare-ori se mai întrebuintează acolo *-tă* alături cu *-nă*, iar d. Ciolakov ne asigură că a mai auzit și a treia formă: *-să*.⁶⁸⁾

Acésta nu este tot. Bulgarii din Macedonia mai cunosc o a patra formă a articolului postpositiv: *-vă*. Ei șic, bună-óră: *sre-vo* 'inim'-a, *voda-va* 'ap'-a, etc.⁶⁹⁾

Mai pe scurt, un articol postpositiv sigur și uniform nu există în limba bulgară.

67) Bezsonov, *Bolgarskăa pîsnî*, Moscva, 1855, t. 2, p. 71.

68) Ciolakov, *Bălgarskăi narodni sbornik*, Bolgrad, 1872, p. 323 nota 5.

69) Miklosich, *Vergleichende Grammatik*, t. 3 (1876), p. 185.

Forma *-să* este învederat paleo-slavicul *sī* ‘hic’,; forma *-nă* pare a fi paleo-slavicul *onŭ* ‘ille’,; forma *-vă* cată a fi paleo-slavicul *ovŭ* ‘hic’,, cu aceiași aferesă a lui *o-* ca în *-nă=onă*,⁷⁰⁾ deși n’ar fi peste puțină de a vedé în ea prototipul *va* al articolului postpositiv albanes, despre care mai sus în §-ul 24; în fine, forma *-tă*, articolul definit cel mai respândit la Bulgari, este fără îndoieală paleo-slavicul *tŭ* ‘ille’, sau ‘ipse’,.

§ 32. Articolul postpositiv fiind dară în limba bulgară o adevărată superfetațiune, un element fără consistință și fără rădăcină, o evidinte importățiune de puțină durată, este mai mult decât probabil că el s’a format anume după modelul articolului postpositiv român, căci relațiunile Bulgarilor cu Albanesii au fost tot-d’a-una mai restrinse și mai unilaterale. Traducând literalmente pe al nostru *-l=ille* prin *-ăt=tă* ‘ille’,, Slaviii din Balcanii n’au făcut alt ce-va decât ceia-ce făcură Slovenii din Resia lângă Udine, cari, împrumutând dela vecinii lor Italianii articolul definit *il*, l’au tradus și ei de asemenea tot prin demonstrativul paleo-slavic *tă*,⁷¹⁾ cu acea numai firăscă deosebire că articolul resian este prepositiv ca și cel italian, pe când articolul bulgar a trebuit să fie postpositiv ca cel român.

Pentru a demonstra și mai limpede, dacă se pôte, natura eminentă exotică a articolului postpositiv la Bulgari, să mai adăogăm că el n’are casurii oblice. În tesă generală, cu nesce excepțiuni cam equivóce și de tot sporadice, acest articol se întrebuintează numai la nominativ. Formele daco-epirote *omu-lu-ŭ=neri-u-t* sau *ter’-e-ŭ=dit’-e-t*, adecă ‘homo-ill-ius’, sau ‘terra-ill-ius’,, sînt absolutamente necunoscute limbei bulgare, care le înlocuesce prin *na celeak-ăt* sau *na zemie-tă*, ceia-ce însemneză literalmente: ‘sur homme-le’, sau ‘sur terre-la’,.

Este fórte semnificativ, negreșit, că Bulgarii, ca și Româniii sau Albanesii, contra totalității limbelor slavice, au identificat

70) Acastă explicațiune, noi am dat’o pentru prima óră în epistola către Ascoli din 5 aprilie 1878, publicată în *Archivio glottologico*, t. 3. D:ja în urma noastră, tot așa s’a pronunțat *Archiv fuer slavische Philologie*, t. 3, p. 522.

71) Baudouin de Courtenay, *Ruzianskii katihizis*, Leipzig, 1875, p. 25.

în formă genitivul cu dativul. La dînșii *na celeak-ăt* înseamnă de o potrivă: ‘*hominis*, și ‘*homini*,. Nicî aci însă coincidența cu morfologia daco-epiroată nu e perfectă. Pe de o parte, s’au conservat urmele unui dativ separat, după cum vom vedé chiar îndată în §-ful 34; pe de alta, genitivo-dativul bulgar nu se forméază prin sufixațiune, ca cel româno-albanes, ci prin prepozițiune....

§ 33. Articulul prepositiv, atât de esențial în graiul român și în cel albanes, atât de caracteristic în aceste doă limbe prin legătura sa exclusivă cu adjectivul, lipsesce cu desăvirșire Bulgarilor, la cari—mai pe d’asupra—relațiunea între substantiv și adjectiv este inversă de cea ce se petrece în sfera daco-epiroată.

Pe când la noi și la Albanesi adjectivul, în regula generală, urmăză după substantiv; bulgăresce, din contra, adjectivul, éráși în regula generală, precede substantivul. Bulgarul nu țice *celeak-ăt dobăr* ‘*homo-ille bonus*,, ci numai *dobriț-ăt celeak* ‘*bonus-ille homo*,.⁷²⁾

Chiar atunci când, printr’o rară excepțiune, un adjectiv articulat se pune după substantiv, construcțiunea bulgară sună: *Petăr pârvi-ăt*, literalmente ‘*Pierre premier-le*,, adecă o formulă S A+s, radicalmente străină sintaxeii româno-albanese, care cere formula S a+A.

Românul *cel-bun* saŭ albanesul *i-miră* fiind imposibile la Bulgari, în deșert am cauta la dînșii formula completă S+s a+A, ca la noi în *omu-l cel-bun*, la Albanesi în *nëri-u i-miră*.

§ 34. Și totuși reduplicarea articolului definit este cunoscută pînă la un punct Bulgarilor.

De’ntăiŭ, în locul formulei româno-albanese S+s a+A, Bulgarii și-au închipuit o formulă S+s A+s; de exemplu: *bulkă-tă hubavă-tă* ‘*frumósă femeia*,.⁷³⁾ literalmente: ‘*femme-la*

72) Cankof, *Grammatik der bulgarischen Sprache*, Wien, 1852, p. 46.

73) Bezsonov, op. cit. t. 2, p. 78.

belle-la,, saŭ : *drehi-te samodivski-te* ‘haŭnele de dŭnă,, literalmente : ‘habits-les féeriques-les,,.⁷⁴⁾ Acăstă construcŭiune formăză una din licenŭele poesiei poporane bulgare.

Al doilea, în districtul Akhŭ-celebi se mai aude, tot în poesia poporană, o alt-fel de reduplicaŭiune nu mai puŭin insolită a articolului definit, anume după formula $A+s+s$; bună-óră:

Utide maŭka ta nabra
Ut *deveti-tu-nu* gradină
Pilinŭ....⁷⁵⁾

unde *deveti-tu-nu*, numărul ‘nouc,, se traduce literalmente prin : ‘neuf-le-le,,.

În fine, în același district, după d. Čiolakov, cătră dativul articolat se acată dativul de a treia persoană, de exemplu *konŭu-tu-mu*. Îată ce ‘mŭ scrie în acăstă privinŭă într’o epistolă profesorul Miklosich : ‘*Konŭu-tu-mu* est difficile à expliquer. ‘Je crois que les Bulgares peuvent dire : *dadoh oves konŭu-tu-mu*, littéralement : dedi avenam equo-τϕ-ei, phrase dans ‘laquelle au datif *konŭu-tu τϕ* ἰππῶ este ajouté le datif *mu* ‘αὐτῶ. La langue bulgare contient encore beaucoup d’énigmes,,.

§ 35. Formula reduplicativă $S+s A+s$, pe care și-a apropiat’o articolul definit în poesia poporană bulgară, nu e de tot străină limbei române, și pôte că s’ar afla unde-va și la Albanesi.

Dar relaŭiunea fenomenelor, precum ne vom încredinŭa în-dată, este diametralmente opusă.

În volumul lui popa Grigorie ne întimpină următóarele remarcabile specimene de acăstă formulă :

T e x t u r ŭ M ă h ă c e n e : ‘Predica I, 244 : hieléno-lu vrajmașu-lu, 245 : hielénu-l vrăjmașu-lu, 240 : păinre-a noastră sășioas’-a.

74) Dozon, *Chansons populaires bulgares*, Paris, 1875, p. 7, 17 etc.

75) Čiolakov, op. cit. p. 323, No. 66.

T e x t u r i B o g o m i l i c e : ‘Rugăciunea de scóterea dracilor, 117: dracu-l înşelătoriu-l, 125: înfriicatu-lu-i scaunu-l, cinstitu-l veşământu-l; ‘Călătoria Maicei Domnului, 60: sfântu-l boteđu-l, 64: necredincóşi-i Jidovi-i, 50: înfricatu-lu-i scaunu-lu-i, 67: creştini-i păcătoşi-i; ‘Apocalipsul lui Paul, 24: svântu-l boteđu-l, 28: toţi-i direpţi-i; ‘Cugetări în óra morţii, 98: mare-le patriarhu-l.

Din aceste 13 specimene, numai în 3 adjectivul e pus după substantiv: ‘păinre-a noastră *săfioas’-a*, ‘dracu-l *înşelătoriu-l*, şi ‘creştini-i *păcătoşi-i*. În cele-l’alte 11 specimene, adjectivul precede, usurpând astfel locul stereotip al substantivului, iar prin acésta căpătând şi post-articularea cea substantivală. A doua post-articulare ni se presintă dară ca un fel de revendicare din partea substantivului celui gonit; o revendicare analógă cu cea constatată în §-ful 19. Acolo, în exemplele ‘curat sufletu-l’, ‘mare mil’-a’, ‘milostivü domnu-l’, substantivul, perdëndu-şi poziţiunea, a reuşit totuşi a împedeca cel puţin articularea usurpatorului adjectiv; aci, neputënd să desarticuleze pe rivalul seş, el se mulţumesc cu o a doua articulare. Ambele fenomene provin de o potrivă din aversiunea limbii române pentru formula A S în locul formulei normale dacoepirote S A.

O tendinţă contrariă aŭ produs la Bulgarî un rezultat aprópe identic: dupla post-articulare în construcţiunea substantivului cu adjectivul; însă nu A+s S+s, ca în volumul lui Grigorie, ci S+s A+s, adecă cu inversiunea celor doi membri aŭ formulei. La dinşii poziţiunea n o r m a l ă a adjectivului este de’naintea substantivului. De aci decurge consecinţa că, în construcţiunea adjectivului cu substantivul, post-articularea aparţine de drept celui de’ntâi. Când se’ntimplă însă, în stilul cel p o e t i c, ca substantivul să impresóre locul adjectivului, acesta din urmă, perdëndu-şi poziţiunea, nu vrea totuşi a perde şi articlul, de unde apoî, prin rivalitatea ambelor elemente, se nasce o duplă post-articulare. Iată de ce exemplele de mai sus de reduplicarea articlului la Bulgarî, exemple

de altmintrea foarte rare, aparținând numai poeziei populare, ne prezintă toate construcțiunea: substantiv+adjectiv, nici o dată adjectiv+substantiv.

Diferința esențială între fenomenul român cel excepțional și fenomenul cel bulgar nu mai puțin excepțional consistă dară în diferența formulilor: $S+s$ $A+s$ și $A+s$ $S+s$. Dacă un asemenea fenomen excepțional s'ar găsi cumva și la Albanesi, se poate prezice cu o deplină certitudine, că el va prezenta formula română, nu pe cea bulgară.

§ 36. Conchidem :

Particularitățile cele ne-slavice ale morfologiei și sintaxei bulgare se explică toate, cel puțin în sfera imediată și mediata a articolului definit, prin vecinătatea cu Albanesi și mai ales cu Români; dar prin vecinătate, nu prin înrudire.

La Bulgari sînt multe lucruri dela Români, unele dela Albanesi, nemic însă dela Daco-epiroți, dela substratul autocton, din care s'aun desfășurat pe căi diverse Români și Albanesi, individualisându-se uni și alții cu secolii înainte de prima aședare a elementului bulgar în Balcani.

Să trecem la :

IV. L i m b a g r e c ă .

§ 37. Vorba fiind despre Eleni, nu despre Neo-greci, nu poate fi cestiune de un împrumut posterior dela Români sau dela Albanesi, după cum am vedut mai sus în cazul Bulgarilor.

Grecul $\delta \acute{\alpha}\nu\eta\rho \delta \acute{\alpha}\gamma\alpha\theta\acute{o}\varsigma$ = 'l'homme le bon, corespunde prin dubla articulare albanesului *nëri-u i-miră* și românului *omu-l cel-bun*; dar numai ca principiu, nu ca tip sintactic, căci formula daco-epirotă este $S+s$ $a+A$, pe când cea grecă e: $s+S$ $a+A$, sau mai bine: $s+S$ $s+A$.

O articulare triplă într'o construcțiune fără genitiv, ca romănesce în *omu-l cel-bunu-l* sau albanesce în *nëri-u i-mir'-i* = 'homme-le le-bon-le,, este necunoscută Grecilor chiar ca prin-

Adjectivul elen nu avea vre-o trebuință deosebită de a fi articulat, de oră ce el nu se confundă nici o dată cu adverbul, după cum se confundă la Români și la Albanesi. Adjectivul $\kappa\alpha\lambda\acute{o}\varsigma$ (=rom. *frumos*=alb. *bukură*) și adverbul $\kappa\alpha\lambda\tilde{\omega}\varsigma$ (=rom. *frumos*=alb. *bukură*), $\kappa\alpha\lambda\acute{o}\varsigma$ (=rom. *reă*=alb. *keikë*) și $\kappa\alpha\lambda\tilde{\omega}\varsigma$ (=rom. *reă*=alb. *keikë*) se pot lua unul drept altul numai dóră la Neo-greci.

În fine, articolul elen este fără comparațiune mai liber, mai independentă decât cei doi articoli definiți la Români și la Albanesi, lăsând departe în urmă, în această privință, nu numai articolul româno-albanes postpositiv, desbrăcat de orice individualitate proprie prin strinsa și alipire cu substantivul seș, dar pînă și pe cel prepositiv. Un paralelism ca $\acute{o}\ \tau\tilde{\eta}\varsigma\ \tau\acute{o}\tilde{\upsilon}\ \pi\acute{\alpha}\pi\pi\omicron\upsilon\ \mu\omicron\upsilon\ \acute{\alpha}\delta\epsilon\lambda\phi\tilde{\eta}\varsigma\ \upsilon\acute{\iota}\acute{o}\varsigma$, unde articlii și numile corespunzătoare formeză două tabere separate, este ce-va cu totul peste putință în sintaxa daco-epirotă.

La Greci singurele desinințe casuale, fără ajutorul articolului, de exemplu: $\pi\acute{\alpha}\pi\pi\omicron\upsilon\ \mu\omicron\upsilon\ \acute{\alpha}\delta\epsilon\lambda\phi\tilde{\eta}\varsigma\ \upsilon\acute{\iota}\acute{o}\varsigma$, sînt de ajuns pentru sensul frazei, ceia-ce permitea lui Omer de a întrebuița de o potrivă $\acute{o}\ \gamma\acute{\epsilon}\rho\omega\upsilon\ \kappa\alpha\iota\ \gamma\acute{\epsilon}\rho\omega\upsilon$, $\acute{o}\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\iota\ \kappa\alpha\iota\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\iota$, $\tau\acute{\alpha}\ \pi\rho\tilde{\omega}\tau\alpha$ și $\pi\rho\tilde{\omega}\tau\alpha$, 'ca cel mai comod mijloc metric, după expresiunea lui Düntzer.⁷⁹⁾

Cu toate aceste clătinări formale și funcționale, ar fi a merge cine-va pré-departee, dacă s'ar apuca a contesta natura originală a articolului definit în limba grăcă, unde el ne apare în toate dialectele, fie cât de corupte, pînă și 'n dialectul așa numitelor inscripțiuni cipriote.

§ 38. Nu este fără interes, că confusiunea formală, dacă nu o coincidență perfectă, între genitiv și dativ, pe care o găsim la Grecii moderni, se întvede deja la Eleni,⁸⁰⁾ ceia-ce înlătură ipoteza unui împrumut medieval dela Albanesi sau dela Români.

79) *Homericische Abhandlungen*, Leipzig, 1872. p. 530.

80) Mullach, *Grammatik der griechischen Vulgärsprache*, Berlin, 1856, p. 26.

Ce-va mai mult. La numărul dual, limba grăcă, începând din timpul cei mai vechi, n'a cunoscut nici o dată decât o singură desință pentru genitiv și dativ. Să nu uităm tot-o-dată, că genitivo-dativul dual elen, cel puțin omericul $-\phi\iota\nu$ sau $-\phi\iota=bh-$, indică un dativ primitiv, întocmai ca genitivo-dativul plural albanes $-ve=bh-$; pe când genitivo-dativul român, abătându-se dela această particularitate greco-albanesă, denotă, din contra, prioritatea genitivului: $-lor=illorum$.

§ 39. Conformitatea de principiu în reduplicarea și triplizarea articolului, dacă nu și întâlnirea parțială în coincidența genitivului cu dativul, stabilește o ne'ndoișă legătură între sfera grăcă și sfera daco-epirotă.

Articolul genitival mai cu sémă ni se pare a fi de o extremă importanță, căci româno-albanesa și grăca sînt singurele limbe ariane din Europa, cari — prin formula $\alpha+S+\delta$ — au reușit a indica lămurit natura adjectivală a genitivului, fără a-l identifica totuși cu adjectivul ordinar, după cum îl identifică, bună-óră, limbele ariane moderne din India. În $\acute{o}\ \acute{o}\iota\chi\acute{o}\varsigma\ \acute{o}\ \pi\alpha\tau\rho\acute{o}\varsigma$, în *șpi'-a e-iatit*, în *cas'-a a-tătalu'i*, $\pi\alpha\tau\rho\acute{o}\varsigma$ —*iatit*—*tătalu'i* sînt genitivi în tótă puterea cuvîntului, tot așa de specializați ca latinul *patris*; dar în construcțiunea *domus patris* genitivul masculin *patris* este în divorțiu cu femininul *domus*, și ambele nu se pot concorda decât numai înlocuindu-se *patris* printr'un adjectiv ordinar: *domus paterna*; pe când al doilea \acute{o} în grăca, *e-* în albanesa și *a-* în româna concórdă pe genitiv cu numele rector la gen și la număr, reconciliând caracterul special al genitivului cu caracterul general al adjectivului.

Înrudirea de aprópe între grăca și albanesa, susținută cu atăta căldură de cătră Camarda mai cu deosebire, este dară un fapt necontestabil. Acéstă înrudire însă, rezultând din corespondința principiilor, este cu mult mai depărtată decât înrudirea între albanesa și româna, care se manifestă printr'o corespondință nu numai principială, dar și a aplicaunilor.

Erórea cea capitală a lui Camarda, păcatul seü contra metodei celei rigurose, prin care se distinge Linguistica modernă, este de a fi comparat d'a-dreptul albanesa cu gréca. Comparațiunea sciințifică cere de a se restabili mai întâiu substratul daco-epirot, alăturându-se apoi gréca — adecă elena—nu cu albanesa în deosebı și nici cu româna, ci cu româno-albanesa. Numai elementul comun româno-albanes este adevărat vechiu ca element balcanic, vechiu mai pe sus de orı-ce îndoélă ; și numai acest element vechiu póte fi pus într'un mod metodic alături cu limba cea veche a Eladei.

§ 40. Nu putem termina acéstă lungă și stăruitoře urmărire a reduplicării articolului definit pe peninsula balcanică, fără a atinge, măcar în trecăt, încă una din manifestațiunile acestui fenomen, anume în :

V. L i m b a Ț i g a n ă.

După cum Bulgarii au împrumutat articolul dela Români, tot așa Țiganii l'au luat dela Greci; și s'au încurcat și ei tot așa ca Bulgarii, nesciind cum să-l întrebuințeze, căci lucrul străin—cel puțin în gramatică—încurcă, pe semne, pînă și pe Țigan.

Luminósele cercetări ale lui Miklosich au demonstrat că Țiganii, într'o periódă óre-care din evul-mediü, au petrecut mai mult timp în provinciile imperiului bizantin, mai 'nainte de a se fi respândit spre Occidinte.⁸¹⁾

Comparând graiul Țiganilor din Europa cu al celor remași în Asia, eminentul țiganist Paspatis constată că: 'Les Noma-
'des aussi bien que les Sédentaires ont emprunté leur article
'des Grecs ; parmi les Tchinghamnés de l'Asie l'article n'exi-
'ste pas.'⁸²⁾

Acest articol țigănesc este *o* la masculin singular, *i* saü *e* la feminin, *o* la plural pentru ambele genuri, *e* la tóte ca-

81) Miklosich, *Ueber die Wanderungen der Zigeuner*, III, Wien, 1873, passim.

82) Paspatis, *Etudes sur les Tchinghamnés*, Constantinople, 1870, p. 39.

surile oblice. Ca și la Bu'garî însă, el n'are o formă statornică. În România Țiganiî pun la tóte casurile oblice masculine *le*, la cele feminine din singular *la*, la nominativ plural *ol* sau *il*, cu un *l* imitat—probabilmente—după artículul român. Alții éráși întrebuintéză un articol *do* sau *dol*, de exemplu în următorul cãntec :

Pe kou plai *do* zeleno,
Kerdol abeau romano;
Te kidean-pe *dol* ceaya,
Dol ceaya *dol* tiknorea....

adecă : ‘pe acéstă movilă verde se jócă nunta țigănescă; să alerge într'acolo fetele, fetele cele mici, ⁸³⁾

În acest cãntec ne întimpină o reduplicare a artículului definit întocmai după tipul grec *ó άνήρ ó άγαθής*, anume *dol ceaya dol tiknorea*, literalmente ‘les filles les petites, = *αί κόραι αί μικράι*.

Alt exemplu :

Ta si lake pheneaki,
Le pheneaki le bareaki...⁸⁴⁾

adecă: ‘dar este a surorii sale, a surorii sale mai mari, unde genitivul *le pheneaki le bareaki* înseamnă literalmente : ‘de la soeur de la grande, = *τῆς άδελφῆς τῆς μεγάλης*.

Tot așa în: *e piri e sastruni* = ‘la marmite la ferrée, ⁸⁵⁾ *il raya il barea* = ‘les dames les grandes, ⁸⁶⁾ *o Dumitr' o balamo* = ‘le Démètre le marchand, ⁸⁷⁾ etc.

Țiganiî n'au împrumutat de la Grecî artículul genitival, fiind-că au adus din India sistemul fórté apropiat, comun tuturor dia-

83) Barbu Constantinescu, *Poesia poporană a Țiganilor*, în *Columna lui Traian* 1877, p. 616.

84) Ibid. p. 618.

85) Ibid. p. 620.

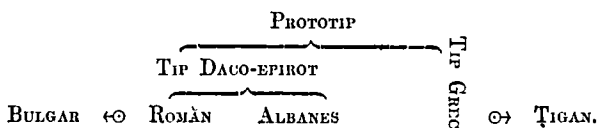
86) Ib. p. 612.

87) Ib. p. 609.

lectelor neo-sanscrite ⁸⁸⁾ și pe care ei au început a-l perde numai în Italia, ⁸⁹⁾ anume sistemul de a întrebuița în loc de genitiv pe adjectivul ordinar. Astfel grecul ὁ τοῦ κρέως, ἡ τοῦ κρέως, τὸ τοῦ κρέως etc. saū al nostru *al cărnii, a cărnii, ai cărnii, ale cărnii*, se traduc țigănesc prin: *maseskoro, maseskeri, maseskere*, cari sint nesce curați adjectivi, ca și când noi am dice: *cărnesc, cărnescă, cărnesci*. Tipul genitival grec și daco-epirot diferă cu totul sub raportul morfologic de acest tip genitival indian modern, căci *i dadeskeri cei*, de exemplu, nu este ἡ κόρη τοῦ πατρός, nici *fét-a a tatălui*, ci numai dóră: ἡ πάτρια κόρη=*tătesc'-a fătă*; dar ambele sisteme ajung la același rezultat de a concorda pe genitiv la gen și la număr cu numele cel rector. În acest mod, Țiganii sint în stare de a imita foarte bine dubla articulare grăcă într'o construcțiune genitivală, fără a se depărta totuși dela propriul lor sistem. Așa, bună-óră, în locuțiunea citată de Paspati: *i klan i mortiangheri* "la puanteur des cuirs," ⁹⁰⁾ ei nu fac decât a pune ἡ ὀσμὴ ἡ δερμάτινη în loc de ἡ ὀσμὴ ἡ δερμάτων.

VI. P r i m a c o n c l u s i u n e.

§ 41. Din cele 5 capitole de mai sus, rezultă urmatórea genealogiă pe peninsula balcanică pentru tipul sintactic "homo-ille ille-bonus, și formele înrudite:

Intre Români și Albanesi este o relațiune genetică imediată; între ei și Greci relațiunea e de asemena genetică, dar mediată; între dinșii toți și între Bulgari de o parte, iar Țigani de cea-laltă, este o relațiune de împrumut, și a

88) Beames, *Comparative grammar of the modern aryan languages of India*, t. 2, London, 1875, p. 171.—Fr. Mueller, *Reise der Fregatte Novara*, Linguist. Th p. 141—3.

89) Ascoli, *Zigunerisches*, Halle 1865, p. 141.

90) Paspati, op. cit. p. 53—4.

nume raportul Bulgarilor către Români corespunde raportului Țiganilor către Greci.

Tipul daco-epirot, substratul comun ante-latin al limbelor română și albanesă, cată să fi avut, pe lângă alte particularități lingvistice, următoarele șapte trăsuri sintactice, relative — mai mult sau mai puțin — la întrebuițarea articolului definit :

1°. Substantivul pus *generalmente* de'naintea adjectivului, după formula $S A$;

2°. Un articol definit post-positiv substantival: $S+s$;

3°. Un articol definit pre-positiv adjectival: $a+A$;

4°. Posibilitatea unui articol post-positiv pentru adjectivul deja pre-articulat: $a+A+a$;

5°. Posibilitatea dublei și chiar triplei articulațiunii în construcțiunea substantivului cu adjectivul: $S+s a+A$ sau $S+s a+A+a$;

6°. Un articol prepositiv genitival, concordat la gen și la număr cu substantivul ce-l precede: $\alpha+S$ sau $\alpha+s+S$;

7°. Formarea genitivo-dativului prin adausul unei desințe speciale către nominativul post-articulat: $S+s+d$;

8°. Coincidența formală permanentă a genitivului cu dativul ;

9°. Coincidența formală predominantă a adjectivului cu adverbul.

Tóte aceste particularități, mai ales primele opt, sînt radicalmente contrare sintaxei romanice, celtice, letto-slavice și germane.

O unică excepțiune dintre graiurile ariane ne-balcanice ale Europei presintă, pînă la un punct :

VII. Limbile scandinave.

§ 42. Grupul lingvistic scandinav, compus din vechia islandeză, svediană, norvegiană și danesă, dintre cari noi din parte ne cunoscem mai bine primele două, posedă în toate dialectele sale un articol substantival post-positiv după formula $S+s$, oprit de a se acața vre-o dată la adjectiv.

În limba svediană, de exemplu, unde acest articol este *-en* sau *-n* la masculin și feminin, *-et* sau *-t* la neutru, frasa: ‘*var-en* kommen, *fugl-en* quittrar, *skog-en* löfvas, *sol-en* ler,’ este sintacticesce identică cu românul: ‘*vér'-a* vine, *pasere-a* cântă, *pădure-a* înfrunșește, *sóre-le* lucește,’ sau cu albanesul: ‘*ver'-a* vîăn, *zogu* kãndon, *pîul-i* ieșilon, *diel-i* kîeș,’ cîia-ce franțusește ar fi literalmente: ‘*printemps-le* vient, *oiseau-le* gazouille, *bois-le* verdit, *soleil-le* sourit,’.

Limbile scandinave ne oferă în același timp un articol prepositiv adjectival după formula *a+A*, care în formă pöte să fie mai mult sau mai puțin diferențiat de cel substantival, ba chiar identic, ca bună öra în vechia islandesă, dar nu se confundă cu el nici o dată în funcțiune.

În svediana acest articol adjectival sună *den* la masculin și feminin, *det* la neutru, fiind prin urmare, ca și la Români, mai plin sau mai lung decât cel substantival.

Am veđut deja mai sus, în §-ul 24 pag. 642, că 'n limbele scandinave, întocmai ca romănesce și albanesce, genitivul se formeză prin adausul unei desiniințe la nominativul cel articulat: *man-en-s=omu-lu-i=nveri-u-t*.

În fine—ce-va și mai semnificativ — acest grup lingvistic cunöce reduplicarea articolului în construcțiunea adjectivului cu substantivul, punënd *S+s* lîngă *a+A*, după cum fac Români și Albanesi.

În vechia islandesă fenomenul este mai rar, dar nu insolit. Wimmer observă: ‘*Hie und da steht der Artikel sowol vor dem Adjectiv als nach dem Substantiv,*’ și aduce ca exemplu: ‘*en yngri kona-'n,*’ literalmente: ‘*illa-junior foemina-illa,*’⁹¹⁾

În svediana acestă construcțiune este de tot normală: ‘*den gamle konung-en,*’ = ‘*cel-bãtrîn rege-le,*’ ‘*den röda blomma-'n,*’ = ‘*cea-roșia flöre-a,*’ ‘*det lilla brev-et,*’ = ‘*cea-mică scrisóre-a,*’ etc.

91) Wimmer, *Altnordische Grammatik*, Halle, 1871, p. 78.

Singura diferență este, că reduplicarea scandinavă se formulează prin $a+A$ $S+s$, iar cea daco-epirotă prin $S+s$ $a+A$; o diferență de principiu, rezultând din aceea că la Români și la Albanesi substantivul, în regulă generală, precede adjectivului, pe când la Scandinavi, iarăși în regulă generală, îi succede.

Limbele scandinave se întâlnesc dară cu grupul daco-epirot în patru formule foarte caracteristice:

$S+s$: ‘homo-ille, ;

$a+A$: ‘ille-bonus, ;

$S+s+d$: ‘homo-ill-ius, ;

$a+A$ $S+s=S+s$ $a+A$: ‘ille-bonus homo-ille, = ‘homo-ille ille-bonus, .

§ 43. În deșert se încercă unii a contesta vechimea acestor particularități morfologice sau mai bine sintactice, iar mai ales a post-articulării, în limbele scandinave.⁹²⁾

Impregiurarea, că sub-dialectul din Schleswig întrebuintează *a man* în loc de *mand-en* se datorește învederat acțiunii teutonice sau germane propriu țise.

Raritatea articolului post-positiv în Edda însemnăză întocmai atăta ca raritatea articolului pre-positiv în Omer. Scandinavi și Grecii posedând o declinațiune nearticulată pe lingă cea articulată, antica poesiă, în Islandia ca și 'n Elada, preferă pe cea de'ntăiu din cauza mai multei energie și mai puținii vulgarității, dacă nu chiar din considerațiunii curat metrice. Este însă mai mult decât sigur, că nu tot așa vorbia pe atunci poporul.

În secolul IX, mult înainte de compunerea Eddei, influința scandinavă, prin cuceritorii Varegi, se reversase asupra Rusiei nordice, ducând acolo cu sine articolul substantival post-positiv, ale cărui urme s'aun conservat pînă astăzi, într'un mod sporadic și reu altoit, exclusivamente în poesia poporană, în unele sub-dialecte ruse. Astfel lingă Olonetz, de exemplu, se

92) Latham, *A hand-book of the english language*, London, 1868. p. 176.

póte auđi *kresto-tü* = ‘croix-la, *tzerkvi-ty* = ‘églises-les, etc. Ruşii dela nord aű împrumutat dela Scandinavi, într’o dosă mai mică, cea-ce Bulgariii aű împrumutat dela Români pe o scară mai întinsă, datorită unei acţiuni mai îndelungate şi mai compacte. Profesorul Leskien în zădar caută o înrudire între post-articularea dialectică ruso-nordică şi între cea bulgară.⁹³⁾ Filiaţiunea între ambele fenomene este mai slabă, în orî-ce cas, decât înrudirea între Daco-epiroţi şi Scandinavi.

§ 44. Particularităţile de mai sus ale grupului lingvistic scandinav sînt cu atăt mai fenomenale, cu căt pe d’o parte el este fórt depărtat geograficesce de sfera cea compactă a limbelor balcanice, iar pe de alta, deşi german prin totalitatea *materialului* seű, diferă astfel radicalmente prin *formă* de întréga familiă germanică,⁹⁴⁾ şi de întréga familiă letto-slavică, pe care linguistiii—bine saű reű—s’aű deprins a o considera ca cea mai înrudită cu Germanii, ca un element constitutiv al aşa numitei ‘unităţi slavo-letto-germane.

Slaviii, Litvaniii şi Germanii posedă şi ei un articol postpositiv, dar care nici într’un cas nu póte fi substantival, ci aparţine numai adjectivului. Prin post-articulare, germanul *gut* devine *gut-er*, slavicul *dobrű* — *dobrű-i*, litvanul *gıvas* — *gıvas-is*, acăţându-se la adjectiv un articol format dintr’un pronume personal de a treia persónă.⁹⁵⁾ În grupul daco-epirot, cu totul din contra, numai articlul prepositiv, nu cel postpositiv, este propriű adjectivului; şi tot aşa se petrece la Scandinavi. Scandinavii însă, ca şi cei-l’alţi Germani, ca Litvaniii şi ca Slaviii, obicînuesc în acelaşi timp a pune adjectivul de ‘naintea substantivului, pe când norma daco-epirotă cere ordi-

93) Leskien, *Ueber den Dialekt der russischen Volkslieder*, în Kuhn’s *Beitraege*, t. 6, p. 157. — Cfr. Miklosich, *Vergleich. Gramm. d. slavischen Sprachen*, t. 3 (1876), p. 305.

94) Cfr. Garnett, *Philological essays*, p. 49.

95) Leo Meyer, *Ueber die Flexion der Adjectiva im Deutschen*, Berlin, 1863, şi Miklosich, *Ueber die zusammengesetzte Deklination in den slavischen Sprachen*, în *Sitzungsb. d. Wien. Akad.*, phil.-hist. Cl., t. 68, p. 133 etc.

nea inversă. De unde ôre acéstă curiósă amalgamă de sintaxa specifică slavo-letto-germanică cu sintaxa specifică daco-epirotă?

În starea actuală a sciinței, din nenorocire, mai sînt încă multe cestiuî, în cari Linguistica invôcă cu stăruință ajutorul Istoriei, dar nu-l capătă. Grupul scandinav—s'ar puté întreba Linguistica—nu este cum-va produsul unui amestec etnic, saũ cel puțin al unui îndelungat contact într'o epocă ôre-care, între o ramură germanică și între substratul autocton al popórelor de pe peninsula balcanică? La acéstă întrebare, Istoria stă pe gânduri.

Orî-cum ar fi, articolul postpositiv substantival al Scandinaviilor este ce-va atăt de ne-germanic, fără ca să mai vorbim de Slavî și de Litvani, încăt marele Grimm, nesciind cum să-l înlătore, a imaginat a-l trage din articolul prepositiv adjectival; o teoriă fórte aseménată cu faimosul *lucus à non lucendo*. Scandinaviu—dice el—întrebuintău de'ntăiu *madhr hinn góðhi* 'homo ille-bonus', de unde apoi *madhr-inn góðhi* 'homo-ille bonus', și 'n fine simplul *madhr-inn* 'homo-ille'.⁹⁶⁾

Genesea, propusă de Grimm, este imposibilă, căci:

1°. Ea ar implica perderea la Scandinavi a articolului prepositiv adjectival, de vreme ce *madhrinn* resultă din uítarea lui *hinn-góðhi*, pe când noi am constatat, din contra, că articolul prepositiv adjectival este tot atăt de scandinav ca și articolul postpositiv substantival, ba încă ambii concureză în tipul reduplicat *hinn-góðhi madhr-inn*.

2°. *Madhrinn* din *madhr hinn góðhi* ar fi cu putință, în cazul cel mai favorabil, numai într'o limbă cu formula sintactică normală S a+A, de unde S+a A, redus la S+a=S+s; pe când limbele scandinave, ca și întreaga familiă linguistică slavo-letto-germanică, se caracteriséză prin tipul invers a+A S, de unde nici o dată nu vom ajunge la S+s.

Să mai adaugăm, că presupusa formațiune a lui *madhrinn*

96) Grimm, *Geschichte der deutschen Sprache*, Leipzig, 1848, p. 755.

prin uitare, cu greu putea să se întâmple în toate dialectele scandinave, toate fără excepție.

Să mai observăm, în sfârșit, că articolul postpositiv substantival cată a fi foarte vechiu la Scandinavi, de oră-ce este anterior separațiunii lor în dialecte.

Ar fi de preferit, sub orî-ce punct de vedere, explicațiunea printr'un antic amestec etnic între un trib germanic și órecarî elemente balcanice; și acésta însă, în lipsă de demonstrațiune, remâne de o cam dată o pură ipotesă.

§ 45. Afară de Scandinavi, familia lingvistică ario-europeă nu ne oferă nemic analog cu tipul daco-epirot 'homo-ille ille -bonus, decât numai dóră trecênd în Asia la :

VIII. Limbele eranice.

Sub limbele eranice noi înțelegem, împreună cu Frideric Müller, patru grupuri de dialecte: armén, osetic, persian și afgan sau puștu, fără a intra în cercetare, dacă grupul armén este sau nu intermediar între familia eranică și limbele resăritene ale Europei, după cum susține Hübschmann, și dacă grupul puștu este sau nu intermediar între familia eranică și grațurile moderne ale Indiei, după cum pretinde Trumpp. In orî-ce cas, aceste patru grupuri sînt foarte înrudite unul cu altul, mai înrudite între ele decât cu orî-care grup din afară, și atâta ne ajunge, cu atît mai mult că despre dialectul afgan nici nu vom avé a vorbi.

Mai adaog, că limbele eranice îmi sînt cunoscute personalmente într'un mod foarte neperfect. De aci nu rezultă că voi greși în ceia-ce voi avé a spune, căci am avut grijă de a consulta numai fântinele cele mai sigure, cele mai autorizate; rezultă însă, că multe lucruri aș putut să'mi scape din vedere și că, prin urmare, filiațiunile eranice ale grupului daco-epirot fiind o dată indicate, un eranist special, mergênd în aceiași direcțiune, lesne va puté îmulți numărul trăsurilor comune t r a c o - e r a n i c e, ba va mai intra și 'n dialectul afgan, în care eü-unul n'am cutețat a străbate.

§ 46. Mai întâiu:

a) LIMBA ARMÊNĂ,

pe care deja Erodot o înrudia cu limbile tracice din Asia-mică și mai ales cu frigiana.⁹⁷⁾

Armenii posedă un articol postpositiv curat substantival: ne-articulatul *mart*=rom. *om*=alb. *nieri* devine prin post-articulare: *mart-n=omu-l=nieri-u*.⁹⁸⁾

Acest articol substantival postpositiv, care sună *-s*, *-d*, *-n*, dialecticesce *-ă*, gramaticii armenii îl numesc ‘pronume determinativ’, fără a sci să-î preciseze bine funcțiunea. Astfel d. Patkanoff ne spune, că din nearticulatul *têr* ‘domn’, se face *têr-ês*, pe care-l traduce apoi în trei moduri: ‘*moi seigneur*’, ‘*mon seigneur*’, și ‘*ce seigneur-ci*’,⁹⁹⁾ deși ar fi fost mai propriu — credem noi — de a-l fi tradus pur și simplu prin ‘*le seigneur*’. Românul *domnu-l* său albanesul *zot-i* înseamnă de asemenea, după împregiurări: ‘*moi seigneur*’, ‘*mon seigneur*’, și ‘*ce seigneur-ci*’, cea-ce nu răpescce totuși lui *-l* său lui *-i* caracterul lor general, permanente, singurul precis, de a fi articoli postpositivi.

Să mărturim însă, în adevăr, că fixitatea fonetică și cea ideologică a articolului postpositiv armén este mult mai slabă, șovăind cam în felul articolului postpositiv bulgar.

Dață există la Armenii vre-o urmă de articol prepositiv adjectival și de reduplicarea articolului în genere, nu scim. Este

97) Gosche, *De ariam lingua armeniacae indole*, Berolini, 1846, p. 19 etc.—cfr. De Lagarde, *Gesammelte Abhandlungen*, Leipzig, 1866, p. 276—95.

98) Pott, *Etymol. Forschungen*, ed. 2, t. 1, p. 69, 301.—Cf. Petermann, *Ueber den Dialect der Armenier von Tiflis*, Berlin, 1867, p. 67: “Zwar pflegt man ihm (dem Accusativ) ein Pronominalaffix *s*, *t* oder *n*, oder noch häufiger *ă*, welches in der Vulgärsprache die Stelle derselben vertritt, anzutügen; allein dies ist kein Erkennungszeichen dieses Casus, sondern steht einfach für den bestimmten Artikel—wie etwa im Dänischen—und wird auf dieselbe Weise an alle Casus obliqui gesetzt. Manche Armenier missbrauchen auch dieses *ă* so sehr, dass sie kein Substantiv ohne dasselbe aussprechen.”

99) Patkanoff et Dulaurier, *Recherches sur la formation de la langue arménienne*, Paris, 1871, p. 117.

förte interesant însă că limba arménă servă a ne explica tipul *al-doi-le* = ‘ille-duo-ille, sau *a-doa-a* = ‘illa-duo-illa, prin care Româniî diferă de albanesul *i-dit-i* = ‘ille-secundus-ille, sau *e-dit-a* ‘illa-secunda-illa,.

Al-, a-, fiind articol prepositiv genitival, concordat cu numele rector, pe acesta din urmă îl represintă în cazul de față postpositivul *-le, -a*, astfel că *al-trei-le, a-trei-a*, sînt literalmente: $\tau\omicron\upsilon\text{-}\tau\rho\epsilon\acute{\iota}\zeta\text{-}\acute{o}$, $\tau\tilde{\eta}\zeta\text{-}\tau\rho\epsilon\acute{\iota}\zeta\text{-}\acute{\eta}$. Substantivul presupus prin *-le, -a*, nu pöte însemna alt ce-va decăt ‘născut, ‘produs, ‘copil, ‘căci ordinalul derivă din cardinal. *Al-trei-le, a-trei-a* sînt dară: ‘fiu *al trei*, ‘fică *a trei*,.

Eî bine, întocmai așa—sub raportul ideologic—se forméză ordinalul din cardinal în limba arménă: *erkr-ord* ‘al-doi-le, = literalmente ‘2+fiu, *err-ord* ‘al-trei-le, = ‘3+fiu, adecă: ‘fiu al doi, ‘fiu al trei, etc.¹⁰⁰)

Maî adăugăm că la Armenî, ca și la Daco-epirofi, de unde prin împrumut și la Bulgari, iar la Greci numai în parte, genitivul se identifică tot-d’a-una în formă cu dativul; dar acest punct merită de a i se consacra maî jos un capitol separat.

Trecem la:

β) LIMBA OSSETĂ.

§ 47. Acéstă ramură atât de independinte și atât de interesantă a familiei eranice posedă și ea un articol postpositiv substantival: din nearticulatul *füd* ‘tată, sau *t’isg* ‘fétă, se face prin post-articulare: *füd-üi* ‘père-le, = rom. *tată-l* = alb. *iat-i*, sau *t’isg-üi* ‘fille-la, = rom. *fét-a* = alb. *biŕ-a*.¹⁰¹)

Dar coincidențele cele maî numeröse ne oferă diferitele

γ) GRAIURI PERSIANE.

§ 48. D. Lerch a constatat în dialectul kurmangi al limbei curdice un articol postpositiv substantival, care sună *a, e, i*,

100) Petermann, *Grammatica linguae armeniacae*, Berolini, 1837, p. 162.—Cfr. diferitele ipotese ale lui Bopp, *Grammaire comparée*, trad. Bréal, t. 2, p. 250.

101) Sjögren, *Ossetische Sprachlehre*, Petersb. 1844, p. 46, 50.

la singular, *de, di* sau *tă* la plural, adecă aprópe ca articolul albanes.

În același dialect există un articol adjectival prepositiv de 'nainte a numerelor ordinale: *e-yek*==rom. *cel-întăiu*==*i-pară*, *e-duduân*==alb. *i-ditã* etc.¹⁰²⁾

Următóarele exemple din excelentele dicționar curdic al lui Jaba, sau mai bine al lui Justi, probéză că acel articol adjectival prepositiv este tot-o-dată genitival, întrebuintându-se întocmai ca *cel-* și *al-* la Români:

ia-min==*al-meu* ;

ia-te==*al-teu* ;

ia-vi==*al-seu* ;

ia-me==*al-nostru* ;

ia-ve==*al-vostru* ;

ia-van==*al-lor* ;

ia-mezin==*cea* mai mare ;

ia-bicuk==*cea* mai mică ;

ia-godé==*cel-dumnezeesc* ;

ia-bab==*al-tatãlui* ;

yã hva bina==*a-ta* ad'o ;

byrq ia-bruské==strãlucire *a-fulgerului* ;

hyqqe ia-mrişk==‘oũ *al găineĩ*, ...

În frasa: *bãb-ê ma ya b'asmã-ê*,¹⁰³⁾ cu care se începe Orașinea Dominicală, este un articol post-positiv și un articol pre-positiv tot-o-dată: *bãb-ê*==‘tatã-l, și *ya be asmã*==‘cel în ceruri, ; în *bãb-ê* însă, adecă *bãb-ê ma*, póte să fie numai un cas de atracțiune regresivă, ca la noi în *tatã-l nostru* pentru *tatã al-nostru*, revenind astfel tot la articol pre-positiv.

§ 49. Orî-unde substantivul nu este izolat, ci'ĩ urmézã vre-un adjectiv, articolul dela mijloc, deși legat post-positiv în pronunțãiune sau graficesce cu substantivul, aparține totuși în re-

102) Lerch, *Ueber das Plural-suffix in Ossetischen*, în *Mélanges asiatiques de l'Acad. de Petersbourg*, t. 5, p. 207 etc.

103) Jaba-Justi, *Dictionnaire kurde-français*, Petersb. 1879, p. 459.

alitate mai mult adjectivului, ca pre-positiv. Este așa numitul ‘*i* izâfet’, comun tuturor dialectelor persice, ba și limbei ossete, dacă nu și celei armene. Deja Bopp a ținut: ‘Limba ‘persiană pune tot-d’a-una un *i* de ‘nainte adjectivilor și genitivilor sei, care însă în scrisore se acață la substantivul ce ‘precede, .¹⁰⁴⁾

D. Leon Feer, într-o lucrare ‘asupra raportului genitivului și adjectivului cu substantivul’, vorbesc pe larg despre construcțiunea persiană S+s A S $\alpha(\alpha)+\Delta$, pe care n’o înțelege deplin numai din cauza necunoscerei construcțiunilor analoage română și albanesă.

Reproducem aci textualmente următorul pasagiu din acel studiu :

‘Le persan est une des langues qui offrent le plus d’intérêt pour l’expression du rapport que le substantif soutient avec son génitif ou son adjectif. Comme en anglais, l’adjectif y est invariable ; il se place à côté du substantif, mais ‘ordinairement après lui. Lorsqu’il le précède, c’est pour former un composé dont nous n’avons pas à nous occuper ici ; il y a cependant des exemples d’adjectifs épithètes précédant ‘le substantif ; mais on peut considérer ces cas comme des ‘exceptions. Actuellement nous n’avons à considérer que la règle ‘générale : or elle veut que l’adjectif suive immédiatement le ‘substantif. Toutefois, l’expression du rapport ne consiste pas ‘dans cette seule règle de position ; entre les deux mots on ‘intercale un *i* qui s’attache au premier des deux. Ainsi pour ‘joindre l’adjectif *buzurg* ‘grand, au substantif *šâh* ‘roi, ou ‘*pîl* ‘éléphant, on dira :

‘*Šâh-i buzurg*, rex magnus;

‘*Pîl-i buzurg*, elephas magnus.

‘Or cet *i*, qu’on place ainsi entre le substantif et l’adjectif, est également le signe du génitif. Lorsqu’un nom est

104) Bopp, *Vergleich. Grammatik*, ed. 2, t. 1, p. 476.—Cfr. Chodzko, *Grammaire persane*, Paris, 1852, p. 155.

‘complément d’un autre, il le suit tout comme l’adjectif, et
 ‘l’i appelé izâfet sépare les deux en s’attachant au premier
 ‘des deux, et l’on dit:

‘*Pil-i şâh*, elephas regis;

‘*Pil-i buzurg*, elephas magnus.

‘Ainsi le persan assimile de la manière la plus complète le
 ‘génitif ou l’adjectif au génitif; il a une seule et même con-
 ‘struction, une seule et même forme grammaticale pour expri-
 ‘mer le rapport du substantif avec un autre substantif ou un
 ‘adjectif lui servant de déterminatif.,¹⁰⁵⁾

Caracterul relational al izâfetului persian este tot atât de pro-
 nunțat ca și al articolului adjectival româno-albanes. Prin a-
 cêsta, mai mult chiar decât prin etimologiã propriã ȕisã, el se
 urcã directamente la pronumele relativ zendic *ya* și la pro-
 numele relativ *hya* sau *tya* de pe inscripțiunile persiane cu-
 neiforme ale Achemeniȕilor, cari pronumãi aveaũ și ele—dupã
 cum s’a observat deja nu o datã—funcțiunea de articoli pre-
 positivi adjectivali.¹⁰⁶⁾

Iatã vr’o doã specimene zendice, însoțite de traducțiunea
 nôstrã și de modul cum le traduce Bopp pe de o parte, iar
 d. Feer pe de alta:

Ahmi nmânê *yađ* Mâzdayačnôis = { dans cette maison *la* mazdayasnienne (B.)
 dans cette maison *qui* mazdayasnienne (F.)
 în acêstã casã *cea* mazdayasnianã (H.)

Rathavô ašahê *yađ* vahistahê = { domini puritatis τῆς sanctissimae (B.)
 domini puritatis *quod* sanctissimae (F.)
 domnului purității *celeï* mai sãnte (H.)

Haća avanhâđ tanvađ *yađ* daivôg’atayáo = { de ce corps *le* frappé (B.)
 de ce corps *qui* frappé (F.)
 acestuï corp *celuï* lovit (H.)

105) Feer, *Du rapport de l’adjectif et du génitif avec le substantif*, in *Revue de linguistique*, t. 2 (1868), p. 140-1.

106) Vullers, *Institutiones linguae persicae*, ed. 2, p. 165.

Iată și specimene achemenidice :

Gaumâta <i>hya</i> maghuș	{	Gomates ó Magus (B.)
		Gomates óç Magus (F.)
		Gomata cel popă (H.)
Gaumâtam <i>tyam</i> maghum	{	Gomatem τόν Magum (B.)
		Gomatem óv Magum (F.)
		pe Gomata cel popă (H.)
Kâra <i>hya</i> Nadhitabirahyâ	{	Exercitus ó Nadhitabiri (B.)
		Exercitus óç Nadhitabiri (F.)
		Oaste <i>a</i> Nadhitabirului (H.)

Bopp și d. Feer au amândoi dreptate, dar nu de o potrivă. Zendicul *ya*, achemenidicul *hya* sau *tya*, sînt ó și sînt óç tot o dată, dar nu în același grad. Natura articolului predomnesce asupra naturei pronumelui. Nesocotind această predominire, d. Feer ar pute traduce pe albanesul *ștäpi e-bardh* 'maison *la-blanche*, prin: 'maison *qui blanche*, întocmai precum traduce pe zendicul *ahmi nmâné yađ Mâzdayaçnôis* prin: 'dans cette maison *qui mazdayasnienne*.

§ 50. Limbele eranice, luate în totalitatea lor, posedă dară doi articoli definiți:

- 1°. Un articol substantival postpositiv, după formula $S+s$;¹⁰⁷⁾
- 2°. Un articol adjectival prepositiv, după formula $\alpha+A$, carele funcționează în același timp ca:
- 3°. Articol genitival după formula $\alpha+S$ sau $\alpha+S+d$.

Pozițiunea normală a substantivului în aceste limbe, ca și la Daco-epiroți, este de'naintea adjectivului, după formula $S A$.

Maî remâne cestiunea: Eraniî cunosc ei óre reduplicarea articolului definit?

§ 51. Cu tótă insuficiența mea personală mărturisită, mi se pare a fi surprins formula daco-epirotă *homo-ille ille-bonus* în renumita retorică persiană 'Heft Qolzum', unde se țice :

107) Trumpp, *Die Stammbildung des Sindhi*, în *Zeitschr. d. d. morgenl. Ges.*, t. 16, p. 163, crede a recunósce un fel de articol postpositiv și'n limba sindhi, dialectul neo-indian cel maî apropiat de limbile eranice, iar maî ales de cea afgană.

‘La Persi nu există nici o diferență formală între construcțiunea substantivului cu genitivul și între acea cu adjectivul. ‘*Ghulam-i g’uvân* înseamnă d’o potrivă ‘robu-l tânăr, și ‘rob ‘al-tînărului,. La cei vechi însă, în construcțiunea cu adjectivul se scriea un *î*, pe când în acea cu genitivul un simplu ‘*i*, de exemplu *ghulam-î g’uvân* ‘robu-l tânăr, lângă *ghulam-i g’uvan* ‘rob al-tînărului,.¹⁰⁸⁾

Lungul *î* reprezentând doi *i*, vechiul persian *gulam-î g’uvân*==*gulam-i i-g’uvân* revine literalmente la românul *robu-l cel-tânăr*, și mai bine încă la albanesul *sklav-i i-ri*, unde între ambi articoli nefiind nici o deosebire fonetică, nemic n’ar împedea contractiunea lor în *sklav-î ri* sau *sklav î-ri*.

Cât privește întrebuițarea lui *i* la Persiani ca articol substantival post-positiv, ea se învederează mai cu seamă în așa numitul ‘izâfet de respect,. O frază ca: ‘*G’anâb-i Mohammed khân-i emir nizam-i etc.*, nu s’ar puté traduce literalmente decât prin: ‘*excellence-la Mohammed prince-le généralissime-le*,.¹⁰⁹⁾ *Mard-i*==‘omu-l, fără nici un adjectiv, înseamnă: ‘*homme par excellence*,...¹¹⁰⁾

§ 52. O reduplicare necontestabilă a articolului în construcțiunea substantivului cu adjectivul, după formula $S+s a+A$ sau $S+s a+S$, ni se presintă în dialectul curdic.

Exemple din texturile lui Justi:

djil-i di-khou==haîne-le ale-sale;

dijmin-i d-khou==dușmani-î aî-seî;

ach-i d-vé==mór’-a a-vóstră;

brá-ê t-wân==frați-î aî-lor;

pôz-ê d-jâzmâna==vîrfuri-le ale-papucilor;

kôn-ê d-mêrâna==cortu-l al-vitejilor;

lyng-e de-myn==picîore-le ale-mele;

ling-e d-hasba==picîore-le ale-cailor...¹¹¹⁾

108) Rückert, *Grammatik, Poetik und Rhetorik der Perser*, Gotha, 1874, p. 44.

109) Chodzko, *Grammaire persane*, p. 160.

110) Cfr. Rückert, op. cit. p. 37

111) Jaba-Justi, op. cit. p. 163.

Tot așa în citațiunile lui Lerch : *gund-i-d khuda, tâ'ife-i-d Izid-i-d Vân-i* etc., unde el post-pune ambiî articolî primului membru al construcțiunii, noi vedem :

gund-i d-khuda = sate-le ale-sale ;

tâ'ife-i d-Izid-i d-Vân-i = triburi-le ale-Izidi-lor aș-Vanu-lui etc.¹¹²⁾

În *tâ'ife-i d-Izid-i* = "triburi-le ale Izidi-lor", ne întimpină chiar o triplicare a articolului în construcțiunea bi-membrală a substantivului cu genitivul, întocmai ca în sintaxa daco-epiroată.

Tôte acestea însă ar trebui studiate mai de aproape și urmărite mai departe, cea-ce trece peste competența noastră personală.

Înainte de a termina, ne mai așteptă capitolul cel promis mai sus despre :

IX. G e n i t i v o - d a t i v .

§ 53. Să declinăm pronumele personal "eu", la dativ și la genitiv din ambiî numerî în limbele sanscrită, elenă, latină, germană modernă, litvană și paleo-slavică pe de o parte, iar pe de alta în limbele română și albanesă.

Să observăm însă mai de'nainte, că romănesce genitivul singular al primelor două persoane s'a înlocuit în us prin pronumii posesivî *meu* (meus) și *teu* (tuus), la plural prin *nostru* (noster) și *vostru* (vester), ast-fel că formele genitivo-dative s'a păstrat numai în genitivii enclitici: din parte'mi, din parte'ți, din parte-ne, din parte-vă, cari sînt foarte dese mai cu sémă în cărțile vechi, fie după substantiv articulat, fie după cel nearticulat : bunătatea-le, brăulu-ți, toîagulu-ți, frățioru-vă, frate-vă, muieriloru-vă, părințiloru-și etc.;¹¹³⁾ în volumul lui popa Grigorie: morți-vă (12), părinți-vă (13), lémneloru-vă (3), voia-ne (242)...

Iată acum declinațiunea în cestiune :

112) Lerch, loco cit. p. 212-3

113) Cipariu, *Principia*, p. 136.

Singular:

Sanscrit.	Elen.	Latin.	Gotic.	Germ. mod.	Litvan.	Slavic.	Român.	Alb.
Gen. mama	ἐμεῖο	mei	meina	meiner	manes	mene	}	'mÿ mua
mê	ἐμοῦ		mein					
	μοῦ							
Dat. mahyam	ἐμῖν	mihi	mis	mir	man	münê	}	
mê								

Plural:

G. asmâkam	ἀμείων	nostri	unsara	unser	musu	nasû	}	ne neve
nas	ἡμεῶν	nostrum						
	ἡμέων							
	ἡμῶν							
D. asmabhyâm	ἄμμιν	nobis	nnsis	uns	mums	namû	}	
nas	ἡμῖν							

Acest tabel ne spune că:

1-o. Grupul daco-epirot diferă în astă privință de toate limbile greco-italice, germanice și letto-slavice;

2-o. În limba sanscrită se poate însă întrevăde rudimentul fenomenului în cestiune, căci alături cu nesce terminațiuni distinse, *mama* și *asmâkam* pentru genitiv, *māhyam* și *asmabhyam* pentru dativ, ni apare pentru genitiv și dativ la singular o formă comună *mê*, pentru genitiv și dativ la plural o formă comună *nas*.

Tot așa pentru persoana a doua a pronumelui personal limba sanscrită are pe *tê* pentru genitiv și dativ la singular, iar pe *vas* la plural; și Bopp profită de această ocaziune spre a observa, că dativul în sintaxa sanscrită se întrebunțază adesea în loc de genitiv chiar în declinațiunea nominală.¹¹⁴⁾

Să se mai noteze că 'n dialectele pracrite și 'n limba pâli, toate derivate din aceeași tulpină cu sanscrita chiar pe teritoriul Indiei printr'o dezvoltare ulterioară, genitivul și dativul forméză

114) Bopp, *Vergl. Gramm.*, § 329, nota.—Cfr. Kuhn, *Zeitschrift f. vergl. Sprachforschung*, t. 15, p. 420 și urm.

regularmente unul și același cas, ødecã în loc de dativ se întrebuintezã genitivul.¹¹⁵⁾

Iată deja un început de luminã.

§ 54. În tabelul de mai sus nã-a fost peste putințã a declina pronumele personal la Celti, de órã-ce ei au pierdut desininențele casuale pronominale ; cum-cã însã la dînșii genitivul nici o datã nu se confunda cu dativul, probã este declinațiunea celticã a substantivilor, bunã-órá :

Athir—tatã :

Singular :	Plural :
Gen. <i>athar</i>	<i>athre</i>
Dat. <i>athir</i>	<i>athraib.</i> ¹¹⁶⁾

Dul—creaturã :

Gen. <i>dulo, duile</i>	<i>dula, dule, daii</i>
Dat. <i>dulí, duil,</i>	<i>dulib.</i> ¹¹⁷⁾

§ 55. Pînã aci, sub raportul identitãții genitivului cu dativul în grupul daco-epirot, noi am constatat o asemnare numai în limba sanscritã, și mai cu sémã în dialectele pracrit și pâli, mai importante decãt chãr sanscrita prin aceia de a fi fost adevãratele limbe *p o p o r a n e*, iar nu numai *l i t e r a r e*, ale Indiei antice.

Fenomenul devine și mai pronunțat la Eraní.

În vechia limbã persicã, descifratã de pe lespețile dela Murghãb, Behistãn, Alvend, Susa și Persepolea, nu existã decãt un singur cas dativ-genitiv, o singurã terminațiune, și acesta în tóte părțile declinabile ale cuvintului și 'n toți numerii, la singular ca și la plural, în numi ca și 'n pronumí.

Acea desininențã genitivo-dativã la singular variazzã dupã teme, și anume :

115) Burnouf et Lassen, *Essai sur le Pali*, Paris, 1826, p. 168. — cfr. Lassen, *Institutiones linguae pracriticae*, Bonn, 1837, p. 299.

116) Ebel, *Die celtische Declination*, în Kuhn, *Beitrãge*, t. 1, p. 155—87.

117) Stokes, *Die irische Declination*, ibid. p. 333—55.

1. In temele bărbătești finite cu *a*, terminațiunea casuală este *hya*, precum: *Khsayârsa-hyâ* (*Xerxis* și *Xerxi*) sau *Dâ-rayavusa-hyâ* (*Darii* și *Durio*);

2. In țemele bărbătești finite cu *i* sau *u*, acestea din urmă cresc la *ai* sau *au*, adăugându-se *s*, precum: din *Kur-u*—*Kur-au-s* (*Cyri* și *Cyro*), din *Fravârt-i*—*Fravart-ai-s* (*Phraortis* și *Phraorti*);

3. In temele femeiești finite cu *i*, terminațiunea dativo-genitivă este *yâ*, precum: din *d'ipi*—*d'ipi-yâ* (*scripti* și *scripto*), din *bum'i*—*bum'i-yâ* (*telluris* și *telluri*).

La plural desiniența dativo-genitivă este *âm* și *nâm*.

Pronumele personal de prima persoană *adam* are la genitiv și la dativ singular *manâ*, în forma enclitică *maiy* (*mei* și *mihî*), la plural *amâkham* (*nostrum* și *nobis*).¹¹⁸⁾

Intr'un cuvânt, antica declinațiune persică prin identitatea dativului cu genitivul nu diferează întru nimic de declinațiunea tipică daco-epirotă.

Graul neo-persian, deși derivă mai directamente decât de așuri din persica inscripțiunilor cuneiforme, totuși a pierdut identitatea genitivului cu dativul.

De asemenea limba ossetă.

In ambele aceste dialecte eranice desiniențele casuale sînt însă de o origine relativament modernă.¹¹⁹⁾

In așa numitele dialecte medio-persice, ca huzvareș și pehlevi, confuziunea între dativ și genitiv este încă foarte obișnuită,¹²⁰⁾

§ 56. Identitatea genitivului cu dativul reappare pe deplin în limba armână.

118) Spiegel, *Die altpersische Keilinschriften, Uebersetzung, Grammatik und Glossar*, Leipzig, 1862, p. 153—161.

119) Fr. Müller, *Die Declination des Neupersischen und Ossetischen*, in Kuhn's *Beiträge*, t. 5, p. 99: "Die Flexions-elemente, sowohl Zahl- als Casuszeichen, sind als solche späteren Ursprungs."

120) Hübschmann, *Zur Casuslehre*, p. 329—30.

Ast-fel armenesce :

Air—bărbat :

Singular :	Plural :
Gen. <i>arrn</i>	<i>aranț</i>
Dat. <i>arrn</i>	<i>aranț</i>

Khoir—soră :

Gen. <i>khêrr</i>	<i>khêrț</i>
Dat. <i>khêrr</i>	<i>khêrț</i>

Mair—mumă :

Gen. <i>maur</i>	<i>maurț</i>
Dat. <i>maur</i>	<i>maurț</i>

În pronunție, limba armână are un dativ separat de genitiv; nu însă într'un mod sistematic, ci numai la singular, pe când la plural ambele cazuri se identifică ca și în declinațiunea nominală, afară de primii doi din pronumiile personale.¹²¹⁾

Vorbind despre acest fenomen, d. Fr. Müller observă cu drept cuvânt că: "prin coincidența absolută a genitivului cu dativul limba armână se întâlnește întocmai cu persica achemenică, terenul pentru ambele fiind pregătit în această privință de către sanscrita."¹²²⁾

§ 57. În limba zendică genitivul nu se confundă cu dativul.

Totuși declinațiunea pronominală ni oferă chiar aci următoarele exemple de identitatea ambelor cazuri :

Azēm—eu :

Singular :	Plural :
Gen <i>mē</i> și <i>mōi</i>	
Dat. <i>mē</i> și <i>mōi</i>	

121) Petermann, *Gramm.*, p. 166 și urm.

122) Fr. Müller, *Beiträge zur Declination des armenischen Nomens*, Wien, 1864, p. 4.

Tâm—tu:

Gen. <i>tôi, tê</i>	<i>vô</i> și <i>ve</i>
Dat. <i>tôi, tê</i>	<i>vô</i> și <i>ve</i>

Pronumele reflexiv:

Gen. <i>hê, hôi</i>
Dat. <i>hê, hôi</i> .

Aceste exemple din limba zentică sînt cu atît mai remarcabile, cu cît în aceiași pronumî—fără a mai vorbi de Celți—Elenii, Latiniî, Germanii, Slaviî și Litvaniî separă pe genitiv de dativ, și anume:

Ei:

Singular:

Plural:

	Dativ:	Genitiv:		Dativ:	Genitiv:
Grec.	<i>ἐμίν</i>	<i>μοῦ</i>			
Lat.	<i>mihi</i>	<i>mei</i>			
Got.	<i>mis</i>	<i>meina</i>			
Slav.	<i>mŭnê</i>	<i>mene</i>			
Litv.	<i>manes</i>				

Tu:

Grec.	<i>τείν</i>	<i>τεοῖο</i>	<i>ὑμῖν</i>	<i>ὑμμέων</i>
Lat.	<i>tibi</i>	<i>tui</i>	<i>vobis</i>	<i>vestri, vestrum</i>
Got.	<i>thus</i>	<i>theina</i>	<i>izvis</i>	<i>izvara</i>
Slav.	<i>tebê</i>	<i>tebe</i>	<i>vamŭ</i>	<i>vasŭ</i>
Litv.	<i>taw</i>	<i>tawes</i>	<i>jums</i>	<i>jusu</i>

Pronumele reflexiv:

Grec.	<i>είν</i>	<i>είο οῦ</i>
Lat.	<i>sibi</i>	<i>sui</i>
Got.	<i>sis</i>	<i>seina</i>
Slav.	<i>sebê</i>	<i>sebe</i>
Litv.	<i>saw</i>	<i>sawes</i>

În coincidența sintactică, ambele cazuri există în același timp, dar se confundă une-orî în us, întrebuițându-se unul în loc de cel-l'alt.

În coincidența morfologică, unul din cele două cazuri reușește a înghiți pe cel-l'alt, devenind ambele în formă un singur cas, dacă nu în totalitatea declinațiunii, cel puțin într'o sferă declinativă óre-care.

Coincidența morfologică presupune neapărat o fasă anterioară sintactică, dar nu este tot una cu dînsa, de vreme ce coincidența sintactică póte să se opréscă pe loc, să remănă într'o stare așa dicënd fluidă, fără a se consolida într'o formă gramaticală precisă.

Din acest punct de vedere, coincidența morfologică perfectă totală există în grupul daco-epirot, armén, vechiu persian și'n limbele pracrită și pâli; coincidența morfologică perfectă parțială, pe lîngă cea sintactică, se observă în sanscrita, în zendica și 'n gréca; în paleo-slavica, chîiar dacă n'am admite influință grécă, totuși nu este decăt o coincidență curat sintactică.

§ 59. În limba sanscrită, deși în pronumii personalî genitivo-dativii *nas* și *vas* pot să fi fost originarmente nu dativî, ci genitivî, de óră ce aũ trecut numai ca genitivî la Slavî, în genere însă dativul este acela care se iew drept genitiv.

Din contra, în limbele pracrită, pâli, persică antică și arménă, ca și 'n casurile citate mai sus din declinațiunea pronominală zendică, genitivul este acela care se iew drept dativ.

Cum óre să fi fost în prototipul daco-epirot: așa ca în sanscrita? orî așa ca în cele-l'alte dialecte indo-persice?

Un indice de lumină s'ar păré a ni da limba română, al căriia genitivo-dativ plural -*or* este evidentamente genitivul latin -*orum*; din nenorocire însă, valórea acestui indice se paralise prin terminațiunea genitivo-dativă plurală -*ve* al Albanesilor, care este un învederat 'dativ, după cum am veđut mai sus în §-ful 38.

Cestiunea se complică și mai mult din cauza unui text foarte prețios, chiar în limba cea autohtonă a peninsulei balcanice, aceea pe care noi—pentru a ne feri de controversă nominală—am numit-o daco-epirotă, dar al căreia numele mai propriu este t r a c i c ă .

Actele sântului Filip, episcopului de Eraclea în secolul IV, ne spun că un sat în Tracia, aprópe de Adrianopole, se numia *Gestistyrum*, cea-ce în limba locuitorilor însemna *locus possessorum*: ‘villa quae s e r m o n e p a t r i o *Gestistyrum*, interpretatione vero latinae linguae *locus possessorum* vocatur.’¹²⁶⁾

Fiind-că latinesce se putea dice d’o potrivă bine ‘locus possessorum’, și ‘possessorum locus’, traducătorul latin nu era împedecat de a întrebuița inversiunea cea mai corespunzătoare vorbei compuse tracice, ast-fel că ’n cuvîntul ‘gestistyrum’, prima jumătate se referă la ‘locus’, iar a doua la ‘possessorum’.

Noi descompunem totalitatea în *gest-i-styrum*.

Pe *gest-i-* îl lăsăm pentru §-ful următor.

Styrum==‘possessorum’, ni se presintă ca genitiv la plural în limba tracică de lângă Adrianopole.

Cuvîntul trebuî descompus în *styr-um*.

Finalul *um* este desinința genitivului plural, în limba samscrită *âm*, în zendica *am*, în elena ων, în latina *um*, în litvana *û* din *um*, în persica inscripțiunilor cuneiforme *âm*.

Scăderea lui *â* la *u* din *âm* în *um* s’a operat la Traci, ca și la Latini și la Litvani, prin asimilațiune de labialism sub influința lui *m*.

Așa dară în declinațiunea tracică de lângă Adrianopole, ca și la Persi, la Armeni și ’n limbele zendică, pâli și pracrită, pentru cazul genitivo-dativ, cel puțin la plural, va fi servit desinința proprieă genitivului, precum este pină astăzi în declinațiunea română.

126) *Acta SS. Bolland.* ad XXII Oct. IX, p. 551, ap. Tomaschek, *Ueber Brumalia und Rosalia*, în *Sitzungsber. d. Wien. Akad.*, phil.-hist. Cl., t. II (1868), p. 382.

Dar ce să facem atunci cu albanesul *-ve* = gr. $-\varphi$?

Plecând dela coincidența sintactică, constatată mai sus în §-ul 58 ca fasă anterioară coincidenței morfologice propriu zise, noi ajungem la concluziunea că 'n diversele dialecte ale aceleia-și limbe a putut să se 'ntâmple o fixare diversă a ecuivocității primitive comune, astfel că 'n unele genitivo-dativul s'a format din genitiv, în altele din dativ. Ce-va mai mult. Nu e cu neputință chiar o diversitate între singular și plural, saū între plural și dual. Pe când genitivo-dativul plural albanes *-ve* indică prioritatea dativului, genitivo-dativul albanes singular *-ig* pare a fi, din contra, un genitiv.

§ 60. Locuțiunea tracică *gestistyrum* = 'locus possessorum', un adevărat tesaur prin aceia că ne oferă u n i c u l rest gramatical, iar nu numai lexic, al limbei autoctone a peninsulei balcanice, noi l'am descompus în §-ul precedente în *gest-i-styrum*.

'Locus possessorum', ar fi albanesce 'vând *i-zotărinîvet*,, romănesce: 'loc *al-stăpânilor*,. În 'gest-*i-styrum*,, adică 'gest *i-styrum*,, ne întimpină dară articolul prepositiv genitival al grupului daco-epiroț, și anume albanesul *i-*, perfectamente identic cu eranicul *i-*.

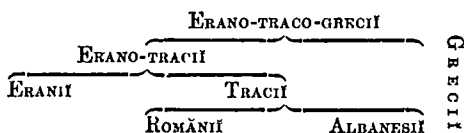
X. A doua concluziune.

§ 61. Lupta între teoria lingvistico-genealogică a lui Fick și teoria lingvistico-geografică a lui Johannes Schmidt nu s'a terminat încă.¹²⁷⁾ Relațiunile diferitelor grupuri ale familiei ario-europene unul cătră altul mai rămân d'o cam dată tot în stare de problemă. Așa numitele 'unitate indo-eranică,, 'unitate greco-italică,, 'unitate slavo-letto-germanică,, iar cu atât mai mult încă 'unitatea ariană asiatică,, și 'unitatea ariană europeană,, cari se păreaū aședate pe o temelie de granit, aū primit succesivamente atâtea loviri, și nesce loviri atât de serioase, încât o sentință între cei doi antagoniști trebuī suspensă pină la o revisiune prealabilă foarte scrupuloasă

127) Cfr. Pezzi, *Glottologia arii recentissima*, Roma, 1877, p. 172-185.

ă pröcesului întreg. În aşteptare, fie-care linguist este dator a completa dosarul; şi cine scie, dacă nu cum-va rezultatul cel definitiv va fi un fel de compromis între ambele teorie.

Studiul de faţă ar face a se bănui existenţa unui grup lingvistic primar eranic-traco-grec, din care Erano-traciî şi Greciî s'ar fi desfăşurat ca două grupuri secundare, de unde apoi Erano-traciî s'aũ mai împărţit în alte două grupuri terţiare; adecã:

Acastă genealogiã *à-la-Fick* n'ar respinge însă întâlniri mai mult saũ mai puţin caracteristice între Erani şi Indi, între Greci şi Itali, între Traci şi Slavi, din consideraţiuni geografice *à-la-Schmidt*. Mai mult decât atãta. Grupul primar eranic-traco-grec întreg a putut, prin vecinãtate, sã sufere dintr'o epocã immemorialã o influinţă fôrte pronunţatã a familiei lingvistice semitice, în care noi gãsim, de asemenea, şi post-articulare substantivalã, şi pre-articulare adjectivalã, şi reduplicarea artículului, şi artículul genitival, ba pînã şi construcţiunea normalã 'substantiv+adjectiv', afarã numai de coincidenţa formalã între genitiv şi dativ, nãscutã—probabilmente—în India. Dic: 'pînã şi construcţiunea normalã substantiv+adjectiv', cãci acest fenomen ar cãpëta o mare însemnãtate în cazul ce ne preocupã, dacă s'ar admite definitivamente argumentaţiunea d-lui Bergaigne, cumcã spiritul general al limbelor ario-europene cere construcţiunea contrariã: 'adjectiv+substantiv': 'le terme qualifiant précède le terme qualifié'.¹²⁸⁾

Pe cât timp linguistiî n'aũ studiat într'un mod comparativ grupurile daco-epirot, eranic şi grec, iar mai cu sémã primele

128) Bergaigne, *Essai sur la construction grammaticale*, în *Mémoires de la Société de linguistique*, t. 3 (1875), p. 24.

doă, Ewald căuta la Semiți originea articolului postpositiv armen,¹²⁹⁾ Steinthal urmărirea tot acolo articolul prepositiv zendic sau izâfetul persian,¹³⁰⁾ după, cum o mai face chiar astăzi d. Sayce,¹³¹⁾ pe când d. Justi explică éráși prin semitism articolul genitival curdic.¹³²⁾ În adevăr, toate aceste fenomene sînt semitice din tulpină, căci ele se regăsesc pînă la un punct și în familia lingvistică hamitică, cea-l'altă ramură a proto-familiei semitico-hamitice.¹³³⁾ Remăne însă constatat, că nu Eranii în parte, nici Tracii sau Grecii, ci numai dóră grupul primar eranico-traco-grec este acela care, printr'un primordial contact geografic, a putut să primescă acest altoiu semitic.

Ori-cum ar fi, în sinul familiei lingvistice ario-europree, Daco-epiroții, Grecii și Eranii, mai ales însă Eranii și Daco-epiroții, ni se înfățișează într'o legătură reciprocă atât de strînsă, atât de intimă, încât trăsăturile lor comune, studiate cu tot din-adinsul, parte pe terenul morfologic și sintactic, parte pe cel fonetic și lexic, pe care noi l'am înlăturat din cercetările de mai sus, după ce i-am consacrat altă dată un studiu separat,¹³⁴⁾ ar arunca o viuă lumină tocmai asupra punctului așa dicînd asiatico-european, unde—în regiunile Pontului—Arii din Asia se ciocnesc cu Arii din Europa.

129) Ewald, *Sprachwissenschaftliche Abhandlungen*, Göttingen, 1861, part. 1 p. 2, part. 2 p. 66.

130) Steinthal, *De pronomine relativo*, Berlin, 1847, p. 66, 67, 81.

131) Sayce, *Principles*, ed. 1, p. 175, 180.

132) Jaba-Justi, op. cit. p. 168.

133) Cfr. Halévy în *Revue de linguistique*, t. 3 (1869), p. 178-80.

134) Hasdeu, *Fragmente pentru istoria limbii române*, I-II, București, 1876. Vorbind despre primul din acele Fragmente, d. N. Caix, în *Giornale di filologia romanza*, t. 1, p. 55, observă: "Ogni romanista leggerà con grande interesse le sue dimostrazioni com'è per questa di *ghîuj* che, anche prescindendo dall'origine *tracia, può dirsi una dotta ed acuta illustrazione basata sopra dati e testimonianze di cui il lessicologo dovrà in ogni modo tener conto.,,"

POST-SCRIPTA

- I. SPECIMENE PALEOGRAFICE.
 - II. VARIANTURILE SLAVICE ȘI ITALIANE ALE BALADEI 'CUCUL ȘI TURTURICA,'.
 - III. VARIANTUL CATALAN AL ACELEIAȘI BALADE.
 - IV. MIGRAȚIUNILE POSTUME ALE SUFLETULUI DUPĂ CREDINȚA POPORULUI ROMÂN DIN BANAT.
 - V. DESCÂNTECUL SĂNTULUI IOSIF.
 - VI. CĂLĂTORIELE 'VISULUI LUI TUDOR VLADIMIRESCU,'.
 - VII. ÎNCĂ UN CATECHISM ROMĂNESC NECUNOSCUȚ.
 - VIII. CÂNTECUL 'SĂRMANA TURTURICĂ,' IN ITALIA.
-

§ 2. Urmézá pagina numaí slavonesce, fórte importantă prin data precisă '1583,:

КЖ. ХСНТННМЫБНАШМЛЗ.
 МИПРУТЫЖЕГОМТРАЧТЫСЛАВ
 НЫНВЗІАХВАЛНЫАПЛЬ. ПРПБ
 МЫНБГОНОСНЫШЦЗМШН. НВЗ
 СЪІПТЫПОМДЕНІСІТЬМАІ.
 БЛГББНУЛКОЛЮБЕЦЬ:
 ШПОІ. ННАТОНО. ННАПАВЕРІН.
 НМАУАВЪ. Х. НСНТННМЫН
 БМШЦЬ. МЛТВАМИПРУТЫ
 АЕГОМТРА. НПРПБНЫ. НБГО
 НОСНЫШЦМШН. НВЗІБІТЬ
 ПОМДЕНІСІТЬМАІ. КСБЛГББ
 НУЛКОЛЮБЕЦЬ.
 Д. по. грегоріе. шмжхачю. мца
 г. кф. амь. с. то. з. д. а. шр. о.
 хва. а. ф. пс. б. б. б. а. и. пр. о. ст. и.

NB. Veđi maí sus pag. 1 § 2. Hártaá nu pré-grósă, dar fórte afumată. Cernélă maí mult négră. In rîndul 1 вскж. х, in rîndul 7 шноуст. и și al doilea и, in rîndul 8 inițialul и și apoi х, sînt scrise cu roșu.

§ 3. Terminăm, ca specimen paleografic din Textură Bogomilice, prin pagina, unde se încheie 'Călătoria Maicei Domnului la Iad, și se începe 'Cugetări în óra morții, :

Ѹ̄
 лѡхс̄ , славата гл҃хушиши
 ф̄ію лѡх̄ ши а̄х̄х̄и с̄ ф̄п̄т̄х̄ .
 ши ак моц̄ ши поц̄ р̄х̄р̄а̄ ѡв̄е .
 т̄и а̄ в̄е к̄х̄х̄и ѡв̄е в̄р̄ѣ : — — —
 ре децим̄ х̄ ф̄ар̄ь гла ши б̄р̄ь с̄
 б̄р̄ь с̄у ф̄л̄е п̄х̄ ст̄к̄в̄а х̄ . п̄л̄ь ц̄ц̄
 ц̄и а̄х̄п̄а ми се ф̄ра ц̄и л̄о ши со ц̄и
 м̄и еи . ши ц̄и п̄т̄ х̄ ши к̄у по с̄к̄х̄ц̄и
 м̄ей . к̄л̄п̄л̄а с̄ер̄а̄ ала п̄та с̄б̄р̄
 к̄х̄ вои г̄р̄д̄и а̄ ши де п̄л̄ прас̄п̄а ми
 в̄и де ши ми со с̄и т̄ас̄ х̄ де мо р̄т̄а̄
 те в̄е пи ц̄и с̄т̄п̄е ѡр̄т̄ь м̄х̄ . к̄б̄ са к̄х̄
 а п̄а п̄з̄ во а с̄б̄ь . с̄б̄р̄х̄ та ц̄и м̄а с̄б̄р̄
 п̄а р̄е а е а пои . к̄б̄ к̄х̄ вои де а і к̄м̄
 по вою ма и б̄ла . к̄л̄м̄ а х̄ к̄х̄ х̄
 х̄р̄е

NB. Veđi mai sus p. 366 și 449. Hârtiă gălbuiă nu pré grósă ; cernelă rădăciniă. In rîndul 5 fi e scris cu roșu.

II.

VARIANTURILE SLAVICE ȘI ITALIANE ALE BALADEI

‘CUCUL ȘI TURTURICA,

§ 1. Ori-cât de bogată s’ar păré colecțiunea varianturilor baladei ‘Cucul și turturica,, pe cari le-am utilizat —p. 501-566— în studiul meu asupra acestui admirabil altoiu eretic al literaturii noastre poporane: vr’o 16 exemplare europene și 2 asiatice; totuși mi-a mai scăpat din vedere vr’o cincî: 3 slavice și 2 italiene; cele de’ntăiu, prin uitare, căci sînt cuprinse în nescie cărți pe cari le-am citit și citat de decimî de ori; cele-l’alte, cată s’o mărturisesc, prin curată nescire.

Nouele varianturi nu schimbă întru nemic conclusiunile mele, trase cu multă pază dintr’un material atât de avut. Din contra, ele le mai întăresc, probând încă o dată, cumcă légănul european al baladei în cestiune este anume în regiunea dunărenă și nu póte fi decât bogomilic.

Să reproducem mai întăiu:

1. VARIANTURILE ITALIANE.

§ 2. Dd. Casetti și Imbriani au cules în regatul neapolitan următorul cântec, pe care'l vom formula prin I':

<p>—Dimmi, palomma, dove ai lu niro? Dimmi, palomma, se ssi po' pi- gliare? —Si tu ti fai aucielo pe' volare, I'mmi fazzo valente cacciatore; Si ti fai pesce, e ti jetti a lu mare, I'mmi fazzo valente pescatore; Si tu pigl' 'na lanza pe'mmi ferire, I'mmi fazzo 'nu marmoro duro...¹⁾</p>	<p>—Spune'mî, turturică, unde'ți faci cuibul? Spune'mî, turturică, dacă s'ar puté lua? —De te'î face pasere ca să sborî, Eü m'oïu face voïnic vinător; De te'î face pesce să te-aruncî în Mare, Eü m'oïu face voïnic pescar; De te'î face lance ca să mă lo- vescî, Eü m'oïu face marmură tare!</p>
---	---

Elementul pasiv este aci Turturică, întocmai ca în variantul român A, ceia-ce nu se găsește nici într'un alt variant. Ce-va mai mult. Din prima întrebare: "unde'ți faci cuibul?", rezultă că elementul activ este anume Cucul, iarăși întocmai ca în variantul român A, căci se scie credința poporană universală: "préservez votre nid du coucou."²⁾

Cântecul de mai sus a străbătut dară în Italia d'a-dreptul de pe peninsula balcanică, iar nu din Provența; pôte anume prin coloniile albanese, stabilite de secolî în regatul neapolitan. Acésta ipotesă e cu atât mai legitimă, cu cât tot pe acolo s'a cules un al doilea variant italian — I² — publicat de asemenea de dd. Casetti și Imbriani, cari — atât de cunoscătorî — nu î-au găsit totuși nici o paralelă în restul Italiei.

1) Casetti e Imbriani, *Canti popolari delle provincie meridionali*, Torino, 1871, p. 187.

2) Cfr. Gubernatis, *Zoological Mythology*, London, 1872, t. 2, p. 231-2.

Îată'l :

Surge mme fici pe'scappà'la vita,
 Lu mmiu amore sse fice gat-
 tarella ;
 E iu mme finsi aucellu de par-
 tita,
 Lu mmiu amore sse finse ren-
 dinella ;
 E iu farcone e idda calamita ;
 Jeu cacciatore e issa cacciut-
 tella :
 Cchiù de'n annu la ficemu'sta
 vita,
 Aimè quantu sse pate pe'na
 bella!...³⁾

Mă făcuî şórece ca să'mî scap
 viéţa,
 Amorul meü s'a făcut pisi-
 cuţă ;
 Eü mă prefăcuî pasere de tre-
 cere,
 Amorul meü s'a prefăcut răn-
 dunică ;
 Eü fer, şi dînsa magnet ;
 Eü vînătór, şi ea vînat...
 Maî bine d'un an am dus acest
 traîu,
 O ! câte se pat pentru o fru-
 mósă !

Gentilă imitaţiune, mult mai modernă ! Dialogul s'a pierdut ; a despărut ostilitatea între cele două elemente ; ba s'a schimbat chiar rolurile, bărbatul devenind el victima fetei.

Proveninţa albanesă a celor două variante italiene devine şi mai probabilă, aproape sigură, prin acea împrejurare că tocmai în provincia Basilicata, pe unde se cântă I¹, sînt peste 10,000 de Albanesi ; iar în provincia de Otranto, de unde s'a cules I², sînt vr'o 7,000 Albanesi, aşezaţi acolo încă din secolul XIV.⁴⁾

VARIANTURILE SLAVICE.

§ 3. În Galiţia nord-vestică, acolo unde se vorbeşte numai polonesce, nu şi rutenesce, s'a cules următorul variant al baladei Metamorfoselor, în reproducerea căruia — din nevoia tipografică — unele caractere polone specifice le vom înlocui prin cursive :

3) Casetti e Imbriani, p. 187-8.

4) Biondelli, *Studii lingvistici*, Milano, 1856, p. 60 — cfr. Ascoli, *Studj critici* I, p. 81.

—Choćbym ja jeździł we dnie
i w nocy,
choćbym wyjeździł koniowi oczy,
przecież ty musisz moja być,
moje wole wypełnić.

—A ja sie stane drobna ptaszyna,
bede latała gesta krzewina;
przecież ja nie chce twoja być,
twoje wole wypełnić.

—Maja tu cieszle takie topory,
co wycinaja lasy i bory;
przecież ty musisz etc.

—A ja sie stane mala rybeczka,
bede plywała bystra wódeczka;
przecież ja nie chce etc.

—Maja rybacy takie siateczki,
co wylapuja male rybeczki;
przecież ty musisz etc.

—A ja sie stane dzikim kaczoziem;
bede plywała wielkiem jeziorem;
przecież ja nie chce etc.

— Maja tu strzelcy takowe
strzelby,
co wypalaja kaczoziem we lby;
przecież ty musisz etc.

— A ja sie stane gwiazda na
niebie,
bede swieciła ludziom w potrzebie;
przecież ja nie chce etc.

— A ja mam litosć nad ubogiem,
sposze ja gwiazde z nieba ku
ziemi;
przecież ty musisz etc.

— Już teraz widze boskie urzedy,

— D'ar fi să călăresc și și nópte,
D'ar fi să'mi orbescă calul de
drumuri,
Totuși tu trebuși să fii a mea,
Voia-mi s'o împlinesci.

—Dar eü m'oü face pasere mică
Sburând prin desă pădurice;
Totuși nu vrëu să fiu a ta,
Voia-ți s'o împlinesc.

—Dulherii aü nesce securi,
Cu cari se taiă pădurile și codrii;
Totuși tu trebuși etc.

—Dar eü m'oü face mic pescișor
Înotând în riuțelul cel repede;
Totuși nu vrëu etc.

—Pescarii noștri aü nesce mreji,
Cu cari prind pescișorii cei mici;
Totuși tu trebuși etc.

—Dar eü m'öü face rață selbategă
Înotând pe lacul cel mare;
Totuși nu vrëu etc.

— Vinătoriü noștri aü nesce
pusce,
Cu cari împuşcă rețele în cap;
Totuși tu trebuși etc.

— Dar eü m'oü face o stea
pe cer,
Luminând ómenilor la nevoiä;
Totuși nu vrëu etc.

— Iar eü sînt milos pentru cei
sărăci,
Voü ademeni steluța pe pă-
mint;
Totuși tu trebuși etc.

—Acum veđ și eü ursita d-đeescă:

—Не будали, млад јуначе!
Од тог не тје ништа бити;
Волим итји ја у крчму,
Па се створит' златном чашом,
Него твоја лјуба бити.

—А ја јунак млади крчмар,
Па тјеш опет моја бити.

—Не будали, млад јуначе!
Од тог не тје ништа бити;
Волим итји у кавану,
Па се створит' златан филџан,
Него твоја лјуба бити.

—А ја јунак каведжија,
Па тјеш опет моја бити.

—Не будали, млад јуначе!
Од тог не тје ништа бити;
Волим итји ја у подје,
Па се створит' препелицом,
Него твоја лјуба бити.

—А ја јунак итри ловац,
Па тјеш опет моја бити.

—Не будали, млад јуначе!
Од тог не тје ништа бити;
Волим итји ја у море,
Па се створит' белом рибом,
Него твоја лјуба бити.

—А ја јунак танка предја,
Па тјеш опет моја бити.
Ил' ти тако, ил' овако,
Ти си моја свакојако;
Ил' ти тамо, ил' овамо,
Ти си моја, од' овамо...⁶⁾

—Nu te prosti, tânărule voinic,
Una ca asta n'are să fie!
Mai bine mă voiu duce la cârcimă
Și m'oïu face păhar de aur,
Decât să fiu a ta drăguță!

—Iar eü, voïnicul, tânăr cârcimar,
Și totuși veî fi a mea!

—Nu te prosti, tânărule voinic,
Una ca asta n'are să fie!
Mai bine m'oïu duce la cafenea
Și m'oïu face cêșcă de aur,
Decât să fiu a ta drăguță!

—Iar eü, voïnicul, cafegiü,
Și totuși veî fi a mea!

—Nu te prosti, tânărule voinic,
Una ca asta n'are să fie!
Mai bine m'oïu duce la câmp
Și m'oïu face pătirniche,
Decât să fiu a ta drăguță!

—Iar eü, voïnicul, ager vinător,
Și totuși veî fi a mea!

—Nu te prosti, tânărule voinic,
Una ca asta n'are să fie!
Mai bine m'oïu duce la Mare
Și m'oïu face pesce alb,
Decât să fiu a ta drăguță!

—Iar eü, voïnicul, mrējă subțire,
Și totuși veî fi a mea;
Orî așa, orî altfel,
Tu ești a mea în tot chipul!
Orî încotro te veî duce,
Tot ești a mea, vino'ncöce!

Ca formă, acest variant e de tot modern: 'cârcimă, și mai ales 'cafenea, ba nici 'păhar, cu 'cêșcă, n'au figu-

6) Karadžić, Српске народне цјесме, Viena, 1841, t. 1, p. 434—5.

rat, de sigur, în forma cea veche, care — dintre varianturile române — se apropie mai mult de A.

Este fără comparațiune mai important variantul serbesc S³:

Стари сједи на оравје,
Погледује на дјевојку:

—О дјевојко, битјеш моја.

—Мајде не тјеш, стари дједе!
Провртј'тју се јавњичицом.

—А ја старац мрек вуче,
Па тју дотји у ливаду,
Уфатитју јавњичицу,
Просутју јој јариницу.

—Мајде не тјеш, стари дједе!
Провртј'тју се препелицом.

—А ја старац суран орле,
Уфатитју препелицу,
Сломитју јој кобилцицу.

—Мајде не тјеш, стари дједе!
Провртј'тју се ружичицом.

—А ја старац роми јарац,
Кудецатју уз улицу,
Тер тју огрист' ружичицу...?)

Мошл șеде pe arătură
Și se uită la o fetică.

—О, fetico, ai să fi a mea!

—Ba țeș nu va fi, moșnégule,
Căci mă voiu face mîelușea!

—Iar eș, moșul, lup cenușiu,
Voiu merge la livede,
Voiu prinde mîelușeua
De'i voiu scărmina lâna!

—Ba țeș nu va fi, moșnégule,
Căci mă voiu face pătîrniche!

—Iar eș, moșul, vultur sur,
Voiu prinde pătîrnicheua,
I-oiu sfășia peptușorul!

—Ba țeș nu va fi, moșnégule,
Căci me voiu face trandafir!

—Iar eș, moșul, un țap schîop,
Voiu behăi pe uliță
Și voiu rîde trandafirul!...

Din cele vr'o 20 de varianturi cunoscute ale baladei Metamorfozelor, acesta se întălnesce pe deplin cu variantul român P, pînă la un punct și cu variantul de asemenea român M, dar cu nici unul din cele-lalte variante, atăt de numeroase și atăt de ramificate în sfera proventală.

Uriciunea și reutatea elementului activ=demon, extrema rezistență a celui pasiv=inger, nicăiri nu sînt atăt de pronunțate ca în aceste trei variante P, M și S³, păstrate tocmai pe peninsula balcanică, în légănul Bogomilismului, a căruî ten-

7) Karadzić, op. cit. p. 435—6.

dință dualistică este aci mai bine caracterisată decât în toate celelalte varianturi. În S³ elementul activ nici că-și dă măcar osteneala de a-și ascunde natura-î cea diabolică: el este *lup*, este *vultur*, este *țap schiop*; el *scarmîndă*, el *sfășiadă*, el *róde* . . .

E de observat, că 'n ambele varianturi serbesci rezistența elementului pasiv nu se desminte un singur moment, persistând pînă la sfîrșit.

Karadzić ne spune, că S³ este dela Ragusa. Ultimele cercetări ale d-lui C. Jireček constată definitivamente existența în vécul de mijloc a unor colonie curat române în regiunea ragusană.⁸⁾ În poesia poporană serbă de acolo, pe de altă parte, ne întîmpină fórte des alusiuni directe, chîiar topografice, la Țera-Romănescă; de exemplu:

Када ми се Радосаве војевода одилјаше
 Од својега града дивнога Северина,
 Често ми се Радосав на Северин обзвраще,
 Тере то ми овако беду граду бесидјаше:
 —Ово ми те остављам, беди граде Северине,
 Мој дивни граде,

Не знам ветје видју ли те, etc.

(Când Radu-vodă se depărta — dela minunatul seî oraș *Severin*, — adesea Radu-vodă își întorcea ochii către *Severin* — vorbind a-cesste cuvînte orașului celui alb: — Iată că te las, orașule cel alb *Severine*, — minunatul meu oraș! — Nu știu, dacă te voiu mai vedé etc.⁹⁾)

Este permis dară de a crede, că Serbiî, pînă și cei dela Ragusa, vor fi împrumutat ambele varianturi S² și S³ dela Români, la cari acéstă baladă este mai a-casă, mai în familiă decât ori-unde, tipul S² fiind represintat prin două sub-tipuri A și V, precum și tipul S³ iarăși prin două: P și M, pe când V și M nu se constată în poesia poporană serbă.

Fântîna comună, directă sau indirectă, a tuturor variantu-

8) Jireček, *Die Wlachen und Mauro-wlachen in den Denkmälern von Ragusa*, Prag, 1879.

9) Bogișić, *Народне пјесме из старијих записа*, Biograd, 1878, p. 126—9.

rilor europene, o dată constat bogomilismul lor, ar trebui să fie în Bulgaria ; pe cât timp însă nici un exemplar bulgar nu s'a descoperit sau nu se va descoperi, după cum nu s'a găsit de asemenea nici un exemplar bulgar al Povestei Numerelor după tipul B, sîntem siliți a admite, cel puțin într'un mod provisoriu, că Povestea Numerelor, ca și balada Metamorfozelor, sînt o operă a Bogomilismului anume în România, de unde, în orî-ce cas, chiar dacă de'ntăi ni le vor fi dat Bulgariî, ele s'aû revărsat apoi asupra Europei întregi....

III.

VARIANTUL CATALAN

AL

BALADEI «CUCUL ȘI TURTURICA».

La pag. 541 în notă noi am citat acest variant după V. Smith, care el-însuși abia'l menționează.

Acuma îl putem reproduce textualmente după edițiunea d-lui F. Pelay Briz :

—Per mes que 'm cantes au-
badas

La griva, griva !
casada ab tu no 'm veurán,
La griva ban!

5. abans me 'n farè una truyta
La griva, griva !
que pèl aiga irá nadant
La griva ban !

—Si tu te 'n fas una truyta
10. que pèl aiga irá nadant,
jo me 'n farè pescador
que te n' anirá pescant.

—Si tu te fas pescador
que me 'n anirá pescant,
15. jo me 'n tornarè una griva,
ginestrans irè menjant.

—Si tu te 'n fas una griva
y ginestrans vas menjant,
jo me 'n farè un astor
20. que te n' anirá cassant.

—Si tu te fas un astor
que me 'n anirá cassant,
jo me 'n tornarè una llebre
d' aquell bosch que n' es
tan gran.

25. —Si tu te fas una llebre
d' aquell bosch que n' es
tan gran,
jo me 'n farè un cassador
que te n' anirà tirant.

—Si tu 't fas un cassador
30. que me n' anirà tirant,
jo me 'n posarè un vestit
hont las balas no hi podrán.

—Si tu te fas un vestit
hont las balas no hi podrán,
35. jo me 'n farè l' esbarser
que te l' anirà estripant.

—Si tu te fas l' esbarser
que me l' anirà estripant,
jo me 'n tornarè una her-
beta
40. d' aquell prat que n' es tan
gran.

—Si tu te fas una herbeta
d' aquell prat que n' es tan
gran,
jo me 'n farè l' aiga fresca
que te n' anirà mullant.

45. —Si tu te fas l' aiga fresca
que me n' anirà mullant,
jo me n' tornarè rateta
que se n' anirà amagant.

—Si 't tornas una rateta
50. que se 'n anirà amagant,
jo me 'n tornarè un gatet
que te n' anirà cassant.

—Si tu te fas un gatet
que me n' anirà cassant,
55. jo me 'n tornarè la lluna,
pèls aires iré volant.

—Si tu te 'n tornas la lluna
que pèl cel irá volant,
jo me 'n tornarè lo núvol
60. que te n' anirà tapant.

—Si tu te fas lo gros núvol
que me n' anirà tapant,
jo me 'n tornarè una flor
que 'ls ulls s' hi enamorarán.

65. —Si tu te fas una flor
que 'ls ulls s' hi enamorarán,
jo me 'n farè jardiner
que te n' anirà regant.

—Si tu te fas jardiner
70. que me n' anirà regant,
jo me 'n tornarè lletuga,
lletugueta de enciam.

—Si tu te tornas lletuga,
lletugueta d' enciam,
75. jo me tornarè la terra
que te n' anirà criant.

—Si tu te tornas la terra
que me n' anirà criant,
jo me 'n tornarè una monja
80. y en convent me ficarán.

—Si tu 't tornas una monja,
en convent te ficarán;
mes jo 'm tornarè un fraret
y t' anirè confessant.

85. —Si tu 't tornas un fraret
que m' anirà confessant,
jo me 'n tornarè una morta
y á la tomba 'm tirarán.

—Si tu te fas una morta
90. que á la tomba tirarán,
jo me 'n tornarè una caixa
y dins meu te ficarán.

D. Briz mai dă ca variant :

—Jo me 'n tornarè lletuga,
lletugueta d' enciam.

—Jo 'm farè oli y vinagre
y 'ls dos irém barrejant.

—Jo me 'n tornarè una plata,
una plata de biram.

—Jo serè dels convidats
dels que més te menjarán.)

Acest variant nu adaugă nimic esențial la totalitatea celor provențale; ne arată însă mai bine ca oricare altul, cât de ingenioase dezvoltări posteriore a putut să primescă originalul primitiv printr'o lungă călătorie din țară în țară. Prefacerea elementului pasiv în 'lăptucă,, iar a celui activ în 'unt-de-lemn, și 'oțet,, a căroră întrunire produce o delicioasă *salată*, este ce-va plin de spirit, dar foarte departe de intențiunea prototipului bogomilic!

1) Briz, *Cançons de la terra*, Barcelona, 1866, t. 1, p. 125—8.

II.

MIGRATIONILE POSTUME ALE SUFLETULUI

DUPĂ CREDINȚA

POPORULUI ROMÂN DIN BANAT

Așa numitele *bocete*, grație mai cu seamă d-lui Teodor Burada,¹⁾ au început a-și căpăta un loc, de de-mult meritat, în studiul literaturii populare române.

Prin varietate și energie, în totă Europa, cel puțin în cea latină, numai dără 'i voceri, ai Corsicanilor, cari însă s'ar pute dice că nu posedă o altfel de poezie poporană, rivalisază cu 'bocetele, române. Să observăm că'n restul Italiei, cu câte-va excepțiuni sporadice, obiceiul de a b o c i pe cel mort a despărut deja aproape cu desăvirșire.²⁾

Din punctul nostru de vedere, bocetele sînt importante mai cu deosebire prin elementul lor m i t o l o g i c.

Ca descriere a vieții postume, ele jocă în literatura poporană cea nescrisă același rol, pe care, între cărțile populare, îl au

1) *Bocetele populare la Români*, în *Convorbiri literare*, 1879, p. 356-65 și 414-16.

2) Cfr. Rubieri, *Storia della poesia popolare italiana*, Firenze, 1877, p. 130-40.

apocrifurile ca *Apocalipsul apostolului Paul* sau *Călătoria Maicei Domnului la Iad*.

Intr'un bocet din Moldova, de exemplu, se țice mortului:

Tu te duci în cea lume,
Unde nu cunoscî pe nime;
Dar ȳea s ma tare bine
Și m'ascultă și pe mine,
Că sînt doă drumurile:
Unu-ȳ tot cu floricele,
Florȳ negrite și de jele;
Cel-al-alt cu busuȳoc,
Par'că-ȳ un p rȳu de foc...

Nici un bocet ȳns , din cele publicate de d. Burada, nu oferă interesul mitologic la un grad aș  de ȳnalt ca bocetul cel inedit din Banat, pe care ni-l comunică d. avocat Simeon Mangȳuc  del  Oravița.

ȳl public m dar  ca un post-scriptum la Texturȳ Bogomilice, de'mpreună cu c te-va note, pline de erudițiune, de carȳ ȳl ȳnsoșesce d. Mangȳuc .

ȳn principiu, noi diferim radicalmente de vederile d-luȳ Mangȳuc . Pe c nd d-sa explică t te prin mitologia clasică, noi—din contra—vedem tocmai ȳn partea cea esențială a acestuȳ bocet b n țen resfr ngerea unei c rȳi poporane f rte resp ndite peste t t  Europa, unde aȳ patronat'o de o potrivă ereticȳ și biserica ortodoxă.

Fondul mitologic al bocetuluȳ ȳn cestiune este cel următor. Lumea n str  și lumea cea-l'altă, c tr  care mórtea min  pe om, s nt desp rșite prin 'sorbul p m ntuluȳ', adecă printr'o ad ncime care s rbe sufletele. ȳn acea ad ncime crește un colosal arbore, care servă de trec tore ȳntre ambele lumi. ȳn acel arbore s'aȳ ȳncuibat trei fiare dușmane: un șoim sau vultur, o vidră și un șerpe, carȳ p ndesc și amenință bȳetul suflet.

Eȳ bine, acest fond se află apr pe literalmente ȳn faȳm sa carte poporană *Varlam și Iosaf*, atribuită generalmente s n-

tului Ioan Damascen din secolul VIII,³⁾ de unde iată cum a tradus'o Négoe Basarab pe la începutul secolului XVI, într'un text negreșit foarte modernizat prin multiplicitatea copiilor ulterioare:

‘Aceștia se asemănă unui om ce fugia de un inorog (=unicorn) și nu putea nici cum să rabde și să târpescă (=suferă) strigarea și zbieretul glasului lui cel gróznic și înfricoșat, ci fugia tare, ca nu cum-va să'l ajungă și să'l mănince. Așa fugend el, cădu într'o grópă mare, și dacă cădu într'insa, află acolo un copaciu și se apucă de se urcă într'insul, și stătu cu picioarele pe nisce ramure și gândia că va fi în pace și fără de nici o grijă. Iar dacă se urcă el, căută la rădăcina acelu copaciu și vede doi șoreci, unul alb și altul negru, cari rodeau tot-d'a-una acel copaciu în care sta el; și atăta'l rosesă, cât puținel era să cadă jos. Decă căută în fundul acei grópe și vede un șérpe mare și gróznic, ce sufla și eșta din gura lui pară de foc, și venia cu gura căscată și cu dinții rînjiți numai să'l inghiță. Decă iar căută spre partea încatro sta el cu picioarele, și vede patru capete de aspidă, unde se ivău din malul acela ce era aprópe...’⁴⁾

Aceiași parabolă se află la Arabi în renumita colecțiune *Kalilah va Dimnah*, cunoscută mai mult sub numele de ‘Fabellele lui Bidpai’, unde unicornul e înlocuit prin elefant, câte o dată prin leu, iar grópa prin puț. Ea este nu mai puțin populară în India și'n Persia.⁵⁾ Mai pe scurt, sub toate puncturile de vedere, sintem foarte departe de mitologia grécă și romană.

‘Arborele în grópă cu cele trei fiare, ne este cunoscut și'ntr'o redacțiune curat bogomilică, conservată într'un manuscript de pe la începutul secolului XVI, sub titlul: *Притча въ богатыхъ въ болгарскихъ книгъ* (Parabola despre cei bogați din cărțile bulgăresci). Aci însă în loc de un singur arbore sînt deja doi: unul cu ramure de argint și cel-l'alt cu ramure de aur. De asemenea în loc de un singur unicorn sînt

3) Dunlop-Liebrect, *Geschichte der Prosadichtungen*, Berlin, 1851, p. 29-32.

4) Négoe Basarab, *Invățăturele*, p. 131-2. — Cfr. mai sus p. XXXVI § 29.

5) Benfey, *Pantschatantra*, Leipzig, 1859, t. 1, p. 80-3.

doă animale: camilă și leu.⁶⁾ Cu alte cuvinte, bocetul bănățén e mai aprópe de ‘Varlam și Iosaf’,.

Maí este ce-va.

Atragem atențiunea asupra sublimei atitudiní, atribuite în acest bocet Maícei Domnului în versurile 238-43 :

Acolo-í Sânta Mariă,
Cu noi mila ei să fie!
Călătorí căți maí trecea,
Ea spre toți se îndura,
Ea pre toți îi adăpa,
Drumurile le-arăta...;

o atitudine, pe care Sânta Feciórá o are nu maí puțin în maí tóte cărțile poporane religióse din vécul de mijloc, iar maí cu sémă, dintre cele publicate de noi, în ‘Legenda Duminiceí, și’n ‘Călătoria la Iad’,.

Observațiunile d-lui Mangiucă nu perd totuși valórea lor. Dacă fondul bocetului bănățén se datoresce romanțului indian buddhistic ‘Varlam și Iosaf’,; dacă particularitatea mitologică cutare saú cutare denóťă influința unor alte cărți poporane din evul-mediú; de aci ínsă nu resultă lipsa totală a urmelor clasice saú — maí bine đicénd — a moștenirii antice europene, fie în íntregul țeseturei, fie în óre-carí amărunte, fie chíar în nuanțarea ímprumutului celui posterior. ‘Arborele în grópă’,, de exemplu, nu e vechiu; dar póte fi fórte veche la noi adorațiunea ‘Bradului Đinelor’,, care a venit să se confunde cu acel arbore. Sub raportul credințelor poporane în genere, orí-ce unilateralitate e periculósă. Đecimí de secolí și đecimí de némuri concurg adesea, maí mult saú maí puțin, la formațiunea unei singure asemení credințe. În acest mod, o explicațiune este metodică numai atunci, când lasă cu rezervă câte o portiță deschisă pentru alte explicațiuni ulterióre subordonate.

6) Gorski și Nevostruiev, Описание славянскихъ рукописей, Москва, 1862, No. 230, p. 58.

PETRECEREA MORTULUI.

- Trandafire,¹⁾ fire,
 Reu mai esti la fire!
 Ce te-ai zebovit
 De n'ai inflorit
5. De ieri dimineta
 Pin'adi-dimineta?
 Lasă ciudei c'am privit
 Pina ce s'a despărtit
 Suflet dela oșă
10. Din lume frumoșă,
 Din lume cu sôre,
 Din vint cu recôre
 Ș'apă curgătoare!
 Trandafire, fire,
15. Reu mai esti la fire!
 Ce mi te-ai grăbit
 De ai inflorit?
- M'am grăbit
 De-am inflorit,
20. Căci vremea mi-a venit,
 Ca și ție de pornit,
 De pornit.cătră apus,²⁾
 Unde sôrele-î ascuns,
 Unde-s tôte florile
25. Cu tôte surorile,
 Ș'unde Flôrea-sôrelui
 Șede'n pörta raifului
 Să judece florile
 Unde li-s mirôsele:
30. Cu de sêră a ploiat,
 Cu de nôpte-a'nseninat,
 In dorî bruma a căđut,
 Mirôsele s'or perdut!
- Suflet despărtit,
 35. De multe măhnit,
 Plcă și se duce,
 Marea o ajunge.³⁾
 Vine Marea mare,
- Vine'n tulburare,
 40. Greu urlând
 Și urducând,
 Tôtă lumea spăimintând:
 Unda sa aduce,
 Lumea s'o îmbuce,
45. Tot mălini,
 Călini,
 Brađi din rădăcini.
 Iar în rîpa Mărilor,
 Unde'i Bradul Đinelor,⁴⁾
50. Trecătoare apelor,
 Sufletul stătea
 Și mi-se ruga:
 Brade, brade!
 Să'mi fi frate:
55. Intinde'ți, întinde
 Eū să le pot prinde
 Virfurile tele,
 Să trec preste ele
 Marea în cea parte
60. Ce lumea-mi desparte.
- Eū nu pot întinde,
 Tu să le poți prinde,
 Virfurile mele
 Să treci preste ele,
65. Că'n mine-a puiat
 D'inimă spurcat
 Roșul șoimuleț
 Cu ochiul semeț.
 Când nici vei gândi,
70. Puii te-or simți
 Și vor șuera
 De te-î speria,
 În Mare'i căde
 Și te'î înneca!
75. —Las'să fie ș'așa!
 Vine Marea mare,

- Vine'n tulburare,
Greū urlând
Și urducând
80. Tôtă lumea spăimîntând:
Unda sa aduce,
Lumea s'o îmbuce,
Tot mălină,
Călină,
85. Brađi din rădăcină!
Îar în rîpa Mărilor,
Unde-î Bradul Ținelor,
Trecătorea apelor,
Sufetul stătea
90. Și mi se ruga:
—Brade, brade!
Să'mî fii frate:
Intinde'mî întinde
Să le pot eū prinde
95. Trupinele tele,
Să trec preste ele
Marea în cea parte
Ce lumea'mî desparte!
—Eū nu'î pot întinde
100. Să le poți cuprinde
Trupinele mele,
Să treci preste ele,
Că'n mine-a puîat
Vidra lătrătore
105. De-ómenî pânditóre;
Nici nu veî gândi,
Puiî te-or simți:
Eî mi-te-or lătra
De te'î spăimînta,
110. În Mare'î căde
Și te'î înneca!
—Las'să fie ș'așa!
- Vine Marea mare,
Vine'n tulburare,
115. Greū urlând
Și urducând,
Tôtă lumea spăimîntând:
- Unda sa aduce,
Lumea s'o îmbuce,
120. Tot mălină,
Călină,
Brađi din rădăcină!
Iar în rîpa Mărilor,
Unde'î Bradul Ținelor ,
125. Trecătorea apelor,
Sufetul stătea
Și mi-se ruga:
Brade, brade!
Să'mî fii frate:
130. Intinde-mî întinde
Ca să le pot prinde
Rădăcină a tele.
Să trec preste ele
Marea în cea parte
135. Ce lumea'mî desparte!
—Eū nu pot întinde
Ca să le poți prinde
Rădăcină a mele,
Să treci preste ele;
140. Că'n mine-a'ncuibat
Ș'apoî a puîat
Galbena șerpóne
Ce pierde de fóme:
Nici nu veî gândi,
145. Puiî te-or simți
Și or șuera,
Tu te'î spăimînta,
În Mare'î căde
Și te'î înneca !
150. —Las' să fie ș'așa!
Haî, brade, haî,
Mult te maî rugaî
O rugare mare
Cu multă răbdare !
155. Brade, brade!
Am și eū un frate,
Un frumos pécurărel,
Și are un toporel,

- S'are verișori
 160. Doi voinicî feciorî ;
 Ei te vor tăia
 Și te-or resturna ;
 Maistorî vor veni
 Și te vor cîopli ;
165. Din tine vor face
 Ca să fie pace
 Punte preste Mare:
 S'aibă trecătoare
 Suflete-ostenite
170. Cătră raîu pornite !
 Bradul atunci se gîndia
 Și trupinele 'ntindea,
 Iară mortul îmi trecea
 Unde dorul îl ducea :
175. Marea fără nume
 L'ăia-l'altă lume.
 Pas, suflete, pas !
 Du-te făr' năcaz,
 Pîn' veî trece tu cu dare
180. Cele grele șapte vame.⁹⁾
 Ține, dragă suflete,
 Drumul 'nainte
 Pînă veî ajunge
 Unde se înfrînge
185. Drumul jumătate
 Ce locuri desparte.
 Acolo să stai
 Și sémă să ȳeaî ;
 Că 'ȳ vedé o salcă⁹⁾
190. Mare și înaltă,
 Salcă aplecată
 Și cu frunța lată.
 Sémă aci ȳar să ȳeaî
 Și spre stînga să nu-mî dai,
195. Căci în partea stîngă
 E calea cea strâmbă,
 Strâmbă ș'astupată,
 Cu lacrimi udată.
 Apoi tot în aia parte
200. Sînt câmpuri urît arate
 Și cu spinî reî semenate.
 Acolo'ȳ ȳina bătrînă,
 Și'ȳi ȳea pasoușul din mână;
 Ci să dai în partea dréptă,
205. Precum firea îȳi arată,
 C'acolo tu veî afla
 Spre îndestulirea ta
 Câmpuri frumóse
 Cu florî alese,
210. Câmpuri d'ale-arate
 Cu florî semenate.⁷⁾
 Florî tu veî culege
 Și doru'ȳi va trece.
- Ș'apoi ȳar să stai
215. Și sémă să ȳeaî ;
 Că 'n doă răzóre
 Va fi câte-o flóre,
 Flóre la pămînt
 N'ajunsă de vînt,
220. Flóre
 La recóre
 N'ajunsă de sóre.
 Tu să mi le ȳeaî,
 Că sînt florî din raîu.
225. Apoi ȳar să mi-ȳe duci
 Pînă când veî să ajungî
 L'al măr mare de Său-
 Petru⁹⁾
 Cu-ajutorul lui Săn-Medru.
 Măru-ȳi mare și rotat
230. Și de póle aplecat,
 Cu vîrfu ajunge 'n cerȳu,
 Cu pólele pîn' la Mări ;
 Și spre vîrf e înflorit,
 Iar pre póle înpupit ;
235. Jos la rădăcină
 E lină
 Fântîna :⁹⁾
 Acolo-i Sănta-Mariă,

- Cu noi mila ei să fie!
240. Călătorii câți mai trecea,
Ea spre toți se îndura,
Ea pre toți îi adăpa,
Drumurile le-arăta :
Sufletul din apă bea,
245. Și el lumea o uita!
Îarăși calea să'ți apuci
Până când vei să ajungi
La mândră răchită,
Răchită 'npupită.
250. Nu-î mândră răchită,
Răchită 'npupită,
Ci — milă să-î fie! —
Tot Sânta Mariă,
In haînă alésă,
255. Haînă de mătasă.
La mésză chitită,
Mésză înflorită,
Șede și scrie
Maica Mariă
260. Pre cei vii și pre cei morți
Și-și însamnă a lor sorți.
Rógă-mi-te tu de ea
Cóla viilor s'o iewa,
Dórá că s'a îndura
265. Și 'ntre vii te-o însemna;
Dar ea nu se va 'ndura
Intre vii a te scriá,
Căci cóla i s'a împlut,
Condeîul și-l'a perdut ;
270. Dar tu rógă-mi-te bine
Să te iewa în raîu cu sine,
Décă nu mi-te-ai rugat
Când a 'ntrat
Scrisórea 'n sat.
275. Apói iar du-mi-te du-te
Pre cărări bătute
Până vei petrunde
Și tu vei ajunge
Tocma 'n pórtá raîului,
280. Unde-î Florea-sórelui.
Acolo să te opresci,
Acolo s'adăpostesci,
Și așteptă cu răbdare
Ciasul de reînturnare,
285. Că el va sosi,
Și tu vei veni :
Décă cerbiî vor ara,
Cîutele vor semena!
- Pămînte, pămînte!
290. De ađi înainte
Îan să 'mî fii părinte!
Să nu te grăbesci
Să mă putređesci,
Că acum îți dađ
295. Și nu le mai iewă
Spatele mele
In brațele tele,
Și'ți dađ fața mea
Sub pajiștea ta !¹⁰⁾

NOTELE D-LUI S. MANGÎUCĂ.

1) Trandafirul în mitologie (Nork, *Mythologisches Wörterbuch*, t. IV, p. 185) însamnă: a) un simbol de amóre, consacrat Vinerei, reginei naturei, care este urđitórea vieței înfloritóre; b) un simbol tot-o-dată al morții, de aceia se și află sápat pe crucile de petró ale mormintelor (Winkelmann, II, p. 561). Cântecul nostru poporan întrebuinteză aci învocațiunea la trandafir în ambele sale accepțiuni simbolice.

2) Semnificativă este călătoria sufletului spre apus. După credința vechilor Greci și Romani, la apus peste Ocean spre Cadix sau Γαδεΐρα sînt «Grădinele Hesperidice», acolo este Elisiul sau raîul, lângă Elisiu apoi Hades sau Iadul, precum și Tartarul înainte de ce a devenit pus sub pămînt (Hahn, *Mythologische Parallelen* p. 54). Spre apus, în părțile Spaniei, după credința celor vechi, este capătul lumii acesteia, și tot acolo face și sora în cursul său capătul anului (Nork, *Biblische Mythologie* I, p. 287). Acolo sînt titanii (=smei, uriași) cu titanidele lor cele mândre (=ține), a căroră putere o rîvnise însuși Jupiter (Hartung, *Rel. und. Mythol. d. Griechen*, t. II p. 42). Acolo trăesce Uran sau Saturn în câmpul fericiților. Acolo este etatea de aur, unde omenii fără a lucra și fără păcat trăesc în fericire. Și 'n poveștile noastre romănesci, smei și uriași, cari locuesc în lumea cea-l'altă și răpesc din această lume pe fetele cele mândre de împărați, le duc la apus; pe de altă parte, feciorii de împărați călătoresc spre apus pentru a elibera din lumea cea-l'altă pe ficele de împărați răpite și duse acolo.¹⁾

3) Marea, la care ajunge sufletul mortului călătorind spre apus, și peste care trebui să trecă în lumea cea-l'altă, este Oceanul Grecilor. După Greci, Oceanul încungîtură pămîntul ca un rîu, de dincolo de care ȳace lumea cea-l'altă (Hahn, *Mythol. Parallelen* p. 54). În poveștile noastre populare, acea Mare se chiamă Sorbul-pămîntului, care formeză hotar între cele două lumi, cele două țărîmuri după cum le ȳice poporul, peste care hotar trebui să trecă omul de pre un țărîm pe cel-l'alt țărîm. *Sorbul-pămîntului* la noi, ca și *Oceanul* la Greci, este și personificat. Arghir, fătul-frumos din poveste, când trece peste muntele de sticlă din această lume în cea-l'altă, ducându-se după Iléna Cosângéna, și când se întorce înapoi cu dînsa, sburând cu calul în aer, Sorbul-pămîntului strigă, amenințându-ȳ și vrînd să-ȳ opréscă, căci trec fără voia lui dintr'o lume în cea-l'altă. Sorbul pămîntului, ca și Oceanul Grecilor și ca Stix, fîca cea mai bătrînă a Oceanului, se absórbé sub pămînt, de unde ȳ vine și numele. D. Marienescu a greșit în studiul său despre Argir și Elena, publicat în „Albina“,²⁾ când confundă Sorbul pămîntului cu arborele „sorb“=lat. *sorbus*, precum o constată și d. I. M. Moldovan în polemica sa contra d-lui Marienescu, în „Albina“

1) Despre pozițiunea Paradisului la apus în credința poporului român, veȳi mai sus p. 201—10 — *B. P. H.*

2) Despre această nenorocită lucrare a d-lui Dr. At. Marienescu, v. mai sus p. XL. — *B. P. H.*

din 1871. Despre absorberea Oceanului la Greci, veđi Hartung, Rel. und Mythol. d. Griechen, II p. 152-3; despre Stix, v. Nork Biblische Myth. I p. 325.

4) «Bradul-đinelor», cel mare, care stă pe «rîpa Mărilor», formând «trecătorea apelor», este asemenea cu «Buşténul-đinelor», în poveştile romănesci. Veđi pe «Dafin şi Afin», în colecţiunea lui Fundescu şi «Omul de pētră», în a lui P. Ispirescu. Acest brad de trecere în lumea cea-l'altă corespunde luntriî lui Charon din mitologia clasică. Bradul, pe de altă parte, este congener cu «cipresul», cunoscut în mitologiă ca simbol al lui Pluto, đeul lumii celei-l'alte, ce face şi mai potrivită aşedarea bradului la marginea acelei lumi. În acest brad aŭ puîat, după cāntecul de faţă, trei fiare vrājmaşe ale omului: a) în virf—un roşu şoim³⁾, după unce varianturi un *vultur negru*; b) în trupine — o *vidră lătrătoare* (fiber, castor); c) la rădăcine — o *galbenă şerpone*.

5) La Greci şi Romanî eraŭ de asemenea mai multe vame prin cari trebuia să trecă mortul în călătoria sa spre lumea cea-l'altă. Prima vamă, peste rîul Stix sau Acheron, se plătia cu obolul dat lui Charon; altă vamă, pe care a dat'o Orfeŭ când s'a dus la Iad, se plătia cānelui Cerberus.⁴⁾

6) Salca sau salcea, la care ajunge sufletul în lumea cea-l'altă, este simbolul Junonei, reginei naturei, pe care o înlocuesce Sānta Mariā în creştinătate; dar tot-o-dată este şi simbolul întristării,⁵⁾ apoi al curăţeniei sufletesci (Dierbach, Flora mythologica p. 32). În tōte ţerile unde nu cresce fenicele, îl substituesce salca. La Floriile nōstre se întrebuinteză ramure de salcā în loc de fenice. Fenicele este simbolul victoriei, al dreptăţii, al libertăţii, precum şi al călătoriei fericite (Dierbach, op. cit. p. 87).

7) Sufletul ajunge pe tărîmul cea-l'alt la doă câmpuri arate, semenate unul cu spinî, altul cu florî. Câmpul cu florî din cea-l'altă lume este ἀσφάδελος al lui Omer, Odys. 24. 13; veđi şi Richter, Phantasien des Alterthums oder Sammlung mythologischer Sagen t. II. p. 329. Cele doă câmpuri sînt raîul=elisiŭ şi Iadul=hades, cari la cei vechi eraŭ învecinate, pînă cānd mai târđiŭ Iadul s'a despărţit în *hades*

3) Despre roşu ca culóre diabolică, v. mai sus p. 603; iar p. 544-5 despre şoim ca reprezentaţiune a elementului celui reŭ.—B. P. H.

4) Despre vame postume, v. mai sus p. 440.—B. P. H.

5) Despre salce ca simbol diabolic, v. mai sus p. 275, 287. B. P. H.

și *tartarus*, acest diu urină puându-se sub pământ. «Dina bătrână, din câmpul cel cu spinii este tot Sânta Mariă, dar cea neagră, a cărei iconă și astăzi se află pe'n multe monăstiri. Inlocuind la popor pe antica Juno în diferitele ei fețe, Sânta Mariă domnesce și'n rațu și'n Iad, numai în rațu însă sub propriul seǖ nume.

8) «Mărul mare de sân-Petru, e de o însemnătate extremă în acest cântec. Este arborele lumii, *der Weltbaum* al mitologiei. Tot așa sint: 1°. gârnița saǖ gorunița lui Jupiter dela Dodona în Epir; 2°. gorunul deului Ares dela răsărit din Colchis, pe care sta întinsă pelea de berbece cea cu mițuri de aur, păzit la rădăcină de un balaur; 3° frasinul «Iggdrasil», din mitologia scandinavă, care lăgă la o-altă prin rădăcinele sale cerul, pământul și Iadul, întinđându-și crengile peste tótă lumea (Grimm, *Deutsche Myth.* ed. 4, t. 2. p. 664); și 4° pomul cu mere de aur din Grădina Hesperidică, la a cărui trupină Iarăși veghăa un balaur, după uniǖ cu 100 de capete. Creștinii din evul de mijloc aǖ aplicat ideia «arborelui lumii, cătră c r u c e: «Nam ipsa crux magnum in se mysterium continet, cujus «positio talis est, ut superior pars coelos petat, inferior terrae in- «haereat, fixa infernorum ima contingat, latitudo autem ejus partes «muudi appetat.» (Grimu loco cit.). Dar să revenim la «mărul», Hesperidelor. Grădina Hesperidică, după credința celor vechi, se afla spre apus peste riul «Ocean», adecă peste S o r b u l - p ă m î n t u l u i, chiar în acele părți uude cântecul nostru pune «câmpurile frumoșe,. Pomul cel cu mere de aur din Grădina Hesperidică corespunde dară pe deplin «M ă r u l u i mare de sân-Petru,.

9) «Lină fântână, -- riul Lethe. adecă «al-uitării», din mitologia antică.

10) Acastă «petrecere a mortului», mi s'a comunicat din mai multe părți: de *Antonie Musteș*, docinte în Făget; de *Paul Cîmponeriu* notar cercual din Cacova; de *Stefan Paulovicu*, paroc din Gherboveș; de *Marișă Șerpe* din Bozovicu și de *Opra Cicelu* din Broșteu. Varianturile sînt mai lungi ori mai scurte, dar fondul este identic.

IV

DESCÂNTECUL SÂNTULUI IOSIF.

În introducerea noastră la ‘Rugăciunea de scóterea dracului’, sub No. I din ‘Texturi Bogomilice’, noi n’am sciut să ne dumerim asupra împregiurării, care va fi îndemnat pe ereticul Bogomil să-și alégă din atăția sfinți, ce-î steteau la dispozițiune, tocmai pe ‘sf. Sisinie’, unul din cei mai puțin cunoscuți în Hagiografiă, pentru a face din el un fel de zid contra Infernului.

Acea împregiurare se explică prin originea sectei bogomilice din secta manicheică. Manicheismul fusese fundat în secolul III de către Manes, după mórtea căruia a urmat cel întâi în capul sectei un óre-cine numit Sisinie: Σισίνιος ó τούτου διάδοχος, după expresiunea lui Petru Siculus.¹⁾ În vechia anatema ortodoxă contra Manicheilor, acest *Sisinie* figuréză pe primul loc, ca moștenitor direct al ‘nebunieii, lui Manes: Σισίννιον τὸν διάδοχον τῆς τούτου μανίας, Θωμᾶν τὸν συνταξάμενον τὸ κατ’ αὐτὸν λεγόμενον Εὐαγγέλιον, Βουδᾶν, Ἑρμᾶν, Ἄδαν etc.²⁾

1) Petrus Siculus, *Historia de vana et stolidâ Manichaeorum haeresi*, ed. Rader, Ingolstadt, 1604, p. 30.

2) Ap. Fabricius, *Codex apocryphus N. Testamenti*, t. 1, Hamburg. 1719, p. 354.

În acest chip, invocațiunea la ‘sf. Sisinie, în unica operă personală recunoscută a lui Bogomil este ca un fel de profesiune de credință manicheică.

Imprumutând rugăciunea cea bogomilică, creștinii cei-l'alți nu aveau nici o rațiune de a conserva pe *Sisinie*. Prin asemenare fonică, ei l’au transformat în ‘sf. Sisoe,, și tot prin aceeași asemenare, din cauza caracteristicii silabe *-si-*, l’au prefăcut apoi în ‘sf. Iosif,.

Sub această din urmă formă, opera lui Bogomil figurează într-o cărtecică poporană de 32 pagine in-64, intitulată: *Trepetnicu celu mare pentru toate semnele ce se facu la om, și care suntă date dela natură. Tilmăcit din limba francesă de un iubitor de nēmul său, și cu adaos la finit de Avestița aripa Satanei*. Craiova, tip. Ph. Lasar, 1878.

‘Trepetnicu, este același, despre care noi am vorbit mai sus la pag. XXXI-II. Cât despre ‘adaos la fine,, el nu e alt ce-va decât rugăciunea lui Bogomil, ajunsă însă în următoarea formă:

‘AVEȘTIȚA ARIPIA SATANEI.

‘Eū sfintul Iosif pogorîndu-mă din muntele Sionului, întâmpinaî ‘pe Avestița aripa Satanei, care avea pērul capului ei pînă în călcăie și ochii ca de foc, și din gura ei eșia pară de foc, și unghiile ‘ei era ca secerile și foarte grozavă la chip, și depărtându-mă dela ‘dînsa văđuî unde o întilni Arhanghelul Mihail, đicēndu’i: stăi, Diavole! și îndată stătu; și iarășî îi đise acela: de unde vii, necurato? și unde mergi? și cum îți este numele teū? iar ea respunse ‘đicēnd: eū sint Avestița aripa Satanei, am auđit de pre-curata ‘Feciōră, care e fata lui Achim și Anei, cumcă nasce pre Hristos ‘Mesia, și merg cu ale mele meșteșuguri mari ca să smintesc nașcerea ei; iar Arhanghelul auđind, o apucă de pērul capului și o bătu ‘peste tot trupul ei cu bătae de foc și o împunse cu paloșul în ‘cōstă, și iară îi đise: Spune, Diavole, cum te faci tu și intri în ‘casele ómenilor de le smintesci femeile și le omorî copiii? iar ea ‘respunse cu glas mare ca să mai înceteze d’a o mai bate, că le va ‘spune toate anume, și începu să đică: Eū mă fac pitună, muscă, ‘piscă, ogar, găină, capră, femeică, grăunte de meiu, și intru în ‘casele ómenilor de le smintesc femeile și le omor copiii; și mai tare

‘mă apropiu de care este fată de căpeteniă din cele-lalte femei, —
 ‘și am nouă-spre-zece numi: cel d’întâiu Avestița, al 2-lé Avaruța,
 ‘al 3-lé Brano, al 4-lea Pabirano, al 5-lea Zaea, al 6-lea Liba, al
 ‘7-lea Muza, al 8-lea Dezano, al 9-lea Nazarana, al 10-lé Petia, al
 ‘11-lé Grobina, al 12-lé Frango, al 13-lé Labra, al 14-lé Cadachia,
 ‘al 15-lé Năfruța, al 16-lé Necorînda, al 17-lé Grăbina, al 18-lé
 ‘Zuza, al 19-lé Zira de Zano; și iată ’ți dau acest zapis, muncito-
 ‘rule, carele muncesci numele meu, ca să fiu lepădată de trei mile
 ‘de loc și să nu mă pociu aproia de puterea acestui zapis. Și’l
 ‘dete în mâna marelui Arhanghel Mihail. Arhanghelul țise: itți po-
 ‘runcesc ca de acum înainte să nu te mai aproii de robul lui Dum-
 ‘nețeu în vécul vécului, ci să te duci în ghenă focului nestins, că
 ‘acolo e locul teu în veci, Amin.,

Diferința cea mai de observat între această redacțiune și între cea din ‘Minunile sfântului Sisoe,, ba și între descântecul cel bucovinén, despre care am vorbit la pag. 279-80, afară de *Iosif*==*Sisoe*==*Sisinie*, consistă în cele 19 numi ale dracului, și adecă:

Sisoe :	Iosif :	Descântec :
Avestița	Avestița	Vestița
Aveziha	Avaruța	Avezuha
Salomnia	Brano	Valnomia
Năvodar	Pabirano	Navadaria
Scarbola	Liba	Scorcoila
Miha	Muza	Miha
Puha	Grobina	Tiha
Cripa	Zaia	Gromța
Zlia	Necorînda	Slaló
Nicara	Frango	Nicozda
Zurina	Labra	Sina
Nevața	Nazarana	Necauza
Eosfor	Cadachia	Hatav
Luțifer	Năfruța	Hulila
Berzebuti	Dezano	Ghiana
Avie	Zuza	Huva
Cilipina	Grobina	Gluvia
Igra	Zira de Zano	Prava
Pesia	Petia	Samca.

Lăsăm să le comenteze d. Collin de Plancy în marele său 'Dicționar infernal', unde ne spune, bună-îră, că Iadul se compune: 'd'un empereur, qui est *Belzébuth*; de 7 rois, qui 'règnent aux 4 points cardinaux, et qui sont: *Baël, Pursan, 'Byleth, Paymon, Belial, Asmoday, Zapan*; de 23 ducs, 'savoir: *Agarès, Busas, Gusoyn, Bathym, Eligor, Valefar, 'Zepar, Sytry, Bune, Berith, Astaroth, Vepar, Chax, Pricel, 'Murmur, Focalor, Gomory, Amduscias, Aym, Orobas, Va- 'pula, Hauros, Alocer*; de 13 marquis: *Aamon, Loray, Na- 'berus, Forneus, Ronève, Marchocias, Sabnac, Gamigyn, A- 'rias, Andras, Androalphus, Cimeries, Phoenix*; de 10 com- 'tes: *Barbatos, Botis, Morax, Ipès, Furfur, Raym, Halphas, 'Vine, Decarabia, Zalcos*; de 10 présidents: *Marbas, Buer, 'Glasialabolas, Forcas, Malphas, Gaap, Caym, Volac, Oze, 'Amy, Haagenti*, et de plusieurs chevaliers, comme *Furcas, 'Bifrons* etc.,³⁾

Atragem speciala atențiune a d-lui Collin de Plancy asupra fenomenului, că unul dintre draciî români din catastihul sântului Iosif pare a se fi bucurat de o nobleță feudală occidentală: *Zira de Zano!*

3) Collin de Plancy, *Dictionnaire infernal*, 6-e éd., Paris, 1863, p. 471.

V.

GALATERIELE

‘VISULUI LUI TUDOR VLADIMIRESCU,

POST-SCRIPTUM LA PAG. 402.

§ 11. După ce cartea poporană ‘Visul Maicei Domnului, s’a transformat la Olteni în balada poporană nescrisă ‘Visul lui Tudor Vladimirescu,, acéstă din urmă s’a supus apoi în gura poporului la transformățiunii ulterioare foarte interesante, dintre cari vom constata aci două.

În Bucovina, dela o Țigancă din satul Stupca, d. S. F. Marian a cules o baladă, care se începe așa :

Frunză verde păr uscat!
Astă nópte mî-am visat
Busduganul sfîrticat
D’asupra mea spîndurat;
Pușca mea cea bună nouă,
Am visat’o ruptă’n două;
Pușca mea cea țintuită
Mî-am visat’o ruginită;
Pistótele spělățele,

Cele lungî și suptirele,
Le-am visat făr’de oțel:
Sfîrșirea vieței mele!
Petrea astfel cuvînta,
Nici cuvîntul nu sfîrșia,
Șepte poterî că sosia,
Poterile’l coprindea,
Petrea din grațu că grăia:
— Căpitane potiraș,

Căpitane Tudoraș,
Fă-te'ndărit la oraș
Și'ți mai adă potirași,
Că nu's femeie de cârpă
Să port de poteră frică,

(Îs voinic cu comănac:
Șciū poterii ce să-î fac;
Și's voinic de peste Olt:
Cu opt poterî staū la șold, etc.)

În acest mod, scena se petrece tot în Oltenia, dar nu mai viséză Tudor Vladimirescu, ci viséză un bandit Petrea, pe când însuși Tudor se metamorfoseză pe neașteptate într'un capitan de poteră. Sub acéstă nouă formă, balada străbate tocmai în Bucovina.

§ 12. Mai aprópe de țera Oltului, la Români din Crișiana, 'Visul lui Tudor Vladimirescu, a primit o transformațiune și mai originală. Dialogul nu mai este aci între mămă și fiu, ci între amant și amantă. Iată bucata întrégă, după un variant cules de d. M. Pompiliū :

La fântîna lui Bujor
Pasce calul lui Tudor;
Calul pasce și renchéză,
Tudor dórme și viséză.
Ce folos de visul lui,
Dacă nu-î cu dumnélui
Mitutica lui Catiță,
Cu sîn alb de porumbiță
Și cu mîere pe guriță!
—Catiță, póle cîurate,
Reū te-am visat astă nópte!
—Spune'mî, bade, spune'mî bine,
Cum m'ai visat tu pe mine?
—Că eū dragă, te-am visat
Cu marama ta din cap,

Cu marama mândră nouă,
Ruptă ruptă cliar în două!
—Tudore, fecior frumos!
Lasă visu-î mincinos!
Nu mi-î ruptă marama,
Ci mi-î ruptă irima!
Reū te temî că te-oū lăsa,
De ce te temî nu-î scăpa,
Că fu calul poivănit,
Tu la umbr'ai adormit,
Eū m'am dat la drăgostit...
Tudor din gură grăia:
—Iubesc-te, mândra mea!
Veî iubi cât veî iubi,
La mine iară-î veni!²⁾

§ 13. Și ambele aceste transformațiuni, atât de diverginți, atât de caracteristice, atât de îndrăznețe, născendu-se și respândindu-se în curs abia de vr'o căte-va decennie, dela 1821 încóce!

1) Marian, *Poesii populare române*, Cernăuți, 1873, t. 1, p. 47-52.

2) M. Pompiliū, în *Hasdeu, Traian*, t. 1 (1869), p. 119. — *Balade populare române*, Iași, 1870, p. 74-5.

E peste puțină a nu admira geniul poetic creator al unui popor care, în secolul nostru cel eminentemente prozaic chiar pentru țerănime, scie a varia un singur motiv cu atâta vervă într'un interval de timp atât de scurt!

§ 14. Dacă variantul bucovinén, cel mai depărtat dela Olt, n'ar conserva indicele precis, ba chiar nominal, al originii sale o l t e n e, ar puté cine-va să se îndoască despre prioritatea 'Visului lui Tudor Vladimirescu,.

Dacă 'Visul lui Tudor Vladimirescu, s'ar fi pierdut, rămânând numai cele-l'alte două varianturi, ar fi aprópe cu nepuțință de a recunósce treptata lor desfășurare din cartea cea poporană a 'Visului Maicei Domnului,.

Nicăiri nu se arată mai la lumină: pe de o parte, împletecirca cea migălósă a literaturii poporane scrise cu cea necrisă; pe de alta, imposibilitatea de a le despletoci pe fie-care în speciă și pe ambele în genere, dacă nu recurgem la metoda așa dicând n a t u r a l i s t ă de a culege mercă, a alătura și a grupa varianturile...

VI.

INCĂ UN CATECHISM ROMĂNESC NECUNOSCUȚ

POST-SCRIPTUM LA PAG. 97 § 9.

Catechismul românesc așa numit rakotzian s'a regăsit, în fine, dacă nu tocmai în prima'î edițiune din 1642, cel puțin în cea din 1657, și — după însărcinarea Academiei Române — d. G. Bariț l'a și reprodus, din nefericire numai într'o transcripțiune latină, sub titlul de: *Catechismulu calvinescu impusu clerului si poporului romanescu sub domni'a principiloru Georgiu Rákoczy I. și II.* Sibiu, 1879.

Intre notițele, de cari d. Bariț însoțește textul, este mai de senzațiune, la pag. 98, particularitatea comunicată de d. E. von Trauschenfels după registrele municipale de contabilitate ale Brașovului, cumcă: "în anul 1569 s'a cumpărat pentru solul moldoven un Calendar cu 6 denari, . La prima vedere, ar resulta că era un calendar românesc. Mai cugețând însă puțin, vine întrebarea cea dubitativă: de ce ôre să nu fi fost slavonesce, adecă în limba cea obicinuită de pe atunci a boerimii și a clerului din întreaga Romăniă? A afirma fără nici o probă, că acel "Calendar, era în limba română, ar fi a se expune la greșela comisă de d. Dr. G. D. Teutsch, care

a luat drept r o m ă n ă s c ă din anul 1562 edițiunea brașovenă cea s l a v i c ă a Evangeliarului de Johann Benkner. Despre această edițiune noi am vorbit deja mai sus la pag. 93, și aflăm acum dela însuși d. Bariț — căci nu avem la mână ‘Disertația despre tipografiile romănesci, a lui V. Popp (Sibișiu, 1838), citată de d-sa în astă privință — că ea se află într’un exemplar, cu data precisă de 1562, ‘la biserica sf. Nicolae din Brașov,. Este óre probabil, ca Johann Benkner să fi tipărit în a c e l a ș i a n un Evangeliar slav ic și un Evangeliar românesc? E cam greu de cređut, chiar în vederea condițiunilor tipografice curat materiale ale Brașovului în secolul XVI.

Ce-va mai pozitiv decât ‘Calendarul, românesc dela 1569 este neașteptata descoperire, făcută de curând de d. N. Densușianu și pe care d-sa a bine-voit a nă-o comunica.

Iată-o cu propriile sale cuvinte:

‘In biblioteca Colegiului Reformat din Tîrgul Murășului în Transilvania, sub No. 6811, se află cea mai veche carte romănescă tipărită cu litere, cu totul necunoscută pînă astăzi, și anume un ‘catechism de Heidelberga, tradus de Stefan Fogarasi, preotul din ‘Lugoș în Banat, la anul 1647, și tipărit în Alba-Julia la 1648, in-8, ‘48 fețe.

‘Catechismul are trei titluri: unguresc, românesc și lătinesc.

‘Numai în titlul unguresc este indicat locul și anul tiparului: ‘*Feiervarat Nyomtattatott Brassai Major Márton által 1648 esztendőben.*

‘Titlul lătinesc sună :

‘*Catechismus Latino-Ungarico-Walachicus translatus operâ ac studio Stephani Fogarasi Symistae Oppidi Lugus, Anno 1617 die 18 Decembri.*

‘Titlul românesc :

C A T E C H I S M U S

Atsaja ej atsaja

‘*Sunma szau Meduha à uluitej si a kredinciej christinuszkœ, ku-prinsze en entreberej, si reszponszurj skurtic ; si ku adeveretury den ‘szkriptura szventie entrite.*

‘Cartea este dedicată lui Bartsai Akos, Banul Lugoşului, Caransebeşului şi comitelui Severinului.

‘In prefaţă, Stefan Fogarasi declară, că a început a traduce în limba română şi Psaltirea lui David, dar n’a terminat-o încă.

‘Catechismul conţine trei părţi:

‘*Parte de prima. De præ Nevoja szav Doszada à Omului* (pag. 10);

‘*A dova Parte. De præ szlobozitura omului* (pag. 11);

‘*A Trea Parte. Dedetura de har ketre Dummedzeu á omuluj szlobzít den nevoja* (pag. 31).

‘Ca specimen de limbă şi ortografiă, am copiat simbolul credinţei:

‘*Cred entrun Dummedzeu, en Tatel á tot Puternik, roditorul tseruluj si á pæmentuluj, si en Iesus Christus, entrumul Fiul neszkut al seu, Domnul nostru, kare sze prinsze de Duhul szvent, neszkud en Maria Vergure, pæci szupt Pontius Pilatus, resztignisze, si mori engrupesze, pogori præ pekuræ, a treja dzi de la morcz esze szkulw, szuji szusz en tser, sede de a derapta Tateluj á tot Puternik, Dummedzeuluj, de akolova si vinyetor á dsudeka viji si morci. Cred si en Duhul szvent; cred Beszereka kjuzd Christinuszke; unetsune szvencilor, iertatsune pekatelor, szkuletura trupurilor, si viacza devetsie Amen.*»

Nu scim, cine să fi fost *Stefan Fogarasi*. E foarte curios totuşi, că ’n acelaşi timp, în aceleaşi locuri, în aceeaşi calitate, se ocupa cu aceeaşi treabă a traducerii catechismurilor un alt Fogarasi, nu Stefan, ci Francisc, despre care iată ce dice Benkő :

‘Franciscus Fagarasi, Pastor Káránsebesensis, deinde Vizaknensis, Catechismum mole exiguum è Lingua Anglica in Hungaricam transtulit, et edidit in scriptum: *Kis-Keresztyén, Fejérvár, 1654, in-8.* 1)

Ambii Fogarasi erau dară din Banat: unul din Lugos, cel-alt din Caransebeş; ambii erau preuţi calvinî; ambii au tradus catechismul, tipărind ambii în Alba-Julia, unul la 1648, cel-alt cu şese ani mai târziu . . .

Din micul specimen linguistic, adus de d. Densuşianu, este de observat întrebuiţarea lui *d:* în *Dummedzeu* şi *dzi*, dar o

1) Benkő, *Transilvania, Vindobonae, 1778, t. 2, p. 389.* *

confusiune în *szlobodzit* lângă *szlobozitura*, fenomen despre care veđi mai sus pag. 9, 85 No. 11 etc.

Pentru ‘Iad, sau ‘infern, se pune cuvântul *păcură*, pe care d. Cihac îl trăgea înainte din lat. *pix* prin deminutivul *picula*,²⁾ de unde ar fi eșit la Români *peche*, ca *ureche* din *auricula*, nici o dată *păcură*; acuma însă îl apropie³⁾ cam cu sfială de slavicul *пекло*, ȕicând: ‘la dérivation du latin ne nous paraît plus aussi probable. Aci nu încape *probabilitatea*. *Păcură* nu este și nu pôte fi decât slavicul *пекло*, care însemnă ‘păcură, și ‘Iad, tot-o-dată, de unde *пексрх* din punct în punct prin aceeași tranșițiune fonetică ca românul *мартсрх* din slavicul *μεγλα*.⁴⁾ In proporțiunea *пексрх* : *пекло* :: *мартсрх* : *μεγλα* este fôrte remarcabilă excreșcența lui *u* între consóna tenue și sufixalul *-ră=-л*.

2) Cihac, *Dict.* I, p. 188.

3) *Ib.* II, p. 236.

4) *Ibid.* p. 190.

VII.

„AMARITA TURTURISA“ IN ITALIA.

POST-SCRIPTUM LA PAG. 442-444.

Vechiul nostru cântec poporan „Amărita turturică“, este atât de răspândit în toate regiunile Italiei, încât s'a publicat deja pînă acum în trei varianturi toscane, trei siciliene, două neapolitane, unul marchigian, unul venețian și unul istriean, dintre cari vom reproduce aci numai vr'o trei-patru mai caracteristice, fără ca să avem trebuință de a le mai traduce, fiind toate aproape identice cu varianturile române.

Un admirabil variant toscan :

La tortora che ha perso la compagna
Dice che non la sa più ritrovare ;
E se trova dell'acqua lei si bagna,
E se l'è chiara la fa intorbidare ;
E poi con l'ale si batte nel petto,
E va dicendo : «Amor sia maledetto !»

E poi con l'ale si batte nel core,
Dicendo : 'Maledetto sia l'amore !, 1)

Maî puţin patetic, dar maî complet, este următorul variant toscan :

La tortora che ha perso la compagna
Fa una vita molto dolorosa ;
Va in un fiumicello e vi si bagna,
E beve di quell'acqua torbida.
Con gli altri uccelli non ci s'accompagna,
Negli alberi fioriti non si posa,
Si bagna l'ale e si percuote il petto :
Ha perso la compagna, oh che tormento !
Si bagna l'ale e si percuote il core :
Ha perso la compagna, oh che dolore !2)

Acuma, luând dela doă extremităţi ale Italiei, iată maî în-tâiu un variant sicilian, care sémănă într'un mod adevărat surprindător cu cel românesc :

Quannu la turturidda si scumpagna,
Si parti, e si ni va a ddu virdi locu ;
Passa di l'acqua, e lu pizzu s'abbagna,
Prima lu sguazza, e poi ni vivi un pocu ;
Va chiancennu pri tutta la campagna,
Comu si stassi 'mmenzu di lu focu :
'Maru cu' perdi la prima cumpagna,
Ca perdi spassu, piaciri e jocu !3)

Iată apoî variantul istriian :

La tuortura ch'â pierso la cunpagna,
La mischiniela è doûta dulurusa ;
La va per aqua ciara a la fuintana,
E la la bivo doûta turbidusa.
La va curendo soun per la muntagna,
La va cercando el sul che nu'la broûsa.

1) Tommaseo, *Canti popolari toscani*, Venezia, 1841, t. 1, p. 193.

2) Tigrî, *Canti popolari toscani*, ap. d'Ancona, *La poesia popolare italiana*, Livorno, 1878, p. 191 - 2.

3) Vigo, *Raccolta di canti popolari siciliani*, ap. d'Ancona, p. 192.

E cu'li ale la se bato el core,
Puovera mei chi iè pierso lu me'Amore!⁴⁾

Este interesant de a regăsi în variantul istriian pînă și epitetul de 'amărită', : 'la mischiniela', 'puovera mei',.

Dar ceia-ce 'i mai ciudat decât tóte, este că 'n Italia, ca și 'n Romănia, scriitorii culți s'aũ încercat a pune mîna pe acest mic diamant poporan, a și-l atribui, a lăsa să se crêdă de cătră posteritate că poporul l'a scamotat dela dînșii. La noi, Négoiă Basarab și Ienăchiță Văcărescu; în Italia — Olimpo da Sassoferrato, tocmai din secolul XV, avênd la dispozițiune unul din cele mai vechi variauturi poporane italiene, mai-mai ca cele romănesci, pune într'un sonet la o 'Leontia, :

Se tu sarai qual questa tortorella . . .
Se perde la compagna meschinella
Al viver solitario s'abbandona;
Non d'acqua chiara alla sua bocca dona,
Torbida, fosca, verminosa e fella;
Nè mai posar si vuole in arbor verde,
In qualche tronco secco piange e lugge;
Et così a poco la sua vita perde . . .⁵⁾

Un variant mai modern a fost intercalat într'o poesiă a unui Panfilo Sasso :

La tortorella dolorosa e trista
Dopo ch' ha perso la dolce compagna,
Soletta va per boschi e per campagna,
Fuggendo quanto può l'umana vista;
Nè mai si annida ove fiorisce arista,
Nè d'acqua chiara mai si lava o bagna,
Ma sempre amando più, si duole e lagua etc.⁶⁾

'Amărită turturică!, De doă ori *amărită!* După ce mórtea țî-a furat soțîora, apoi pe tine însă-țî s'aũ apucat să te fure poețîi....

4) Ive, *Canti popolari istriani*, Torino, 1877, p. 117.

5) Casetti e Imbriani, *Canti popolari delle provincie meridionali*, Torino, 1872, p. 288.

6) Ap. D'Ancoua, op. cit. p. 192 nota 3.

ADDENDA ET CORRIGENDA

Pag. XVI, după rîndul 16. Publicațiunea cea mai apropiată de scoțianul ‘John Cheap, este edițiunea cea codificată a cărților poporane germane de renumitul Simrock: *Die deutschen Volksbücher, gesammelt und in ihrer ursprünglichen Echtheit wiederhergestellt*, Frankfurt, 1844-67, în 13 tomuri în-16, fie-care de peste 400 de pagine. O a doua edițiune, tot la Frankfurt, s'a început la 1876.

Pag. 11, rînd 16. Dialectul român din Moravia, de demult slavisat, cată să fi fost și el rhotacistic, judecând după *putyra=putină*; v. Miklosich, *Ueber die Wanderungen der Rumunen* p. 24. Același cuvînt, tot cu *r* pentru *n* între vocale, a străbătut la Ruteni și la Poloni, cfr. ibid. p. 18 și 22. Este și mai remarcabil că, după Miklosich (ib. p. 11), latinul *juniperus* a trecut la Ruteni prin Români sub forma *jurep = junep*, adecă iarăși cu *r=n*.

Pag. 16, rînd 28. Am fost profeți! Tomul II din Dicționarul d-lui Cihac a apărut în fine, și — *rața* înnotă acolo între elemente slavice. Acésta însă este abia o imperceptibilă picătură în noianul celor-lalte monstruosități contra științei, contra metodei și contra bunului simț, furmicând pe fie-care

pagină din cele 800 ale noiei opere a d-lui Cihac. Este curios că ea ese la lumină aprópe în același timp cu monografia lui Miklosich *Ueber die Wanderungen der Rumunen*, unde primul slavist al secolului nostru recunósce că Slavii aũ luat dela Români mǎi tóte câte d-lui Cihac i se pare că Româniĩ vor fi primit dela Slavi. Sǎ mǎi vorbim óre despre atátea și mǎi atátea pretinse turcisme și maghiarisme ale d-lui Cihac, din cauza cărora devin îndoióse pînă și turcismele saũ maghiarismele cele fórte adevěrate?... Nu ne putem stǎpini de a nu aduce în astǎ privințǎ un singur exemplu, care s'ar puté considera ca microcosm al operei întregi. Românesce la un om 'voinic,, și mǎi ales 'violent,, se đice *leũ-paraleũ*. Se scie că la Neo-greci, ba deja la Bizantini (Du Cange, *Gloss. mediae graecit.* p. 1102), prepozițiunea $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}$ a cǎpětat sensul de 'pré-, 'extra-. Astfel *paraleũ* = $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\lambda\acute{\epsilon}\omega\upsilon$ însemnǎzǎ literalmente 'mǎi mult decăt leũ,. Alexandri, în 'Pǎcalǎ și Tindalǎ, (Teatru, t. 1. p. 162 ed. Socec), đice:

Cine ți-a turburat firea? Spune mie, dragul meũ,
Cine din miel cu blǎndețe te-a făcut l e ũ - p a r a l e ũ ?

Antitesa lui *leũ-paraleũ* este darǎ 'miel cu blǎndețe,. Eĩ bine, izolǎnd pe *leũ* și lǎsǎnd numai *paraleũ*, d. Cihac (*Dict.* II p. 603) ne spune cǎ *paraleũ* vine din *paraliũ* 'qui a de l'argent, richard,, dela *parà* 'petite monnaie turque,. O datǎ pornit pe acéstǎ cale, d-sa se isbesce de cuvintul *ortoman*, care în poesia nóstrǎ poporanǎ însemnǎzǎ 'fruntaș,, 'om mare,, de ex. în balada 'Balaurul, :

Un vitéz de ortoman
Pe-un cal negru dobrogéu...

și mǎi departe tot acolo :

Ortomane,
Hoțomane!

de unde se vede cǎ partea radicalǎ în *orto-man* este *ort*, ca în *hoțoman* — *hoț*.¹⁾ Acest *ort* nu póte fi decăt vechul e-

1) Sǎ observǎm în t'écăt, cǎ pe *hoț* d. Cihac (t. II p. 111) il derivǎ din slaviceul *zǎlu* 'reũ,, adecǎ *z* a trecut în *h* și *l* în *ț*.

ranic *arta* ‘fruntaş, : ἀρταῖοι οἱ ἥρωες παρὰ Πέρσαις (Hesy-chius), cu scăderea lui *a* deja la Albanesi în *urt* ‘prudente, savio, (Rossi, *Vocabolario epirotico* 1875, p. 1300). Aş! D. Cihac (*Dict.* II p. 230) ne asigură că *ortoman* înseamnă ‘qui a beaucoup d’argent, riche, richard, dela *ort* ‘le quart d’une monnaie, aducând ca unică probă pe *paraleu* dela *parà*. De cum-va s’ar apuca de etimologia germană, d. Cihac ar trage de sigur pe *Held* ‘eroi, din *Geld* ‘monetă,!

Pag. 35, rînd 15. La Ruşi, în adevăr, Legenda Duminiceî, deşi n’a trecut în poesia poporană propriu zisă ca la Bulgari, totuşi s’a versificat în gustul poporului. D. A. Wesselofsky, Эпистолия о недѣлѣ p. 112—15, citéază mai multe specimene după Bezsonov, Калѣки переходже, fasc. VI NN. 564-571. In tóte ‘pétra cu scrisórea, cade din cer în Ierusalim, iar într’una din ele patriarcul se chiamă ‘Ioan,. Regretăm de a nu cunoşce noi-înşine cartea lui Bezsonov, din care d. Wesselofsky nu reproduce nici o bucată întregă.

Pag. 168, rînd 1-7. D. A. Wesselofsky, Эпистолия о недѣлѣ p. 111, aduce după Рурин, Памятники старои русской литературы, t. 3, p. 150-3, o redacţiune rusescă destul de modernă a Legendei Duminiceî, unde pétra cade în Ierusalim şi unde figuréază de asemenea:

... въ пятюкъ сотвори Богъ пер-
варо чловѣка Адама на земли..

... vineri a creat D-şeu pe pri-
mul om Adam pe pămînt...

Acésta nu înlătură însă probabilitatea, că redacţiunile de acéstă natură, ori-câte ar fi, au fost influenţate în speciă de Legenda Sântei Vineri, de vreme ce în cele două redacţiuni flagellantice nu se află pasaje corespunzătoare, şi de vreme ce — în redacţiunea lui popa Grigorie mai cu sémă — Legenda Duminiceî şi Legenda Sântei Vineri se întălnesc, precum am vedut, pînă şi’n alegerea expresiunilor.

Despre Sânta Vineri în parte, a se consulta cu tot din-a-dinsul remarcabila monografiă a d-lui Wesselofsky: Недѣля-

Анастасія и Пятница-Параскева, în Журналъ Мѣсяц. Пароднаго Просвѣщенія, 1877, t. 189, sect. 2, p. 186-247.

Pag. 184, rînd 24—27. În limba rutenă actuală s'a constatat *kotiuha* 'câne, la Huțulî, vecinii carpatini imediați ai Românilor: '*kotiuha to jest pies*, în Witwicki, *O Huculach*, Lwów, 1873, p. 93.

Pag. 185, rînd 3—23. Acéstă caracteristică zoomorfică a popórelor există într'o mulțime de varianturi paleo-slavice. În momentul când îl publicam, nu aveam a-casă cartea lui Tichonravov, *Памятники отреченной русской литературы*, Москва, 1863, t. 2, p. 440, 447, unde sînt două varianturi, unul din secolul XV, cel-l'alt din secolul XVI, acesta din urmă cu: 'Волохъ кошка. Apoi într'un manuscript slavice din secolul XVIII, descris de d. Slaveykov în *Български книжици*, Constantinople, 1859, p. 266, un alt variant, plin de erori tipografice, astfel că porțiunea finală presintă o perfectă galimațiă. În fine, d. Stoyan Novaković, eminentul meu coleg din Societatea Academică Serbă, îmi comunică că d. Daničić a publicat variantul cel mai corect în *Starine*, t. IV, p. 81, pe care, din nefericire, noi nu avem la dispozițiune în momentul de față.

Pag. 187, rînd 31. În Tichonravov, op. cit. t. 2 p. 79-90, s'a reprodus, după un manuscript din secolul XVI, o legendă paleo-slavică despre mórtea lui Avram: *Ѣ явленіи иже явльшсѣа въцѣс нашемъ Аврамъ Михаилъ архистратигъ въ заветѣхъ его и въ смърти* (Revelațiunea ce s'a revelat părintelui nostru Avram prin arcangelul Mihail despre testamentul lui și mórtea). Fondul este același, dar redacțiunea diferă cu desăvîrșire.

Pag. 204, rînd 26—8. Forma *ascultoï=ascultători* figuréză la mitropolitul Varlam de trei ori pe aceeași fóiă 311 retro, tot-d'a-una însă după verbul 'a sta,; *пре зиса аси*

СТАТЪРЪ АСКЪАТОН... СЪ СТАМ АСКЪАТОН... ПРЕ ЗНА ДОМНЪ-
СЪС СТАТЪРЪ АСКЪАТОН.

Pag. 298, la fine. Un blăstem serbesc al Maicii Domnului
contra plopului, veđi în Karadzić, Живот и обичаји народа
сръпскога, Viena, 1867, p. 230—1.

Pag. 387, rînd 1—2. D. Wesselofsky a menționat redacți-
unile orientale ale Legendei Duminicei mai târziu, în Эвѣнгу-
епистолия о недѣлѣ, Ж. М. Н. Пр. t. 191, sect. 2, p. 121-3;
un articol care mi-a fost necunoscut, pînă ce a bine-voit a
mi-l comunica însuși d. Wesselofsky, când volumul de față era
deja aprópe de sfișit.

Pag. 407, rînd 28. Despre Evangeliul lui Nicodem, veđi
Alfred Maury : *Histoire d'un Evangile apocryphe*, în *Croyances
et légendes de l'antiquité*, Paris, 1863, p. 289-332, și mai
ales p. 297-323.

INDICE BIBLIOGRAFIC

FĂNTÎNE ȘI AJUTORINȚE CITATE ÎN VOLUMUL DE FAȚĂ.

NB. Cifrele dela margine indică paginile.

I. Manuscripte.

Codex Sturdzanus. Sec. XVI. Passim.	Gîurescu, Cărți poporane 1799.
Coresi, Psaltire. Sec. XVI. 615.	XXVIII și urm.
Crisov dela Mircea 1415. 203.	Istoria tîutîunului. Sec. XVIII.
Crisov dela Petru- <i>vv.</i> 1447. 13.	XXIV.
“ ” ” 1453. 14.	Сборникъ. Sec. XVI. 181 și
Eder, Exercitationes diplomati- cae. 251.	urm.

II. Comu n i c a Ț i u n i.

Bariț. 172 și urm.	Jarnik. 513.
Bianu. 239.	Mangîucă. 707. 710-716.
Bologa. 39.	Miklosich. 514. 654.
Cipar. 91.	Novaković. 734.
Colceriu. 2 și urm.	Potebnia. 386.
Densușianu. 725 și urm.	Wesselofsky. 597. 735.
Hasdeu A. 443.	

III. T i p ă r i t u r e.

Ackner, Inschriften in Dacien. 143.	Alexandri, Poesii populare. 202.
Albericus, Chronicon. 603.	209. 402. 443. 505. 506. 545.
	650. 732.

- Alexandri, Poesiï. 635. 642.
 , Teatru. 732.
 Alexandria. XXXVI.
 Alexi, Grammatica daco-romana.
 614.
 Alishan, Armenian songs. 549.
 Allgemeine Zeitung. IX. 257.
 Alter, Miscellaneen. 682.
 Annuaire des études grecques.
 208. 302. 409.
 Arbaud, Chants de la Provence.
 396. 525. 549. 577.
 Archiv für slavische Philologie.
 XL. 652.
 Archivio glottologico italiano.
 611. 652.
 Archiv pentru filologie și istoriă.
 117.
 Aretin, Beiträge zur Geschichte.
 251.
 Arghir și Elena. XXXVII.
 Ascoli, Studj critici, 11. 15. 16.
 491. 612. 648. 696.
 Ascoli, Zigeunerisches. 662.
 , v. Archivio glottologico.
 Bariț, Catechismul calvinesc. 724.
 Barrault, Synonymes latins. 484.
 Baudouin de Courtenay, Резяни-
 скии катихизис. 652.
 Beames, Languages of India.
 662.
 Beiträge zur vergleichenden
 Sprachforschung. 17. 613. 666.
 678. 679.
 Belloguet, Ethnogénie gauloise.
 591.
 Benfey, Pantschatantra. XL. 560.
 708.
 Benfey, v. Orient und Occident.
 Benloew, Science des langues.
 606.
 Benkő, Transilvania. XXXVIII.
 726.
 Bergaigne, v. Mémoires.
 Bezsonov, Болгарскія пѣсни.
 651. 653.
 Библиотека Общества Исторіи.
 31.
 Biliarski, Судьбы церковнаго я-
 зыка. 269 și urm.
 Biondelli, Studii linguistici. 696.
 Blanchus, Dictionarium epiroti-
 cum. 637.
 Blazewicz, Romanische Gramma-
 tik. 613.
 Bogišić, Народне пјесме. 701.
 Bojadzi, Macedo-wlachische
 Sprachlehre. 623.
 Boliac, Poesiï. 617. 619.
 Bolintinénu, Poesiï. 305. 617.
 Boner, Transilvania. 38.
 Bopp, Vergl. Gramm. 670. 672.
 677.
 Bopp, Das Albanesische. 639.
 Borchgrave, Colonies belges. 187.
 Brachet, Grammaire historique.
 642.
 Braga, Litteratura portugueza.
 585.
 Brinkmann, Die Metaphern. 186.
 Briz, Cants catalans. 541. 579.
 703-5.
 Brugman, v. Studien.
 Burada, v. Convorbirî.
 Burnouf, v. Lassen.
 Български книжници. 734.
 Caesar. 483.
 Caix, v. Giornale.
 Camarda, Grammatologia alba-
 nese. 11. 639. 650. 657.
 Cankof, Bulgarische Grammatik.
 653.

- Cantemir, *Descriptio Moldaviae*.
264. 554. 615.
- Cantemir, *Chronicul*. 203.
- Caro, *Etudes morales*. 402.
- Casetti et Imbriani, *Canti meridionali*. 595. 695. 696. 730.
- Cihac, *Etymologie daco-rómane*.
374. 381. 487. 727. 731.
- Cihac, v. *Romanische Studien*.
- Cipar, *Crestomatia*. 91. 98. 117.
118. 119.
- Cipar, *Principia de limbă*. XXXV.
XXXVII. 92. 118. 631. 676.
- Cipar, *Acte și fragmente*. 95.
v. *Archiv pentru filologie*ă.
- Charma, *Sur le langage*. 621.
- Chodzko, *Poetry of Persia*. 544.
548.
- Chodzko, *Grammaire persane*.
672. 675.
- Clemens, *Walachisches Wörterbuch*. 627.
- Coelho, v. *Romania*.
- Colakov, *Българскій сборник*.
310. 651. 654.
- Collin de Plancy, *Dictionnaire infernal*. 24. 720.
- Columna lui Traian. 501. 661.
- Constantinescu B., v. *Columna lui Traian*.
- Convorbiri literare. IX. 501. 553.
698. 706.
- Coresi, *Omiliar 1580*. 76. 118.
198-9. 483-4. 620. 624-5.
627. 629. 631.
- Coresi, *Psaltire 1577*. 483.
- Cornu, v. *Romania*.
- Cosquin, v. *Romania*.
- Costin M., *Cronica*. XXXV.
- Cox, *Aryan mythology*. XL.
- Curtius, *Griech. Etymologie*. 241.
- Curtius, v. *Studien*.
- Cyrrillus St., *Opera*. 437.
- D'Ancona, *Poesia popolare italiana*. 729. 730.
- Daničić, *Рјечник*. 184.
v. *Novaković*.
- Darmestetter, v. *Romania*.
- De Gubernatis, *Usi nuziali*. 516.
v. *Mythologie des plantes*. XXVI. 276.
- De Gubernatis, *Zoological mythology*. 695.
- De Gubernatis, v. *Nuova antologia*.
- De Lagarde, *Abhandlungen*. 669.
- Del Chiaro, *Rivoluzioni della Valachia*. XXXVI.
- Delepierre, *L'Enfer*. 406.
- De Rada, *Grammatica albanese*.
637. 638.
- Deville, *Dialecte tzaconien*. 11.
- Diaconović Loga, *Gramatica românescă*. 615.
- Didron aîné, *Annales archéologiques*. 406.
- Diez, *Romanische Grammatik*.
635. 638.
- Dio Cassius. 206.
- Dioscoride. 18.
- Dobrowsky, *Lingua slavica*. 271.
682.
- Donaldson, *New Cratylus*. 10.
v. *Varronianus*. 10.
- Doncev, *Limba română*. 619.
- Dosofteiu mitrop., *Trebnic 1679*.
633.
- Dosofteiu mitrop., *Synaxar 1683*.
141.
- Dosofteiu mitrop., *Parimier 1672*. 8.

- Dosofteșu mitrop., Psaltire 1681, 202-3. 381.
- Dosofteșu mitrop., Psaltire 1688. 203. 634.
- Dozon, Chansons bulgares. 654.
 , v. Revue de philologie.
- Dragomanov, Малорусскія преданія. XXVI. 29. 33. 34. 391. 600.
- Du Cange, Glossarium graecitatis. XXXV. 732.
- Du Cange, Glossarium latininitatis. 248-9.
- Dulaurier, v. Patkanoff.
- Dumitrescu, Zmărăndița. 623.
- Dunlop et Liebrecht, Prosa-dichtungen. XVI. XXXVI. XL. 708.
- Düntzer, Abhandlungen. 658.
- Ebel, v. Beiträge.
- Egger, Grammaire comparée. 633.
- Engel, Geschichte der Walachei. 439.
- Epistolia. 39-41.
- Euchologhion 1701. 438.
- Ewald, Abhandlungen. 687.
 , v. Z. d. d. m. G.
- Fabricius, Bibliotheca graeca. 96. 437.
- Fabricius, Codex apocryphus N. T. 23. 24. 608. 717.
- Feer, v. Revue de linguistique.
- Fiske, Myths. XL.
- Flugi, Volkslieder des Engadin. 540.
- Franzos, v. Allgemeine Zeitung.
- Fuchs, Romanischen Sprachen. 634.
- Gagnon, Chansons du Canada. 534. 535. 537. 583.
- Garcin, v. Revue de linguistique.
- Garnett, Philological essays. 621. 666.
- Gaster, v. Convorbiri și Z. f. rom. Phil.
- Geitler, Tradice Bulharuo. 565.
- Gerlach, Tage-Buch. 23.
- Gianandrea, Canti Marchigiani. 595.
- Gidel, v. Annuaire.
- Gieseler, Theologische Studien. 251.
- Giornale di filologia romanza. 687.
- Giusti, Proverbi. 187.
- Гласник српскога друштва. 141.
- Glück, Keltischen Namen. 207.
- Golubinski, Исторія церквей. 250. 448.
- Görres, Teutschen Volksbücher. XIII.
- Gorski et Nevostruev. Описание рукописей. 31. 256. 709.
- Gosche, Lingua armeniaca. 669.
- Grand grimoire. 283.
- Grimm, Gesch. d. d. Sprache. 667.
- Gromovnic. XXXV.
- Hahn Ch., Geschichte der Waldenser. 26.
- Hahn Ch., Geschichte d. neu-manchäischen Ketzler. 248. 563.
- Hahn J., Albanesische Märchen. XL. 573. 597.
- Hahn J., Albanesische Studien. 11. 639. 645.
- Halévy, v. Revue de linguistique.
- Haltrich, Sächsische Volksmärchen. 575.
- Hanka, Starobilá skládanie. — XXXVI. 32.

- Hasdeu B., Fragmente. 687.
 , Originile Craiovei.
 603.
 Hasdeu B., Dina Filma. 263.
 , Viața lui Stroici. 119.
 , Archiva istorică. 14.
 33. 439.
 Hasdeu B., v. Traian, Columna
 lui Traian și Archivio.
 Haug, Arda-Viraf. 604.
 Havet, v. Mémoires.
 Heliade, Gramatica românească.
 614.
 Heliade, Poesii. 619.
 Herzog, Theologische Encyklo-
 pädie. 171. 251.
 Hesiodus. 209.
 Hesychius. 17. 205.
 Heyse, System der Sprachwis-
 senschaft. 630.
 Höfer, Lautlehre. 621.
 Hovelacque, v. Revue de lin-
 guistique.
 Hübschmann, Casuslehre. 621.
 679. 682.
 Humboldt W., Werke. 613.
 Извѣстія Академіи Наукъ. 96.
 303.
 Ilia, Religiones in Dacia. 252.
 Imbriani, v. Casetti.
 Ispirescu, Legende. 144. 572.
 627.
 Ive, Canti istriani. 730.
 Jaba, v. Justi.
 Jagić, Historia knjizevnosti.
 XXXVI. 257. 265.
 Jagić, v. Knjizevnik și Archiv f.
 sl. Phil.
 Jarca, Bibliografia română.
 XXXII. 38. 389.
 Jarnik, v. Osten.
 Jerlicz, Kroniczka. 33. 391.
 Jireček C., Die Maurovlachen
 306. 701.
 Jireček C., Geschichte der Bul-
 garen. XXXVI. 250. 254. 259.
 Jireček J., Osterreichisches Kai-
 serstaat. 514.
 Joannes Chrysostomus, Opera. 75.
 John Cheap. XV. 731.
 Joret, De Rhotacismo. 9.
 Журналъ Министерства Народ-
 наго Просвѣщенія. 387 și
 urm., 400. 409. 496. 733-5.
 Justi, Dictionnaire kurde. 671.
 675. 687.
 Kaballiotês, Πρωτοπερία. 637.
 Kalaydović, Ioannъ эксархъ. 64.
 256. 264.
 Kalaydović et Stroev, Описание
 рукописей. 75. 96. 437.
 Kalilah va Dimnah. 708.
 Karadžić, Lexicon serbicum. 305.
 , Живот народа српско-
 га. XXVI. 305. 735.
 Karadžić, Српске пјесме. 309.
 698-700.
 Karataev, Роспись славянскихъ
 книгъ. 93.
 Karłowicz, v. Arch. f. sl. Phil.
 Kemény, Fundgruben. 65. 93.
 Kiriljevski, Народные стъхи.
 598.
 Klain, v. Șincai.
 Книга Курцова. 257.
 Knjizevnik. 96.
 Köhler, v. Z. d. d. m. G. și Z.
 f. d. Myth.
 Kopitar, Kleinere Schriften. 647.
 Korolev, v. Периодическо спис-
 сание.

- Kotliarevski, Археологическиѣ
 словарь. 304.
 Kozma, v. Kukuljević.
 Kuhn, v. Z. f. vergl. Spr. și
 Beiträge.
 Kukuljević Sakcinski, Arkiv.
 252. 254. 258.
 Lambert, v. Revue d. langues
 romanes.
 Lambrior, v. Romania.
 Larsow, v. Z. d. d. m. G.
 Lassen, *Lingua pracritica*. 678.
 » et Burnouf, *Le Pali*. 678.
 Latham, *English language*. 665.
 Laurian, *Tentamen criticum*. 614.
 Lecce, *Lingua albanese*. 637. 639.
 Lecky, *Spirit of rationalism*. 397.
 Le Gonidec, *Dictionnaire breton*.
 207.
 Lejean, v. *Revue celtique*.
 Le Marchant Douse, *Grimm's*
law. 16.
 Lerch, v. *Mélanges*.
 Leskien, v. *Beiträge*.
 Liebrecht, *Amor und Psyche*. XL.
 « v. Dunlop.
 Littré, *Dict.* 249.
 Lombard, *Pauliciens*. 257.
 Lucian. 405.
 Luzel, *Barzaz-Breiz*. 591.
 Maiorescu I., *Itinerar în Istria*.
 12. 491. 616.
 Mannhardt, v. Wolf.
 Marian, *Botanica română*. XXVII.
 XXVIII.
 Marian, *Poesiș populare*. 508.
 510. 722.
 Marian, v. Trașan.
 Marienburg, *Oberbeamten zu*
Kronstadt. 93.
 Marienescu, *Colinde*. 310.
 » *Argir și Păna*. XL.
 Marsh, *Lectures*. 249.
 Martigny, *Antiquités chrétiennes*.
 171. 208.
 Martin Th., v. *Annuaire*.
 Martinov, *Annus graeco-slavicus*.
 140.
 Massa, *Chronicon*. 92.
 Maury, *Enfer*. 405.
 » *Légendes de l'antiquité*.
 735.
 Maykov, v. Записки.
 Mélanges asiatiques de l'Acad.
 de Petersbourg. 671. 676.
 Mélusine. 526. 583. 584.
 Mémoires de la Société de Lin-
 guistique. 643. 636.
 Mennyei sz. zárak. 29.
 Meunier, v. *Mémoires*.
 Meyer G., B. P. Hasdeu. IX.
 Meyer L., *Flexion der Adjecti-
 va*. 666.
 Meyer P., v. Romania.
 Michel Fr., *Dictionnaire d'argot*.
 249.
 Migne, *Encyclopédie théologique*.
 275.
 Miklosich, *Lexicon palaeo-slove-
 nicum*. 165. 166. 184. 383.
 486. 487.
 Miklosich, *Slavische Grammatik*.
 651. 666.
 Miklosich, *Romanischen Ele-
 mente im Albanischen*. 11.
 Miklosich, *Slavischen Elemente*
im Rumunischen. 11. 616. 647.
 Miklosich, *Fremdwörter*. 16.
 » *Wanderungen der Ru-
 munen*. IX. 491. 514. 616.
 731. 732.

- Miklosich, Wanderungen der Zigeuner. 660.
- Miladinovtzi, Български пѣсни. 35. 276. 298. 496. 599.
- Minunile Sf. Sisoe. 277. 719.
- Miroir du Pêcheur. XLIV.
- Mistral, Mirèio. 517 și urm.
- Molnar, Walachische Sprachlehre. 62. 614.
- Montel, v. Lambert.
- Monumenta Hungariae. 251.
- Mullach, Griechische Vulgärsprache. 658.
- Müllenhoff, Sagen und Lieder. 596.
- Müller Fr., Armenische Declination. 680.
- Müller Fr., v. Beiträge.
- Müller M., Lectures. 621.
- Négoe-Vv., Invățătura. XXXV. 439 și urm., 708.
- Negruzzi C., Păcatele tinerețelor. 141.
- Nessel, Bibliotheca Vindobonensis. 96. 139. 181.
- Nevostruev, v. Gorski.
- Nisard, Livres populaires. XIV. XXXIV. 28. 29. 399.
- Notitia Dignitatum. 18.
- Noul Testament 1648. 484. 485.
- Novaković, Примери jezuka. XXXII. XXXIII. XXXV. 311. 446.
- Occident und Orient. 10. 253.
- Osten. IX.
- Orbán B., A Székelyföld. 7.
- Ozanam, Dante. 409.
- „ Poëtes franciscains. 311. 405. 408. 409. 496.
- Pann A., Cântece de stea. 569.
- „ Povestea vorbeî. 142.
- Papiù, Tesaur de monumente. 251.
- Paris G., v. Romania.
- Paspati, Les Tchinghianés. 660. 662.
- Patkanoff et Dulaurier, Langue arménienne. 669.
- Периодическо списание. 250. 253.
- Perles, Rabbinische Sagenkunde. 604.
- Petermann, Armenier von Tiflis. 669.
- Petermann, Grammatica armeniaca. 670. 680.
- Pétin, v. Migne.
- Pezzi, Glottologia aria. 16. 685.
- Picot, v. Revue de linguistique.
- Pictet, Origines indo-européennes. 206. 496.
- Pilgrim's progress. XLV.
- Pitra, Jus ecclesiasticum. 29.
- Plautus. 405.
- Politês, Νεοελληνική Μυθολογία. 303.
- Pompiliù, Balade populare. 510. 722.
- Pott, Etymol. Forschungen. 669.
- „ v. Z. d. d. m. G., Z. f. vergl. Spr. și Beiträge.
- Poucqueville, Voyage dans la Grèce. 637.
- Prale, Psaltire. 203.
- Ptolemeù. 18.
- Reichersdorf, v. Papiù.
- Revista Română. 402. 444.
- Revue celtique. 592.
- Revue de linguistique et de phi-

- lologie comparée. 10. 533.
 615. 673. 687.
 Revue de philologie et d'éth-
 nographie. 638. 645.
 Revue des langues romanes.
 487. 523. 527-9. 538. 579. 581.
 Romania. X. XL. 218. 409. 501.
 532. 538. 540. 549. 585. 587.
 596.
 Romanische Studien. IX.
 Românuł. 611.
 Rossi, Vocabolario epirotico. 733.
 Rubieri, Poesia popolare italia-
 na. 706.
 Rückert, Grammatik der Perser.
 675.
 Sabas, Specimina palaeogra-
 phica. 224.
 Sacharov, Сказанія русскаго на-
 рода. 303.
 Sarnicki, Statuta y Metrica. 119.
 Sayce, Comparative philology.
 612. 687.
 Schaffarik, Slowanské starozit-
 nosti. 185.
 Schleicher, Compendium. 657.
 » v. Beiträge.
 Schmidt, Histoire des Cathares.
 248. 250. 447. 561-63.
 Schott, Walachische Märchen.
 XXXIX.
 Schuchardt, Ritornell. 511.
 » Vokalismus. 647.
 » Ueber Hasdeu's Tex-
 te. VII.
 Schuster, Sächsische Volkslieder.
 400. 607.
 Siculus (Petrus), Historia Mani-
 chaeorum. 717.
 Silvestre de Sacy, Grammaire
 générale. 622.
 Simrock, Deutschen Volksbücher.
 731.
 Şincai, Cronica. 240.
 » et Klain, Lingua daco-
 romana. 614. 617. 629.
 Sitzungsberichte d. wiener Aka-
 demie. 684.
 Sjögren, Ossetische Sprachlehre.
 670.
 Slaveykov, v. Български кни-
 жца.
 Smith, v. Romania.
 Snellaert, Alexanders geesten.
 XXXVI.
 Spano, Vocabulariu sardu. 496.
 Spiegel, Altpersische Keilinschrif-
 ten. 679.
 Sreznevski, v. Извѣстія.
 St. Laurent, v. Didron.
 St. Victor, Odes d'Anacréon. 550.
 Steinschneider, Apokalypsen. 36.
 406.
 Steintal, De pronomine relativo.
 687.
 Steintal, v. Z. f. V. u. Spr.
 Stokes, v. Beiträge.
 Strangford, Letters and papers.
 637.
 Stroev, v. Kalaydovié.
 Studien zur griech. u. lateini-
 schen Grammatik. 10. 11.
 Stumpf, Historia Flagellantium.
 27.
 Szabó, Székely oklevéltár 6.
 Széczenyi, Catalogus. XXXVIII.
 Tabula Peutingeriana. 18.
 Tabulae Codd. MSS. 25. 35.
 410.
 Tempea, Gramatica romănescă.
 614.
 Teutsch, v. Bariț.

- Thal Josaphat. XLV.
 Thunmann, Oestlichen Völker. 647.
 Tichonravov, Памятники литературы. XXXIV. 29. 30. 308. 408. 411. 446. 606. 608. 734
 Tigri, v. D'Ancona.
 Tischendorf, Apocalypses. 302. 408-10. 446. 447.
 Tocilescu, Schitul Verbilă. 615.
 Tomaschek, v. Sitzungsberichte.
 Tommaseo, Canti toscani. 729.
 Traian. 280. 722.
 Trauschenfels, Fundgruben. 65. 93. cfr. 724.
 Trepetnic. XXXI. 718.
 Trumpp, Pushtu. 15.
 » Sindhi. 674.
 Ureche, Cronica. 258.
 Urstisius, Germaniae historici. 25
 Varlam mitrop., Invățătură 1643. 13. 141. 199. 204. 734.
 Varlam și Iosaf. XXXVI. 707 și urm.
 Varnhagen, v. Z. f. rom. Phil.
 Vater, Vergleichungstafeln. 637.
 Viețele sfinților. 140. 277.
 Vigo, v. D'Ancona.
 Villemarqué, Chants de la Bretagne. 558. 591 și urm.
 Vinet, Paradis profanes. 208.
 Vostokov, Демидовскія награды. 269.
 Vostokov, Словарь церковно-славянскій. 304.
 Vullers, Lingua persica. 673.
 Waclaw z Oleska, Piesni polskie. 698.
 Warton, v. Ozanam.
 Welcker, Kleine Schriften. 208.
 Weltmann, Троянъ и Ангелца. 306.
 Wesselofsky, v. Журналъ.
 Whitney, Study of language. 630.
 Wimmer, Altnordische Grammatik. 664.
 Witwicki, O Huculach. 734.
 Wolf, v. Z. f. d. Myth.
 Записки Географическаго Общества. 265. 394.
 Zeitschrift für deutsche Mythologie. XXXIX. 275. 282.
 Zeitschrift für romanische Philologie. X. 218. 437.
 Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft. IX. 638.
 Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft. 15. 35. 36. 406. 604. 647. 674.
 Zeitschrift für vergleichenden Sprachforschung. XL. 10. 206. 641. 642. 677.
 Zygadenos, De Bogomilis. 252. 254.
 Xylander, Sprache der Albanesen. 639.

IV. Texturile poporane străine reproduse.

- albanesa. 650.
 bohema. 31-2.
 bulgara. 34-5. 310. 495-6. 599. 650-1. 654.

- catalana. 703-5.
celtica. 554-8. 589.
evreésca. 595.
francesa. XXXIII-IV. XLV. 27-8.
437. 528-34. 582-4.
germana. 26. 187. 596.
gréca. 22-3, 139. 313-67. 411.
446.
istriano-româna. 490-1.
italiana. 394. 594-5. 695. 696.
728-30.
latina. 275. 593-4.
maghiara. 392.
moravo-româna. 513-4.
- paleo-slavica. XXXII-IV. 30-1.
78-83. 184-5. 189-94. 280-1.
284-91. 313-67. 411. 412.
415-25.
polona. 34. 697.
portugesa. 395. 585-8.
provençala. 395-6. 517-23, 525-
7. 576-81.
reto-romana. 538-40.
rusa. 393-4. 598.
rutena. 600.
serba. 698-701.
spaniôla. 399. 443.
țigana. 661.
-

INDICE METODIC

ANALISA ȘI CONCORDANȚA

NB. Cifrele între () indică paginile.

Prefața (VII-X).

Planul operei (VII). — Ce este filologia comparativă? (VIII-IX). — Presa străină despre tomul I (IX). — D. Cihac (X, cfr. p. 731).

Ochire asupra cărților poporane: Insemnătatea lor. — Raportul către literatura poporană în genere. — Cărțile poporane ale Românilor. — Codex Sturdzanus (XI-XLVI).

Görres (XIII). — Nisard (XIV). — *The Chapman's Library* (XVI, cfr. p. 731). — Colecțiuni speciale de cărți poporane și lucrări monografice (XVI). — Diferința între literatura poporană scrisă și între cea nescrisă (XVII). — Transformațiunile literaturii poporane scrise și nescrise prin trecere din țară în țară, din epocă în epocă și din om în om (XVIII). — Natura lirică a literaturii poporane nescrise și natura didactică a cărților poporane (XIX). — Anonimitatea literaturii poporane în genere (XX). — Amalgamarea ambelor ramure ale literaturii poporane după formula $A(k+l+m)+B(r+s+t)$ (XXI, cfr. mai ales p. 387-402 și 721-3). — Raportul cărților poporane către literatura cea cultă (XXI). — Importanța lor socială după epoca națională și după vîrsta individuală (XXII). — Interesul lor lingvistic (XXIII). — Cum se editază ele prin tipar sau fără tipar (XXIII). — Specimene române de cărți poporane manuscrise (XXIV). — *Istoria tutunului* (XXIV). — Legende poporane nescrise despre

tutun la Români și la străini (XXVI). — Manuscriptul logofetului Ioniță Giurescu (XXVIII). — *Trepetic* (XXX, cfr. p. 718). — *Rojdanic* (XXXII). — *Canonul lui Hristos* (XXXIII). — Rolul lui papa Leone III în cărțile poporane (XXXIV, cfr. p. 29, 34 și 391). — *Gromovnic* (XXXV). — *Alexandria* (XXXV)—în legătură cu *Ostrovul Spitzberg* (XXXVI). — *Varlum și Iosaf* (XXXVI, cfr. p. 707-8). — *Arghir și Elena* (XXXVII, cfr. p. 714). — *Andronim și Filana* (XLI). — *Codex Sturdzanus* (XLI). — Impărțirea lui în «Texturi Măhăcene» și «Texturi Bogomilice» (XLII). — Cărțile poporane infernale (XLIV, cfr. p. 406). — Concluziunea (XLV).

Partea I: Texturi Măhăcene, 1580-1619 (1-236).

INTRODUCEREA GENERALĂ (1-18).

Autori «Texturilor Măhăcene» (1). — Ce se știe despre popa Grigorie din Măhacu (2, cfr. p. 176, 691-2). — Situațiunea actuală și tradițiunile Măhăcenilor (2). — Cântecelile măhăcene despre Traian și Mihaïu Vitézul (4). — Sabia, măciuca și căciula lui Mihaïu (5). — Graul actual al Măhăcenilor: *iept* = *prept* etc. (6, cfr. p. 241) — Originea documentală a Măhăciului (6). — Fonetismul vechiului grai măhăcen (8). — Diferința între *z* și *dz* la Măhăcenii și la Moldovenii (6, cfr. p. 726). — *Rhotacismus* în genere (9). — Trecerea lui *n* în *r* în dialecte latine și grece (10). — La Albanesii și la Români (11, cfr. p. 731). — Comparațiunea între graiul lui popa Grigorie și între dialectul istriano-român (12, cfr. p. 490-1). — Trecerea lui *n* în *r* la Moldovenii (13). — În texturile moldovene din secolul XV (14). — Resistința lui *n* de a nu trece în *r* (14, cfr. p. 493). — *Syllexis nr* = $\frac{n}{r}$ ca *mn* = $\frac{m}{n}$ (15, cfr. p. 218, 240). — Trecerea lui *r* în *n* prin *meta dioxis* (16). — Originea cuvintului *rață* (16, cfr. p. 731). — Casuri de trecerea lui *n* în *r* în vechile glosse tracice (17).

I. Legenda Duminiceï, 1600 (19-66, cfr. p. 167, 691, 733, 735).

INTRODUCERE (21-42).

Importanța Legendei Duminiceï (21). — Redacțiunea grăcă din Fabricius (22). — Acea din Gerlach (23). — Redacțiunile latine dintre secolii VI-VIII (24). — Cele din biblioteca imperială din Viena (25). — Flagellanții propagând în speciă Legenda Duminiceï (25). — Redacțiunea flagellantică germană (26, cfr. p. 24). — Acea latină (27). — Redacțiunea francesă (27). — «Le pape Charles-Léon» (29, cfr. p. XXXIV, 34 și 391). — Redacțiunea ungară (29). — Amalgamarea Legendei Duminiceï cu apocriful despre *12 Vineri* (29, cfr. p. 733). —

Redacțiunile palco-slavice (30, cfr. p. 733). — O redacțiune cu *P e c e n e g ı* (31). — Redacțiunea bohemă (31). — Acea rutenă (32, cfr. p. 391). — Etimologia poporană *Bretania* din *Bethania* (33). — Redacțiunea polonă (33). — Carol cel Mare în cărțile poporane (34). — Legenda Duminicăi trecută la Bulgari în cântec poporan (34, cfr. p. 733). — Versificarea Legendei Duminicăi la Germani (35). — Redacțiunile etiopică, coptică, siriacă și arabă (35, cfr. p. 735). — Clasificarea tuturor redacțiunilor după cinci tipuri (36). — Tipurile cunoscute Românilor: DJ+P și DO (36). — Filiațiunea genealogică a tuturor redacțiunilor din prototipul DR (37). — Noua redacțiune română DJ+P din Transilvania (38). — Trecerea și răspândirea în România (39). — Impletecirea cu *Călătoria Maicii Domnului* și cu *Visul Maicii Domnului* (40). — O redacțiune românească după tipul DO (41).

TEXTUL (40-55).

NOTANDA (56-66).

Vocalism (56). — Consonantism (58). — Morfologia (59). — Sintaxa (61). — Lexiologia: *fomliă*=*familia* etc. (61) — Accentuațiunea (63). — Vocala irrațională (64). — Ortografia (65). — Popa Grigorie față cu bătălia dela Mirislău (65, cfr. p. 691).

II. Incercări de traducere din slavonesce, circa 1600 (73—87).

INTRODUCERE (75—77).

Același fragment din Ioan Crisostom după Coresi și după popa Grigorie (75, cfr. p. 118). — Un elev al lui popa Grigorie (76). — Independința sintactică a traducerii române din slavonesce (76, cfr. p. 188). — Graul lui popa Grigorie mai arcaic decât al lui Coresi (77).

TEXTUL (78-83).

NOTANDA (84-87).

Vocalism (84). — Consonantism (85). — Morfologia (86). — Sintaxa. (87). — Lexiologia (87). — Accentuațiunea (87). — Vocala irrațională (87).

Intrebarea Creștină. Copia din 1607 după originalul din 1560 (89-114, cfr. p. 724-727).

INTRODUCERE (91-98).

Catechismul românesc dela Sibîu din 1546 mai mult decât problematic (91). — O probă autentică despre un catechism românesc dela Braşov din 1560 (92, cfr. p. 94).—Biografia lui Hanes Benkner și rolul seû în istoria culturii române din Transilvania pe la 1560 (92).—Un evangeliar slavice dela Braşov din 1562 (93, cfr. p. 725). — Diferința între amestecul Saşilor și între acel al Ungurilor în biserica română din Transilvania (94). — Prototipul greco-slavic al catechismului românesc dela 1560 (95). — Cum și pentru ce l'a copiat popa Grigorie (96). — Importanța lui lingvistică (98).

TEXTUL (99-107).

NOTANDA (108-114).

Vocalism (108). — Consonantism (109). — Morfologia (110). — Sintaxa (111). — Lexiologia (112). — Româniî întrebuințau limba slavice în biserică fără a o înțelege (112, cfr. p. 175). — Accentațiunea (113). — Vocala irrațională (113). — Ortografia (113, cfr. p. 118-9).

IV. O predică, 1619 (115-135).

INTRODUCERE (117-119).

Extrema importanță lingvistică a acestui text (117). — Comparațiunea lui cu Catechismul din 1560, cu Coresi din 1580 și cu Stroiciî din 1593 (118, cfr. p. 77).

TEXTUL (120-126).

NOTANDA (127-135).

Vocalism (127). — Consonantism (129). — Morfologia (130). — Sintaxa (133). — Lexiologia: *netare, op, iug* etc. (133) — Accentațiunea (135). — Vocala irrațională (135). — Ortografia (135).

V. Legenda Sântei Vineri, circa 1580 (137-168, cfr. p. 733).

INTRODUCERE (139-144).

Prototipul grec (139). — Intermediarul slavice (140). — Aceiași legendă prescurtată (140). — Mulțimea hagiografică a sântelor Vineri (140). — Legenda sântei Vineri dela Tîrnova (141). — Popa Grigorie a copiat după un original românesc mai vechiu scris la Braşov (141). — Cuvîntul *borésă* «nevastă» și graiul dela Braşov (142). — Caracterul lingvistic al acestui text (143). — Caracterul lui mitologic (143). — Legătura lui cu basmurile române (144).

TEXTUL (145-156).

NOTANDA (157-168).

Vocalism (157). — Consonantism (159). — Morfologia: întrebuințarea caracteristică a lui *cel* etc. (161) — Sintaxa (164). — Lexiologia: *acicé, neture, istucan, meserére* etc. (165) — Accentuațiunea (166). — Vocala irrațională (167). — Legătura cu Legenda Duminiceî (167, cfr. p. 733).

VI. Fragment dintr'o conjurațiune, ante 1583 (169-178).

INTRODUCERE (171-176).

Popularitatea exorcismului la creștinii în genere (171). — Chiar femeile gonău pe draci (171). — Popii români ardeleni celebri prin autoritatea lor asupra Satanei (172). — Guvernul unguresc din Transilvania temându-se de exorcismul românesc (174). — Diferitele conjurațiuni contra dracului în volumul lui popa Grigorie (175). — Ce fel de slavonescă scieau preuții români din trecut (175, cfr. p. 118). — Importanța cronologică a acestui fragment (176, cfr. p. 692).

TEXTUL (177).

NOTANDA (178).

VII. Legenda lui Avram, ante 1600 (179-200, cfr. p. 734).

INTRODUCERE (181-188).

Prototipul grec (181). — Intermediarul slav într'un *Sbornik* al Arhivelor Statului (181). — Descrierea aceluși *Sbornik* (182). — Un tractat poporan de medicină în limba rutenă (184, cfr. p. 734). — O caracteristică zoomorfică a diferitelor popore, între cari: «Român—pisică», (185, cfr. p. 734). — În ce consistă natura de «pisică», a Românilor (186). — O caracteristică zoomorfică analoagă la Români (186). — O caracteristică ne-zoomorfică a popoarelor la Sași (187). — Independința lui popa Grigorie în prelucrarea originalului slav (188, cfr. p. 76).

TEXTUL (189-194).

NOTANDA (195-200)

Vocalism (195). — Consonantism (197). — Morfologia (197). — Sintaxa (197). — Lexiologia: *codru* «munte», *cătîlîru* «încet», etc. (198) — Accentuațiunea (200). — Vocala irrațională (200).

Excurs la «Legenda lui Avram». *Genune-genoe-geroe*. Paradisul la Români (201-210, cfr. p. 707-16).

Ce înseamnă în popa Grigorie: «geroe r'apusul soarelui, ? (201) — Cuvîntul *genune* în mitropolitul Dosofteiu (202), — în Prale (203), — în Cantemir (203), — într'un crisov dela Mircea cel Mare (203). — Cum din *genune* s'a făcut în popa Grigorie *gerne* (204). — Filiațiunile etimologice ale cuvîntului *genune* (205). — Inrudire posibilă cu grecul $\omega\rho\epsilon\nu\acute{\epsilon}\varsigma$ (205) — dar și cu celticul *genu* (207), — pôte și cu numele dacic local $\Gamma\epsilon\nu\acute{o}\kappa\lambda\epsilon$ (206). — În popa Grigorie *genune* înseamnă «Paradis, (207). — Pozițiunea orientală a Paradisului la creștinii (208), — dar occidentală la păgânii (208). — De unde la Români numele «apusului, : *asfnțit*? (209, cfr. p. 714).

VIII. Fragment liturgic, circa 1600 (211-220).

INTRODUCERE (213-214).

Autorul e Măhăcén saŭ din vecinătate (213). — Trecerea fonetică remarcabilă a grupului *-ft-* în *-șt-* (213). — Epoca probabilă a fragmentului e înainte de 1600 (214).

TEXTUL (215-219).

NOTANDA (217-220).

Vocalism (217). — Consonantism (218). — Cum se explică formele dialectice *copkil*=*cokil*=*copil* etc. (218) — Syllexis: *n* : *r* : *nr* :: *f* : *ș* : *fș* :: *p* : *k* : *pk* :: *b* : *g* : *bg* :: *m* : *n* : *mn* (218. cfr. p. 15, 240). — Morfologia (218). — Sintaxa (219). — Lexiologia (219). — Accentuațiunea (219). — Vocala irrațională (219).

IX. O predică, circa 1600 (221-236).

INTRODUCERE (223-224).

S'a scris într'o localitate apropiată de Măhaciu, dar fără *r=n* etc. (223) — Influența ulterioară a localităților învecinate asupra graiului din Măhaciu (224). — Este o compunere românească originală (224). — Insemnătatea lingvistică a acestui text prin coincidența formelor vechi cu cele noue (224). — Paleografia (224).

TEXTUL (225-230).

NOTANDA (231-236).

Vocalism (231). — Consonantism (232). — Morfologia (232). —

Sintaxa (234). — Lexiologia: *cele între cele, căuci, fătăciune, iuo* etc. (234) — Vocala irrațională (236).

Apendice la 'Texturî Măhăcene, Doă fragmente din Argeș 1626 (237-244).

INTRODUCERE (239-242).

Graful muscelen: parasiticul *h* (239). — Syllexis: *n: r: nr:: f: ș: fș:: p: k: pk:: b: g: bg:: h: v: hv* (240, cfr. p. 15, 218). — Syllexis ca varietate a reduplicării (241). — Trecerea *piatră* în *iatră* și *piatră* (241, cfr. p. 6). — Formele omerice *πρόλεμος* și *πρόλις* (241).

TEXTUL (243).

NOTANDA (244).

Partea II: Texturî Bogomilice, 1550-1580 (245-496).

INTRODUCEREA GENERALĂ (247-260).

Data manuscriptului (247, cfr. p. 693).—Compozițiunea lui (247).—Tendința lui religioasă (248). — Originea Bogomilismului în Bulgaria (248). — Raportul lui de paternitate către Albigensiî din Provența (248). — Participarea egală a Bulgarilor și a Românilor la străbateră Bogomilismului în Occidente: *Bougre* și *Blesche* în Franța și în Spania (249). — Raportul de filiațiune al Bogomilismului către Manicheismul și mai ales Paulicianismul din Asia (250, cfr. p. 717-8). — Propaganda pauliciană armână la Români anterioră Bogomilismului (251). — Româniî creștinî ai sântului Paul, (251). — Fântînele despre Bogomilism (252). — Doctrina bogomilică (252). — Morala bogomilică (253). — Apocrifurile bogomilice (254). — Literatura bogomilică în genere (257). — Influența Bogomililor asupra literaturîi poporane scrise și nescrise (258). — Personalitatea și epoca eresiarcului Bogomil, mai propriu "popă Jeremia, (158, cfr. p. 5?). — Durata Bogomilismului în Bulgaria (259). — Contactul lui prelungit cu România (259). — Popă Grigorie din Măhăciu propagator al Texturilor Bogomilice (259, cfr. p. 254).

I. Rugăciune de scóterea dracului (261-298).

INTRODUCERE (263-283).

Perniciositatea febrei la Dunărea de jos (263). — Poporul demonisând febra (263). — Descântece contra "dracului din ape,

(263). — Un descântec analog este opera personală a eresiarcului Bogomil (264). — Invocarea sântului Sisinie (264, cfr. p. 718). — Transformările rusesce ale acestui descântec (265). — Redacțiunea cea bilinguică din popa Grigorie conservă trăsăturile principale ale prototipului bogomilic (266). — Textul slav ic al acestei redacțiuni, ca și cel românesc, este o lucrare indigenă (267). — Criteriele de originea românească a unor texturi paleo-slavice (267). — Istoria Evangeliarului dela Reims: «le Texte du Sacre,» (268). — Criteriele lingvistice ale proveninței sale române (270). — Aplicarea acelor criterie la textul slav ic din popa Grigorie (272). — Nu același Român a redactat descântecul slavonesce și l'a tradus apoi românesc, ci au fost doi Români (274). — Epoca respectivă probabilă a ambilor (274). — Diferințele între redacțiunea românească și între prototipul bogomilic (274). — Arbori blăstemați și arbori bine-cuvîntați (275, cfr. p. 298 și 735). — O formă românească modernă a acelei redacțiuni (276). — Prefacerea lui *Sisinie* în *Sisoe* (276). — Încă un arbore bine-cuvîntat (277). — Amalgamarea «Minunilor sântului Sisoe,» cu «Visul Maicei Domnului, și alte apocrifuri (277). — Derivațiunea posibilă dintr'un alt prototip bogomilic (278). — Treccrea acestei redacțiuni în descântec poporan nescris după un variant bucovinén (279). — Urmele ei într'un descântec scris slavonesce în Transilvania în secolul XVII (280). — Numărul și numile dracilor în diferitele redacțiuni (281, cfr. p. 719). — Nomenclatură drăcescă în literatura poporană străină (282, cfr. p. 720). — Paralelismul între istoria acestui descântec și între istoria Legendei Dumnicei (283).

TEXTUL (284-291).

NOTANDA (292-298).

Vocalism (292). — Consonantism (294). — Morfologia (294). — Sintaxa (295). — Lexiologia: *uo, cică, să mă parde* etc. (296) — Accentuațiunea (297). — Vocala irrațională (297). — Arborii cei blăstemați în poesia poporană bulgară (297, cfr. p. 275 și 735).

II. Călătoria Maicei Domnului la Iad (299-385).

INTRODUCERE (301-311).

Prototipul bizantin (301). — Redacțiunea grăcă modernă (302). — Redacțiunea slav ică din secolul XII, în care se divinisează Traian (303). — Adorațiunea lui Traian la Slavi în alte monumente și legende (304). — Traian și Dioclețian la Serbi (305). — Transfor-

marea lui Traian la Olteni în «Domnul-de-rouă», (305). — Homonymia și polysemasia în mitologia comparativă (306). — Redacțiunea română modernă, amalgamată cu *Epistolia* și *Visul Maicei Domnului* (307, cfr. p. 388). — Diferințele ei de redacțiunea cea veche din popa Grigorie (307). — Trecerea la Serbi a Călătoriei Maicei Domnului în poeziă poporană (308). — Amalgamarea ei cu colinda română și sudo-slavică despre «Muma sântului Petru», (310, cfr. p. 495). — Caracteristica unor asemenea amalgame poporane (311).

TEXTUL (312-367).

NOTANDA (368-385).

Vocalism (368). — Consonantism (375). — Morfologia (376). — Sintaxa (379). — Lexiologia : *gintu* = lat. *gens*, *gîndecii* = lat. *judicez*, *judet* = lat. *judicium* etc. (381) — Accentuațiunea (383). — Voala irrațională (384).

Excurs la «Călătoria Maicei Domnului la Iad» : Crist și Tudor Vladimirescu (386-402, cfr. p. 721-23).

Importanța lucrărilor etno-psicologice ale d-lui A. Wesselofsky (386). — Monografia sa despre «Visul Maicei Domnului», (387). — Redacțiunea română modernă cea scurtă a acestui apocrif (388). — Amalgamarea lui cu «Legenda Duminiceii, și cu «Călătoria Maicei Domnului la Iad, după formula A+x+D (388, cfr. p. 307). — Redacțiunea română modernă cea lungă (388). — Existența mai multor redacțiuni străine în proză și 'n versuri (389). — Redacțiunea polonă (391). — Redacțiunea rutenă (391). — Amalgamarea lor din mai multe apocrifuri eterogene (392). — Redacțiunea maghiară (392). — Redacțiunea rusă (393). — Redacțiunea italiană din secolul XIV (394). — Redacțiunea portugeză (395). — Redacțiunea proventală (395). — Amestecul ideilor creștine cu cele păgâne (396, cfr. p. 143). — Furișarea «vinerii», în redacțiunea proventală (397). — Originalitatea redacțiunii românești celei lungi (397). — Provenința probabilă occidentală a tuturor redacțiunilor, iar nu dela Greci (398). — Trecerea «Visului Maicei Domnului», în literatura poporană cea nescrisă (399). — Ea devine cântec la Serbi (399), — descântec la Spanioli (399) — și la Sași (400). — La Români se prefacă în «Visul lui Tudor Vladimirescu», (400).

III. Apocalipsul apostolului Paul, ante 1550 (403-432).

INTRODUCERE (405-414).

Lungimea listei călătoriilor antice și medievale la Iad (405). —

Cele mai celebre din vécul de mijloc (406). — Causese popularităţii lor (406, cfr. p. XLIV). — Evangeliul lui Nicodem (407, cfr. p. 735). — Apocalipsul apostolului Paul (408). — Prototipul grec al acestui apocrif (408). — Redacţiunile occidentale în proză şi 'n versuri (409, cfr. p. 410). — Redacţiunile orientale (409). — Redacţiunile slavice (410). — Legătura lor cu Bogomilismul (410). — Redacţiunea slavică cea lungă (411). — Redacţiunea slavică cea scurtă (411). — Diferinţa între ambele (411). — Dissociaţiunea de idei în aplicare la cărţi poporane (412). — Români ai avut, deşi nu mai ai, o redacţiune lungă a Apocalipsului lui Paul (412, cfr. p. 445). — Nicî redacţiunea cea scurtă din volumul lui popa Grigorie nu e completă (413). — Cel mai vechiu text de *Tatăl-nostru* în limba română (413, cfr. p. 118-19).

TEXTUL (415-425).

NOTANDA (426-432).

Vocalism (426). — Consonantism (428). — Morfologia (428). — Sintaxa (430). — Lexiologia: *a se sviî, şerb* etc. (431). — Accentaţiunea (431). — Vocala irraţională (431). — Ortografia (432).

IV. Cugetări în óra morţii, circa 1550 (433-489, cfr. p. 693).

INTRODUCERE (435-448).

Caracterul neisprăvit al acestui text (435).— Este o lucrare românescă originală (435).— Autorul este colectorul Texturilor Bogomilice din volumul lui popa Grigorie (436). — Diferinţa în principiu între acest text şi cele-lalte (437). — Lucrări analóge occidentale (437). — Homilia St-lui Ciril de Alexandria (437). — Négoe Basarab (439, cfr. p. 730). — Rugăciunea lui «la eşirea sufletului» (440). — Comparaţiunea acestei rugăciuni cu «Cugetări în óra morţii» (441). — Frumseţele poetice din Négoe Basarab (442). — Istoria cântecului poporan «Amărîta turturică» (442, cfr. p. 728-30).— Textul de faţă pare a fi un reflex al operei lui Négoe Basarab (445). — Autorul a utilizat însă şi alte fântîne (445). — Redacţiunea românescă cea lungă a Apocalipsului lui Paul (445, cfr. p. 412).—Pseudo-apocalipsul evangelistului Ioan într'o redacţiune românescă (445).— Comparaţiunea ambelor acestor apocrifuri cu redacţiunile slavică şi grécă (446). — De ce nu le-a copiat colectorul Texturilor Bogomilice din volumul lui popa Grigorie? (446)—Popularitatea specială a Pseudo-apocalipsului lui Ioan la Bogomili (447). — Autorul textului.

de față era călugăr și aparținea sectei bogomilice (447). — Importanța acestui text (448).

TEXTUL (449-471).

NOTANDA (472-489).

Vocalism (472). — Consonantism (478). — Morfologia (479). — Sintaxa (482). — Dissimilațiunea sintactică (482). — Lexiologia: *gintu*=lat. *gens*, *fămēia*=lat. *familia*, *asen*=lat. *asinus*, *auscund*, *bisor* etc. (484) — Vocala irrațională (489).

Post-scriptum la «Călătoria Maicei Domnului la Iad»: Sântul Petru și mumă-sa (490-496).

Cel mai lung text istriano-român (490). — Interesul lui lingvistic nu numai prin *rhotacismus*, dar încă prin amplificarea aoristului cu *-v-* ca la Albanesi (493). — Interesul lui etno-psicologic (493). — Combinațiunea acestui apocrif din «Călătoria Maicei Domnului la Iad», și din «Locul în raïu», (494, cfr. 310). — «Locul în raïu», în variantul bulgar (495). — Iertarea parțială a păcatelor în cărțile poporane din evul-mediu (496). — Caracterul simbolic al cepei (496). — O întâlnire între Români și Sarđi (496).

Apendice la «Texturi Bogomilice, (497--608).

INTRODUCERE (499-500).

Literatura poporană a ereticilor în vécul de mijloc (499). — Impletahirile ei cu literatura poporană în genere (499). — Incercarea de a distinge în literatura poporană cea nescrisă a Românilor urmele Bogomilismului (500).

I. Balada «Cucul și turturica, la Români, la Moravi, la Provențali, la Reto-romani, la Perși, la Turcomani etc. (501-566, cfr. p. 694-705).

Ce s'a scris pînă acum despre această baladă? (501) — Aplicarea metodei lingvistice la literatura poporană (502, cfr. p. 723). — I. Varianturi interne: a) Daco-române (503, cfr. p. 545). — Variantul din Moldova (503). — Un sub-variant (505). — Variantul din Bucovina (507). — Variantul din Crișiana (509). — Furișarea ingredientelor eterogene în varianturile române (510). — Trăsurile comune și deosebirile între cele trei varianturi (511). — b) Varianturile moravo-române (512). — Cel din Wenzig (512). — Cel dela Jarnik (513). — Raportul Moravo-românilor către Daco-români (514).

— Caracteristica varianturilor moravo-române (515). — *Sócra* în literatura poporană (515). — Sintesa varianturilor interne (516). — II. *V a r i a n t u r i e x t e r n e*: *a*) Neo-latine: *α*) Provențale (517). — *Magali* a lui Mistral (517).—Consecințele acestei imitațiuni (520). — Variantul Narbonnes (521). — Variantul și sub-varianturile din Arbaud (524). — “Fă ce’i face, la Provențali (525). — Variantul din Carcassonne (525). — Cel din Hérault (526).—Importanța lui relativă (528). — Variantul provențalo-frances din Lodève (528).—Nuanța glumetă a varianturilor franceze (530). — Variantul provențalo-frances din Velay (530). — Răspândirea acestei balade în toată Franța (532). — Variantul picard (532). — Balada trece în America: două variante canadiene (533). — Sintesa varianturilor provențale și provențalo-franceze (535).—Prototipul provențial (537). — Marea popularitate a acestei balade pe întregul teritoriul francez (537), — și totuși natura ei cu totul ne-franceză generalmente recunoscută (538). — *β*) Variantul reto-roman (538). — Originea lui provențială (540). — Variantul catalan (541, cfr. p. 703). — România și Provența ca principalele două cuiburi ale acestei balade în Europa (541).—Sintesa varianturilor europene (541).—Prototipul european (542).—Nuanța lui religioasă (542).—Trecerea acestei balade din România în Provența (542, cfr. p. 564).—Cum însă? (543) — *b*) Variantele asiatice: *α*) cel persian (543). — Trăsăturile esențiale ale arhetipului general (544).—Cântecul românesc “Șoimul și flórea fragului, (545, cfr. p. 715).—*β*) Variantul turco-persian (546).—Diferința între logica arică și logica turanică (548, cfr. p. 606).—Caracterul religios al arhetipului general (548). — Cele trei centruri succesive ale acestei balade: Persia, România și Provența (549). — Excluderea ciclurilor analóge, dar eterogene (549). — Posibilitatea înruderii cu ciclul prozaic narativ “dracul și ucenicul seú, (550). — Posibilitatea și mai mare a înruderii cu ciclul poetic dialogic “Pețirea miresei, (554). — Posibila filiațiune genetică a celor trei cicluri (559). — Natura lor religioasă a tuturor (560). — Desvoltarea Parsismului pagan în Manicheo-paulicianism creștin, de unde apoi Bogomilism și în fine Albigenism, toate caracterisate prin cosmogonia dualistă (560). — Cele trei stațiuni principale ale acestei doctrine sînt Persia—România—Provența, ca și cele trei stațiuni principale ale baladei “Cucul și turturica, (561, cfr. p. 606).—Acastă baladă se explică prin legenda dualistă despre îngerul amăgit și furat de Satana (561).—In ce mod a străbătut această baladă din Persia în România, răspândindu-se de aci pînă la Pirenei? (564)—Cum de n’o aú Bulgarin? (565, cfr. p. 608)—Concluziunea (566).

II. Povestea Numerelor la Români, la Slavi, la Francezi, la Evrei etc. (567-608).

Necesitatea aceleia-și metode, care s'a aplicat la balada "Cucul și tur-turica", (567, cfr. p. 502 și 723).— I. Varianturi interne: α) Cele române (567). — Cântecul de stea cu Povestea Numere-
relor (567). — Aceiași Poveste în basmul "Originea cimiliturelor",
(569).— În basmul "Măzărel-împărat", (570).— Constatarea a două tipuri
diverginți ale Povestii Numerelor: tipul A și tipul B (572).— Carac-
teristica tipului A (572)—și a tipului B (573).— β) Variantul sășesc
al tipului B (574, cfr. p. 607 nota).— Sintesa tipului B la Români (575).
— II. Varianturi externe: α) Cele provențale (576).— Cele
din Arbaud (576). — Cel languedocian (578). — Cel catalan (579).
— Tote varianturile provențale sînt după tipul A (580). — Ori-
ginalitatea aritmetică a celui catalan (580, cfr. p. 573).— Parodiile pro-
vențale ale tipului A (580, cfr. p. 599).— β) Varianturi franceze (581).
— Derivă din cele provențale (581).— Cel din Canada (582).— Trans-
formațiunea lui într'un danț religios (582). — Parodiile franceze
(583). — γ) Varianturi portugese (584). — Originea lor provențială
(585). — Ele constituă o importantă amalgamă a tipului A cu ti-
pul B (585, cfr. p. 589). — Primul variant portuges, cu un final
a n t i - d e m o n i a c (585). — Al doilea variant, întrebuițat la
gonirea dracului (586). — Al treilea variant, cu dialog între "dia-
vol, și "ingerul-păzitor", (588). — δ) Varianturi celtice (589). —
"Le druide et l'enfant", (589). — Pretinsa anticitate a acestui cînt
(591). — El provocă o sgomotósă polemică (591). — Parodia "Ve-
sperele bróscelor", (592). — Adevărul asupra varianturilor celtice, în
cari s'au amalgamat într'un mod original tipurile A și B (593). —
ε) Variant latin (593). — Coincidența lui cu cel frances din Ca-
nada (594). — ζ) Varianturi italiene (594). — Sînt numai parodie
dubióse ale tipului A (595). — θ) Variant evresc (595). — Este
după tipul A (595). — Modernitatea lui la Evrei (596). — ι) Va-
rianturi germane (596). — Doă după tipul B (596). — κ). Variant
neo-grec (597) — sau mai curînd greco-albanes (597) — Marea
lui asemenare cu tipul român B (597). — λ) Varianturi slavice
(597). — Sintesa tipului A la Slavi (597). — "Cîntec evangelic,
la Ruși (598). — Parodia bulgară a tipului A (599). — Identitatea
ei cu o parodiă provențială (599). — Tipul B la Ruteni, probabil-
mente prin împrumut dela Români (599). — Sintesa generală a ti-
pului B în Europa (600). — Prototipul european B (601). — Ro-
mânia ca punctul de respândire al tipului B în Europa (602). —
Existința acestui tip la Români în secolul XII (603). — Paternita-

tea tipului B către tipul A (604). — μ) Variant persian (604). — Este după tipul B (604). — Datéză din primii secolii ai erei creștine (604). — Este de natură religioasă (605). — ν) Variant kirghis (605). — Imprumutat dela Persi (605). — Misticismul lui (605). — Diferința între logica arică și logica turanică (606, cfr. p. 548). — ‘Povestea Numerelor’, ca și ‘Cucul și turturica’, se succed prin cele trei stațiuni principale ale răspândirii sectelor religioase dualiste: Persia — România — Provența (606). — Tipul A este o creațiune a Bogomililor (606). — Ferirea de a nu’l confunda cu specimene eterogene de poesia poporană enumerativă (606). — Sintesa generală a tipului A (607). — Concluziunea (608).

Partea III: Specimen de gramatica comparativă istorică a limbii române (609-687).

O PAGINĂ DIN SINTAXA ROMÂNNO-ALBANESĂ: REDUPLICAREA ȘI TRIPLICAREA ARTICULULUI DEFINIT (611-687).

Raportul acestui studiu către volumul lui popa Grigorie (611). — Observațiunea lui Ascoli ca punct de plecare (611). — Studiul comparativ al fenomenului în toate limbile balcanice (612). — I. Limba română (612). — Reduplicarea ca un proces lingvistic în genere (612). — Diferința ideologică între *omu-l bun* și *omu-l cel-bun* (613). — Cum a fost tractat până acum articolul definit *cel* în gramaticile române? (613) — Meritele lui Ienăchiță Văcărescu (613, cfr. p. 443-5). — Klain-Șincai, Molnar, Tempea, Alexi, Laurian, Heliade (614). — Varianturile bănățene ale lui *cel* (615). — Cele macedo-române (615). — Cele istriano-române (616). — Sintesa varianturilor (616). — Rolul specific al lui *al* față cu *cel* (616). — Intrunirea lor în *cel-al-alt* (617). — Generalisarea formei feminine *a* în graful poporan și la poezi (617). — Exemple textuale de moțiunea regulată și de cea neregulată a lui *al* (618). — Idiotismul *al-de* (619). — Originea lui (620). — Raportul funcțional și etimologic între *al* și *cel* (620). — *Al* și *cel* sînt d’o potrivă articoli definiți prepositiv și adjectival față cu *-l* ca articol definit postpositiv substantival (621). — Reduplicarea articolului definit: *omu-l cel-bun*, *al-doi-le*, *al-omu-lui*, *cel-al-alt* (622). — Triplicarea: *omu-l al-doi-le*, *omu-l cel-al-alt*, *fratille a[l] vișinu-lui* (622). — Quadruplicarea: *omu-l cel-al-doi-le* (622). — Intensivul *-a* în *acel-a* etc. (622). — Construcțiunea reduplicativă uitată de gramaticii români: *omu-l cel-bunu-l* (623). — Intrebuițarea ei actuală în România și la Macedo-români (623). — Exemple textuale din secolul XVI (624). — Adjectivitatea exclusivă a articolului *cel* sau *al* (626). — Coincidența formală a adverbului ro-

mân cu adjectivul (627). — Orî-ce parte a cuvîntului devine adjectiv prin pre-articulare (627). — Locuțiunea: «o nuntă d'ale *împărătesci-le*, (627). — Concordarea articolului genitival cu substantivul ce'î precede (628). — După un substantiv post-articulat suprimerea articolului genitival este numai aparinte (629). — Macedo-românii și vechile texturi nu-l suprimă (629). — De'naintea substantivului, *cel* saŭ *al* nu sînt articoli, ci simpli pronumi demonstrativi (630). — De'naintea substantivului urmat de adjectiv, *cel* saŭ *al* pôte resulta dintr'o metatesă sintactică (631). — Articulul substantival postpositiv este de origine demonstrativă, cel adjectival prepositiv e de origine relativă (633). — Deși adjectivul pre-articulat pôte fi și post-articulat, totuși articularea'î principală este cea prepositivă (634). — Adjectivul numai post-articulat devine substantiv (635). — În construcțiunea substantivului cu adjectivul pozițiunea normală a adjectivului este după substantiv (635). — Resumat (636). — II. L i m b a a l b a n e s ă (636). — Ca și la Români, duplicitatea articolului definit la Albanesi: cel substantival postpositiv și cel adjectival prepositiv (637). — Articulul prepositiv e exclusivamente adjectival (637). — Coincidența formală a adverbului albanes cu adjectivul (638). — Pozițiunea normală a adjectivului e după substantiv (638). — Corespondința între Români și Albanesi în reduplicarea articolului definit (638). — Corespondința în concordarea articolului genitival cu substantivul ce'î precede (639). — Sintesa corespondințelor româno-albanese (640). — Corespondința în anomalie (640). — Originea pronumelui romanic *lui-lei* (641). — Românul *omu-lu-ŭ* = albanesul *nieri-u-t* (642). — Analogia scandinavă (642, cfr. p. 664). — Rom. *cunună* din *cununeă* = *cunună-a-i* corespunde alban. *curonet* = *curoneet* = *curonă-a-t* (643). — Diferința etimologică a articolului femeesc postpositiv *-a* la Români și la Albanesi (644). — Corespondința româno-albanesă în generalizarea cea anormală a articolului prepositiv femeiesc (644). — Corespondința în construcțiunea rom. *cei-al-alfi* și *cea-al-altă* = alb. *tă-i-atărdă* (645). — Sintesa coincidențelor neregulate și importanța lor (646). — Coincidența formală româno-albanesă a genitivului cu dativul (647). — III. L i m b a b u l g a r ă (647). — Substratul autocton omogen al limbelor actuale de pe peninsula balcanică (647). — Relațiunea congenitală între româna și albanesa, dar numai de altoiu între româna și bulgara (648). — Articulul substantival postpositiv la Bulgari nu este esențial (649). — Comparațiunea sub raportul articolului definit între texturi român, albanes și bulgar (650). — Articulul bulgar nu are o formă fixă (651). — El imităză cu stângăciă pe cel român

(652). -- N'are casuri oblice (652); — totuși genitivul, format prin prepozițiune, coincide în formă cu dativul, ca și la Româno-albanesă, dar nu deplin (653). — Articulul prepositiv adjectival lipsese Bulgarilor (653). — Pozițiunea normală a adjectivului este de'naintea substantivului (653). — Reduplicarea specifică bulgară a articolului (654). — Urmele ei la Români (654). — Opozițiunea diametrală între cauzele unuia și aceluiași fenomen la Români și la Bulgari (655). — Concluziunea (656). — IV. Limba grăcă (656). — Inrudirea cu româna e congenitală, dar de alt grad decât cea româno-albanesă (656). — Lipsa articolului post-positiv și a unui articlu adjectival special (657). — Marea independință a articolului grec (658). — Indicele unei coincidențe formale între dativ și genitiv, dar nu și între adverb și adjectiv (658). — Identitatea de principiu între articolul genitival grec și cel româno-albanes (659). — Concluziunea (660). — V. Limba țigănească (660). — Se referă la greca, ca limba bulgară la româna (660). — Articulul țigănesc e împrumutat dela Greci (660), — cu o nuanță românescă la Țiganii din România (661). — Reduplicarea articolului țigănesc (661). — Lipsa articolului genitival la Țiganii suplenită printr'un sistem specific neo-indian (662). — VI. Prima concluziune (662). — Genealogia reduplicării și triplicării articolului în limbele balcanice (662) — Trăsorele caracteristice ale întrebuițării articolului în limba primitivă daco-epiroată sau în substratul autohton al limbilor balcanice (663). — Aceste trăsore, pînă la un punct, ne întimpină în Europa numai în: VII. Limbele scandinave (663). — Posedă un articlu substantival postpositiv (663). — De asemenea un articlu adjectival prepositiv (664). — Formeză genitivul prin sufixarea nominativului post-articlat: *man-en-s*—alb. *veri-u-t*—rom. *omu-lu-i* (664).—Cunosc reduplicarea articolului în construcțiunea substantivului cu adjectivul (664). — Totuși pozițiunea normală a adjectivului este de'naintea substantivului (665). — Natura organică a tuturor acestor fenomene în limbele scandinave (665). — Cum să se explice dară divergința lor de totalitatea limbilor germanice? (666) — Familia lingvistică leto-slavo-germanică are abia un rudiment de post-articulare, dar și aceia numai pentru adjectivi (666). — Neadmisibilitatea ipotezei explicative a lui Grimm (667). — O altă ipotesă (668, cfr. p. 667). — VIII. Limbele eranice (668). — Câte-va reserve din partea autorului (668). — α) Limba armănească (669). — Are un articlu substantival post-positiv (669). — Comparațiunea semasiologică între românul *al-doi-le* și armăneul *or-er-ord* (670). — Coincidența formală a genitivului armănesc cu dativul (670).—β) Limba

osetă (670). -- Cunoșce post-articularea substantivului (670). — γ) Graurii persiane (670). — Limba curdică are un articol substantival postpositiv (670) — și un articol adjectival prepositiv (671). -- Identitatea articolului adjectival propriu ȃis cu articolul genitival în t te graurile persice (672). — Posițiunea normală a adjectivului este după substantiv (672). — Caracterul relativ al articolului prepositiv persian (673). — Specimene zendice (673). — Specimene achemenidice (674). — Graurile persiane posedă și un articol substantival post-positiv (675). — Reduplicarea articolului în construcțiunea substantivului cu adjectivul (675). — Triplicarea articolului în limba curdică (676). — IX. Genitiv-dativ (676). — Conspectul declinațiunii ario-europ e pronominale la genitiv și la dativ (676). — Coincidența formală a ambelor casur , constantă la Români și la Albanesi, se arată deja în sanscrita, ajung nd în India la o manifestațiune completă în dialectele pracrite și 'n p li (677). — Importanța „poporană,” a acestor din urmă (678). — Coincidența formală a ambelor casur  în persica inscripțiunilor achemenidice (678), — deși s'a putut perde în neo-persiana și 'n oseta (679). — Tot aș  în arm na (680).— n zendica însă numai până la un punct (680),—ca și 'n gr ca (682, cfr p. 658).—Casurile de coincidență formală a genitivului cu dativul în paleo-slavica, lipsind în totalitatea dialectelor slavice celor vorbite, se datoresc influinței grece, în parte Albanesilor și Rom nilor (682). — Distincțiunea între o coincidență morfologică și o coincidență sintactică (683).—Coincidența morfologică a ambelor casur  există perfectă numai la Români și Albanesi, la Eranii, în pracrita și 'n pali, iar imperfectă în sanscrita și la Greci, lipsind în t te cele-l'alte limbe ario-europ e (683). —  n sanscrita prioritatea aparține dativului, la Eranii și la Greci genitivului, în pluralul albanes dativului și 'n cel român genitivului (683, cfr. p. 685). — Un specimen morfologic de limba tracică de lingă Adrianopole din secolul IV cu genitivul preces de articol prepositiv (684, 685). — X. A d o u a c o n c l u s i u n e (685). — Compromis între teoria genealogică a lui Fick și acea geografică a lui Schmidt (685). — Grupul lingvistic erano-traco-grec (686). — Influența de vecinătate a Semiților (686). — Concluziunea (687).

Post-scripta (689-730):

I. Specimene paleografice (691-693).

O pagină rom nesc  din Textur  M h cene (691). — O pagină slavică tot de acolo (692).—O pagină din Textur  Bogomilice (693).

II. Varianturile slavice și italiene ale baladei „Cucul și turturica, (694-702, cfr. p. 501-566).

Încă 5 varianturi, cari s'a scâpat din vedere (694, cfr. p. 541). — Ele confirmă conclusiunile precedentii ale autorului (694, cfr. p. 566). — I. Varianturile italiene (695). — Unul este identic în fond cu variantul român A, diferind de toate cele-lalte (695). — Cel-l'alt este mai mult o imitațiune (696). — Ambele sînt din regatul neapolitan, datorindu-se probabilmente întroducerea lor coloniilor albanese de acolo (696, cfr. p. 695). — II. Varianturile slavice (696). — Cel polon din Galiția nord-vestică (697). — S'a împrumutat dela Româno-moravi (698). — Doă varianturi serbe de o importanță diferită (698). — Unui e mai modern și mai incolor (699). — Cel-l'alt coincide cu varianturile române P și M, deosebindu-se de toate cele-lalte (700). — El conservă mai bine ideea prototipului bogomilic (700). — Ambele varianturi serbe par a fi de proveniență română (701). — Urmele influinței române în poesia poporană serbă dela Ragusa (701). — Conclusiunea (702).

III. Variantul catalan al baladei „Cucul și turturica, (703-705, cfr. p. 541).

IV. Migrațiunile postume ale sufletului după credința poporului român din Banat (706-716)

Importanța *bocetelor* române (706).—În Italia bocetul s'a mai conservat numai la Corsicanii (706).—Interesul mitologic al bocetelor (706). — Mai cu seamă al bocetului bănațen, cules de d. Mangiucă (707). — Fondul e luat din cartea poporană *Varlam și Iosaf* (707, cfr. p. XXXVI).—Extract de acolo după Négoc Basarab (708, cfr. p. 439). — \ același pasagiu într'o redacțiune slavică bogomilică (708).—Sânta Fecioră în cărțile poporane din evul-mediu (709). — Valoarea notelor d-lui Mangiucă la bocetul bănațen (709). — Pericolul unilateralității în etno-psicologie (709).

TEXTUL (710-713).

NOTELE D-LUI S. MANGIUCĂ (713-716).

Trandafirul în mitologie (713). — Calătoria sufletului la apus (714, cfr. p. 201-210). — *Sorbul-pămîntului* și cele doă *tărîmurî* (714). — *Bradul-Dînelor* (715). — Vamele postume (715, cfr. p. 440). — Salcea în mitologie (715, cfr. p. 275, 287). — Duplicitatea santei Maria în credințele poporane creștine (715). — *Mărul mare de sân-Petru* la Români și *Grădina Hesperidică* la cei vechi

(716). — *Lină fântînd*—riul Lethe (716). — Varianturile textului de față (716).

V. Descântecul sântului Iosif (717-720, cfr. p. 276-283).

Cine a fost *sântul Sisinie, la Bogomilii (717). — Manicheismul recunoscut al sectei bogomilice (718, cfr. p. 248) — *Sisinie*—*Sisoe*—*Iosif* din cauza silabeî -si- (718). — *Trepetic* (718, cfr. p. XXX-XXXII). — *Avestița aripa Satanei* (718). — Nomenclatura drăcescă la Români (719, cfr. p. 281) — și 'n Occidente (720, cfr. p. 282).

VI. Călătoriile *Visului lui Tudor Vladimirescu, (721-723, cfr. p. 400-402).

Variantul din Bucovina (721). — Cel din Crișiana (722). — Geniul poetic creator al poporului român (722). — Necesitatea unui studiu metodic riguros în etno-psicologieă (723, cfr. p. 502).

VII. *Incă un Catechism românesc necunoscut* (724-727, cfr. p. 99-107).

Catechismul românesc calvinian (724, cfr. p. 97). — Un pretins *Calendar* românesc dela 1569 (724). — Un pretins *Evangeliar* în limba română dela 1562 (725, cfr. p. 93). — O descoperire a d-lui N. Densușianu: *Psaltire*. tipărită romănesce cu litere latine la 1648 (725). — Descrierea unicului exemplar (725). — Un specimen de limbă și de ortografieă (726). — Stefan Fogarasi și Francisc Fogarasi (726). — Sunetul *dz* (726, cfr. p. 8-9). — *Păcură*—*перло* (727). — Vocala irrațională *ex crescută* (727).

VIII. **Amărita turturiceă în Italia*, (728-730, cfr. p. 442-444).

11 varianturi italiene (728). — Doă varianturi toscane (728). — Variant sicilian (729). — Variant istrian (729). — Scamotarea acestui cântec poporan de cătră poeți culți în Italia ca și 'n România (730, cfr. p. 442-444). — Olimpo da Sassoferrato (730). — Panfilo Sasso (730).

Addenda et corrigenda.

Colecțiunea cărților poporane germane de Simrock (731, cfr. p. XVI). — Trecerea lui *n* în *r* la Moravo-români și 'n cuvinte polone saū rutene luate dela Români (731, cfr. p. 11). — Ce fel de lingvistică face d. Cihac (731, cfr. p. X). — *Paraleū* dela *para**) și

*) Tocmai acuma observăm o altă curiositate. La pag. 682, d. Cihac traduce bine pe *leū-paraleū* prin „lion-très grand lion=vrai lion”. Dar atunci cum rămăne cu *paraleul* dela pag. 603 și cu analogia dela pag. 230, și cum de nu figură în Indicele dela finea volumului decăt un singur *paraleū*?

ortoman dela *ort* (732). — La d. Cihac *z* trece în *h* și *l* trece în *ț* (732 nota). — Legenda Duminicăi versificată la Ruși (733, cfr. p. 35). — Legătura cea intimă între Legenda Duminicăi și Legenda Sântei Vineri (733, cfr. p. 168). — O monografie a d-lui Wesse-
lofsky despre Sânta Vineri (733). — Caracteristica zoomorfică a popo-
relor (734, cfr. p. 185). — Un variant paleo-slavic al Legendei
lui Avram (734, cfr. p. 187). — Contractiunea *asculto* din *ascultă-
tor* (734, cfr. p. 204).*) — Arbori blăstemați (735, cfr. p. 298). —
Redacțiunile orientale ale Legendei Duminicăi (735, cfr. p. 387). —
Evangeliiul apocrif al lui Nicodem (735, cfr. p. 407).

**Indice bibliografic: Fântâne și ajutorințe citate în volumul
de față (737-746).**

I. MANUSCRIPTE (737). — II. COMUNICAȚIUNI (737). — III. TIPĂRI-
TURE (737). — IV. TEXTURI POPORANE STRĂINE (745).

*) Mai cfr. în mitropo- Dosofteu, Parimiar 1672, f. 14: "fiu am fost și eu
tatăluy a scultoyu,, la singular și fără verbul *a sta*.

ERRATA

Pag.	Rînd.	Tipărit :	Cîtesce :
XXXII	Nota 10	Iarcu, <i>Biblioteca</i>	Iarca, <i>Bibliografia</i>
XXXVII	27	XVII.	XVIII.
36	27	m p r ă ș t i a t	î m p r ă ș t i a t
59	32	рѣкѣ	л'кѣ
—	33	v	рл
95	9	‘liberos	‘libros
128	29	a și u :	o și u :
142	19	<i>stenchișoră</i>	<i>stă 'n chiciore</i>
—	27	<i>împarecă</i>	<i>îm'par'că</i>
156	24	răstignitu-s'añ	răstignitu-s'au
174	28	felurite	felurile
189	11	нонспк	нонспк
204	19	nu	cu
—	27	ДОМНІАШ	ДОМНІ-СЪС
208	4	nombreures	nombreuses
235	18	лнн	лнн
239	9	No. IX.	No. VIII.
282	8	Fosfor	Fosfor
285	28	drcaul	dracul
373	22	393	293
389	31	pegagogic	pedagogic
—	nota	Iarcu	Iarca
427	24	dar	dar
545	25	persecutatul	persecutorul
593	14	BRS.	BRS, căci își publicase cartea în prima edițiune la 1839, cu 17 ani înain- te de colecțiunea basmu- rilor săsesci de Haltrich.
597	9	<i>Măzărică.</i>	<i>Măzărel.</i>
622	16	<i>viți-nu lu-î,</i>	<i>viținu-lu-î,</i>
640	15	x+S+s+d:	α+S+s+d:
